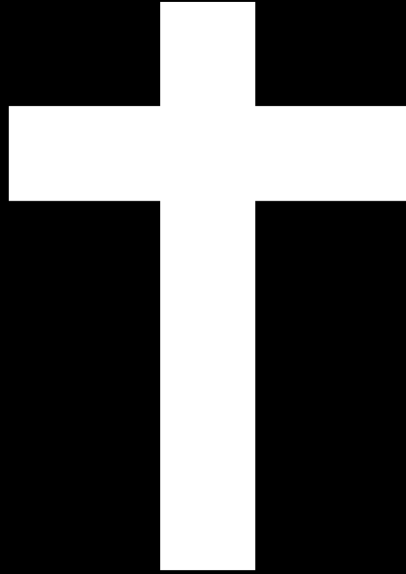

Mayo

Mayo: Diosta nooki yorem nokpo New Testament

Mayo

Mayo: Diosta nooki yorem nokpo New Testament

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mayo

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-13

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 May 2025 from source files dated 13 May 2025
84020f7b-8f34-5f65-803f-a2c6c92b92ea

Contents

San Mateo	1
San Marcos	65
San Lucas	104
San Juan	171
Hechos	220
Romanos	281
1 Corintios	307
2 Corintios	330
Gálatas	345
Efesios	354
Filipenses	363
Colosenses	369
1 Tesalonicenses	375
2 Tesalonicenses	380
1 Timoteo	383
2 Timoteo	390
Tito	395
Filemón	398
Hebreos	400
Santiago	419
1 Pedro	426
2 Pedro	433
1 Juan	437
2 Juan	444
3 Juan	445
Judas	446
El Apocalipsis	448

Jü Evangelio San Mateota Jiojtekähui

Jesústa yoiyöhuam bannaataka kateme
(Lc. 3:23-38)

¹ İri libropo jiojteri Jesucristota bétana áchayhuariapo bat kat-riam, Davidta ä usiatukaï bétana entok Abrahamta bétana.

² Abraham Isaacta üusek, Isaac éntok Jacobta, Jacob éntok Judáta entok jume ä sailahuam.

³ Judá juka Faresta entok juka Zarata üusek, Ímëi éntok Tamarta áyekay. Fares juka Esromta üusek, Esrom éntok Aramta üusek.

⁴ Aram Aminadabta üusek, Aminadab éntok Naasónta, Naasón éntok Salmónta.

⁵ Salmón Boozta üusek; İri éntok Rahabta áyekay. Booz Obedta üusek, İri éntok Rutta áyekay. Obed éntok Isaíta üusek.

⁶ Isaí réy Davidta üusek, réy David éntok Salomónta İri éntok Uriasta jubekäu áyekay.

⁷ Salomón Roboamta üusek, Roboam éntok Abíasta, Abías éntok Asa ti téhuaakamta.

⁸ Asa Josafatta üusek, Josafat éntok Joramta, Joram éntok Uzíasta.

⁹ Uzías Jotamta üusek, Jotam éntok Acazta, Acaz éntok Ezequíasta.

¹⁰ Ezequías Manasésta üusek, Manasés éntok Amónta, Amón éntok Josíasta.

¹¹ Josías Jeconíasta üusek, entok ä sailahuam. Huámëi taahuarimmet éntok, jume Israeliitam úttiapo Babilooniau bíchaa nuksákahuak.

¹² Huanäi Jeconías Salatielta üusek, Salatiel éntok Zorobabelta.

¹³ Zorobabel Abiudta üusek, Abiud éntok Eliaquimta, Eliaquim éntok Azorta.

¹⁴ Azor Sadocta üusek, Sadoc éntok Aquimta, Aquim éntok Eliudta.

¹⁵ Eliud Eleazarta üusek, Eleazar éntok Matánta, Matán éntok Jacobta.

¹⁶ Jacob Joséta üusek, Mariáta kuuna. Íachi éntok Jesús yeu yoremtuk, jü Cristo.

¹⁷ Júnakoy Abrahamta jiápsay naateka Davidta jiapsäu tájti guoj mamni áma naikimme, jume nat sáu tómti kateme. Davidta jiápsay naateka israeliitam Babilooniau bíchaa úttiapo nuksákahuakäu tájti guoj mamni áma naikimme; entok israeliitam Babilooniau bíchaa úttiapo nuksákahuakäpo naateka Cristota yeu yoremtukäu tájti kéchim guoj mamni áma naiki.

Jesucristota yeu tómtékähui
(Lc. 2:1-7)

¹⁸ Jesucristota yeu tómtékäu ínel yeu siika: Ä áyehua María Joséta kunaseka átukay; të kee jee náu am jiápsayo abe asoaka yeu siika, Espíritu Santota bétana.

¹⁹ Të José, Mariáta kunasëihui Diosta bíchäpo lútüla jiápsa, huatem bíchäpo kaa tiusi ä tahuanakë béchïbo éhuil ä tö simbáarey.

²⁰ Të áapörík ínëli ä éaysu Diosta ángel tenkuriapo áu yeu machiak huanäi ínel au jiaahuak:

—José, Davidta üusi, katë májhueka Mariáta jubiapo mabeta; bueituk jü Mariáta tómpo asoa bárëu, Espíritu Santota bétana huéiye.

²¹ Huanäi ili usi outa asoanake, entok Jesús të ä téhuaanake, bueituk Áapo ä pueblohua jínëuriata am máknake bem Dios bejrim bétana.

²² Sime iri yeu siika Señorta nokakäu chúpnaکہ béchibo profetata huämi ínel ä jíako:

²³ Én éntok jü jámut beme abe asoaka tahuanake huanäi ili outa asoanake; entokim Emanuel ti ä téhuaanake; itom nokpo: “Dios itomaki”, tiau báare.

²⁴ Huanäi José búsaka, ángelta nésahui yáhuak, ä jámut mabetaka.

²⁵ Të kaa ä jubeka bénasi amak jíápsak, bueituk kësam huëpo ili usi outa Mariáta ä asoau tájti; huanäi Jesús ti ä téhuaatuak.

2

Jume magom ä bít báreka áu yájakame

¹ Júnakoy Jesús yeu yoremtuk Belén pueblopo jum Judea buiärapo, ímechi taahuarimmet Herodes áma réytukay. Huanäi jume jita täyame magom täata yeu huë bétana kateka Jerusaléniu yájjak,

² ínel jíaka:

—¿Jáksu aane, jü judíommeu réy yeu yoremtulame? Bueitukte itom buiärapo aneka ä chókihua bitchak, én éntokte äbo yáij-la ä yöri báreka.

³ Íkai jíkkajaka, jü réy Herodes kaa yánti ée táytek, entok sime Jerusalénpo jóakame két áamaki.

⁴ Huanäi am núnotebok jume tiöpopo chë nésahueme, jume pueblopo jiojteleerom entok jume Moiséjta ley am mamajtíame. Huanäi am nátemajek jákun yeu ä yoremtunakëhui, juka Cristota.

⁵ Bempo éntok ínel ä yómmiak:

—Belén pueblopo Judea buiärapo; bueituk ínel ä jiojtek, jü profeta:

⁶ Empo éntok, Belén pueblo, Judá buiärapo joome, katë chë ilitchi, jume Judea buiära pueblom násuku; bueituk emót yeu huéenake, jü gentetapat huéenakeme, juka ín pueblo Israelta suayanakeme.

⁷ Huanäi Herodes jume magom éhuil núnnuk, simeta bétana huitti am temaj báreka, jauhuey juka chókita yeu machiakähui.

⁸ Huanäi Belén pueblou lúl-la am katchahueka, ínel ámeu jiaahua:

—Ámanem sájaka simeta nátemaje, iri ili usi outa bétana. Huanärem ä téakátek nee téjhuaanake, bueituk áman sikane két ä yörinake.

⁹ Huanärim bempo réyta jíkkaijsuka sájjak. Jü chóki éntok täata yeu huë bétana bem bíchakäu ámepat huéesimey. Áman am yáijboy ili usita anë béppa taahuak.

¹⁰ Juka chókita bíchakam tüisi al-lëiyak.

¹¹ Huanärim káriu kimuka ä bitchak. Juka ili usita ä áye Mariátamaki. Ímirim tónommia jápteka ä yörek, entokim tómita bójrek étapoka ä miikak, oro tómita, inciensota entok mirrata.

¹² Chúkula jünee huame tenkupo ámeu yeu machiak, kaa Herodestau bem nóttinakëhui. Huanärim bem buiärau bíchaa nóttek täbui böochi.

Egiptou bíchaa tennihuakähui

¹³ Chúkula bempörim sákasuko, jü Señorta ángel tenkupo Josétau yeu machiak. Huanäi ínel áu jiaahuak:

—Yejteکہ juka ili usita nüye, ä áyemaki. Huanäre Egiptou bíchaa siime. Ámanirë taahua, enchi ín téjhuäu tájti; bueituk rey Herodes juka ili usita më báanake.

¹⁴ Huanäi José búsaka, juka usita entok ä áyehua nüka, huäri tukaarit Egiptou bíchaa siika.

¹⁵ Huanärim áman taahuak, Herodesta mukëu tájti, juka Señorta nokakäu chúpnaکہ béchibo, profetata ínel jíakähui: “Egipto bétana nä núnnuk, juka ín Ūusi.”

Rey Herodes jume ili usim súatebok

¹⁶ Huanäi rey Herodes jume magom bétana áu junneriahuak tíaka tüisi öomtek. Huanäi síme ili usi ohuim súatebok, guoy huásuktiriam kóm bíchaa huériame, pueblo Belémpo joomem entok áa chíkola, juka tiempota magom nokakäu ámet ä jüneakä pámani.

¹⁷ Huanäi áu chúppak, juka profeta Jeremíasta nokakähui, ínel ä jíakähui:

¹⁸ Ramá pueblopo jikkaijtuk,
jü jiokot jíahui entok buanhuame:
Raquel ä asoam béchibo buaanay,
entok kara jíapsi yejtey, bueitukim béja kókkolamtukay.

¹⁹ Të chúkula juka Herodesta muksuko, Señorta ángel tenkupo Josétau yeu machiak Egítopo, ínel jíaka:

²⁰ —Yejteکہ ili usita nüye, entok ä áyehua. Huanäre Israel buiärau bíchaa huéiye, bueitukim kókkosuk, jume ili usita më báreihui.

²¹ Sep yejteka, ili usita nüka, entok ä áyehua. Huanäi Israel buiärau bíchaa siika.

²² Arquelao Judea buiärapo réytukay, ä áchay Herodesta réytukaipo. Íkai jikkajaka májhueka taahuak, áman huée béchibo. Të tenkupo jüneehuamta jípurek; huanäi Galiléa buiärau bíchaa siika.

²³ Ímí yepsaka áma jóatek, jum Nazaret pueblopo, bueituk íneli áhuä chúpanakē béchibo, jume profetam nokakähui, nazareno tä téhuaaná béchibo.

3

Juan Bautistata gentemueu nokakähui

(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

¹ Huámechi taahuarimmet Juan Bautista áma yepsak mékka ánia see päria Judeapo, Diosta noki noksiméka

² ínel jíaka:

—Emóem jíapsi kúaktia, bueituk téhuekapo Dios réy nésaui äbo jëla ansime.

³ Íri ájaria jü profeta Isaiásta áa bétana nokakähui, ínel jíaka: Mékka ánia see päriapo chay noki jikkaijtuk:

“Señorta bömem nanahuite,
éntokem jume ili böom rútuکتia.”

⁴ Juan camello bóata sánkokay, entok huakäbiata huikosakay; ä buäyeu éntok buere guóchim entok mumu sitörimtukay.

⁵ Huanäi jume Jerusalénpo, Judeapo, entok Jordán bathue mayoat jóakame simetakam áu yeu sájjak.

⁶ Bem Dios bejrim am yeu buiseko, áapo am batöay jum Jordán bathuepo.

⁷ Juebena pariserom entok saduseom áu yájjay, emo batö íaaka. Juan am bíchaka ínel ámeu jiaahuak:

—¡Bakot asoarim bénnam! ¿Jábesu júkai enchim téjhuak, juka ára enchim ä tö tennëhui, juka Diosta ómtiraa äbo huémata bétana?

⁸ Jü enchim jíapsi kúaktiläu, júyata türim takä Bénasi enchimmet jünakiachitunake!

⁹ Katem enchim jíapsipo emo jábele: “Abrahamtatte yeu kat-ria” ti éaka, bueituk ínenne enchimneu jiaahua: Dios ími tétampo ára áma yam kattua, jume Abrahamta úusim.

¹⁰ Entok kétchi, jume tépuam béjam jípuhua, júya nahuam chúktiä béchibo; bueituk síme júya kaa türik takame chúktiahuaka tájiu jímmana.

¹¹ Lútüriapo, ínapone báampo enchim batöa, jíapsi kúaktihuamta enchim jípunakë béchibo; të hua íno sáu huéeme, katchanne júne ä bocham huériapo yúmala, Diosta bétana Áapo ino béppa chë úttiärata jípureka nésahue. Áapo, Espíritu Santoy enchim batönake, entok tájiyi.

¹² Jü tirijkom áy huijhuijtiahuame ä mámpo óorek; erata éntok tútenake, tirijkom éntok náu tójaka, báchiam éeriahuäpo am érianake; juka tirijko ótata éntok táanake, jum táijta kaa tutukëpo.

Jesústa batöhuakähui

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³ Huanäi Jesús Galiléa buiära bétana huéeka Juantau yepsak, jum Jordán bathuepo, áapörík ä batö íaaka.

¹⁴ Të Juan kaa báarey, ínel jíaka:

—Émpë nee batöpo yúmala. ¿Én éntoke émpoisu inou huéiye?

¹⁵ Të Jesús ä yómmiak, ínel jíaka:

—Júnälë ä tójja, bueituk türi símeta Diostau bíchaa lútula huémta itom chúpanakëhui.

Huanäi Juan ínel ä tójjak.

¹⁶ Jesús entok batösuhuaka, báapo yeu simlataka jikau ä huey téhueka áu étapok. Huanäi juka Diosta Espíritu bitchak, áa béppa guókouta Bénasi kóm huémta. ¹⁷ Jíahui nooki téhueka bétana jíkkajtuk, ínel jíaka:

—Íri ín Üusi tüisi ín nákehui; áa bétanane tüisi al-leiya.

4

Jesús kaa türikuy jíöbilahuak

(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

¹ Chúkula jü Espíritu Santo Jesústa núk siika, mékka ánia see päriau bíchaa. Ímíri jü diablo kaa türikuy ä jíöbila báarey.

² Cuarenta taahuarim entok tukaarimmak náuhui kaa jíbuäk; huanäi tébäurek.

³ Huanäi jü yore jioptua báreme áu yepsaka ínel áu jiaahua:

—Empo Diosta Üusitukätek, ímëi tétammechë nésahue, am páanimtunakë béchibo.

⁴ Huanäi Áapo ä yómmiak, ínel jíaka:

—Diosta nooki jíojteri ínel jiaahua: “Kaa buáhuamtay jíba jíapsa, jü yoreme, ál-la síme nokta Diosta bétana huémtayi.”

⁵ Chúkula jü diablo buere joära Jerusaléniu bíchaa ä núk siika. Huanäi tíöpot chë mejikat ä jámutuak.

⁶ Huanäi ínel áu jiaahua:

—Empo Diosta Üusitukätek, kómë emo tójja. Bueituk jíojteri: Ángelesim emou bíttuanake; bem mámammea enchi tóboktianake, em guókim kaa tétat tétinakë béchibo.

⁷ Jesús ínel áu jiaahua:

—Két ínel jiojteri: “Katë juka em Dios Átchay jíöbila báare.”

⁸ Huanäi jü diablo júchi ä núk siika, jum káhuit mejikachikun bíchaa. Huanäi síme huaka ániapo réyim jípureu ä bíttuak, entok juka musäla ujjyória áusülik.

⁹ Huanäi ínel áu jiaahuak:

—Íkäine símeta enchi máknake, inou tónommia kíkteka enchi nee yöreko.

¹⁰ Të Jesús ínel áu jiaahua:

—¡Simëe, Satanás! Bueituk Diosta jiojteri ínel jiaahua: “Em Dios Áchaytë yörinake, éntoke ä nésahui jíba jonake.”

¹¹ Huanäi jü diablo ä tö siika. Sep éntok jume ángelesim áu yájaka ä aniaiy.

Jesús Galiléapo ä ministerio tékil naatek

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

¹² Jesús, Juanta pereesotukäu jíkkajaka, Galiléau buiaräu nóttek.

¹³ Nazaret pueblou yeu sika, Capernáum pueblou yepsak. Huanäi ímí jóatek, bahue mayoachi, Zabulón entok Neftalí buiärapo.

¹⁴ Bueituk áhuä chúpanakë béchibo, juka profeeta Isaíasta nokakähui, ínel ä jíapo:

¹⁵ Zabulón entok Neftalíta buíya, bahuéu bíchaa böo, Jordán bathue huáytana, Galiléa buiärapo kaa judíom jóakaipo.

¹⁶ Jü pueblo kaa machikuu aneihui, buere machiriata bitchak; entok jume mukia jékka kaa machikuu rejteka kókkolatukaihui, machiria ámeu yuumak.

¹⁷ Júnaköi naateka Jesús ámeu nok táytek, ínel jíaka:

—Emóem jíapsi kúaktia, bueituk Diosta réytaka nésahueu béja äbo jëla ansime.

Jesús naiki kuchulerom núnnuk

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸ Huanäi Jesús Galiléa bahue mayoat hueramaka, guoyim bitchak emo sailakame: Simmom, Pero ti téhuakäme, entok Andrés ä sailahua. Bahuepom jítërim jímmay, bueitukim kuchuleromtukai. ¹⁹ Huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—Ino sáukem kaate; ínapone kuchuleromsi enchim yáanake, yoremem-mehui.

²⁰ Huanäi bempo sep bem jítërim tójaka, áa sáú sájjak.

²¹ Chë huam jëla huéeka, júchi guoyim bitchak, emo saylakame: Jacobo Zebedeota üusi, entok Juanta ä saylahua. Barcopom bem áchay Zebedeotamak aaney, jítërim chäbuaka. Huanäi am núnnuk.

²² Bempo éntok barcota entok bem áchayhua tójaka, sep áa sáú sájjak.

Jesús juebena gententa majtiay

(Lc. 6:17-19)

²³ Huanäi Jesús síme Galiléapo naa siika, bem sinagogampo am majtiaka, juka tü nokta Diosta réytaka nésahue bétana huémta, entok síme kökoata entok kökosi éehuamta am úhuay, jum pueblompo.

²⁴ Türi nooki áa bétana nokhuame símekut jüneriahuak, Siria buiärapo. Huanärim áu nüpahuak síme jume ják huanteme, kaa al-leaka sirokame

bem kökoa bétana, kaa pappeame, lemooniom jípureme, táij múkëram, entok káraktilame. Ímëi simem bem kökohua am úhuak.

²⁵ Huanärim yuun áa sáu sájjak, Galiléa buiärapo joomem, entok Decápolis buiära bétana, Jerusalén pueblo bétana, Judea buiära bétana, entok bathue Jordán huáyтана bétana.

5

Yúmalasi al-leehuame júya káupo nokhuak

¹ Jesús juebena genteta bíchaka, káhuit jikau siika huämi yejtek. Huanäi ä discípulom áu yájjak.

² Huanäi am majtia táytek, ínel jíaka:

Jábese yúmalasi al-lenake (Lc. 6:20-23)

³ —Yúmalasim al-leenake, huame espíritupo poloobem, bueitukim téhuekapo Diosta réytaka nésahuepo jíapsinake.

⁴ 'Yúmalasim al-leenake, jume buaname, bueituk Diosta bétanam jíapsi jóaana.

⁵ 'Yúmalasim al-leenake, jume yánti emo nüyeka kaa emo jábeleme, bueitukim Diosta bétana ania buíata attiapo mabetnake.

⁶ 'Yúmalasim al-leenake, jume tebäureme entok ä bäimukeme, juka lútula huémta, bueituk bempom yúmalasi ä mákna, juka ámeu bëyemta.

⁷ 'Yúmalasim al-leenake, jume yore nák jiolele, bueituk bempo két ä mabetnake, juka yore nák jiolelihuamta Diosta bétana.

⁸ 'Yúmalasim al-leenake, jume Diosta bíchápo emo jíapsi báksialame, bueituk bempom Diosta bínnake.

⁹ 'Yúmalasim al-leenake, jume yánti jíapsihuamta huatem béchibo huáatiaka jíapsame, bueituk bempom Diosta üusimpo náikiatunake.

¹⁰ 'Yúmalasim al-leenake, jume lütüriapo lútula huémta béchibo guók jájjahuame, bueituk bempom ä áttiaka tahuanake, juka téhuekapo Diosta réytaka nésahuepo.

¹¹ 'Yumálasem al-leenake eme, jiolele ino béchibo kaa bíbitpehuame, ino béchibo guók jájjahuáteko entok síme hua kaa türi enchim bétana kaa lütüriataka nokhuáteko.

¹² Al-leäem chíkti enchim jíapsimaki, bueituk jü téhuekapo enchim mabetnakëu, símek béppa béj-re, bueituk jume profetam enchimpat kat-riam, guók jájasuakam jiolele bíth-uak.

Jü ímí buíapo oona (Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³ 'Emem ímí buíapo oona. Të iri ona juka chökorata tärükáteko, çjáchisu júchi ára chökorata jípunake jáni? Kaa türika tatahua, ál-la pákun yeu guötiahuaka, yoremem át naa kannake.

Jü ániat machiria

¹⁴ 'Eme, ániachem machiria. Jü buere jóära káhuit jikat kátekame kara éso.

¹⁵ Bueituk kaabe machiriata nüka kajonta bétuk ä mámana, ál-la jikat ä órenake, ínëli jume simem jóapo aneme ä machirianakë béchibo.

¹⁶ Machiriam ínëli jípure, yoremem bíchápo, bueituk bempom juka türik enchim jóau bíchaka, enchim Áchay téhuekapo kátekamtam úttileka ä yörinake.

Jesús entok jü ley

¹⁷ 'Eme jamak ley nésauta entok profeetam jiojteri kaitapo tahuaria báreka nee äbo yebij-la ti éiyay. Kanne kaitapo ä tahuaria báreka yebij-la, ál-la ä huë páman ä chúpa báreka.

¹⁸ Bueitukne lütüriapo ínel jiaahua, téhuekata entok buíata ketune bittuyo, huépul letra entok huépul punto júne kaa yeu tahuanake, juka leyta huë páman simeta áhuä chúpau tájti.

¹⁹ Ínëli jábetaka junne, juka leypo nésauta chë ilitchik kaa yáakátek, entok ínëli huatem majtiakátek, ilitchisi jípuna, jum téhuekapo réy nésauta ayukäpo. Të jábetaka junne, juka ley nésauta yáakátek, entok ínëli huatem majtiakátek, huatem béppa chë ériana, jum téhuekapo réy nésauta ayukäpo.

²⁰ Bueitukne ínel enchimmeu jiaahua, jü lútula huëpo enchim joäu kaa jume escriibam entok pariserom joäu béppa chë türiakáteko, kaibem áman kimunake, jum téhuekapo réy nésauta ayukäpo.

*Náu omtihumta bétana nokhuame
(Lc. 12:57-59)*

²¹ 'Akem ä jíkkaij-la, juka bannaataka kat-riammeu nokhuakamta: "Kaabetë mënake. Të jábe junne jábeta mëakátek, yáurata mámpo bétte noki át chúpatunake."

²² Tëne ínel enchimmeu jiaahua, jábe junne ä sailabeu öomtekáteko, yáurata mámpo bétte noki át chúpatunake; entok jábetaka junne ä sailahua jájana, aahuame yáura conciliota mámpo yéchatunake. Entok kétchi, jü kaa suamsi bétte nokta jábetat nokakame infiernou tájta béetëu ä huéenakeu át chúpatunake.

²³ 'Bueituk empo juka Diostau bíchaa em näikiari, tiöpo altariu ä tóijseka áman yebisiseka huëtek, huanäi huämi áu huáhuaatekáteko, jabetamak júne émomak kaa tüisi tahualatukähui,

²⁴ huämire ä tójja, juka Diostau bíchaa em näikiari jum tiöpo altarpo; huanäre nótteka áu emo jiockoreka áamak emo tüte. Huanäre nótteka, juka Diostau bíchaa em näikiari áu óóre.

²⁵ 'Jábeta emou omtemta ä yáura bít báareyo, ketune böot náu kateka läutë áamak emo tüte, kee yáurata mámpo enchä yéchayo; bueituk jü emou omteme juezta mámpo enchi yéchanake; íri éntok porista mámpo, enchi páttianä béchibo.

²⁶ Lütüriapone ínel emou jiaahua, ímire kaibu yeu huéenake, bueituk simeta juka em huikiriäu em béjtuäu tájti.

Jubeka täbui jámuttamak jíapsihumta bétana nokhuame

²⁷ 'Akem ä jíkkaij-la, juka bannaataka nokhuakamta: "Jubekame entok kunakame katem täbuimak jíapsinake."

²⁸ Të ínapone ínel enchimmeu jiaahua jábetaka junne täbui jámutta bíchaka ä ukulekame, ä jíapsipo ä jubeka tatahua.

²⁹ 'Íäri béchibo em bátatana puusim kaa türikum bíchaa enchi am náyote máchirëteko, yehuë am huíkeka mékka am jímma; bueituk chë türinake éläposë huépul pusim täru të katë sime takaamak infiernou tájta kaa tutukëu jímmaatunake.

³⁰ Entok jume em bátatana mámmam kaa türikum bíchaa enchi am náyote máchirëteko, akë am chúktiaka mékka am jímma; éläposë huépul mámmam täru, të katë sime takaamak infiernou tájta kaa tutukëu jímmaatunake.

*Divorciota bétana nokhuame**(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)*

³¹ 'Akem ä jikkaij-la, bannaataka nokhuakamta: "Jábetaka junne ä jubi jímmaakame juezta bíchäpo jiösia divorciota ä máknake."

³² Të ínapone enchimneu ínel jiaahua ä jubi jiösia divorciota ára ä mákka, täbui yoremamak áhuä náyotelatuko. Kaa ä junëlituko, ä jubi jiösia divorciota ä mákame, täbuimak emo náyotehuäpo kúlpaka ä tatahuatua; entok jábe juka jímmaata jubekame két jíba júkai kúlpata huériunake.

Lütüria huitti nokhuame

³³ 'Entok kétchi, akem ä jikkaij-la, bannaataka kat-riamneu nokhuakamta: "Juka em nokakäu Diosta bíchäpo katë kía kaitapä tahuaria báare; ál-lë juka em nokakäu chúpa báreka úttiata yáuhua."

³⁴ Të ínapone ínel enchimneu jiaahua lütüriata nok béchïbo, katë yörisi machik bát kéecha. Téhuekatë kaa bát kéecha, bueituk Dios nésahueka áma káttek.

³⁵ Entok buíata junne, bueituk Dios áa béppa guókeka káttek; Jerusalénta júne kaa bát kéecha, bueituk íkai buére jóäraata jü Réy simem béppa nésahueme, ä áttiak.

³⁶ Em kóba júne kara bát kéecha, lütüriata nok béchïbo, bueituk empo huépul chonta junne, karë tósalisi ö chukulisi ä yáuhua.

³⁷ Bueituk jü enchim nokäu huépülaytunake jíbba: "Jehui, jehui", ö "Èe, èe"; bueituk jü huate íari béppa büruk nokhuame, kaa türik bétana huéeka tatahua.

*Kökosi itou johuamta bétana nóttiriahumta Jesús am majtiak**(Lc. 6:29-30)*

³⁸ 'Akem ä jikkaij-la, juka nokhuakamta: "Senu jábeta pusim tärutuakame két pusimmey ä béjtuanake; entok senu jábeta támim ä tärutuakame két támimmey ä béjtuanake."

³⁹ Të ínapone ínel enchimneu jiaahua: Juka kaa türik emou joamta, katë ä béj báare; ál-la bátatana jópemmet enchi ä chóchonak, senu jópeme áu óóre.

⁴⁰ Entok két jábeta yäurapo enchi yeu tójaka súpem enchi ä úhua báarey, em béppa súpeme két ä mákka.

⁴¹ Entok jábeta senu kilometropo püaktiriata úttiapo enchi huéria äaay, guoy kilometropë áamak huéiye.

⁴² Entok juka jita emou nétanemta, Akë ä miika; entok juka jita emou rerehuemta, Akë ä mákka.

*Atam náknake, jume itom omtíame**(Lc. 6:27-28, 32-36)*

⁴³ 'Akem ä jikkaijsula, juka nokhuakamta: "Emo náapo anemtë náknake, të juka enchi béj-reka éamta, Akë ä omtianake."

⁴⁴ Të ínapone ínel enchimneu jiaahua: Jume enchim béj-reka éame, akem am nákke; jume béttek enchimmet nokame, Diosta tü éáhuem am nétanria, jume enchim omtíame tühuatem am jorianake; entok jume jìokot enchim joame, Diostahuem am nok-ria.

⁴⁵ Huanärem itom Áchay téhuekapo kátekamta üusimtunake, bueituk Áapo tü yóremem entok kaa tü yóremem béchïbo, täata yeu sisimtua; entok lütula jiápsame entok kaa lütula jiápsame béchïbo júne yúyuktua.

⁴⁶ Të eme jume enchim nákeme jíba náketek, ¿jitasem áma kobanake? Bueituk jume yäura tómita náu tóij-leerom két júkai johua.

⁴⁷ Entok eme jume enchimmak huerim jiba tebotuätek, ¿jachu buére éehuäpo huétche, jü enchim joähui? Bueituk jume kaa Diosta súaleme, kéchim júkai johua.

⁴⁸ Kaita yeu bëakem yúmalasi emo jípure, juka enchim Áchay téhuekapo kátekamta yúmalasi áhuä jípüre bénasi.

6

Jesús entok jü limojnahuame

¹ 'Juka lútula huémta johuäpem emo suaya yoremem bíchäpo kía bempörim enchim bít iaaka. Ä inëlituk juka enchim yöokahuem kaa mabetnake, enchim Áchay téhuekapo kátekamta bétana.

² Empo limojnätek, katë pito jáhuita bénasi ä chaaye, bueituk inëlim ä jojoa, jume kaa tü yoremataka emo tü yöreme tíame, bem sinagogapo entok böommechi emo bít iaaka, yoremem bétana emo úttilnä béchibo. Lütüriapone ínel jiaahua, bempom béja ä mabet-la, juka bem kobalähui.

³ Të empo limojnätek, jü míköri kaa jüneenake, juka bátatana em joähui.

⁴ Bueituk em limojnäu kaabe ä jüneríanake; ál-la Dios, Áapo kaabeta bíchäu bíchame, juka em kobakäu enchi máknake, sëmем bíchäpo.

Jesús entok Diostau nokhuame

(Lc. 11:2-4)

⁵ 'Empo éntok oraciompo Diostau nokätek, katë huame huitti Dios huáateme mamatomta bénasi am báare; bueituk bempom juka oraciompo nokhuamta tüisi musäule, sinagogampo jábueka entok böo ejkinampo, jume yoremem am bít iaaka. Lütüriapone ínel jiaahua, béjam ä jípure juka yölataka bem kobalähui.

⁶ Të empo, oraciompo Diostau nokätek, káripë kibakeka, puertata páttia. Huanärë oraciompo Diostau nooka. Éläposu áma aneka kaa bíttu, bueituk inëli jü em Dios Áchay kaabeta bíchäpo bíchame, sëmем bíchäpo em kobari enchi máknake.

⁷ 'Empo éntok nokaka oraciónta joätek, katë kía juebénasi nát béppa nooka, huame kaa Diosta súaleme bénasi; ímëri juebenak nokaka Diostam am jikkajä bénasi éiya.

⁸ Eme éntok katem áme bénasi aane, bueituk enchim Dios Átchay jüneiya jita enchiméu bëyëhui, kee jee enchim áhuä aahuayo.

⁹ Bueituk eme éntok, inëlem oraciónta jonake:

Itom Átchay téhuekapo kátekame,
em téhuam santotaka täyahua.

¹⁰ Jü em réy nésauri ito násuk itomaktunake;
jü em jo iäu ími buíapo yáatunake, téhuekapo bénasi.

¹¹ Jume páanim chíkti táapo itom buäyëhui, én itom buänakëhue itom mákka.

¹² Itom Dios bejrimmeche itom jiokore, jáchin jume kaa türik itou yáalame,
itom jiokorë bénasi.

¹³ Katë jum juénakuu itom jijiöbila, ál-lë kaa türiku itom yeu huíkke.
Bueituk émpë ä áttiak, juka réy nésauta entok juka úttiäraata,
entok juka looriata, sime huásuktiriampo. Júnentunake.

¹⁴ 'Të eme jume huate yoremem, juka kaa türik enchiméu yáakäu, am jiokorekäteko, jü enchim Áchay Dios téhuekapo kátekame két enchim jiokorinake.

15 Të jume huate yoremem kaa enchim jiokoreko, jü enchim Áchay Dios jü Dios bej-ribet, kët kaa enchim jiokorinake.

Jesús entok jü ayunahuame

16 'Eme ayuunäteko, katem Dios huáateme mamato Bénasi báare, sirokamta pújbaka, bem ayuunä bétana huatem am jüneria iaaka. Lútüriapone ínel jiaahua, bempom béja juka bem kobaläu yöla.

17 Të empo ayuunaka Diosta yörëteko, emoë pújba báksiaka kóbat jita emót teeka,

18 jume yoremem kaa emochä bínnakë béchïbo juka em ayuunähui; ál-la jü em Áchay áma aneka kaa bít-huame. İri em Áchay kaabeta bíchäu bíchame, simem bíchäpo em kobari enchi máknake.

Simek béppa béj-reka téhuekapo aayuk

(Lc. 12:33-34)

19 'Katem ímï buíapo tómita nat yécha báare, téepärim anëpo entok jita momoyëpo, entok jume lak-roonim áman kimuka jita ëekbuäpo.

20 Ál-lem téhuekapo náchá yétcha juka tómita béppa béj-rek; ímïri jume téepärim entok jita junne kaitam momoia, entok jume lak-roonim kara áman kiimu jita ékbuä béchïbo.

21 Bueituk juka béj-remta enchim jípurëpo, huämi jíba annake jü enchim jíapsi.

Jü takaahuata machiria

(Lc. 11:34-36)

22 'Jume pusim, takaa am machiriak; júntuksan jume em pusim türiako, síme em takahua machiriay tápuninake.

23 Të em pusim kaa türiako, síme jü em takaa kaa machikuu annake. Të ínëli jü machiria em takat ayukame kaa machitukäteko, ¿jáchisu tepa chukuri jáni jü kaa machiria emót ayukame?

Dios entok yün tómihuame

(Lc. 16:13)

24 'Kaabe ára guoyim teeko, nana beu nésauta am joriaka, bueituk huépülakuu öomtinake jü senumak éntok al-leenake. Juka senuk yörinake; senuk éntok kaa jatterianake. Nana beu kara ä johua Diosta nésahui entok rikotuhuamta.

Jíta johuäpo kaa pappéhuame

(Lc. 12:22-31)

25 'İäri béchïbo, ínenne enchimmeu jiaahua: Katem jáchin emo éetua jü jáchin enchim jíapsinakë béchïbo, jita enchim buänakë béchïbo, jita enchim jïnakë béchïbo, entok takaahuat jita enchim sánkonakë béchïbo. ¿Jachu jü jíapsihuame kaa buähuamta béppa chë ériahua, entok jü takahua sánkota béppa chë bát huéiye?

26 Téhuekahuem remteka huikichim bítcha: Katim ëecha entokim kaa etta tóboktia. Júnentaka junne enchim Áchay Dios téhuekapo kátekame am jíjibuätua. Të eme, ¿Jachem kaa chë béj-re, ímëi huikichim béppa?

27 Entok, ¿Jábesu enchim násuk úttiata joaka senu téchompo ára áu yötutua jáni?

28 '¿Entok jatchiakem sánkota bétana kaa yuuma? Jume liirio sehuamem bítcha: Buíapom síhuilataka yoyötu, kaa jíjoaka entok kaa tekipanua.

29 Tëne ínel enchimmeu jiaahua, jü réy Salomón yún uyjóriata áttiaka junne kaa áme bénasi ujjorisi áu sánkotuak.

30 Të iri júya ániat yötulataka senu táapo áma óreka yokoríapo tájiu guötiana; të Dios ä súpetua. ¡Eme yoremem kaita súalëram! ¿Jachu kaa enchimmeu chë júne ára tühuata yáa jäni?

31 Én éntok katem jáchin emo éetua, ínel jíaka: “¿Jítasute buänake jäni?” entok, “¿Jítasute jinake jäni?” entok, “¿Jítasute sánkonake jäni?”

32 Bueituk jume Diosta kaa súaleme, íkai ániat ayukamtam jíba jaria; të enchim Áchay Dios téhuekapo kátekame jüneiya, íkai simeta enchimmeu bëyëhui.

33 Të tua bátchu, akem ä jariunake, juka Dios réytaka ä nésahuëhui, entok lútula huémta; huanäi jü huate enchimmeu bëyeme, kía áapola enchimmeu ayu táytinake.

34 Huä taahuari äbo huémtachem kaa jáchin éiya; jü yoko äbo huéeme két ä nüpanake, juka áapola kaa át yúmahuamta. Bueituk ínëli jü chíkti taahuari juka obisi éehuamta huéria.

7

Béttesi huatemet nokhuame (Lc. 6:37-38, 41-42)

1 'Katem kía jábetat nooka, kaa enchimmet nok iäteko.

2 Bueituk iri huatemmet enchim nokäu enchimmet két nónokna, entok jü huatem enchim áy jujünaktëu emem két áy jünaktena.

3 ¿Jatchiakasë juka ili chukta täbui pújpo órekäu bitcha, juka júya chë buëuruk em pújpo órekäu éntoke kaa bitcha?

4 ¿Jáchisu jüntukë täbuikuu jiaunake: “Bátchu chúkta pújpo em jípürëune enchi yeu huik-ria báare”, empo éntok em pújpo juka júya chë buëuruk jípureka?

5 ¡Empo juka Dios huáatihumta mamatome! Báché juka júya buëuruk em pújpo jípürëu yeu huíkke. Huanäre tüisi bíchaka tahuanake juka ili chúkta täbui pújpo jípürëu yeu huik-riä béchïbo.

6 'Katem juka santosi täyahuamta chüummeu guötia báare, entok katem jume perlam béj-reme kohuimmeu guötia báare, bueituk ímëri ámechim chépteka am jámtianake, entokim enchimmeu kúakteka enchim kíkkisunake.

Jü noki tómi sahuailita béj-reme entok jü oración (Lc. 11:9-13; 6:31)

7 'Entok jibem jita aahua, huanärem ä mákna; entok jibem jita jaria, huanärem ä téunake; jiben puertata poona, huanärem ä étaporiana.

8 Bueituk jábe junne jíba jita aahuame, ä mabetnake; entok jíba jita jariame ä téunake, entok jü jíba puertata poname ä étaporiana.

9 ¿Jábe yoremesu juka ä üusihua páanim áhuä aahuayo tétata ä máknake?

10 ¿Kúchuta áhuä aahuay éntok bakotta ä máknake jäni?

11 Eme, kaa tü yórememtaka junne, enchim üusimem türík mámaka, të chë junne jü itom Áchay Dios téhuekapo kátekame tühuata am máknake jume áu jita aahuame.

12 'Ínëli, juka simeta yoremem enchimmeu yáa iäü ánëlem ámehua yáuhua; bueituk jü Moiséjta ley entok jume profetam ínëlim nookak.

*Jü puerta näulay**(Lc. 13:24)*

¹³ 'Puerta näulay pámanem kiimu. Bueituk jü puerta bueeka entok jü böo emo täruhuäu bíchaa yore huériame, iri böochi juebénakam át kaate;

¹⁴ bueituk jü puerta näulay entok jü böo junne jíapsihuäu bíchaa yore huériame; íkái böotam kaa jaikikam ä téulataka át kaate.

*Ä takammey täyana**(Lc. 6:43-44)*

¹⁵ 'Profeeta ára nókíchiram bétanem emo suaya. Bueitukim kabaram bénasi sánkoka enchimieu yáijnake, tem bem sánko bétuk robom bénasi yoyolim.

¹⁶ Jíta bem joáhuem bíchaka ámet jüneenake, júya huíchärat kaibu páras takam át téuna, entok chuna takam junne.

¹⁷ Júya türi, türim tataka, të jü júya kaa türi kaa türim tataka.

¹⁸ Jü júya türi kara kaa türim taaka, entok jü júya kaa türi két kara türim taaka.

¹⁹ Síme júya kaa türik takame chúktiahuaka táijta béetëu jímmana.

²⁰ Júnëlem bem takammey am täyanake.

*Jauhuey júnene kaa enchim täyak**(Lc. 13:25-27)*

²¹ 'Katim síme huame "Señor, Señor", ti inou jíame áman kimunake, jum téhuekapo Diosta réytaka nésahuepo, ál-la hua ín Áchay Dios téhuekapo kátekamta nésahui joame.

²² Júnakoy taahuata yúmako juebénakam ínel inou jiaunake: "Señor, Señor, ¿jachute kaa em téhuampo em noki profecia nokpo ámeu nookak? Entokte em téhuampo jume lemooniom yeu béebak, entokte em téhuampo juka kaa jaibu jojohuamta yáuhuak, milagro téamta."

²³ Huanäine ínel ámeu jiaunake: "Jauhuey júnene kaa enchim täyak. ¡Mékkem kaate, eme kaa türik jíba joo tékilekame!"

*Jume guoy kári naahuam**(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)*

²⁴ 'Jábetaka junne ín noki jikkajaka entok ín nésahui joame, yoreme tü éehuamta jípurementamakne ä näikianake, ä kári yáaka tétata ä nahuatukamtamaki.

²⁵ Huanäi yúk táyteka, bathuem tápunak entok jekamak huéeka ä béb táytek, íkái kárita; të kaa huétchek, bueituk tétatat kutti ä nahuakä béchibo.

²⁶ Të jábetaka junne ín noki jikkajaka, të kaa ín nésahui yáakame, jü yoreme kaa tü éehuamta jípurementamakne ä näikianake, hua sëeta béppa káatekamtamaki.

²⁷ Huanäi yúk táyteka, bathuem tápunak entok jekamak huéeka ä béb táyteka ä tátabek, íkái kárita; ínëli huéchekeka tüisi jiokot machisi taahuak.

²⁸ Chúkula Jesússta ámeu noksuko, jume áma aneme, juka jábeta yörühuäpo ä básulekam taahuak, bem majtiahuakä bétana,

²⁹ bueituk Áapo yäura úttiata jípurementa bénasi am majtiay, të kaa jume escriibam bénasi.

8*Jesús leprata jípurementa tütek**(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)*

¹ Jesústa júya káu bétana kömä siiko juebena gente áa sáú kaatey.

² Huanäi senu yoreme tüisi takahuat sähuaka leprä tíamta jípureka áu yepsaka tónommia áu kíkteka, ínel áu jiaahuak:

—Señor, empo júnel éäteko, arë nee tüte.

³ Jesús mám rútkteka át mámtek, ínel jíaka:

—Jeehui, júnelne éiya; türiäe.

Huanäi jü leprata jípuremente sejchúkti kaita jípureka taahuak.

⁴ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—¡Juyú! Katë jábeta téttejhua, ál-lë áman huéiye, jü tiöpouo nésahuemtahui. Juka Diosta baysahueka tiöpou totoiijhuamtë áman huéria, Moiséjta nésahuekä pámani, bempörim júneenakë béchïbo.

*Jesús centuriónta jóapo sáyhuamta kökoremta tütek
(Lc. 7:1-10)*

⁵ Capernaum pueblou Jesústa yebisiseyo, senu centurión sontarommeu yäut áu rukteka jiokot áu jiaahuak,

⁶ ínel jíaka:

—Señor, jü ín sähuëhui ín jóapo böka káraktilataka, kökosi kaa huéeläpo áu innëaka.

⁷ Huanäi Jesús ínel áu jiaahuak:

—Ínapone áman sika kökoata ä úhuaanake.

⁸ Të sontarommeu yäut ä yómmitaka ínel áu jiaahuak:

—Señor, kane ín jóata bétuk enchi mabetpo yúmala; ál-lë kía nokta téhua; huanäi jü ín sähuëu türinake.

⁹ Bueituk ínapone yóremtaka huatem ino béppa nésahueme jípuremente, entokne sontarom ín nésahue bétuk jípuremente. Huanäi senuk jákun nee ä jaasek áman sisime; juka senuk éntok: “Binë huéiye”, ti nee áu jiay inou sisime; juka ín sähuëu jita nee ä yáa sähuey, ä jojoa.

¹⁰ Huanäi Jesús ínel ä jiay ä jíkkajaka, áa bétana buére éeak. Huanäi ínel ámeu jiaahuak, jume áa sáú katemmehui:

—Lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, pueblo Israelpo júnene kaa ä téula, juka Diostat úttesi éehuamta.

¹¹ Inenne két enchimmeu jiaahua, juebénakam yáijnake, täata yeu huë bétana entok täata áman huéché bétana; huanärim Abrahamtamak, Isaactamak entok Jacobtamak jotenake, jum téhuekapo Diosta réytaka nésahuépo.

¹² Të huame Diosta üusimpo näikiatukaïhuim, päkunim kaa machikun yeu bébna; ímïrim kökosi éaka buannake, emo tám kumeka.

¹³ Huanäi Jesús sontaro yäuttau ínel jiaahuak:

—Ámanë huéiye, bueituk em ä súalekä páman yáatunake.

Huanäi huämi orapo jü jóapo sáyhuame sep tüirilataka taahuak.

*Jesús Perota asu kökoremta tütek
(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)*

¹⁴ Jesús Perota jóau yepsak. Huanäi Perota asu bitchak, táij huécheka bökamta.

¹⁵ Huanäi mámpo áachä mámtek, jü táij huéchiria ä tójjak; huanäi yejteka jita am joria táytek.

*Jesús juebena kökoreme tütek
(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)*

16 Të chúkula tukariu yúmako, juebénakam lemooniom jípureme áu nüpahuak; huanäi jü noki yume lemooniom yeu béebak, entok jume kökoreme simem tütek,

17 jukä profeeta Isaíasta nokakäu chúpnaکہ béchibo, ínëli ä jiäpo: “Áapo juka itom kökoa nüka entok itom kökosi éäu núk siika.”

Jume Jesústat sáu kat báreihuim

(Lc. 9:57-62)

18 Jesús juka genteta áa chíkola anemta bíchaka, nésahuek bahue huáyтана bíchaa kat béchibo.

19 Senu escriiba áu yepsaka ínel áu jiaahuak:

—Maestro, jákun em huëu bíchane émomak huéenake.

20 Jesús ínel áu jiaahuak:

—Jume ayesim buía guojökum jóuhuak; jume huikichim éntok toosak; të ínapo jü Yoremta Üusi jita mútekaka ín bönakeu júnene kaa jípure.

21 Tábui, ä discipulohua ínel áu jiaahuak:

—Señor, nechë licencia áman sika bát ín áchay ín máanakë béchibo.

22 Jesús ínel ä yómmiak:

—Ino sáukë huéiyey, Akë am tójja eläpo jume kókkolam bem kókkolam máanake.

Jesús buere jékata yánti tahuatuak

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

23 Áapörík barcopo jámuko, ä discipulom áa sáu sájjak.

24 Huanäi buere jéka bahuepo áu tóboktiak; jume báa máresim éntok röakteka barcotam patpattiy; të Áapo kótchey.

25 Ä discipulom áu yájaka ä bússak, ínel jíaka:

—Señor, jítomë jínëu, bueitukte abe kókkó!

26 Áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem májhue, eme yoremem kaita sáalëram?

Huanäi yejteka, jü jekatau entok bahuetau kutti nónokak; huanäi síme yánti taahuak.

27 Huanäi jume yoremem áa bétana buére éiyay, ínel jíaka:

—¿Jábasa ñri yoreme, juka jekata entok bahueta sáhueme? ¡Ímëi éntok ä nokäu johua!

Jume gadarenom lemooniom jípureme

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

28 Ínëli bahue mayoa huáyтана ä yepsako, gadarenom buiapo, guoyikam ä nánkek, lemooniom jípureka, ánimam mamahuäpo yeu sákalataka; jujuëna jéjjeyhuiaka chuu yoyolim bénaaka. Íäri béchibo ñri böot kaabe ára áma huam huéiyey.

29 Huanärim chay nónokak, ínel jíaka:

—¿Jítasë itomak jípure, Jesús, Diosta Üusi? ¿Jachë itom kaa pappeetua báreka äbo yepsa, ketune kee tiempota yúmaisú?

30 Ímëi éntok ili ámeu mékka juebena kohuim áma jübuä sásakay.

31 Huanäi jume lemooniom jiókot áu nookak, ínel jíaka:

—Itom yeu béebakäteko, huame kohuimmechë itom kimutua.

32 Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahuak:

—Ámanem kaate.

Huanäi bempo yeu sájaka kohuimmet kiímuk; ínëli síme huame kohuim siba bënëku ámanim bahuéu kón huátteka áma kókkok.

³³ Huamë kohuim suayaihui éntok tennek. Huanärim buere jóarau yájaka simeta ettejhuak, jáchin jume lemooniom jípureihui jita ámeu yeu sikähui.

³⁴ Huanäi sime jume buere jóäraapo jóakame, Jesústam nankirika yeu sájjak. Huanärim ä bíchaka jiokochim áu jiaahuak, bem buíäraapo yehuä huéé sáhueka.

9

Jesús káráktilata tütek

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

¹ Huanäi Jesús barcopo jámuka, baubäa huáyтана bíchaa siika. Huanäi ä pueblou yepsak.

² Ímiri am aneyo, senu yoreme káráktilataka áu nüpahuak, ä jípetekpo bösimeka. Huanäi Jesús Diostat éhuamta ámet bíchaka, jü káráktilatau ínel jiaahuak:

—Katë kóm éiya, ín üusi; em Dios bejrim bétané jiokorihuak.

³ Huanäi jume escribam bem jiápsipom ínel jiaahuay: “Íri Diosta béj-reka nooka.”

⁴ Të Jesús am jüneriaka jita éhuamta am jípureihui huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jatchiakasem kaa tüisi éiya enchim jiápsipo?

⁵ Bueituk, ¿jita nokisu chë kaa obiachi: “Em Dios bejrimmeche jiokorihua”, ö “Yejtekë náa huéiye”?

⁶ Bueituk enchim jüneenakë béchïbo, juka Yoremta Üusi ímï buíapo úttiata ä jípurëhui, jume Dios bejrim ä jiokorinakë béchïbo.

Huanäi jü káráktilatau ínel jiaahua:

—Yejtekë juka em jípetekta nüka, em jóau bíchaa huéiye.

⁷ Huanäi áapo yejteka, ä jóau bíchaa siika.

⁸ Jü gente éntok ä bíchaka, áa bétanam buere éiyay. Huanärim Diosta úttiley, yoremem úttiata am mákakä béchïbo.

Mateo núnuhuak

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹ Jesús áma huan huéeka ä bitchak juka yoremta Mateo ti téhuaakamta, yäura tómita náu totoijhuäpo bankopo kátekamta. Huanäi ä núnnuk, ínel áu jíaka:

—Ino sáukë huéiye.

Huanäi kíkteka áa sáu siika.

¹⁰ Ínel yeu siika, huämi jóapo, Áapo mesau kátekay, jume yäura tómita náu totojame kéchim áma yájjak, éntok huate yoremem kaa türik joaka jiápsame. Huanärim Jesústamak mesau jotek, éntok ä discípulommaki.

¹¹ Jume pariserom íkái bíchaka, ä discípulommehuim ínel jiaahuak:

—¿Jatchiaka jü enchim Maestro ámemak jïbuä, jume yäura tómita náu totojammaki éntok jume kaa türik joaka jiápsammaki?

¹² Jesús íkái jíkkajaka ínel ámeu jiaahuak:

—Jume kaa kökoreme katim mérikota huátia; të jume kökoreme ál-la.

¹³ Sájakem át suaka ä bitcha, jáchin ä jiau bárëhui: “Emo nák jiokolihumtane huátia; kaa animaalim súahuamta.” Bueituk kanne huame Diosta bíchäpo lútula jíapsame jínëu báreka yebij-la, ál-la Dios bejrita joame, emo am jíapsi kúaktianakë béchïbo.

*Ayunota bétana temayhuame**(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)*

¹⁴ Huanäi jume Juanta discípulom áu yájjak, ínel jíaka:

—¿Jatchiaka itapo entok jume pariserom juebénasi äayuna, em discípulom éntok ée?

¹⁵ Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jachu jum emo jubiahua pajkopo núnurim sirokaka áma annake jáni, juka jubemta ketune ámemak aneyo? Ée, të taahuari yúmanake, juka jubemta bem uhuanähui, huanäi ál-lam ayuunanake.

¹⁶ 'Kaabe súpe mueram sánko bemelamey am chäbuänake; bueituk jü sánko beméla báksiahuakätek náu simnake, huanäi chë buekasi síutinake.

¹⁷ Entok kétchi jü vino bemela kaa huakäbia bóosa örapo tottöhua, ínëli yáahuakätek jü huakäbia bóosa öram síusiute; jü vino entok guötinake, entok jü huakäbia bóosa kaa türika tatahua, të jü vino bemela, huakäbia bóosa bemelaku tottöhua. Huanäi ínëli náu bibinhuatu.

*Jairota maala entok jü jámmut Jesústa sánkobet mámtekame**(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)*

¹⁸ Të bát íkái áapörík ámeu nokaysu, senu judío sinagogapo tekiakame áma yepsaka áu tónnommea kíktek, ínel jíaka:

—In maala jübuëla muukuk; të áman sika áa béppa enchi mámtek jíapsinake.

¹⁹ Huanäi Jesús kíkteka, áa sáu siika, ä discípulommaki.

²⁰ Ínëli ä huésimey, senu jámut dooce huásuktiapo ójbo át yeu huéeka kökoreme áma bétana áu rúktek. Huanäi ä sánkobet mámtek.

²¹ Bueituk áapo ä jíapsipo ínel éiyay: “Kíane ä sánkobet mámtek junne, türilatakane tahuanake.”

²² Huanäi Jesús kúakteka ä bíchaka ínel áu jiaahuak:

—Empo jámmut, katë kóm éiya. Jü Diostat em éäu enchi tütek.

Huanäi naateka jü jámut türilataka taahuak.

²³ Jesús éntok sinagogapo tekiakamtau jóau kibakeka am bitchak, jume baka kusiammey jiponame entok juka genteta naa múksi kaa huéeläpo anemta.

²⁴ Huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—Yehuem kaate, bueituk i usi jámut kaa mukila, ál-la kótche.

Huanärim ä junneriay.

²⁵ Të juka genteta yeu sákatuasuk, áman kibakeka, mámpo ä buíssek. Huanäi yejtek, jü ili jámmut.

²⁶ Jü ími yeu sikame síme buíärat buéresi jüneriahuak.

Guoy liliptim bíchakam taahuak

²⁷ Jesústa áma huam huéeyo, guoy liliptim áa sáu sájjak, chay nokpo ínel jíaka:

—¡Itomë nák jíokole, empo Davidta Üusi!

²⁸ Të ínëli jóau ä yepsako, jume liliptim áu yájjak. Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jachem ára íkái nee yáa máchile?

Huanäi bempo ínëlim áu jiaahuak:

—Jehui, Señor.

²⁹ Huanäi pújpo ámet mámtek, ínel jíaka:

—Enchim ä súalekä páman enchiméu yáatunake.

³⁰ Huanäi bem pusim étapotaka taahuak. Jesús éntok tüisam téjhuak, ínel jíaka:

—Huitti nokhuäpo íkäi kaabe ä jüneríanake.

³¹ Të bempo huämi buiärapo yeu sájaka, simetam nok táytek, buéresi jita ä joähui.

Senu muro nookak

³² Chúkula bempörim yeu kateyo, huépul muro áu nüpahuak, lemooniota jípureka.

³³ Juka lemooniota yeu béebiak, jü muro nookak. Jü gente éntok áa bétana buére éaka ínel jiaahuay:

—Ímí Israel buiärapo, jjuhuey júne kaa bíttuk jü én itom bíchähui!

³⁴ Të jume pariserom ínel jiaahuay:

—Jume lemooniommeu yäutta téhuampo jume lemooniom yeu bébba.

Jü et chúpila juebenna

³⁵ Jesús ámet naa huéiyey buére pueblommet entok ili pueblommechi, bem sinagogampo am majtiaka juka réy nésaupo evangeliota; takaa huantiriata entok kökoata pueblopo bem jípurëu am úhuak.

³⁶ Ínëli juka genteta juebenak bíchaka, am jjiokolek, bueitukim kía tóijtaka chíbejtilatukay, kabaram kaa kabyerokä Bénasi.

³⁷ Huanäi ä discípulommeu ínel jiaahuak:

—Lütüriapo jü et chúpila juebenna, të jume áma tekipanuame éntok kaa jaiki.

³⁸ Áhuem nooka, Señor etta áttiakamtahui, bueituk tekipanuanakeme etta ayukäu am bíttuanake.

10

Dooce apóstolim yeu púahuak

(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

¹ Huanäi jume ä dooce discípulom núnuka, úttia yäuraata am mákkak jume lemoonio espíritu chicha machim yeu am bébnakë béchïbo, entok jume huantiriam jípureka kökoreme am tütenakë béchïbo.

² Ímërimme jume dooce apóstolim téhuam: Bát huéeme jü Simmom tíame, Peero ti téhuaakame, entok Andrés ä sailahua, Jacobo Zebedeota üusi, entok Juan ä sailahua,

³ Felipe, Bartolomé, Toomas, Mateo jü publicano, Jacobo Alfeota üusi, Lebeo jü Tadeo ti két téhuaakaïhui,

⁴ Símmom jü cananista entok Judas Iscariote, ä nénkinakëihui.

Jume doocem tékkil

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Jesús íméi doocem áman bíttuak. Huitti am téjhuak, ínel jíaka: —Jume kaa judíom böommechem kaa kannake, entok samaritano jóärahuem kaa kimunake.

⁶ Ál-lem israelita jóammet bát kannake, jume kabaram Bénasi emo tárulammehui.

⁷ Ámanem kateka ä nooka, ínel jíaka: “Jü téhuekapo réy nésauro äbo jëla huéiye.”

⁸ Kökoremem tüte, lepra sähuakame kétchi; kókkolamem jíabitetua, lemooniomem yeu béeba. Kíalem mikpo ä mabet-la; ínëlem huatem ä miika.

9 'Enchim huikoj bóosapem juka tómi sahuallita, tómi tósalita, cobre tómita, katem áma ä huériunake.

10 Éntokem kaa bóosapo nüuka boojonake, éntokem kaa guoy sánkota huériunake, entok kaa guoy páares boocham, entok bóroniata junne; bueítuk jü tekipanuame buähuaanta kía ä mabetnakë béchïbo, lútüriata jípure.

11 'Të ják junne buére jóarapo, ö ili jóarapo enchim kimunakepo, nátemajéem jábesu áma Diosta bétana enchim mabetpo yúmala. Huanärem áma taahua, enchim áma yeu sákäü tájti.

12 Entok jum jóapo enchim yájäpëm am tebotua.

13 Huanäi jume ímï jóakame enchim am mabetpo yúmalatuk, jü yánti éaka enchim Dios huáatëu ámemaktunake; të kaa enchim am mabetpo yúmalatuk, jü yánti éehuaka enchim Dios huáatëu enchimëu nóttinake.

14 Të jábe ä jóapo kaa enchim mabetakätek, entok juka enchim nokäü kaa jíkkajakätek, yehuem kaate huämi jóapo ö buére jóarapo, huanärem enchim guókpo juka tóröchiata tátake, Diosta noki kaa am mabetaka béchïbo.

15 Lútüriapone ínel enchimëu jiaahua, júnak táapo juka bette nokta chúpeyo, chë júne jìokot machinake, jume ímï jóarapo jóakame béchïbo, bueítuk Sodoomapo entok Gomoorrapo jóakame béppa.

Itom guojajjanähui äbo yúmanakeme

16 'Ínapone enchim kabaramtukä bënasi robom násukun enchim bíttua. Eme éntok jáchin juka bakotta ára áhuä suaya bénasem emo suaya, entok jáchin juka guókouta kaitau suaka yánti ä jiapsä bénasem emo nüye.

17 Yoremem bétanem emo suaya, bueítukim yäura conciliou enchim yeu tóijnake, entokim bem sinagogampo enchim bemmuchatebonake.

18 Gobernadorim entok réyesim bíchäpëm yeu tóijna, enchim nee súalë béchïbo. Inëlem juka ino bétana huémta ámeu noknake, bempörimmehui entok kaa judíommehui.

19 Të yäuraata mámpo joahuak, katem jáchin éiya, jita enchim noknakëhui; bueítuk huämi horapo akem ä mákna, jita enchim noknakëhui.

20 Bueítuk eme katem enchim éäpo noknake, ál-la jü enchim Áchay Espíritu enchim tempo yeu ä huéetuanake, juka nokta.

21 'Sailakame ä sailahua yäura mámpo tóijnake ä mënä béchïbo; jü áchayri éntok ä üusihua; usiarhuam éntok bem áchayrim bėj-reka jáptenake, am súaná béchïbo.

22 Símetakam enchim omtianake ín téhuam béchïbo; të jábe ä jiapsäü tájti kaa áu náyoteme, ïri jínëutuna.

23 Ímï buére jóarapo Diosta enchim súalë béchïbo omtiahuätek, täbui jóaräu bichem kaate, bueítukne lútüriapo ínel enchimëu jiaahua: kee jee jume buére jóaräu israelitammet enchim naa katchuy, jü Yoremta Üusi yebijnake.

24 'Jü majtiahuame kaibu ä majtiakamta béppa chë yörisi machinake; jü tekokame júne kaibu ä teko béppa bát huéenake.

25 Jü majtiahuame ä majtiakamta bënasi áu jípu báanake; jü tekokame két ä teko bénatu báanake. Jü familiapo áchaytam Beelzebú tíiya; jume jóapo usiarim éntok chë júnem buére áuna.

Jábetasute máujnake (Lc. 12:2-9)

²⁶ 'Juari béchibo, katem am májhue; jü éсотaka ayukame jíba júneriana, entok kaa bíthuäpo órekame júne két júneriana.

²⁷ Juka kaa machikuu enchimneu ín nokäü, emëem machikuu ä nooka; entok juka lautí kaa kusisi nákamпо enchim jíkkajäü, kárichem jíkat jámuka huatemneu kusisi ä nooka.

²⁸ Entok katem am májhue jume takaata ára mëame, tem juka jíapsita kara mëa; Diosta ál-lem majhuë, huaka jíapsita ára mëamta, entok juka takaata infierno béetëpo ára jímmamta.

²⁹ 'Éntokem át suuhua: ¿Jachu kaa ili guoy huikichim huépul ili tómipo nénenkihua jáni? Júnentaka junne, huépülaka júne kaibu buíau kón huénnaке, itom Dios Áchayta kaa ínel éayo.

³⁰ Júnentaka junne, síme enchim kóba chonim náikiarimme.

³¹ Íari béchibo, katem májhue; eme chë júne béj-re, yún ili huikichim béppa.

Jume yoremem bíchäpo nee täyatebome

(Lc. 12:8-9)

³² 'Entok jábetaka junne yoremem bíchäpo nee täyatebome, ínapone két ä täyatebonake, ín Áchay téhuekapo kátekamta bíchäpo.

³³ Të jábetaka junne yoremem bíchäpo kaa nee áu täya tíame, ínapone két kaa ino ä täya tíanake, ín Áchay téhuekapo kátekamta bíchäpo.

Jesústa béchibom emo náikimtek

(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ 'Të katem ínel emo éetua buíau kóm yebij-la yánti jíapsihuamta huériaka; bueítukne kaa yánti jíapsihuamta nüpa báreka yebij-la, ál-la ejparammea náu nássuahuamta.

³⁵ Bueítukne yebij-la, juka yoremта ä áchaymak nok nássuatua báreka, entok juka jámut asoahuarita ä áyemaki, entok júka jaborayihua ä asekamaki.

³⁶ Jume ä jóapo yoremtamak aanim, akim ä béj-reka áamak annake.

³⁷ 'Ä áchayhua entok ä áyehua ino béppa náкeme, kaa ä jípupo yúmala, ínomak áhuä náikianakëhui; ánéli kétchi ä úusihua entok ä malahua íno béppa náкeme, két kaa ä jípupo yúmala, ínomak áhuä náikianakëhui.

³⁸ Entok hua kaa ä kúruj püaktiaka íno sáu huéeme, két kaa ínomak áu náikiapo yúmala.

³⁹ Ä jíapsihua jariaka ä tíakame ä tárunake; hua ä jíapsihua ino béchibo tárukame éntok ä téunake.

Yore béjtuahuame

(Mr. 9:41)

⁴⁰ 'Jü enchim mabetame, nee mabeta; entok hua nee mabetame, Diosta nee äbo bíttuakamta mabeta.

⁴¹ Jü profeetata mabetame ä profeetatukä béchibo, profeetata béjtuanä béekik mabetnake; entok hua lútula jíápsamta mabetame lútula ä jíapsä béchibo, juka lútula jíápsaka béjtuanä béekik mabetnake.

⁴² Jábetaka junne senu vaaso sébe báam jíba am mikakátek, ímëi ili usim ín discípulomtukä béchibo, lütüriapone ínel enchimneu jáahua, kaibu ä tárunake, juka ä béjtuanähui.

11

Jume Juan Bautista noki huériame

(Lc. 7:18-35)

¹ Chúkula Jesús ä dooce discípulom téjhuasuka jita am jonákë bétana, am majtiaseka yeu siika, ámeu nokaka bem jóäram beekatana.

² Juan Bautista cárcelpo káteka ä jikkajak, Cristota joähui. Huanäi guoy ä discípulom áu bíttuak,

³ ä temay béchibo:

—¿Jachë empo ájaria jü yebijnakeme, ö täbuikte boobinnake?

⁴ Jesús ä yómmiaka ínel ámeu jiaahuak:

—Ámanem sájaka Juanta téjhua, juka enchim jikkajähui entok enchim bíchähui.

⁵ Jume liliptim bitcha, jume lolöim naa kaate, jume lepra sähuata jípureme türía, jume nanakapim jikkaja, jume kókkolam jíabite, jume poloobemmeu éntok evangelio ámeu nokhua.

⁶ Yúmalasi al-leehuamta jípunake, hua kaa inot tēitekame.

⁷ Chúkula bempörim sákayo, Jesús genteta ettejoria táytek, Juanta bétana:

—¿Jábetasem bít báreka ánia see päriau yeu sájjak? ¿Bakata jekay yoohuamta?

⁸ Ö, ¿jitasem bít báreka yeu sájjak? ¿Yoremta musäla uyyorisi tápsiolai áu sánkotualata? Bueítuk jume musäla uyyorosi emo sánkotualame, réyesim jóapom aane.

⁹ Tē, ¿jitasem bít báreka yeu sájjak? ¿Senu profheetata? Jehuiteriapone enchim téjhua, áapo chē profheetata béppa.

¹⁰ Bueítuk iári bétana jiojteri:

Ínēline ínapo áman ä bíttua, juka ín nésahui émopat huéiamta;

Áapo juka böota tútenake, em huéenake pámani.

¹¹ Lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, jume jámuttat yeu yoremtulame násuku, kaabe Juan Bautistata béppa chē ériahuaka áu tóboktiala. Júnentaka junne, téhuekapo réy nésauta ayukäpo chē kaa ériahuame áa béppa chē yöhue.

¹² Juan Bautistata taahuarimet naateka én tájti, jü téhuekapo réy nésauri úttiata johua; jume ä nü báareme éntok úttiata joaka ä nüye.

¹³ Bueítuk síme jume profheetam entok jü ley, Juanta yepsäu tájti, Diosta bétanam nookak.

¹⁴ Én éntok, eme ä mabet bárētek, áapo ínel jü Elías äbo yebijnakēihui.

¹⁵ Jü jikkaij béchibo nákakame ä jikkaijnake.

¹⁶ '¿Am jábeta bēnä tánake jáni, íkai yóremraata? Jume usim jübuayoyótume bēnamme; jume plaazapo joka bem jálaimmeu chayeme,

¹⁷ ínel jíaka: “Baka kúsiayte enchim jiponriak, tē katem yēka; entokte siroksi enchim buik-riak, éntokem kaa buaanak.”

¹⁸ Entok Juan két äbo yepsak, kaa jübuäka entok kaita jēyeka; huanärem lemooniom ä jípurē tíiya.

¹⁹ Huanäi ínapo jü Yoremta Üusi yepsak, símeta buäyeka entok símeta jēyeka; huanärem ínel jiaahua: “Jo ímī aane, jü yoreme jübuära entok vino jēyera; Diosta bejrim joame entok yäura tómita náu totójame amiigoka.” Tē jü kóba súahua Diosta bétana lútula huéeme tüisi huéeka bíttunake.

Jü pueblommeu kókosi huéenakeme

(Lc. 10:13-15)

²⁰ Huanäi kuttílasi ámeu nok táytek, jume buére jóärapo joomemmehui, bueítuk juka buéresi yún jita ámeu ä yák junne, kaa emo am jíapsi kúaktiakä béchibo. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

21 —¡Empo Corazín, jikot machisi emou huéenake! Entok, jemohui Betsaida! Bueituk jum Tiropo entok jum Sidónpo jü buéresi johuame ámet yáahuakátek, enchimneu ä yáahuakä bénasi, bínhua naatekam chukurik sánkoteka emo jíapsi kúaktiasu éiyey, entokim emo nápojtuka bem sirokäu jüneriatebo éiyey.

22 Huäri béchibone ínel enchimneu jiaahua, Diosta bíchápo yäura bít-huamta taahuari yúmayo, eme chë jünem jikot emo bínnake, jume pueblom Tiropo entok Sidónpo jíápsame béppa.

23 Empo pueblo Capernaum, téhuekau tájti emo tóboktia máchileka éame, bétukum infierno tájta béetëhuë kóm jímmana. Bueituk jü buéresi emo násuk yáahuakäme, Sodoomapo yáahuakátek, én tájti buére jóäraatu éiyey.

24 Íäri béchibone ínel enchimneu jiaahua, Diosta bíchápo yäura bít-huamta taahuari yúmako, eme chë júne jikot emo bínnake, Sodooma buiärapo jíápsakame béppa.

Inohuem sájaka jimyore
(Lc. 10:21-22)

25 Íkäi noksuka Jesús ínel jiaahuak:

—Enchine úttile, ín Átchay, téhuekapo entok buíapo símem béppa yótaka nésahueme; bueituk jume kóba súakame entok jita täyame, íkäre am éSORIak. Huanäre jume ili usimneu yä machiriak.

26 Jeehui, ín Átchay, bueituk émpë junëli ä türek.

27 'Símetakä im mámpo tóij-ri, ín Áchay bétana; entok Diosta Üusiapo kaabe nee täya, ín Áchay jíbba, entok ä Áchayhua két kaabe ä täya; ál-la ä Üusihua jíbba të Áapo huame ínel ä éäpo ä täya iäu, ámeu yä machiria.

28 Inohuem kaate, símetakä tekipanualataka lottilame entok püaktilame; ínapone enchim jimyoretuanake.

29 Juka tékilta enchim ín mákáhuem nüye, éntokem inot ä täya, juka lütüriata. Kanne béttek jíápsak, entokne yánti ino nüye; jünëlem enchim jíápsipo jimyorehuamta téunake.

30 Bueituk jü enchim ín boojoria iäu kaa obiachi; entok jü püaktiria kaa tua bétte.

12

Jimyore táapo discípulom tirijko bújam chúktiay
(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

1 Huámëchi taahuarimmet Jesús tirijkom etpo áman huéiyey jimyore táapo. Ä discípulom éntok tébäurey; huanärim tirijko bújam chúktiaka am buä táytek.

2 Jume pariserom am bíchaka, ínelim áu jiaahuak:

—¡Akem am bitcha, jó! Jume em discípulom jimyore táapo kaa jojuhamtam johua.

3 Të Áapo ínel am yómmiak:

—¿Jachem kaa ä nok-la, jum jiojteripo, jáchín juka Davidta ayukähui, áapo éntok jume áamak aneihui tebäureka?

4 Bueituk, ¿jáchin jum tiöpopo kibakeka, páanim Diostau bíchaa näikiarim buäka, áapo entok jume áamak rejteihui? Katim am buäpo yúmalatukay, ál-la jume sacerdote tékilta tiöpopo joame jíbba.

5 ¿Jachem kaa ä nok-la, juka leypo jiojteta, jáchin jum jimyore táapo, jume sacerdotem tiöpopom bem tékil jojoa, entokim kaa Diosta bejre?

⁶ Júntuksanne ínel enchimneu jiaahua: Senu ímĩ aane, tiöpota béppa chë yörisi machika.

⁷ Bueituk eme jüniäteko jáchin ä jiau bárëhui: “Juka yore nák jíokolihuamtane huáatia, kaa jume animaalim altarpo Diostau totoi-jhuamta”, huanäi ál-lem kaa bétte nokta ámet nok éiyey, jume kaita kúlpakammechi.

⁸ Bueituk ínapo jü Yoremta Üusi jimyore táhuarita béppane yaurata úttia nesauta jípure.

Jü yoreme huakiam mámakame

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹ Huämi áman yeu sika bem sinagoogau yepsak.

¹⁰ Ímĩri senu aaney, huakiam mámaka. Huanärim Jesústa nátemajek, ä nätua báreka:

—¿Jachu lútula huëpo türi, jimyore táapo jábeta tüte béchĩbo?

¹¹ Áapo ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jábesu enchim násuk senu yoreme huépülak kabaraka, jimyore táapo guójöku kóm ä huéhek, jachu kaa áu námteka yeu ä huíknake jáni?

¹² Ä ínelitunakey, ¿jachu kaa chë júne béj-re jü yoreme, kabarata béppa? Íari béchĩbo, türi jimyore táapo tühuata yáa béchĩbo.

¹³ Huanäi jü yoremtau ínel jiaahuak:

—Em mámamë rútuktia.

Huanäi áapo am rútuktiak; huanärim türilatata taahuak, jume senu mámam bénasi.

¹⁴ Chúkula jume pariserom yeu sájaka, náu ettejhuak, Jesústa më béchĩbo.

Diosta nésauro joame yeu púari

¹⁵ Jesús íkai jüneriaka, sékana bíchaa siika. Huanäi juebena gente áa sáu sájjak, entok kókoreme simem tütey,

¹⁶ entok kuttílasi ámeu nookak, kaa yeu áu buíjnä bétana.

¹⁷ Bueituk junëli áhuä chúpanakë béchĩbo, juka profeta Isaiasta nokakähui, ínel ä jíako:

¹⁸ Jü nésauro nee joriame ímĩ aane;

íkáine yeu púala, ín nákéhui;

ín jíapsi áa bétana al-leiya;

ín Espíritune áa béppa órenake.

Huanäi kaa judíommeu Dios yäura bít-huamta noknake.

¹⁹ Kaabetamak nok náassuanake, entok kaa chay noknake, entok kaabe ä nokáu jikkaijnake, jum böommechi.

²⁰ Juka sána ríutilata kaa bóula kóttianake,

entok kántela pabiilo buiichiamta kaa tuchanake,

áapörík lütüriata jípureka ä nésehüepo ä yosüu tájti.

²¹ Jume kaa judíom éntok, ä téhuampom át éaka ä boobinnake.

Espíritu Santota béj-reka nokhuame

(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²² Huanäi senu lemooniota jípureme áu nüpahuak, líptitaka entok múurotaka; të Jesús ä tütek. Íneli jü lípti entok múuro bitchak, entok nookak.

²³ Huanäi síme gente át guómtilatata ínel jiaahuay:

—¿Jachu iri ájária jáni jü Davidta Üusi?

24 Të jume pariserom ä jikkajakam ínel jiaahua:

—Íri lemooniom yeu bébba, jü Beelzebú lemooniommeu yäutta úttiärayi.

25 Jesús jünéaka jita bénak bem éaïhui, ínel ámeu jiaahua:

—Síme réy nación kaa nanabeu éaka emo näikimtelame lülüte, entok buére jóära ö kía jóuhua kaa nanabeu éätek, kaibum bínhua ára náu jíapsinake.

26 Entok jü Satanás, Satanásta yeu bébätek, áapo áu näikimtelataka tatahua. ¿Jáchisu júntuk bínhuatunake jáni, jü réytaka ä nésahuëhui?

27 Bueituk ínapo Beelzebúta úttiäray lemooniom yeu bébätek, enchim üusim, ¿jábeta úttiäraysum yeu am bébba? Huäri béchibo, jü enchim jiop-läpo, bempom yäura juezta bénasi enchim yuktianake.

28 Të ínapo Diosta Espíritu úttiäray lemooniom yeu bébäteko, tua lütüriapo enchimmeu yebij-la, jü Diosta réytaka nésahuëhui.

29 'Bueituk, ¿jáchisu senu ára áman kibake, jü yorem úttiakamta jóahui, jita ä úhuä béchibo, bueituk kaa bát ä súmakäteko? Huanäi ál-la juka jóapo ayukamta ára ä úuhua.

30 'Jü kaa ínomak éame, nee béj-reka jíapsa; hua kaa ínomak jita náu tójame, ä chíbejtia.

31 'Huäri béchibone ínel enchimmeu jiaahua, síme kaa tühua entok Diosta béj-reka béttek nokhuame yoremem yáari, jiokorina; të jume Espíritu Santota béj-reka béttek át nokhuame kaibu jiokorina.

32 Entok jábetaka junne Yoremta Üusi béj-reka nokakätek jiokorina; të jü Espíritu Santota béj-reka béttek át nokame, kaibu jiokorinake, ími buíapo entok áman téhuekapo junne.

Jü júya ä takäpo täyana

(Lc. 6:43-45)

33 'Jü júya türi, türik takanake. Të jü júya kaa türi, kaa türik takanake; bueituk jü júya ä takäpo täyana.

34 ¡Eme kaa tü yóremem bakot usiariem! ¿Jáchisem türik noknake, kaa tü yórememtaka? Bueituk jíapsipo tápuni jü tempo yeu huéeme.

35 Jü tü yóreme ä jíapsipo türik ayukä béchibo türik johua; jü kaa tü yóreme éntok, ä jíapsipo kaa türik ayukä béchibo kaa türik johua.

36 Të ínapone enchimmeu ínel jiaahua, síme nokta jájana kaa türik yoremem nokakäu, Diosta bíchäpo yäura bít-huamta taahuari yúmakim jüneenake, kaa türik bem nokakähui.

37 Bueituk em nokakä bétana lütula huémta yáariana, entok em nokakä bétana bétte noki emót chúpana.

Yóremraa kaa tü éame señalta aahua

(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

38 Huanäi huate escriibam entok pariserom akim ä yómmiaka ínel jiaahua:

—Maestro, juka kaa jaibu bít-huamta em joäute bít péiya.

39 Huanäi Áapo am yómmiak, ínel jíaka:

—Jü yóremraa kaa türik jíapseka ä jubimak kaa huépülsi áu nüyeme, Diosta ára jita joäu señalta aahua; tem täbui señalta kaa mákna, ál-la huaka Jonás profetatau yeu sikamta jíbba.

40 Bueituk jáchin jü Jonás báij táapo entok báij tukaapo buére kúchuta tópapo anakä bénasi, junëli kétchi ínapo jü Yoremta Üusi báij táapo entok báij tukaapo buíata bétuk annake.

⁴¹ Jume yoremem Nínivepo joomem, Diosta bétana yäura bít-huamta taahuarit yúmak, ìri yóremraa én kat-riammakim emo tóboktianake, bétte nokta ámet chúpä béchïbo; bueituk bempom emo jíapsi kúaktiak, Diosta noki Jonásta ámeu nokako. Të én éntok senu ímï aane, Jonásta béppa chë yörihuame.

⁴² Entok senu reina suriu jometaka, jü én kat-ria yóremraatamak áu tóboktianake, Diosta bétana yäura bít-huamta taahuari yúmak, huanäi bétte nokta ámet chúpanake; bueituk áapo mékka buiära bétana yepsak, juka rey Salomóna tüisi jita täyäu ä jíkkaj báreka; të én éntok senu ímï aane, rey Salomóna béppa chë yörihuame.

Espíritu jaiti machi nóttekame

(Lc. 11:24-26)

⁴³ 'Jü lemoonio espíritu jaiti machi yoremstat yeu sikátek, huakia buíapo ansisimnake, áma ä jimyorenakeu jariaka; të kaa ä tíakáteko,

⁴⁴ ínel jiaunake: "In jóaune nótti báare, ín yeu sikähui." Huanäi áman yepsakátek, kaabeta áma téunake, ál-la chíchikta entok musäla yáata.

⁴⁵ Huanäi sika, guoy búsan lemooniom áa béppa chë mamachim núnake. Huanärim át kimuka áma jóatenake. Chúkula ìri yoreme chë júne machika tahuanake, bannaataka béppa. Ínëli kétchi ámeu yeu huéenake, jü yóremraa én kat-riammehui.

Jesústa áiye entok ä sailahuam

(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶ Ínëli ketune gentetau ä nokayo, ä áyehua entok ä sailahuam päkunim aaney, áu nok báreka.

⁴⁷ Huanäi senu ínel áu jiaahua:

—Em áiye entok em sailam päkunim aane, émomak nok báreka.

⁴⁸ Áapo ä yómmiak, juka ínëli áu jáamta. Huanäi ínel jiaahua:

—¿Jábese jü ín áiye? Entok, ¿jábeseamme, jume ín sailam?

⁴⁹ Huanäi ä discípulommeu lúl-la jikau mámtaka, ínel jiaahua:

—Ímírim aane, jü ín áiye entok jume ín sailam.

⁵⁰ Bueituk jábetaka junne ín Áchay téhuekapo kátekamta nésahui joame, júri ín saila, ín huaayi, entok ín áiye.

13

Et-leerota ejemplo

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Huäri taahuarit Jesús jóapo yeu siika. Huanäi bahue mayoat yejtek.

² Huanäi juebena gente áu náu yájjak. Áapo éntok barcopo kibakeka, áma yejtek. Jü gente éntok simetaka bahue mayoa see päriapo aaney.

³ Huanäi juebenak am majtiak, ejemplommei ínel jíaka:

—Jü et-leero echíseka yeu siika.

⁴ Huanäi ä echay, huate báchia böo mayoat huáttek. Të huikichim áma yájaka ä buäka.

⁵ Huate éntok tétam násuk huáttek, kaa yún buíata ayukaïpo. Huanäi läuti síuhuek, kaa yún ä buíakaï béchïbo.

⁶ Të täata yeu sik tájjak, entok kaa ä nahuakaï béchïbo huaakek.

⁷ Huate éntok huícham násuk huáttek. Huanäi jü júya huíchära yötuka, ä jíabi mäak.

⁸ Të huate buía türikuu huáttek. Huanäi taakak; huépul báchia síhueka cien báchiam ámuek; jü senu éntok sesentam; senu éntok treintam.

⁹ ¡Jü jikkaij béchïbo nákakame jikkaijnake!

Jume ejemplom jita béchïbotukähui

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Huanäi jume disciipulom áu rúkteka, ínel áu jiaahuak:

—¿Jatchiakasë ejemplommey ámeu nooka?

¹¹ Huanäi Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Bueituk eme akem ä mák-ri, juka enchim át jüneenakëhui, juka téhuekapo réy nésauta obiachisi maachik. Të bempörim éntok, ëe.

¹² Bueituk jábe junne jita jípureme, chë júne huatek mákna; huanäi chë yún ä jípunake. Të jü kaita jípureme, juka ä jípurëu junne ä úuhuaana.

¹³ Huári béchïbone ejemplommey ámeu nooka; bueitukim bíchaka kaa bitcha, entokim jikkajaka kaa jikkaja, entokim kaa át jüneiya.

¹⁴ Júnëli ámet áu chüppa, jü profeta Isaíasta nokakähui, ínel jíaka:

Nákakem jikkaijnake, të katem át jüneenake;

éntokem bíchaka bínnake, të katem huitti át jüneenake.

¹⁵ Bueituk i pueblota jíapsi námakaka tahuala;

entokim náka páttilatata kaa jikkaja;

entokim bem pusim páttiala,

pusimmey kaa bít béchïbo,

entok nákamme kaa jikkaij béchïbo,

entok bem jíapsiy kaa am jüneenakë béchïbo.

Të ínëline kaibu ára am anianake.

¹⁶ 'Të yúmalasi al-leeri enchimmet ayka; bueitukem puseka bitcha, éntokem nákaka jikkaja.

¹⁷ Bueituk tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, juebena profetam entok juebena lütula Dios huáateme, akim ä bít péaka taahuak, juka én enchim bíchähui; të katim ä bitchak. Entokim ä jikkaij péiyay, juka én enchim jikkajähui, të katim ä jikkajak.

Jesús juka et-leerota ejemplo am téjhuak

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

¹⁸ 'Akem ä jikkaja eme, juka ejemplo et-leerota bétana.

¹⁹ Bueituk jábe junne, juka réy nok nésauta jikkajame, të kaa at jüniátek, íri báchiat böo mayoat ethuakamta bënna; bueituk jü diablo áu yepsaka, úttiapo ä úuhuanake, juka ä jíapsipo ethuakamta.

²⁰ Éntok këtchi jü tétam násuk ethuakame, íri júnen juka nokta jikkajaka, sep läuti al-leaka ä mabetnake.

²¹ Të kaa tüisi naahuak; íäri béchïbo kaa bíbinhuatu; bueituk Diosta noki béchïbo obiachisi áu huée táytek entok kaa tüisi bít táytihuak, tëitinake.

²² Jü huícham násuk ethuakame, íri júnen juka Diosta noki jikkajakame; të jü ániat kaa yúmasi huéeme, entok jü yún bem tómi péäu, Diosta noki bem mabetakäu nánayote. Huanäi kaa tataka.

²³ Të jü türi buíapo ethuakame, íri júnen nokta jikkajaka át jünéakame. Huanäi takanake. Huépul báchia síhueka cien báchiam ámuenake; jü senu éntok sesentam; senu éntok treintam.

Júya tirijkom násuk ayukame ejemplo

²⁴ Júchi täbui ejemplota ámeu nookak, ínel jíaka:

—Jü téhuekapo réy nésahui, juka yoremta ä huajpo tü báchiata ä echakä bënna.

²⁵ Të seenu, tirijkom áttiakamta ée béj-reme, tukaapo jume yoremem kócheyo, júya kaa türi báchiata tirijkom násuk echaka siika.

²⁶ Huanäi juka etta yötuka ä taka táytek, jü júya kaa türi két áma síhueka yötuk.

²⁷ Huanäi jume huajta áttiakamtau tekipanuame ínëlim áu jiaahuak: “Señor, ¿jache kaa báchiata türik áma echak, em huajpo? ¿Játchiaka júntuk ket júya kaa türika áma síhuek?”

²⁸ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahuak: “Jábe nee béj éame íkái yáuhuak.” Huanäi jume áu tekipanuame ínel áu jiaahua: “¿Jachë áman sájaka itom ä popón íaa?”

²⁹ Áapo ínel ámeu jiaahuak: “Èe, bueituk jáchin aykem juka júya kaa türik pónátek, két jume tirijkom áamak popónnake.

³⁰ Akem ä tójja; éläposu nánabeu yötunake, juka etta jójonaka ä tóboktiahuäu tájti. Huanäi jume tirijkom chúktia naatehuayo, ínapone am téjhuaanake, jume tirijkom chúktíame, báchem juka júyata kaa türik náu tójaka, lolopola ä súmma, ä táaná béchïbo; të jume tirijkomem náu tójaka am ëeria, jum íari béchïbo kárta ín yáaläpo.”

Mojtaasa báchiata ejemplo

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹ Júchi täbuik ejemplota ámeu nookak, ínel jíaka:

—Jü téhuekapo réy nésahui, mojtasa báchiata senu yoremta ä huajpo ä echakä bënna.

³² Të irti báchia lütüriapo síme báchiam béppa chë ilitchi; të yötukátek síme júya júrim béppa chë yoyötu. Huanäi júya buëuruka tatahua. Íneli jume huikichim téhueka bétana áu yájaka áma totosate.

Levaduura ejemplo

(Lc. 13:20-21)

³³ Júchi täbuik ejemplota ámeu nokaka, ínel jiaahuak:

—Téhuekapo réy nésahui, levaduura jámutta nükäu bënna, báisi jünakteri ariinampo ä töak. Huanäi síme náu küteka huécheka taahuak.

Jáchin Jesústa ejemplommea am majtiähui

(Mr. 4:33-34)

³⁴ Jesús íkái símeta ejemplommey ámeu nookak, jü gentetahui. Am majtiátek, ejemplommey jíba ä jojoay,

³⁵ bueituk íkái profetata nokakäu áhuä chúpanakë béchïbo, ínel ä jíakähui:

Ejemplommeyne ín teni étaponake, huaka ániata kësampo naateka éspotane étapoka ä jünerializebonake.

Jesús ä jünerializebo, juka júya kaa türi ejemplota

³⁶ Jume gentem sákatuasuka, Jesús jóapo kibakek. Huanäi jume discípulom áu rúkteka, ínel áu jiaahua:

—Itomë téjhua jáchin ä jiau bárëhui, juka júya kaa türi huajpo ayukamta ejemplo.

³⁷ Am yómniaka Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo jü Yoremta Üusi jü tü báchiata echame.

³⁸ Huaj päria ínel jü ánia; jü báchia türi éntok, jume réy nésaupo usiarim; jü júya kaa türi éntok jü kaa tü yóreme diablo usiari.

³⁹ Jü kaa türik echákame ínel jü diablo yore bėj-reka huéeme; jü tirijko chúpila tóboktiahuame éntok ánia lüteme; jume etta tóboktéame éntok ángelesimme.

⁴⁰ Jáchin juka júya kaa türik popónhuaka ä táahuakahui, ilë bénanake, jü ánia lüteme.

⁴¹ Jü Yoremta Üusi ä ángelesim áman bíttuanake, jum réytaka ä nésahuéhui, jume kaa tühuata huatem jotuame entok jume kaa türik joame náu am tóijnakë béchibo.

⁴² Huanärim ornota béetëu am guötianake. Ímirim emo tam kumeka buannake.

⁴³ Huanäi jume yúmalasi Diosta nésahui joame, bem Áchay réytaka nésahuepom täa machiriata bénasim bélojkosi bíttunake. ¡Jü jíkkaij béchibo nákakame jíkkaijnake!

Tesooro ésori

⁴⁴ 'Entok kétchi jü téhuekapo Diosta réy nésauri tómi bėjhuata júya päriapo ésota bénna. Huanäi senu yoreme ä tíaka, júchi ä éssok. Íari béchibo tüisi al-leaka simeta ä jípurëu nénkaka, huanäi huákäi buíata jínnuk.

Jü téta perla yún bėj-reme

⁴⁵ 'Entok kétchi jü téhuekapo Diosta réy nésauri juka jábeta jita jinnü bénna. Íri türi perlam jariaka am jíjinnu.

⁴⁶ Huanäi juka perlata uyjolisi musäla machik téaka, sika simeta ä jípurëu nénkaka, ä jínnuk.

Jume jítërim

⁴⁷ 'Ínëli kétchi jü téhuekapo Diosta réy nésauri jítërim bénna. Ímëri bahuéu jímahuakätek, kúchum kaa nánälaim nunüye, tuttërim entok kaa tuttërim.

⁴⁸ Huanäi senu huëpo tápunakätek, mayoau bícham yeu huíhuikhua. Huämirim joteka jume türim yeu püaka, huaripom am öore; jume kaa türim éntokim päkun yeu guöguötia.

⁴⁹ Ilë bénanake jü ánia lüteme: jume ángelesim yeu kannake; huanärim jume kaa tühuata joame näikimtenake, jume yúmalasi Diosta nésahui joame násuku.

⁵⁰ Huanärim horno béetëu guötiana; ímirim emo tam kumeka buannake.

Tómi bėj-reme jauhuey huéri entok bemela

⁵¹ Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem símekut júniaka taahua?

Huanäi bempo ä yómmiak, ínel jíaka:

—Jehui, Señor.

⁵² Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Huäri béchibo jü escriiba jü téhuekapo Diosta réy nésauri bétana tüisi áu majtialame, senu áchayhuariapo familiata bénna. Tómi bėj-remta áttiaka, bebëmelak entok kaa bebëmelak áma yeu huíike.

Jesús Nazaretpo aane

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³ Ínëli huëpo chúkula, Jesús ejemplom am majtiasuka, áma yeu siika.

⁵⁴ Huanäi ä pueblo Nazareu notteka, am majtiay bem sinagogampo. Huanärim áa bétana buére éiyay, ínel jíaka:

—¿Jáksu ìri ä nüka ä jípure, juka jita täyahuamta? Entok, ¿juka obiachik kara johuamta ä joähui?

⁵⁵ ¿Jachu kaa ìri ájãria, jü carpinterota üusi? ¿Jachu kaa María ti téhuak, ä áyehua; entok ä sailam, Jacobo, José, Simmom entok Judas?

⁵⁶ ¿Jachu kaa jume síme ä huayim ímï itomak aane? ¿Jákübosu jüntuk ìri íkãï símeta jípure?

⁵⁷ Ä nokãhuim kaa béj jóaka éiyay. Íãri béchïbo Jesús ínel ámeu jiaahua: —Síme profeta yörihua; të ä buiãrapo entok ä jóapo, èe.

⁵⁸ Huãmïri kaa yún ä yáuhuak, juka obiachisi kara johuamta ä joãihui, bempörim kaa ä súale béchïbo.

14

Juan Bautistata mëhuakãhui

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

¹ Júnaköri jü rey Herodes tetrarca, Jesústa bétana buéresi nokhuamta jíkkajak.

² Huanäi jume ä sãhuemmeu ínel jiaahua:

—Íri Juan Bautista kókkolam násuk jíabitelame; huãri béchïbo úttiãraata jípureka ára jita johua.

³ Bueïtuk Herodes, Juanta buíseka cadenamnea ä súmaka carcelpo ä yéchalatukay, jámut Herodíasta béchïbo. Íkãï ä sailahua Felipe ä jubekay.

⁴ Juan éntok ínel áu jiaahuay:

—Katë ä jípuo yúmala, juka em saila juubi.

⁵ Herodes éntok ä mëbãarey, të genteta májhuey; bueïtuk bempom Juanta täyay, ä profetatukã bétana.

⁶ Të Herodesta huásuktiriam taahuareka pajkoyo, jü Herodíasta jámut asoa, símem bíchãpo yëka. Huanäi Herodes ä türeka taahuak.

⁷ Íãri béchïbo, ä chúpã rókaka nookak, jita ä ahuaü ä mák rókaka, ä obiachitu násuk junne.

⁸ Áapo ä áye bétana bát téjhuaataka ínel jiaahuak:

—Ímï puraatopë nee ä mákka, juka Juan Bautistata kóbba.

⁹ Huanäi jü réy sirokaka taahuak; të juka nokta ä nokakãu úttiãtukãu ä chúpñakë béchïbo, entok jume yörisi machim mesau áamak jokame bíchaka, nésahuek ä máknã béchïbo.

¹⁰ Huanäi nésahuek, carcelpo Juanta kóba chúktianã béchïbo.

¹¹ Huanäi jü kóbba, puraatopo nüpuhuakã, jü ili jámut ä mákhuak; áapo éntok ä áyebeu ä tójjak.

¹² Huanäi ä discípulom áma yájaka, ä takaahua nüka ä maäk. Huanãrim sãjaka Jesústa ettejhuariak.

Mamni miilim jïbuãtuahuakãhui

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³ Jesús íkãï jíkkajaka, huépul barcota nüka áma yeu siika, sékãna mékka päriau bíchaa. Jü gente ä jíkkajaka guókimmeyim áa sãu sãjjak, buére jóãrampo naateka.

¹⁴ Huanäi Jesús yeu sika, juebena genteta bíchaka, am jijiokolek. Huanäi jume áme násuk kókoreme tütek.

¹⁵ Béja tukariu yúma táytëy, ä discípulom áu rúktek, ínel jíaka:

—Ímï kíã päria, entok béja kúpte; Akë am sãka sãuhue, juka juebena genteta, bueïtukim pueblommet sãjaka buãhuamta jínnunake.

¹⁶ Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Kaa úttia bem sákanakēhui; emem am jibuätua.

¹⁷ Bempo éntok ínel jiaahua:

—Ímíte kaita jípure, mamni páanin jibba entok guoy kútchum.

¹⁸ Áapo ínel ámeu jiaahuak:

—Äbem ínohuam huéria.

¹⁹ Huanäi juka genteta júya bájta béppa jote sáuhuek. Jume mamni páanim nüka, entok jume guoy kútchum. Huanäi téhuekau jikau remteka, Diosta baysauhuek. Am rébektiaka discípulommeu am buíssek; ímēi éntok gentetahui.

²⁰ Símetakam jibuäk, entokim jóbuak. Huanäi jume rerebem yeu békame, dooce canastam tátapunimim náu tójjak.

²¹ Jume jibuäkame éntok mamni mil ohuimtukay, jáamuchim entok ili usim kaa áma näikiaka.

Jesús bahueta béppa huerama

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²² Jesús sep ä discípulom barcopo jámutuaka áapat am sákatuak, bäa huáyтана bíchaa. Áapo éntok jü gentetamak taahuak, am sákasuü tájti.

²³ Juka juebena genteta sákatuasuka, sékána bíchaa júya káhuit jikau sika oraciónta johuay. Huanäi tukariu yúmak, áapola huämi aaney.

²⁴ Jü barco éntok béja bahue násuk huéiyey, jume bäa maaresim éntok emo tóboktiaka át huehuechey. Bueítuk jü jeka ä nankirika huéiyey.

²⁵ Tē abe matchuyo, Jesús ámeu yepsak, bahue báata béppa huéesimeka.

²⁶ Huanäi jume discípulom, bahueta béppa huémta bíchakam guómteka, ínel jiaahua:

—¡Jo jü jóusi! Huanärim májhueka chay nookay.

²⁷ Tē huanäi Jesús ámeu nónokak, ínel jíaka:

—¡Katem kom éiya! Ínapone ím aane. ¡Katem majhuë!

²⁸ Huanäi Peero ä yómmiak, ínel jíaka:

—Señor, émpotuko, nechē emou bíchaa huéetua, bäam béppa.

²⁹ Huanäi Áapo ínel áu jiaahuak:

—Binē huéiye.

Huanäi Peero barcopo kom chépteka, bäam béppa huée táytek, Jesústau bíchaa huée báreka.

³⁰ Tē juka jeka úttiakamta bíchaka ä mámajhuek, entok kom kikkibak táyteka, chay táytek, ínel jíaka:

—¡Señor, nechē jínēu!

³¹ Jesús sep áu mámteka, ä buíssek, entok ínel áu jiaahuak:

—¡Yoreme kaa yúmalasi Diostat éame! ¿Jatchiakasē Diostat éehuäpo kom éiya?

³² Huanäi bempörim barcopo jámuko, jü jeka yánti taahuak.

³³ Huanäi jume barcopo aneihui áhuim rúkteka ä yörey, ínel jíaka:

—¡Tua lütüriapo empo Diosta üüsü!

Jesús Genesaretpo kökoreme tütek

(Mr. 6:53-56)

³⁴ Huanärim bahue huáyтана yájaka, Genesaret pueblou kiímuk.

³⁵ Jume yoremem áma jóakame ä tátäyaka, noktam áman bíttuak, síme pueblom beekatana. Huanärim síme kökoreme áu nüpak,

³⁶ entokim jiokot áu jiaahuay, ä súpem mantom mayoat jíba mámte rókaka. Huanäi síme jume át mámtekame, türilatakam taahuak.

15

Juka yoremta jíapsi nanasontume

(Mr: 7:1-23)

¹ Huanärim Jesústau rúktek, huate escriibam entok pariserom, Jerusaléniu joomé, ínel jíaka:

² —¿Jatchiaka jume em discípulom juka yoiyöturim boojoriau kaa johua? Bueituk katim bábaijma, páanim buä bárëteko.

³ Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiaka eme kétchi, juka Diosta nésahuekähuem kaa johua, yoiyöturim boojoriau enchim jo bárë béchibo?

⁴ Bueituk Dios nésahueka ínel jiaahuak: “Em áchay entok em áiye, Akë am yöre, të jábe ä áchaybet entok ä áyebet, bétte nokta am béj-reka ámet nokakátek, kaita át temajeka mëtuna.”

⁵ Të eme ínëlem jiaahua: “Jábetaka junne ä áchaybeu entok ä áyebeu ínel jíateko, jü áy ára enchi ín aniä eyhui, Diostau bíchaa nä näikiala”,

⁶ huanäi ínëli jíaka, béja kara am aniaka tatahua, jume áchayhuariam. Ínëli jü Diosta nésahui kaita béj-reka tatahua, juka yoiyöturi boojoriau enchim jo bárë béchibo.

⁷ ¡Eme Dios huátihuamta Bénasi emo antua! Túisi enchim bétana nookak jü Isaías, ínel jíakari:

⁸ İri pueblo ä teniay jíba nee yöre, të bem jíapsi mékka inou aane.

⁹ Bueituk kía béjja, jü bem nee yörehui, doctriinata Bénasim yore ä majtia, juka yoremem nésauta.

¹⁰ Huanäi juka juebena genteta núnuka ínel ámeu jiaahua:

—Akem ä jíkkajaka éntokem át jüneiya.

¹¹ Kaa yoremta nasonte, jü tempo kimume; ál-la jü tempo yeu huéeme, İri ál-la yoremta nanasonte.

¹² Huanäi ä discípulom áu rúkteka, ínel áu jiaahua:

—¿Jachë kaa jüneiya? Bueituk jume pariserom íkái nokta jíkkajaka, kaa túisi ámeu huétchek.

¹³ Të Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahuak:

—Sime júya óuhuo, téhueka bétana ín Áchay kaa echakäu, nahuamak békti popónna.

¹⁴ ¡Akem am tójja! Liliptimtakam huate liliptim huíksasaka. Bueituk jü líptitaka tábui líptita huíksimëteko, náhuichikam guójökun kóm huáttinake.

¹⁵ Peero ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Itomë ä téjhua, jáchin ä jiau bárëhui, íkái ejemplota.

¹⁶ Jesús ínel jiaahua:

—¿Jachu eme két juka kaa jüneehuamta jípure?

¹⁷ ¿Jachem kaa át jüneiya? Sime tempo kimume tónáu bíchaa huéiye; chúkula éntok yeu jujuyäutehua.

¹⁸ Të jü tempo yeu huéeme, huáijhua jíápsipo yeu huéiye; İri ál-la juka yoremta nanasonte.

¹⁹ Bueituk jíápsipom yeu huéiye, jume kaa tü éerim, jü yore suahuame, jü jubeka entok júchi tábuik jípureme, jü kaa emo jubeka kía náu jíapsihuame, jü jita ékbuahuame, jü kaa lütüriapo jábetat nokhuame, entok jü Diosta béj-reka béttek nokhuame.

²⁰ İri sime, juka yoremta nasonte; të jü kaa áu mám báksiaka jíbuáhuame, kaa yoremta nanasonte.

*Jámút Cananeapo joometa Diostat éahui**(Mr: 7:24-30)*

²¹ Jesús jumü yeu sika, Tiro entok Sidón buiärau bíchaa siika.

²² Senu jámút Canaa buiärapo yeu simlataka, chay nokaka ínel jiaahuay:
—¡Señor, Davidta Üusi, nechë nák jiokole! In jámút asoa lemoonio át aneka jiokot áhuä bíttua.

²³ Të Jesús huépul nokta júne kaa ä yómmiak. Huanäi ä discípulom jiokot éaka áu rúktek, ínel jíaka:

—Akë ä simtua, bueítuk itot chäka huéeka chaysime.

²⁴ Áapo am yómmiaka ínel jiaahuak:

—Israel kabaram emo tärulammeune jíba bíttuari.

²⁵ Huanäi áapo áu rúktek, entok tónommia kíkteka ínel áu jiaahua:

—¡Señor, nechë jinëu!

²⁶ Áapo ä yómmiaka ínel jiaahua:

—Kaibu türinake, jume itom usim páanim buä éahui, am úuhuaka ili chüüm am mik béchïbo.

²⁷ Të áapo ínel áu jiaahua:

—Jeehui, Señor; të jume ili chüüm bem teko mesapo juka lelebelaik kom huáttemta jünem buabuäye.

²⁸ Huanäi Jesús ä yómmiak, ínel jíaka:

—Empo jámmut, ¡yún emót aika, jü Dios éehuame! Emou yáatunake, tua em ä huáatiä pámani.

Huanäi ä jámút ásoa türilataka taahuak, huämi orapo naateka.

Jesús juebena kökoreme tütek

²⁹ Jesús huämi yeu sika, Galiléa bahue mayoau yepsak. Huanäi júya káhuit jikau sika áma yejtek.

³⁰ Huanäi juebena gente áu rúktek, lolöim, liliptim, múurom, kaa emo mám yekame, entok huate yún kökoreme huériaka. Huanärim Jesústau am rúktiak, ä guókpo. Áapo entok am tütek.

³¹ Ínëli jü juebena gente buére éiyay, múurom nokame bíchaka, jume kaa emo mám yekame türilame, jume lolöim naa kateme, entok jume liliptim bíchame. Huanärim Israelpo Diosta tüisi úttiley.

*Jesús naiki miilim jïbuätuak**(Mr: 8:1-10)*

³² Jesús ä discípulom núnuka ínel jiaahua:

—Juka gentetane jiokolë, bueítukim béja báij taahuare ínomak aneka, entokim buähuamta kaa jípure, jïbuä béchïbo. Kaa jïbuälame sákatua béchïbo éntokne kaa báare. Jáchinai jünem böot katëtek, tébäi tamunake.

³³ Huanäi ä discípulom ínel áu jiaahua:

—¿Jáksute ítapo yún páanim jípure ímï mékka jóa ániapo, sïmem jóbosi jïbuänakre béchïbo?

³⁴ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jaiki páanimsem jípure?

Bempo ínel jiaahua:

—Guoy búsaním, entok ili jaiki kútchum.

³⁵ Huanäi nésahuek, juka genteta buíapo jote sáhueka.

³⁶ Huanäi jume guoybusam páanim núnuka entok jume kútchum, ínëli Diosta baysausuka, am rébektiaka ä discípulom am mákkak; jume discípulom éntok genteta.

³⁷ Simetakam jibuäk, entokim jöbuak. Huanäi jume lelebelaim yeu békame náu tójjak, guoybusan canajtam tátapunim.

³⁸ Jume jibuäkame éntok, naiki mil ohuimtukaimme, jáamuchim entok ili usim kaa áma näikiaka.

³⁹ Huanäi jume gentem sákatuasuka, barcopo jámuka buiära Magdala téau yepsak.

16

Huépul señaltam áahuak jume pariserom entok jume saduceom
(Mr: 8:11-13; Lc. 12:54-56)

¹ Huanäi jume pariserom entok jume saduceom áhuim rúktek, ä jioptua báreka, señalta téhueka bétana áu aahuaka.

² Të Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Tukariu yúmamta bichátek: “Türi báare jü tiempo”, tem jijia: “Bueítuk jü ánia téeka síkilisi chátu.”

³ Én kethueytana éntok: “Buére jeknake, bueítuk jü ánia téeka síkilisi namu chátu.” ¡Eme lútula Dios huáatemta mamatome! Akem ä täya, juka téeka ániata jáchin ä huèhui; të juka señal taahuata én huémta, ¡katem át jüneiya!

⁴ Jü kaa tü yóremra kaa huépülsi au nüyeme, señalta áu yáaria iaaka nooka; të kayta señalta éntok jípunake, profeta Jonásta señal jíbba.

Huanäi am tójaka siika.

Jume pariserom levaduura
(Mr: 8:14-21)

⁵ Jume discípulom huáytana yájaka, jume páanimim kaa nüpak, ámebia kópteka.

⁶ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¡Akem ä bitcha, jó! Jume pariserom entok saduceom levaduura bétanem emo suaya.

⁷ Bempo éntok ínel éiyay, ínel jíaka:

—Kaa páanim itom nüpakä béchibo júnel jiaahua.

⁸ Jesús ä jüneriaka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem ínel éiya? ¡Yoremem kaita súalëram: “Katte páanim jipure”, ti éaka!

⁹ ¿Jachem kaa ámeu huáate, jume mamni páanimmehui, mamni mil yoremem béchibo, entok jaiki canajtam enchim náu tójakähui?

¹⁰ Entok jume guoybusan páanimmehui, naiki mil yoremem béchibo, entok jaiki canajtam enchim náu tójakähui, ¿jachem kaa ámeu huáate?

¹¹ ¿Jatchiakasem kaa át jüneiya? Kanne jume páanim béchibo ínel enchimmeu jiaahua, ál-la jume pariserom entok jume saduceom levaduura bétana; iári bétanem emo suaya.

¹² Huanärim jünëiak, kaa jü levaduura páanim bétana emo suaya sáihuähui, ál-la jume pariserom entok saduceom juka doctrinata yore majtiahuamta bétana.

Peero Jesústa yeu buíssek, ä Cristo tíaka
(Mr: 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³ Jum Cesarea Filipino buiärau yepsaka, Jesús ä discípulom nátemajek, ínel jíaka:

—¿Akim ä jábesä tíiya, jume yoremem, juka Yoremta Üusi?

¹⁴ Bempo ínel jiaahua:

—Huate enchi Juan Bautistä tiiya; huate éntok Elías; huate éntok enchi Jeremías tiiya, ö jamak huate profetam.

¹⁵ Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Emesu, ¿nechem jábesä tiiya?

¹⁶ Símon Peero ä yómmiak, ínel jíaka:

—Émpë jü Cristo, Dios jíápsamta Üusi.

¹⁷ Huanäi Jesús ä yómmiak:

—Yúmalasë al-leehuamta jípure, Simmom, Jonásta üusi, bueituk kaa kía jábe yoreme emou yä machiriak, ál-la ín Áchay téhuekapo kátekame.

¹⁸ Ínapone két ínel emou jiaahua, enchine Peero tiiya. Jü téta buëuruta béppa éntokne ín iglesia yöturianake; jü infierno puertam éntok kaibum áa béppa úttiata jípunake.

¹⁹ Enchine am máknake, jume réy nésauri téhuekapo yáabem. Símeta ími buíapo em sümäu, téhuekapo két súmatunake; entok síme buíapo em búttiakähui, téhuekapo két búttiátunake.

²⁰ Kaabeta am téjhua sáuhuek, jume ä discípulom, áu Cristotukä bétana.

Jesús ä muknakeu am tejhuak

(Mr. 8:31-9:1; Lc. 9:22-27)

²¹ Huanäi naateka Jesús ä discípulom huitti téjhua táytek, buere jóära Jerusaléniu ä huéenakeu úttiátukähui, entok jiokot áu yáanähui, jume tiöpopo yoiyöturim bétana, entok jume sacerdote chë nésahueme entok jume escriibam bétana, entok mëhuaka báij taahuata huéy áu jíabitenakähui.

²² Huanäi Peero áapolaik sékana bíchaa ä nuk sika áamak ettejhua táytek, ínel jíaka:

—¡Señor, emoë jiokolë; bueituk jü emou yáanäu kaa emou huépo yúmala!

²³ Të Áapo Perotau kúakteka ínel jiaahua:

—¡In bíchápe mékka huéiye, Satanás! Kialë nee teítituabáare, bueituk Diosta nokáhuë kaa bitcha, ál-la jume yoremem türëu bíchaa jíbba.

²⁴ Huanäi Jesús ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Jábetaka junne ino sáu huée bárëtek, kaa áu beutireka áu tóijnake; huanäi ä kúruj püaktiaka ino sáu huéenake.

²⁵ Entok jábetaka junne ä jíapsihua jínëu báareme, ä tärúnake; entok jábetaka junne jü inot ä éä béchïbo jíapsihua tärúkame, ä téúnake.

²⁶ Bueituk, ¿jítasu áma téúnake jü yoreme, jum ániat ayukamta yöokateko, juka ä jíapsihua éntok ä tärúkateko? Entok, ¿jaikiksu ára béjtua jü yoreme, ä jíapsihua béchïbo?

²⁷ Bueituk ínapo jü Yoremta Üusi yebijnake, jum símek béppa uyyorik ín Áchay áttiäpo, entok ä ángelesimmaki. Huanäi hueuhuëpulam am béjtuanake, jita bem yáakau bétana.

²⁸ Tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, huate ími aneme, ka-tim kókkonake, ál-la taahuata yúmak Yoremta Üusi réytaka yepsamta bíchakátek.

17

Jesústa täbuiasi ä tahuakähui

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

¹ Búsan taahuarim simsuko, Jesús am nüka, Perota, Jacobota, entok Juan ä sailahua. Huanäi am nuk siika, júya káhuit jikahui bempolaim.

² Huanäi bem bíchäpo täbuiasi áu yáuhuak. Ä pújbahua täata bénasi bélojkosi bíttuy; ä sánkohua éntok tósalisi aayuk, machiriata bénasi.

³ Ímíri Moisés entok Elías ámeu yeu machiak, áamak ettejhuaka.

⁴ Huanäi Peero Jesústau ínel jiaahua:

—Señor, ¡túri ito béchibo jü ímí anhuame! Enchi ínel éayo, báij jótamte ímí yáanake: huépülak emo béchibo, senuk entok Moiséjta béchibo, entok senuk Elíasta béchibo.

⁵ Ketune áapörík ä nokayo, namu machiriaka am róptiak. Huanäi jáahui namupo jikkajtuk, ínel jáaka:

—Íri ájária jü ín Üusi ín nákehui. Áamakne al-leiya; áapöríkem jikkaja.

⁶ Jume discípulom íkái jikkajakam tónommey jáptek. Huanärim buíau tájti kom kóbatek, tüisi májhueka.

⁷ Huanäi Jesús ámeu rúkteka ámet mámtek, ínel jáaka:

—Jáptëem; entok katem májhue.

⁸ Huanäi bempo jikau remteka, kaabetam bitchak, Jesústa áapolaik jíbba.

⁹ Të chúkula júya káhuit kómam sájako, Jesús ám sáhueka ínel ámeu jiaahua:

—Juka enchim bíchakäu, kaabetem ä téttejhua, ál-la chúkula béja kókkolam násuk juka Yoremta Üusi jáabiteko.

¹⁰ Huanäi ä discípulom ä nátemajek, ínel jáaka:

—¿Jatchiaka júntuk jume escriibam ä úttiä tíiya, júka Elíasta bát yebijnakèhui?

¹¹ Jesús am yómmiak, ínel jáaka:

—Lútüriapo, Elías bát yebijnake; huanäi simeta bemelasi yánake.

¹² Tëne ínel enchimneu jiaahua, Elías béja yebissuk, të katim ä täyak, ál-lam simeta bem yáa bárëu áu yáuhuak. Ínëli kètchi jü Yoremta Üusi áme bétana jiokot yána.

¹³ Huanäi jume discípulom huitti jünëiak, Juan Bautistata bétana ä nokaihui.

Jesús táij mukërata tütek

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Juka genteta yún anëu am yájako, senu yoreme áu yepsaka tónommey áu kíkteka ínel jiaahua:

¹⁵ —Señor, ín üusi táij múmukemtë nák jiokolë, tüisi jiokot áu bíbicha; bueítuk juebénasi táijpo huehueche, entok juebénasi báapo.

¹⁶ Huanäine jume em discípulommeu ä nüpak, të ímëri én tájtim kara ä tüte.

¹⁷ Jesús ä yómmiaka ínel jiaahua:

—¡Eme nat tómti kat-riam kaita súalëram, entok símekut kaa türík joame! ¿Jauhuey tájtisune ikái enchimmet ayukamta enchimmet bit yáatinake jáni? Inohuem ä huéria.

¹⁸ Jesús kuttílasi át nésahuek, jü lemooniotachi. Huanäi iri át yeu siika, jü usitachi. Huanäi naateka türilataka taahuak.

¹⁹ Huanäi ä discípulom bempola sékana Jesústau yájaka, ínel áu jiaahua:

—¿Jatchiaka ítapo kara yeu ä béebak?

²⁰ Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Diostat éehuame ilikkik enchim jípure béchibo. Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, eme mojaasa báchiata béechisi Diostat éátek, ïri júya káhuittau ínel jíátek: “Sékänë emo yetcha”, huanäi sékana áu yécha éiyey. Ínëli enchim béchibo kaita kara yáataka tahua éiyey.

²¹ Të jü ilë béna kökoa lemoonio, ayuunopo entok oraciónimmaki jíba yeu sisime.

Jesús ä mënäu bétana júchi nookak

(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Galiléa buiärapo bempörim aneyo, Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo jü Yoremta Üusi yóremem mámpo tóijna.

²³ Huanärim ä mënake; të báij taahuarim huéy jíabitenake.

Huanäi bempo tüisi sirokoka taahuak.

Tiöpo impuestom béjtuahuame

²⁴ Capernaum pueblou am yájako, Perotahuim yájjak, jume impuesto tómita náu totojame, ínel jíaka:

—¿Jü enchim Maestro kaa am bébejtua, jume guoy dracmam?

²⁵ Áapo am yómmiak:

—Jeehui.

Huanäi jóapo ä kibakek, Jesús bát au nookak, ínel jíaka:

—¿Jáchisë ä bitcha, Simmom? Jume ímí buíapo réyesim, ¿jábetasum ä úhua, juka impuesto tómita: jume bem jóapo uusim, ö jume kaa áma joomem?

²⁶ Peero ä yómmiak, ínel jíaka:

—Jume kaa jóapo joomem.

Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Júnëli jume usim jóapo joome béja kaita béjtua.

²⁷ Júnentaka junne, kaa am omtinakë béchibo, bahuehuë sika anzuelota áman jímma. Huanäi juka kúchuta bát em yeu huíkekäu, Akë ä nüye huanäi ä tem étapokátek. Huanäre áma ä téunake, tómi estaterota. Íkäre nüka am mákka, íno béchibo entok émo béchibo.

18

¿Jábesu chë jü yöhue?

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

¹ Júnaköri jume discípulom Jesústau yájaka, ínëlim áu jiaahua:

—¿Jábesu chë júne áma yörisi machi, jum téhuekapo Diosta réy nésahuépo?

² Huanäi Jesús ili usita núnuka, áme násuk ä kétchak.

³ Huanäi ínel jiaahua:

—Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, kaa júchi ili usim bénasi emo nükateko kaibem aman kimunake jum Diosta téhuekapo réy nésahuépo.

⁴ Júnensan jábetaka junne kaa áu buérialéka ï ili usi ténasi áu nüyeme, ïri júnen chë yöhue jum Diosta téhuekapo réy nésahuépo.

⁵ Entok jábetaka junne, juka ili usita ilë bénnak ín téhuampo ma-betakame, nee mabeta.

Jiokot áu huénake, hua yoreme yore jioptuamtahui!

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶ 'Jábe junne usi il-líchim nee súaleme, kaa türik am yáatuakame, chë türi éiyey, buru molino tétata kutánaapo át súmaka bahuéu kóm jímmaahuako.

⁷ ¡Jiokot maachi, jume ániat kaa türikuu yore jioptuame béchibo! Bueituk úttia júkai ayunakëhui, të ¡jiokot áu huéenake, hua yoreme yore jioptuamtahui!

⁸ 'Ä junëlitunakey, jume em mámam entok em guókim kaa türikum bíchaa enchi am huéria báareyo, Akë am chúktiaka mékka am guötia. Bueituk chë türinake, kaa mámaka entok kaa guókeka yü jíapsihuäu em huéenakëhui, të kaa yúmalam mámaka entok yúmalam guókeka táijta kaa tutukëu em jímmaanähui.

⁹ Bueituk empo, em pusim kaa türik enchi yáatua báareyo, yeuhuë am huíkeka mékka am jímma. Bueituk chë türinake, huépülam puseka yü jíapsihuäu em huéenakëhui, të kaa guoyim puseka táijta kaa tutukëu em jímmaanähui.

Kabara táruri ejemplo

(Lc. 15:3-7)

¹⁰ '¡Tüisem át suuhua! Kaabe kía kaitapo am bínnaake, huépülak junne, ímëi ili uusim. Bueituk jume bem ángelesim téhuekapo ín Áchay pújapo jíbam aane.

¹¹ Bueituk ínapo jü Yoremta Üusi jume emo tárulamene jínëu báreka äbo yebij-la.

¹² '¿Jáchisem ä bitcha? Senu yoreme cienim kabaraka, të huépülak táruko, ¿jachu kaa jume noventa y nuevem tösika júyat náa huéé táytinake, huaka áu tárukamta jariaka?

¹³ Të ínëli huémata násuk ä tiakátek, lütüriapone ínel enchimneu jiau báare, chë júne al-leenake, hua kabara áu táruka tëihuakamta bétana, huame noventa y nuevem kaa emo tárukame béppa.

¹⁴ Ínëli kétchi, jü enchim áchay téhuekapo anemta nésau éeri, jume il-líchim ímí aneme, kaabeta áu táru íaa, huépülak junne.

Jáchisu jíjkorihua jü hermaano

(Lc. 17:3)

¹⁵ 'Bueituk Cristota súalhuäpo émomak aanik, kaa türik émou ä yáako, empo éntok áapo emepolem aneka, kuttilasë áu nooka. Enchi ä jíkkajako, Cristota súalhuäpo émomak anikë yólataka tahuanake.

¹⁶ Të kaa enchi ä jíkkajako, huépülak ö guoyimë émomak huéria; bueituk guoyim ö bájim jíkkajäpo síme noki lütüriataka tahuanake.

¹⁷ Të bempörim kaa ä jíkkajako, iglesiapo náu aneme téjhua. Huanäi iglesiapo náu anim kaa ä jíkkajako, jume kaa judíom entok publicanom bénasë ä jípunake.

¹⁸ 'Lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, símeta ímí buíapo enchim súmakähui, áman téhuekapo két súmatunake, entok símeta ímí buíapo enchim búttiähui, áman téhuekapo két búttiatunake.

¹⁹ 'Júchine ínel enchimneu jiaahua, eme guoyika, nanabeu éaka, ímí buíapo jita júne aahuátek, akem ä yáariana, ín Áchay téhuekapo anemta bétana.

²⁰ Bueituk ják junne, guoyika ö bájika ín téhuampo náu anemmaki, huámíne ínapo áme násuk aane.

²¹ Huanäi Peero áu rúkteka ínel áu jiaahua:

—Señor, ¿jaikisisune ä jiokorinake jäni, juka ín hermaano kaa türik inou ä yáako? ¿Guoy búsanisi?

²² Jesús ínel áu jiaahua:

—Ëe; kaa guoy búsanisi jíbba, ál-la setenta guoy búsanisi.

Jume guoyika huikiriame

²³ 'Iäri béchibo jü téhuekapo réy nésauro senu réyta bénna. Iri jume áu tékipanoame núnnuk, bempörim juka bem huikiriäu am jünerianaké béchibo.

²⁴ Huanäi cuentam ä jo táyteko, huépülaka áu yeu tóijhuak, guoj mamni mil talentom ä huikiriame.

²⁵ Iri kara áu béjtuaka taahuak. Huanäi ä tekohua át néshuek ä nénkinä béchibo, ä jubiahua, ä úusihuam, entok simeta ä áttiahua, junéli ä huikiriäu béjtuanä béchibo.

²⁶ Huanäi jü tekipanuario ä tekobeu tónommia kíkteka, tüisi jiokot áu nookak, ínel jíaka: “In teeko, yánti jiápseké nee boobíchaihui. Ínapone simeta enchi béjtuanake.”

²⁷ Huanäi jü tekipanuariota teeko, jíapsi sóokteka ä búttiatebok, entok ä huikiriäbet ä jiokorek.

²⁸ Huanäi yeu sika, senuk tékilpo ä jáläihua téhuak, cien denariom ä huikiriamta. Huanäi kutänapo át chätuka ä jíabi mäy, ínel áu jíaka: “¡Juka em nee huikiriähué nee bejtua!”

²⁹ Huanäi jü tekohuäpo ä jáläihua, guókpo áu tónommia kíkteka, tüisi jiokot áu nookak, ínel jíaka: “Yánti jiápseké nee boobíchaihui. Ínapone simeta enchi béjtuanake.”

³⁰ Të áapo kaa báarek, ál-la carcelpo ä yéchtebok, juka ä huikiriäu ä béjtuäu tájti.

³¹ Jume áamak tekipanuariom juka áma huémta bíchaka, tüisim sirokaka taahuak. Huanärim bem yoturibeu sájaka ä ettejhuariak, juka simeta áma yeu sikamta.

³² Huanäi ä tekohua ä núnuka, ínel áu jiaahua: “¡Tekipanoalero kaa tü yóreme! Simeta huaka em nee huikiriäune enchi át jiokorek, inou enchi jiokot jíakä béchibo.

³³ ¿Jachë kaa két ínëli ä nák jiokoli máchiakay, juka em jálai, enchi ín nák jiokolekä bénasi?”

³⁴ Huanäi ä tekohua omteka, jume yore bébebame mámpo ä tójjak, simeta ä huikiriäu ä béjtuäu tájti.

³⁵ Jesús ínëli jiaahuak:

—Ánëli kétchi, jü téhuekapo ín Átchay két ínëli enchim yáanake, juka enchim béj-reka ayukamta kaa chíkti jíapsimak enchim ä jiokóreko juka em hermanota.

19

Jesús divorciota bétana am majtia

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

¹ Chúkula Jesús íkai nokta noksuka, Galiléa buiärapo yeu sika, Judea buiärau bíchaa siika, Jordán bathue huáyтана.

² Juebenara gente áa sáu sájjak. Huämiri jume kökoreme tütek.

³ Huanärim áu yájjak, jume pariserom, ä jioptua báreka, ínel jíaka:

—¿Jachu yoremta béchibo türi jäni ä jubi ä jímmanakëhui, kía jita béchibo junne?

⁴ Áapo am yómmiaka ínel jiaahua:

—¿Jachem kaa ä nok-la, juka jiojteta? Bueituk júnakoy ániata naateyo, “outa entok jámutta yáuhuak”.

⁵ Entok két ínel jiaahua: “Íäri béchïbo jü yoreme ä áchayhua entok ä áyehua tösika, ä jubibeu rúkteka áamak jíapsinake. Huanärim ínëli huépülak náu takahuanake.”

⁶ Júnëlim béja katim náapat guoyi, ál-lam náu huépülak takaanake. Juka Diosta náu rúktiakähui éntok, jü yoreme kaibu am näikimtenake.

⁷ Inëlim áu jiaahua:

—¿Jatchiaka júntuk Moisés ä jímmaaka divorcio jiösiata ä mák nésahuek?

⁸ Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Enchim námakak jíapsekä béchïbo jü Moisés junëli ä yáatebok, jume enchim jáamuchim enchim guötianake bétana. Të tua kësampo naateka kaa junëli huéiyey.

⁹ Ínapone ínel enchimieu jiaahua, jábe ä jubi täbui yoremamak áhuä náyotek ára ä jímma. Kaa ä junëlituko, ä jubi jiösia divorciota ä mákaka täbuik jubekátek, adulterio kúlpata jípureka tatahua; entok jábe juka jímata jubekame két jíba júkái kúlpata huériunake.

¹⁰ Huanäi ä discípulom ínel áu jiaahua:

—Ä ínëlitunakey, kaa áma huétche, jü emo jubiahuame.

¹¹ Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Katim simetaka áma yuma, ä mabet béchïbo, ál-la huame Diosta bétana jünee huamta mabetame.

¹² Bueituk huate yoremem jauhuey júne kaa jujube; bempo júnel yeu tómtila. Huate entok tua káponim, yoremem ínel am yáalä béchïbo; huate entok bempo ínel emo yáala, kaitat obisi éaka, juka Diosta tékil joo béchïbo. Juka íkái mabetakame áma áu yumäu jüneriaka ä yáanake; jíba türi éläposu jauhuey júne kaa jubnake.

Jesús tühuata ili usim mákka

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³ Huanäi ili usim áu tóijhuak, áme béppa mámtéka Diostau am buanianakë béchïbo; të jume discípulom kutti ámet nónokak, Jesússta kaa múksi bít íaaka.

¹⁴ Të Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Akem am tójja Jume ili usim éläposum ínou kannake. Katem júkái am úuhua, bueituk Diosta téhuekapo réy nésauta, bempom ä áttiak.

¹⁵ Huanäi áme béppa mámtéka yeu siika, jum ä aneïpo.

Jü riko jübua yötume

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶ Huanäi senu áu yepsaka ínel áu jiaahua:

—Türi Maestro, ¿jita tühuatasune yáanake jáni, juka yü jíapsihuamta jípu béchïbo?

¹⁷ Áapo ínel áu jiaahua:

—¿Jatchiake nee türi tíiya? Kaabe éntok türi, Dios jíbba. Të empo jíapsita ayukäu kibak bárëtek, Diosta nésahuim, Akë am ëeria.

¹⁸ Júnel áu jiaahua:

—¿Jíta nésaurim?

Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Katë yore súuhua. Jubekë kaa täbuimak jiápsa. Katë ékbua. Katë kía jábetat nooka.

¹⁹ Juka em átchay entok em áiye, Akë am yöre; éntoke juka emo bénasi yoremta emo bénasë ä ériaka ä binnake.

²⁰ Jü jübua yötume ínel áu jiaahua:

—Íkái simetane éeriala ín usitukäpo naateka. ¿Jita éntok júchi ínou bëye?

²¹ Jesús ínel áu jiaahua:

—Empo tua lútula jíapsi bárëteko, sikë juka simeta em jípurëu nénkaka, poloobem ä miika. Huanäre äbo sika ino sáu huéiye. Inëlë simeta joaka, áman téhuekapo ä jípunake, juka juebenak béj-remta.

²² Íkái jíkkajaka jü jübua yötume, kaa al-leaka siika; bueituk yún jita jipurey, rikotukay.

²³ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua, ä discípulommehui:

—Tuane lütüriapo ínel enchimneu jiaahua, tepa obiachi jü riko jum téhuekapo réy nésahueu kibak béchïbo.

²⁴ Júchine ínel enchimneu jiaunake, chë júne kaa obiachi jü kameyo jiikia pusimpo áman ä huéenakë béchïbo, juka rikota téhuekapo Diosta réytaka nésahueu huéenake béppa.

²⁵ Jume discípulom íkái jíkkajaka, tepam guómtilatata taahuak, ínel jíakari:

—¿Jábesu éntok béja ára jínëutaka tahuanake jáni?

²⁶ Huanäi ám bíchaka Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jume yoremem béchïbo ïri tepa obiachi; të Diosta béchïbo kaita obiachisi maachi.

²⁷ Huanäi jü Peero ä yómmiaka, ínel áu jiaahua:

—Señor ítapo ëni, simeta itom jípurëu tój-la; huanäite emo sáu kaate. ¿Jítasute, én, jípunake?

²⁸ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, júnakoy béja simeta bemelasi tahuako, ínapo Diosta Üusi tua réytaka bankot yejteko jum símek béppa ujjorikuu, eme ino sáu rejtilame, ámanïrem két jume dooce rey bankommet jotenake. Jume Israelta dooce tribum béchïbem jueezimtuake.

²⁹ Jábe junne juka ä jóuhua, ö áamak huéeri, ö ä áchayhua, ö ä áyehua, ö ä jubiahua, ö ä usihua entok buíata, ín téhuam béchïbo ä tójakame, cientota béekisi áa béppa ä mabetnake, Diosta bétana, éntok két juka yü jíapsihuamta.

³⁰ Të juebénaka bát kateme chúkulam kannake; jume chúkula kateme éntok bát kannake.

20

Párasim etpo tekipanuame

¹ Jü téhuekapo réy nésauri éntok áchayhuari yoremta familiika bénna. ïri kethueytana yeu siika, tekipanuariom tákia báreka, ä huajpo páras takam chúklianakeme.

² Huanäi am tákiaka ámemak áu nok tütek, senu táapo huépul denariota am béjtua rókaka. Huanäi ä huajpo párasim ayukäu am bíttuak.

³ Chúkula kethueytana bátanim ják jiay júchi yeu siika. Huanäi huatem bitchak, kaita joaka, plaazapo jokame.

⁴ Huanäi ínel ámeu jiaahua: “Emem ket áman kaate, jum huajpo párasim ín él-lähui. Ínapone juka tua enchim kobanakeu enchim béjtuanake.” Huanäi bempo áman sájjak.

⁵ Abe lúl-la yejtey júchi yeu siika, entok kúpteoyo abe bájim jiayo; huanäi két alë bénasi aayuk.

⁶ Entok abe mamnim jiay júchi yeu siika. Huanäi huatem kaita joame téaka, ínel ámeu jiaahua: “¿Jatchiakasem kaita joaka síme táapo ími aane?”

⁷ Bempo éntok ínel áu jiaahua: “Bueítuk kaabe itom tákiala.” Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua: “Emem két áman kaate, jum huajpo párasim ayukähui; huanäine juka tua enchim kobanakeu enchim béjtuanake.”

⁸ Huanäi tukariu yúmako, jü yöturi huajpo párasim áttiakame, ä móoromabeu ínel jiaahua: “Jume tekipanuame núnuka am béjtua, huépul taahuata, jume chúkula naatekame bátchu, jume bát naatekammeu tájti.”

⁹ Huanäi jume abe mamnim jiay áman yájakaihui, hueepulakam huépul denariota mabetak.

¹⁰ Jume bát tékiliu kimukame áman yájaka chem yún emo béjtua máchiley; të bempom két hueepulakam huépul denariota mabetak.

¹¹ Huanärim ä mabetaka éhuil náu nookay, juka familiatau yöturita béj-reka,

¹² ínel jíaka: “Ímëi chúkula kimukame senu orata jíbam tekipanuala, éntoke jíba ito bénasi am béjtuala, ¡táttareka entok bétte tékilta síme táapo itom yáalatuk junne!”

¹³ Huanäi áapo am yómmiaka huepülakuu ínel jiaahuak: “Amigo, kaitane enchi úuhua. ¿Jachune kaa nokta émomak yáuhuak, huépul denariota enchi béjtua rókaka?”

¹⁴ Juka em áttia nükë síme; të íkai chúkula kibakekamtane em mabetakäü béekiknä béjtua báare.

¹⁵ ¿Jachune kaa lütüriata jípure, juka ín áttia ín yáa bárë páman ín yáanakähui? Ö, ¿empo envidiata jípure jáni, ín tü yóremtukä béchibo?”

¹⁶ Ínëli jume bát kateme chúkulam kannake; të jume chúkula kateme, ímëi bát kannake. Bueítukim juebenna, jume núnurim; tërim ilikki, jume yeu púarim.

Jesús ä muknakeu júchi jüneriatebok

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

¹⁷ Jesús buere joära Jerusaléniu jikau sika, ä dooce discípulom naatepola am núnnuk. Huanäi böot huéeka ínel ámeu jiaahua:

¹⁸ —Ímíte Jerusaléniu jikau kaate. Ínapo jü Yoremta Üusi éntok jume tiöpopo chë nésahueme entok escriibam mámpo tóijna. Huanärim nokta át chúpanake, ä mënä béchibo,

¹⁹ entokim kaa judíom mámpo ä tóijnake. Jiokochim ä joaka ä bemmuchanake. Huanärim kúrusit ä poponnake; të báij taahuarim huéy jíabitenake.

Jacobota entok Juanta áye aahuähui

(Mr. 10:35-45)

²⁰ Huanäi jü Zebedeota üusim áiye ä asoammaki Jesústau rúkteka, áu tónommia kíktek. Huanäi senu huémta áu aahuak.

²¹ Áapo ínel áu jiaahua:

—¿Jítasë huáatia?

Jü jámut ä yómmiak:

—Ímëi ín guoy asoam, ámechë nésahue, bueituk réytaka em nésahuepom émomak jotenake, huépülaka bátatana, senuk éntok míkötana.

²² Huanäi Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Katem jüneiya jita enchim aahuähui. ¿Jachem juka báasopo ín jínakeu ára ínomak jëye? ¿Jachu emëe juka jiokot anhuamta ín innénakeu ára ínomak ä innëa?

Huanäi bempo ä yómmiak:

—Jeehui, ámate yuuma.

²³ Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Lütüría báasopo ín jínakeu ára enchim jínakëhui, entok juka jiokot anhuau ín innénakeu arem ínomak ä innëa. Të senuk bátatana entok míkötana, ino náapo jábem jotenakëhui, kanne ínapo ä jípure, juka jábem ín ä máknakëhui; ál-la jü ín Átchay áma am náikiala, jume íäri béchibo yeu púarim.

²⁴ Jume guojmamni discípulom íkai jíkkajaka ámehuim öomtek, jume guoyika emo sailakammehui.

²⁵ Huanäi Jesús am núnuka ínel ámeu jiaahua:

—Jüneäem, jume yäura tékiata naciónimmeu jípureme, bem nésahuepom úttiapo kaa türihuamta ámeu johua, entok jume buéresi emo jípureme úttiapom áme béppa nésahue.

²⁶ Të enchim násuk kaa ínëlitunake, ál-la hua enchim násuk áu yö joame, íri jume huatem nésauta jorianake.

²⁷ Bueituk jábe enchim násuk bát huériata jípu báareme, íri huatem hétuk áu jípunake, nésauta am joriaka.

²⁸ Ínapo jü Yoremta Üusi äbo yepsak, kaa nésauta jabeta nee jooria íaaka, ál-la símëm nésauta joria báreka; entok símëm béchibo muk báreka ä jíapsi tójjak, juebenam jínëu báreka.

Guoy liliptim bíchaka taahuak

(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

²⁹ Jum pueblo Jericópo bempörim yeu sájako, juebena gente áme sáu sájjak.

³⁰ Jesústa áma huam huéy, guoy liliptim böo mayoat jokay. Huanäi ä jíkkajakam kusisi cháchayek, ínel jíaka:

—¡Señor, Davidta Üusi, itomë nák jiokolë!

³¹ Jü gente éntok ámet kutti nónokak, kaa múksi am jiau sáhueka; të bempo chë júne úttiaka chaayey, ínel jíaka:

—¡Señor, Davidta Üusi, itomë nák jiokolë!

³² Huanäi Jesús kíkteka am núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem enchimmeu nee yáa ía?

³³ Bempo ínel áu jiaahua:

—Señor, itom pusimte étapo íaa.

³⁴ Huanäi Jesús am jiokoleka, pújpo ámet mámtek. Huanärim sep bíchaka taahuak, entokim áa sáu sájjak.

21

Yölataka Jesústa buere joära Jerusaléniu kibakëhui

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Buére jóära Jerusaléniu jëla am kateyo, jum pueblo Betfagéhuim yájjak, káhui Oliivou kaa mékka. Huanäi guoy discípulom áman bíttuak,

² ínel ámeu jíaka:

—Ili jóära itobeu kátekáhuem kaate. Huanärem buruta áma chäkamta téunake, ili buruta jípuremta. Akem am búttiaka äbam huéria.

³ Të jábeta jáchin enchimieu jiaj, ínëlem áu jiaunake: Jü Señor am huáatia; láutite äbam nóttianake.

⁴ Sime ìri yeu siika, áhuä chúpánakë béchïbo, juka profheetata nokakáhui, ínel ä jíako:

⁵ Inëlem áu jiaunake, jü buere jóära Siónpo jóakammehui:

“Ímï emou huéiye, jü em réy,
kaa áu chëhualeka, buru jámuttat yetsimeka,
ili buuru animal asoari ára púaktemtachi.”

⁶ Huanäi jume discípulom áman sájaka, Jesústa nésahuekä páman ä yáuhuak.

⁷ Huanärim juka buru jámutta nüpak, entok juka ili buruta; ímïrim jume bem mántom áme béppa óorek. Huanäi Áapo áme béppa yejtek.

⁸ Jü gente éntok tüisi juebénakay. Huanärim bem mántom böot tösakay; huate éntok júya sáhuatam chúktiaka böot ä huáttiasakay.

⁹ Jü gente bát kateme entok áa sáu kateme chayekam ínel jiaahuay:

—¡Buéresi al-leehuame Davidta Üusi béchïbo! ¡Jü Señorta téhuampo äbo huéeme, tüisi buére al-leehuame áa béchïbo! ¡Jikat bétana huéiye, jü buére al-leehuame!

¹⁰ Jerusaléniu ä kibakeko, sime áma jóakame tüisim al-leaka áu yeu sájjak, ínel jíaka:

—¿Jábese ìri?

¹¹ Huanäi jü gente ínel jiaahuay:

—Ìri Jesús, jü profeta pueblo Nazaret Galiléa buiärapo joome.

*Tiöpopo kaa türik joame yeu béebak
(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)*

¹² Jesús jum Diosta tiöpopo kibakeka, sëmëm jita áma nénenkame entok jita áma jínnume yeu am béebak, entok jume tómita áma nakuliamé mesam am móbektiriak, entok guókohuim nénenkame sila-bankom mékka am huötiriak.

¹³ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Ínel jiojteri: “Jü ín káari, oración áma jojohua kári ti téhuaana”; të eme, tómi lak-ron káu guójoriata bénasem ä jípure.

¹⁴ Huanärim jum tiöpopo áu yájjak, jume lilíptim entok lolöim; huanäi am tütek.

¹⁵ Të jume sacerdotem chë nésahueme entok escriibam, juka buéresi jita ä joäu ä bíchaka, entok jume usim tiöpopo chay nokaka ínel jíame: “¡Buére al-leehuame Davidta Üusi béchïbo!”, huanärim öomtek.

¹⁶ Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jachë am jíkkaja, juka ímëi nokáhui?

Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jehui. ¿Jachem jauhuey júne kaa ä nok-la, juka jiojteta? Bueítuk íneli jiaahua:

Jume ili usim entok jume chëyeme tempo,

ímëri chë yúmalasi enchi am yörinakë béchïbo tüise am buiktuala.

¹⁷ Huanäi buére jóäraapo am tójaka yeu siika, pueblo Betaniau bíchaa; huanäi huämi taahuak.

Chuna óguotat bétte nooki

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Kethueytana buére jóarau nótteka tébäurek.

¹⁹ Chuna óguota böo mayoat huéekamta bíchaka, áu rúktek; të kaita át téuhuak, kía sáhuam jíbba. Huanäi ínel áu jiaahua:

—¡Jauhuey júne kaa júchi takanake!

Huanäi sep huaakek, jü chuna óguo.

²⁰ Jume discípulom íkai bíchaka, buére éakam át guómtilatata ínel jiaahuay:

—¿Jáchisu ìri chuna óguo sejchúkti huaakek?

²¹ Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Lútüriapone ínel enchiméu jiaahua, eme Diostat éaka kaa kóm éátek, katem kía íkai chunammeu ín yáakäu jíba ára jo éiyey; ál-lem ínel áu jíakátek, ì júya káhuiu: “Sóokteké bahuéu emo jímma”, huanäi junéli áu yáa éiyey.

²² Símeta oraciompo súaleka enchim aahuäu, akem ä mabetnake.

Jesústa yäura

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³ Tiöpou ä yepsako, jume chë áma nésahueme entok jume pueblopo yoiyöturi nésahueme Jesústahuim rúktek, huatem ä majtiayo. Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jíta yäuratasë jípureka íkai johua? Entok, ¿jábésu enchi ä mákkak, íkai yäurata?

²⁴ Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone két enchim temajjnake. Enchim nee yómmiako, ínapone két enchim téjhuaanake, jita yäurata jípureka íkai ín joähui.

²⁵ Jü Juanta yore batöahui, ¿jákübosu huéiye? ¿Téhueka bétana, ö yoremem bétana?

Huanäi bempo náu nookay, ínel jíaka:

—Bueítuk téhueka bétana ti itom jiayo, Áapo ínel ítou jiaunake: “¿Jatchiaka jüntukem kaa ä súalek?”

²⁶ Yoremem bétana ti itom jiaj éntok, pueblotata májhue; bueítuk simetakam Juanta profetapo jípure.

²⁷ Huanärim Jesústa yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Katte jüneiya.

Huanäi Áapo két ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone két kaa enchim téjhuaanake, jita yäurata jípureka íkai ín joähui.

Guoy usiarim ejemplo

²⁸ Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—Të, ¿jáchisem ä bitcha? Senu yoreme guoyim üusekay. Jü huépülakuu rúkteka ínel áu jiaahua: “In üusi, ì taahuarichë áman párasim ayukäpo tekipanua.”

²⁹ Áapo ä yómmiaka ínel jiaahua: “¡Kanne báare!” Të chükula áu temajeka ä éäpo nótteka áman siika.

³⁰ Jü senukuu rúkteka két ínel áu jiaahua. Huanäi áapo ä yómmiak, ínel jíaka: “Jeemui, Señor, ámanne huéenake.” Të kaa áman siika.

31 Jume guoyika sáihuakame, ¿jábesu ä áchay nésahui yáuhuak?

Bempo ínel jiaahua:

—Jü bát sáihuakame.

Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Lútüriapone enchim téjhua, jume publicanom entok jume jáamuchim júyapo yorememmak rejteme enchimpachim áman kaate, jum Diosta réytaka nésahuëhui.

32 Bueituk Juan enchimneu yepsak, böot lútula huémta huériaka; të katem ä susualek. Të jume publicanom entok jume jáamuchim júyapo yorememmak rejteme, ímëi ál-la ä susualek. Eme éntok íkái bíchaka junne, katem emo jíapsi kúaktiak, ä súal béchïbo.

Jume kaa tü yóreme tekipanualerom

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

33 'Akem ä jíkkaja, juka täbui ejemplota: Yoreme familiakamta bétana. Ä huajpo páras óuguom jábuaka am kóräituak. Párasim áma bähua nunühuamta yáaka, tétam náu cháiyak, mejikat tájti simeta bít béchïbo. 'Huanäi huatemmeu ä perentaka, mékka bíchaa siika.

34 Huanäi páras takam chúktianäu yúmako, jume ä sáhuëhuim áman bíttuak, ä huajpo párasim suayammehui, juka huajpo yeu huémta am mabet äaaka.

35 Të jume tekipanualerom jume áman bíttuarim buíseka, huépülakim tüisi kókosi yáuhuak; senuk éntokim mëak; senuk éntokim tétammey mámaasuk.

36 Júchi bénasi ä sáhuëhuim chë bürum áman bíttuak; të jume tekipanualerom jume bát áman bíttuahuakame bénasim am yáuhuak.

37 'Íkái simeta yeu simsü násuku, ä üusihua áman bíttuak: "In üusi ál-lam yörinake", ti jáaka.

38 Të jume tekipanualerom, juka huajta áttiakamta üusi bíchaka, náhuim ettejhuaka ínel jiaahua: "Íri jü símek áttiaka tahuaseme. Binem kaate; atä mënake. Huanäite ítapo simemak tahuanake."

39 Huanärim páras etpo yä huíkeka ä mëak.

40 Jü yöturi páras etta áttiakame yepsakätek:

—¿Jáchisu am yáanake jáni, jume tekipanualerom?

41 Inëlim áu jiaahua:

—Jume kaa türik jíapsekame, kaa am jiokoleka am súanake. Huanäi juka páras etta tattäbuim mámpo ä tóijnake, bueituk tiempota yúmák ä mabet éäu, ä béjtuanä béchïbo.

42 Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem jauhuey júne kaa ä nok-la, juka Diosta noki jïojteta? Ínel jiamta:

Jume káateme, juka tétatam türik yeu tahuariak.

Íri téta éntok ejkinapo nahuataka yeu simla.

Jü Señor íkái yáala.

Íri itom bíchäpo buériasi maachi.

43 Huäri béchïbone ínel enchimneu jiaahua, jü Diosta réy nésauritem úuhuana. Huanäi täbui gente ä mákna, Diosta éä páman türik taka báareme.

44 Jábetaka junne, iri tétata béppa huéchékame jámtiatunake; të jü téta senuk béppa kóm huéchékätek jótasi ä tutujnake.

45 Ä ejemplom jíkkajaka jume sacerdotem tiöpopo chë nésahueme entok jume pariserom jünéakam taahuak, bempörim bétana ä nokaihui.

⁴⁶ Të jáchin bem ä buíjnakeu áachim ä jariay; tem pueblota májhuey, bueítuk bempom ä profeetatukä bétana ä täyay.

22

Pajko bóoda ejemplo

¹ Jesús am yómmiaka júchi ámeu nookak, ejemplommeysi, ínel jíaka:

² —Jü Diosta téhuekapo réy nésauri, senu réyta bóoda pajkota yáakä béna, ä úusi béchibo.

³ Huanäi ä sáhuëhuim náasam bíttuak, bóodau néjunrim núnu béchibo; të ímëi katim áman kat bábarek.

⁴ Huanäi júchi huatem ä sáhuëhuim áman bíttuak, ínel jíaka: inëlem ámeu jiaahua, jume néjunrimmehui: “In toorom entok animaalim äahuikam súasuri; buáhuamtane béja yáatebosula. Síme béja huéchiapo óorek. Bóodahuem äbo kaate.”

⁵ Të bempo kaa áman kat báreka sájjak, senu ä huasau bíchaa, senu éntok ä tékil bít báreka siika.

⁶ Huate éntok, jume áman sáyhuakame buíseka, kökosi am yáaka am súhuak.

⁷ Jü réy íkai jikkajaka öomtek. Huanäi ä yún sontarom áman bíttuaka am súatebok, jume huatem mëakame entok bem jóära am táariak.

⁸ Huanäi ä sáhuemmeu ínel jiaahua: “Jü pajko bóoda béja yúmalasi huéchiapo óorek; të jume néjuntaka áman kannakeu katim áma näikiapo yúmalatukay.

⁹ Ámanem kaate, jume böom päkun bíchaa yeu katemmechi. Huanärem símem enchim tíau bóodau núnnu.”

¹⁰ Huanäi jume sáyhuame böommet yeu sájjak. Símem jume bem tíakáhuim náu tójjak, tü yóremem entok kaa tü yóremem. Huanärim áma tápunak, jume bóodau néjunrim.

¹¹ ‘Huanäi jü réy áman kibakek, jume néjunrim bíchaka senu yoremta áma téuhuak, kaa bóoda súpem súpékamta.

¹² Huanäi ínel áu jiaahua: “Amigo, ¿jáchise äbo kibakek, kaa bóoda súpem súpéka?” Huanäi áapo kaa jáleka taahuak.

¹³ Huanäi jü réy ínel ámeu jiaahua, jume sáyhuammehui: “¡Akem ä súmma, guókpo entok mámpo! Huanärem päkun bíchaa ä jímma, kut huathuattëhui. Huämíri buannake, támim kumeka.”

¹⁴ Bueítuk juebenamme jume núnurim; tem ilikki jume yeu púari.

Yäura impuestom

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

¹⁵ Jume pariserom sájaka náu ettejhuak, kaa ínel ä éäpo jita ä nokay ä jaatia báreka.

¹⁶ Bem discípulomim áu jaasek, herodianommaki, ínel jíaka:

—Maestro, jüneate lütüriata em türëhui, éntoke lútula lütüriay Diostau bíchaa huémata am majtia; éntoke kaabeta bétana emo suaya, bueítuk juka yoremata, ä jülébénapo, katë ä bíchaka át suuhua.

¹⁷ Enë itom téjhua: ¿Jáchise ä bitcha? ¿Jachu türi jáni rey Césarta impuestom béjtua béchibo? Ö, ¿ëe?

¹⁸ Të Jesús jünéaka kaa tü éehuamta bem jípurëhui, ínel ámeu jiaahua:

—Emëe kaa tü yórememtaka emo tü joame. ¿Jatchiakem nee jioptua báare?

¹⁹ Nechem ä bíttua, juka impuesto tómita.

Huanäi bempo huépul denariota áu buíssek.

20 Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábesa pújbak, entok jábesam téhuak, jume tómit jiojterim?

21 Bempom ä yómmiak:

—Césarta pújba.

Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Juka Césarta áttia, Césartem ä mákka; juka Diosta áttia éntok, Diosta.

22 Íkai jikkajakam buére éeak. Huanärim ä tójaka sájjak.

Kókkolam jíabitë bétana nátemajhuame

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

23 Huäri taahuarichi jume saduceom áu yájjak. Ímëri katim ä súaley, juka kókkohuaka júchi jíabitehuamta. Huanärim Jesústa nátemajek, ínel jíaka:

24 —Maestro, Moisés ínel jiaahua, jábetaka junne kaa üuseka mukukátek, ä sailahua juka jámut jókoptulata ä nüpo yúmala. Huanäi át usiakátek, ímëri ä saila mukilatachim näikiataka tatahua.

25 Yoremem guoy-búsanika, emo sailaka ito násuk aaney. Huépülaka bát juubek, të kaa üuseka muukuk. Huanäi ä jubi ä sailabeu tó muukuk.

26 Ínëli kétchi jü chúkula huéeme entok jü bájikun huéeme, guoy-búsanim yumäu tájtim kókkok.

27 Chúkula símëm kókkosuk, jü jámut két muukuk.

28 Jume kókkolam jíabiteko, jume guoy-búsanika ä jubekaihui, ¿jábese júntuk íkai jámutta jubeka tahuanake jáni?

29 Huanäi Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Jiop-läem, juka Diosta noki jiojteta entok ä úttiära kaa täyaka.

30 Bueituk kókkolam jíabitëpo, kaabe jubnake entok kaabe jubtuana; bueituk téhuekapom Diosta ángelesim bénasi jíapsinake.

31 Të jume kókkolam jíabitenake bétana, ¿jachem Diosta nokakäu jiojterita kaa nok-la, ínel ä jiäpo?:

32 “Ínapone Abrahamta Dios, entokne Isaacta Dios, entokne Jacobta Dios.” Dios kaa kókkolammeu Dios, ál-la jíápsammehui.

33 Jü gente ä nokihua yore majtiahumta jikkajakam akim ä úttiley.

Jü buére nésauro

(Mr. 12:28-34)

34 Huanäi jume pariserom ä jikkajak, Jesústa jume saduceom kaita am noktukähui. Huanärim huépülay bénasim emo náu tójjak.

35 Senu ámemak joome, Moiséjta ley am mamajtiaihui, ä nátemajek ä jioptua báreka, ínel jíaka:

36 —Maestro, ¿jita nésaurosu chë yörisi maachi, jum Moiséjta leypo?

37 Jesús ínel áu jiaahua:

—“Dios em yöturië náknake, síme em jíapsiyi, entok síme em espírituyi, entok síme em éerimmeyi.”

38 İri ínel jü tua bát huéeme entok jü nésauro chë yörisi maachi.

39 Jü chúkula huéeme éntok két alë bënna: “Juka emo bénasi yoremte náknake, em emo náké bénasi.”

40 Ímëi guoy nésaurommet huíjjüte, jü Moiséjta ley entok jume profee-tam jiojteri.

¿Jábese Cristota üusek?

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

41 Jume pariserom ketune náu aneyo,

⁴² Jesús am nátemajek ínel jíaka:

—Cristota bétana, ¿jáchisem éiya? ¿Jábesä üusek?

Inëlim áu jiaahuak:

—David ä üusek.

⁴³ Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasu jüntuk David, Espíritu Santota úttiäray nokaka, “Señor”? Ti ä téhuak, ínel jíaka:

⁴⁴ Ínel jiaahuak jü Señor ín Señortahui:

“In bátatanë yejte,

jume enchi béj-reka kateme em guókim bétuk nee am órëu tájti.”

⁴⁵ David “ín Señor” ti ä téhuak. ¿Jáchisu jüntuk ä üussitunake?

⁴⁶ Kaabe ára ä nok yómmiaka taahuak; entok huäri taahuarit naateka kaabe júchi ä nátemajek.

23

Jesús pariserom nätua

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

¹ Huanäi Jesús gentetau nookak, entok ä discípulommehui, ínel jíaka:

² —Jume escriibam entok pariserom, Moiséjta bénasim yäurata jípureka emo bíttebo, juka Moiséjta leypo huatem majtiahuäpo.

³ Ínëli sîmeta huaka enchimëu nokaka enchim ëria äau, akem ä ëria, éntokem ä yáuhua. Të juka kaa tüisi aneka bem jiapsäu, katem ä joo báare; bueituk bempom senu huémta yore majtia, tem täbuiasi jiápsa.

⁴ Bueituk änaatam súsuma béttesi maachik entok kara huériutumta, yoremem jénommetchim am öore; të bempom huépul sútuy jünem kaa át jálo-jálojte.

⁵ Ál-lam sîmeta bem joäu johua, yoremem bétana emo bít äaaka; bueituk Diosta nooki jiojteta kóba mejëku entok mám tébiapom ä jípureka, sëbem bem mánto súpem béppa chátcha.

⁶ Entokim pajkopo násuk joka jibuähuamta türe, jum sinagogampo entok bankom bát jokammet bem jotenakëhui,

⁷ entok plázapo bem tebotuanähui, entok huate yoremem bétana, “¡Maestro, Maestro!”, ti ámeu jiahuamta.

⁸ “Të emëe, katem “kóba yöhue” ti emo téhua äaa; bueituk huépülaka enchimëu kóba yöhue, jü Cristo; eme éntok sîmetaka emo saylak.

⁹ Katem jábeta “ín Átchay” ti téttehua báare ímï buíapo; bueituk huépülak jíbate Áchayek, juka téhuekapo kátekamta.

¹⁰ Katem “Maestro” ti emo téhua äaa; bueituk huépülaka enchimëu Maestro, jü Cristo.

¹¹ Jü enchim násuk chë yörisi maachi, ïri enchim nésauta jorianake.

¹² Bueituk jü jikau áu tóboktéame, kóm tahuariana; të jü bétuk áu jípureme éntok, jikau tóboktiana.

¹³ “Të, jïokot maachi enchim béchïbo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Juka téhuekapo réy nésautem yoremem béchïbo páttiaka, eme júne kaa áman kíkkimu, entok jume áman kimu báareme jünem kaa áman kimutua.

¹⁴ ‘Jïokot maachi enchim béchïbo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Jume jámut jókoptula káarim emo áttia mámaka, íachirem jáhuiteka oraciónim tettëbem johua. Íäri béchïbo chë bétte noki enchimmet chúpatunake.

¹⁵ ¡Jiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Buíachi entok bahuechi mékka tájti náa sájaka, juka religiompo kaa enchimmak anemta enchimmakem ä tahuatua. Huanärem ínëli ä yáasuka, chë júne enchim béppa béetëu bíchaa ä huéenakeu, ä boo totoja.

¹⁶ ¡Jiokot maachi enchim béchibo, lilipitim huatem böota téjhuame! Inëlem jiaahua: “Bueituk jábetaka junne tiöpota bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaitapo tatahua; të jábetaka junne juka orota tiöpopo ayukamta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, ä béjtuanakë béchibo úttiataka tatahua.”

¹⁷ ¡Kaa susuakem lilipitim! Bueituk, ¿jítasasu chë yörisi maachi? ¿Jü oro o jü tiöpo orota Diostau bíchaa näikiame?

¹⁸ Inëlem két jiaahua: “Jábetaka junne juka tiöpo altarta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaitapo tatahua; të jábetaka junne juka ofrendata Diostau bíchaa näikiata altarta béppa órekamta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, ä béjtuanakë béchibo úttiataka tatahua.”

¹⁹ ¡Enchim éapem aane, éntokem lilipitim! ¿Jítasu chë yörisi maachi? ¿Jü ofrenda Diostau bíchaa näikiari, ö jü altar, juka Diostau bíchaa näikiata áa béppa órekamta santosi joame?

²⁰ Bueituk jü altarta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaa fári béchibo jíba ä nokäu lütüriate, ál-la jü síme áa béppa órekamta béchibo kétchi.

²¹ Jü tiöpota bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaa fári béchibo jíba ä nokäu lütüriate, ál-la Dios áma anemta béchibo kétchi.

²² Juka téhuekata entok Diosta áma yeyesäu bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, huaka áma kátekamta béchibo két ä nokäu lütüriate.

²³ ‘Të, ¡jiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Bueituk eme juka júya méntata, anísta, entok cominota, diezmota áma yeu huíkeka Diostau bíchaa näikia; tem juka chë yörisi machik Moiséjta leypo huémata yeu tahuaria. Juka lútula huémata, yore nák jiokolihuamta, entok Dios éhuamta, íkarem kaa yeu tahuaria ä yáa éiyey kétchi, të juka huatek kaa kóptiaka.

²⁴ ¡Lilipitimtakem huatem böota téjhua! ¡Juka huetëpäritem yeu baayu, të juka kameyota éntokem huíuktia!

²⁵ ‘Të, ¡jiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Bueitukem juka báasota entok puraátota, béppatana tülisem ä bábaksia; të huáijhuatana enchimmet tápuni, jü ékbuahuame entok jü jáchin júne yún jítasu áttia péehuame.

²⁶ ¡Parisero lipti! Báché juka báasota entok puraátota huáijhua tüte; bueituk junëli béja päkutana két tütetaka ä tahuanakë béchibo.

²⁷ ‘Të, ¡jiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Eme kókkolam sepultura tósalisi béppa bíttu bënëem; yeutanem musála machisi bíttu, të huáijhua éntokem mukira ótammey tápuni, entok síme chicha máchirayi.

²⁸ Ínëli kétchi emëe, lütüriapem päkutana yoremem bíchäpo, türík johuamta bënësi emo nüye; të huáijhua kaa tü yórememtakem emo tü johua; kaa tühua éntok enchimmet tápuni.

²⁹ ‘Të, ¡jiokot maachi enchim béchibo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Bueituk jume profetam sepulturamem johua, entok jume lütüriata boojoriaka kókkolame béppa monumentom sesehuatua.

³⁰ Huanärem ínel jiaahua: “Bueituk ítapo itom áchayim taahuarimmet jiápsakátek, kaibute ámemak chátuka jume profetam ójbo guötia éiyey.”

³¹ Inëlem emesu emo yeu buisse, jume profetam súakame enchim áchayekä bétana.

³² Eme kétchi, jume bannataka kat-riam naatekähui, ¡akem ä chúpasu!

³³ ¡Bakochim! ¡Bakot usiataka nát tómti kateme! ¿Jáchisem emo ä guójanía máchile, juka bétte nokta infierno táijta béetëu enchim huérianakëhui?

³⁴ Huári béchibone enchimmeu am bíttua, jume profetam, entok buére jita täyame, entok jiojtelerom. Ímërem huatem súanake, kúrusit am poponaka; éntokem huatem bemmuchanake, enchim singoogampo; éntokem huatem jájjanake buére jóãram bëkatana.

³⁵ Jü lútula jiápsame ójbo, buíata béppa guötekame sime enchim béppatunake, jü Abelta ójbo lútula jiápsaka mukukäpo naateka, entok Zacarías, Berequíasta üusi ójbou tájti, íkái jum tiöpota entok altarta násuk enchim mëakähui.

³⁶ Lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua: Íri sime ámeu huéenake, jume én nát tómti kateka jiápsammehui.

*Jesús buere joära Jerusalénta jiokoleka buaanak
(Lc. 13:34-35)*

³⁷ ¡Emëe Jerusalénpo joome, emëe Jerusalénpo joome! ¡Émem am memësuk, jume profetam, éntoke tétammey am mamaasuk, jume emou bíttuarim! ¡Jaikisisune jume em üusim náu tóij bábarek, jáchin juka tótorita ili tótorim másam bétuk náhuä totoja bénasi! ¡Të katem báarek!

³⁸ Én éntok jü enchim jóuhua sipa sóola kaabe áma aneka tahuanake.

³⁹ Bueítukne enchimmeu júnel jiaahua: Én naatekem kaa nee bínnake, ál-la júnakoy ínel enchim jíayo: “¡Buére al-leehuamta jípureka itou yebisise, jü Señorta téhuampo huéeme!”

24

*Jesús tiöpota tátapnä tíaka nooka
(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)*

¹ Jesústa tiöpopo yeu simlataka ä huéeyo, ä discípulom áu rúktek, jume tiöpopo káarim ä bíttua báreka.

² Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Íkãrem símëta bitcha? Lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, kaita ímí téta nát béppa kateka tahuanake, bueítuk sime tátaptaka tahuanake.

*Ániata kee lütey seňalim ayunake
(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)*

³ Jesústa káu Oliivompo ä kátek, ä discípulom bempolaika áu rúktek, ínel jíaka:

—Ítomë téjhua, ¿jahueysu naatenake jáni jü huéenakeme? Entok, ¿jita seňalsu ayunake enchi yebijnakeyo, entok ániata lütinakeyo?

⁴ Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—¡Tüisem jítat suuhua! Kaabe enchim bãitãunake,

⁵ bueítukim juebénaka yáijnake, ín téhuampo emo katë tíaka: “Ínapone jü Cristo”, ti jíaka; entokim juebenam bãitãunake.

⁶ Éntokem náu nássuahumta jikkaijnake, entok náu nássua báahuaka náu ettejhumta. Katem jáchim emo éetua, bueítuk úttia símëta íkái huéenakëhui; të ketune kee jee yuuma, jü taahuari ániata lütinakëhui.

7 Bueituk huépü nación täbui nacióntamak nássua báreka áu tóboktianake, entok huépü réy nación tattábui réy naciónta bėj-reka áu tóboktianake. Tébaa entok kökoa ayunake, entok juebena bëkatana buía áu yoonake.

8 Íkai simeta huë násuk, én jübua naatenake, jü kökosi éehuame.

9 'Huanäi huate jiokot enchim jonakeme, yaura mampo enchim toijnake, éntokem súana, ínomak enchim katë béchïbo, sime gentem enchim omtianake.

10 Juebénakam Diosta bem súalëu tóijnake. Emom bėj-reka emo yeu buijnake, entokim kaa emo huáatiaka emo omtianake.

11 Juebénakam emo tóboktianakee profetamtaka Diosta béchïbo emo nokä tíaka, entokim juebenam bätäunake.

12 Juka kaa tühuata áu büruriakä béchïbo jü emo nákhuame sipnake.

13 pTë jábe ä mukëu tájti ínot éaka jiápsakame, Diostamak jíbapo béchïbo jiápsinake.

14 Ìri evangelio Dios réy, sime ániat jiápsammeu nokna; bueituk jume naciónim ä jikkáijanakë béchïbo. Huanäi béja yúmanake ániata lütinakëhui.

15 'Eme ä bichätek, juka Diosta bėj-reka kaa türik áma johuamta, jum tiöpo altar chë yörisi machiku, profeta Danielta jïojtekähui —jü jïojterita nokame, át suaka át jüneenake—,

16 huanäi jume Judeapo jóakame júya káhuui bícham tenninake.

17 Jü kárit jikat aneme, kaa kóm sika káapo huáijhua jita nü báanake.

18 Jü huaj päriapo aneme, kaa amáu nótteka béppa súpem nü báanake.

19 ¡Jiokot machinake, jume jáamuchim abe asoame béchïbo, entok jume il-lichim asoaka am chítuame!

20 Diostahuem buaana, bueituk juka yeu tennihuäu kaa séberiaapo entok kaa jimyore táapo ä huénakë béchïbo.

21 Júnakoy jiokot emo bít-huame ayunake. Ìri ániata jünaktehuak naateka, kaabe ä bil-la, entok chúkula junne, kaabe ä bínnake.

22 Huámëi taahuarim kaa chúkiahuakäteko, kaabe jínëutu éiyey; të jume yeu púarim ä náké béchïbo, huámëi taahuarim chúkياتunake.

23 'Huanäi senuk ínel enchimmeu jíayo: “¡Akem ä bitcha! Ímï aane jü Cristo”, ö “Áman aane”, katem ä súale.

24 Bueitukim emo tóboktianake emo Cristo tíaka, jume yore bätähuame, entok emo profetam tíaka buéresim señaalim entok milagrom jonake. Ínëli áma yumäteko jume yeu púarim jünem bätäu báanake.

25 Béjane bannaataka enchim téjhuaasula.

26 Íäri béchïbo, ínel am jíayo: “¡Akem ä bitcha, jó! Áma aane, áman buéeka päriapo”, katem áman sásaka. Ö, “¡Akem ä bitcha! Buére káapo aane, kárit jikachi”, katem ä súale.

27 Bueituk jáchin juka yúku béroktiriata täata yeu huë bétana kóm sika entok täata áman huéchëu tájti ä machiriä bénasi, junëline bíttunake, ínapo jü Yoremta Üusi yepsateko.

28 Bueituk ják junne takaa mukirata bökäpo, tekuem áma náu yáijnake.

Yoremta Üusi yepsähui

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

29 'Jiokot emo bíthuä násuk chúkula huámëchi taahuarimmet sejchúkti, jü täa kaa machisi tahuanake; jü mecha júne kaa machirianake; jume

chókim entok téhueka bétana kóm huáttinake. Jü téhuekapo úttiära éntok áu yoyoonake.

³⁰ Huanäine téhuekapo bíttunake, ínapo jü Yoremta Üusi señalpo. Huanäi síme jü yóremra ánia buíapo náu huéerim buanakam siroknake; entokimne bínnake, ínapo Yoremta Üusi namupo téhueka bétana äbo kóm huéteko, úttiata jípureka entok buéresi símek béppa ujjoriku.

³¹ Trompeta jáhuita kuseka ä ángelesim náa bíttuanake, jume yeu púarim náu am tóijnaké béchíbo, jum naiki kätana jekata huépo, jákun buíata yumáu tájti, téekata naatépo entok jákun ä chúpépo tájti.

³² 'Jume chunam bétanem ä jüneria, juka ejemplota, jume mesëkiriam básiu táytek, entok jume sáhuam sisiali táytek, jü tasaria béja äbe äbo yuuma.

³³ Ínëli kétchi emëe, íkái símeta bicháteko, jüneäem béja puertapo äbo ä yúmasëhui.

³⁴ Lütüripone ínel enchimmeu jiaahua, jume én nat tómti kateme kee jee kókkoy, íri síme bíttunake.

³⁵ Jü téhueka entok jü buíya lütinake; të jü ín nooki jíbapo béchíbotunake.

³⁶ 'Të juka taahuata entok orata kaabe ä jüneria, jume téhuekapo ángelesim junne, ál-la ín Átchay jíbba.

³⁷ 'Të juka Noéta taahuarimpo jáchin yeu ä sikä bénasi, junëline bíttunake, ínapo jü Yoremta Üusi yepsáteko.

³⁸ Bueítuk júnakoy diluviota kee jee naateyo, jibuákam vino jëyey, emom juubey, huate entok juptuahuay; júnensu taahuari yuumak, Noéta barcopo kibaknakëhui.

³⁹ Katim jünëiak, júnensu yepsak jü diluvio huanäi símem nuksika, inëlitunake kétchi, ínapo jü Yoremta Üusi yepsáteko.

⁴⁰ Huanärim guoyika huajpo annake; huépülaka núk sákana, senu éntok áma tö sákana.

⁴¹ Guoy jáamuchim molinopom tujnake; huépülaka núk sakana, senu éntok tö sákana.

⁴² 'Katem koptel-la, bueítukem kaa jüneiya, ják ániata huépo ín yebijnakëhui, ínapo jü enchim Señor.

⁴³ Entok íkarem két jüneriapo yúmala: jü jóapo nésahueme jüniáteko ják orapo juka lak-ronta yebijnakëhui, kaa kócheke ä kaari suaya éiyey, lak-ronta kaa áman kibaknaké béchíbo.

⁴⁴ Ínëli kétchi, eme yúmalasem emo jípureka aane; bueítuk ínapo jü Yoremta Üusi kaa enchim ä boobíchäpone yebijnake.

*Jü saulero tüisi tekivanuame entok jü saulero kaa tüisi tekivanuame
(Lc. 12:41-48)*

⁴⁵ '¿Jábesu jü sáyhuame suaka ä teko éä páman áu nüyeme? Íri jü sáyhuamta mámpo ä familiahua tö simnake, tiempo ä jibuätuanaké béchíbo.

⁴⁶ Huanäi buére al-leehuame áa béchíbotunake, jü tekivanualerotachi, ä teko yepsayo tekivanuamta tíakáteko.

⁴⁷ Tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, símeta ä áttiahua ä mámpo yéchanake.

⁴⁸ Të íri tekivanualero ä jiápsipo kaa tüisi ínel ée táyteko: "In teko kara läuti yepsa",

⁴⁹ áamak tekivanualerom béb táyteko entok vino jëyemmak jibuáka vino jü táyteko,

⁵⁰ یری یۆرەمتا تەکو یەبێنە، ھوا تاھواری کەا ە بووبیچەپو، ەنتۆک جاک ەنیاتا ھوێی کەا ە جۆنەپو.

⁵¹ ھوانەئێ بەتتە نوکتا ەت چۆپانە. کەا تۆ یۆرەمتاکا تۆ یۆرەمتا بەناسی ەمو ەنتوومماک یەچاتونە؛ ھوامیریم تەمیم کۆچیحی تێ جیاوتووکا بوونە.

25

Guoj mamni jāmūt bebemem ejemplo

¹ 'Jü Diosta téhuekapo réy nésauro guojmamni jāmūt bebemem benanake. İmëri juka jubemta mabet báreka bem lámparam nüka yeu sájjak.

² Mamnikam suamsi emo nüyey; jume huate mamni éntok kaa suamsi.

³ Jume kaa suamsi emo nüyeme bem lámparam nüka, tem aceiteta kaa nüka.

⁴ Të jume suamsi emo nüyeme, aceiteta boteampo nüka, bem lámparammaki.

⁵ Juka jubemta kaa läuti yepsako, simetakam kótchok, yetem ámeu yúmako.

⁶ Huanäi éntok tukaa násuk huéy kusisi chayhuame jikkajtuk: “İÄbo huéiye, jü jubiseme! İYehuem sájaka ä mabeta!”

⁷ Huanäi sime jume jāmūt bebemem, jotekam bem lámparam tütek.

⁸ Huanäi jume kaa suamsi emo nüyeme, jume suamsi emo nüyemmeu ínel jiaahua: “Aceitetem itom mákka; buéituk jume itom lámparam tutuke.”

⁹ Te jume suamsi emo nüyeme am yómmiak, ínel jíaka: “Kaa itou ä bínakë béchibo, entok enchimmeu junne, ámanem kaate, jume aceiteta nenenkammehui. Huanärem ä jínnu, enchim béchibo.”

¹⁰ Të bempörim bát aceiteta áman jinnuyo, jü jubeme yepsak. Huanäi jume yúmalasi emo jípureme, áamaki jum pajko bóodau kíimuk. Huanäi jü puerta páttiahuak.

¹¹ Të chúkula kéchim áma yájjak, jume huate jāmūt bebemem, ínel jíaka: “İSeñor, señor! İPuertatë itom étaporia!”

¹² Të áapo am yómmiaka ínel jiaahua: “Lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, kanne enchim täya.”

¹³ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—Katem koptel-la, buéituk katem jüneiya jita táapo entok ják ániata huépo, ínapo jü Yoremta Üusi yebijnake.

Talento tómita ejemplo

¹⁴ 'Bueituk jü Diosta téhuekapo réy nésauro, yoremta mékka bíchaa sikamta benna. Të kee simeka ä tekipanualerom núnuka, ä tómihua bem mámpo tójjak.

¹⁵ 'Huanäi huépülak mamni talentom mákkak, senuk éntok guoy talentom, senuk éntok huépul talentota, íneli hueepulam bem áma yumäpo ámani. Huanäi mékka bíchaa siika.

¹⁶ Huanäi jü mamni talentom mákhuakame, ámey tekipanuka júchi mamni talentom koobak.

¹⁷ Íneli ketchi jü guoy talentom mabetakame, júchi guoy talentom ámey koobak.

¹⁸ Të jü huépul talentota mabetakame, sika jíbuejeka ä teko tómi éssok, ä máakari.

19 'Chúkula yún tiempota simsuko, jü tekipanualerom teko yepsak. Huanäi am núnuka am nátemajek, juka tómita bem mabetakäu bétana.

20 Huanäi jü mamni talentom mabetakame áma yepsak, júchi mamni talentom huériaka, ínel jíaka: "In Señor, mamni talentomë nee mákkak; ímírim óorek; júchine mamni talentom áme béppa koobak."

21 Huanäi ä Señorhua ínel áu jiaahua: "Türi, empo tü tekipanualero ára emót eetu kaa jaikik mabetaka junne tüise tekipanuak. Én éntokne chë juebenak béppa enchi yéchanake. Señorta al-lerihuäpë kibake."

22 Huanäi jü guoy talentom mabetakame két áma yepsak, ínel jíaka: "In Señor, guoy talentomë nee mákkak; ímírim óorek; júchine guoy talentom áme béppa koobak."

23 Huanäi ä Señorhua ínel áu jiaahua: "Türi, empo tü tekipanualero ára emót eetu; kaa jaikik mabetaka junne tüise tekipanuak. Én éntokne chë juebenak béppa enchi yéchanake. Em Señorta al-lerihuäpë kibake."

24 Të hua huépul talentota mabetakame két áma yepsak, ínel jíaka: "In Señor, enchine täya, nésauta béttek em jípurëhui, entok kaa em echakäpo júne enchi jíjichupähui, entok kaita báchiata em guötiakäpo em jita náu totojähui.

25 Huäri béchibone májhueka, sika buíapo ä éssok, juka em tómmi. Ímíre ä jípure, juka em áttia."

26 Ä Señorhua ä yómmiaka ínel áu jiaahua: "¡Empo tekipanualero kaa türi entok obëra! Tüise jüneiyay kaa ín echakäpo ín jíjichupähui, entok kaita báchiata ín guötiakäpo ín jita náu totojähui.

27 Júntuksan empo juka ín tómmi, jume bankerommeu ä réutebo éiyey. Huanäi ínapo yepsakätek, juka ín tómi mabet éiyey, entok ä kobarimaki."

28 Huanäi ínel jiaahua: "Juka talentotem ä úuhua. Huanärem juka guojmamni talentom jípuremta ä mákka.

29 Bueituk jü jita jípureme, huatek mákna, chë yún ä jípunakë béchibo; të jü kaita jípureme, jü ilikkik ä jípurëu junne ä úuhuatunake.

30 İri tekipanualero kaita béchibo türük, pákunem kaa machikun yehuä jímma. Huämírim támim kuchichiti jiautuaka buannake."

Naciónim yäura bíttuanähui

31 'Júnakoy ínapo jü Yoremta Üusi símek béppa ujoyoriku huéekane yepsayo, entok síme jume santo ángelesim ínomaki, huanäi jum áma jojohuäpo símek béppa ujoyorikune yejtenake.

32 Huämíri jume síme naciónim áu náu tóijna. Huanäi hueepulam huatem násuk näikimtenake, juka kabyerota kabaram chivam násuk am näikimte bënasi.

33 Huanäi jume kabaram ä bátatana jäbuanake; jume chivam éntok ä míkötana.

34 Huanäi jü réy ínel ámeu jiaunake, jume ä bátatana jäbuekammehui: "¡Binem kaate, emëe ín Átchay bétana al-leeuäpo yeu púarim! Akem ä mabeta, juka réytamak enchim béchibo näikiata nesaunakëhui, juka ániata jünaktehuak naateka.

35 Bueituk nee tébäurey, nechem jibuä miikak; nee bää jü péay, nechem báam miikak; ín jóau mékka nee hueramay, enchim jóapem nee mabetak;

36 kaa nee sánkoko, nechem sánkotuak; nee kökorey, ínohuem nóiteka nee bitchak; cárcelpo nee kátek, ínohuem nóitek."

³⁷ Huanäi jume lútula jiápsakame ä yómmiakam ínel jiaunake: “Señor, ¿jauhueysute tébäuremta bíchaka enchi jibuātuak, entok enchi bää ji péayte enchi bääm miikak?

³⁸ Entok, ¿jauhueysute em jóau mékka enchi hueramay, itom jóapo enchi mabetak, entok kaa enchi sánkokte enchi sánkotuak?

³⁹ Entok, ¿enchi kókorey entok cárcelpo enchi kátekte emou nóitek?”

⁴⁰ Huanäi jü réy am yómmiaka, ínel ámeu jiaunake: “Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, ímëi ínomak rejteme chë bétuk emo nüyeme enchim ámeu yáakähuem, ínohuem ä yáuhuak.”

⁴¹ ‘Huanäi jume míkötana anemneu ínel jiaunake: “Sékäna bichem kaate, eme kaa türikun bíchaa näikiarim, táijta kaa tutukëu bíchaa; ïri jü diablota béchïbo chúpári, entok ä ángelesim béchïbo.

⁴² Bueituk nee tébäurey, katem nee jibuātuak; nee bäi mukey, katem nee bääm miikak;

⁴³ kaa ín jóa bëmu nee hueramay, enchim jóapem kaa nee mabetak; kaa nee súpek, katem nee sánkotuak; nee kókorey, entok cárcelpo nee kátek, katem ínou nóitek.”

⁴⁴ Huanäi bempo két ä yómmiaka ínel áu jiaunake: “Señor, ¿jauhueysute tébäuremta enchi bítchak, bää ji péamta, entok kaa em jóa bëmu enchi hueramay, kaa enchi sánkoko, enchi kókoreyo, entok cárcelpo enchi kátek, katte enchi aniak?”

⁴⁵ Huanäi am yómmiaka ínel ámeu jiaunake: “Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, ímëri kaitapo bít-huammeu kaa enchim ámeu yáakäu, ínou júnem kaa ä yáuhuak.”

⁴⁶ Ímëri jíbapo béchïbo bétte nokta ámet chúpëhuim kannake; jume Diosta béchïbo lútula jiápsakame éntok, jíbapo béchïbo jíapsihuáhuim yáijnake.

26

Jü náu nokhuakame Jesústa buij béchïbo

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Jesús simeta íkái noksuka, ä discípulommeu ínel jiaahua:

² —Jüniäem guoy taahuarim jíba bëyëhui, pajko pajkuata yáaná béchïbo. Huanäi ínapo jü Yoremta Üusi huatem mámpo tóijna, kúrusit ín poponnä béchïbo.

³ Huanäi jume tiöpopo chë nésahueme, entok jume escriibam, entok jume pueblopo chë yö yáarim, Caifásta tebat jóapom emo náu tójjak, ïri jume sacerdotemneu kobanarotukay.

⁴ Náhuim yájaka nokta náu tütek, Jesústa bätäupo buíseka, ä më béchïbo.

⁵ Tem ínel jiaahuay:

—Kaa pajko táapo, bueituk juka genteta kaa buére éaka emo am tóboktianakë béchïbo.

Musäla juba Jesústat huättiahuk Betaniapo

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Pueblo Betaniapo Jesústa aneyo, Simmom Leproso ti téttehuahuamta jóapo,

⁷ jámut yepsak, botea alabastropo perfumeta tüisi béj-remta áma huériaka. Huanäi Jesústa mesau ä káteko kóbat áachä töak.

⁸ Ä discípulom íkái bíchakam öomtek, ínel jíaka:

—¿Jatchiakasu ïri kía guötiahua?

⁹ Bueituk ïri ára nénkituy, yún tómpo; huanäi jume póobem áy ania éehuay.

¹⁰ Jesús ä jüneriaka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem íkái jámutta muksi bitcha? Bueituk jü ínou ä yáakäu, tuhuata johuäpo türi.

¹¹ Bueituk jume póobem jíbem enchimmak jípunake; nee éntok ée.

¹² Bueituk íkái musäla jubak ín takaa béppa töak, huéchiapo ä tahuatuaka nee máanä béchibo.

¹³ Lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, jákun tájti íkái evangeliota nokhuäpo, sime ániachi két nokna, íkái jámutta yáakähui, áapöríkúu huáatinä béchibo.

Judas Jesústa buíj báareme mámpo tóij rókaka nookak

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴ Huanäi huépülaka doocemmak näikiari, Judas Iscariote ti téhuaaka, jume tiöpopo chë yö yáarimneu siika.

¹⁵ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem nee máknake, Jesústa enchim mámpo nee ä tójako?

Huanäi bempo treinta tómi tósalita ä mák rókkak.

¹⁶ Huanäi naateka ä jariay, jáchin bem mámpo ä tóijnakëihui.

Yörisi machik kúptey jibuähuamta Jesús ä yáuhuak

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷ Senu taahuata huéy, jume páanim kaa levaduuraaka buähuaka pajkohuay, ä discípulom áu yájaka ínel áu jiaahua:

—Juka pajkua jibuähuamta yáa béchibo, ¿jákusë itom ä yáa ía?

¹⁸ Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Ámanem kaate buere jóarä Jerusalénihui, ímirem yoremta áma téunake. Huanärem ínel áu jiaunake: “Jü Maestro ínel jiaahua: Jü tiempo ino bétana béja yúmase; em jóapo nee pajkuata kúptey jibuähuamta ín discípulommak buä báare.”

¹⁹ Huanäi jume discípulom Jesústa nésahuekä páman ä yáuhuak. Inëlim pajkuata buä béchibo simeta huéchiapo tójjak.

²⁰ Tukariu yúmak, mesau yejtek, jume doocemmaki.

²¹ Am jibuä násuk ínel ámeu jiaahua:

—Lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, huépülaka enchim násuk nee yeu buíseka, huatem mámpo nee tóijnake.

²² Huanärim tüisi sirokaka, hueuhuépülaka ínel áu jiau táytek:

—Señor, ¿jachune ínapo ájaria jáni?

²³ Huanäi Jesús am yómmiaka ínel jiaahua:

—Huä puraatopo mámam sütéame ínomaki, ïri nee yeu buíseka huatem mámpo nee tóijnake.

²⁴ Të lütüriapo ínapo jü Yoremta Üusi ino bétana ä jiojteri páman huéeka inot chúppe. Të ínapo jü Yoremta Üusi nee yeu buísekamta béchibo, ¡Tüisi jikot maachi! ïri outa béchibo chë türi éiyey, kaa yeu yöremtukäteko.

²⁵ Huanäi Judas yä buíseka huatem mámpo ä tóijnakeme ä yómmiaka, ínel jiaahua:

—Maestro, ¿jachune ínapo ájaria?

Huanäi Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Em nokäpë empo emo ájariä tíiya.

26 Ínëli am jibuäysu, Jesús páanim nüka, Diosta baysahueka am rébektiak. Huanäi ä discípulom am mákkak, ínel jíaka:

—Akem am nüka am buäye; iri ín takaahua.

27 Juka copata nüka, Diostau baysausuka bempörim ä mákkak, ínel jíaka:

—Akem ä jëye simetaka.

28 Bueítuk iri ín ójbok, nokta yéchaka Diostamak bemelasi emo tütehuäpo. Íri ójbo juebenam béchïbo guótek, bem kaa tü yáarim jiokorinë béchïbo.

29 Inenne két enchimmeu jiaahua, én naatekane kaa éntok ä jïnake, íkai páras taka báhuata; ál-la júnak táapone júchi bemelasi enchimmak ä jïnake, ín Átchay réytaka ä nésahuepo.

Peero Jesústa kaa áu ä täya tíanake

(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

30 Huanärim himnom buiksuka yeu sájjak, káhui Oliivou bíchaa.

31 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Emëe simetakem ï tukaarit ínot ëhuamtem tärúnake; bueítuk ínëli jïojteri: “Kabyero kókosi yána; huanäi jume kabaram chíbejtínake.”

32 Të chúkula kókkolam násuk jíabitek, enchimpatne huéenake, Galiléa buiaräu bíchaa.

33 Peero ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Eläposum simetaka juka bem emót éäu tójja, të ínapone kaibu enchi tóijnake.

34 Jesús ínel áu jiaahua:

—Lütüriapone ínel emou jiaahua, ï tukaarichi, totorörata kee kusey, baisë kaa nee emo täya tíanake.

35 Peero ínel áu jiaahua:

—Eläposune émomak muuke, tëne kaibu enchi tóijnake.

Huanäi jume huate discípulom két ánëli jiaahuak.

Jesús Getsemanípo oraciónta yáuhuak

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

36 Huanäi Jesús bempörimmak Getsemaní tí tehuakäu yepsak. Huanäi ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Ímïrem chúbala joye, áman oraciónta ín yäu tájti.

37 Perota entok jume guoy Zebedeota üusim nüka, jíápsipo kókosi éaka sirok táytek.

38 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—In jíapsi tüisi siroka ín mukëu tájti. Ímïrem taahua, éntokem ínomak éaka kaa kótche.

39 Chë huam jëla sika tónommia kíkteka buíau tájti müla kóm chätuka, Diostau buanaka ínel jiaahuay:

—In Átchay, juka béttesi jiokot machik inou huéénakemta ára nee úuhuátek, nechë ä úuhua; të kaa ín éäpo ámantúnake, ál-la em éä pámani.

40 Sep läuti ä discípulommeu yepsaka, kócheme téuhuak. Huanäi Perotau ínel jiaahua:

—¿Jachem senu horapo júne kara ínomak taahuak, kaa kócheke?

41 Katem kótche, éntokem oraciónta johua; bueítuk kaa türikum bíchaa kaa enchim jiopnakë béchïbo. Jü espíritu jíba óusi éehuamta jípure, të jü takahua kaa áma yuuma.

⁴² Júchi áman sika, guosa huëpo Diostau buanaka, ínel jiaahua:
—In Átchay, íkái jiokot éehuamta inou huéenakemta úttiaturakey,
éläpo em éäpo ámantunake.

⁴³ Júchi ámeu yepsaka kócheme téhuak, bueituk bem pusím yetem kaa
yüey.

⁴⁴ Am tójaka júchi siika. Huanäi bájikun huëpo Diostau buaanak, jíba ä
nokäu nokaka.

⁴⁵ Huanäi ä discípulommeu yepsaka ínel ámeu jiaahua:
—Kóchëem, éntokem jimyoore. Jü hora béja yuumak; ínapo jü Yoremta
Üusi kaa tü yóremem mámpo tóijna.

⁴⁶ ¡Jáptëem! ¡Jántebu! Akem ä bitcha: itou jëla huéiye, jü nee
buijtebonakeme.

Jesús pereesotehuak

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Ketune Jesústa nokay, Judas áma yepsak, jü doocemmak
näikiaturakähui. Entok huate juebénaka áamak kaatey, kúkutaka entok
ejpararaka, tiöpopo chë nésahueme entok jume pueblopo yö yáarim
bétana.

⁴⁸ Jü bem mámpo ä tóijseka huéeme sényata am máklatukay, ínel jíaka:
—Huä ín besiitonakähui, jüri ájária; akem ä jaatia.

⁴⁹ Huanäi sep Jesústau rúktek, ínel jíaka:
—¡Kétché al-leiya, Maestro!

Huanäi ä besiitok.

⁵⁰ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:
—In amigo, ¿jítasë äbo nüsek?

Huanärim Jesústa jaatiaka, ä pereesotek.

⁵¹ Të senu Jesústamak aneihui, mámam rútuaktiaka, ejparam yeu
huíkkek. Huanäi juka tiöpopo tékiakamta tekipanualerota náka chúkti
béebak.

⁵² Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:
—Em ejparamë ëeria; bueituk simetaka ejparammey nássuame, ej-
parameyim mëna.

⁵³ ¿Jachë én oraciónta kara nee yáa téiyey, ín Áchaybeu nokaka, huanäi
áapo ángelësim dooce batallónim béppa inou bíttua eiyey?

⁵⁴ Huanäi, ¿jáchisu áu chúpa eiyey, jü noki jiojteri? Ínëli ínohuä
huéenakeu úttia, tä jiäpo.

⁵⁵ Huämi horapo Jesús ínel ámeu jiaahua, jume gentemmehui:
—¿Ekbualerota jariamta bénasem yeu sákala nee jaatia báreka,
kúkutaka entok ejpararaka? Enchimne majtiaka chíkti táapo tiöpopo
enchimmak yeyesay, të katem nee jaatiak.

⁵⁶ Síme iri ínëli yeu siika, jume profetam jiojtekäü áhuä chúpanakë
béchibo.

Huanäi ä discípulom simetaka ä tö sájaka tennek.

Jesús buére yaurata bíchäpo jípuhuay

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Jume Jesústa buísekame sacerdotemmeu kobanaro Caifástahuim ä
núk sájjak. Simetakam ámani aaney, jume escriibam entok jume pueblopo
yö yáarim.

⁵⁸ Peero mékkariat Jesústa sáu huéiyey, jü sacerdotemmeu kobanaro
káriu kimuhuäü tájti. Huämi áman kibakeka, jume tiöpota suayame
násuk yejtek, juka jáchín ä chúpnakeu bíb báreka.

⁵⁹ Huanäi jume tiöpopo chë nésahueme entok jume yö yáarim, jume tiöpo buére yäurammaki, ímëri jábeta kaa lütüriata jípureka Jesústa nātuanakemtam jariay, ínëli át nésahueka ä mënä béchïbo.

⁶⁰ Tem kaita át téhuak. Ä junëlituk junne juebénakam Jesústa béj-reka kaa lütüriata nookay. Të chükula guoyikam áma yájjak, Jesústa béj-reka kaa lütüriata nokaka,

⁶¹ ínel jáaka:

—Íri ínel jiaahuak: “Arane íkái Diosta tiöpo tátabe, entokne báij táapo ára ä tóboktia.”

⁶² Huanäi jü sacerdotemmu kobanaro kíkteka ínel áu jiaahua:

—¿Jachë jáchin júne kaa am yómnia? ¿Jítasum ímëi emót nooka?

⁶³ Jesús éntok kaa jáaley. Huanäi jü sacerdotemmu kobanaro ínel áu jiaahua:

—Dios jiápsamta téhuampo, itomë téjhua: ¿Jachë empo jü Cristo, jü Diosta Üusi?

⁶⁴ Jesús ínel áu jiaahua:

—Émpë ínel jiaahua, entokne két ínel enchimmu jiaahua, én naatekem nee bínnake ín Yoremta Üusitukähui, juka Diosta úttiärapo ä bátam bétana kátekamta, entok téhueka bétana namupo yepsamta.

⁶⁵ Huanäi jü sacerdotemmu kobanaro, ä sánko súpem síuti huíkkek, ínel jáaka:

—Diosta béj-reka béttek nookak. ¿Jachu testiigom ketune áma bëye? Ímirem eme ä jikkaja, Diosta béj-reka béttek ä nokähui.

⁶⁶ ¿Jáchisem ä bitcha emëe?

Huanäi bempo ä yómnia ä ínel jiaahua:

—¡Mukiapo yúmala!

⁶⁷ Huanärim pújbat át chit huáttek, entokim ä chónnay; huate éntok jópemet ä bébbay,

⁶⁸ ínel jáaka:

—¡Bueituk empo Cristotukátek itome tejhua! ¿Jábesu enchi bébak?

Peero Jesústa kaa áu täya tíya

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Peero päkutana kátekay tebatpo. Huanäi senu jámut áma nésauta joame áu rúktek, ínel jáaka:

—Empo két áamak aaney, Jesús Galiléapo joometamaki.

⁷⁰ Të áapo simem bíchápo kaa áu ä täya tíya, ínel jáaka:

—Kanne júneiya jita em nokähui.

⁷¹ Áapörik puertau bíchaa yeu ä sik, täbuika ä bitchak. Huanäi am téjhua, jume áma aneme:

—Íri két áamak aaney, Jesús Nazarenotamaki.

⁷² Të áapo júchi kaa áu ä täya tíya, yörisi machik bát kéechahuamta nokaka, ínel jáaka:

—Kannä täya, júkái yoremta.

⁷³ Júchi chükula, jume áma ják anëihui, áman rúktekam ínel jiaahua, jü Perotahui:

—Tua lütüriapo empo két ámemak aani, bueituk jü em nokäu enchi yeu buísse.

⁷⁴ Huanäi áapo jájaana nok táytek, entok yörisi machik bát kéechahuamta nookak:

—Kannä täya, íkái yoremta.

Huanäi jü totoröra kükusek.

⁷⁵ Huanäi jü Peero áu huáhuatek, jü Jesústa noki ínel jámtahui: “Totororata kee kúseyo, baisë kaa nee emo täya tánake.” Huanäi päkun yeu sika, ä jápsipo chibusi éaka kökosi buaanak.

27

Jesús Pilatotau yeu tóijhuak

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

¹ Kethueytana, síme jume tiopopo chë nésahueme entok jume pueblopo yö yáarim, náhuim emo tójaka nokta náu tütek, Jesústa mëtebo báreka.

² Huanärim Jesústa sümaka ä núk sájjak; ínëlim Poncio Pilato gobernadortau ä tójjak.

Judasta mukukähui

³ Huanäi Judas, yä buíseka bem mámpo ä yéchakame, juka bétte nokta át chúpëu bíchaka, áu temajek. Huanäi jume treinta tómi tósalim ámeu nóttiriak, jume tiopopo chë nésahuemmehui, entok jume yö yáarimmehui,

⁴ ínel jíaka:

—Diosta bíchäpone kaa tüisi ayula. Juka kaita juënak yáalata yeu buíseka enchim mámpo ä tójjak, ä mënä béchïbo.

Të bempo ínel áu jiaahua:

—Ítapote kaita áma jüneria; të, jempo ál-la!

⁵ Huanäi tiopopo juka tómi tósalita guótiaka, yeu sika áu cháyyak.

⁶ Huanäi jume tiopopo chë nésahueme, akim ä nüka, juka tómi tósalita, ínel jíaka:

—Kaibu türinake, tiopopo tómimä ä kuutia béchïbo, bueítuk ójbo tómmi.

⁷ Chúkula náu ettejosuka, babuta tekipanumta huaj buía áy jinnuhuak, jume kaa áma joomem áma mäa béchïbo.

⁸ Íäri béchïbo én tájti ïri huaj buíya, “Ójbo Buíya”, ti téhuak.

⁹ Ínëli áu chúpëa, jü profeeta Jeremíajta nokakähui, ínel ä jíako: “Huanärim am nüka, jume treinta tómi tósalim (juka nákuamta bėj-ri, israeliitam ä bėjhua aahuaka pámani).

¹⁰ Babuta tekipanua huaj buía áy jinnu béchïbo taahuak, Señorta nésauta nee mákakä pámani.”

Pilato Jesústa nátemajek

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹ Jesús áma huéekay, gobernadortau lúl-la. Huanäi ä nátemajek, ínel jíaka:

—¿Jachu empo jü judíommeu réy?

Huanäi Jesús ä yómmiak:

—Émpë ínel jiaahua.

¹² Jume sacerdotem kobanarom entok jume yöyoturi pueblopo chë nesahueme bétana nátuahuaka junne, entok Jesús kaa jálek.

¹³ Huanäi Pilato ínel au jiaahua:

—¿Jachë kaa am jíkkaja, juebenak bétana enchi nátuame?

¹⁴ Të Jesús huépul nokta júne kaa ä yómmiak. Íäri béchïbo jü gobernador tüisi buére éiyay.

Jesústa mēnāu yāura noki át chúpahuak
(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

¹⁵ Ínēli huémta násuku, pajko táapo costumbreta jípuhuä pámani, jü gobernador pueblota bíchäpo huépul pereesota butbúttiay, jábeta bem huáatiñhui.

¹⁶ Júnakoy éntokim pereesota áma jípurey, Barrabás ti téhuaakamta; ñri buéresi jita yáalataka täyahuay.

¹⁷ Ínēli bempörim náu emo tóij-latuk, Pilato ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábetasem nee búttia ñaa: Barrabásta, ö Jesústa, Cristo ti téhuaakamta?

¹⁸ Bueituk jüneiyay, kía át kopteka áma yeu ä tóijtukañhui.

¹⁹ Juka Pilatota, jume yāura tribunalim jojoyēpo ä kátek, ä jubiahua nokta áu bíttuak: “Katē áu suuhua, hua símeku lútula huémta joamtahui, bueituk ñni tüisine jantiachisi tenkula, áapörík béchibo.”

²⁰ Tē jume sacerdotem kobanarom entok jume pueblopo yöyoturim, juka gente juebenaratam téjhuak, chē türinake tíaka, Barrabásta búttianāu, Jesústa éntok mētebonāhui.

²¹ Jü gobernador am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábetasu jüntukne búttianake, jume guoyim násuku?

Bempo éntok ínel jiaahua:

—Barrabásta.

²² Pilato ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem jüntuk nee áu yáa ña, jü Jesús Cristo téamtahui?

Símetakam ínel jiaahuak:

—¿Kúrusichē ä popontebo!

²³ Huanäi jü gobernador ínel ámeu jiaahua:

—¿Jíta juēnaksu jüntuk yáala?

Tē bempo chē júne chaayey, ínel jíaka:

—¿Kúrusichē ä popontebo!

²⁴ Jü Pilato juka yáa báahuamta bát bíchaa huémta bíchaka, entok juka kaa nanabeu éehuamta chē jikau chätuyo, huanäi bäam aahuaka áu mám bákxiak símem bíchäpo, ínel jíaka:

—Kaitane áma kúlpak, íkai yoremta ójbopo lútula huéeka ä jiápsäpo, bueituk kaitane juēnak át téuhua, ä mēnä béchibo. Enchim mámpo taahua.

²⁵ Huanäi síme pueblo áma aneme ä yómmiaka, ínel jiaahuak:

—Éläpo ä ójbohua ito béppatunake, entok itom üusim béppa.

²⁶ Huanäi Barrabásta búttiak. Jesústa éntok bemmuchateboka, bem mámpo ä tójjak, kúrusit ä poponnä béchibo.

²⁷ Huanäi jume gobernadora sontarom, Jesústam núk sájjak, Pretoriou bíchaa. Huämirim áa chíkola síme jume sontarom emo náu tójjak.

²⁸ Huanarim ä sánkohua ä úuhuaka, síkilik ä sánkotuak.

²⁹ Huanarim huíchata huikö päaka ä coroona yáaka kóbat áachä yétchak, ä mám bátatana éntok baka kútata. Huanarim áu lúl-la tónommia jápteka, ä junneriay, ínel jíaka:

—¿Yántē jiápsa, judíommeu réy!

³⁰ Entokim át chit huathuattey, juka baka kútata mámpo ä jípurēu nükam, kóbat ä bébbay.

³¹ Chúkula ínēli ä junneriasuka, entok kökosi ä yáasuka, jume súde mántom ä úuhuaka, ä sánkohua ä sánkotuak. Huanarim ä núk sájjak, kúrusit ä poponboka.

Jesús kúrusit poponhuaka muukuk
(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³² Huanäi yeu am kateyo, yoremtam nánkek, Cirene jóärau joometa, Simmom ti téhuaakamta. Íkärím úttiapo kúrujta püaktituak, ä huériunakë béchïbo.

³³ Júnëlim kateka áman yájjak, jum Gólgota ti téhuaakähui. Ìri “Mukila Kóba Káuhui”, tiau báare.

³⁴ Vinotam Jesústa jítua báarek, sikaramak kütiata; të ä jihueka kaa ä jëkak.

³⁵ Kúrusit ä poponsukam ä sánkobechi nat jäteka náchá näikimtek. Ìri ínel yeu siika, juka profheetata nokakäu áhuä chúpanakë béchïbo: “In súpemim nat näikimtek, entokim ín sánkom nat jätek.”

³⁶ Júnëlim huämi ják jotek, ä suayaka.

³⁷ Huanärim ä kóba béppa jïojteta yétchak, jita béchïbo ä mëhuakahui, ínel jáamta: “Ìri Jesús jü judíommeu réy.”

³⁸ Huanäi guoy lak-ronim áamak kúrusit poponhuak, huépülaka bátatana, senu éntok míkötana.

³⁹ Jume áma huam kateme, akim ä junneriaka juënasi jíaka kóba huítey,

⁴⁰ ínel jíaka:

—Empo juka tiöpota ára tátabeme entok báij táapo júchi ára ä yéchame, ¡émpë emo jínëu! Bueituk empo Diosta Ûusitukätek, ¡kúrusitche kóm huéiye!

⁴¹ Ínëli këtchi jume sacerdotemueu kobanarom, jume escriibam entok jume pueblopo yöyoturim, akim ä junneriaka ínel jiaahuay:

⁴² —Huatem jínëuk; ¡áapo éntok kara áu jínëu! Bueituk áapo Israeltau réytukätek, ¡én kúrusit kón huéenake! Huanäite ä súalnake.

⁴³ Áapo Diostat áu éä tíiya; éläpo áapo ä jínëunake, ä huáatiäteko; bueituk áapo ínel jiaula, “Diosta Ûusine”.

⁴⁴ Këtchi jume lak-ronim, áamak kúrusit popontukaihui, akim ä junneriaka juënasi ä aahuay.

Jesústa mukukähui
(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵ Lúl-la kátek naateka, kúptey bájim jiau tájti kaa machisi taahuak, síme ániachi.

⁴⁶ Kuptilamak abe bájim jiaj, Jesús kusisi cháchayek, ínel jíaka:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —itom nokpo ínel jiau báare: In Dios, ín Dios, ¿jatchiakasë nee ínapola tój-la?

⁴⁷ Jume huate áma aneka ä jikkajame, ínëlim jiaahuay:

—Í Elíasta núnnu.

⁴⁸ Huanäi huépülaka áma aneme läuti ejponjata nüka, vinak-repo ä kómoniak. Huanäi baka tebet ä óreka, jikau áhuä nóitiriak ä jínakë béchïbo.

⁴⁹ Të jume huate ínel jiaahuay:

—Akem ä tójja. Boobichäem; jamak Elías äbo ä jínëunake jani.

⁵⁰ Të Jesús júchi huëpo kusisi cháchayeka, ä espírituhua tójaka muukuk.

⁵¹ Huanäi éntok jume velom jum tiöpopo chäkame sútekam guoyisi emo yáuhuak; jikat naateka bétukun tájtim sútek. Jü buía éntok áu yoyoak; jume buere tétam éntok riutek.

⁵² Jume sepulturam éntok emo étapok, entok Cristota sualhuäpo nau anim takahua kókkolame násukim jotek.

⁵³ Chúkula Jesústa jíabitesuk, ímëri sepulturapom yeu sájjak. Huanärim buére jóära Jerusaléniu juebenammeu yeu machiak.

⁵⁴ Jü centurión entok jume huate áamak áma Jesústa suayaïhui, juka buíata junëli áu yoyoakamta bíchaka, entok simeta jita áma yeu sikamta, tüisim guómtek. Huanärim ínel jiaahua:

—¡Iri tua yö lútüriapo Diosta Üusitukay!

⁵⁵ Juebena jáamuchim áma aaney, mékka jábueka ä bíchaka. Ímëri Jesústamakim rejtilatukay, Galiléapo naateka ä aniaka.

⁵⁶ Áme násuk aaney jü María Magdalena, María Jacobota áiye entok Joseta, entok jü Zebedeota üusim áiye.

Jesús mäahuak

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Tukariu yúmako, senu yoreme rikotaka áma yepsak, Arimatea jóärapo jometaka. Iri José ti téhuaakay, entok két Jesús ä discípulokay.

⁵⁸ Iri Pilatotau sika, Jesústa takaahua áu aahuak. Huanäi Pilato nésahuek, Jesústa takaahua ä máknä béchibo.

⁵⁹ Huanäi José juka Jesústa takaahua nüka, sábanam báksiarimpo ä bëtiak.

⁶⁰ Huanäi káu guójöku sepultura bemelapo ä teekak. Íkai sepulturata José áapo áa béchibo ä yáalatukay. Huanäi tétata buëuruk röaktiaka áman kikkimuhuäpo ä óorek. Huanäi siika.

⁶¹ Entokim két áma aaney, María Magdalena entok hua senu María; sepulturata pújapom jokay.

Jesústa sepultura sontarom ä suayay

⁶² Júchi yokoriapo jimyore táapo, jume tiöpopo chë nésahueme entok jume pariserom emom náu tójjak, Pilatota bíchäpo,

⁶³ ínel jíaka:

—Yöturi, áute huáate, hua yore baítáttäusukame ketune jíápsaka ínel jiaahuak: “Báij taahuarim simsukne jíabitenake.”

⁶⁴ Íari béchibo amanë am bëttua, jume sepulturata suyanakeme báij taahuarim simsuu tájti. Jáchinay junne jume áamak rejteïhui tukaapom áman sájaka ä ékbuanake. Huanärim jü gentetau ínel jiaunake: “Kókkolam násuk jíabitek.” Ä ínëlituk, jü chúkula bem öbiakäu chë obiachinake, jü bát bem öbiari béppa.

⁶⁵ Huanäi Pilato ínel ámeu jiaahua:

—Júmürem am jípure, jume sontarom. Ámanem sájaka enchim jüneä páman ä suayatebo.

⁶⁶ Huanärim áman sájaka tüisi ä páttiak, juka sepulturata, yäura seyoy ä seyotuaka, juka téta puertata; entokim sontarom áma tö sájjak.

28

Jesús kókkolam násuk jíabitek

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Jimyore taahuata simsuko, entok jume guoy búsan taahuarim naatëpo, matchümakim áman sájjak, jum Jesústa maahuakäipo ä bit báreka, María Magdalena entok jü senu María.

² Huanäi jü buía tüisi áu yoyoak, bueituk jü Señor Diosta ángel, téhueka bétana kóm yepsaka, juka tétata sékana ä bíaktiaka, áa béppa yejtek.

³ Ä bíthuäpo yúku béroktiriata bénasi bélojkosi machiakay. Jü ä sánkohua éntok sápa tósalim bénaakay.

⁴ Jume sontarom ä bíchaka májhueka emo yoohuay, entokim kókkolam bénasi taahuak.

⁵ Të jü ángel am yómmiaka ínel ámeu jiaahua, jume jáamuchimemui: —Katem májhue emëe, bueituk ínapone jüneiya, Jesústa enchim jariähui, juka kúrusit poponhuakamta.

⁶ Kaa ím aane; kókkolam násuk jíabitek, ä jíakä bénasi. Binen kateka ä bitcha, juka Señorta máahuakäipo.

⁷ Läutem áman sájaka ä discípulom téjhua: “Kókkolam násuk jíabitek, entok Áapo enchimpat huéenake Galiléau buiaräu bíchaa. Huämirem ä bínnake.” Íkáine enchim téjhua.

⁸ Huanärim bempo yeu sájjak, jum ä máahuakäipo, májhueka entok tüisi al-leaka. Tennekam bemela nokta Jesústa discípulom téjhua báarey, entok ínëli íkái nokta huériaka am kateisu ä discípulom téjhua báreka,

⁹ Jesús am nankiseka ámeu yeu siika, ínel jíaka:

—¡Yántem jíapsa!

Huanäi bempo áu rúkteka guókpo ä íbaktiaka, ä yörek.

¹⁰ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¡Katem májhue! Ámanem sájaka jume ínomak huéerim nok beme-lata am mákka, bueituk Galiléau am kannakë béchïbo. Ámanirim nee bínnake.

Sontarom juka bem bíchakäu nookak

¹¹ Ímëi jáamuchim ketune boojoäisu, jume sontarom buére jóärau bíchaa sájaka, am téjhuak, jume sacerdotemuei kobanaro, jáchin símeta yeu sikähui.

¹² Huanärim emo náu tójjak, jume pueblopo yöiyoturim. Ímëri nokta náu tüteka, jume sontarom yún tómita mákkak,

¹³ ínel jíaka:

—Inëlem jiaunake emëe: “Ä discípulom tukaapo itom kóchey äbom yájaka ä ékbuak.”

¹⁴ Të juka gobernadorta íkái jíkkajako, ítapote áamak ettejonake, tüisi ä éenakë béchïbo; entok kaita enchimuei huéenakë béchïbo, ítapote enchim anianake.

¹⁵ Huanäi bempo juka tómita nüka ä yáuhuak, bem téjhuahuakä pámani. Íri noki täyahuak judíom násuku, júnakoy naateka én tájti.

Jesús ä majtiähuim tékilta mákkak

(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁶ Të jume once discípulom, Galiléa buiaräu bícham sájjak. Ímë júya káupo Jesús ámanam núnulatukay.

¹⁷ Ä bíchakam ä yörek; të huate katim ä ajäria teiyey.

¹⁸ Jesús ámeu ruktek, huanäi nokaka ínel ámeu jiaahua:

—Sime úttiätane mák-ri, áman téhuekapo entok ímë buíapo.

¹⁹ Íäri béchïbo, sime ániachem kaate, naciónimemui, jume gentem ín discípulomtu íaaka. Huanärem am majtiasuka am batöa, Dios Áchayta téhuampo, entok Diosta Üusi téhuampo, entok Dios Espíritu Santota téhuampo.

²⁰ Emem am majtianake, juka enchimmet ín nésahuekähui, bempörim ä boojorianakë béchibo. Ínapo éntok nee enchimmak aane, chíkti táapo, ániata lütëu tájti. Júnentunake.

Jü Evangelio San Marcojta Jiojtekähui

Juan Bautistata nooki

(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

¹ Jü tü nooki Jesucristo Diosta Üusi bétana nokhuakame ínëli naatek.

² Jü profeta Isaíasta jiojterita ínel jiäpo:

Ínapone émpat áman ä bíttua, juka ín noki huéiamta, huaka böota em huéenake páman ä tütenakë béchïbo.

³ Ánia see päriapo chayemta jáhui ínel jiaahua:

“Señorta böotem tüte; éntokem jume ili böom rúttukta.”

⁴ Bueítuk, Juan, yepsaka ánia buéeka päriapo batöay, entok jíapsi kúakteka emo batöhuamta bétana ámeu nookay, bem Dios bejrimmet bem jiojkoriná béchïbo.

⁵ Huanäi síme Judea buiärapo bétana entok buere joära Jerusalémpo jóakame áu yeu sájaka batöhuak jum Jordán bathuepo, bem Dios bejrim yeu buíseka.

⁶ Jü Juan éntok, camello bóata sánkoka huéiyey, entok huaka beata huikosaka. Jü ä buäyey éntok mumu sítörim entok jume buere guöchim.

⁷ Huanäi huame géntemmeu nookay, ínel jíaka:

—Chúkula senu chë ino béppa útteakame yebisisë. Katchane júne áu rúkteka, kóm chätuka júne, ä bocha huíkyam búttiapo yúmala.

⁸ Lútulay ínapo bäammea enchim batöla; të Áapo Diosta Espíritu Santoy enchim batönake.

Jesústa batöhuakähui

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹ Huámechï taahuarimmet Jesús Nazaret Galiléa bétana áma yepsak. Huanäi Juan ä batöak jum Jordán bathuepo.

¹⁰ Sep éntok jum bäapo yeu huéeka, juka téhuekata au étapomta bitchak, entok juka Espíritu Santota guókouta bénnak at kóm huémta.

¹¹ Huanäi jáhui téhueka bétana kóm yuumak, ínel jíaka:

—Empë ín Üusi huä tua ín nákehui; émot ayka jü ín al-leähui.

Jesústa jioptua báahuähui

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² Sep éntok Diosta Espíritu Santo ä núk siika huam ánia see päriau bíchaa.

¹³ Huämi aaneq cuarenta taahuarimpo. Jü Satanás éntok huämi au yepsak ä jioptua báreka. Entok huämi animaalim kara búktume násuk aaney. Diosta ángelesim éntok ä aniy.

Galiléapo Jesús ä tékia naatek

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ Juanta pereesotuk, Jesús Galiléau yepsaka juka evangelio Diosta bétana huemta ámeu nookak,

¹⁵ ínel ámeu jíaka:

—Béja taahuari yúmala; Dios reyta nésahueu äbo yúmase. Emóem jíapsi kúaktiaka evangeliota súale.

Jesús naiki kuchuleom núnnuk
(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Huanäi Galiléa bahue mayoat huéesimeka, Símonta téuhuak entok Andrésta ä sailahua jítë jímme; bueitukim kuchuleromtukai.

¹⁷ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ino sáukem kaate. Ínapone enchim kuchulero majtjanake, yoremem evangeliou enchim núnunakë béchibo.

¹⁸ Huanärim sep bem jítërim tójaka, áa sáú sájjak.

¹⁹ Huanäi huam jëla sika juka Jacobota bitchak, entok Juanta ä sailahua, Zebedeota üusim. Bempo ket bem canoapo aneka jítërim chäbuay.

²⁰ Huanäi am núnnuk. Bempo éntok bem átchay Zebedeota canoapo tekipanualerommeu tö sájaka, Jessústa sáú sájjak.

Yoreme chicha machi espírituta jípurey
(Lc. 4:31-37)

²¹ Huanärim pueblo Capernaumpo yájjak. Huanäi Jesús jum sinagogapo jimyore táapo kibakeka, am majtiay.

²² Jü gente éntok ä yörihuäpo buere éaka taahuak, jü bem majti-ahuäubechi, bueituk jábe tua útteakamta bénasi am majtiay, kaa huame judíom ley am mamajtiame bénasi.

²³ Senu yoreme sinagogapo aaney, chicha machi espírituta jípureka chay nokaka. Huanäi ínel jiaahua kusisi chayeka:

²⁴ —Jesús Nazareno, ¿jítasë itomak jüneria? ¿Kíalë kaitäpo itom yáa báreka yebij-la? Jüneane em jábétukähui. Empo tua jü Diosta yeu púari.

²⁵ Huanäi Jesús kutti át nónookak, ínel jíaka:

—Katë jíaleka át yeu huéiye.

²⁶ Huanäi jü lemoonio náasä tápsuka entok tüisi chayeka yeu siika.

²⁷ Huanärim síme guómtëka, át emo nátemajey:

—¿Jítasa ìri? ¿Jítasa ì bemela yore majtiahuame? ¡Tua útteak! Maasu jume lemooniom sáuhue, bempo éntok ä nok jíkkaja.

²⁸ Huanäi síme Galiléa buiära chíkola jíkkajituk jü Jessústa yáari.

Jesús Perota asu kökoremta tütek
(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Huanäi Jesús Jacobo entok Juántamaki, sinagogapom yeu sájaka, Simmom entok Andrésta jóahuim yájjak.

³⁰ Huämi jóapo éntok jü Símonta asu taijhuéchekeka bökay. Huanärim ä kökore bétana Jessústa ettejhuariak.

³¹ Jesús éntok áman au rúkteka, mámpä buíseka ä yétchak. Huanäi sep jü taijhuéchiria ä tójjak; huanäi jita am joria táytek.

Jesús juebena kökoreme tütek
(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³² Huanäi huäri taahuarit täata áman huétchuko, síme huame kökoreme áu nau tóijhuak, entok huame lemooniom bem jíápsipo jípureme.

³³ Júnëli síme puéblolo jóakame áman nau rúktek jum puertahui.

³⁴ Jesús éntok juebenam tütek, kökoata jípureme. Juebena lemooniom yeu béebak, entok kaa am noktuak, bueitukim béja jüneiyay ä jábétukähui.

Jesús Galiléapo naa siika géntemmeu nokaka
(Lc. 4:42-44)

³⁵ Yokoriápo kethuey, ketune unna kútkoako, Jesús yejteka yeu siika ánia see päriau bíchaa. Huämi oraciónta yáuhuak. ³⁶ Huanäi jü Simmom, entok huame áamak áma aneihuim, akim ä jariak.

³⁷ Ä téakam ínel áu jiaahua:

—Sime enchi jaria.

³⁸ Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—Jántebu sékana pueblommeu bíchaa, bueitukne ámani ket ámeu noknake; huäri béchibone yebij-la.

³⁹ Huanäi sime Galiléat naa siika ámeu nokaka bem sinagogapom, entok lemooniom yeu béebaka.

Jesús senuk leprata jípuremta tütek

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰ Senu yoreme Jesústau yepsak sähua leprata jípureka. Huanäi tónommia kíkteka jiokot ínel áu jiaahua:

—Júnel éáteké ín kökoa ára nee úhua.

⁴¹ Jesús éntok ä nák jiokoleka, ä mámam áu rútktiak. Huanäi át mámtaka ínel au jiaahua:

—Jeehui, júnelne éiya; türiäe.

⁴² Júnel ä noksuk jíbba, jü sähua lepra kökoa kaitatuk; huanäi türiak.

⁴³ Të tüisi ä téjhuasuka ä simtuak, ínel áu jíaka:

⁴⁴ —Katë jábetau jíale. Ámanë huéiye jü tiöpopo nésahuemtahui. Emoë bíttebo, éntoke jita júne áman tójja, Moiséjta nésahuekäpo bénasi, em türiakä bétana, entok bempörim júneenaké béchibo.

⁴⁵ Të jü yoreme yeu sika jíba ä nok táytek, huaka áu yáahuakamta. Huanäi símekut júneriatuk hua áu yáahuakame. Jesús béja kara júne machisi áma aaney, jum pueblpo. Mékka ániapo jíba an sísimey. Huáamirim áu yayajay símekut bétana.

2

Jesús káraktilata tütek

(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

¹ Chúkula jaiki taahuarim huéy, Jesús júchi pueblo Capernáumpo yepsak. Huanäi jikkaijhuak, jóapo ané téaka.

² Huanäi juebena gente áu nau yájjak. Jóata pújbapo júnem kaa békiakay. Áapo éntok Diosta noki ámeu nookay.

³ Huanäi naikika káraktilata nau huériakam Jesústau yájjak.

⁴ Tem genteta juebena béchibo kara Jesústau kiimuy. Huanärim jü kárit jámuka ä anébeu béppa ä guójoktiak. Huanärim huämi áman áu kómä teekak, huaka káraktilata, áachä böyëumak chíkti. ⁵ Jesús bem Diosta súalëu bíchaka, ínel au jiaahua jü káraktilatahui:

—In üusi, bejë jiokorihuak em Dios bejrimmechi.

⁶ Jume maestrom leyta yore majtíame éntok áma jokay, bem jiápsipo ínel éaka:

⁷ “¿Jatchiakasu iri junëli nooka, Diosta béj-reka? ¿Jábesu Dios bejrim ára jiokore? Dios jíbba.”

⁸ Jesús éntok ä espíritupo bem jiápsipo éau júneriaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakem enchim jiápsipo junëli eiya?

⁹ ¿Jáchisu chë kaa obiachi jü káraktilatau jiau béchibo: “Em kaa tü yáarimmeché jiokorihuak”; o, “Yejteké em at böyëu tóboktiaka naa huéiye”?

¹⁰ Të enchim jüneenakë béchibo, juka Yoremta Üusi ímī buíapo úttiata ä jípurëhui, jume Dios bejrim yore ä jiokorinā béchibo.

Huanäi jü káraktilatau ínel jiaahua:

¹¹ —Emoune ínel jiaahua: Yejtekë em at böyëu tóboktiaka huéiye em jóau bíchaa.

¹² Huanäi áapo yejteka; entok, juka áachä böyëu nüka, simem bíchäpo yeu siika. Huanäi éntok síme at guómteka Diosta úttilek, ínel jíaka:

—Jauhuey júnete ílë bénak kaa bil-la.

Jesús Levíta núnnuk

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³ Jesús júchi bahue mayuau bíchaa siika. Juebena gente éntok áu náu yájjak. Huanäi am majtiay.

¹⁴ Ama huam huéeka, Levíi, Alfeota üusi, bankopo kátekamta bitchak, jum yäura tómita nau totoijhuäpo. Huanäi ínel au jiaahua:

—Ino sáukë huéiye.

Huanäi Levíi kíkteka áa sáu siika.

¹⁵ Íneli yeu siika: Jesústa Levíta jóapo jibuäka mesau ä káteko, juebénaka jume impuestom náu totojame entok huate Dios bejrita boojoriame mesahuim Jesústamak jotek, entok ä discípulommaki. Bueítukim juebénaka Jesústamak réjtey.

¹⁶ Huanäi huame maestrom leyta yore majtiame entok jume pariseerom ä bitchak, jume yäura tómita nau toij-lerommak entok Diosta bejri boojoriammak ä jibuäyo. Júnelim ámeu jiaahua, ä discípulommehui:

—¿Jatchiaka júri ámemak jibuä, jume Dios bejrita boojoriammaki, entok yäura tómita nau toij-lerommaki?

¹⁷ Jesús éntok am jíkkajaka, ínel ámeu jiaahua:

—Huame kaa kökoreme kaa mérikota huáatia, ál-la huame kökoreme. Kanne huame lútula jíápsame núnuseka äbo yebij-la, ál-la huame Dios bejrita boojoriame.

Jesústam ayuunota bétana nátemaje

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸ Jume Juanta discípulom éntok jume pariserom ayuunay. Huate gente Jesústau yájaka ínel áu jiaahua:

—¿Jatchiaka jume pariserom discípulom éntok Juanta discípulom ayuunota johua, jume em discípulom éntok, ëe?

¹⁹ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachu jume emo jubiahuaú núnuri ayuunanake jáni, juka jubemta ámemak aneyo? Ëe; karam ayuuna, juka jubemta ámemak aneyo.

²⁰ Të taahuarim yúmanake, juka jubekamta am tö simnakëhui; huanäi ál-lam ayuunanake.

²¹ 'Kaabe bemela sánkota sanko muerapo cháchäbua, bueítuk jú bemela sanko muerapo chäbuahuak, chëhuasu síutinake.

²² Entok kaabe vino bemelata huaka bea bóosa örampo tóttöa, bueítuk jú vino bemela jume bóosa öram síutianake. Huanäi éntok guótinake; jume bóosam éntok nasóntunake. Kíalíku jú vino bemela huaka bea bemelampo tóttöhua.

Jimyore táapo discípulom tirijko bújam jiusakay

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³ Júnaksu jimyore táapo Jesústa et páman huey, jume ä discípulom áamak kateka jume tirijko bújamim jiusakay.

²⁴ Huanäi jume pariserom ínel au jiaahua:

—¿Jatchiaka em discípulom jimyore táapo íkai johua, kaa jo mátkhik?

²⁵ Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—¿Jáchem jauhuey júne kaa ä bit-la, juka jiojteta Davita yáakäu bétana, jiokot éaka, tébäureka, áapo éntok jume áamak aneihuim?

²⁶ Abiatarta sacerdoote tékilpo chë ä nésahueyo, David huam Diosta jóapo kibakek. Huanäi huame páanim Diostau bíchaa näikiarim buäka, huame áamak kateme kétchi. Huámëi páanim jume sacerdoote tékilta joame jíbam ára am buäyey, kaa kia jábe junne.

²⁷ Jesús két ínel ámeu jiaahua:

—Jü jimyore taahuari yoremta béchïbo yáari; të kaa jü yoreme jimyore taahuata béchïbo.

²⁸ Íari béchïbo ínapo, jü Yoremta Üusi jimyore taahuata béppane yötaka nésahue.

3

Yoreme huakiam mámakame

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

¹ Júchi éntok Jesús sinagogapo jume judíom nau yayajäpo kibakek. Huämi éntok yoreme aaney, huépülam huakiam mámaka.

² Huate éntok Jesústachim suaka ä bitchay, ä nätua báreka, jimyore táapo huaka kökoremta ä tüte máchileka.

³ Huanäi jü yoreme huakiam mámakamtau Jesús ínel áu jiaahua:

—Yejteké ími násuk kikte.

⁴ Huanäi jume géntem temajek, ínel jíaka:

—¿Türi jáni jimyore táapo tühuata yáa béchïbo, o kaa tühuata yáa béchïbo? ¿Türi jáni senu jíapsita jínëu béchïbo, o jábeta ä úhuä béchïbo?

Të bempo kaa jíaleka taahuak.

⁵ Jesús éntok omteka entok sirokaka áme bëkatana reemtek, námakak bem jíapsekä béchïbo. Huanäi hua yoremtau ínel jiaahua:

—Jume em mámamë rúktia.

Ä rúktiak éntokim türika taahuak.

⁶ Huanäi jume pariserom yeu sájaka, noktam nau tütek Herodianom-maki, Jesússta mëbáreka.

Juebena gente bahue mayuat aneme

⁷ Huanäi Jesús bahuéu bíchaa siika, ä discípulommaki. Gente éntok Galiléa buiära bétana tüisi juebénaka áman au yájjak; álë bénasi Judea buiära bétana,

⁸ Jerusalén, Idumea buiära, Jordán huáyтана bétana, Tiro entok Sidónpo pueblompo chíkola jóakame. Júnëli tüisi juebénaka au nau yájjak, nokta jíkkajaka buéresi jita ä joäu bétana.

⁹ Huanäi Jesús jume ä discípulom téjhuak, juka canoata huéchiapo am jípu sáhueka, áma yejte báreka, juka genteta kaa ä pittianakë béchïbo.

¹⁰ Bueítuk Áapo juebenam kökoreme tütelatukay. Júkärím jünëriaka, huame kökoata jípureme áa béppa emo tábbey, at mámte báreka.

¹¹ Jume espíritu chícha mamachim ä bíchakam tónommey áu japjaptey. Huanärim chayeka ínel jiaahuay:

—¡Émpë jü Diosta Üusi!

¹² Áapo éntok kutti ámeu nookak, kaa au yeu machiria nésahueka.

Huame dóoce apóstolim yeu púari
(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³ Huanäi káhuit jámuka, huame ä huáatiähuim núnnuk; bempo éntok au yájjak.

¹⁴ Huanäi ímëi dóocem au yájakame tékiata am mákkak, áamak am annakë béchïbo, entok náasam bíttua báreka, huame gentemueu am béchïbo,

¹⁵ entok áapörík bétana yäura útteata am makkak, huaka kökoata am tütenakë béchïbo, entok lemooniom yeu am bébnakë béchïbo:

¹⁶ Ímërim jume yeu púarim: jü Simmom, Peero ti ä téhuaatuakähui,

¹⁷ entok jü Jacobo entok Juan ä sailahua, Zebedeota üusim, Boanergem ä téhuaatuakähui, yúku jímmaata jáhui uusim tiau báare,

¹⁸ entok Andrés, entok Felipe, entok Bartolomé, Mateo, Toomas, Jacobo Alfeota üusi, Tadeo, Simmom jü cananista,

¹⁹ entok Judas Iscariote, hua ä nénkakame.

Espíritu Santota bėj-reka nokhuame
(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

Chúkula, Jesústa ä discípulommak jóau ä yepsak,

²⁰ jü gente júchi au nau yájjak; junëlim kara júne ay jïbuäy.

²¹ Huanäi jume áamak huërim ä jíkkajaka au yájjak, yeu ä huéria báreka, bueitukim ä kóba rókotulä tíiyay.

²² Jume escriibam Jerusalén bétana áma yáij-lame:

—Beelzebútam ä jíápsipo jípurë tíiyay, entokim Beelzebú lemooniommeu yäutta téhuampo jume lemooniom yeu ä bébä tíiyay.

²³ Jesús éntok am núnuka, ejemplota ámeu yétchak, ínel ámeu jíaka:

—¿Jáchisen Satanás juka Satanásta yeu bébnake?

²⁴ Jíta rey yäura júne au näikimtelataka anëtek, ïri rey yäura kaibu jíba béchïbo yäuratunake.

²⁵ Entok jume jóapo emo bėj-reka emo näikimtelatuk, ïri jóuhua kaibu bínhuatunake.

²⁶ Jü Satanás au bėj-reka au tóboktiak, au näikimtenake, entok kaibu bínhuatunake, bueituk jíba luutinake.

²⁷ 'Kaabe júne jábe yorem útteakamta jóau kibakeka ára jita ä úhua, kaa bát ä sümako; të ä sümakätek ál-la ára jita ä úhua.

²⁸ 'Tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, sïme jume yorem Dios bejri yáarimmechim jïokoritunake, entok hua nooki Diosta bėj-reka nokhuame;

²⁹ të kia jábe junne Espiritu Santota bėj-reka nokame kaibu jïokoritunake, të hua bétte noki at chúpatunake jíbapo béchïbo.

³⁰ Ínel jiaahua bueituk bempom espírituta chïcha machik ä jípurë tíiyay.

Jesústa áiye entok ä sailahuam
(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

³¹ Chúkula, jume ä sailahuam entok ä áyehua ámam yájjak. Huanärim päkun tahuaka ä núnutebok, juka Jesústa.

³² Huanäi hua gente juebénaka áa chíkola jokame ínel au jiaahua:

—Ímërim päku aane, jü em áiye entok jume em sailam enchi jariaka.

³³ Áapo éntok, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábese jü ín áiye, entok jume ín sailam?

³⁴ Jume áa chíkola jokame bíchaka éntok ínel jiaahua:

—Ímëi ámëria jü ín áiye, entok jume ín sailam.

³⁵ Bueituk jábe junne Diosta eäu joame, iri ájaria jü ín saila, entok ín huaayi, entok ín áiye.

4

Et-lerota ejemplo

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Jesús júchi bemelasi am majtia táytek jum bahue mayoachi. Huanäi juebena gente au nau yájjak. Jesús éntok canoapo yejtega bahuéu kibakek. Huämi aaney canoapo, síme gente éntok báa mayoachi.

² Huanäi juebenak am majtiay, ejemplom ámeu jójjoaka, huanäi nokaka ínel am majtiay:

³ —Íkarem jíkkaja: Jü et-leero echíseka yeu siika. ⁴ Júnaksu éntok ä echay, jü huate báchia böo mayoat huáttek. Huanäi jume huikichim au yájaka ä buäka.

⁵ Jü huate éntok téta buíapo huáttek, huam kaa yún buíata ayukäpo. Huanäi läuti síhuek, kaa yún ä buíakä béchïbo.

⁶ Täata yeu sik tájjak, entok kaa mékka kömä nahuaka béchïbo huaakek.

⁷ Huate éntok júya huíchärata sísihuëpo huáttek. Huanäi hua júya báchia síhueka, áapat yötuka ä jíabi mäak, huaka báchia ethuakamta. Huanäi éntok kaa taakak.

⁸ Të jü huate buía türiku huáttekame síhuek, entok yötuka taakak. Huanäi jü senu báchia treinta báchiam nénkak, senu éntok sesentam, senu éntok cientom.

⁹ Entok ket ínel ámeu jiaahua:

—Huä jünee báareme at suaka ä jikkaijnake.

Jume ejemplom jita béchïbotukähui

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Huanäi, huaka juebena genteta sákasuk Jesústa áapola ä tahuak, jume dóoce entok jume huate áma anëhuim Jesústa temajek, hua et-lerota bétana ä nookakähui, jáchin ä jiau bárëhui.

¹¹ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Eme ä täyatuahua, juka éhuil Diosta reytaka nésahuëhui. Të huame päkun aneme éntok, ejemplommeyí símeta.

¹² Entokim bíchaka júne kaa bínnake, kaa at jünee béchïbo, entokim ä jíkkajaka júne kaa at jüneenake, entokim kaa jíapsi kúaktinake, jum bem Dios bejrimmechi kaa bem jiokoriná béchïbo.

Jesús el-lerota ejemplo am majtia

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Huanäi ínel ket ámeu jiaahua:

—¿Katem át jüneiyya í ejemplochi, et-lerota bétana huémtachi, jáchin ä jiau bárëhui? ¿Jáchisu júntukem ámet jüneenake, síme ejemplom ínëli huémmechi?

¹⁴ Jü echame jüri nokta eecha.

¹⁵ Iri ínel hua báchia böo mayoat huéchékame: huame tü nokta ámeu nokhuakäu, jíkkaijsuka chúkula Satanás ámeu yepsaka, huakä nokta bem jíapsipo ethuakämta am kóptituanake.

¹⁶ Ket áma huámsu hua téta buíapo eechi: huame nokta jíkkajame, láutim al-leaka ä mabetnake.

¹⁷ Të kaa ámet naahuak, kia chúbala jíbam bem jíapsipo ä jípunake. Huanäi huakä jìokot anhuamta ámeu ayu táytek, entok nokta béchïbo guojájja táytek, sepim kaa al-lee táytinake, entokim ä tóijnake.

18 Ímëi éntok huame júya huíchärata násuk eechi: huame nokta jíkkajame,

19 të ím ániapo ayukamtat bem jíápsekä béchïbo, entok hua buéresi ríkora yore bätättähuamtat bem jíápsekähui, entok kaa huéeläpo bem áttea péäu ámeu ayu táytek, hua noki bem jíápsipo ethuakame kaa útteaka tatahua, entok kaa chúchupe.

20 Ímëi éntok jume buía türïku ethuakame: huame nokta jíkkajaka tua ä mabetakame, jü bächia ténasi bem jíápsipo chúpanake. Jü bächia chúpuk senu treintata nénkinake, senu éntok sesentata, senu éntok cientota.

Sïme éhuil ayukame yeu machïnake

(Lc. 8:16-18)

21 Entok ket ínel ámeu jiaahua:

—Jü machïria nühuakätek, ¿jachu kajóna bétuk entok totöhua bétuk mánana jáni? Èe, ¿jachu kaa jum jita ä machïria máchïku jikat mánatunake?

22 Bueítuk kaita hua éSORI kaa yeu mamachiame, entok kaita éhuil ayuka kaa jüneriatunakeme.

23 Huä jünee báareme at suaka ä jíkkajïnake.

24 Ket ínel ámeu jiaahua:

—Áachem suuhua, hua enchim jíkkajäubechi. Huä enchim jita jábeta ay jünakteriäubey, Dios ket enchim ay jünaktenake. Bueítukem huatek áa béppa mabetnake.

25 Bueítuk hua jita jípureme júchi huatek mabetnake; hua kaita jípureme éntok, júkai ili ä jípurëu júne úhuaana.

Bächia síhueka yötukame

26 Huanäi Jesús júchi ínel jiaahua:

—Ílë bénna, jü Diosta reytaka nésahuëhui, jáchin jü yoreme báchiata buíapo echame.

27 Huanäi áapo tukariu yúmak kótnake, yokoriápo éntok yejtenake. Huä bächia éntok kaa ä jüneápo síunake éntok yötunake.

28 Bueítuk hua bächia buíata úttiäray yötuka chúchupe. Kësam huëpo óguotunake, júchi éntok móanake, chúkula éntok takanake.

29 Huanäi huaka báchiata chúpilatuk, huame osam au kibachana, bueítuk béja yúmala, jü taahuari etta tóboktianähui.

Mostaza báchiata ejemplo

(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

30 Jesús ínel ket jiaahua:

—¿Ä jítasute bénä tiánake jáni, juka Diosta reytaka nésahuëhui? entok, ¿jita ejemplotate ä bénä tiánake?

31 Mostaza bächia ténasi maachi. Huäri bächia chë júne ilitchi, huame huate báchiam ím buíapo ayukame béppa.

32 Të ethuakätek yötunake, chë bueürusi yötunake, huate júya síarita béppa. Bueerem mesëkirianake. Júnëli huame huikichim ä jékkaa bétuk júne ára kópana, entokim ára at tosate.

Jesús ejemplom jíba yáuhuak

(Mt. 13:34-35)

33 Júnëli Jesús juebena ejemplom joaka ámeu ä nookay, juka nokta, bem ára ä jíkkajäpo núkisi.

³⁴ Kaa ejemplommeyi kaa am mamajtiay; tẽ jume ä discípulom bempola aney, simeta machisi am tettejhuay.

Jesús buere yúku jékata yánti tahuatuak
(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Huäri taahuarit, kúpteyo, ä discípulommeu ínel jiaahua:
—Jante, huáyтана bichaate kannake.

³⁶ Huanärim huaka gente büruraata sákatuaka, hua canoa ä kátekaípom ä núk sájjak. Entok huate canoam ket amam jípuhuay.

³⁷ Huanäi buere jéka yúkumak au tóboktiaka, jume máarem canoam beb táytek Júnëli béja báammey tápunak.

³⁸ Áapo éntok jum canoapo áma bétana böka kótchimey, kojnim béppa kobaka. Huanärim ä búsaka ínel áu jiaahua:

—¡Maestro! ¿Jachë kaachin éiya itom kókkoy junne?

³⁹ Huanäi yejteka, jekatau kutti nónookak ä kíkte sáhueka:

—¡Empo baahue katë jiale yántë taahua!

Huanäi kíktek jü jeeka, entok sime yanti taahuak.

⁴⁰ Huanäi Jesús jume ä discípulommeu ínel jiaahua:

—¿Jatchiakasem tüisi májhue, éntokem kaita súale?

⁴¹ Huanärim buéresi májhueka ínel nau jiaahua:

—¿Jábesu íritaka? Jü jeeka ä nok jíkkaja, entok jü bahue junne.

5

Jü yoreme Gadareno lemooniom ä jiápsipo jípureme
(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

¹ Huanärim bahuéu huáyтана bétana áma yájjak, jum Gadarenom buíaráhui.

² Jübuachä Jesústa jum canoapo kómä chéptilatuko, jü yoreme ä jiápsipo lemooniom jípureme ä nankirika siika, jum kau guójöku kókkolam totoijhuäpo yeu simlataka;

³ bueítuk áma jóakay. Tẽ kara jábe yánti ä jípurey, kia cadenammey ä súmaka junne.

⁴ Bueítuk juebénasi sisiguokimmey entok cadenammey súsumahuay, tẽ am chukchuktiay, éntok huame sisiguookim júne kotkóttiay. Ínëli kaabe ä yüey.

⁵ Bueítuk jíba taahuarit entok tukaarit naa búrujti jum kau guójöku kókkolam totoijhuäpo entok jum káhuimmet chay sisimey, tétammet kókosi áu joaka.

⁶ Tẽ Jesústa mékka bíchaka, áu tájti búiteka áu tónommia kíktek.

⁷ Huanäi tüisi chayeka ínel jiaahua:

—¿Jítasë ínomak júneria, empo Jesús, Dios jíkat téhuekapo kátekamta Üusi? Diosta béchibo, katë nee jiokot johua.

⁸ Tí jiaahuak bueítuk Jesús ínel áu jiaahuay:

—Empo lemoonio, jü yoremtachë yeu huéiye.

⁹ Huanäi Jesús ä temajek:

—¿Jáchisë téhuaak?

Áapo éntok ínel ä yommiak:

—Legión tine téhuaak, bueítukte juebenna.

¹⁰ Huanäi jü yoreme tüisi jiokot áu jiaahua kaa huämi buiärapo yeu am bep íaaka.

¹¹ Huämi kau mayoachi juebena kohuim áma rejteka jíbuäy.

12 Huanäi jume lemooniom áu jìokot jiaahua, ínel jíaka:

—Huame kohuimmehuë itom jaase; élápote ámet kimunake.

13 Jesús éntok am jehuiteriak. Huanärim yoremnat yeu sájaka, kohuimechim kíimuk. Jume kohuim éntok, jíbatua guoy míltukay. Huámëi siba bahuéu kóm huáttek; huanärim áma kókkok.

14 Jume kohuim suayáhuim éntok tenneka, jume pueblopo jóakammeu jüneehuamta ámeu tójjak, éntok jume huasammet jóakammehui. Huámëi éntok áma yeu sikamta bit báreka áman yeu sájjak.

15 Jesústahuim yájaka juka yoremna bitchak lemooniota jíápsipo jípureka kókoreka, Legiónim jípurëuta, sánkotelatata áma kátekamta, éntok yúmalasi suaka; huanärim guómtek.

16 Huanäi huame ä bíchakame am ettéjhuariak jáchin hua lemooniota jípurëitau yeu sikamta, éntok huame kohuimmehui.

17 Jume áma joome éntok Jesústau jìokot jiaahuay huämi bem buíärapo yeu ä huéé sáhueka.

18 Huanäi Jesústa béja sim báreka jum canoapo ä jámuyo, jü lemooniom jíápsipo jípureihui áu jìokot jiaahuay áamak an rókaka.

19 Të Jesús kaa báarek, ál-la ínel áu jiaahuak:

—Em jóahuë huéiye, em huahuajimmehui. Akë am ettéjhuaria juka Señorta buéresi emou yáakähui, éntok jáchin enchi ä nák jìokolekähui.

20 Huanäi sika juka nokta chíbejtia táytek. Decapolis buíärata yúmau tájti, jáchin Jesústa buéresi jita áu yáakähui. Huanäi síme át guómtilamtaka taahuak.

Jáirota maala, éntok jámmut Jesústa sánkot jálojtekame

(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

21 Jesús júchi canoapo huéeka bahue huáyтана yeu ä yepsak. Gente éntok juebénaka áu nau yájjak, huämi bahue mayoat ä anëpo.

22 Senu éntok sinagogapo chë nésahueme, Jáirö ti téhuakä, áma yepsak. Jesústa bíchaka ä guókpo tónommia kíktek.

23 Huanäi tüisi jìokot ínel áu jiaahuak:

—In maala béja mukiapo aane; ámanë sika át mámte, ä türinakë béchïbo, huanäi jíapsinake.

24 Huanäi Jesús áamak siika; gente éntok juebénaka áamak sájjak. Júnëli ä hué páman nau ä pittiasakay. 25 Senu jámmut éntok béja dooce huásuktiapo ä kókoa kaa chúkteka át huéiyey, kaa tutüriaka áma aaney.

26 Tüisi jìokot au siika, juebena jittoleerom mámpo; símeta juka ä átteahua luutialatukay. Të jíba kaita hua jittoá áu türiakay, ál-la chëhuasu kókorey.

27 Të Jesústa bétana nokta jíkkajaka, amá bétana áamak kateme násuk áu rúkteka ä sánkobet jálojtek,

28 buëituk ínel éiyay: “Kiane ä sánkobet jálojtek júne türinake.”

29 Huanäi áachä jálojtek jíba jü ójbo kíktek. Éntok ä türiakäu ínnëak, jü jíbebeata bétana.

30 Huanäi Jesús ä takaahuapo úttiärata át yeu sikamta iinnëaka, huame áamak katemmeu kúakteka ínel jiaahua:

—¿Jábesu ín sánkommet jálojtek?

31 Huanäi ä discípulom ínel áu jiaahua:

—Juka juebenaraata enchi pítpittiamtë bitcha, éntoke nátemaje, “¿Jábeta émot jálojtekähui?”

32 Të Jesús nate chíkola náasam bitchak huaka at jálojtekamta bit báreka.

³³ Huanäi jü jámmut máujrimmey, áu yoaka, entok jünéaka jita áu yáahuakähui. Huanäi áu tónommia kíktek, entok simeta juka ä kökoa bétana ä téjhuak, jáchin áu ä sikähui.

³⁴ Huanäi Jesús ínel au jiaahua:

—In maala, jü em nee súalë béchibë türiak. Én éntoke yanti jíapseka huéiye, em kökoa bétanë türikä tahuala.

³⁵ Júnälä nokaisu, huate huam bem nau yayájäpo nésauhuenta joa bétana áma yájjak ínel au jiaka:

—Em mala béja muúkuk. ¿Jatchíakasë ketune juka Maestrotá muksi éetua?

³⁶ Jesús éntok íkái jíkkajakä ínel au jiaahua hua nésauhuentahui:

—Katë jachin eiya; kial jíbe nee súale.

³⁷ Huanäi kaabeta éntok áamak kat íai Perota, éntok Jacobota, éntok Juanta Jacobota saíla jíbba.

³⁸ Jesús éntok hua nésauhuenta joau yepsaka, huaka naa muksi huemta bitchak, éntok buanhuamta jíkkajak, éntok jiókot jíáihuamta.

³⁹ Huanäi áman kibákeka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchíakasu naa muksi huéiye, éntokem buaana? Jü usi jámmut kia kotche, kaa mukila.

⁴⁰ Huanärim ä junnériataitek. Të Áapo simem yeu béebaka, hua ili jámutta jápchimak, éntok ä áyemak, éntok huame áamak katëummak áman kibákek huam múkilata bökaíhui.

⁴¹ Huanäi juka ili jámutta mampo buíseka ínel au jiaahua:

—Talita kumi —ítom nokpo ínel jiaubáare: Ili jámmut, émoune ínel jiaahua, yejtë.

⁴² Jü ili jámmut éntok sep yejteka naa hueetáitek, bueítuk béja dóoce huásuktiriam huériai. Huanärim tüsi at guómtek.

⁴³ Jesús éntok tüsi am téjhuak kaabeta ä ettéjhuaria nésauhueka, éntok ä jíbuätua nésauhuek.

6

Jesús Nazaretpo aaney

(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

¹ Jesús huämi yeu sika ä buíarau yépsak, jume ä discípulommaki.

² Jimyore taahuata yúmak éntok jum sinagogapo am majtíataitek. Huanäi juebenakä ä jíkkajakä at guómtek ínel jíaka:

—¿Jákübo bétanasu íri íkái täya jáni? ¿Jita suáhuasa jáni íri ä jípurëhui, éntok hua milagrom ä joähui, jítasasu nok báare jáni?

³ ¿Jachu kaa íri ínel jü carpínteero, Maríata asóa, Jacobota, éntok Joseta, Judasta, éntok Símonta saayi? ¿Jáchum kaa ket im itomak aane jume ä huáyihuam?

Huanärim áa bétana jájana jiautáitek.

⁴ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Kíal jábe profeta júne yörihua, të huam ä buíaräpo, éntok ä jóapo ä huahuajim násuk ëe.

⁵ Huanäi jume milagrom júne kara áma yáuhuai, Kia huame kökoremnet kaa jáikimmet jíba mámtéka am tütek.

⁶ Huanäi kaa at al-léakä taahuak hua kaíta bem súalëubechi. Huanäi Jesús jume huate puéblommet naa siikä am majtíaka.

Jume dóoce comisionpo yeu jaahuak

(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷ Jume dóoce yeu púarim nau núnuka, guoguóyim naa bíttuak, útteata am mákakä diáblom yoremem jiápsipo yeu bébnakë béchïbo.

⁸ Éntok kaíta am huéria sauhue böot béchïbo, morralta, éntok páanim junne, tómita junne; boróoniata jïbba.

⁹ Éntok am béräbochate sauhue, éntok kaa guoyik sánkotam huéria sauhue.

¹⁰ Ket ínel ámeu jiaahua:

—Kia jak jóapo enchim mabethuakäpem aane, jum puéblopo enchim yeu kátëpo tajti.

¹¹ Símekut huam kaa enchim mabethuakäpo, éntok huam kaa enchim nok jikkaibahuäpo, yeu katëtekem huaka tóröchiata enchim guókimmet chätulata ámeu táaknake, bem jüneenakë béchïbo kaa tüisi bem ayúkähui. Tua lütüriapone enchimeu ínel jiaahua, huame Sodóma teäpo éntok Gomórrapo joomem chë jiokoritunake hua taahuari bette nokta chúpeyo, huame puéblopo kaa enchim mabethuakäpo joomem béppa.

¹² Huanäi jume dóoce yeu púari yeu sájakä géntemmeu ä noktáitek, huaka yoremem emo temajeka am jiápsi kúaktinakëhui.

¹³ Éntokim juebena diáblom yoremem jiápsipo anëu yeu bebbai, éntok juebena kökoremem tütek aceiteta ámet óreka.

Juan Bautista mëhuakähui

(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴ Jü rey Herodes éntok Jesústa bétana buériata jíkkajak, bueítuk ä téhuam símekut yeu machíak. Huanäi Herodes ínel jiaahua:

—Juan jü batöaïhui jíabitela, jume kókkolam násuku. Kíalïku úttiärata jípure milagrom ä jonákë béchïbo.

¹⁵ Huate ä Elías tíyay. Huate éntok huame huate profetam násuk ä profeta tíyay.

¹⁶ Íkai jíkkajakä jü Herodes, ínel jiaahua:

—Íri jü Juan ín kóba chúktiatebokähui. Áapo kókkolam násuk jíabitela.

¹⁷ Bueítuk áapo juka Juanta buíjtebokä ä carcelpo ä páttiatebokay, Herodíasta béchïbo, Felípeta juubi ä sailahua; bueítuk áapo, jü Herodes, Herodíasta jípurey.

¹⁸ Bueítuk Juan Herodestau ínel jiakay:

—Kaa türi juka em saila jubi em jípurëhui.

¹⁹ Herodías, éntok át kopteka ä mëpéiyay, të kaa áma yuumay,

²⁰ bueítuk Herodes Juanta bétana májhuey, bueítuk jüneyay Juanta lútula entok Diostau bíchaa näikiataka ä jiápsaïhui, entok ä suayay. Ä jíkkajaka kaachin an máchika tatahuay, të tü éaka ä jíjikkajay.

²¹ Taahuari yuumak, Herodesta huásuktiriam yúmariaka pajkoy. Kúptey am äbosek, huame áamak nésahueme, sontaro yäuram, entok Galiléapo chë nésahueme.

²² Huanäi Herodíasta jámut ásoa yisimeka áman kibakek. Herodes éntok túsä musäuleka taahuak, entok huame mesau áamak jokaïhuim. Huanäi jü rey hua ili jámuttau ínel jiaahua:

—Em huáatiähuë inou aahua; ínapone enchä máknake.

²³ Entok ä nokäu bát kéchaka ä lütüriatebok, ínel jíaka:

—Símeta em inou aahuäune enchi máknake, reytaka ín nésahuëpo násuk áman junne.

²⁴ Huanäi hua ili jámmut yeu sika ä áyebeu nátemajek:

—¿Jítasune áunake jáni?

Ä áyehua éntok ínel au jiaahua:

—Juka Juan Bautistata kóbba.

²⁵ Áapo éntok sep áman kibakeka, jü reytaw ínel jiaahua:

—Én läutine puraato bueürupo ä huátia, juka Juan Bautistata kóbba.

²⁶ Huanäi jü rey tüisi kaa al-léeak. Të juka ä nookakäu ä lütüriatebokä béchibo, entok huame áamak mesau jokame tihueka, kara ëe ti au jíaka taahuak.

²⁷ Huanäi sep sontarota Juanta kóba chúktiaka áu ä huéria sáuhuek.

²⁸ Jü sontaro éntok áman sika jum ä páttiatukäpo ä kóba chúktiak. Huanäi juka kóbata jum puraatopo yéchaka, jü ili jámuttau ä tójjak; jü ili jámut éntok ä áyebhui.

²⁹ Huanäi jume Juanta discípulom ä jíkkajaka, áman sájaka ä takaahua nükä ä núk sájjak. Huanärim kókkolam mamähuäpo ä maäk.

Jesús mamni miilim jibuätuak

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰ Jume apóstolim éntok júchi Jesústau nau yájjak. Huanärim ä ettejhuariak, simeta bem yáakähui entok bem am majtiakähui.

³¹ Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—Emepolem ímin ínomak kaate ánia see päriahui; ámanirem chúbala jimyorenake.

Bueituk juebénakam sákkay, entok juebénakam yájjay; junëlim kara júne ámey jibuäy.

³² Huanärim jum canoapo sájjak ánia see päriahui, kaabeta anëhui.

³³ Huä gente éntok am bitchak yeu am sájako, entokim am tátäyak. Huanäi juebénaka huate pueblom bétana guókimmea áman yájjak, ámpachi. Huanärim áu nau yájjak.

³⁴ Jesús éntok canoapo kom chépteka huaka juebenarata bíchaka tüisam jikoley, bueitukim kabaram kaa kabyerokä bénasi áma aaney. Huämi juebenak am majtia táytek.

³⁵ Béja tüisi kúptey éntok, jume ä discípulom áu rúkteka ínel áu jiaahua:

—Ímí ánia see päria, entok béja kúpte.

³⁶ Akë am sáka sáuhue; éläpom pueblommet entok ranchommet sájaka páanim emo jinnurianake, bueitukim ímí kaita buä mátki.

³⁷ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Akem am jibuätua emëe.

Bempo éntok ínel au jiaahua:

—¿Jachute áman sájaka guoy cien denariom béjhuay páanim jinnuka am jibuätuanake jáni?

³⁸ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jaiki páanimsem jípure? Ámanem sájaka am bitcha.

Bempo éntok am bíchaka ä téjhuak:

—Mamni páanim entok guoy kútchum.

³⁹ Huanäi simem básso siaripo am jote sáuhuek, nátepola,

⁴⁰ cicientom náuhui entok cincucuentam náuhui.

⁴¹ Huanäi jume mamni páanim entok jume guoy kútchum nuka, téhuekau reemteka, Diosta tü éäu ámet chúpaka jume páanim rébektiak. Huanäi jume ä discípulom am mákkak, am mik sáhueka. Jume guoy kúchum éntok simemmet näikimtebok. ⁴² Huanäi sime jibuäka jóboak.

⁴³ Jume pan rérebeim entok jume kúchum buä bëterim dooce canajtam tátapunika áma tóboktiahuak.

⁴⁴ Huame áma jibuäkame éntok mamni mil oohuimtukay.

Jesús bäata béppa huerama

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Chúkula Jesús jume ä discípulom canoau am jãmutuak, áapat huáyтана pueblo Betsaidau am yaij íaaka, áapörík huaka juebenarata am sákatuäu tájti.

⁴⁶ Chúkula genteta sákatuaka, jum káhuiu bíchaa siika, Diostau ora-ciompo nok báreka.

⁴⁷ Huanäi tukariu yúmay jü canoa bäa násukun aaney. Jesús éntok buíapo áapola aaney.

⁴⁸ Béja bájim jiäpo matchü bíchaa, canoata buaatiaka lotteme bitchak, bueítuk jü jeka am nankirika búitey. Huanäi ámeu siika, bäata béppa huéeka, áme huam sika ámepat yebij báreka.

⁴⁹ Bempo éntok bäata béppa huémта bíchaka, akim ä jóusí téyey. Huanärim cháchayek,

⁵⁰ entokim simetaka ä bíchaka sum éiyay. Të áapo sep ámeu nónookak, ínel jíaka:

—¡Óusem eiya, katem májhue, ínapone ájãria!

⁵¹ Huanäi canoapo ámeu ä jãmuk, jü jeka yánti taahuak; bempo éntok naa muksi éakam át guómtilatukay.

⁵² Bueítukim ketune kaa jüneiyay, jáchin jume páanim búrusi yáahuakähui, bem námakak jíapsekä béchíbo.

Jesús Genesaretpo kókoreme tütek

(Mt. 14:34-36)

⁵³ Huáyтана bíchaa sákasukam Genesaret buiärau yájaka, mayoahuim yeu yájjak.

⁵⁴ Huanäi bempörim canoapo yeu sájak, jü gente Jesústa tátäyak.

⁵⁵ Huanärim huämi buiärapo símekut naa tenneka, jume kókoreme au nau toij táytek, bem ámet töyemmak chíkti, huam jak Jesústa aneí tíäpo.

⁵⁶ Bueítuk jak júne ä kibakeípo, jum pueblompo entok ranchompo, jume kókoreme böo mayoat yeu totoijhuay jíokot jíaka, kia ä sánko mayoammet jálojti péaka. Huanäi síme huame át jálojtekame türiak.

7

Yoremта jíapsi nasontume

(Mt. 15:1-20)

¹ Huanäi jume pariseerom Jesústau yájjak, entok huate escriibam, Jerusalén bétana áma yáij-latukaíhui.

² Huanärim huate ä discípulommet suuhuay, bueítuk kaa leyta jíä páman báijmaka páanim bem buäye béchíbo mamam chichä machim-mea. Huanärim béttesi áme bétana noktaitek.

³ (Bueítuk jume pariseerom entok síme jume judíom, huame yoiyöturim boojoria páman, juebénasi kaa mam báijmakatekim kaa jíjibuäy.)

⁴ Entokim plaza bétana yájak, kaa emo mam báksiako, katim jíjibuäy. Entok huate juebénaka jita aykay bem yöreíhui: jume vasom ámey jíhuame, jume saarom, jume sisíguok vaasom, entok jume bem ámet töyehui.)

⁵ Huanäi jume pariseerom entok jume escribam Jesústa temajek, ínel jíaka:

—¿Jatchiakasu jume em discípulom kaa huame yoiyöturim boojoria páman kaate? Bueitukim kaa ito bénasi báijmaka páanim buäye.

⁶ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¡Eme Dios huáatemta bénasi emo antuame! Ál-läku Dios profeta Isaíasta tempo enchim bétana nookak, entok áapo ínel ä jiojtek:

Ímëi gentem bem teniy jíba nee yöre,
të bem jíapsihua mékka inou aane.

⁷ Kaita béj-re jü bem nee emo yöre tíahui,

bueitukim yorem nésauta Diosta nésautukä bénasi emo ä majtia.

⁸ Diosta nésahui tójakem, jume yoiyöturim boojoriauem johua: jume sarom báksiahuamta, entok vasom ámey jijihuame; entok juebenak ílë bénakem johua.

⁹ Entok ket ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem tüisi emo anë téiyey? ¡Bueitukem juka Diosta nésahui kaitäpo johua, juka yoiyöturim boojoriau enchim yöri bárë béchibo!

¹⁰ Bueituk Moisés ínel jiaahua: “Em áchayë yöre, entok em áiye. Jü ä áchaybet entok ä áyebet bettek nokátek, kaita át temaijhuaka mëna.”

¹¹ Eme éntok ínel jiaahua: “Tüisi jiaunake jü yoreme ä áchaybeu o ä áyebeu ínel jíateko: Simeta huaka ín áttea ay enchi ín ania éähui, Diosta béchibo näikiari.” (Corbánta jiau bárë bénasi.)

¹² Júnëlem huaka yoremta ä atchai éntok ä áiye kaitäpem ä aniatua;

¹³ éntokem huaka Diosta nookakäu kaa béj jóuhua, huame yoiyöturim boojoriau huatem majtiaka, éntokem juebenak ílë bénak johua.

¹⁴ Huanäi síme juebena genteta núnuka ínel ámeu jiaahua:

—Nechem jíkkaja simetaka, át jünee béchibo:

¹⁵ Kaita ayka yeutana jü yoremntat kimuka ä jíapsi násontenakeme, ál-la hua ä jíapsipo yeu huéeme.

¹⁶ Huä jünee báareme át suaka ä jikkaijnake.

¹⁷ Huanäi juebena genteta tö sika senu jóapo kibakek. Huanäi jume ä discípulom ä temajek, juka ejemplota ámeu ä yéchakä bétana.

¹⁸ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem eme két kaitat jüneiya? ¿Jáchem kaa jüneiya, huaka yeutana yoremntat kimumta kaabeta jíapsi násontenakëhui?

¹⁹ Bueituk jü buähuame kaa jíapsipo kiimu, ál-la sihuampo, entok chükula yeu huéenake.

Íkai nokaka síme buähuamta türi tíiyay.

²⁰ Ket ínel jiaahua:

—Huä yoremnta jíapsipo yeu huéeme, huäri ä jíapsi nasonte.

²¹ Bueituk jum yoremnta jíapsipom yeu kaate, jume juëna éerim, omot jubiahuame, éhuil jáamuchim jípuhuame, yore súahuame,

²² ékbuahuame, kaa huéeläpo jita jípu péehuame, entok juënasi anhuame, jü yore bätaihuame, jü kaa tíura, senukut jita ínnëhuame, juënasi yoret nokhuame, hua emo buérialihuame, entok jume kaa suasi emo nühuame.

²³ Síme ímëi kaa tü yáarim yoremnta jíapsipom yeu huéiye, entokim ä nasonte.

*Jámmut Diostat eähui sirofenicia naciompo jometukay
(Mt. 15:21-28)*

²⁴ Huanäi Jesús huämi yeu sika Tiró éntok Sidón buiärau bíchaa siika. Huanäi huämi jak jóapo kibakek kaabeta ä bít iaaka. Të kara au ésoy.

²⁵ Bueituk senu jámmut áma aaney, ili jámut espíritu chicha machik jiápsipo jípuremta asoaka. Huäri jámmut áatana nokta jíkkajaka, áu sika ä guókpo áu tónommia kíktek.

²⁶ Áapo griegotukay, entok Sirofeniciapo jometukay. Huanäi jiokot áu jiaahuay, juka espíritu chicha machik ä jámut asoabet yeu ä bep sáhueka.

²⁷ Të Jesús ínel au jiaahua:

—Éläpo bat jume usiarim jóbonake, bueituk kaa türi jume usiarim páanim úhúhuaaka ili chüummeu am guótia béchibo.

²⁸ Áapo éntok ínel áu jiaahua:

—Ammäle jiaahua, Señor, të jume ili chüum jume pan rérebeim mesata bétuk usiarim kóm huáttilame buabuäye.

²⁹ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Ínëli em jáká béchibo noitë huéiye. Jü lemoonio béja yeu simla, jü em jámut asoabechi.

³⁰ Huanäi ä jóau yepsaka, juka ä asoahua ä böyëpo bókamta téhuak, béja juka lemoonio át yeu simlata.

Jesús nákapi nëota tütek

³¹ Jesús júchi nóttek jum Tiro buiära bétana. Huanäi jum Sidonpo naa búrujti siika, Galiléa bahuéu bíchaa, jum Decápolis buiärapo ámani.

³² Huanäi jü gente nákapi nëota áu nüpaka jiokot au jiaahuay, áa béppa ä mámte sáhueka.

³³ Huanäi áapolaik yeu núk sika, Jesús nákapo ä sútuteriak, entok ä sítu chítuaka nínit ä kómoniak.

³⁴ Huanäi téhuekau reemteka bueürum jíabitek, entok ínel áu jiaahua:

—¡Efata! —ínel jiau báare: ¡Étapotunakee!

³⁵ Huanäi sep jume náka guójöríam emo étapok, entok ä nín jísumaria búttek. Huanäi júnakiachisi nookak.

³⁶ Huanäi Jesús juka genteta téjhuak, kaabeta am ettejoria nésahueka, juka bem bíchakähui. Të chë tüisi junëli ä nésahuey junne, chëhuasum ä ettejhuay.

³⁷ Entokim tüisi át buere eeyak, ínel jíaka:

—¡Símata tüisi johua! ¡Jume nákapim jíkkaijtua, entok múurom júne noktua!

8

Jesús naiki mílim jibuätuak

(Mt. 15:32-39)

¹ Huámëchi taahuarimmet tüisi juebena genteta áma aneyo, entok kaita am buä máchiako, Jesús jume ä discípulom núnuka ínel ámeu jiaahua:

² —Juka genteta juebenak ínomak anemtane jiokolë, bueitukim béja baij taahuare ínomak aneka, entokim kaita buä máchi.

³ Bueituk kaa jibuälame bem jóau sákatuak, böochim tébäi huáttinake, bueituk huate mékka bétana äbo yáij-la.

⁴ Huanäi jume ä discípulom ínel ä yommiak:

—¿Të jákübosu jábe páanim ámeu nüpaka am jóborianake jáni? Bueituk ímí ánia páriapo kaita aayuk.

⁵ Áapo éntok am temajek:

—¿Jaiki páanimsem jípure?

Bempo éntok inel jiaahuak:

—Guoy búsanim.

⁶ Huanäi huaka genteta buíapo jote sáuhuek. Entok jume guoy búsan páanim nüka, Diosta baysausuka am rébektiak. Huanäi jume ä discípulom am mákkak, genteta am mik sáhueka. Bempo éntok am nüka, juebenara gentetau am tójjak.

⁷ Ili kúchumim ilikkim ket áma jípurey. Huanäi Diosta tü éäu ámet chúpaka, ámeu am tóij nésahuek.

⁸ Huanärim jibuäka jóboak. Entok jume rérebeim yeu békame guoy búsan canastam tátapunika tóboktiahuak.

⁹ Jume jibuäkame éntok naiki miltu máchiakay. Huanäi am sákatuak.

¹⁰ Áapo éntok jume ä discípulommak canoapo yejteka siika. Huanäi Dalmanuta buiärau yepsak.

Jü señal kaa jaibu jojohuamta áyhuame

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹ Huanäi jume pariserom áu yájaka, áamak nok nássua táytek. Entokim señalta áu aahuak, téhueka bétana huemta, ä jioptua báreka.

¹² Huanäi ä jiápsipo bueürum jiabiteka inel jiaahua:

—¿Jatchiaka i gente én huéeme señalta kaibu jojohuamta aahua? Tua lútüriapone enchimmeu inel jiaahua, i gente kaita señalta mákna.

¹³ Huanäi júchi jum canoau jámuka, huáyтана bíchaa am tö siika.

Jü pariserom levaduura

(Mt. 16:5-12)

¹⁴ Jume ä discípulom páanim kóptiaka, barcopom huépul páanim jiba huériay.

¹⁵ Huanäi am téjhuak, inel jíaka:

—Jítachem suuhua, éntokem emo suaya jü pariserom levaduura bétana, entok Heródesta levaduura bétana.

¹⁶ Huanäi jume discípulom nahuim nookay, inel jíaka:

—Páanim kaa itom nüpakä béchibo inel jiaahua.

¹⁷ Jesús am jüneriaka jita am nokähui, inel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakem páanim kaa enchim nüpakä béchibo inel nee jíä tíiya? ¿Jachem kaa át suuhua, éntokem kaa át jüneiya? ¿Ketunem námakak jíápsek?

¹⁸ ¿Pusekem kaa bitcha, entok náka guójöriakem kaa jíkkaja? ¿Jachem kaa áu huáate,

¹⁹ huame mamni páanim ín näikimtekäubehui, huame mamni mílimmechi? ¿Jaiki canastamsu rérebeimmea tátapunika tóboktiahuak?

—Dóocem kanastam —tim áu jiaahua.

²⁰ —Entok júnak huame guoy búsan páanim naiki mílimmet näikimtehuakame, ¿jaiki canastamsu rérebeimmea tátapunika tóboktiahuak?

—Guoy búsanika —tim áu jiaahua.

²¹ Huanäi inel ámeu jiaahua:

—¿Jáchem ketune kaa át jüneiya?

Betsaidapo jü lípti bíchakame

²² Sep pueblo Betsaidau yepsak. Huanärim Jesústau líptita nüpak, jiokot au jíaka áa béppa ä mámte sáhueka.

²³ Áapo éntok juka líptita mámpo buíseka, huämi pueblopo yeu ä núk siika päkun bíchaa. Ámani béja ä pusimpo chít huáttek, entok áa béppa mámtoka ä temajek:

—¿Jachë ára jita bitcha?

²⁴ Áapo éntok pujteka ínel jiaahua:

—Yorememne júyam bénasi bitcha, të naa kateme.

²⁵ Júchi ä pusim béppa mámtok. Huanäi bitchak, jü yoreme, simeta machisi.

²⁶ Huanäi ä jóau bíchaa ä sim sáuhuek, ínel áu jíaka:

—Katë pueblou kíkkibake, éntoke kaa jábetau ä ettejhua, huämiri.

Jü Peero Jesústa Crísto tíiya

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

²⁷ Huanäi Jesús jume ä discípulommak pueblommet siika, Cesarea Filiipo buíarahui. Huanäi ä discípulom böot am temajek:

—¿Nechim jábë tíiya, jume yoremem? —ti ámeu jiaahua.

²⁸ Bempo éntok ínel jiaahua:

—Enchim Juan Bautistá tíiya; huate éntok enchi Elías tíiya; jume huate éntok enchi hua jábe profeta tíiya.

²⁹ Huanäi Jesús am temajek:

—¿Emesu? ¿Nee jábë tíiya?

Peero éntok ínel jiaahua:

—Émpë jü Cristo.

³⁰ Të Jesús am téjhuak, íkäi áa bétana kaabeta am ettejhuaría nésahueka.

Jesús ä mëna bétana nookak

(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

³¹ Huanäi am majtia táytek, juka Yoremta Üusi tüisi jiokot ä yáanähui, entok jume yoiyöturim, jume tiöpopo chë nésahueme, entok jume escriibam ä omoutenakëhui, entok mëhuaka báij taahuarim huéy ä jíabitenakëhui.

³² Íari bétana machisi nookay. Huanäi Peero áapolaik yeu núnuka kuttílasi áu nookak, kaa ä türí tíaka juka ä nokähui.

³³ Të Áapo kúakteka ä discípulom bíchaka, Perotau kutti áu nonokak, ínel jíaka:

—¡Mékkë huéiye, Satanás! Bueítukë kaa Diosta bétana huémtat suuhua, ál-la yoremem bétana huémtat jíbba.

³⁴ Huanäi juka genteta núnuka, entok ä discípulom, ínel ámeu jiaahua:

—Jü jábe júne inot chäka huée báareme kaa áu beutireka kúrujta púaktíaka ino sáu huéenake.

³⁵ Bueítuk hua ímí buíapo ä jíapsi jínëu báareme ä tärúnake; hua ino béchíbo entok evangeliota béchíbo ímí buíapo ä jíapsi tärúkame, huári ä jínëunake.

³⁶ Bueítuk, ¿jita tühuatasu bínnake jáni jü yoreme, síme ániapo ayukamta kobakátek junne, ä jíapsi éntok tärúkáteko?

³⁷ Entok, ¿jítasasu béjtuanake jáni jü yoreme, ä jíapsi béchíbo?

³⁸ Bueítuk hua inoy tihuekame entok jü ín nokibeyi, iri gente én huéeme kaa türík joame omot jubiahuamta türeme; entok Diosta bej-reka jíápsame násuku. Ínapo jü Yoremta Üusi ket ái tiunake, júnaköri ín Átchay loriapo yepsáteko jumé santo ángelesimmaki.

9

¹ Jesús ket ínel ámeu jiaahua:

—Tua lútüriapone enchimneu ínel jiaahua, huate ími aneme katim kókkonake, huaka Diosta yáura chíkti ä úttiárammak äbo yepsäu tájti.

Jesús ä takaahuapo täbuiasi aayuk
(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² Chúkula búsan taahuarim huéy, Jesús juka Perota, Jacobota, entok Juanta nuka, bempolaim yeu núk siika, jum káhui mejikau bíchaa. Huanäi täbuiasi machisi taahuak bem bíchápo.

³ Jume ä sánkohuam bélojkosi taahuak, entok tüisi tósalisi, sá pam Bénasi, kia jábe jípkasialeero júne ím buíapo joome kaibu junéli am basuanake.

⁴ Huanäi bempo Elíasta éntok Moiséjta ámeu yeu machiamta bitchak, entokim Jesústamak ettejhuay.

⁵ Huanäi Peero nónokaka, Jesústau ínel jiaahua:

—Maestro, ¡tüisite ími aane! Báij jótamte yáanake: huépülak emo béchibo, entok Moiséjta béchibo seenuk, entok Elíasta béchibo ket seenuk.

⁶ Junelim áu jiaahuak jume discípulom bueitukim guómtlamtukay, Peero éntok kaachin jiau máchika.

⁷ Huanäi jü namu ámeu yúmaka ámet jékkaatek. Jáhui éntok jum namu bétana yeu sika ínel jiaahua:

—Íri ájária jü ín Üusi ín nákehui; áapöríkem nok jíkkaja.

⁸ Huanärim sejchúkti naa remteka, kaabeta éntokim bitchak ámemaki, Jesústa jíbba.

⁹ Huanäi jü káuhuit kóm kateka, am téjhuak kaabetau ä ettejhua nésauhueka juka bem bíchakähui, juka Yoremta Üusi kókkolam násuk ä jíabitek jübua.

¹⁰ Huanärim bem jíápsipo jíba ä jípurek júkái nokta, jáchisu jiaubáare jáni tí éaka kókkolam násuk ä jíabitenakähui.

¹¹ Huanärim Jesústam temájek:

—¿Jáchisu júntuk huéeka jume judíom ley am mamájtéame útteä tíiya juka Elíasta bat äbo yebíjnakähui?

¹² Áapo éntok am yommiaka ínel jiaahua:

—Huä Elías ál-la lútüriapo bat äbo yebíjnake, éntok äbo yepsakátek símeta huéchiapo ä órekay Bénasi ä tóijnake. Të, ¿jáchisu júntuk ket jiaahua jü jiojteri Yoremta Üusi bétana? Jiokot ahuä bitna bétana, éntok kaitäpo ä bitna bétana.

¹³ Tëne ínel enchimeu jiaahua, jü Elías béja yebíssuk, éntokim símeta bem au yáabárëu au yáuhuak, áa bétana jiojteripo Bénasi.

Jesús juka usita diáblota ä jíápsipo jípuremta tütek
(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Huanäi jume huate ä discípulommeu yepsaka, juebena genteta bitchak áme chíkola aneme, éntok jume judíom ley am mamájtíame ámemak noknássuame.

¹⁵ Huanäi, síme jü gente Jesústam, bíchakä guómték, éntokim au tenneka ä tebótuak.

¹⁶ Huanäi Áapo am temájek:

—¿Jítasem ámemak noknássua? —ti ámeu jiaahua.

¹⁷ Senu éntok áme násuk ä yómmiakä ínel jiaahua:

—Maestro, ín úúsine emou huéria, múuro espírituta jípuremta.

¹⁸ Huäri jak ä jaatíakäpo, ä tatabeka éntok támim kumeka sómöchiata yeu pujpujtía. Júnëli béja nama sutalayka tatahua. Em discípulommeu éntokne nookak juka espírituta chichä machik yeä béebria sáhueka, tem kára yeä béebriakä taahuak.

¹⁹ Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Eme gente kaíta súalëram! ¿Jahuéi tájtisune enchimmak annake jáni? ¿Jahuéi tájtisune enchim kaíta súalëu innënake jáni? Ínohuem ä huéria.

²⁰ Huanärim au ä núk sájjak. Jü diablo éntok Jesústa bíchaka, juka jübua yotumta náasä jímmaataitek, éntok buíapä röaktitaitek, sómöchiata éntok yeu pujtíataitek.

²¹ Huanäi Jesús ä atchaihua temájek:

—¿Jahuéi naatekasu iri au aika?

Ä áchaihua éntok ínel jiaahuak:

—Ä ílitchiak naateka;

²² éntok juebénasi jü espíritu chichä machi báapo éntok taijpo júne ä tabbei ä mébáreka. Të empo áma yumátek, itómë anía ito bétana jìokot éaka.

²³ Huanäi Jesús ínel au jiaahua:

—Enchá súalnakeyo, bueítuk hua ä súalemta béchïbo síme kaa obíachi.

²⁴ Huanäi jü usita atchai úttiaka ínel jiaahua:

—Jeehui, anä súale; nechë anía chë ín ä súalnakë béchïbo.

²⁵ Jesús éntok juka juebena genteta au rúktëmta bíchaka, jü espíritu chichä machitau kutti nonokak, ínel jiaka:

—Empo espíritu chichä machi múuro éntok nákapí, ínapone enchi at yeu huee sáhue jü usítachi, éntoke yeu sikátek kaa júchi au nonnotte.

²⁶ Huanäi jü espíritu cháchayek, huanäi júchi tüisi náasä tápsuka, yeu siika. Huanäi jü usi mukúkamta bénasi taahuak, júntuk búrukä ä mukíla tíiyai.

²⁷ Të Jesús mámpo ä buíseka, ä tóboktiak; huanäi jü usi kíktek.

²⁸ Huanäi jum jóapo Jesústa kibákek, jume ä discípulom ápolaläk áma aneyo ä temájek:

—¿Jatchíakasu ítapo kara yeä béebai jáni?

²⁹ Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—Ílëbena diablo kaítai éntoko ára yeu beptu oraciónta juaka éntok ayunahuamtay jíbba.

Jesús ä mëna bétana júchi ámeu nookak

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰ Huanäi huämi yeu sákalamtaka, Galiléa buiära páman kaatei; të Jesús kaabeta ä jüneriä íai.

³¹ Bueítuk jume ä discípulom majtiaka ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo jü Yoremta Üusi yoremem mampo tóijhuaka mëna. Të ínapo mukuk, baj taahuarim hueine jíabitenake.

³² Të bempo kaa at jüneyai iri nokit jachin ä jiau bárëhui, éntokim at temae báare júne majhuëi.

¿Jábesu jü chë yöpo tahuánakeme?

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³ Huanäi huam pueblo Capernáumpo yájaka, huam jóapo aneka, Jesús am temájek:

—¿Jítasem nau nok nássuasakai jum böochi?

³⁴ Bempo éntok kaa jálek, bueitukim jum böochi jábeta chë yöpo tahuánakëhuim nau noksakai.

³⁵ Huanäi Jesús yejteka, jume dóocem núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—Jü jábe chë yöpo tahua báareme, huäri chúkula huéenake simem béppa, éntok simem nésauta joríanake.

³⁶ Huanäi ili úsita nüka, áme násuk ä kétchak. Ä íbaktiaka ínel ámeu jiaahua:

³⁷ —Huä ín téhuampo huaka ili úsita ílëbenak mabetakame, nee mabetnake; éntok hua nee mabetakame, kaa nee jíba mabetnake, huaka nee äbo bíttuakamta ket mabetnake.

*Huä kaa itom béj-reme, itomak huéiye
(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)*

³⁸ Huanäi jü Juan ínel jiaahua:

—Maestro, senukte bitchak em téhuampo jume espíritu chichä machim yeu bébamta, tète júkái ä táktiriak, bueituk kaa itomak huéiye.

³⁹ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—Katem júkái ä taktiria, bueituk kaabe aane ín téhuampo milagrom joákä chúkula éntok juénasi ínot noknákeme.

⁴⁰ Bueituk hua kaa itom béj-reme itomak huéiye.

⁴¹ Éntok jábe júne ín téhuampo senu vaso báam enchim mikakame, Crístota enchim átteakä béchibo, lütüriapo jíba ä mabetnake juka béjhuata.

*Diosta bejreu yore jioptua máchika ayukame
(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)*

⁴² 'Kia jábe júne ili usi nee súalemta Dios bejrita yatuakame, áa béchibo chë türi éiyey kee júkái yáaka, téta át tútujhuamta kutánaapo át súmahuaka bahuéu kóm jímmaahuako.

⁴³ Júnëli jume em mámmam Dios bejrita enchi jóotuanakey, Akë am chúktia. Bueituk chë türinake emo béchibo huépülam mámaka yúu jíapsihuäu em huéenakëhui, guoyim mámaka infiernou táijta kaa tutukëpo em huéenakeu béppa,

⁴⁴ huam buíchiam kaa lülütëpo, éntok huaka táijta kaa jaibu tutukëpo.

⁴⁵ Éntok jume em guókkim Dios bejrikuu enchi huérianakey, Akë am chúktia. Bueituk chë türinake emo béchibo huépülam guókeka yü jíapsihuäu em huéenakëhui, guoyim guókeka infiernou táijta kaa tutukëpo em jímmaanäu béppa,

⁴⁶ huame bem buíchiata kaa mumukëpo, entok huaka táijta kaa jaibu tutukëpo.

⁴⁷ Éntok jume em pusim Dios bejrita enchi bíttuay, yehuë am huíkke. Bueituk chë türinake emo béchibo huépülam puseka Diosta lóoriau em huéenakëhui, guoyim puseka infiernou táijta kaa tutukëpo em jímmaanäu béppa,

⁴⁸ huam buíchiam kaa lülütëpo, entok huaka táijta kaa jaibu tutukëpo.

⁴⁹ 'Bueituk síme tájiay jiokot machisi ontuatuna, entok síme hua Diosta bíchäpo órehuame ontuatunake.

⁵⁰ Türi jü oona, të juka onta kaa chökoak, ¿jítasuysem ä tü tátabnake? Otem jípureka jíapsa, éntokem al-lehuamta nau jípure.

10

Jesús divorciota bétana nookak

(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

¹ Huanäi Jesús Capernaumpo yeu sika, Judea buiärau yepsak, entok bathue Jordán huáyтана. Gente éntok júchi au nau yájjak, huämi júchi am majtia táytekk, bannaataka bénasi.

² Huanäi jume pariserom áu yájaka ä temajek, ä jioptua báreka, jachu türi jäni, juka jubekamta ä jubi jímmaanakhui.

³ Huanäi ínel am yommiak:

—¿Jáchisu júntuk enchim sáuhuek jü Moisés?

⁴ Bempo éntok ínel jiaahua:

—Moisés licenciata nénkak, jiösia divorciota yáaná bétana. Huanäituk senu ä jubi ára jímma.

⁵ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Enchim námakak jiápsekä béchibo íkäi nésauta enchimieu jiojtek.

⁶ Të Dios ániata yáaka outa yáuhua, entok jámutta.

⁷ “Íari béchibo jü yoreme juka ä áchayhua entok ä áyehua tösika, ä jubimak jíapsinake.

⁸ Huanäi jume guoyiakáihuim huépul takahuatunake.” Júnelim béja kaa guoyinake, ál-lam huépul takahuatunake jíbba.

⁹ Huäri béchibo hua Diosta nau rúktiakhui, jü yoreme kaa ä näikimtepo yúmala.

¹⁰ Jóapo ä aneyo, jume ä discípulom júchi ä temajek huäri bétana.

¹¹ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Jábe júne ä jubi jímmaaka tábuik jubekátek, bát ä jubiari béj-reka adulteriopo näikiatunake.

¹² Jü jámut júne ket ä kuna jímmaaka tábuik kunakátek, bát ä kunahua béj-reka adulteriopo näikiana.

Jesús ili usimmet tü nokta chúppak

(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³ Huanärim Jesústau ili usim au rúktiay, áme béppa ä mamtë íaaka. Ä discípulom éntok ámeu omtey, jume usim áu huériammehui.

¹⁴ Huanäi Jesús júkäi bíchaka, kujti éaka ínel ámeu jiaahua:

—Akem am tójja, jume ili uusim, élápom inou kannake. Júkärem kaa am üuhua, bueituk bempörim bénasi éame ä átteak, juka Diosta rey nésauri.

¹⁵ Tua lütüriapone ínel enchimieu jiaahua, kia jábe júne kaa ili úsita bénasi éaka juka Diosta rey nésauri mabetakame, kaibu áman kibaknake.

¹⁶ Huanäi am nüka am íbaktiak, entok áme béppa mámtéka tü nokta ámet chúppak.

Jü riiko jübua yötume Jesústamak nooka

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷ Huanäi Jesústa yeu sika hueyo. Senu búiteka au yépsak, huanäi ä bíchäpo tónommia kíkteka, ínel au jiaahua:

—Türi Maestro, ¿jítasune yáakátek, yü jíapsihumta jipunake jäni?

¹⁸ Huanäi Jesús ínel au jiaahua:

—¿Jatchiake nee türi tíiya? Kaabe éntok aane türika, huépülaika jíbba, jü Dios.

¹⁹ Jume Diosta nésahuimë täya: “Katë omot jubiata jipunake. Katë yore súuhua. Katë ekbua. Katë jábetat kia nooka. Katë jábeta báitáttähua. Em áchayë yöre, entok em áiye.”

20 Jü yoreme ä yommiak:

—Maestro, ímëi nésahuimne yáala, ín kaa yötukäpo naateka.

21 Huanäi Jesús ä bíchaka tüisi ä nákeka taahuak, éntok ínel au jiaahua:
—Senu huéeme emou bëye: sikë simeta em jípurëu nénkaka póobem ä miika. Huanärë áman téhuekapo yún béj-remta jípunake. Jiokot anhuäpe em kúruj püaktiaka ino sáu huéiye.

22 Të áapo iri nokta béchïbo kaa al-leaka siika, bueituk yún jita buéresi áttiakay.

23 Huanäi Jesús nate chíkola reemteka, ä discípulommeu ínel jiaahua:
—¡Tepam obiachisi huam Diosta reytaka nésahuepo kimunake, jume yún jita buéresi áttiakame!

24 Jume ä discípulom éntok guómtek, júnël ä jíakä béchïbo. Të Jesús júchi ínel ámeu jiaahua:

—In üusim, ¡tua obiachisim Diosta reytaka nésahuepo kimunake, jume yún jita buéresi áttiaka at éame!

25 Chë júne kaa obiachi camellota jum jikia pusim páman yeu ä huéenakëhui, yún jita buéresi áttiakamta Diosta reytaka nésahuepo ä kibaknake béppa.

26 Huanärim chë júne májhueka nau ínel jiaahua:

—¿Jábese júntuk ára au jínëunake jáni?

27 Të Jesús am bíchaka ínel jiaahua:

—Yoremem béchïbo obiachi, të Diosta béchïbo ëe; bueituk sime ayukame áa béchïbo kaa obiachi.

28 Huanäi jü Peero ínel au jiaahua:

—Én ítapo simetate itom jípurëu tö sákalamtaka émomak rejte.

29 Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Tua lütüriapone enchimmeu ínel jiaahua, jábe junne juka ä jóa tö simlame, o ä saayim, ä sailam, ä ákorom, ä huaayim, ä átchay, ä áiye, ä juubi, ä üusim, ä buía junne, ino béchïbo entok evangeliota béchïbo,

30 ímï tiempopo cientopo cienim mabetnake, jume jóuhuam, sailam, ákorom, áiyem, üusim, entok buíyyam, guok jájjahuaka junne; jume taahuarim äbo huéemet éntok, juka yü jíapsihuamta.

31 Të juebénaka huame bát kateme chúkula kannake; chúkula kateme éntok bát kannake.

Jesús júchi ä múknake bétana nookak

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

32 Huanärim buere joära Jerusaléniu, jikau kaatey; Jesús éntok ámepat huéiyey. Bempo éntok guomtilatakam ä guojaasey, entokim májhueka áamak kaatey. Huanäi júchi jume dóocem sékána bíchaa yeu núk sika, am téjhuak huaka jita au huéenakemta.

33 Huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—Ímïte Jerusaléniu jikau kaate. Ínapo jü Yoremta Üusi éntok tiöpopo chë nésahueme entok escribam mámpo tóijtunake. Huanärim bette nokta át chúpánake, ä mëtebo béchïbo, entokim kaa judíom mámpä tóijnake.

34 Bempo éntok ä junneriasuka ä bemmuchanake. Áachim chit huáttinake, entokim ä mënake; të baij taahuata huey jíabitenake.

Jacobo entok Juanta aahuakähui

(Mt. 20:20-28)

35 Huanäi Jacobo entok Juan, Zebedeota üusim, au rúktek ínel au jíaka:
—Maestro, itom aahuäute enchi itom yáaria íaa.

³⁶ Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem nee enchim yáaria íaa?

³⁷ Bempo éntok ínel áu jiaahua:

—Em lóoria nésahuépo itom jotetua, seenu em báta bétana, senu éntok em míkõri bétana.

³⁸ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Katem jüneiya jita enchim aahuähui. Juka vaasopo jiokot máchiraata ín jinakeu, ¿eme ket ára ä jëye? Entok ín batõna bénasi, ¿eme ket ára emo batõa?

³⁹ Bempo éntok ínel ä yommiak:

—Amate yúma.

Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Tua lütüriapo, eme ä jinake, huaka vaasopo jiokot máchiraata ín jinakëhui, entok ín batõhuakäpo bénasi eme ket batõna;

⁴⁰ Të hua enchim ín báta bétana jotenakeu entok ín míkõri bétana, kárane jábeta ä mákka, huame jábem béchibo näikiari huámëi ál-la ä mabetnake.

⁴¹ Huanäi jume guojmamnika ä jíkkajaka, jü Jacobotau omti táytek, entok Juantahui.

⁴² Huanäi Jesús am núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—Eme jüneiya jume naciónim násuk huaka chë nésahuemta au buérialëhui, entok jume buéresi emo ériame emo nésaulëhui.

⁴³ Të enchim násuk kaa junëli huéenake, ál-la jábe júne enchim násuk yösi au éria báareme, huári nésauta enchim jorianake.

⁴⁴ Jábe enchim násuk bát huée báareme, huári simem nésauta jorianake.

⁴⁵ Jáchin ínapo jü Yoremta Üusi äbo yepsak, kaa nésauta nee joria íaaka, ál-la jábem jita yáariaseka, entok ä jíapsi nénka, bürum jínëu báreka.

Jesús juka lipti Bartimeota tütek

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶ Huanärim pueblo Jericóu yájjak. Huämi ä discípulommak yeu siika, entok yun juebena gentetamaki. Jü Bartimeo, hua lipti, Timeota üusi, böo mayoat káteka nétaney.

⁴⁷ Huanäi ä jíkkajaka Jesús Nazarenota áma hueïhui, chayeka ínel jiaau táytek:

—¡Jesús, Davidta Üusi, nechë nák jiokolë!

⁴⁸ Huanäi juebénakam au omtey, kaa ä jíal sáhueka. Të áapo chë úttia chayeka ínel jiaahuay:

—¡Davita Üusi, nechë nák jiokolë!

⁴⁹ Huanäi Jesús kíkteka, ä núnutebok.

Huanärim líptita tejhuak, ínel áu jíaka:

—Katë jáchin éiya. Kíktëe; enchi núnnu jü Maestro.

⁵⁰ Huanäi áapo ä jíniam jímmaaka, kíkteka Jesús tau siika.

⁵¹ Huanäi Jesús ä temajek:

—¿Jítasë nee enchi yáaria íaa?

Jü lípti éntok ínel jiaahua:

—Maestro, nechë bíttua.

⁵² Huanäi Jesús ínel au jiaahuak:

—Simeë; em nee súaalë béchibë bitcha.

Huanäi jü lipti sep bíchaka taahua, huanäi Jesús tau sáu siika jum böochi.

11

Yölataka buere joära Jerusaléniu kimuhuame

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Huam Jerusaléniu kaa mékka aneka, Betfagé, entok Betánia pueblom náapo aneka, Oliivo káhui pújapó, Jesús guoy ä discípulom áman bíttuak.

² Júnel ámeu jiaahua:

—Katëem, huam pueblou enchim pújapó kátekamtahui. Ámanem yájakátek ili buru bemelata áma chákamtem téunake; huächi jábe yoreme júne kee jee át yejte. Akem ä búttiaka äbo ä huérianake.

³ Huanäi jábeta enchimneu ínel jiaj: “¿Jatchiakem júkái johua?” Huanärem juka Señorta ä huátiä tianake, entok chúkula ä nóttiria rókka.

⁴ Huanärim áman sájaka, juka ili buruta téuhuak áma chákamta puértapo yeutana, böota tottëpo. Huanärim ä búttiak.

⁵ Huate áma aneme ínel ámeu jiaahua:

—¿Jitasem johua? ¿Jatchiakem juka ili buruta butbúttia?

⁶ Huanäi bempo Jesústa nésahuekä páman am yommiak. Huanärim am tójjak.

⁷ Huanärim juka ili buruta Jesústau nüpaka, bem sánkom at töak. Huanäi Áapo at yejte.

⁸ Gente éntok juebénaka bem sánkom böot áapat tösakay; huate éntok júya sáhuam chúktiaka, ket böot áapat am tösakay.

⁹ Jume bat kateme chay sákay entok jume amapo kateme ínel jíaka:

—¡Looria! ¡Diosta tü eäu at chúpari jü Diosta yaura úttiäray téhuampo yebisiseme!

¹⁰ ¡Diosta tü eäu áa béchibo, jü David itom áchay nésahuepo äbo huémta béchibo! ¡Buéresi al-leehuame téhuekau tájti!

¹¹ Huanäi Jesús buere joära Jerusaléniu yepsaka, jum tiöpou kibakek. Huanäi nate chíkola reemteka, simeta áma ayukamta bitchak. Bueituk beja kúptey huanäi pueblo Betániau bíchaa yeu siika, jume dóoce discípulommaki.

Chuna óguotat bette noki chúpari

(Mt. 21:18-19)

¹² Huanäi yokoriápo Betaniapo yeu am sájako, Jesús tébäurek.

¹³ Huanäi mékka chuna óguota bitchak yún sáhuakamta. Áu rúktek takam áu téu máchileka, të kaita at téuhuak, sáhuam jíbba, bueituk kee jee yuumay bem takanakëhui.

¹⁴ Huanäi Jesús ínel au jiaahua hua chuna óguotahui:

—Kaibu jábe éntok em taka buänake, jíba béchibo.

Ä discípulom éntok ä jíkkajak ínel ä jíayo.

Tiöpopo jita nénkame yeu jaase

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ Jum Jerusaléniu yájaka, Jesús jum tiöpou kibakeka, jume jita áma nénkame entok jita jínnume päkun yeu bep táytek. Entok jume tómita nakuliame mesam naa guötiriak, entok jume guókohuim áma nénkame bankom kétchi.

¹⁶ Kaabeta jum tiöpopo áman kia jume vasom júne yeu huéria iay.

¹⁷ Huanäi am majtiaka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachu kaa ínel jïojteri? “In káari áma Diostau oraciompo nok béchïbo káari ti téhuaanake entok síme géntem béchïbo.” Eme éntok lak-ron kári guójoriäpo ä tahuaríala.

¹⁸ Jume escribam éntok jume tiöpopo nésahueme ä jíkkajaka, at tekípánoa táytek, jáchin bem ä mëtebonakëhui, bueïtukim ä májhuei, síme jume géntem ä yosireka at guómtilatukä béchïbo hua áapörík am majtiáubechi.

¹⁹ Tukáriu yúmak éntok Jesús áma yeu siikä jum puéblopo.

Chuna oguo béttesi at nokhuakame huakek

(Mt. 21:20-22)

²⁰ Huanärim yokóriapo kethueitana böot kateka, juka chuna óuguota bitchak huakíata nahuapo naateka jíkau tajti.

²¹ Huanäi Peero au huahuáateka ínel au jiaahua:

—Maestro, Akë ä bitcha hua chuuna nokta béttesi em at nokakau huakía.

²² Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Dióstachem eiya.

²³ Bueïtuk tua lútaüriapone enchimeu ínel jiaahua, jábe júne i kautau ínel jíakame: “Sóoktekë, bahuéu emo jimma”, éntok ä jíápsipo kaa tábuiasi éaka tua ä súalëtek ä nokákähui, huanäi ä nokákä páman yáatunake.

²⁴ Kíalíkune enchimeu ínel jiaahua, síme hua Diostau oraciompo enchim aahuähui, akem ä súale enchim ä mabetnakëhui, huanäi jíba enchimeu ayúnake.

²⁵ Diostau oraciompo nokátekem emo jìokore, jabetamak emo béj-reka ayulaatukátek, huaka enchim Átchay téhuekau kátekamta ket enchim jìokorínakë béchïbo, huame enchim Dios bejrimmechi.

²⁶ Bueïtuk enchim kaabeta jìokoreyo, enchim Átchay téhuekau katekame ket kaibu enchim jìokorínake enchim Dios bejrimmechi.

Jesústa yäura úttiära

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

²⁷ Huanärim júchi Jerusaléniu bíchaa nóttek, éntok áapörík jum tiöpopo huaihua hueramai, jume tiöpopo nésahueme éntok jume escribam Jesústahuim yájjak, éntok jume koba yoiyoöhuem.

²⁸ Huanärim ínel au jiaahua:

—¿Jita lútüria úttiatasë jípureka íkái johua? Éntok, ¿Jábesu enchä mak-la juka lútüria úttiata íkái em yáanakë béchïbo?

²⁹ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Senu huémtane enchimmeu nátemajjnake ínapo këtchi. Enchim nee téjhuakne ket enchim téjhuanake jita lútüriai íkái ín joähui.

³⁰ Jü Juanta yore batöau, ¿jachu téhueka bétana nésautukai jáni, ö im buíapo yoremem bétana? Nechem téjhua.

³¹ Huanäi bempo júnen nau jiaahuay:

—Téhueka bétana tí itom jiai junne, ínel itou jiaunake: “¿Jatchíaka jüntukem kaa ä súalek?”

³² Yoremem bétana ti itom jíäi éntok kaa türínake.

Ínelim jiaahuay bueïtukim juka genteta majhuëi, bueïtuk símetakam Juanta tua lútüriapo ä proféta tíiyai.

³³ Huanärim Jesústau ínel jiaahua:

—Katte júneiya.

Huanäi Áapo ínel am yommiak:

—Ínapo ket kaa enchim téjhuanake jita lútüria úttiärai íkai ín joähui.

12

Jume tekipanualeerom jujjuëna

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

¹ Huanäi Jesús ámeu noktáitek ejemplom ámeu jójjoaka, inel ámeu jiaahuak:

—Senu yoreme párasim eechak, éntok ä kóräituak, éntok áma párasim áma chiríjtia béchibo erata yahuak. Torejta éntok áma yáuhuak, jikat káteka etta suáyä béchibo.

‘Huanäi tattäbuimmeu ä reu nénkaka mékka bíchaa siika.

² Huanäi párasim takai, huépülak ä sáuhuëu áman jaasek etta tekipánoammehui, huaka áma chúpukamta ä nüsáuhueka.

³ Të bempo ä buíseka, kökosä yáakä éntok kayta ä makaka ä simtúak.

⁴ Huanäi juchéntok senuk ä sáuhuëu ámeu jaasek. Huákärim éntok mamáasukä kóbat kökosä yáuhuak, éntokim tiosi ä yáakä ä simtúak.

⁵ Juchéntok senuk áman bíttuak, huákärim éntok méak; éntok huate juebenam áman bíttuak, huatémim kökosi yáuhuak, huatémim éntok súhuak.

⁶ ‘Të chúkula, ketune senu au bëyei, ä üúsihua ä nákehui. Ket ámeu ä bíttuak ínel jíaka: “Jamak júnem ín üúsi yörinake.”

⁷ Të huame etta tekipánoame júnen nau jiaahua: “Íri ájaria jú ä átteanakeme, átä mënake, huanäi itou tahuánake jú ä attea éaihui.”

⁸ Huanärim ä buíseka, ä méaka, etpo yeutana ä jímmak.

⁹ Huanäi Jesús am temajek:

—¿Jáchisu ayúnake jáni hua nésahueme, párasim átteakame? Ábo sika, ímei tekipanualeerom súanake, éntok jume ä páras échim tattäbuim mampo tóijnake.

¹⁰ ‘¿Jáchem íkai jiojteta júne kaa bit-la? Ínel jíamta:

Huä tetta huame káateleerom kaa huáatiakähui, huári ínel jum kari eskinapo tahuala ëni.

¹¹ Jú Señor ä yáala íkari, éntok itom bíchápo símek béppa musála maachi.

¹² Huanärim at tekipanuatáitek jachin bem ä buíjtebonakähui, bueítukim at júneiak áme bétana ínel íkai ejemplota ä nokákähui. Tem juka juebena genteta majhuëi, huanärim ä tójakä sájjak.

Impuesto tómita bétana nátemaijhuame

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Huanäi huate pariseerom éntok Herodíanom au bíttuak jita nokpo júne bem ä jaatíanakë béchibo.

¹⁴ Huanärim au yájaka, ínel au jiaahua:

—Maestro, jünéate lütüriata em boojóoriahui, éntok kaabeta bétana emo suáyähui, bueítuk yoremta jachin ä machiakäubechë kaa suuhua, ál-lë tua lütüriai am téjhua juka Diosta böo. ¿Jachu lütüria jáni rey Césarta tómita itom maknakähui? ¿Ata maknake ote kaa ä máknake?

¹⁵ Të Jesús éntok ámet júneakä jítat júne bem ä jaatíabarëhui, huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchíakasem nee jioptua báare? Bueítukem juka tómita inou huéria ä bit béchibo.

¹⁶ Bempo éntok au ä tójjak. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábesu iri jú tómit yáari, éntok i jiojteri jábeta tehuampo yáari?

Huanäi bempo ínel au jiaahua:

—Rey César ä átteak.

¹⁷ Huanäi Jesús ínel am yommiak:

—Juka Césarta áttea Césartem ä mákka. Juka Diosta attea éntok Diostem ä mákka.

Huanärim at guómtek hua ámeu ä nokákäubechi.

Kokkolam nasuk jíabitehuau nátemaijhuame

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸ Huanäi huate saducéom au yájjak, jume kókkolam kaa júchi jíjiabitë tíame. Huanärim ä temajek:

¹⁹ —Maestro, Moisés ínel jïojtek, bueítuk jábe ä sai mukuk, juka ä jubíahua kaa asóakamta tahuak, ä sailahua ä jubeka at usianake ä saila tehuampo.

²⁰ Guoibúsanikam emo sayekai. Jü bathuéeme jubek huanäi muúkuk, të kaa usim jípurek.

²¹ Huanäi jü áa sáu huéeme ä juúbek, të ket muúkuk; huäri júne kaa usim at jípurek. Éntok jü bájikun huéeme ket jíba bénasi.

²² Jume guoibúsanika ä juúbek, tem kaa usim at jípurek. Chúkula éntok jü jámmut muúkuk.

²³ Jum kókkolam jíabitëpo, bempörim jíabetek, ¿jábesu ä jubnake jáni, bueítuk jume guoibúsanika ä jubekai?

²⁴ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Aachem tüisi jijjiobe bueítuk juka Diosta nooki jïojterita kaa enchim taaya béchibo éntok juka ä úttiära.

²⁵ Bueítuk kókkolam násuk jíabitehuäpo kaabe emo jubnake, entok kíalim jume Diosta ángelesim téhuekapo aneme bénasi jíba emo jípunake.

²⁶ Én éntok jume kókkolam jíabitelatunakëhui, ¿jachem kaa ä bit-la Moiséjta jïojteri, Diosta jachin au nokákähui huam ili júya, zarzapo? Júnel ä jiapo: “Ínapone Abrahamta Dios, Isaacta Dios, éntok Jacobta Dios.”

²⁷ Dios kaa kókkolámeu Dios, jíapsámeu ál-la. Júnëlem tüisi jíób-la.

Huä nésauro chë bathuéeme

(Mt. 22:34-40)

²⁸ Huanäi senu escriba áma yépsak nau am noknássuai am jíkkajlataka, éntok Jesústa tüisi am yómmiakau jünériaka, huanäi ä temajek:

—¿Jítasu jü Diosta nésauro bat huéeme símem béppa?

²⁹ Huanäi Jesús ínel ä yommiak:

—Jü nésauro símem béppa bathuéeme ïri ájária: “Íkäre jíkkaja Israel, jü Señor itom Dios, jü Señor huépülai jíbba.

³⁰ Éntoke em Dios Átchay náknake chikti em jíapsimaki, éntok síme em ái jünéribeyi, éntok síme em úttearammea.” Ìri ínel jü nésauro bathuéeme.

³¹ Jü áa sáu huéeme éntok ket álë benna: “Emo bénasi yorémtë náknake em emo ériä bénasi.” Kaíta éntok nésauro chë bej-re ímëi béppa.

³² Huanäi jü judíom ley am mamájtíame ínel au jiaahua:

—Türi, Maestro, lütüriate nooka Diosta huépülaitíaka, bueítuk kaabe éntok aane áapörík béppa.

³³ Éntok jü ito bénasi ä náknä bétana chikti itom jíapsimaki, éntok síme itom ái jita jünériäubeyi, éntok síme itom úttearammea, éntok ito bénasi

yoremta náknähui itom ito ériä bénasi, chë júne bej-re sime hua Diosta bíchäpo naikiari éntok animáalim taijpo tattahuame béppa.

³⁴ Huanäi Jesús tüisi ä yómmiakäu jikkajaka, ínel au jiaahua:
—Katë mékka áu aane Diosta reytaka nésahuebeyhui.
Huanäi naateka kábe jita au nátemajj báreka taahuak.

¿Cristota jábesä ä üusek?
(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Huanäi Jesús tiöpopo am majtiaka ínel ámeu jiaahua:
—¿Jáchisu júntuk jume escribam juka Crístota Davidta üusi tíiya?

³⁶ Bueituk jü Espíritu Santo Davidta teniai ínel jiaahua:

Jü Señor ínel ín Señorbeu ínel jiaahua:

“In bata bétanë yejte, huame enchi béj-reme em guókkim bétuk ín tahuáriäpo tajti.”

³⁷ Jü David, áapo ä Señor rókka, ¿jáchisu júntuk ä üúsek téehua?
Huä gente juebenara éntok tua al-léakä ä jikkajai.

Jesús escribam nātuak
(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Huanäi ínel ámeu jiaahua am majtiaka:

—Émoem suáya jume escribam bétana, téttëbem súpeka rejteka emo türeme, éntok jum plázapo bem tetébotuahuäu musäuleme.

³⁹ Éntok jume baankom bat jokame türeme bempörim béchibo jum nau yayáijhuäpo, éntok jibuähuäpo junne;

⁴⁰ entok huame jámut jókoptulam bem attea üuhuame, entok emo bit-ïaka téebesim oraciónim jojohua. Ímechi chë júnee noki jikot machisi ámet chüpatunake.

Jü jámut jókoptulata ofrenda
(Lc. 21:1-4)

⁴¹ Huanäi Jesús huam tiöpopo tómita nau totoijhuapo pújbapo káteka am bitchay, jachin huaka genteta tómita áma órehui jum kajompo, éntok juebena rikom yún tomita áma óreme.

⁴² Jü jámmut éntok póobetakä éntok jókoptulatakä áma yépsak. Huanäi guoi tómi kaa jaikik bejremta áma jóiyak. ⁴³ Huanäi Jesús ä discípulom núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—Tua lütüriapone enchimmeu ínel jiaahua, ï jámmut póobe jókoptula chë yún áma ä jóiyak simem béppa jum kajompo;

⁴⁴ bueituk sime huaka bem ámeu yeu bilata áma óorek; ïri éntok ä póobétukä násuk juka simeta ä jípurëu áma jóiyak, juka áy ä jibuä éäu junne.

13

Jesús tiöpota tátaptna bétana nooka
(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Huanäi tiöpopo Jesústa yeu sik, huépul ä discípulo ínel au jiaahua:
—¡Maestro, ímëi téttame bitcha éntok jume káarim!

² Jesús éntok ínel au jiaahua:

—¿Jachë am bitcha ímëi bueere káarim? Kaíta téttam nat béppa joka tahananake sime kom tataptunake.

Ániata luutísey séñalim ayúnake
(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Tiöpota beu Oliivo káuhuit ä kátek, akim ä temajek bempóla aneka Peero, Jacobo, Juan, éntok Andrés, ínel jíaka:

⁴ —Itómë téjhua, ¿jahueisu ìri ayúnake, éntok jita séñasu ayúnake béja sîmeta íkâi hueenakeyo?

⁵ Huanâi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jítachem suuhua kaabe enchim bâitâunake.

⁶ Bueïtukim juebenakâ yáijnake ín téhuampo. Huate ínel jáunake: “Ínapone jü Cristo”; éntok juebenam bâitâunake.

⁷ Nássuahüä téamtem jíkkajátek, o nássuabaahuä tí jíaihuamta, katem emo maujtua, bueïtuk junëli huéenake; teé ke taahuari yumánake ániata luutínakëhui.

⁸ Bueïtuk jume naciónim, emo béj-reka emo tóboktianake, éntok yáuram emo béjreka. Buía éntok au yoyóonake sîmekut jak junne; éntok tüisi tébaatunake, éntok kia naa muksi huéenake. Ìri huéeme kia jita innëtáitihuäpo bënasi maachi.

⁹ Émoem suáyâ bueïtukem jume nésauhueme mampo tóijjtuna, éntok sinagogapom bemmúchatunake. Réyim éntok gobernadorim bíchapem yeu núnuna ino béchiïbo, huâmi enchim ino bétana noknákë béchiïbo.

¹⁰ Uttea íkâi evangelio sîme naciónimmeu bat noktúnakëhui.

¹¹ Éntokem áman yeu tóijhuaka bem mampo jóahuako, katem at jachin eiya hua jita enchim noknakebechi. Huaka nokta huâmi orapo Diosta enchim mikâhui, huákârem noknake; bueïtuk kaa emé ínel noknake, jü Espíritu Santo ál-la noknake enchim teniyi.

¹² Huámechi taahuarimmet senu ä sailahua mëtebonake, éntok áchaihuarim bem úsim súatebona; usíarim éntok bem atchaim béj-reka emo tóboktianake, éntokim am súanake.

¹³ Éntok kaabe enchim huáatianake ín téhuam béchiïbo; të ä jíápsäpo tajti tüisi áma yeu sikame, huári jíapsi jínëutunake.

¹⁴ Akem ä bínnake juka juëna yóremta tühuata kaitäpo tahuariamta. Profeta Daniela jíakâ bënasi kaa ä öorëpo órenakeme —jü jiojteta nokame at jünenake—, huanâi jume Judéa buíaräpo joome juya kauhui bícham tenninake.

¹⁵ Jü kari jikat aneme éntok kaa kóm sika kariu kibákeka jita áma núnake;

¹⁶ éntok jü huajpo tékipanoame kaa ä joau nótteka ä kaapam núnake.

¹⁷ Jiokot machínake huame abe asoame béchiïbo, éntok huame ili ússim chítuame béchiïbo huámëi taahuarimmechi.

¹⁸ Dióstahuem buaana kaa séberiaipo íkâi yumánakëhui huaka enchim yeu tennínakëhui.

¹⁹ Bueïtuk huámëi taahuarim kökosi machínake, hua jakhuéi júne kaa ayúakâihui Diosta ániata yáakäpo naateka én tajti, éntok kaa jaibu júchi ayúnake.

²⁰ Juka Señorta kaa huámëi taahuarim ilíikisi yáako, jábe júne kaa jíápseka tahua eiyei. Të huame áapörík yeu púakâu béchiïbo kaa jáikisi am yáuhuak.

²¹ Jábeta enchimeu ínel jíai: “Akema bitcha, ímï aane jü Cristo”, o “Huâmi aane ta jíayo, katem ä súale.”

²² Bueïtuk Cristom ára nókíchim yáijnake, éntok ket profeta aranókíchim, éntok señáalim jonake éntok jita júne ániat yeu machíriana jábeta bâitâu báreka, áma yumátek jume yeu púarim junne.

23 Të eme, jitachem suuhua; simetane enchim téjhuala bat huëpo naateka.

Yoremta Üusi yebísiseyo

(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

24 'Huámëi taahuarimmet hua jiokot éehuamta simsuko, jü täa kaa machisi tahuánake éntok jü meecha kaa machíriata jípunake;

25 jume chókkim éntok téeka bétana kóm huáttinake; hua útteara téekat ayúkame éntok au yoyóonake.

26 Huanärim ä bínnake huaka Yoremta Üusi namupo äbo kóm huemta, tüisi útteakamta éntok ujjorisi machíriakamta.

27 Huanäi jume Diosta ángelesim naa sáunake jume yeu púarim nau am tóijnakë béchibo norte bétana, sur bétana, täata yeu huë bétana, éntok täata áman huechë bétana, buíata yumäu núkisi éntok téekata yumäpo tajti.

28 'Jü chuná óuguochem suuhua jünee béchibo jachin ä machíakähui: hua chuná otta basíhueka sáhuatunake, huanärem jünéenake béja kaa mékka ä bëyehui juka tebujriata síme juyam takanakëhui.

29 Júnëli ket íkái bichátekem jünéenake béja kaa jaiki taahuarim ín yebíjnakeu bëyehui.

30 Tua lütüriapone enchimeu ínel jiaahua, jü gente én kat-ria kaa luutínake simeta íkái ayuäu tajti.

31 Jü téeka éntok jü buíya luutínake, të jü ín nooki ëe.

32 'Huaka taahuata éntok orata áachä yebíjnakeu kaabe ä jüneria; kial huame Diosta ángelesim áman téhuekapo aneme junne, éntok ínapo jü Usíari junne. Áapo jíbba, jü áchaihuari.

33 'Áachem suuhua, katem koptel-la, éntokem Diostau buaana, bueítukem kaa jüneya jahuéi íkái hueenakëhui.

34 Yoremta ä jóa tö sika mékka bíchaa sikamta bénasi maachi; jachin jü yoreme ä sáhuëu lütüriata máknake ä jóapo am nésauhakë béchibo, éntok nátepolá tékíla bem jonákëu am máknake; puértata suáyamta junne kaa kotcháunake, bueítuk au boobit íaaka.

35 Huámëi bénasi emé kaa koptélnake, bueítukem kaa jüneya jahuéi juka jóakamta yebíjnakëhui, jamak kúpteyo, o tukáa násuk huéeyo, o totorórata kuseyo, o kethuei bíchaa;

36 Huanäi Áapo yepsákátek bueítuk kaa enchim kócheme téunake.

37 Enchimmeu ín nokákähui simemmeunä nooka: katem koptel-la.

14

Noki nau tütehua Jesústa buíjnä béchibo

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

1 Guoi taahuarim bëyei pájko paskuata huenakeyo, éntok jume páanim kaa lévaduuraka áma buäbuame. Jume tiöpopo nésauhueme éntok jume escribam áachim tekípánoai jachin Jesústa báitáhuaka bem ä buíjnakëhui ä më béchibo.

2 Huanärim ínel jiaahua:

—Kaa pájko táapo türi buíjbéchébo, bueítuk jü gente jachinaik jünne au tóboktianake.

Jamut, báa musála jubak Jesústat töak jum Betániapo

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³ Huanäi Jesús jum pueblo Betániapo Simmom jü sähua leprata jípurëuta jóapo aneka jíbuäi. Senu jámmut éntok áma yépsak nardo báhuata musäla jubak ili teta sótöpo huériaka, tüisi béj-remta. Huanäi juka ili sótöta teníapo jámtiaka, kóbat aachä töak.

⁴ Huanäi jume huate áma aneme omteka ínel nau jiaahuay:

—¿Jatchíakasu i ili bää ínëli kia guötiahuak?

⁵ Bueituk i bai cien taahuari tékilta bejhua béekipo nénkitu éehuai, póobem ania béchïbo.

Huanärim jámutta bétana kaa türik nookai.

⁶ Të Jesús ínel jiaahua:

—Akem ä tojja. ¿Jatchíakasem muksi ä éetua? Tühuata inou yáala ïri jámmut.

⁷ Jume póobem jibem enchimmak jípunake, éntok ínel éátekem ára tühuata ámeu yauhua; të nechem kaa jíba im jípunake.

⁸ Ìri jámmut ára ä joäu inou yáuhuak, bueituk au bamijtuaka juka ili báata takahuat ínot töak ín máänä béchïbo.

⁹ Tua lütüriapone enchimeu ínel jiaahua, kial jak júne íkái evangeliota nokhuäpo, síme ániachi, íkái jámutta yáakäu ket noktúnake au huáatinä béchïbo.

Judas, Jesústa bejreme bem mampo ä tojrokak

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Huanäi Judas Iscariote, jume dóocemmak näikiatukähui, jume sacerdotem chë áma nésauhuemmeu siika, Jesústa bem mampo toij báreka.

¹¹ Huanäi bempo ä jíkkajakä tüisi al-lëiak, éntokim tómita ä makrókakä taahuak. Huanäi Judas jachin Jesústa bem mampo ä tóijnakeu jaríai.

Santa Ceenata jo nésaihuame

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹² Huanäi jume páanim kaa lévadurakame buähuä taahuarim naatëpo, kabáram súahuakä pajkota béchïbo, jume ä discípulom ínel au jiaahua:

—¿Jákusë itom ä tütëia pajkóata em buänakepo?

¹³ Huanäi guoyim ä discípulom áman jaasek ínel ámeu jíaka:

—Ámanem kaate huam puéblohui. Enchim nankínake jü yoreme bäam báchiapo huériaka. Akem ä guojáanake.

¹⁴ Ä kibákekäpo jóakamtauem ínel jáunake: “Jü Maestro ínel jiaahua: ¿Jákusu káttek jü kari áma yore mamábethuame, pajkóata áma ín buanakëhui ín discípulommaki?”

¹⁵ Huanäi Áapo enchim ä téjhuanake juka buëuru kárit jikachi béja tüteta. Huämirem ito béchïbo juka buähuamta yáanake.

¹⁶ Huanäi ä discípulom buere joaräu yájaka. Bem ä téjhuahuaka páman símeta téhuak. Huanärim paskuata béchïbo ä tütek.

¹⁷ Huári kúpteyo, tukáriu yumái áman siikä jume dócemmaki.

¹⁸ Huanäi mesáu jokä am jíbuäi, Jesús ínel jiaahua:

—Tua lütüriapone enchimeu ínel jiaahua, huépülakä enchim násuk ínomak jíbuäme kaa nee huatíame mampone toijnake.

¹⁹ Huanäi bempo siróктаitek, éntokim símetaka huépülaka júnelim nau jiaahua:

—¿Ínapo ájaria jáni?

Éntok jü tábuika këtchi:

—¿Ínapo ájaria jáni?

20 Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—Jüri ájaria jü huépülaka enchim dóocem násuku puraatopo ínomak páanim kómoniamé.

21 Tua lútüriapo, ä böot huéiye jü Yoremta Üusi, ä bétana jiojteripo bénasi, të jjiokot hua yoreme ä bejreme mampo ä tojame juka Yoremta Üusi! Türi eiyei huäri yoremta béchibo jahuéi júne kaa yeu tómteko.

22 Huanäi bempörim jibuäi, Jesús jume páanim nüka, Diosta tü eäu ámet chúpaka am rébektiak, éntok am miíkkak ínel jíaka:

—Akem am buäye; iri jü ín takahua.

23 Juka vásota nüka éntok Diostau buanaka, ket am miíkkak, huanäi simetakam áma ä jéka.

24 Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Íri jü ín ojbo, juka bemela nokta itom nau lütüria yáari útteata máknakeme, éntok búrum béchibo guötinakeme.

25 Tua lútüriapone ínel enchimeu jiaahua, kanne júchi íkái páras báhuata jinake júnak jübua bemélasí áman hua taahuarit Diosta rey nésahuepo anéteko.

Peero Jesústa kaa au täya tíanake

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

26 Huanärim huepul buikim buiksuka, Oliivo káuhuii bíchaa sájjak.

27 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Simetakem inoi májhueka nee töteénninake én tukáapo, bueituk ínel jiojteri: “Kabyerótane kökosi yáanake, huanäi jume kabáram chíbejtínake.”

28 Të chúkula béja jíabitekne enchímpat huéénake buiära Galiléau bíchaa.

29 Huanäi jü Peero ínel au jiaahua:

—Éläposu simetaka emoi majhuë, të ínapo ée.

30 Huanäi Jesús ínel au jiaahua:

—Tua lútüriapone ínel emou jiaahua, émpë, én tukáapo, totorörata kee guosa kuséi, baisë kaa nee emo täya tíanake.

31 Të áapo chë júne jiaahuay ínel jíaka:

—Émomak júnene ket muknake, tëne kaíbu kaa enchi ino täya tíanake. Síme ket ánëli jíba jiaahuay.

Jesús Getsemanipo oraciompo Diostau nookak

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

32 Huanärim huerto Getsemaníu ti tehuakähui yájaka, Jesús ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Ímirem joye huäm Diostau ín oraciompo nokäu tajti.

33 Huanäi juka Perota, éntok Jacobota, éntok Juanta núnuka, yam núk siika, huanäi tüisi sirókaka ä jíápsipo kökosi eetaitek,

34 éntok ínel ámeu jiaahua:

—Tepa tüisi sirokä jü ín jíapsi. Béjane mukém cheiya. Ímirem nee boobícháihui. Katem kókoche.

35 Huanäi huam jëla sika, buíau tajti mülaa chatuka Diostau oraciompo nookak: Ínel éätek huákäi orata kaa au ä yumátua sáhueka,

36 ä oraciompo ínel jíaka:

—Abba, ín Átchay, síme jita júne kaa obíachi emo béchibo. Katë nee ä jitua juka jikot emo bit huapo vásota; të kaa ínel ín éä béchibo, ál-la em ä türë pámanë ä yauhua.

³⁷ Huanäi discípulommeu yepsaka, kócheme téuhuak. Perotau entok ínel jiaahua:

—Simmom, ¿jáché kotche? ¿Jáchë senu oram júne kara kotcheka aane?

³⁸ Katem kókoche, éntokem oraciompo Diostau nooka juëna éerita kaa enchímet ayúnakë béchibo. Jü jíapsi lútüriapo óusi éä jiöbe, të jü takahua kaa útteak.

³⁹ Huanäi júchi áman nótteka, Diostau oraciompo nookak, huakäi jíba nokaka.

⁴⁰ Huanäi nótteka, júchi kócheme téuhuak, bueítuk yetem útteakä ámet huéchilatukai. Huanärim kaachin ä yommia máchiakai.

⁴¹ Huanäi bájikun júchi nótteka, ínel ámeu jiaahua:

—Kóchéem én ál-la, éntokem jimyore. Béja, jü ora yúmala. Ími, jü Yoremta Üusi jume Diosta bejreme mampo toijna.

⁴² Jáptëem, jántebu: hua nee nénkakame äbo jëla huéiye.

Jesústa peréesotehuakähui

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³ Ketune ä nokaisu Judas áma yépsak, jume dóocemmak náikiatukaihui. Juebena gente éntok áamak kaatei esparaka éntok kúkutaka. Ímëi jume juebena gente éntok áamak kaatei esparaka entok kúkutaka. Ímëi tiöpopo nésauhueme bétana kaatei, éntok escribam bétana, éntok jume yoiyöturim bétana.

⁴⁴ Huä ä nénkinakeme éntok séñata am máklatukai ínel jíaka:

—Huä ín besíitonakëhui, huäri ájária; akem buíseka, kuttílasi ä huéria.

⁴⁵ Huanäi Judas áma yepsaka, au rúkteka ínel au jiaahua:

—Maestro, Maestro.

Huanäi ä besíitok.

⁴⁶ Huanäi bempo at jaateka ä peréesotek.

⁴⁷ Senu éntok áma aneme ejparam yeu huíkeka juka tiöpopo chë nésauhuemta sauleero nakä chukti mámákok.

⁴⁸ Huanäi Jesús gentetau ínel ámeu jiaahua:

—¿Ékbualata buij báaremta bénasem esparakä éntok kúkutaka yeu sákala nee buij báreka?

⁴⁹ Chikti táapone enchimmak aaney jum tiöpopo enchim majtíaka, tem kaa nee peréesotek. Të ìri ínëlituk juka Diosta noki jiojteri chúpna-kë béchibo.

⁵⁰ Huanäi síme jume discípulom Jesústam töténnek.

Jübuua yötume yeu búitekame

⁵¹ Të senu jübuua yötume ä guojáasek kia sábanampo au bitialataka, huate áma aneme éntok ä buíssek;

⁵² të áapo au yeu huíkeka sábanam ámeu töbúitek. Huanäi kaa sánkokä búitek.

Jesús yäurapo yeu toijhuak

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵³ Huanärim Jesústa hua sacerdote tékilta buéresi nésahuemta mampo ä tojjak. Huanäi jume sacerdosio tékilpo chë nesahueme, jume yoiyöturim, éntok jume escribam emom nau tojjak.

⁵⁴ Peero éntok mékkäriat ä guojáasei huam sacerdote tékilpo buéresi chë nésahuemta tebat huaijhua tajti. Huanäi tájimmeu kátekai súkkähueka jume porisimmaki.

⁵⁵ Jume sacerdote tékilpo buéresi chë nésahueme éntok sime jü concilio yáura; nokta Jesústa ä bej-reka huemta ä kobnákemtam jariai, ä mëtebo béchïbo; tem kara ä teuhuai.

⁵⁶ Bueïtuk juebenakä ä béjreka aranókïchiata nookai, të hua bem nokihua kaa nánancha hueiyei.

⁵⁷ Huanäi huate jápteka, aranókïchiata áatana nookak ínel jíaka:

⁵⁸ —Ítapote ä jkíkkaijla ínel jiamta: “Íkáine tiöpota mámammea yáata tátabnake, éntok baij taahuata hueine täbuik yáanake kaa mámammei yáata.”

⁵⁹ Të kia junëli júne jíba kaa nánancha chätui jü nooki.

⁶⁰ Huanäi jü sacerdosio tékilpo chë nésahueme áme násuk kíkteka, Jesústa temajek:

—¿Jachin júne kaa am yommia? ¿Jítasu ímëi émo bétana nooka?

⁶¹ Të Áapo jíba kaa jáleka. Kaa am yommiak. Huanäi jü sacerdosio tékilpo chë nésahueme júchi ä temajek:

—¿Jache empo jü Diosta yeu púari Cristo titéhuaakame, jü chë Yörihuamta Üusi?

⁶² Huanäi Jesús ínel au jiaahua:

—Ínapone ájaria. Akem ä binnake huaka Yoremta Üusi Dios tua útteakamta bata bétana kátekamta, éntok namupo äbo huemta téhueka bétana.

⁶³ Huanäi jü sacerdosio tékilpo chë nésahueme ä supem siutiaka ínel jiaahua:

—¿Jítasu éntokte at boobinnake ä bejreme nokame jariaka?

⁶⁴ Akem ä jikkaijsuk juka juena nokta Diosta bej-reka ä nokakähui, ¿jachisem ä bitcha?

Huanäi simetakam bettek at nonokak, ä türinake tiaka ä mëna béchïbo.

⁶⁵ Huanäi huate at chit huatti taitek entokim ä puj summaka ä chonnay, ínel au jiaka:

—¿Diosta bétane nooka jabeta enchi chonähui!

Jume alguacilim entok jopemmet ä chonnai.

Peero Jesústa kaa au taaya tíya

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-29)

⁶⁶ Perota tebatpo bétuk ä aaneyo, jü jamut sumo sacerdoteta, tékil nésauta joriame áma yepsak.

⁶⁷ Huanäi Perota sukkahuemta bíchaka ínel jiaahua:

—Empo ket Jesús Nazarenotamak aaney.

⁶⁸ Të Peero kaa ä lütüria tíya ínel jiaka:

—Kanne ä täya, éntokne kaa júneiyya jita em nokähui.

Huanäi pakun bíchaa yeu sika, totoröra entok kukusuk.

⁶⁹ Jü áma saihuame entok júchi ä bíchaka, jume áma aanemmeu ínel jiautáitek:

—Íri ámemak joome.

⁷⁰ Të áapo júchi kaa ä lütüria tíya, të chúkula jume áma anëihui júchim Perotau ínel jiaahuay:

—Tua lütüriapo empo am jálæk, bueïtuk empo Galileo; em nokaü entok bem nokaü benna.

⁷¹ Huanäi juénasi jiautáitek, ä nokihua bat kechaka kaa ä lütüria tiaka:

—Kannä täya íkái yoremta enchim áa bétana nokähui.

⁷² Huanäi jü totoröra júchi kúkusuk. Huanäi Peero juka Jesústa au nokákäubeu huahuáatek ínel au ä jíakäubehui: “Kee jee juka totorörata guosa kúseyo, baisë kaa nee emo täya tíanake.” Huanäi jünéaka, kaa at al-lëäkä tüisi buaanak.

15

Jesús Pilátota bíchäpo aane

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Yeu máтчuk jíbba, jume tiöpopo chë nésauhueme, yoiyöturimmaki, escibammaki, éntok jü concilio, síme nau rúktek nokta nau tüte báreka. Huanärim Jesústa súmaka, Pilátota mámpo ä tójjak.

² Huanäi Pilato ä temajek:

—¿Empo ínel jü judíomeu rey?

Áapo éntok ínel ä yommiak:

—Jéehui, em jíä bénasi.

³ Jume tiöpopo chë nésauhueme éntok juebenak bétanam ä nätuai.

⁴ Jü Pilato éntok júchi ä temajek:

—¿Jachin jünë kaa am yommia? Jita chikti bétanam enchi nätua.

⁵ Të Jesús jíba kaa ä yommiak. Jü Pilato éntok at guómtek kaa ä jíalekä béchïbo.

Jesústat noki chúpahuak ä mëna béchïbo

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

⁶ Jü Pilato pajko táapo jíba huépul perésota butbúttiai, kia jábeta junne bem aahuähui.

⁷ Senu áma aaney Barrabás ti tehuaka, perésotakä ä jáläimmaki; yaurata béj-reka emo tóboktiahuakäpo yore súalataka.

⁸ Huanäi jü gente juebénaka Pilátotau kimuka, au nookak jíba bénasi huaka ámeu ä jojóäu ä yásáuhueka.

⁹ Huanäi jü Pilato ínel ámeu jiaahua:

—¿Huaka judíomeu réytem búttia ía?

¹⁰ Bueítuk jüneiyai jume tiöpopo chë nésauhueme kia huaka buéresi jita ä jóäu at ínnëaka au ä tóijtúkähui.

¹¹ Të jume tiöpopo chë nésauhueme juka juebena genteta nok téjhuak chë ä türinake tíakä huaka Barrabásta ä búttiana béchïbo.

¹² Huanäi jü Pilato júchi am temajek:

—¿Jítasem júntuk nee au yáa ía hua judíomeu réipo enchim täyäbehui?

¹³ Huanäi bempo juchéntok chaitáitek ínel jíaka:

—¡Kúrusichë ä popóntebo!

¹⁴ Të jü Pilato ínel ámeu jiaahua:

—¿Jita juénaksu júntuk yáala?

Bempo éntok chë júne chaayey ínel jíaka:

—¡Kúrusichë ä popóntebo!

¹⁵ Huanäi jü Pilato huakä genteta al-leetua báreka, Barrabásta yeu béebak; Jesústa éntok bemmúchateboka, bem mámpo ä tójjak kúrusit ä popónnä béchïbo.

¹⁶ Huanäi jume sontaarom áman huaijhua paláciopo ä tójjak, pretoriopo; huanärim síme huate sонтarom nau núnnuk.

¹⁷ Huämirim lilata ä sánkotuak, éntokim huíchata huíköpäaka ä corona yáaka, kóbat áachä yétchak.

¹⁸ Huanärim éntok ä tetébotuataitek ínel jíaka:

—jÍbë jíapsinake judíomeu rey!

19 Éntokim bakai kóbachä bebbai. Achim chithuathuattei, éntokim tónommia jápteka au mujtei.

20 Huanärim tüisi ä junnériasuka éntok lila sánkota ä úhuaaka, ä sánkohua ä sánkotuak. Huanärim yeu ä núk sájjak kúrusit ä popómboka.

Jesús kúrusit popontakä muúkuk

(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

21 Huanärim senú yoremta huasá bétana huemta, Simmom Cireneu joometa, Alejandro éntok Rúfota atchai, jukarim kúrusta püaktituak ä huériunakë béchibo.

22 Huanärim Jesústa Gólgota ti tehuakäu bíchaa núk sájjak, itom nokpo Mukila koba kauhui ti jiaubáare.

23 Huanärim vinota mirrámak nau kuutíata ä jítua báarei, të Áapo kaa ä jëka.

24 Huanärim huämi kúrusit ä popónsuka, ä sánkohuam näikimtek nat ä sortiároaka, jábesu ä átteanake jáni ti jiaka.

25 Huanäi kúrusit ä ponhuái béja bätanim jiaahuay kethuétana.

26 Huä nooki kúrusit jiojtekähui jita béchibo ínel ä yáahuakähui, ínel jiaahuay: “Íri jü judíomeu Rey.”

27 Guóyika éntok ékbualatakä ket áa beu kúrusit popónhuak, seenu ä batatana, senu éntok ä míkkötana bétana.

28 Huämi chúppuk hua jiojteri ínel jíame: “Éntok jume juëna yórememmak naïkiatuk.”

29 Huanäi jume áma huam kateme ä junneriai koba huíuteka éntok ínel jíaka:

—Jajáa, empo Diosta tiöpo tátabeka éntok baij táapo júchi ä yéchanakeme,

30 émoë jínëuka. Kúrusit kóm huéiye.

31 Alë Bénasi jume tiöpopo chë nésauhueme ket ä junnériaka ínel nau jiaahuay jume escribammaki:

—Huatem jínëuk, Áapo éntok kara au jínëu.

32 Jü Cristo, Israéltau au Rey tíame, éläpo ëni kúrusit kóm huéenake, huanäi të ä bichätek ä súalnake.

Jume áamak kúrusit popóntukähui éntok, kéchim ä junneriai.

Jesústa mukukähui

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

33 Huanäi dóocem jiai, kaa machisi taahuak síme ániachi bájim jiäu tajti.

34 Huämi bájim jiai, Jesús tüisi kusisi cháchayek ínel jíaka:

—Eloí, Eloí, ¿loma sabaktani? —itom nokpo ínel jiaubáare: In Dios, In Dios, ¿jatchíakasë nee ínapola toijla?

35 Huate áma aneme éntok ä jikkajaka, ínelim jiaahuay:

—Jó, Elíastau chaaye.

36 Huanäi senu áman búiteka, juka espónjata vinágrepo kómoniak, éntok bakat ä óreka ä jítuak ínel jíaka:

—Boobíchäem, átä bínnake juka Elíasta jachu au yepsakä kómä yéchanake jáni.

37 Të Jesús tüisi kusisi chachayeka muúkuk.

38 Huanäi jü cortina tiöpopo órekau násuk áman síutek, jikat naateka kóm tajti.

³⁹ Huanäi jü capitán romapo joome Jesústa pújapo huekäihui, kusisi chachayeka ä mukuk bíchaka, ínel jiaahuak:

—Lütüriapo i yoreme ájáriatukai jü Diosta Üusi.

⁴⁰ Jaamuchim éntok ket mékkáriat aneka ä bitchai. Ímëi násuk aaney jü María Magdalena, éntok María Jacobo jü chë ilitchi, Salomé, éntok Joseta áiye.

⁴¹ Ímëi jáamuchim Jesústa jum Galiléa buiärapo ketune anéi áamakim rejtei, éntokim nésaute ä joría. Éntok huate jáamuchim ket juebenakä áamak buere joära Jerusaléniu jikau sájakäu áma aaney.

Jesús mäahuak

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴² Huäri taahuarit tukariu yúmako, símeta tüisi toijbárekam obisi aaney, bueítuk jimyore taahuari yokoriapo yúmasey.

⁴³ Kíalíku José, pueblo Arimateapo joome, yäuraapo tékiakame tüisi täyahuakä éntok yörihuame. Ket huaka Diosta reytaka néсахueu boobícháihui, áma yepsaka, kaa májhueka Pilátotau kibákek; huanäi Jesústa takahua aahuak.

⁴⁴ Pilato at guómtek Jesústa lauti mukuk tiaka. Të juka capitanta núnuka, ä temajek ä múksuka bétana.

⁴⁵ Capitanta ä téjhuak jíbba, huanäi Joseta mámpo ä tójjak juka Jesústa takahua.

⁴⁶ Huanäi José sábanam jínuka, kómä yéchaka, áma ä bitiak. Huanäi sépultuura, téta buéjtukaïpo, ä teekak. Tétata éntok sépultuura puertau bíaktiakä ä páttiak.

⁴⁷ María Magdalena, éntok María Joseta áiye, akim ä bitchai jak ä tekhuakähui.

16

Jesús kókkolam násuk jíabitek

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Juka jimyore taahuata simsuk, María Magdalena, Salomé, éntok María Jacobota áiye, juka musála jubakim jínuk Jesústa takahuat ä óre báreka.

² Huanäi kethuéitana, lominko táapom jum sépulturau yájjak, béja täata yeu simsúlatuko.

³ Huanärim nau ínel jiaahuay:

—¿Jábesu juka téta sépultuurata puértapo kátekamta itom mékka bíaktirianake jáni?

⁴ Huanärim áman remteka juka tétata mékka bíaktiata bitchak; jü teta éntok tüisi buëuruakai. ⁵ Huanärim sépulturapo kimuka, senu yoremta jübua yótumta batatana bétana áma kátekamta bitchak, tósalik tebek sánkokamta; huanärim guómtek.

⁶ Të áapo ínel ámeu juahua:

—Katem majhuë. Jesús Nasarénotem jaría, huaka kúrusit popónhuakamta. Béja jíabitela; kaa imi aane. Akem ä bitcha im ä tekhuákai.

⁷ Ámanem sájakä juka Perota téjhua, éntok jume huate ä discípulom. Ínelem ámeu jiaahua: “Áapo enchímpat huéiye áman pueblo Galiléau bíchaa; huämirem ä bínnake, enchimeu ä jíakäpo bénasi.”

⁸ Huanäi bempo jum sépultuurapo yeu sájakä teénnek, mauj-rimmei emo yoáka. Tem kaabetau jíalek, guómtilataka.

Jesús María Magdalénatau au yeu machíriak
(Jn. 20:11-18)

⁹ Jesús éntok jü lominko táapo kethuéitana jíabitelataka, María Magdalénatau bat yeu machiak, iachí éntok guoibusan lemoniom yeu béblatukai.

¹⁰ Áapo éntok sika huame áamak anlatukammeu jünéhuamta am makkak; huámëi éntok sirókakä éntok buanaka áma aaney.

¹¹ Të bempo ä jíabitelatukäu jíkkajakä, éntok áapörík au ä bil-la tíau jünem kaa ä súalei.

Jesús guoi ä discípulommeu au yeu machíriak
(Lc. 24:13-35)

¹² Chúkula, tábuiasi guoyímmeu au yeu machíriak, huaj páman am kateyo, sékana pueblou bíchaa.

¹³ Huanäi huámëi ket áman sájaka jume huaatem tejhuak; të bempörím júne kaa súsualek.

Jesús, apóstolim huatem majtiasimeka ániat am katchauhue
(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴ Chúkula béja óncemmeu, au yeu machíriak mesáu jokammehui. Huanäi kuttílasi ámeu nokak bem kaíta súalë béchíbo, éntok námakak bem jíapsekä béchíbo. Bueítukim kaa am súaley huame ä jíabitelatukäu ä bíchakame.

¹⁵ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Síme ániachem kaate, éntok íkái evangeliotem ámeu noknake síme géntemmehui.

¹⁶ Huä ä súalekame éntok au batötebokame jínëutunake. Huä kaa ä súalekame éntok jìokot machisi noki at chúpatunake.

¹⁷ Éntok ímëi séñalim huérianake huame ä súaleme: In téhua úttearammeay lemoniom yeu bébnake; éntokim bemela nokta noknake;

¹⁸ bakóchimim mámammea buijnake; éntokim óijta jëk jünem kachin ayunake; jume kökoreme béppa mámtëkim am tütenake.

Jesús téhuekau jikau siika
(Lc. 24:50-53)

¹⁹ Huanäi jü Señor junëli ámeu noksuka, áman téhuekapo jikat mabethuak, éntok Diosta bata bétana yéjtek.

²⁰ Huanäi bempo yeu sájaka, juka tü nokta nookak símekuchi. Jü Señor éntok am aníai juka nokta lütüría jóakä huame señaalim bem joaíbeyi. Júnentunake.

Jü Evangelio San Lucajta Jiojtekähui

Lucasta Teófilotau jiojtekähui

¹ Juebénaka éaka áu kikkimusula tua lútula ä jiojte báreka juka ímï ito násuk tua yö lütüriapo yeu sikamta,

² jume kësampo naateka bem pusimmea ä bíchakame jume itom ä majtiakame, éntokim ä tekipanuy íká Diosta nooki.

³ Ínapo éntok chúkula béja át nátemaijsuka jáchin ä naatekähui éntok símekut tüisi suasuka, kétne émou ä jiojte báreka taahuak ä huëpo bénasi, empo Teófilo huatem násuk yörihuame,

⁴ em ä täyanakë béchïbo huaka em majtiahuakähui ä lütüriatukähui.

Jü Juanta yeu tómtinake bétana nokhuame

⁵ Juka Heroodesta Judeapo reytuko, senu sacerdote Zacarías ti téhuaaka tiöpopo tékiakay, Abíasta géntepo jometukay. Ä jubi éntok Arónta familiapo jometukay, éntok Elisabet ti téhuaakay.

⁶ Náhuichikam lútula jíapsay Diosta bíchäpo, éntok kaita juénasi jita áme bétana nokhuay, bueitukim Señorta nésauro johuay.

⁷ Të katim üusekay, bueituk Elisabet kaa äasoay, éntokim, béja yoiyötukay.

⁸ Sejtul táapo, sacerdoote tékil huë páman Zacaríasta tiöpopo Diosta bíchäpo jita ä joaysu, ä tékiakä pámani, ä yoiyoturim ä huériapo bénasi,

⁹ jume tiöpopo tékiakame ä huéria pámani, Zacarías áma yuktiahuak, juka inciensota ä táanakë béchïbo, Señorta altariu huáijhua kibakeka.

¹⁰ Huanäi síme jü pueblo páku aneka Diostau oraciompo nokay, inciensota táahuayo.

¹¹ Huanäi Diosta ángel Zacariastau yeu machiak, incienso altarta bátam bétana hueka.

¹² Huanäi, Zacarías ä bíchaka guómték, éntok kaachin an máchika majhuëy.

¹³ Të jü ángel ínel áu jiaahua:

—Zacarías, katë májhue, jü em nétanëu Dios enchi jíkkajak. Jü em jubi Elisabet ili outa asoanake. Juan të ä téhuaatuanake.

¹⁴ Huanäi tüisi al-leehuame émou ayunake, éntok juebénaka al-leaka tahuanake yehuä tómtékä béchïbo,

¹⁵ bueituk jü em üusi yörisi jíputunake Diosta bíchäpo. Vinota o jita ái nanaa kóhuamta kaa ä jïnake, éntok kee yeu yoreka Espíritu Santoy tápunitunake.

¹⁶ Juebena Israelitam Dios Señortau bíchaa am jíapsi kúaktianake.

¹⁷ Huäri Espíritu úttiära Elías profetatat aneï bénasi áamak anake, huäri úttiäray Señortapat huénake, jume áchayhuarim bem üusimneu bíchaa kaa béttek jíapsitam jípunakë béchïbo, éntok huame kaabeta yöreme jábetam yörinakë béchïbo. Júnëli béja jume Señortau rúktinakeme tüisi majtianake tülisi Señorta am mabetnakë béchïbo.

¹⁸ Zacarías ínel áu jiaahua jü ángeltahui:

—¿Jáchisune íkai jüneríanake? Bueitukne öla, éntok ín jubi júne jámyöla.

¹⁹ Ä yómmiaka ínel áu jiaahua jü ángel:

—Ínapone Gabriel, Diosta bíchäpo aneme. Äbone bíttuari íkäi bemela nokta enchi téjhua sáyhuaka.

²⁰ Enë kara noknake, éntoke múurotaka tahuanake, íkäi ínel yeu simëu núkisi, kía juka ín émou noki kaa em súalekä béchïbo. Ìri síme lútüriatata yeu huéenake, taahuata yúmako.

²¹ Huä génte éntok Zacaríasta boobícháihuiy, éntok emom temajey huaijhua tiopopo ä bínhuatü béchïbo.

²² Të Zacarías päkun yeu sika béja kara ámeu nokaka taahuak. Huanärim béja jünëiak jita áu yeu machiakähui jum santuariopo, áapo éntok séñampo ámeu nookay, junëli béja múurotaka taahuak.

²³ Huanäi juka ä tékia áma yáasuka, jume taahuarim yúmariasuka, béja ä jóau bíchaa siika.

²⁴ Chúkula huame taahuarim simsuko, béja ä jubiahua Elisabet abe asoaka yeu siika. Huanäi ä jóapo kaa yeu siika, mamni metpo, ínël jíakari:

²⁵ “Íkäi inou yáuhuak, jü Señor ímëi taahuarim huëpo, béja nee ä úhuak, juka tiasi máchiraata simem bíchá násuku.”

Jü Jesústa yeu tómtinake bétana nokhuame

²⁶ Búsan mecham huéeyo, jü ángel Gabriel áman bíttuahuak Diosta bétana, Galiléa buere joarahui Nazaret ti téhuakähui,

²⁷ jámut bemetahui. Huäri éntok áuritukay, ili yoreme jübua yötume ä jubisey, José ti téhuaakame. Davidta familiampo jometukay. Jü jámut beeme éntok María ti téhuaakay.

²⁸ Huanäi ä anëpo kibakeka, ínel áu jiaahua jü ángel:

—¿Dios enchi ania al-leäe! Señor émomaki. Áapo tühuata emo bétana näikiala síme jáamuchim násuku.

²⁹ Të áapo ángelta bíchaka, kaachin an máchika taahuak, juka ä nokakä béchïbo. Huanäi ínel éiyay:

—¿Jíta teboterisa jáni ìri?

³⁰ Huanäi jü ángel ínel áu jiaahua:

—María, katë májhue. Diosta tü eähue jájamla.

³¹ Én éntok abe asoake tahuanake. Usi outë asoanake, éntok JESÚS të ä téhuatuanake.

³² Ìri buéresi ériana. Jikat bétana usiari ti téhuaana, jü Dios Señor éntok juka ä átchay David Rey nésauro ä máknake.

³³ Huanäi Jacobtamak huéerimmak reytaka nésaunake jíba béchïbo. Huä ä reytaka ä nésehueu éntok kaa lütinake.

³⁴ Huanäi María ínel áu jiaahua jü ángeltahui:

—¿Jáchisu éntok ìri huéenake, bueituk ínapo kennee kuuna?

³⁵ Huanäi jü ángel ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Jü Espíritu Santo emo béppatunake. Huanäi jü jikat anemta úttiära ä jékkay enchi jékkatunake. Huäri béchïbo jü santo ili usi yeu yoremtunakeme, Diosta Üusi ti téhuaana.

³⁶ Éntok két jü em huahuaji Elisabet, áapo két abe asoaka tahuala, ä jámyölatukä násuku, én béja búsan meeche, abe asoakari, jü kara asoame ti täyahuame,

³⁷ bueituk Diosta béchïbo kaita obiachisi maachi.

³⁸ Huanäi béja María ínel jiaahua:

—Ímine aane, Señorta nésau yáa báreka. Éläpo inot chúpatunake jü enchi inou nokakähui.

Huanäi béja jü ángel ä tö siika.

María Elisabetta jóau nōitisek

³⁹ Huámechi taahuarimmet María bamsipo yeu siika, buere joära Judeau bíchaa; iri pueblo júya káhui násuk taahuay. ⁴⁰ Huanäi Zacaríasta jóau kibakeka, Elisabetta tebotuak.

⁴¹ Huanäi jü Elisabet Mariáta teboteri jǰikkajaka, jü ili usi tómpo chéptek. Huanäi éntok Elisabet Espíritu Santoy tápunak,

⁴² éntok tüisi kusisi ínel jiaahua:

—Diosta tü eäu emo bétana näikiari síme jáamuchim násuku, éntok ä tü eäu tápuni jü em tómpo yoremtulame.

⁴³ ¿Jatchiaku inapo áma yeu púari, juka ín Señorta áye nee äbo bínnaké béchibo?

⁴⁴ Bueítukne em teboteri jáahua im nakammeu yúmako, ili usi al-lerimmea ín tómpo chéptek.

⁴⁵ Úttesi al-leehuamta jǰipunake jü ä súsualekame, bueítuk lütüriataka yeu huénake juka Señorta bétana émou nokakähui.

⁴⁶ Huanäi María ínel jiaahuak:

In jíapsi buéresi Señorta úttile.

⁴⁷ In espíritu éntok al-leiya, Dios ín jínëulerotachi.

⁴⁸ Bueítuk kaita nee béj-riay junne, nee yeu púhuak, áapörík nésau jíba joamta, éntok, én naatekam Diosta tü eäu nee jájamlä tíanake síme nat tomti kateme.

⁴⁹ Bueítuk jü Dios jita jo árahueme buere tühuata inou yáuhuak. Santomme, jume ä téhuam.

⁵⁰ Diosta yore nak jikolëu jíba síme nat tomti kateme béchibo. Jume ä majhuëka ä yöreme.

⁵¹ Ä mámammea yún jita bueere yáala, am chíbejtiak jume bem jíápsipo kaa tü eerim emo buérialeka aneme.

⁵² Jume úttiakame reyta yeyesäpo yeu am jaasek; éntok jume bétuk emo nüyeme éntok jikau tóboktiak.

⁵³ Huame tébäureme buéresi tühuata miikak; huame rikom éntok kaita am makaka am sákatuak.

⁵⁴ Juka nación Israelta ä nésahui joamta aniak, yore ä nak jikolibeu kaa koptiaka ä jikokrek.

⁵⁵ Júkai ámeu nookak, itom yoiyöhuammehui, Abrahamtamaki, éntok jume ä üusimmaki, jíbapo béchibo.

⁵⁶ Huanäi María báij metpo jáni Elisabetamak taahuak. Chúkula béja ä jóau nóttek.

Juan Bautistata yeu tómtékähui

⁵⁷ Jü Elisabet jume taahuarim yúmaríasuka, outa asoak.

⁵⁸ Diosta jüneli ä nak jikoleka béchibo. Huanäi jume áa chíkola jóakame éntok jume ä huahuayriam ámanim ä bitchak. Huanärim úttesi al-leakam taahuak, Diosta junéli ä jikokrekäu béchibo.

⁵⁹ Guoj naiki taahuarim yúmak, ä circuncidaroatebok, juka ili usita. Huanärim ä áтчay téhuam, Zacaríasim, ä téhuaatua báarey.

⁶⁰ Të jü ä áyehua ínel ámeu jiaahua:

—Ëe; Juan ti téhuaanake.

⁶¹ Huanärim ínel áu jiaahuak:

—¿Jatchiaka? Kaabe junéli téhuak enchim huahuayrim násuku.

⁶² Huanärim séñampo juka ä áchaytau nátëmajek, jáchin juka ili usita ä téhuaatua bárëhui.

⁶³ Huanäi ili tablata aahuaka, ínel át jïojtek: “Juan ti téhuak.” Huanäi simetaka át guómtilatata taahuak.

⁶⁴ Senu huéchiapo áu étapok jü teeni. Júchi ára nokaka taahuak, éntok Diosta úttil táytek.

⁶⁵ Huanäi síme jume áme chíkola jóakame át guómtaka taahuak. Síme jume Judea buiärapo káu jómeme, iäri bétanam jíba nookay.

⁶⁶ Síme ä jikkajakame bem jíapsipo ä ëriasakay, ínel jíakari:

—¿Jábese jáni ïri uusi?

Señorta mámam éntok jíba áamak aaney.

Zacaríasta profetisarukähui

⁶⁷ Huanäi Zacarías, ä áchayhua, Espíritu Santoy tápunika, Diosta bétana nookak, ínel jíakari:

⁶⁸ Úttesi türi jü Señor, jü pueblo Israelta Dios.

Ä pueblou yebij-la, ä jínëu báreka.

⁶⁹ Itom jínëunakemta tua úttiakamta itom násuk toboktiak, jukä nésauta ä yáarialamta Davidta familiapo.

⁷⁰ Jume santo profeetam tenimmeyi nokakä bénasi, jume kësamriapo kateme:

⁷¹ itom omtíame násuk itom yeu jábuak; jume kaa itom bíbit péäu mámpo itom yeu huíkkek.

⁷² Juka itom yoiyöhuam jikolinake bétana ä noki kaa koptiak, éntok huaka nokta ä yechakähui, tühuata itou ä yáa rókähui.

⁷³ Abraham itom áchaymak nokta chúpala, juka itom ä mák rókähui,

⁷⁴ itom omtíame násuk yeu huíktaka,

kaabeta májhueka, áapörík itom jo ïau itom jonákë béchïbo,

⁷⁵ santosi ito núyeka, éntok lútüla jíapsihuamta jípureka, áapörík béchïbo, itom kókkou núkisi.

⁷⁶ Émpë éntok, ili uusi, hua jikat anemta bétanë profeetapë täyana, bueítukë Señortapat huéenake ä böom rúktiasimeka.

⁷⁷ Éntoke ä téjhuaanake juka pueblota, jáchin ayuka ä jinëutunakë béchïbo,

Diosta bejrimmet am jikorina béchïbo.

⁷⁸ Dios tüisi ä jíapsipo huáijhua naateka itom nákke, jikat bétana bemela taahuari machiriata itom miikak,

⁷⁹ huame kaa machiku aneme éntok mukia jékkaapo aneme, machiria báreka,

türi böou itom yeu jábua báreka, kaa huanti jíapsihuäpo böochi.

⁸⁰ Huä ili usi éntok yötusimey, éntok ä espírituhua úttiata nüsimey, éntok mékka ániapo jóakay Israelta pueblou áu yehuä machiriäpo tájti.

2

Jáchin Jesústa yeu tómtékähui

(Mt. 1:18-25)

¹ Huamechï taahuarimmet ínel yeu siika síme ániat rey Augusto César nésahuek símem áu censaruak sáuhuek.

² ïri censo bat yáahuak Cireniota Síriapo gobernadortuko.

³ Huanäi síme bem pueblom bëkatana sájjak emo censarua báreka.

⁴ ïaribéchïbo, José Nazaret pueblo bétana Galiléa buiärapo jikau siika, Judea buiaräu bíchaa, Davidta pueblou Belén ti téhuaakähui, Davidta familiampo ä jomë béchïbo.

⁵ Ámanim sájjak, emo censaruateboseka. Mariáta juubiapo ä máktaka ä huériay, të kee ä juubey, áapo éntok abe asoay.

⁶ Bempörim áma aneysu jume taahuarim yúmariak, ä asoanakhui.

⁷ Huanäi béja ä jípurek, juka kësam asoata, sánkompo ä bëtiak. Éntok pesebrepo animaalim jjíbuäpo ä teekak. Bueituk sime hotelim tátapuniakay.

Jume ángelesim éntok jume pastorim

⁸ Huämi buiärapo két pastorim aaney, tukaapo kabaram suayaka, kaa kocheka. ⁹ Huanäi éntok Señorta ángel ámeu yeu machiak. Jü Diosta lóoria éntok natechíkola, am machiriak. Huanärim tüisi guómték.

¹⁰ Të jü ángel ínel ámeu jiaahua:

—Katem májhue, bemela tü noktane enchim téjhuaasek, úttesi al-leehuasi maachi, simem béchibo.

¹¹ Davidta pueblopo, enchim béchibo yeu tómték, ëni, jü yore jínëunakeme, jü CRISTO jü Señor.

¹² Ímirem át suanake, ä jüneria béchibo: Ili usitem sánkompo bëtiata téunake, pesebrepo animaalim jjíbuäpo bókamta.

¹³ Huanäi ángeltamak senu huéchiapo juebena huate ángelesim, Diostamak téhuekapo aneme, áma yeu machiak, yörisi Diosta úttileka éntok ínel jíaka:

¹⁴ ¡Looria Diosta béchibo téhuekapo!

¡Buíapo yánti jíapsihuame, éntok tü eeri yoremem béchibo!

¹⁵ Huanäi jume ángelesim téhuekau bíchaa am sájjako. Jume pastorim ínel náu jiaahua:

—Jánte pueblo Belénihui, ámante ä bínnake juka áma yeu sikamta, juka Señorta itou yeu machiriakähui.

¹⁶ Tüisim bamsipo yeu sájjak. Huanärim Mariáta éntok Joséta téuhuak, éntok juka ili usita pesebrepo bókamta.

¹⁷ Ä bíchaka, akim ä jüneriatebok, juka ili usita bétana ámeu nokhuakähui.

¹⁸ Simetaka ä jikkajakame áachim guómtilatata taahuak, jume pastorim ámeu nokähui.

¹⁹ Të María simeta ä jíapsipo ëriasimey, áu huáateka.

²⁰ Huanäi jume pastorim tüisi Diosta looria úttileka éntok al-leaka nóttek simeta buere jita bem bíchakähui, éntok bem jikkajakäu béchibo, bueituk sime bem téjhuaripo áman chúppuk.

Jesústa tiöpou nüpahukähui

²¹ Guoj naiki taahuarim yúmako, usitam circuncidaroa báreka. Huanäi Jesús tim ä téhuaatebok. Ímëi téhuam jü ángel ä mákakay, ketune kee jee Mariáta tómpo ä yoremtuyo.

²² Jume taahuarim yúmako, Moiséjta ä nésahuekä páman chichä machiku yeu sika türika tahuak, buere joära Jerusalénihum ä nüpak, Señorta mámpo ä tóij báreka.

²³ Señorta leypo ä jiojteri bénasi: “Sime ili ou kësampo yorekame, Santopo näikiatunake Señortau bíchaa.”

²⁴ Señortau am toij béchibo, leyta jáä bénasi, guoy möelim o guoy guókohum, sacrificiota béchibo.

²⁵ Senu yoreme, Simeón ti téhuaaka, Jerusalémpo aaney. İri yoreme lütüla jíapsay, éntok Dios huáatey. Israelta jíapsi yechanäu Diosta ä jínëunakhui boobíchaihuiy. Espíritu Santo éntok áa béppa aaney.

²⁶ Espíritu Santo au yeu ä machirialatukay, kee jee mukeka juka Señorta bétana yeu púata, ä pusimmea ä bínnakëhui.

²⁷ Jü Espíritu Santo ä innëtuak, huanäi tiöpou bíchaa sika. Ä áchayhuam ili usi Jesústa tiöpou ä nüpako, aú ä yá béchibo juka leyta jiapámani.

²⁸ Jü Simeón, juka ili usita mámpo ä nüka, Diosta baysahueka, ínel jiaahua:

²⁹ Én ál-la, ín Señor, ín simepë.

Yanti nee jíapsitua, em noki jíapámani,

³⁰ bueituk ín pusim ä bitchak, juka em jínëuria.

³¹ Sime poblom bíchápo, itomë ä téjhuaasuk:

³² Áapo jü machiria, jume kaa Israeltamak huéerim, am machirianakë béchibo,
jü gente Israelita yorihuame.

³³ Ä áyehua éntok José, guómtilatamak ä jíkkajay, simeta júkai áa bétana nokhuayo.

³⁴ Jü Simeón Diosta tu eäu am makkaka. Jü Maríata, Jesústa áyebeu, ínel jiaahuak:

—Én éntok i usi juebenam kóm tátab béchibo, huatem éntok tóboktiä béchibo, jume pueblo Israelpo joomem. Éntok ími jünakiachitunake: juebenakam ä omoutenake.

³⁵ Ínëli yeu huéenake: ejparam em jíapsipo naa búrujti emót kíktenake. Juebenak jita éhuil jíapsipo éhuamta yeu buíjtunakë béchibo.

³⁶ Ama aaney, kétchi, senu jámmut, juka bát bíchaa ayunakemta jüneriame. Aana ti téhuaaka, Fanuelta maala, Aserta familiapo jometukay. Áapo béja tüisi jámyölatukay. Bemetaka kunak huanay guoy búsan huásuktiapo jíba amak jouhuak.

³⁷ Të béja jókoptulataka ochenta áma naiki huásuktey. Buere tiöpopo kaa yeu huéiyey, taahuarit tukaarit naa búrujti, Señorta tekipanuariaka, ayuunaka éntok oracionim joaka.

³⁸ Ana huámi horapo, Diosta baysahueka, jü ili usi Jesústa bétana ámeu nok táytek, sime huame Jerusalénta jínëunakemta boobíchaihuimmehui.

Nazareu bícham, júchi nóttek

³⁹ Chúkula juka Señorta leypo huémta áma yáasuka, Galiléahuim nóttek, buere joära Nazareu bíchaa.

⁴⁰ Jü ili usi yötuy, éntok úttiata nüyey, éntok yún jita täyasimey. Diosta tü eäu éntok áamaktukay.

Jü ili üsi Jesús tiöpopo

⁴¹ Jume ä áchayhuam chíkti huásuktiapom jum Jerusaléniu yayajay pajko pájcuapo an báreka.

⁴² Pájcuca pajkota yúmak, bem ä boojoria bénasi, Jerusaléniu bícham sájjak. Jesús béja dooce huásuktiriam yúmaria.

⁴³ Pajkota chúpuko, nottilataka am kateyo, jü usi Jesús Jerusalémpo taahuak. José éntok ä áyehua katim jüneyay.

⁴⁴ Béja senu taahuapom boojouhuay, genteta násukim ä huë téiyey. Kaa ä téaka éntok, akim ä jariu táytek, bem huahuayrim éntok bem täyame násuku,

⁴⁵ tem kaa ä téaka, Jerusaléniu bíchaa nóttek, ä jariuboka.

⁴⁶ Chúkula báij taahuarim huéy, akim ä téhuak jum tiöpopo, jume maestrom leyta yore majtíame násuk káteka, am nok jíkkajaka éntok ámeu nátemajeka.

⁴⁷ Huanärim síme át guómtilatata ä jíkkajay tüisi jita ä täya tíakari, éntok tepa áma huéchiasi jíba am nok yómmiä béchībo.

⁴⁸ Huanärim ä bíchaka, át guómték. Huanäi jü ä áyehua ínel áu jiaahuak:

—In asoa, ¿jatchiakasé ínel itom yáuhuak? Ínapo, éntok em áchay, tüisite jíápsipo kókosi éaka enchi jariay.

⁴⁹ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jatchiakasem nee jaria? ¿Jachem kaa júneiya ín Átchay tékilpo ín annakēhui?

⁵⁰ Tè bempo kaa júneiyya jita ámeu ä nokakāhui.

⁵¹ Huanäi ámemak nóttek, Nazareu bíchaa. Huanäi jíba áme bétuk áu nüyeka yötuy. Ä áyehua éntok, símeta íkari ériasimey ä jíápsipo.

⁵² Jesús éntok chēhuasu entok ä takahuapo yötusimey, entok Diosta tü eäpo entok yoremem bíchäpo.

3

Juan Bautista géntemmu nookak

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

¹ Quince huásuktiriampo juka rey Tiberio Césarta yäura Romapo nésahueyo, jum Judea buiärapo éntok Poncio Pilato gobernadortukay, Herodes éntok Galiléa buiärapo yäuratukay, ä saila Felipe Itureapo éntok Traconite buiärapo, Lisantias éntok Abiliniapo yäuratukay.

² Anasta éntok Caifásta sumo sacerdotetuko, Diosta bétana noki áu yepsak, Juan, Zacaríasta üusibehui, mékka ánia see päriapo ä aneyo.

³ Huanäi áapo síme Jordán bathue mayoamak géntemmu noksiméka huéiyey, batōhuamta éntok Diostau bíchaa jíapsi kúaktiahuamta jume bem Dios bejrim jiokorinā béchībo.

⁴ Isaías profetata jiojteri bénasi ínel ä jiäpo:

Jiahui mékka ánia see päriapo chaaye:

“Señorta böomem tüte,
ili böom éntokem rúuktia.

⁵ Síme huame buía jójoroim nanahuitena,

jume chopöriam, éntok káuhuim,

jume böo chachakuim éntok rúuktiana;

éntok jume böo rúrumuyim tütena.

⁶ Huanäi síme génte ä bínnake Diosta jínëuria.”

⁷ Juebena yóremra au yeu sájjak emo batö iäka, huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—¡Eme géntem bakot usiarim! ¿Jábesu enchim majtiala emo ä tö tenni sáhueka huaka Dios omtirata yebijnakemta?

⁸ Türi takame jípu báreka eiya, emo jíapsi kúaktiaka. Éntok katem enchim jíápsipo ée taite: “Béjate Abrahamta itom áchaypo jípure”; senu huémtane enchimmu nooka, Dios kía ími tétampo júne ára am toboktia, jume Abrahamta üusim.

⁹ Bueituk két jume tépuam béja júyam nahuapo kéchari, síme jü júya kaa türik takame chúktiahuaka tájiu jímmaana.

¹⁰ Huanäi jü génte béja ä temajek, ínel áu jíakari:

—¿Jítasute, jüntuk yáanake?

11 Huanäi Juan am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Jü guoyik sánkokame, juka kaita jípurementa huépülam máknake; jü buähuaanta jípurementa, juka kaita jípurementa miknake.

12 Jume yäura tómita náu tótojaihui két áu yájjak emo batö iäka. Huanärim ínel áu jiaahua:

—Maestro, ¿jítasasute yáanake?

13 Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Katem úttiapo jita aahua enchim sáyhuakäpo áman jíbba.

14 Huate sontarom két ä nátemajek ínel jíakari:

—Ítaposu, ¿jítasasute yáanake?

Huanäi ínel am yómmiak:

—Katem jabetau kaa huéeläpo jita aahua, ál-la enchimmet nésayhuakäpo áman jíbba. Katem yäurapo emo tekipanoä tíaka, jábeta guómtiaka jítasu ä úhua. Enchim béjtuahuä beyem al-leiya.

15 Jü gente éntok át suaka ä bitchay simeta juka huémta, bem jiápsipo éntokim emo nátemay, ínel jíakari: “Jamak Juan ájaria jáni jü Cristo.”

16 Huanäi Juan simemmu ínel jiaahua:

—Lútulay ínapo bäämpo enchim batöa; të äbo huéiye senu ino béppa chë yörisi maachi, éntok chë nésahue. Huakäi béja ínapo katchanne júne áu kóm chätuka bocha huíkyam ä búttiriapo yúmala. Huäri béja enchim batönake Espíritu Santoyi éntok tájiyi.

17 Ái huijhuijtiahuame ä mámpo óorek, juka erata tülisi ä tüte báreka. Chúkula éntok jume tirijkom ërianake jum kaa am nasontenakepo, juka pajata éntok náu yéchaka jum táijta kaa tutukëpo ä táanake.

18 Íkäiri éntok huate jita ámeu nokaka, am téjhuay, juka genteta tühua bemela nokta bétana.

19 Huanäi jü Juan kuttílasi áu nookay jü rey Heroodestahui ä saila Felipeta jámut ä jípurë tíaka (Í jámut Herodias ti téhuaakay), éntok huate jita búruk kaa túrik ä yáalä béchíbo.

20 Júnëli jita kaa huéchiasi yáalataka jü Herodes, júchi áa béppa, Juanta páttiatebok jum cárcelpo.

Jesús batöhuak

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

21 Júnaköri síme pueblota emo am batöayo, Jesús két batöhuak. Huanäi Diostau oraciompo ä nokayo, jü téhueka áu étapok.

22 Espíritu Santo át kóm siika, guókouta bënasi takahuaka. Téhuekau bétana éntok áu nokhuak, ínel jíakari:

—Émpë ín Üusi ín yeu púari, éntok ín nákëhui.

Jesústa yoiyöhuam bannaataka kateme

(Mt. 1:1-17)

23 Áapo jü Jesús ä tékilhua naatekari, jíba tua jamak treinta huásuktiriam huériay. Huä Joséta üusi ti ériahuame. José éntok Elíta áchayekay.

24 Elí éntok Matatta áchayekay. Matat éntok Levíita áchayekay. Levíi éntok Melquita áchayekay. Melqui éntok Janata áchayekay. Jana éntok Joséta áchayekay.

25 José éntok Matatíasta áchayekay. Matatías éntok Amósta áchayekay. Amós éntok Nahumta áchayekay. Nahum éntok Eslita áchayekay. Eslí éntok Nagaita áchayekay.

²⁶ Nagai éntok Maatta áchayekay. Maat éntok Matatíasta áchayekay. Matatías éntok Semeita áchayekay. Semei éntok Joséta áchayekay. José éntok Judáta áchayekay.

²⁷ Judá éntok Joanata áchayekay. Joana éntok Resata áchayekay. Resa éntok Zorobabelta áchayekay. Zorobabel éntok Salatielta áchayekay. İ Salatiel éntok Nerita áchayekay.

²⁸ Neri éntok Melquita áchayekay. Melqui éntok Adita áchayekay. Adi éntok Cosamta áchayekay. Cosam éntok Elmodamta áchayekay. İ Elmodam éntok Erta áchayekay.

²⁹ Er éntok Josuéta áchayekay. İ Josué éntok Eliezerta áchayekay. Eliezer éntok Jorimta áchayekay. Jorim éntok Matatta áchayekay.

³⁰ Matat éntok Levíita áchayekay. Levíi éntok Simeónta áchayekay. Simeón éntok Judáta áchayekay. Judá éntok Joséta áchayekay. José éntok Jonánta áchayekay. Jonán éntok Eliaquimta áchayekay.

³¹ Eliaquim éntok Meleata áchayekay. Melea éntok Mainánta áchayekay. Mainán éntok Matatata áchayekay. Matata éntok Natánta áchayekay.

³² Natán éntok Davidta áchayekay. David éntok Isaíta áchayekay. Isaí éntok Obedta áchayekay. Obed éntok Boozta áchayekay. Booz éntok Salmónta áchayekay. Salmón éntok Naasónta áchayekay.

³³ Naasón éntok Aminadabta áchayekay. Aminadab éntok Aramta áchayekay. Aram éntok Esromta áchayekay. Esrom éntok Faresta áchayekay. Fares éntok Judáta áchayekay.

³⁴ Judá éntok Jacobta áchayekay. Jacob éntok Isaacta áchayekay. Isaac éntok Abrahamta áchayekay. Abraham éntok Taréta áchayekay. Taré éntok Nacorta áchayekay.

³⁵ Nacor éntok Serugta áchayekay. Serug éntok Ragauta áchayekay. Ragau éntok Pelegta áchayekay. Peleg éntok Heberta áchayekay. Heber éntok Salata áchayekay.

³⁶ Sala éntok Cainánta áchayekay. Cainán éntok Arfaxadta áchayekay. Arfaxad éntok Semta áchayekay. Sem éntok Noéta áchayekay. Noé éntok Lamecta áchayekay.

³⁷ Lamec éntok Matusalénta áchayekay. Matusalén éntok Enocta áchayekay. Enoc éntok Jaredta áchayekay. Jared éntok Mahalaleelta áchayekay. Mahalaleel éntok Cainánta áchayekay.

³⁸ Cainán éntok Enósta áchayekay. Enós éntok Setta áchayekay. Set éntok Adánta áchayekay. Adán éntok Diosta áchayekay.

4

Satanás Jesústau jibek ä jioptuabáreka

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

¹ Jesús, Espíritu Santoy tápunika, Jordán bathue bétana yepsak. Huanäi mékka ániau see päriau bíchaa ä núk siika, jü Espíritu,

² cuarenta taahuarimpo. Huanäi jü diablo tepa áamak aaney, ä jioptua báreka, kaa tühuata ä yáa iaka. Sime huameri taahuarimmechi kaa jibuäk, huamei taahuarim simsuko tébäurek.

³ Huanäi jü diablo ínel áu jiaahuak:

—Bueituk empo Diosta Üusituko, íkai tétatë emo pan yáa sáuhue.

⁴ Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Júnel jiojteri: “Kaa kía páanimmea jíba jíapsinake jü yoreme, ál-la síme Diosta nokiyi.”

⁵ Huanäi jü diablo káhuit chë jikat ä núk siika, huanäi chúbalaposu rey nesaupo attiata ä bíttuak, pueblo tüisi uiyorim éntok bueerem, ä bíttuak.

⁶ Huanäi ínel áu jiaahuak jü diablo:

—Enchine ä máknake síme úttiärata, enchi ä sáunakë béchïbo. Entok juka bem looria. Bueituk ínapo ä mak-ri; entok jabeta ín ä makbareu ä maknake.

⁷ Të ál-lë inou tónommia kíkteka nee yörinake. Huanäre simeta íkäre ättianake.

⁸ Huanäi Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Mékkë síime, Satanás, bueituk ínel jïojteri: “Juka Señorta em Diostë yörinake, éntoke áapörík jíba nésauta jorianake.”

⁹ Huanäi buere joära Jerusaléniu bíchaa ä núk siika. Huämi béja buere tiöpot chë jikat ä kéchaka ínel áu jiaahuak:

—Empo Diosta Üsütuko, buíahuë emo kóm tójja,

¹⁰ bueituk ínel jïojteri:

Dios jume ä ángelesim émou bíttuanake, enchi am anianakë béchïbo.

¹¹ Éntokim mámammea enchi tóboktianake, em guókim kaa tétat tēitinakë béchïbo.

¹² Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Ínel két nok-ri: “Katë Diosta em Señorta jíoptuanake.”

¹³ Huanäi jü diablo, kaachin béja ä bāitāu máchika, chubala ä tö siika.

Jesús ä tékilhua naatek
(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴ Huanäi Jesús, Espíritu Santota úttia huériaka, Galiléa buiärau nóttek. Buéresi tayahuay, síme buíachi ä chíkola.

¹⁵ Huanäi éntok bem sinagogampo am majtiay. Símetakam ä úttiley ä looriapo.

Jesús jum pueblo Nazaretpo
(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶ Bueituk Nazaretpo yepsak, ä yötuläpo. Jíba ä boojoriapo bénasi, jimyore táapo sinagogapo kibakek, huanäi jïojterita nok báreka kíktek.

¹⁷ Huanäi éntok profeta Isaíasta librom áu tóijhuak, librom étapoka, ínel jïojteta áma bítkhak:

¹⁸ Señorta Espíritu ino béppa aane,

áapo nee áma yeu púala tühuata bemelasi huémta jume poloobemneu nee ejtejhüä íaaka.

Jume jiokot sirokamta jíapsekame nee tüte íaaka nee äbo bíttuak,

pereesommet éntok chay íaaka jáchin bem búttiatunakëhui,

éntok liliptim puj etaponakë béchïbo,

éntok jume jiokot nühuame am búttiaseka,

¹⁹ jume türi huásuktiriam Señorta bétana ámeu yebijnakëhui, ámeu nee nok íaaka.

²⁰ Huanäi jume librom páttiaka, jü áma tékiakamtau am buíssek. Huanäi yejte. Síme jume sinagogapo aneme áachim puseka taahuak,

²¹ huanäi ínel ámeu nok táytek:

—Én ímí enchim bíchäpo lütüriataka chúppe, íri jïojteri.

²² Éntok simetaka uyorisi jíba áa bétana nookay, éntokim át guómtilatata ä jíkkajay, juka nokta tua huéchiasi huémta jíba ä tempo ä yeu huë tíaka. Huanärim ínel jiaahua:

—¿Jachu íri kaa Joséta üusi?

²³ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—Jamakem juka nokta ínel huémta inou nok báare: “Mérico, émpë emo jítto. Yúnte jita jíkkaij-la pueblo Capernaumpo em yáakähui. Ímire em buiärapo két ä yáuhua.”

²⁴ Huanäi éntok két ínel jiaahuak:

—Kaabe profetea tüisi mabethua ä buiärapo.

²⁵ Tua huitti nokhuäpone ínel jiaunake, jum nación Israelpo juebena jáamuchim jókoptulame aaney, profeta Eliasta taahuarimmechi. Júnaköri báij huásukti áma búsan metpo kaita yúkutuko, buéresi tébaa siika, síme ániachi.

²⁶ Të kaabetau éntok bíttuahuak jü Elías, huäri huépul jámut jókoptula, Sarepta Sidón buiära tíäpo jometau jíbba.

²⁷ Éntok juebena lepra sähuata jípureka Israelpo aaney, Eliseo profetata taahuarimmechi. Kaabe éntok áma türiak, huäri Naamán Síriapo joome jíbba.

²⁸ Íkäi jíkkajaka síme jum sinagogapo aneme, tüisim öomtek.

²⁹ Huanärim emo tóboktiaka, pueblopo yeu ä jaasek. Huanärim káhuit jikau ä núk sájjak, ámani káhuit jikat kóm ä jímmaa báreka. Bempo juka bem pueblota huäri káhuichim ä yáalatukay.

³⁰ Të áapo áme násuk yeu sika, siikak.

Huépül yoreme, lemooniota ä jíápsipo jípurey
(Mr. 1:21-28)

³¹ Jesús pueblo Capernaumpo yeu yepsak, Galiléa buiärapo. Huanäi sábala jimyore taahuarit am majtiay.

³² Tepam ä yosireka ä bitchay, jáchin yore ä majtiä bétana, bueítuk jü ä nokihua, yäura nokta úttiära jípurey.

³³ Huépül yoreme sinagogapo aaney, lemoonio espíritu chicha machik jípureka. Huäri béja tüisi kusisi tēka:

³⁴ —Ítomē tójja; ¿jítasē empo itomak huáatia, Jesús Nazareno? ¿Jachē itom lütiaseka äbo huéiye? Ínapo enchi täya, enchi jábétukähui Diosta Santöe.

³⁵ Huanäi Jesús kutti áu nónokaka, ínel áu jiaahuak:

—¡Múksē kaa jiaahua, éntoke át yeu huéiye!

Huanäi jü lemoonio, áme násuk buíapo ä tátabeka, át yeu siika, éntok kaa kōkosi ä yáuhuak.

³⁶ Huanärim síme át guómtilatata taahuak, éntokim náu nookay, ínel jíakari:

—¿Jíta nokisa iri? ¡Yäurata úttiäray am sáuhue, jume lemoonio espíritu chicha maachim, éntokim yeu sásaka!

³⁷ Huanäi jü buéresi ä bétana hueme jíkkaij táytihuak, síme jume pueblo natechíkola tahuammechi.

Jesús juka Perota aasu, kökoata úhuak
(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸ Huanäi Jesús kíkteka sinagogapo yeu siika. Huanäi Símonta jóapo kibakek. Jü Símonta asu éntok tüisi táijhuétchey, huanärim Jesústau ä nok-riak.

³⁹ Huanäi Jesús, át müla kóm chätuka, táijhuéchiriatat kusisi át nónokak, huanäi ä tójjak, jü táijhuéchiria. Läutiposu yejteka, jita am joriay.

Jesús juebena kōkoreme tütek
(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Täata áman huécheyo, génte yún buere jita kökoata jípureka áu nüpahuak. Áapo béja huehuëpulammet mámteka am tütek.

⁴¹ Juebenammet éntok két lemooniom yeu kaatey, tepa chayeka, ínel jíakari:

—¡Émpë Diosta Üusi!

Të áapo lemoniomet kutti nookay, éntok kaa yún am noktuay, bueituk bempo tüisi jüneiyay, áapo jü Cristo äbo yebisnakëihui.

Jesús, Galiléa buiärapo naa hueiyey am majtiaka

(Mr. 1:35-39)

⁴² Béja taahuapo, Jesús kethueysu, mékka päriau bíchaa siika. Jume géntem éntok ä jariay, áu yájaka éntok. Katim ä sim íaaka, tepa áamak jiaahuay.

⁴³ Jesús éntok ínel ámeu jiaahuak:

—Të úttia huate buere jóärammeu ín huéenakeu két íkái tühua bemelasi nokta, Diosta reytaka nésahue bétana ámeu nokpo yúmala. Bueitukne huäri béchibo äbo bíttuari.

⁴⁴ Huanäi Galiléa sinagampo, juka Diosta nooki ámeu nookay.

5

Kaa júnel machisi kúchum yun buíjhuakähui

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

¹ Júnëli yeu siika: Genesaretta baubäa mayoat Jesústa aneyo, juebena génte áu náu yájaka buéresi ä pítpittiy, Diosta noki jíkkaij báreka.

² Huanäi guoy canoam bitchak, baubäa mayoachi, éntok jume kúchureom báapo jábuekame, bem jítërim báksiaka.

³ Huanäi Jesús, Símonta canoapo jámuk. Huanäi mayoat huáijhua jëla báau ä rúktia sáuhuek. Huanäi Jesús canoapo káteka am majtiay jume géntem.

⁴ Noksuka béja, Símontau ínel jiaahua:

—Canoatem bäa násukun bíchaa huéria. Huanärem enchim jítërim áman jímma kúchum buíj béchibo.

⁵ Símon éntok ä yómmiaka, ínel áu jiaahua:

—Maestro, síme tukaatate tekipanauak éntokte kaita buíssek; tëne én em nokpo áman am jímmanake jume jítërim.

⁶ Áman am jímmaaka, juebena kúchum áma jaatiak jume jítërim éntok béja abe síutey.

⁷ Huanärim senu canoapo rejtemmeu buáktek, emo ania íaaka. Huanäi jume huate ámeu yájaka, am aniak. Huanärim guoy canoam tápuniak ímëi tapunika abe róptey.

⁸ Símon Peero, íkái bíchaka, Jesústau tónommia áu kíkteka, ínel jiaahuak:

—¡Katë inou rukrukte, Señor! Bueitukne yóremtaka Dios bejrita jípure.

⁹ Bueituk jume kúchum yún bem buísekä béchibo, jü máuj-ra ä jaatiak, éntok símetaka áamak aneme két guómtek.

¹⁰ Jacobo éntok Juan, Zebedeota üusim, júmëi két tepa guómtek. Bempo Símontamakim tekipanauay. Të Jesús Símontau ínel jiaahua:

—Katë májhue; én naatekë kúchu jaasem tenasë yoremem nununake Diosta béchibo.

¹¹ Huanäi jume canoam päkun yeu tójaka, símetam tö sájaka, Jesústam guojaasek.

Jesús leprata jipuremta tütek
(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹² Jesústa senu buere joärapo aney, yoreme sime takahuat leprapaka áu yepsak. Huanäi Jesústa bíchaka, áu tónommia kíktek, éntok ä pújba buíau kóm yúmarialataka jiokot ínel áu jiaahuak:

—Señor, ínel éätek, empo ára ín kökoa nee úhua.

¹³ Huanäi Jesús áu mám rútukteka át mámtek, ínel jíaka:

—Enchine türi íaa. Türiäe.

Ínel ä jíak, jíba jü kökoa ä tö siika.

¹⁴ Huanäi éntok ínel ä sáuhuek katë jábeta téttejhua. Ínel jíaka:

—Ál-lë tiöpou huéiye áma nésahuemtahui, éntoke huaka Moiséjta nésahuekäu yáanake em türiakäu béchibo, juka genteta jüneenakë béchibo em türialatukä bétana.

¹⁵ Të jü sime jita ä joäu jüneria táytihuak, simekut chíbejtek mékka jákun tájti. Juebena génte náu yayajay ä jíkkaj báreka, éntok kökoata emo úhua íaaka.

¹⁶ Të áapo mékka bíchaa sisimey, kaita genteta anëu bíchaa, orciompo Diostau nok báreka.

Jesús káraktilata tütek
(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

¹⁷ Séjtul táapo ínel yeu siika Jesústa am majtiayo, jume pariseerom éntok jume leyta am mamajtiame áma jokay jümëi béja ili pueblom békataka jometaka áma yáij-latukay, Galiléa buiära bétana éntok Judea éntok Jerusalén bétana; Diosta úttiära éntok áamak aaney kökoreme tüte báreka.

¹⁸ Júnensu huate yoremem áma yájjak, jípetampo senu yorem káraktilatam huériay, huáijhuam ä núk kimuka, Jesústa guókpom ä óre báreka éiyay.

¹⁹ Të karam áma kimuka taahuak, juka genteta tüisi büru béchibo. Huanärim kári jikat jámuka, tejampo guójöriata yáaka, áma huámim kóm ä yétkhak, chíkti ä jípetekimaki, áme násuk, Jesústa pújapo.

²⁰ Jesús, Diostat ehuamta ámet bíchaka, kokoremtau ínel jiaahuak:

—Empo yoreme, jume em Dios bejrimmeche jiokoritu.

²¹ Huanäi jume leyta am mamajtiame éntok jume pariseerom kaa tüisi áatana éaka taahuak, ínel éakari: “¿Jábese íri Diosta bėj-reka nokame? Kaabe ára Dios bejrita jiokore, ál-la Dios jíbba.”

²² Të Jesús bem éerita jüneriaka, ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jatchiakasem enchim jíapsipo kaa yánti éiya?

²³ ¿Jítasu chë júne kaa obiachi, ínel jiau béchibo: “Em Dios bejrimmeche jiokorituk”, o ínel jiau béchibo: “Kíktekë, huerama”?

²⁴ Enchim júkai jünerianakë béchibo, ínapo jü Yoremta Üusi ími buíapo yaurata ín jípurë bétana jume Dios bejrim jábeta ä jiokorinakë béchibo.

Huanäi jü káraktilatau ínel jiaahua:

—Emoune ínel jiaahua, yejtekë em jípetekta nüka em jóau bíchaa huéiye.

²⁵ Senu huéchiapo, jü káraktila, simek bíchäpo kíkteka, juka ä jípetekta tóboktiaka, ä jóau bíchaa siika Diosta úttilsimeka.

²⁶ Huanäi simetaka át guómtilatata taahuak, éntokim yörisi Diosta looriata makkay, tüisim májhueka, ínel jiaahuay:

—Énte bejja ä bitchak juka kaa jaibu bíbithuamta.

Jesús juka Levíita núnnuk
(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

²⁷ Chúkula íkai simsuko Jesús yeu siika, senu yäura tómita náu tóij-lerota bitchak, Levíi ti téhuakamta, jum tómita tótoijhuäpo kátekamta. Huanäi ínel áu jiaahuak:

—Ino sauke huéiye.

²⁸ Huanäi kíkteka, simeta tójaka, áa sáu siika.

²⁹ Chúkula éntok, Levíi ä jóapo buéresi pajkok, Jesústa béchibo, huanäi juebénaka jume yäura tómita náu tóij-leerom mesahuim jokay, éntok huate yoremem ámemaki.

³⁰ Huanäi jume leyta am mamajtiame éntok jume pariseerom jume discípulom junneria jíaka, ínel ámeu jiaahuay:

—¿Jatchiakem jume yäura tómita náu tóij-lerommak éntok jume juëna yorememmak jibuä, éntok jita jëye?

³¹ Jesús am yómmiaka, ínel ámeu jiaahua:

—Jume kaita ják innëame katim mérikota huáatia, të jume kökoreme ál-la.

³² Ínapo kaa huame lútüla jiápsame núnuseka äbo siika, ál-la Dios bejrita joame, am jíapsi kúaktinä béchibo.

Ayuunota bétana natemaijhuame
(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³ Huanäi bempo ínel Jesústau jiaahuak:

—¿Jume Juanta discípulom éntok jume pariseerom discípulom kaa jíjibuä ayuunaka éntokim élaka Diostau oraciompo nooka, jume em discípulom éntok ëe? ¿Jatchiaku?

³⁴ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem jum bóodau núnurim buáhuamta emo táktiria máchile, juka jubemta ámemak áma aneyo?

³⁵ Të taahuarim yúmanake, juka jubemta núk sákahuako. Huanäi ál-la huamei taahuarimmechim kaa jibuänake.

³⁶ Íkai ejemplota két ámeu yétchak:

—Kaabe súpé bemelampo ili sánkota áma chúkchuktia, súpé öram chäbuä béchibo. Të ínel ä yák éntok, jume súpé bemelam nasontenake, éntok kaa júri jíbba, kaa áamak útti jü sánko bemela öramaki.

³⁷ Kaabe jü vino bemelata huaka bea bóosa örapo ä tóttöa. Áma ä kimakátek éntok, jü vino bemela ä síutianake juka huaka bea bóosata. Huanäi éntok, jü vino guötinake, éntok jume huaka bea bóosa júne kaa türika tahuanake.

³⁸ Júnen béchibo, jü vino bemela huaka bea bóosa bemelapo tottöhua. Júneli náhuichikam kaachin ayunake.

³⁹ Jábe júne juka vino jauhuey huémata jëyëteko, kaibu júchi juka bemelasi yáata jí báanake. Bueituk ínel jiaunake: “Jü vino jauhuey naateka ëriari chë türi.”

6

Jumé Jesústa discípulom jimyore táapo tirijko bújam chúktiak
(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

¹ Séjtuul sábalá táapo, Jesústa jum etpo aman huéy, jume ä discípulom tirijko bújam chúktiaka; mámammea am biitiaka am buäyey.

² Huanäi huate pariseerom ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem jum jimyore táapo juka kaa jojuhuamta johua?

³ Jesús am yómmiak:

—¿Jachem ikäi júne kaa jum jiojtepo ä nok-la juka Davidta yáakähui júnakoy jauhuey áapo tüisi tébäureka éntok jume áamak aneme?

⁴ Jáchin jum Diosta jóapo kibakeka jume páanim Diosta bíchäpo órekame, buäka, éntok jume áamak aneme két am miikak, huame páanim kaa kia jábe júne am buabuäye jume tiöpopo nésahueme jíbba.

⁵ Ínel két ámeu jiaahua:

—Ínapo jü Yoremta Üusi chë nésahue sábalata taahuarita béppa.

Jü yoreme huakiam mámakame

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶ Chúkula sábalata táapo két ínel yeu siika, Jesús jum sinagogapo kibakeka am majtiay. Huanäi yoreme áma aaney jum bátam bétana huakiam mámakame;

⁷ huanäi jume judíom ley am mamajtiame éntok jume pariseerom Jesústat suaka ä bitchay, ä bit báreka jachu jum sábalapo ä tútenake jáni ti éaka, huáachí jáhuiteka ä nätua báreka.

⁸ Të áapo tüisi bem éerim täyay, huanäi jü yoreme huakiam mámakamtau ínel jiaahua:

—Kíktëe, násukë emo kétcha.

Huanäi áapo kíkteka, áme násuk huéeka taahuak.

⁹ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Senu huémthane enchimieu nátemaj báare: ¿Jachu türi jáni sábalapo tühuata yáa béchibo, o kaa tühuata yáa béchibo? ¿Jíapsita jínëu béchibo, o jíapsita úhua béchibo?

¹⁰ Huanäi jume áa chíkola aneme bíchaka, jü yoremtau ínel jiaahua:

—Em mámamë rútuaktia.

Huanäi áapo ínel am yáuhuak. Huanärím türíka taahuak.

¹¹ Huanäi jume pariseerom éntok jume judíom ley am mamajtiame tepam kujtiaka taahuak. Huanärím náu ejtehuay, jáchin ayuka juka Jesústa kaa tüisi ä tahuaria báreka.

Jume dooce apóstolim yuktiahuakähui

(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

¹² Huamëi taahuarimmechi Jesús béja júya káhuiu siika, áman Diostau oraciompo nok báreka. Síme tukaapo Diostau nookak.

¹³ Yeu mátkuk béja, jume ä discípulom núnnuk. Huanäi senu loseenam áma símem násuk yeu púuhuak. Huanäi béja jume apóstolim ti am téhuaatuak:

¹⁴ Jü Símon, Peero ti ä téhuaatuak, éntok jü Andrés ä sailahua, Jacobo éntok Juan, Felipe éntok Bartolomé,

¹⁵ Mateo, Toomas, Jacobo Alfeota üusi, Símon Zeloote ti téhuaakame,

¹⁶ Judas Jacobota saila, éntok Judas Iscariote, áamak anekasu ä nénkakame.

Jesús juebena géntemta aniak

(Mt. 4:23-25)

¹⁷ Huanäi ámemak kóm yepsak. Huämí béja bueka päriapo taahuak, ä discípulommaki éntok huate géntemmak jume Judeapo jomeme, Jerusalémpo éntok bahue mayoat Tiropo éntok Sidónpo jomemtaka. Jesústam jikkaij báreka áma yáij-latukay, éntok bem kökoa emo úhua íaaka.

¹⁸ Jume kaa yánti jíapsekame, lemoonio espíritu chicha machik bem jípurë béchibo tütehuay.

19 Huanäi sime jü génte át jálojti báreka tepa éiyay, bueituk jü úttiära át yeu huéiyey. Júneli béja sime kökoreme türiay.

Jü al-leehuame éntok sirokhuame

(Mt. 5:1-12)

20 Huanäi Jesús jikau remteka ä discípulom bíchaka, ínel jiaahuak:
—Al-leäem eme jume poloobem, bueituk eme ä áttiak juka Diosta reytaka nésahuëhui.

21 'Al-leäem jume én tébäureme, bueitukem jóboriana.

'Al-leäem eme én buaname, bueitukem chúkula atnake.

22 'Al-leenakëem eme jume yoremem enchim omtiayo, éntok enchim am omouteyo, éntok enchim am bueere aahuayo, éntok enchim téhuam júne kaa jákkaj péhuayo, Yoremta Üusi, enchim súalë béchibo.

23 Tüisem emo al-leetua hua taahuarichi, bueitukem buéresi tühuata mabetnake jum téhuekapo. Bueituk bem yoiyöturim két ínel ámemak aayuk, jume profetammaki.

24 'Të jiokot machi enchim béchibo, riikom, bueitukem ímí buíapo béja ä jípusuk, juka enchim al-leähui.

25 'Të jiokot machi enchim béchibo, eme én jojóborime, bueitukem chúkula tébaurinake.

'Të jiokot machi enchim béchibo, eme én acheme, bueitukem chúkula sirokaka buannake.

26 'Të jiokot machi enchim béchibo, eme sime genteta tühuata jíba enchim bétana nokayo, bueitukim junéli ámemak aaney, jume bem áchayhuarim jume profetam ára nókichimmaki.

Itom omtíame nák sáyhuame

(Mt. 5:38-48; 7:12)

27 'Të eme íkái jákkajame, enchimmeune ínel jiaahua: Enchim kaa bíbit péame, akem am nákke. Jume enchim omtíame éntok, tühuatem ámeu johua.

28 Juka Diosta tuhua am makka, jume béttesi enchimmet nokame. Jume emo bétana kaa tüisi nokame, oraciompo Diostahuem am nok-ria.

29 Jábeta jópemmet enchi chóchonako, jume senu jópeme au óóre. Jábeta sakom enchi úhuak, éläposu két em súpem huériunake.

30 Jábeta émou nétaneyo, Akë ä miika. Em áttia enchi ä úhuak junne, katë áu ä äahua.

31 Jíta enchimmeu yáaria iähui, júkärem ámeu yáuhua, jume huatem-mehui.

32 'Eme jume enchim nákeme jíba náketeko, ¿jita tühuatasem chë áa béppa johua? Bueituk jume juëna yóremem két íkái johua.

33 Éntokem huaka genteta tühuata enchimmeu joamta, huame jíba tühuata joätek, ¿jita tühuatasem áma jájamnake? Bueituk jume juëna yóremem két íkái johua.

34 Éntokem huaka enchim ä nóttirianakemta jíba jita réreuhuäteko, ¿jita tühuatasem áma jájamna? Bueituk jume juëna yóremem jita emo réreuhua, ánëli beekik mabet báreka.

35 Bueitukem am nákke, jume kaa enchim bíbit péame, tühuata ámeu joaka. Jítem réutebo, kaita ámet jita boobíchaka. Júneli hua buéresi tühuatem jájamnake. Éntokem jü Dios chë símem béppa nésahuemta üussitunake. Bueituk áapo tua türi, huame kaita baysahuemmeu bíchaa, éntok huame juëna yorememmeu bíchaa.

36 Jábetem jiokolë, itom Dios Áchayta jábeta jiokolë bénasi.

Kaita huitti jüneriaka jábetat nokhuame

(Mt. 7:1-5)

³⁷ 'Katem jabetat bettesi nooka, huanärem kaa Dios yäurata bínnake. Katem jábetat bettek nooka. Huanärem Diosta bétana kaa bette nokta mabetnake. Jábetem jioCORE. Huanäi Dios két enchim jioCORINAKE.

³⁸ Jábemem jita míMika. Huanärim két enchim miknake. Kojtalimpo, tüisi yoyoata éntok pittiatá kía abe guótemta enchim mámampo ä máknake. Bueítuk Dios jü ili kútay enchim jujúnakteyi, huayírem júnaktena.

³⁹ Jesús íkái Ejemplota ámeu yétchak:

—¿Jachu jü lípti senu líptita ára huériunake jáni? ¿Jachum kaa náhuichika guójöku kóm huáttinake?

⁴⁰ Jü disciipulo kaibu ä maestra bÉppatunake. Të hua ä maestra ä majtiakäu ä chúpako, ä maestra bÉnanake.

⁴¹ '¿Jatchiakasë juka ili chúkita jabetat pújpo órekamta bitcha, huaka kúta buëuruta em pújpo bökamta éntok, ée?

⁴² Të huaka kúta buëuruta em pújpo órekamta kaa bitchatek. ¿Jáchisintuke ínëli áu jiaunake em sailabehui: "In saila, juka ili chúkta em pújpo em jípurëu, enchine yáa huík-ria báare"? ¿Dios huatihuamta mamatome! Báché juka kútata em pújpo órekamta yeu huikke. Huanäi ál-lë tüisi bíchaka juka ili chúkta em saila pújpo ára yeu ä huikrianake.

Jü júya ä takam béchibo táyahua

(Mt. 7:17-20; 12:33-35)

⁴³ 'Jü júya türi kaibu kaa türim takanake. Jü júya kaa türi éntok, kaibu türim takanake.

⁴⁴ Bueítuk síme jü júya juka takata béchibo táyana: Jume chunam kaa júya huíchakame am tataka; jume párasim júne táchíno kaibu am takanake.

⁴⁵ Jü tü yóreme tühuata johua, bueítuk jü ä tü éerihua ä jíápsipo ayka. Huä juëna yoreme éntok, kaa tühuata johua, bueítuk jü juëna éeri ä jíápsipo ayka. Bueítuk hua ä noki ä tempo yeu huéeme hua jíápsipo ä jípuré bétana huéiye.

Jume guoy kaari nahuam

(Mt. 7:24-27)

⁴⁶ '¿Jatchiakasem, "Señor, Señor", ti inou jiaahua, ín nésau kaa joaka junne?

⁴⁷ Enchimne téjhua báare, huaka inou yepsaka nee nok jíkkajamta éntok ín nésau joamta, jábeta bÉnasi ä machiakähui:

⁴⁸ hua senu yoremta káatë bÉnasi maachi. Huäri béja mékka kóm jíbuejeka, juka kárita tétachä nahuatuak. Huanäi baniata yepsako, bathue jikau siika. Huanäi jü baa tepa úttia át yeu siika, jü kárichi, të kaa ä tátabek, bueítuk jü kári tétat nahuakäy.

⁴⁹ Të hua ín nooki jíkkajame éntok kaa ín nésau joame, hua yoreme buía buálkopo kári kaa nahuakamta ä yáakamta bÉnasi maachi. Huanäi baniata yepsako, bathue jikau siika. Huanäi jü baa tepa úttia át yeu siika, jü kárichi. Huanäi mójti huétchek, éntok kaita bÉj-reka taahuak.

7

Jesús centuriónta sáulero tütek

(Mt. 8:5-13)

¹ Chúkula Jesús jü gentetau noksuka, pueblo Capernaumpo kibakek.

² Senu sontarommeu yäut áma jóakay ïri éntok nésaulerota áma jípurey íkái éntok áapo tüisi ä náckey, të mukiapo kökorey.

³ Jü centurión, Jesústa bétana nokhuamta jikkajaka, yorem yoiyöturim gente Israelpo joomem áu bíttuak áman ä núnuka ä nésaulerota ä jítto íaaka.

⁴ Huanärim bempo Jesústau yájaka, jiokot áu jiaahua, ínel jíakari:

—Ïri capitan íkái át ä buanáhuë áu yáapo yúmala,

⁵ bueítuk áapo juka itom génte náckey; huépü sinagogata itom yáariala.

⁶ Huanäi Jesús ámemak siika. Të abe ä jóau ä yebisisey, jü centurión huate ä amiigohuam áu bíttuak, ínel jíakari:

—Señor, kate jáchin éiya, kanne áma näikiapo yúmala jum ín jóa jöta bétuk inou em nóitinakëhui.

⁷ Huäri béchibo ínapo kanne áman émou siika kaa tüisi ino ériaka. Ímire ín jóa päku nésaute nooka, huanäi béja jü ín jóapo ín sáulero türinake.

⁸ Ínapo két yäurata bétuk káttek, éntokne yäurata jípure. Huanäine huépü sontarotau ínel jiaunake huëe, huanäi huéenake; senukuhui éntok binë huéiye, huanäi inou huéenake; éntok ín sáuleroita jita nee ä yáa sáhuëu, ä yáanake.

⁹ Huanäi Jesús, íkái jikkajaka át guómtek, huanäi jume géntem ä guojaassemmeu kúakteka ínel jiaahua:

—Ínapone én ínel jiaahua, Israelpo júnene kaa ínëli úttesi Diostat ehuamta téula ï yoremtat bénasi.

¹⁰ Huanäi jume áman sáyhuakäme jóau nótteka, huaka kökoremte türilata téuhuak.

Jesús jámut jókoptulata asoa jíabitetuak

¹¹ Chúkula Jesús jü pueblo Naín tí téhuakäu bíchaa huéiyey, jume ä discípulommaki éntok juebena gentetamaki.

¹² Pueblopo áman kikkimuhuäpo ä yepsako, mukilata hueriyhuamta bitchak, ä mäabokam kaatey, ï mukila jámut jókoptula ä asoakay kaabeta éntok jípurey. Juebénaka huate áamak kaatey pueblopo jóakame.

¹³ Huanäi Señor ä bíchaka, ä jiokoleka, ínel áu jiaahua:

—Katë buaana.

¹⁴ Huanäi jü ánimatau rúkteka kajat mámtek; huanäi jume ä huériame jáptek. Huanäi Jesús mukilatau ínel jiaahua:

—Jübua yötume, émoune ínel jiaahua: ¡Yejtëe!

¹⁵ Huä mukilatukäu yejteka nok táytek, huanäi Jesús ä áyehuata ä mákkak.

¹⁶ Íkái bíchaka, simetaka guómtilataka taahuak, éntokim Diosta úttil táytek, ínel jíaka:

—Senu profeeta kaa náksi yörisi machika ito násuk áu tóboktiala.

Ínëlim ket jiaahua:

—Dios ä pueblo ania báreka äbo kóm yebij-la.

¹⁷ Huanäi sime Judea buiärapo éntok äa chíkola jikkaijhuak juka Jesústa yáakähui.

Juan Bautistata bétana Jesústau sáyhuakäme (Mt. 11:2-19)

¹⁸ Juan Bautistata íkái jita simeta bemelasi huémata ä jüneriak, bueítuk jume ä discípulom ä ejtejhuariak. Huanäi guoy ä discípulom núnnuk,

¹⁹ huanäi Jesústau am jaasek ä temaj íaaka: ¿Jachu ápärik ájáriatukähui jü Cristo yebijnakeme, o täbuik bem boobinnakëhui?

20 Jume Juanta áman jaasekäu, Jesústahuim rúkteka, ínel áu jiaahua:

—Juan Bautista itom émou bíttuak enchi itom temaij íaaka: ¿Jachë émpotuk ájária jáni jü Cristo yebijnakeme, öte täbuik boobinnake?

21 Sep huämi horapo, Jesús juebena kökoreme éntok juëna kökoata jípureme tütek, éntok kaa türi espíritum jípureme yeu am béb-riak, éntok két juebena liliptim bíttuak.

22 Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Sájakem juka enchim bíchakäu ä ejtejhuaria juka Juanta éntok enchim jíkkajakähui. Jume liliptim bitcha; jume lolöim naa kaate; éntok huame sähua lepra téamta jípureme türia, nanakapim jíkkaja, kókkolam jíabite, éntok huaka nokta yore jínëuhuamta bétana huémta poloobemmeu nokhua.

23 Tühuata jájamla jü nee súaleka kaa áu náyoteme.

24 Jume Juanta áman jaasekäu am sákasuk, Jesús jume géntemmeu nok táytek jü Juanta bétana, ínel jíaka:

—¿Jítasem bíttuak báreka éiyay jum see päriapo? ¿Júya bakuliata jekay yoohuamta jáni?

25 Éntok jútchi, ¿jítasem bíttuak báreka áman yeu sájjak? ¿Senu yoremta túlisi sánkokamta jáni? Të jume uyorisi túlisi sánkokame, éntok jume túlisi kaitat obisi éaka, éntok simeta jípureka ímí buíapo jíápsame, reyim jóapom aane.

26 Të, ¿jítasem bíttuak báreka áman yeu sájjak? ¿Senu profeta Diosta bétana nokamta jáni? Jeehui, tua lütüriapo senu profetata béppa chë yörisi maachik.

27 Íri Juanta bétana huéeme jíjterí:

In noki huéiriamtane emopat jaase, juka böota em huéenate páman tütenakë béchíbo.

28 Enchimmeune nooka síme géntem násuk kaabe chë yörisi maachi jü Juan Bautistata béppa; të júnentaka junne, huam Diosta reytaka néshuepo jü chë ilitchisi ériahuame huári chë yörisi maachi áa béppa.

29 Huanäi íkái jíkkajaka, síme gente éntok jume impuestom tómi náu totojame, Juanta batöhuamta mabet-latukähui, Diostam súsualek éntokim ä lütüria tíaka taahuak.

30 Të jume pariseerom éntok huame leyta am mamajtíame, katim Juantau emo batötebokähui, inëlim béja kaitapo ä yáuhuak juka Diosta áme bétana náikiari.

31 Huanäi Señor ínel jiaahua:

—¿Jábeta bénasine am bínnake jáni, jume yoremem én kat-riame? ¿Éntok, jita bénamsamme?

32 Jume usim plázapo jokame bénasim ántuari entok náu nokaka éntok ínel jíame: “Baka kusiaite enchim jíponriak të eme kaa yëkak. Buikimte siroksi machisi jíame enchimmeu buiikak jíöbe të eme kaa buaanak.”

33 Bueítuk Juan Bautistata yepsak, kaa páanim buáyey éntok kaa vino jëyey, huanärem Juanta lemooníota ä jíápsipo jípurë tíiya.

34 Huanäi jü Yoremta Üusi ím yepsak, jíbuäka éntok vino jëyeka; huanärem ínel jiaahua, í yoreme tepa jíjjíbuä éntok vino jëyeye. Jume yäura tómita náu tóij-lerommaki éntok jume kaa Diosta yöremmaki túisi áu huéria.

35 Jü kóba súahua Diosta bétana huéeme ä üusimmet bíttu.

Jesús, Símon pariserota jóapo aane

³⁶ Senu parisero juka Jesústa jibuä núnnuk, huanäi ä jóau kibakeka mesau yejtek.

³⁷ Huanäi senu jámut áma pueblopo jóakame kaa tühuata boojoriaka, jünéaka Jesústa Símonta jóapo mesau kátekäu, ili téta sótopo perfumeta musäla jubak, áma nüpak.

³⁸ Áma bétana áu sika ä guókpo áu yejtek, buanaka ópuammea ä kómoniria táytek jume guókkim. Éntok ä chonimmea am huaachaka, am bebesiitoy éntok báa musäla jubak ámet töak.

³⁹ Jü parisero Jesústa jibuä núnulame íkái bíchaka, ä jiápsipo ínel éiyay: “Í yoreme tua profetatuko, ä jüneria éiyey ä jábe jámuttukähui, í jámut chícha machik jiápsek, éntok kaa tü böota boojoria, éntok áachá mámmatua.”

⁴⁰ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Símon, senu huémtane émou nok báare.

Huanäi ínel áu jiaahua:

—Nokäe, Maestro.

⁴¹ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Senu yoreme guoy yoremem tómita am réuhuakäy. Huépülaka mamni cien denariom ä huikiriyyay, senu éntok cincuentam.

⁴² Huanärim kaitay ä béjtua máchika taahuak. Të áapo náhuichim jiokorek junélim béja kaita ä huikiriaka taahuak. Nokäe, ¿bueituk jábesu júntuk chë júne ä nákeka taahuak?

⁴³ Símon ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Jíba tua jü chë juebena tómit jiokorihuakame.

Jesús ínel áu jiaahua:

—Tepë tüisi ammáli jiaahua.

⁴⁴ Huanäi Jesús, jámuttau kúakteka, Símontau ínel jiaahua:

—¿Íkái jámuttë bitcha? Em jóaune kibakek, të báam júne kaa nee miikak ín guókim béchíbo; të í jámut ín guókim ä ópuammea kómoniala, éntok ä chonimmea am huaachak.

⁴⁵ Katë nee besiitok, të í jámut éntok, nee ím yepsak naateka, kaa chúkteka ín guókim bebesiito.

⁴⁶ Katë aceiteta júne kóbat inot huáttiak; të í jámut báa musäla jubak ín guókimmet huáttiak.

⁴⁷ Huäri béchibone ínel émou jiaahua, jume ä yún Dios bejrimmet jiokorituri; bueituk tüisi kaa béttek ä jiápsekä béchíbo. Bueituk hua jábe kaa jaiki béchíbo jiokorihuakame, kaa tua jábeta nákke.

⁴⁸ Huanäi Jesús jü jámuttau ínel jiaahua:

—Béjé jiokorihuak em Dios bejrim bétana.

⁴⁹ Huanäi jume mesau áamak jokame, náhuim ínel jiau táytek:

—¿Jábese íri, jume Dios bejrim júne jábeta jiokoreme?

⁵⁰ Të áapo jámuttau ínel jiaahua:

—Jü chíkti em jiápsimak Diosta em súalekäu enchi jínëuk. Kaitachë jáchin éaka huéiye.

8

Jume jáamuchim Jesústa aniakame

¹ Chúkula ínel yeu siika. Jesús síme buere pueblommechi éntok il-lichimmechi ámeu noksisimey éntok am téjhuaasimey juka bemela nokta Diosta reytaka nésahue bétana huémta. Jume dooce discípulom éntok áamaki.

² Éntok huate jáamuchim kaa türi espíritummea éntok kökoammey türialame áamakim kaatey, áme násuk entok María jü Magdalena ti téhuaakame, íachiri guoy búsan lemooniom át yeu sákalatukay;

³ Juana, jü Chuuzata juubi, Heroodesta móoroma, éntok Susana, éntok huate jáamuchim bem jita jípurémakim ä aniay.

Et-leerota ejemplo

(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

⁴ Juebena génte áma joome, éntok sékana joome, áma áu náu yájjak, Jesústahui ä bít báreka, huanäi ikäi ejemplota ámeu nookak, ínel jíakari:

⁵ —Jü et-leero yeu siika juka ä báchiahua echíseka. Ä echay éntok, huate böo mayoat huáttek huanäi át chéptihuak, éntok huikichim jikat bétana yájaka ä buäka.

⁶ Huate báchia tétao huáttek. Huanäi síuhuek, të huaakek, bueítuk buía kaa báaritukay.

⁷ Huate báchia éntok júya huíchata sisihuëpo huáttek. Huanäi jü júya huícha áamak síhueka ä jíabi mëak.

⁸ Huate éntok türi buíapo huáttek. Huanäi yötuka tüisi chúppuk, huépü báchia cien báchiam nénkak.

Íkäi noksuka, Jesús tüisi kusisi ínel ámeu jiaahuak:

—¡Jükä ín nooki jíkkaij báareme ä jíkkaijnake!

Jíta béchibosum türi jume ejemplom

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

⁹ Huanäi jume ä disciipulohuam ä temajek:

—¿Jáchisu ä jiau báarehui ikäy ejemplota?

¹⁰ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—Eme yeu púari ä jüneria íaahuaka juka kara át jünee huamtachi Diosta reytaka ä nésahuëpo ayukamta. Të jume huatemmeu éntok, jita ámeu nok bárëteko, ejemplommey jíbba. Bueítuk bíchakam júne kaa bínnake, éntok jíkkajakam júne kaa át jüneenake.

Jesús el-lerota ejemplo ámeu nooka

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹ 'Ínel jiau báare, jü ejemplo: Jü báchia jü Diosta nooki;

¹² jü báchia böo mayoat huáttekame jume ä jíkkajame, huanäi sep jü diablo ámeu yepsaka, juka noki bem jíapsipo ayukamta am úhuaanake kaa ä súaleka bem jínëutunakë béchibo.

¹³ Jü báchia tétao huáttekame, jume ínel ä jíkkajame. Al-leakam ä mabeta, të katim naahuak; ímëi chúbala ä sússuale, huanärim ili obiachisi ä huée táytek amáu bícham nóttinake.

¹⁴ Jü báchia huíchapo huáttekame ímëi ínel jume ä jíkkajame të katekasum jü yún jitat obisi éehuame, jü yún jita kaa naksi jípu péehuame éntok jü uyjória tüisi ími át jíapsihuame ä jíabi mënake, huanäi béjam kaa takanake.

¹⁵ Të jü báchia türi buíapo huáttekame ímëi ínel jume türi jíapsimak éntok yö lúl-la nokita bem jíkkaij-läu ëeriame, ímëi ínel yö tutti takata nénkame.

Jü machiriata ejemplo

(Mr. 4:21-25)

¹⁶ 'Kaabe machiriata bébeetia sötöriy ä páttia báreka, éntok kaibu tariimata bétuk júne ä órenake; ál-la metjikat chöla ják ä órenake, áman kimume ä machirianakë béchibo.

17 Bueituk kaita jita ják éhuil óorek síme jauhuey júne yeu machinake; éntok kaita ják éhuil ésori, kaa jüneriatunake ti kaa maachi, bueituk síme yeu machinake.

18 'Áachem suaka, ä jíkkaja; bueituk síme jume jita jípureme, júchi huatek mákna, të jü kaita jípureme, éntok juka ä jípu máchirëu júne úhuaana.

Jesústa áíye éntok ä sailahuam

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

19 Huanäi jü ä áyehua éntok jume ä sailahuam áu yájjak, tem karam áu rúktey juka genteta büru béchíbo.

20 Huanäi senu ä téjhuak, ínel áu jíaka:

—Em áíye éntok em sailam päkum aane enchi bít báreka.

21 Të áapo ínel ámeu jiaahua:

—Jume Diosta noki jíkkajame éntok ä joame, ímëi ámëria jü ín áíye éntok ín sailam.

Jesús jekata yánti tahuatuak

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

22 Séjtul táapo Jesús canoapo ámemak huéeka ä discípulommaki, ínel ámeu jiaahuak:

—Baubäa huáytanate kannake.

Huanärim áman bíchaa sájjak.

23 Të áman bíchaa am katey, Jesús kótchok. Huanäi senu huéchiapo jeka úttiaka naatek, bäa násuku. Jü canoa éntok báam jajjayu táytek, éntok rópti machisi jínhua aaney.

24 Huanärim Jesústa bússak, ínel áu jíaka:

—¡Maestro! ¡Maestro! ¡Béjate abe rópte!

Huanäi áapo yejteka, úttiaka áu nónokak jü jekatahui éntok jume máaremmehui; huanäi síme kiktek éntok síme yánti taahua.

25 Huanäi béja ä discípulommeu ínel jiaahua:

—¿Jáksu ayka jü enchim Diostat éhuame?

Të bempo, at guómtilatata, kaa jáchin an máchika taahuak huanärim náu ínel jiaahuay:

—¿Jábesa ì yoreme, báata éntok jekata júne sáuhue, éntokim ä nok jíkkaja?

Jü yoreme gadareno lemoonio kame

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

26 Gadarenom buiärapom yeu yájjak, baubäa huáyтана, Galiléau lul-la.

27 Jesústa canoapo kóm chéptek, senu yoreme áma pueblopo jometaka ä nankirika siika. Íri bínhua naateka lemooniota jípurey. Kaa sánkokay, éntok kaa ä jóapo jíápsay; ál-la kókkolam mamáhuäpo násuk jíba aaney.

28 Huanäi Jesústa bíchaka, guókpo tónommia áu kíkteka, kusisi chayeka:

—¿Jítasë ínomak jípure, Jesús, Dios jikat kátekamta Üusi? Emoune íkai aahua, katë nee jiokot johua.

29 Jesús éntok béja kutti át nónokak jü kaa türi espíritutachi yoremtat yeu ä huée sáhueka. Béja bínhua át jóakay jü kaa türi espíritu; jü gente cadeenamnea ä susumay guókpo éntok mámpo; të áapo am chúkchuktiay huanäi jü lemoonio ä núk sisimey mékka ánia see päriahui.

30 Huanäi Jesús ä nátemajek:

—¿Jáchisë téhuak?

Áapo éntok ínel ä yómmiak:

—Legión tine téhuak.

Bueituk juebena lemooniom át kimulataka át jóatelatukay.

³¹ Huanärim Jesústau jiokot jiaahuak, kaa jum kaa machikun guójöria mékka kömi emo bíttua iaaka.

³² Ámanim káupo büru koohuim rejtey ámam jibuásasakay, huamechirim kimu rókaka áu nookak; Jesús éntok am jehuiteriak ámecham kimunaké béchibo.

³³ Huanäi jume lemooniom yoremtat yeu sájaka kohuimmechim kimuk ímëi éntok simetaka jum sibapo emo kóm guótiaka báapo kóm huáttekam, áma ropteka kókkok.

³⁴ Huanäi jume kohuim suayame, íkai bíchaka, guómtilamtaka tennek huanärim am téjhuak jum pueblopo éntok ranchommechi.

³⁵ Huanäi jü génte yeu sájaka ä bitchak juka jita áma yeu sikamta. Huanärim Jesústau yájaka, juka yoremta áma téuhuak juka lemooniom át yeu sákalatukäuta, Jesústa guókpo kátekamta, sánkokamta éntok yúmalasi suakamta. Huanärim májhueka taahuak.

³⁶ Jume ä bíchakame, am ejtejhuariak jáchin ä tütehuakähui juka lemooniom jípurëuta.

³⁷ Íaribéchibo, síme jü génte juebénaka áma aneme jü Gadara buiärapo éntok huíkola ják jóakame, Jesústam sim sáhueka áamak jiaahuay, bueitukim tüisi májhuey. Huanäi jü Jesús, canoapo kibakeka, siika.

³⁸ Jü yoreme lemooniom yeu béb-riari áamak jiaahuay, áamak huéé rókaka. Të Jesús ä simtuak, ínel áu jákari:

³⁹ —Em jóahué nótte; Akë am ejtejhuaria jáchin machisi buere jita Diosta émomak yáakähui.

Huanäi áapo siika, ä noksimeka síme pueblopo jita buéresi Jesústa áamak yáakähui.

Jairota maala éntok jü jámut, Jesústa mantommet jalojtekame
(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰ Juka Jesústa nótteko, büru génte al-leaka ä mabetak, bueituk simetaka ä boobíchaihui.

⁴¹ Senu yoreme Jairo ti téhuaaka áu yepsak, tiöpopo kóba yöturi. Jesústa guókpo tónommia kíkteka, jiokot áu jiaahuay ä jóau ä kibak iaaka.

⁴² Bueituk huépülak jíba malakay, dooce huásuktiriam jamak ják huériay; únna kókoreka béja abe muukey. Huanäi juka Jesústa áman bíchaa ä huésimeyo, büru gentetamaki huanärim tüisi ä pítpittiy.

⁴³ Të senu jámut éntok béja dooce huásuktey mecha kókoata bënasi ójbo kaa chúkteka át huéiyey síme juka ä tómita ä jípurëu am mák-latukay jume mérikom, të kaabe ára ä úhuay juka kókoata.

⁴⁴ Amatana Jesústau sika jume ä mantommet át jálojtek, huanäi senu huéchiapo áma horapo kíktek jü ójbo át yeu huéeme.

⁴⁵ Huanäi jü Jesús ínel jiaahua:

—¿Jábesu inot jálojtek?

Kaabeta béja áu yeu buísek, jü Peero éntok jume huate áamak aneme ínëlim jiaahua:

—Maestro, jü génte büruka enchi pítpittia éntok enchi yuyüa jákübo junne, éntoke nátemaje: “¿Jábeta emót jálojtekähui?”

⁴⁶ Të Jesús ínel jiaahua:

—Jábe inot jálojtek, bueituk ínapo ä ínnëak, úttiärata inot yeu sikähui.

⁴⁷ Huanäi jü jámut, ä bíchaka áu jüneriahuakähui, áu yoosimeka áu rúktek huanäi Jesústa guókpo tónommia kíktek. Síme genteta jíkkajäpo

áu yeu buíssek jita béchïbo áachä jálojtekähui, éntok jáchin bénasi läutipo áu türiakähui.

⁴⁸ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—In maala, jü em Dios eäu enchi tütela. Yánti jiápsekë huéiye.

⁴⁹ Ketune Jesústa nokaysu, senu áma yepsak, tiöpopo kóba yöta jóa bétana, Jairotau ínel jíakari:

—Em mala béja muukuk; katë juka Maestrotá múksi bitcha.

⁵⁰ Jesús ä jíkkajaka ínel áu jiaahuak:

—Katë májhue; chíkti em jíapsimake nee súale, huanäi türianake.

⁵¹ Jum jóau yepsaka, kaabeta täbuik éntok áamak áman kibaktuak, Perota jïbba, Jacobota, Juanta, ä paahua, éntok juka ili usi jámutta áiye.

⁵² Simetakam buaanay, éntokim tüisi ä sirok-riay. Të Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Katem buaana. Kaa mukila jü ili usi jámmut, kía kótche.

⁵³ Tem kía ä akbuay, bueituk bempo tüisi jüneiyay ä mukilatukähui.

⁵⁴ Të áapo, mámpo ä buíseka úttiaka áu nónokak ínel jíakari:

—Empo ili usi jámmut, yejtëe.

⁵⁵ Huanäi jü jíapsi áu nóttek, éntok sep yejtek; huanäi Jesús ä jïbuätua nésahuek.

⁵⁶ Jume ä áchayhuam éntok tepam át puj jáptek; të Jesús tüisi am téjhuak kaa jábetau am jíal sáhueka juka áma yeu sikamta bétana.

9

Jume dooce yeu bíttuahuakäme tekkil

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

¹ Jesús jume ä dooce discípulom náu tójaka, yäura úttiata am mákkak, jume lemooniom yeu am bébnakë béchïbo, éntok kökoreme tütenakë béchïbo.

² Huanäi yeu am bíttuak, huaka Diosta reytaka nésahue bétana géntemmeu am nok íaaka, éntok kökoreme am tüte íaaka.

³ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Katem jita huéhueria böot béchïbo, borooniata junne, bóosata, páanim, tómita junne. Huépülam jïbem súpeka kaate, kaa guooyim.

⁴ JákJóapo enchim yájakäpëm aane, enchim sájäu tájti.

⁵ JákJueblopo kaa enchim mabethuakäpëm yeu kaate, enchim guókim ámeu tóröchiata tátakeka, bem jüneenakë béchïbo kaa tüisi bem ayukähui.

⁶ Bempo éntok yeu sájaka, síme pueblom bëkatana naa kaatey, juka tü nokta Diosta bétana huémta ámeu nokaka éntok símekut jume kökoreme tüteka.

Juan Bautistata mukukä bétana nokhuame

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷ Jü rey Herodes kobanaro nésahueme Jesústa bétana nokhuamta jíkkajak, jita benak ä jo sisimëhui. Huanäi át guómtilatukay. Bueituk huate ínel jiaahuay: “Juan kókkolam násuk jíabitela.”

⁸ Huate, juka profeeta Elíasta yeu machiak tíiyay. Huate éntok, jábe profetam jume bannaataka kat-riam jíabitek tíiyay.

⁹ Huanäi Herodes ínel jiaahua:

—Tësune ínapo juka Juanta kóba chúktiatebok. ¿Jábesea júntuk ïri jü juebena jita ín áa bétana jíkkajähui?

Júnëli jü Herodes ä bít báreka éiyay.

Jume mamni mil jibuätuahuakame
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰ Jume apóstolim júchi yeu yájaka ä ejtejhuariak juka Jesústa simeta juka bem yáakä bétana. Huanäi am nüka, am núk siika, mékka ánia päria pueblo Betsaida ti téhuaakähui.

¹¹ Të jü génte ä jüneriaka, áa sáukim sájjak. Huanäi am mabetaka juka tü nokta Diosta reytaka nésahue bétana huémta ámeu nookak, éntok huame tua jiokot éame kökoata am úhuak.

¹² Të huanäi éntok kúpti táytek. Huanäi jume doocem Jesústau rúkteka, ínel áu jiaahuak:

—Juka géntetë sákatua. Éläpom sájaka pueblom o ranchom jariunake, buáhuamta éntok ják bem jimyorenakähui. Bueítuk mékkate aane, ánia päriapo, kaabeta jóakäpo.

¹³ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Emem am jibuätua.

Huanärim ínel jiaahua:

—Mamni páanim éntok guoy kúchum jíbate jípure. Jëitu, jamak itapo áman sájaka buáhuamta am jinnurianake, ìri büru genteta béchibo.

¹⁴ Jíba tuam jamak mamni mil yorememtukay. Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua jume ä discípulommehui:

—Móchalem náu am jóiya, sincuecuentam.

¹⁵ Júnëlim simem náu jóiyak.

¹⁶ Huanäi jume mamni páanim éntok jume guoy kúchum nükarí, téhuekau jikau remteka, tü nokta ámet chúppak. Huanäi am näikimteka, jume ä discípulom am mákkak, jü gentetacham näikimte nésahueka.

¹⁷ Huanäi síme jibuäk, éntokim jóbuak. Huanärim dooce canastam tápuniak, yeu békamtayi.

Peero, Jesústa Cristo tíiya
(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

¹⁸ Júnakoy júnen yeu siika. Jesústa áapola Diostau buanayo, jume ä discípulom áamak aaney. Huanäi am temajek, ínel jákari:

—¿Nechim jábë tíiya?

¹⁹ Bempo ä yómmiak:

—Huate enchi Juan Bautistä tíiya. Huate, Elías. Huate éntok, jábe profeeta jauhuey huéria mukilatata jábitelame.

²⁰ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Emesu, ¿jáchisem ino bétana jiaahua? ¿Nechem jábë tíiya?

Huanäi Peero ä yómmiaka, ínel jiaahua:

—Émpë jü Diosta Cristo äbo yebisnakähui.

Jesús ä muknakeu bétana am téjhuak
(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

²¹ Të Jesús kúttilasi am téjhuak, kaabetau íkäi am nok sáhueka jáchin huéy junne,

²² éntok két ínel jiakari:

—Ínapo jü Yoremta Üusi yún jita kökosi kaa béj máchika inou huéenake. Jume yoiyöturim bétana, éntok jume tiöpopo chë áma nésahueme, éntok jume escribam nee omoutenake. Huanärim nee mënake, të báij taahuarim huéyne jábitenake.

²³ Huanäi simemmeu ínel jiaahua:

—Jábe júne ino sáú huée bárëteko, tókti áú nénkaka, chíkti táapo ä kúrus püaktiaka, ino sáú huéiye.

²⁴ Bueituk síme juka ä jíapsi jínëu báareme, ä tärúnake, éntok síme jábe ino béchíbo ä jíapsi tärúkame, iri ä jínëunake.

²⁵ ¿Bueituk jítasu áma téunake jü yoreme síme ániata yöoko, áú lütiátek, o áú tärúkäteko?

²⁶ Bueituk jü inot tihueme éntok ín nokiyyi, ínapo jü Yoremta Üusi kétne áí tiunake, júnakoy lóoriapo yepsateko, éntok ín Átchay lóoriapo, éntok jume santo ángelesim lóoriapo.

²⁷ Tëne én tua lütüriapo ínel jiaahua, jume huate imí aneme, katim bát kókkohuamta bínnake, Diosta reytaka nésahueu bíchátek júbua.

Jesústa takahua tábuiasi áú yáuhuak

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸ Jesústa íkái noksuko, guoj naiki taahuarim simsuko, ínel yeu siika. Perota, Juanta éntok Jacobota núk siika, káhuit jíkau bíchaa, áman Diostau buan báreka.

²⁹ Diostau ä buanayo, jü ä pujba tábuiasi bíttuk. Ä sánkohua éntok tósalisi éntok bélojkosi aayuk.

³⁰ Huanäi éntok guoy yoremem áma yeu machiak, áamak ejtejhuaka. Moisés éntok Eliástukay.

³¹ Huanäi áme chíkola Diosta lóoria am machirialatukay. Jachin Jesústa simnake bétanam nookay, Jesús buere joära Jerusalémpo ahuä chupátuanakëihui.

³² Peero éntok jume áamak aneme, tüisim yetem jípurey. Tem búsalataka, Jesústa lóoria ujoyória bitchay, éntok jume guoy yoremem áamak aneme.

³³ Huanäi bempörim Jesústa tö sájako, jü Peero ínel áú jiaahua:

—Maestro, ¡türi imí ito béchíbo! Báij jótamte imí cháanake, huépülaik emo béchíbo, senuk Moiséjta béchíbo, senuk éntok Eliásta béchíbo.

Të Peero kaa jüneiyay jita ä nokähui.

³⁴ Íkái ä nokaysu, namu áme béppa yéjtekam páttiak. Huanärim guómtek, namupo kimuka.

³⁵ Huanärim jahuita jíkkajak jum namupo, ínel jíamta:

—Íri ín Üusi ín nákehui; áapöríkem nok jíkkaja.

³⁶ Chúkula juka nokta jíkkaijsukam juka Jesústa áapolaik áma anemta bitchak. Bempo kaabeta ejtejhuaariak. Huanäi huámechi taahuarim-mechim kaabetau jíalek juka bem bícháka bétana.

Jesús usita lemooniota jípuremta túutek

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Yokoríapo, káhuit kóm sájaka, génte juebénaka am nankirika sajjak.

³⁸ Huanäi jume géntem násuk senu yoreme tüisi kusisi ínel jiaahuak:

—Maestro, émounä nétane ín usië nee bít-ria. Júkái huépülaik jíbane üusek.

³⁹ Íkái jípure, huépul lemoonio espíritu ä jaajaatia. Senu huéchiapo chay tátayte. Huanäi huéchecha sútatäti an tátayte. Tempo áman sósomöchia. Huanäi jü lemoonio espíritu kókosi ä tátabeka kaa ä tóij bábbare. Júnëli jiokot ä antuasuka béja ä tótoja.

⁴⁰ Em discípulommeune jiokot jiausuk lemooniota yeu ä jaaria sáhueka, të katim áma yuumak.

⁴¹ Jesús ä yómmiaka, ínel jiaahua:

—¿Eme géntem kaita súalëram éntok jujuëna! ¿Jauhuey tájtine enchimmak annake jäni, éntok enchimmet kaa yúmaka? Inohuë ä huéria juka em üusi.

⁴² Huanäi juka usita áu yebisiseyo, jü lemoonio buíapo ä tátabeka, úttia sútatäti ä antuak. Të jü Jesús juka lemoonio espíritu jaiti machik béj-reka nónokak. Huanäi ä tütek juka usita. Huanäi ä áchaytau ä nóttiriak.

⁴³ Síme ä yosireka taahuak, juka buéresi Diosta joähui.

Jesús ä múknake bétana am téjhua

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Síme át guómtilatata ä bitchay, juka Jesústa joähui. Huanäi éntok ä discípulommeu ínel jiaahua:

⁴⁴ —Íkarem tüisi jikkaja, éntokem kaa ä koptia. Ínel yeu huénake: ínapo, jü Yoremta Üusi ti téhuaakame, yoremem mámpo yéchana.

⁴⁵ Të bempo kaa át jüneiyay, íri nokichi. Dios ketune kee am pujtetuay, íkai nokta bem jünerianakë béchibo; át nátemay báreka jünem májhuey íri nokichi.

¿Jábesu chë yöhue?

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Huanäi jume discípulom náu nok nássua táytek, jünee báreka jábesu áme násuk chë júne nésaunake jäni tíaka.

⁴⁷ Huanäi Jesús am jüneriaka jita benak am éähui bem jiápsipo, ili usita nüka, áa náapo ä kétchak.

⁴⁸ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Jábe júne íkai ili usita ín téhuampo mabetako, nee mabeta; jábe júne nee mabetakame, juka nee äbo bíttualata mabeta. Bueítuk jü enchim násuk hua kaa áu jitaleme, huäri chë yörisi maachi.

Huä kaa itom béj-reka huéeme, ito bétana huéiye

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Huanäi jü Juan ä yómmiaka, ínel jiaahua:

—Maestro, senukte két bitchak, lemooniom yeu jaasemta em téhuampo. Të kaa itomak huéiye; kíalíkute ä táktiriak.

⁵⁰ Jesús ínel áu jiaahua:

—Katem ä taktaktiria; bueítuk jü kaa itom béj-reka huéeme, ito bétana huéiye.

Kuttilasi ámeu nookak, jü Jesús, Jacobotahui éntok Juantahui

⁵¹ Jesús, téhuekau jikau ä mabennäu tiempota yúmasey, jíapsita tutti yéchaka, kíkteka böota nüka Jerusaléniu bíchaa huémata.

⁵² Jume nokta huériame áapat bíttuak, sájakam Samaritanom pueblou kíimuk, áa bia símeta tüte béchibo jum ä yebijnakepo.

⁵³ Të katim mabethuak, bueítuk böo Jerusaléniu bíchaa huémtat bem katë béchibo.

⁵⁴ Ä discípulom íkai bíchaka, Jacobo éntok jü Juan, junëlim jiaahua:

—Señor, ¿jache tájta jikat bétana itom ámet kóm bíttua íaa, júnak táapo Elíasta am yáakä bénasi?

⁵⁵ Huanäi áapo ámeu kúakteka, tepa béttesi ámeu nónokak, ínel jíakari:

—Eme kaa jüneiya jita espírituta enchim jípurëhui.

⁵⁶ Jü Yoremta Üusi kaa jume yorem jíapsim mëseka äbo siika, ál-la am jínëuseka.

Huanärim sékana pueblou bíchaa sájjak.

Jume Jesústa guojaa báareme
(Mt. 8:19-22)

⁵⁷ Bóot am boojoay, Jesústau senu ínel áu jiaahuak:

—Señor, jákun em huëu bíchaa júnene emót chäka huéenake.

⁵⁸ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Jume ayesim guojöriam jípure, jume huikichim jikat rejteme, toosam; të jü Yoremta Üusi jitat ä mutekaka ä böna keu júne kaa jípure.

⁵⁹ Senukuu éntok ínel jiaahuak:

—Ino sáukë huéiye.

Áapo éntok ínel ä yómmia:

—Señor, nechë licencia bátne ín átchay mäa báare.

⁶⁰ Jesús ínel áu jiaahua:

—Akë am tójja; éläpo jume espíritupo kókkolam bem kókkolam maanake. Émpë yeu sika juka tü nokta Diosta reytaka nésahue bétana nooka.

⁶¹ Huanäi täbuika két ínel áu jiaahuak:

—Señor, enchine guojaa báare, Señor, të bächë nee tójja amanne ín jóapo aneme tebotuaka sim báare.

⁶² Huanäi Jesús ínel áu jiaahuak:

—Jábe júne arau manseeram buísek, amáu remtekäteko, kaibu tüisi áma huéenake jum Diosta reytaka nésahuepo böochi.

10

Jume setentam áman bíttuahuakähui

¹ Chúkula sîmeta íkâi sîmsukäpo, jü Señor setentam áma yeu púuhuak. Huanäi béja guoguoyim náu áman bíttuak áapachi, sîme pueblompo o jákun ä yebijnakëhui.

² Ínel ámeu jiaahua:

—Lütüriapo jü echi chúpeme juebenna, jume tekipanualerom éntok kaa jaiki. Huäri béchïbo jü etta áttiakamtahuem nooka, huate tekipanualerom áman ä bíttuanakë béchïbo, jukam etta tóboktianake.

³ Ámanem kaate. Ínapone enchim áman bíttua, kabara asölam robom násukun bénasi.

⁴ Katem nüuta áma huéhueriahua, tómita éntok bocham junne, kaa huéhueria. Katem jápteka böot jábeta tetebotua.

⁵ JákJóapo enchim kimukäpo, ínëlem bát jiaunake: “Yánti jíapsihuame ïri jóata béchïbo.”

⁶ Huanäi jábe yánti jíapsekamta áma aneyo, jü enchim yánti jíapsekähui áa béppatunake. Kaa júnentukäteko, enchim yánti tü jíapsi, júchi enchimneu nóttinake.

⁷ Éntokem huäri jóapo jíba tahuanake, jita enchim mikhuamtem buäye, éntokem jëye. Bueítuk jü tekipanuaame jíba jita kobapo yúmala. Katem huate jóahuammet an sásaka.

⁸ JákJueblompo junne, enchim kimukäpo, éntok enchim mabethuakäpo, enchim äbojhuakämtem buäye.

⁹ Éntok jume kökoreme áma anemem tüte, éntokem ínel ámeu jiaahua: “Huä Diosta reytaka ä nésahuepo kaa mékka enchimneu aane.”

¹⁰ Të jákJueblompo enchim kimukäpo, éntok kaa enchim mabethuakäpo, böommehuem yeu sájaka, ínel jiaunake:

11 “Jü tóröchia ímï pueblopo ayukame junne, itom guókpo chätulame, enchim béj-rekate ä tataknahe. Ál-lem íkái jüneríanake, jü Diosta reytaka ä néshuepo kaa mékka enchimneu aane.”

12 Tène enchim téjhua hua taahuari nokta chúpey, chë júne noki béttesi chúpatunake, huári pueblotachi, hua pueblo Sodoomä téamta béppa.

Huame pueblom kaa emo jíapsi kúaktia báareme
(Mt. 11:20-24)

13 ‘Jiokot maachi, emo béchïbo, empo pueblo Corazín! ¡Jiokot maachi, emo béchïbo, empo pueblo Betsaida! Bueituk huam Tiropo éntok Sidón pueblopo huaka kaa jaibu johuamta áma yáahuak, enchim násuk yáahuakamta, jauhuey bétanam emo jíapsi kúaktiasu éiyey, éntokim chukurim súpete éiyey, éntok kóbat emo nápojtua éiyey.

14 Të hua taahuari nokta chúpey, eme chë júne jiokot máchiraata bínnake, hua génte pueblo Tiropo éntok Sidón pueblopo joomem béppa.

15 Éntok empo pueblo Capernaum, ¿jache téhuekau tájti emo tóboktia máchile? ¡Të áman tájta kaa tutukëpo tájtë kóm jímmaana!

16 ‘Jü enchim nok jíkkajame, nee nok jíkkaja; jü enchim omouteme, nee omoute; jü nee omouteme éntok, juka nee äbo bíttualata omoute.

Jume setentam yeu yájjak

17 Huame setentam tüisim al-leaka yeu yájjak, éntokim ínel áu jiaahuak: —Señor, jume lemooniom júne itom nok jíkkaja, em téhuampo.

18 Jesús éntok ínel ámeu jiaahuak:

—Jehui, ínapo juka Satanásta bitchak téhueka bétana kómhuéchemta yúku jímmaa bénasi.

19 Ínapone én úttiata enchim mákka bakochim éntok machilim béppa enchim rejtinakë béchïbo, éntok síme kaa Dios huáatemem kobanake, éntok kaita enchim kökosi yáanake.

20 Katem jume lemooniom emo yeu jajjasë béchïbo al-leaka chépte; al-leakem jikau chépte, jume enchim téhuam áman téhuekau jiojteri béchïbo.

Jesús buere al-leiya

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

21 Huämi horapo Jesús Espíritu Santopo tüisi al-lëiak. Huanäi ínel jiaahuak:

—Ínapone enchi úttile, ín Átchay, téhuekata éntok buíata áttiakame, jume tüisi jita täyame éntok jítat suame empo íkái am ésoriala jume ili usimneu yeu ä machiria báreka. Jeehui, ín Átchay, empo júnël ä huáatiak.

22 ‘In Átchay símeta ín mámpo tóij-la. Kaabe ä täya juka Dios Usiarita, ä Áchayhua jíbba; éntok jábeta Dios Áchaytukähui, ä Üusihua jíbba; éntok ä téjhua bárëu ä téjhuaanake, ä Üusihua.

23 Ä discípolommeu bempolammeu kúakteka, ínel ámeu jiaahuak:

—Al-lehuamtam jájamla jume ä bíchame juka enchim bíchähui;

24 bueitukne én ínel jiaunake, juebena profetam éntok reyim tüisim ä bítt péiyay, juka én enchim bíchähui, të katim ä bitchak; enchim jíkkajähui jíkkaj péiyay, të katim ä jíkkajak.

Samaritanota ejemplo

25 Séjtuul senu tüisi leyta täyame kíkteka ínel áu jiaahuak, Jesústa tiusi tahuaria báreka:

—Maestro, ¿jítasune yáakätek juka yü jíapsihuamta jípunake?

²⁶ Huanäi Jesús ínel áu jiaahuak:

—¿Jáchisu áma jïojteri jum leypo? ¿O jáchise ä bitcha juka áma jïojteta?

²⁷ Huanäi áapo, ä yómmiaka, ínel áu jiaahuak:

—“Em Señor Dioste tüisi náknake, chíkti em jíapsimaki, éntok chíkti em kóba súaramaki, éntok chíkti em úttiärammaki, éntok chíkti em jüneerimaki. Juka yoremta emo beu anemtë em emo ériä bénasi ä náknake.”

²⁸ Huanäi jü Jesús ínel áu jiaahuak:

—Tüise ä yómmiak. Íkäre yáuhua; huanäre jíapsinake.

²⁹ Të áapo tüisi áu tahuaria báreka, Jesústau ínel jiaahua:

—¿Jábesu jü yoreme ino beu aneme?

³⁰ Jesús, ä yómmiaka, ínel áu jiaahuak:

—Senu yoreme buere joära Jerusalén bétana pueblo Jericóu kóm huéiyey, huanäi jume lak-ronim mámpo huétchek júmëi béja simeta ili ä huériäu ä úhuak; kökosim ä yáaka sájjak, huanärim tamurata áma tö sájjak.

³¹ Huanäi éntok sacerdoote tiöpopo tékiakame Jerusalén bétana két huäri böot kóm huéiyey. Huanäi ä bíchaka ä naj-riak.

³² Huanäi két senu leviita tiöpopo tekipanuame áman áu jëla huéekasu, éntok ä bíchaka, sékana áman siika.

³³ Të senu Samaria buiärapo jometaka, két boojoakari, áu jëla yepsak, éntok ä bíchaka, ä jíapsipo tüisi ä jiokoleka taahuak.

³⁴ Áu rúkteka kökosä ayuläpo, aceitey éntok vinoy ä jíttok. Huanäi ä kábäit jikachä yéchaka, ä núk siika. Mesooniu ä tójjak, éntok ä suayak.

³⁵ Yokoriäpo béja sim báreka, tómita ä bóosapo yeu huíkkek, guoy taahuari tékilta huéeläpo. Huanäi juka mesompo tékiakamta ä mákkak, éntok ínel áu jiaahuak: “Nechë ä suayaria. Bueítuk huate tómita át kimako, ínapone nóttek enchi ä béjtuanake.”

³⁶ Bueítuk, ¿jábesu ímëi bájimpo chë emo beu aane jume lak-ronim mámpo huéchekamtau huám sájakame?

³⁷ Áapo ínel jiaahuak:

—Jü ä jiokoleka tühuata áu yáakame.

Huanäi béja jü Jesús ínel áu jiaahua:

—Sikë két ánëli áayu.

Jesús Martata éntok Mariata jóapo äbojhuak

³⁸ Júnel két yeu siika: Jesústa böot huéekasu, senu pueblou yepsak. Senu jámut Marta ti téhuaaka ä jóapo ä mabetak.

³⁹ Ìri María tíamta huayekay. Huäri béja Jesústa guókpo yejteka, ä nokäu jíkkajay.

⁴⁰ Të jü Marta éntok kaa yúmaka jita johuay, yún jita tékilta jípureka. Huanäi áu rúkteka, ínel jiaahua:

—Señor, ¿jache kaa át suuhua, jü ín huayibeche? ¡Kaa nee aniaka jita johua! Nechë ä ania sáuhue.

⁴¹ Jesús ä yómmiaka, ínel áu jiaahua:

—Marta, Marta, yünë jita kaa náksi joaka, kaa át yuuma,

⁴² të senu huéeme jíba chë bát huéiye. Jü María juka chë türik áma yeu púala. Júkai béja kaabe kaibu ä úhuaana.

11

Jesús jü Diostau bíchaa nokhuamta am majtia

(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

¹ Séjtu Jesús Diostau nookay. Huanäi béja áu noksuka, senu ä disciipulo ínel áu jiaahua:

—Señor, itomë Diostau nok majtia, Juanta ä disciipulom ä majtiakä bénasi.

² Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Eme Diostau nokäteko, ínëlem jiaunake:

Itom Átchay téhuekau kátekame,

em téhuam yöreka am noknake.

Éläpo em reytaka nésahuepo äbo ito násuk yebijnake.

Em nésau yáatunake, téhuekau bénasi, ímí buíapo két jíba ánëli, áman bénasi.

³ Jume páanim chíkti táapo itom buäyëhui, entok én itom buänakëhui itome am mákka.

⁴ Itom Dios bejrimmeche itom jìokore, bueítuk ítapo két am jìokore jume itom huikiriame.

Katë kaa türikum bíchaa itom táktia, ál-lë itom áma yeu huíkke.

⁵ Jesús ket ínel jiaahuak:

—Jábesu eme senu amiigota jípureka, tukaa násuk ä jóau ä yepsako ínel áu jiaunake: “In amigo, báij páanime nee réuhua.

⁶ Bueítuk senu ín amigo ín jóapo yebij-la, mékka bétana huéeka, éntokne kaita ä äboj mátkhi.”

⁷ Huanäi huári, béja huáijhua jákun ä yómmianake, ínel áu jíaka: “Katë múksi nee bitcha. Jü puerta béja páttiari, éntok jume ín usimne núk böka. Karane yejteka enchí ä mákka, juka em huáatiähui.”

⁸ Ínapo én ínel jiaahua: Éläposu kaa yejteka kaa ä mákka, ä amiigoka junne. Të jamak múksi ä bíchá béchíbo, yejteka ä máknake, sìmeta juka ä huáatiähui.

⁹ Bueítuk ínapo én enchimneu ínel jiaahua: Jítem aahua huanärem mikna; jítem jaria, huanärem ä téunake; puertatem popona, huanärem ä étaporiana.

¹⁰ Bueítuk sime jita aahuame, ä mabetnake; jü ä jariame ä téunake; jü puertata poname, ä étaporiana.

¹¹ ‘¿Jachu jábe júne áchayhuari enchim násuk, ä üusi páanim aahuayo, tétata ä miknake jáni? O, ¿ché kúchuta ä aahuayo, kúchuta ä mik íaakasu, bakotta ä miknake jáni?

¹² O, ¿tótori kábata ä aahuayo, machilta ä miknake jáni?

¹³ Eme jujjuënaka junne, ára türik enchim usim miika. ¿Hua itom Átchay téhuekau kátekame chë ä miknake, juka Espíritu Santota jume áu ä aahuame!

Jesústam nätua diablota úttiära ä jípurë tíaka

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

¹⁴ Jesús yorem múurotat lemooniota yeu jaasey. Huanäi juka lemooniota át yeu simsuko, jü múuro ára nokaka taahuak. Jume áma aneme éntok tüisi át guómtilatata taahuak.

¹⁵ Të huate bempörim násuk ínel jiaahuak:

—Íri yoreme, Beelzebúu lemooniomneu yäurata úttiäray yeu am bébba, jume lemooniom.

¹⁶ Huate éntok kaa tüisi ä tahuaria báreka, téhuekau bétana señalta áu aahuay.

¹⁷ Të áapo am jüneriaka jita éerita am jípurëu, ínel ámeu jiaahuak:

—Jábe reyta nésahuepo kaa tülisi náu éaka tekipanoáteko mójaktinake. Két senu familia élaka náu nássuame, emo näikimtena.

¹⁸ Júnëli két jü Satanás áu näikimtekátek, ¿jáchisu ä reytaka ä nésahuepo jíba béchibotunake? Bueituk ínělem jiaahua emëe: Beelzebúuta úttiáray nee jume lemooniom yeu bébä tíya.

¹⁹ Enchim jiápo ámani, ínapo Beelzebúuta téhuampo yeu am bébáteko, jume lemooniom, ¿jume enchim úsim jábeta nokposum yeu am bébba? Huári béchibo, bempo enchimyeu yáuchimtunake; juka enchim kaa tüisi yáari enchim yuktirianake.

²⁰ Të ínapo Diosta úttiáray jume lemooniom yeu bébáteko, kaa báreka jünem tüisi át suuhua, jü Diosta reytaka ä nésahueu enchimyeu yebij-la.

²¹ 'Jü yoreme úttiakame, tüisi huíkóreka, ä kári suaya. Síme jita áma ayukamtau, kaita áu huéenake.

²² Të senu áa béppa chë úttiakame áu yepsakátek, ä kobanake. Huanäi huaka sontaro áttiata éntok huikóta ámechá éäu ä úhuaanake. Huanäi huatemmet ä näikimtenake, juka nássuaka ä yöökähui.

²³ 'Jü kaa ínomak huéeme, nee béj-reka huéiye. Jü kaa ínomak jita náu yéchame, ä chíbejtia.

Jü lemoonio chicha machi yoremata yeu sika júchi nóttekame

(Mt. 12:43-45)

²⁴ 'Jü lemoonio chicha machi yoremata yeu sikátek, jum huaki ániapo naa huéenake, ják ä jimyorenakeu jariaka. Kaita téak éntok, ínel jiaunake: "Júchine ín jóau huéé báare, ín yeu sikähui."

²⁵ Huanäi áman yepsakáteko, chíchikta éntok huechiasi tülisi yáata téunake.

²⁶ Huanäi sika júchi guoy búsan lemooniom chicha machim áa béppa chë juejuenam nüpanake. Huanäi síme huame yoremata kimuka, ä jíápsipo jóatenake. Huanäi huári yoremata chë júne kaa tüisi huéenake, bannaataka béppa.

Jü tua lütüriapo al-leaka jíapsihuame

²⁷ Juka Jesústa íněli nokaysu, senu jámut jum genteta násuk cháchayek: —¡Tua úttlisi maachi, enchi yeu tómtiriakame, éntok enchi chítuakame!

²⁸ Të áapo ínel áu jiaahuak:

—¡Úttlisi maachi, chë junne, jume Diosta noki jíkkajame, éntok ä joame!

Huä génte juëna, señalta kaa jaibu jojohuamta bit rókka

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹ Jü génte jíba bénasi Jesústau náu yájjay. Áapo éntok ínel ámeu jiaahuay:

—Í génte én huéeme tüisi juëna, kálíku señalta kaa jaibu johuamta bit rókka; të kaachin tábui señalta bíttuana huaka PROFEETA Jonásta señal jíbba.

³⁰ Jáchin hua Jonás jume géntem buere joára Nínivepo joomem béchibo señaltukaihui, alë bénasi két ínapo, ínapo jü Yoremata Úusi ket jü génte én kat-riata béchibo señaltunake.

³¹ Jü reina suuriu joomë áu tóboktianake, ímëi yoremem én kat-riam béj-reka, juka lütüriata am yuktiria báreka, éntok nokta béttek ámet

chúpanake. Bueituk áapo ániata nahuau bétana áman yepsak, juka rey Salomón ta uyorisi jita täyäu jikkaijseka. Ími éntok aane, huépülaika Salomón ta béppa chë yörisi machika.

³² Jume yoremem Nínivepo jomeme emo tóboktianake, ímëi géntem én kat-riam béj-reka, juka lütüriata am yuktiria báreka, éntokim két nokta ámet chúpanake: Bueituk hua génte Nínivepo joome jíapsi kúaktek, Jonásta huaka nokta Diosta bétana huém ta ámeu ä nokako. Të én ími chë Jonásta béppa yörisi machika aane.

Jum machiriapo kaita tukaari

(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³ 'Kaabe juka machiriata táalataka ä éeso, éntok cajón ta bétuk junne, kaa ä öore. Ál-la jum jikat chöla ä órenake; jume áman kimume juka machiriata bínna ke.

³⁴ Em pusim senu lám parata bénasi maachi, em takahua béchibo. Jume em pusim türiako, em takahua két símekut tülisi machiriata jípunake. Të jume em pusim kaa türiako, jü em takahua két kaa machiku annake.

³⁵ Áachë suuhua, jü machiria emót ayukame em emo jípurë tíäu jamak kía kaa machiria.

³⁶ Júnëli béja, juka síme em takahua machikuy tápuniatuko, kaita senu lébelay júne kaa machiriata jípurëteko, síme tülisi kálajkosi machitunake, lám parata tüisi úttiaka enchi boojoria bénasi.

Jesús jume pariseerom éntok leyta mamajtíame yeu am buíssek

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Juka Jesústa ámeu noksuk, senu pariseero ä jóau ä jibuä núnnuk. Jesús éntok áman yepsaka, jum jóau kibakeka, mesau yejtek.

³⁸ Jü pariseero át guómtilatata taahuak, kaa áu báijmatuaka, ä jibuä táyteká béchibo.

³⁹ Të jü Señor ínel áu jiaahuak:

—Eme jume pariseerom juka vaasota yeutana jíba ä bábaksia, éntok juka puraátota. Të jum huáijhuatanam ái tápuni jü kaa tíurayi, éntok jita juëna éeriya.

⁴⁰ ¡Tóktek kaa susuak! ¿Jachem kaa júneiya, huaka yeutana huém ta yáakam ta két huaka huáijhua huém ta yáala?

⁴¹ Të eme enchim tü jíapsipo ayukamtayi, jábetem jita miika. Júnëli síme tü huénna ke.

⁴² '¡Obiachisi enchimmeu chäka, eme pariseerom! Bueitukem huaka sehua óguota menta, jum cientopo guoj mamnik Diostau bíchaa nanáikia. Alë bénasi juka rúda tíam ta, éntok síme ili júya buabuáhuam ta. Tem huaka lütüriata omoutela, éntok huaka Diosta nákhua m ta. Íkäri éntok juka senuk júne katem ä koptia éiyey, símetem nanahuit boojoria éiyey.

⁴³ '¡Obiachisi enchimmeu chäka, eme pariseerom! Bueitukem jum tiöpöpo náu yayaijhuäpo jume bankom bát órekame nákke, éntokem huam böommet yörisi machisi emo tebotua íaa.

⁴⁴ '¡Obiachisi enchimmeu chäka, eme jume leyta am majtíame éntok pariseerom, ára nókíchiam! Bueitukem huame cajón ánimakame máari bénasi maachi. Jume yoremem éntok áme béppa naa rejte, kaa jünéaka.

⁴⁵ Huanäi senu leyta mamajtíame ínel ä yóm miak:

—Maestro, empo íkäi nokaka itomë két tiusi béa.

⁴⁶ Jesús ínel jiaahuak:

—¡Obiachisi enchimneu chäka, eme leyta majtıame! Bueıtuk huame yoremem bėttesi püaktitua. Júkai püaktita jábe yoreme júne kaa ä yuuma. Eme éntok, kía huépul sıtuy júnem kaa át jálo jálojte.

⁴⁷ '¡Obiachisi enchimneu chäka! Bueıtukem jume profeetam béchıbo bóoberam jojoa, huame enchim yoıyöhuam súakähui.

⁴⁸ Bueıtuk eme ä bitchak, enchim yoıyöhuam yáarimmak emo al-leä tía báare. Bueıtuk bempo am súhuak, eme éntok bóoberam am joria.

⁴⁹ 'Kíaliku jú Dios ä júneeräpo ínel jiaahua: "Profeetam éntok apóstolimne ámeu bıttuanake. Tem huatem súanake. Huatem éntokim guojajjanake."

⁵⁰ Júneli béja í génte én kat-riammet béppa yéchatunake, jume síme profeetam ójbo guótialame jauhuey ániata naatekápo naateka,

⁵¹ Abelta ójbopo naateka Zacarıasta ójbou tájti, altarta éntok buere tíöpota náu násuk mukukame. Jeehui, enne ínel jiaahua, jú génte én kat-riat át huénnake; huamei ä yómmianake.

⁵² '¡Obiachisi enchimneu chäka, eme jume leyta mamajtıame! Bueıtukem jita täyahuamta llavem ésola. Tė eme júne kaa áman kiimu, éntok kía huatem júne kaa áman kimutua.

⁵³ Juka Jesústa íkai ámeu nokay jume leyta am majtıame éntok jume pariseerom tüisim áu öomteka taahuak. Huanärim juebenak jita áu nátemajey, éntokim tüisi yún ä noktuay.

⁵⁴ Akim ä aamuy jita ä nokähui, ili ä rábiktek ä nokäpo, júmüri béja ä nátua báreka.

12

Jü Jesús ia bėtana am majtıak, jú kía áu úttıl íaaka jita joame

¹ Tewa may kaa náksi búru génte náu áu tójjak. Kíalim nat tėtteney. Huanäi Jesús ínel jiau táytek, tė jume ä discıpulommeu bátchu:

—Jume pariseerom levaduura bėtanem emo suaya; júri ínel kía áu tü yórem tíaka tábuıası áu nüye.

² Bueıtuk kaita éhuil ésotaka ják ayka, kaa yeu machinakeme. Éntok kaita éhuiltaka ayka, kaa júneriatunakeme.

³ Huanäri, símeta kaa machiku enchim nok-läu, machiku jıkkajıtunake. Éntok síme nákapo éhuil nok-ri, mékka kárit jikat jáptehuaka chayna.

¿Jábetasute máujpo yúmala?

(Mt. 10:26-31)

⁴ 'Éntokne két ínel jiaahua, ín amiigom: Katem juka takahuata meamta májhue. Huäri béppam béja kaita éntok ára yáaka taahua.

⁵ Tėne enchim majtıanake, jábeta enchim máujnakėhui. Huakärem májhue, huaka jíapsita enchim úhuaasuka, ä úttiarimmea jum tájiu ára enchim kóm jímma. Jeehui, ínapone enchimneu ínel jiaahua, íkäreem májhue.

⁶ '¿Jachu kaa mamni huikichim guoy tómpo nénenkihua? Tė jú Dios kía huépulai júne kaa koptia.

⁷ Bueıtuk jume em chonim júne síme náikiari. Katem májhue, bueıtuk eme chė júne bėj-re, juebena huikichim béppa.

Jume kaa emo ésome yoremem bíchäpo Cristota súalhuäpo

(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ 'Enne ínel jiaunake, hua jábe junne yoremem anėpo nee áu täya tíame, ínapo jú Yoremta Üusi inone ä täya tíanake, Diosta ángelesim bíchäpo,

⁹ Të jü kaa nee áu täya tíame yoremem anëpo, ámani Diosta ángelesim bíchäpo két kaa täyana.

¹⁰ 'Kía jábe junne Yoremta Üusi bėj-reka nokame, jiokoritunake. Të hua Espíritu Santota bėj-reka nokame, jauhuey júne kaibu jiokoritunake.

¹¹ 'Huam tiöpopo náu yayaijuäpem yeu tóijhuak, yäurata bíchäpo, katem jáchin éiya, jáchin enchim am yómmianakëhui, éntok jáchin enchim jiaunakëhui,

¹² bueituk horata yúmak jü Espíritu Santo enchim majtianake, jita enchim noknakëhui.

Jínhua maachi, hua kaa náksi jita jípuhuame

¹³ Senu juebenam násuku, Jesústau ínel jiaahuak:

—Maestro, ín sayibehuë nooka. Juka itom átchay itou tö mukukähui, ínomake ä näikimte sáuhue.

¹⁴ Të áapo ínel ä yómmiak:

—Ómme, ¿të jábesu jita näikimte béchïbo enchimneu nee yäut yéchala?

¹⁵ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Tüisem át suuhua. Katem úttesi jita yún jípuhuamtat kopti báare. Jü yoremta jiapsähui kaa yún jita jípuhuamtat aayuk.

¹⁶ Huanäi íkai ejemplota ámeu yétchak:

—Senu yoreme rikotaka ím aaney; ä buíampo tüisi jíchupaka.

¹⁷ Huanäi hua riko juebenak ée táytek: “¿Jáchisune ayunake jáni? ¿Kaitäpone ä kima mátki, juka ín chúpakähui!”

¹⁸ “Én ál-lane júneiya jita ín yáanakëhui”, ti éiyak. “Jume kárim ín jípurëu áma jita ín kíkkimähui, anam tátabeka chë júne buerem yáanake. Huanäine simeta huaka ín chúpakäu érianake, éntok simeta huaka ín én jípurëhui.

¹⁹ Huanäine ín jíapsibeu ínel jiaunake: In jíapsi, juebenak jíte ériala, juebena huásuktiriam béchïbo. Jimyorëe, jïbuäe, jëyëe, emoë al-leetua.”

²⁰ Të Dios ínel áu jiaahuak: “¿Kaa suära! Én i tukaarichi em jíapsi äbo émou aübaahua. Jü jita em náu tóij-ri, ¿jábesä áttiaka tahuanake jáni?”

²¹ Júnëli áu huéenake hua yoremtau buéresi jita áa béchïbo náu tójamtahui. Diostau bíchaa éntok, jita júne kaa jípure.

Dios simem ä üusihuam suaya

(Mt. 6:25-34)

²² Huanäi sep ä discípulommeu ínel jiaahuak:

—Huäri béchïbone ínel enchimneu jiaahua: Katem úttesi kaa yúmasi emo éetua: “Ímí jíapsihuamta bétana, ¿jítasute buänake? ¿Takahuata béchïbo junne, jítasute sánkonake?”

²³ Huä jíapsihuame chë bėj-re, buähuaamta béppa; éntok hua takahua chë bėj-re, sánkota béppa.

²⁴ Jume kaaktërammechëm suuhua. Kaa ëechaka junne, éntokim kaa etta tobotoboktia. Éntokim kaitapo ä nü machik jípure. Toroosam ják bem ä huáttia machikim kaa jípure, éntok Dios am jïbuätua. ¿Jachem kaa chë bėj-re huikichim béppa?

²⁵ ¿Jábesu hua enchim násuk aneme tüisi áu bamijtuaka méedio metropo ára áu yöturia?

²⁶ Bueituk kía huaka ilikkik júnem kara joätek, ¿jatchiakem huatekut emo bamijtua?

²⁷ 'Áachem suuhua, jáchisu jume sehuam líriom yötu. Huame kaa tekipuanua, éntokim kaa jíjjoa. Tëne ínel enchimneu jiaunake, hua rey Salomón kía síme ä ujoyóriay júne kaa huame bénasi áu sánkotuak.

²⁸ Të íneli Dios ä sásankotua juka júyata huajpo ayukamta. Yokoríapo éntok ornopo táana. ¿Jachu eme kaa chë júne tülik sánkotuana, yoremem kaita súalëram?

²⁹ Eme, bueítuk, katem jáchin át éiya, jita enchim buänakëhui, éntok jita enchim jïnakëhui. Katem kaa yúmasi emo éetua.

³⁰ Bueítuk síme jü génte ím ániapo jíápsame, íkái símeta guojaase. Të eme huépülak Áchayek, júneamta jita enchimneu bëyëhui.

³¹ Juka Diosta reyta néosauritem bát jaria. Huanäi síme jü huate béja kía áapo élaka enchimneu yebijnake.

Jum téhuekapo buéresi jita jípuhuame
(Mt. 6:19-21)

³² 'Katem májhue, eme ín kabaram. Eme ilikki, të jü enchim Átchay reytaka ä néshuepo enchim ä mák péaka enchim ä mákka.

³³ Huaka enchim jípurëu nénkakem poloobem miika. Júnëlem bóosam kaa momoyeme emo yáarianake, éntok chë béj-rek téhuekapo ayukame kaa lülütenta, áman lak-ronta kara kibakepo, éntok téepärim kaa ä momoiyápo.

³⁴ Bueítuk jita enchim áttiata jípurëpo, huämi annake, jü enchim jíapsi.

Itote suayaka jíapsinake

³⁵ 'Katem koptel-la. Tülisem sánkotelataka, enchim lámparam táalataka aane.

³⁶ Huame sáyhuame bénasem emo jípure, bem teko jubiahua bétana nóttëu boobíchaihuimta bénasi. Ä yepsak puertata ä poponak sep ä étaporianake.

³⁷ Al-leenakemme, huame sáyhuame, jü bem tekohua yepsaka kaa kócheme téako. Lütüriapone enchimneu ínel jiaahua: Huä bem tekohua, áapöisu jita áu huikojuaka, mesau am jóaka am äbojnake.

³⁸ Kía tukaa násuk huéy yepsak junne, éntok kía marikaroapo yepsak junne, kaa kócheme tíakátek, huame sáyhuamet al-leehuari áme béchibotunake.

³⁹ Senu huémtachem suuhua: Jü yoreme jóapo néshueme júneátek ják horapo juka lak-ronta áma yebijnakeu, kaibu kónnake, éntok kaibu juka kári puertata étaona, áma ékbuanä béchibo.

⁴⁰ Eme kéchem kaa kótche. Bueítuk kaa ínel enchim éäposu, ínapo jü Yoremta Üusi yebijnake.

Jü jóapo sáyhuame kaitat jíápsekame
(Mt. 24:45-51)

⁴¹ Huanäi jü Peero ínel ä temajek:

—Señor, ¿jache íkái ejemplota ito béchibo nooka, o símem béchibo?

⁴² Jü Señor ínel ä yómmiak:

—Bueítuk, ¿jábesu júntuk hua móoroma nésaute joame éntok jitat júneame, ä tekohua jume ä jóapo aneme béppa yechanähui, huam tua horapo am jíbuätuanakë béchibo?

⁴³ Huä sáyhuame tua tüisi al-leenake, ä teko yepsako, huaka nésaute joaka téihuakame.

⁴⁴ Të lütüriapone ínel jiaahua, símeta ä áttiata béppa ä mámpo ä yéchanake.

45 Të huäri säyhuame ä tekohua kaa läuti yebij máchileka, jume tekipanualerom éntok jume jáamuchim jóapo säyhuame béttesi ámemak huée táytekätek, éntok kía buáhuamta huíutia táytek, éntok vino jëyeka naamuk táyteko,

46 huanäi jü ä tekohua yebijnake, hua taahuari kaa áachä boobit-huäubechi, éntok ják horapo jáni kaa ä jüneriahuäpo. Huanäi béttesi nokta át chúpánake, éntok jum kaa tühuata joammak ä näikianake.

47 'Huä säyhuame jüneame jita ä tekohua huátiäu, éntok kaa ä säyhuä páman anétek, tüisi bépsunake.

48 Të jü kaita täyaka kaa huéchiasi ayukame, két bépsunake, të kaa tua tüisi. Bueituk hua jábesu yún jita mákhuakame, yún jita áu huátiana, éntok hua yún jita suayatuahuame, chë yún jita áu auna.

*Jesús jume géntem emo näikimtetua
(Mt. 10:34-36)*

49 'Ínapo táijta yáaseka ím ániau äbo kóm siika. ¿Jítasune huátia? ¡Bueituk jamak béja béete!

50 Senu batörihuat kaa báreka júnene batönake. ¡Tepane kaa al-leiya inochä chúpëu tájti!

51 ¿Jachem yánti anhuamta ím ániapo nee nüpakä bénasi éiya? Èe, tine enchimneu jiaahua. Ál-la jume géntem chíbela emo näikimtehuamtane nüpa.

52 Én ímí naateka, huépü jóapo mamnika annake, kaa náu anisi éaka. Bájika jume guoyimmak kara jiapsinake, jume guoyika éntok, jume bájimmak két alë bénasi.

53 Jü áchayhuari ä úusimmak kara emo bínnake; hua usiari éntok, ä áтчay két alë bénasi. Huä áyehuari ä jámut asoamak kara emo bínnake; hua jámut asoari éntok, ä áyemak kétchi. Jü asuhuari ä jakaray két kara bínnä; hua jakarayria éntok, ä asu két alë bénasi.

*Íkai tiempota, katem ä jüneria báare
(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)*

54 Jesús jü gentetau éntok két ínel jiaahuak:

—Jum täata áman huéchë bétana, namuta yeu huéy, sepem ínel jiaunake: “Bää äbo huéiye.” Éntok ínel yeu sisime.

55 Sur bétana jekay éntokem ínel jiaunake: “Tátta báare.” Huanäi ínel yeu sisime.

56 ¡Eme ára nókíchiram! Júnëäem jita huéenakeu jum téhuekapo, éntok jum buíapo. ¿Maasem íkai tiempota én ito át anëhui kaa ä jüneria?

*Jábeta kókosi yáakäteko chúkulë ámak ejtejhua
(Mt. 5:25-26)*

57 '¿Jatchiaka eme kaa náu nokaka lütüriata emo yáaria?

58 Jábetë yäurau enchi nátuak böochë bát áamak ejtejhua, ä tüte béchïbo, juka kaa enchim át yumähui, huam yäurata bíchäpo kaa enchi yeu ä tóijnakë béchïbo. Bueituk júneltuk hua yäura policíata mámpo enchi yéchanake. Huäri policía éntok cárcelpo enchi páttianake.

59 Enchine téjhua, huämire kaa yeu huéenake, kaa huaka síme tómita em áma huikiriähui em béjtuäu tájti.

13

Emóem jíapsi kúaktia, örem kókkonake

¹ Huámechi taahuarimmet huate Jesústau yájaka, áhuim ejtejhuak jáchin juka Pilatota jume huate yoremem Galiléa buiärapo joomem ä súakähui, éntok jáchin juka bem ójbohuata animaalim ójbomak ä kuutiakähui, jum bem animaalim sússuaahuäpo.

² Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—¿Jachem ínel éiya, ímëi galileommeu kaa tühua ámeu siika, bem kaa tü yóremem béchïbo, síme galileom béppa?

³ Èe tine enchimneu jiaahua. Eme júne kaa jíapsi kúaktek, kéchem simetaka áme bënasi kókkonake.

⁴ O, ¿huame dieciohotaka kókkokame, Siloéepo kári buëuru nat béppa jokame, ámet huéchekähui, eme huamei chë júne cúlpak téiyey, jume huate yoremem Jerusalémpo jóakame béppa?

⁵ Èe tine enchimneu jiaahua. Eme júne kaa jíapsi kúaktek, kéchem simetaka áme bënasi kókkonake.

Huä chuna óuguota kaa tatakamta ejemplo

⁶ Jesús huanäi íkái ejemplota ámeu yétchak:

—Senu yoreme chuna óuguota ä buiäpo kéchalatukay. Huanäi áman sika takata át jariaka, kaita át téuhuak.

⁷ Huanäi hua yoremtau buiäta suayamtau ínel jiaahuak: “¡Juyu! Báij huásuktiapone nat chätuka äbo yeyepsa, i óuguou, jume takam jariaka. Tëne jauhuey júne kaita át téuhuak. Akë ä chúktia. ¿Jáchisen kía béja buiäta jínëulatunake?”

⁸ Të hua buiäta suayame ínel ä yómmiak: “Señor, Akë ä tójja, íäri huásuktiriat junne. Buíatane ä buálkoteria báare, éntokne ä tü tátabnakemta áu óre báare.

⁹ Takak júne türinake, kaa ä takak éntoke ä chúktianake.”

Jesús jimyore táapo juka jámutta müläita rútkiaki

¹⁰ Sábalapo jimyore táapo am majtiay jü Jesús jum tiöpopo.

¹¹ Senu jámut áma aaney, lemoonio kökoata jípureka dieciocho huásuktiapo; ókola chäka jíba hueramay. Kaachin ayuka áu rútktia máchiakay.

¹² Jü Jesús éntok ä bíchaka, áu ä rúkti sáhuek. Huanäi ínel áu jiaahua: —Empo jámmut, em kökoa bétanë búttiaritaka taahua.

¹³ Huanäi áa béppa mámték. Huämi horapo hua jámut rútktek. Huanäi Diosta úttíl táytek.

¹⁴ Të jü tiöpopo tua nésahueme, Jesústa sábalapo ä tütek tíaka, jume simemneu ínel jiaahua:

—Búsan taahuarim aayuk, ámet tekipanoä béchïbo. Huamechï taahuarimmechem äbo kaate. Huanäem emo jíttotebo, të kaa jimyore táapo.

¹⁵ Huanäi jü Señor ínel ä yómmiak:

—¡Empo ára nókichira! ¿Eme jábe júne jachem kaa enchim bues o buruta butbúttia jimyore táapo, báam ä jítua béchïbo?

¹⁶ Íkái jámutta, két Abrahamtat yeu simlamta Satanásta súmalatukaihui jum dieciocho huásuktiapo, ¿jachu kara búttiatui jáni i kökoata bétana, jum jimyore táapo?

¹⁷ Juka Jesústa ínëli jíak, síme huame áu omteme titihuek. Të hua síme génte al-leiyay, huaka Jesústa buéresi ä joäu bíchaka.

Jü mostaaza báchia ejemplo
(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—¿Jíta bénasa, jü Diosta reytaka ä néshuepo? ¿Éntok jita bénasite ä bínnake?

¹⁹ Jü mostaaza báchiata senu yoremta ä buíapo echakä bénasi maachi. Yötuka béja júya bueürusi ayka, jume huikichim jikat rejteme ä mésëkiriammechi tosatek.

Jü levaduurrata ejemplo
(Mt. 13:33)

²⁰ Ínel két ámeu jiaahua jü Jesús:

—¿Jíta bénasite ä bínnake jáni, juka Diosta reytaka ä néshuepo?

²¹ Juka levaduurrata senu jámut senu quintal hariinammak náu kuutiakä bénasi maachi, juka síme hariinata buaatiata huénnakë béchïbo.

Jü puerta näulay
(Mt. 7:13-14, 21-23)

²² Jesús pueblommechi éntok ranchomet huéiyey, am majtiasimeka, buere joära Jerusaléniu bíchaa, éntok laulauti ansimey.

²³ Senu éntok ínel ä temajek:

—Señor, ¿katim jaiki jume jínëurim?

Áapo éntok ínel jiaahua:

²⁴ —Úttiatem yáuhua jum puerta ilikkani páman kimu béchïbo, bueituk ínel enchimmeune jiaahua, juebénakam áman kimu báanake, tem kaa áma yúmanake.

²⁵ Chúkula juka jóakamta yejteka juka puertata ä páttiak, eme páku tahualame juka puertata ponaka ínel jiaunake: “Señor, Señor, Akë ä étapo.” Të áapo ínel enchim yómmianake: “Kanne jüneiya jákunem joome jáni, éntokne kaa enchim täya.”

²⁶ Huanärem ínel jiau táytinake: “Émomakte jïbuála, éntokte émomak jïla, éntok empo itom majtiala huam itom plázapo.”

²⁷ Të áapo ínel enchim yómmianake: “Béjane enchim téjhuak, kanne jüneiya jákun enchim jometukähui, éntokne kaa enchim täya. ¡Mékkem kaate, eme kaa türik jíba joame!”

²⁸ Ámaní béja huéenake jü buanhuame éntok támim kumhuame, juka Abrahamta bíchaka, Isaacta, Jacobta, éntok síme huame profetam Diosta bétana nokame jum Diosta reytaka ä néshuepo aneme. Eme éntok páku yeu tahuanake.

²⁹ Bueituk génte yáijnake täata yeu huë bétana, täata áman huéché bétana, norte bétana, éntok sur bétana jum mesau jote báreka jum Diosta reytaka ä néshuepo.

³⁰ Huanäi huate jume amáu kateme bát kannake. Huate bát kateme éntok amáu kannake.

Jesús jü Jereusalénta béchïbo buana
(Mt. 23:37-39)

³¹ Huári taahuarit huate pariseerom yájaka ínel áu jiaahua:

—Ímë yeu huéiye, bueituk jü rey Herodes enchi mēbáare.

³² Të áapo ínel am yómmiak:

—Ámanem sájaka ínel áu jiaahua jü kaa tihueratahui: “Èni éntok yokone jume lemooniom yorem jíápsipo yeu bébnake, éntokne jume kókoreme tútenake. Huanäine báij taahuarim huéy ín tékil chúpanake.”

³³ Júnentaka junne, ëni éntok yoko, éntok machuko jíbane huépo yúmala ín böo huériaka, bueituk kaa áma huétche, juka profeetata Jerusalémpo päku ä muknakëhui.

³⁴ '¡Jerusalén pueblo, Jerusalén pueblo, émpë jume profeetam Diosta bétana nokame sússuame, éntoke tétammea am mamaasula jume émou bíttuarim! Jaikisisune kaa émou jiop-la em usim náu tóij báreka jáchin juka tótorita ä masam bétuk ä asölam náu ä totojá bénasi, enchimne náu tóij bábarek, të katem báarek.

³⁵ Áachem suuhua, eme, bueituk enchim jóa silasoola tahuanake, éntokne enchim téjhua, katem júchi nee bínnake, júnak taahuata yúmak jübua, ínel enchim ino bétana jiaunakëhui: “¡Tüisi mabettunake jü Señorta téhuampo äbo huéeme!”

14

Jü Jesús juka yoremta takahuapo bäa bóosam jípuremta tütek

¹ Senu huéeme yeu siika, jum jimyore táapo. Jesús senu pariseero nésahuemta jóau ä jibuäsek. Huate pariseerom ä jojottuay.

² Huämi két senu yoreme aaney, ä bíchäpo kökoreka, ä takahuapo bäa bóosam jípureka.

³ Huanäi jü Jesús jume leyta am mamajtiammeu éntok jume pariserommeu nookak, ínel jáakari:

—¿Jachu áma huéche jáni jimyore táapo senuk tüte béchïbo?

⁴ Huanäi bempo kaa jálek. Huanäi áapo, juka kökoremta nüka, ä tütek. Huanäi ä simtuak.

⁵ Jume pariserommeu ínel jiaahuak:

—¿Jábetaka junne, enchim násuku, juka ä buruhua o buesta posopo kóm huétchek, kaa läuti yeu ä huíknake jáni? Éläposu jimyore taahuari.

⁶ Huanärim kaachin ä yómmia máchika taahuak.

Jume bóodau núnurim

⁷ Jü Jesús jume néjunrim bíchaka jáchin huame bankom chë nésahueme béchïbo näikiarim yeu púay, íkai ejemplota ámeu yétchak, ínel jáakari:

⁸ —Empo bóodau núnutuko, katë banko bát jokammet yeyejte, bueituk jamak senu yoreme emo béppa chë yörihuame áma yebijnake.

⁹ Huanäi áma ä yepsako jü enchim náhuichim néjúnekame ínel émou jiaunake: “Íkæe júkai bankota mákka.” Huanäre titihueka mékka amáu yejtenake.

¹⁰ Ál-lë néjunhuak, áman amáu yejte, huaka enchi néjúnekamta yepsak ínel émou jiaunakë béchïbo: “Empo ín amigo, äbe huéeka jume banko yeu púarim näikiarimmet yeesa.” Huanäre ä mabetnake, hua chë em yörihuähui, huame mesau émomak jokame bíchäpo.

¹¹ Bueituk hua chë áu buérialeme kóm tahuanake, hua bétuk áu jípureme éntok tóboktiatunake.

¹² Inen két áu jiaahua hua ä jibuä núnukamtahui:

—Senukë jibuä núnukátek, katë em amiigom, em saayim, em huahuayim, em veciino rikom náu núnnu, bueituk bempo két enchi jibuä núnunake. Huanäre ä béjtuatunake.

¹³ Ál-lë äboj bárëteko buähumta yáaka, póobeme náu núnnu, éntok jume mám lolöim, guók lolöim, éntok jume liliptim.

14 Huanäre tüisi tahuanake, bueituk bempo kara enchi béjtua. Tèrë huame kókkolam tühuata jájamlame jábrite taahuarit ä mabetnake, juka béjtuahuamta.

Jü kuptey buere jibuähuame ejemplo
(Mt. 22:1-10)

15 Senu mesau áamak kátekame íkai jákkajaka, ínel áu jiaahuak:
—Tühuata jájammake jü Diosta reytaka ä nésahuepo páanim buäkame.

16 Huanäi jü Jesús ínel áu jiaahuak:

—Senu yoreme kúptey buähuamta yún yáuhuak. Huanäi juebenam áman núnnuk.

17 Huanäi kúptey jibuä éehuay horata yúmak, hua ä sáulerommak ínel nokta ámeu bíttuak, huame néjunrimmehui: “Binen kaate, bueituk síme béja chúpila.”

18 Të simetaka kaa áma emo yumä tía táytek. Huä bát téjhuaahuakame ínel jiaahuak: “Jübua jíbane haciendata jínnuk. Én éntokne áman ä bit báare. Nechë át jiokore, kaa ín áman yumä béchibo.”

19 Senu éntok ínel jiaahua: “Jübua jíbane mamni yúnta buéesim jínnuk. Én éntokne áman am jüneria báare jáchin machisim ára jíhuike jáni. Nechë át jiokore, kaa ín áma yumä béchibo.”

20 Senu éntok ínel jiaahua: “Jübua jíbane juubek; kialíkune kaa áma yuuma.”

21 Jü sáyhuame nótteka, íkai simeta ä téjhuak, juka ä tekohua. Huanäi öomtek, jü jóapo áchayhuari; jü ä saulerotau ínel jiaahuak: “Läutë huéiye jume pláazammechi éntok jume pueblo böommechi. Jume poloobemem äbo nüpa, jume lolöim éntok jume liliptim.”

22 Huanäi jü sáyhuame ínel jiaahua: “Señor, em nésahuekäpo ámannä yáuhuak, éntok ketune áma aayuk, ják bem jotenakëhui.”

23 Jü ä tekohua béja ínel áu jiaahua jü sáyhuamtahui: “Böommechi éntok ranchommechë huéiye. Úttiapë áman am kiima, éläpo tápunnake jü ín kári.

24 Bueitukne enchimmeu ínel jiaahua, kía jábe júne ín bát núnnukäu kaa ä buänake, juka buähuamta ín yáatebokähui.”

Béttesi maachi, Cristota guojaa béchibo
(Mt. 10:37-38)

25 Tüisi yún juebena génte Jesústamak kaatey. Huanäi kúakteka ínel ámeu jiaahuak:

26 —Kía jábe júne ino sáu huée bárëtek, ä áтчay kaa tójaka, ä áyehua, ä jubiahua, ä üusim, ä saayim, ä huáyihuam, kial ä jíapsihua junne, kaibu ín éä páman huéeka ín disciipulotunake.

27 Éntok jü ino béchibo jiokot áu huemakemta kaa huatiatek püaktiaka ino sáu sikame, kara ín disciipulopo náikiatu.

28 Jachu eme jábe júne juka kári tüisi buëuruta yáa bárëtek kaa huam yejteka báchä jüneria báanake, ¿jaiki tómita áma kimunakëhui, éntok jáikik ä jípurëu ái ä chúpánakëhui?

29 Jáchinaik junne, chúkula kári nahuata chúpasuko, juka huatek kara ä chúpánake. Huanäi síme jume ä bíchame ä junneria táytinake,

30 ínel jákari: “Í yoreme káate táytek; én éntok kara ä chúpaka taahuak.”

³¹ O jábe reysu, täbui reytamak nássuaseka yeu sikätek, ¿kaa huam vejteka báchá jüneria báanake? ¿Jachu guojmamni mil sontarommak ä kobanake jäni, huaka veinte mil sontarom jípuremta?

³² Kaa áma yumäteko, juka senuk ketune mékka ä aneyo, nokta áu bíttuanake kaa áamak nássua rókaka.

³³ Bueítuk jábe junne eme kaa juka simeta ä jípurëu kaa tójäteko, kara ín disciipulopo näikiatu.

Jü ona juka chökorata täruk kaa türinake
(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴ 'Jü ona türi; tē juka chökorata ä täruk, ¿jítaisu júchi chökosi ayunake?

³⁵ Buíata béchibo júne kaa türi, éntok kía huate jítamak náu kuutiahuak junne, kía guötiana ál-la. Jü jikkajj béchibo nákakame jikkajjnake.

15

Ili kabara tärrurita ejemplo
(Mt. 18:10-14)

¹ Síme huame yäura tómita náu tóij-leerom éntok jume juëna yóremem Jesústau rúktey, ä nok jikkajj báreka.

² Jume pariseerom éntok leyta am mamajtíame áa bétana nokaka ä kítëbuay, ínel jíaka:

—Í yoreme jume juëna yórememmak au türe, éntok ámemak jïbuä.

³ Jesús íkái ejemplota ámeu yétchak, ínel jíaka:

⁴ —¿Jábe yoremesu enchim násuk, cienim kabaraka, huépülaik áma täruka, kaa jume noventa áma bátanim mékka see päriapo tö sika juka ä täruri jariuseka simnake ä tíau tájti?

⁵ Huanäi ä tíaka, tüisi al-leaka jöot ä püaktianake.

⁶ Huanäi ä jóau yepsaka, ä amiigohuam éntok áa chíkola jóakame núnuka, ínel ámeu jiaunake: “Ínomakem al-leiya, juka kabara ín täruri ín téakä béchibo.”

⁷ Enchimmeune én ínel jiaunake, junëli két chë júne al-leehuame ayunake jum téhuekahui, huépul juëna yóremta jíapsi kúaktek, huate noventa áma bátani tü yóremem kaa jíapsi kúaktihuamta ámeu bëyeme béppa.

Jü ejemplo tómi tärrurita bétana

⁸ 'O kétchi, ¿jábe jámutsu guojmamni taahuari tékil tómita jípureka, huépu tékil taahuarita tärükätek, kaa juka machiriata táaka, jíchikeka át jíapseka ä jariunake ä téäu tájti?

⁹ Ä téakätek, ä amiigohuam éntok áa chíkola jóakame núnuka, ínel ámeu jiaunake: “Ínomakem al-leiya, juka tómita ín täruri ín téakä béchibo.”

¹⁰ Júnëli kétchi tine enchimmeu jiaahua, al-leehuame ayunake jume Diosta ángelesim násuku, huépul juëna yóremta jíapsi kúakteko.

Jü ejemplo jübua yötumta ä jóapo yeu sikamta

¹¹ Két ínel jiaahuak:

—Senu yoreme guoyim üusekay,

¹² huanäi jü chë kaa yöhue ä áchaybeu ínel jiaahuak: “In átchay, síme juka herenciata ín áttia, nechë ä mákka.” Huanäi simeta bem áttiahuamta ámet näikimtek.

¹³ Chúkula kaa jaiki taahuarim huéy, jü ä üusihua chë kaa yöhue simeta huaka ä jípurëu náu tójaka siika, mékka buiärau bíchaa. Ámani béja juka tómita kía guótiak, kaa tühuata joaka.

¹⁴ Të béja simeta ä tejalsuk, buere tébaa siika, huämi buiärapo. Huanäi tébäuri táytek.

¹⁵ Huanäi senu yoremtau huämi buiärapo jometau rúktek. Huäri ä buíammeu ä jaasek, kohuim ä suaya sáhueka.

¹⁶ Huanäi béja jume kohuim buä bëteri kóm huáttemta júne buä péaka am bitchay, të kaabe ä mimikay.

¹⁷ Huanäi béja áu temai táytek, éntok ínel ée táytek: “¡Juebena tekipanualerom ín áтчay jóapo yún buähuamta jípure! ¡Ínapo éntok ímí tébäi muuke!

¹⁸ Kíktekane ín áchaybeu huée báare. Huanäine ínel áu jiaunake: In áтчay, kanne tüisi tahuala Diosta bíchäpo éntok em bíchäpo junne;

¹⁹ béjane kaa em üusi ti júne ino téhuaapo yúmala; kía huate em tekipanualerom bénasë nee bitcha.”

²⁰ Huanäi kíkteka, ä áchaybeu bíchaa siika.

‘Huanäi jü ä áтчay, ketune mékka ä huéysu, ä téuhuak. Huanäi tüisi ä jiokoleka ä bitchak. Huanäi búiteka ä nankirika siika. Ä íbaktiak, éntok ä besiitok.

²¹ Huanäi hua ä üusihua ínel áu jiaahuak: “In áтчay, Diosta bíchäpone kaa tühuata yáala, éntok em bíchäpo. Béjane kaa em üusi ti júne ino téhuaapo yúmala.”

²² Të jü ä áchayhua jume ä sáyhuammeu ínel jiaahuak: “Sánkotem chë áma türik yeu huíkeka ä sánkotua, éntokem mámpo aniota át yétcha, éntokem ä bochatua.

²³ Huaka beceerota chë áhuikem yeu tójaka ä mäa. Jíbuänakete, ¡éntokte al-leerimmea buere pajkonake!

²⁴ Bueítuk íri ín üusi mukílata bénasi näikiahuary; én éntok jíabitela. Tärutukay; të béja téuri.” Huanärim al-leerimmak äboj táytek.

²⁵ ‘Jü ä kësam üusi áman jákun huasau aaney. Huanäi ä yepsayo, ä jóau kaa mékka ä huéyo, juka jiponhuamta éntok juka yíhuamta jíkkajak.

²⁶ Huanäi senuk áma sáyhuamta temajek jita áma huëhui.

²⁷ Áapo ínel áu jiaahuak: “Jü em saila yepsak. Huanäi jü em áтчay beceero áhuik mäak, al-leaka türik yúmalata yepsakä béchíbo.”

²⁸ Të hua usiari chë yöhue öomtek. Huanäi éntok kaa áman kibak báarey. Ä áchayhua yeu sika jiokot áu jiaahuak, áman ä kibak sáhueka.

²⁹ Áapo éntok ä áchaybeu ínel jiaahuak: “Empo júneiyya jaiki huásuktiapone enchi aniala, em nésau joaka, të jauhuey júne kaa chiva asölaata júne nee mik-la ín amiigom ín äbojnakë béchíbo.

³⁰ Të íká em üusi jume jáamuchim kaa titihueme büru yorememmak rejteme, huaka em tómita ámet tejalek. Én éntok ä yepsako, juka beceero áhuiriahnamta júne mëtebok, áa béchíbo.”

³¹ Huanäi jü ä áchayhua ínel áu jiaahuak: “In üusi, empo jíba ínomak aane, éntok simeta huaka ín áttia, empo ä áttiak.

³² Të ëni tua türi al-leerimmea pajko béchíbo, bueítuk jü em saila mukpotä näikialatukay, të júchi jíabitek. Täruritukay, të béja téuri.”

16

Jü móoroma kaa tüisi tahuakamta ejemplo

1 Jesús ä discípulommeu két ínel jiaahua:

—Senu yoreme rikotaka móoromata jípurey. Huanäi ejtejhuariahuak íkái móoromata huaka ä áttiahua kía ä guötiä bétana.

2 Huanäi hua ä tekohua ä núnuka ínel áu jiaahua: “¿Jítasu ìri emo bétana ín jíkajähui? Jume jíosiam cuentam áma em jípureu inou tójja, bueituké béja kaa móoromatunake.”

3 Huanäi hua móoroma büruk ée táytek: “¿Jáchisune annake jäni éni ín teko béja tékilta nee úhuak? Kanne úttiak jíbuejeka buíata ín tekipanuanaké béchibo, éntokne tiihue júne ín nétannaké béchibo.

4 Béjane jüneiya jita ín yáanakéhui, huatem bem jóapo nee bem mabetnaké béchibo, béja kaa nee móoromatuko.”

5 Huanäi jume ä tekohua huikiriame hueuhuëpulaím núnnuk. Jü bát huémtau ínel jiaahua: “¿Jaikiksé ä huikiriya juka ín teeko?”

6 Áapo éntok ínel áu jiaahua: “Cien barril aceiteta.” Huanäi ínel áu jiaahua: “Ímí jíosiapo jiojteri jü em ä huikiriähui. Läutë yejteka, cincuenta barrilim jiba áma jiojte.”

7 Chúkula júchi senuk temajek: “Émposu, ¿jaikiksé ä huikiriya?” Áapo éntok: “Cien sako tirijkom ti au jiaahua.” Huanäi ínel áu jiaahua: “Ímí jíosiapo jiojteri jü em ä huikiriähui. Läutë yejteka, ochenta sakom jiba áma jiojte.”

8 Huanäi hua ä tekohua juka móoroma kaa tüisi huémta úttileka taahuak, ä kóba súaká béchibo. Jume géntem én kat-riame tüisim kóba súhuak, jume Diosta üusim machiriata jípureme béppa.

9 Éntokne két ínel jiaahua: Ím ániapem kaa tü tómita huámem am kooba, jume amiigom. Huanäi béja íkái simeta lütek, ámanem mabetna, enchim yü jíapsinakepo.

10 ‘Huä kaa jaikik jita jípureka júne tüisi áu huériame, kía juebenak jita jípureka júne tüisi áu huérianake; éntok hua kaa jaikik jita jípureka júne kaa tüisi áu huériame, két juebenak jita jípureka júne kaa tüisi áu huérianake.

11 Bueituk kaa tü rikoapo kaa tüisi enchim ayuk, ¿jábese juka tua tü rikorata enchim mámpo yéchanake jäni?

12 Huaka kaa enchim áttia kaa enchim suayako, ¿jábese huaka tua enchim áttia enchim mák báanakejäni?

13 ‘Jü senu sáyuame kara guoy tekommeu tekipanua; bueituk huépülaik omtianake; juka senuk éntok náknake. Juka huépülaik chë érianake; juka senuk éntok, kaitäpo ä bínnake. Karem Diosta nésau johua, éntok tómit jiba éaka jíápsa.

14 Simeta íkäim jíkajay jume pariseerom, bueitukim tüisi tómit jíápsekay. Huanärim ä junneriay.

15 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme ínel jume emo tü yóremem tíame jum genteta bíchäpo, të Dios enchim jíapsi jüneria; bueituk jume yoremem chë ériäu, Diosta bíchäpo jaiti maachi.

Diosta reytaka nésahueui

16 ‘Moiséjta ley éntok jume profetam Juan Bautistatau tájti jiba siika. Huanäi naateka jü tü noki Diosta reytaka ä nésahue bétana huéeme nokhua. Büruka éntok úttiata johua, áman kimu báreka.

17 ‘Chë kaa obiachi téhuekata éntok juka buíata lütinakéhui, huaka huépul léetrata leypo huémta kaa chúpanakeu béppa.

Jesús emo jubeka guötiahumta bétana nooka
(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸ 'Sime jábe ä jubiahua jímmaakame, éntok júchi täbuik jubekäteko, Diosta bíchäpo kaa tüisi tahuala. Entok jü jámut jímmaarita nükame junne, két Diosta bíchäpo kaa tüisi tahuala.

Jü riiko éntok jü Láazaro

¹⁹ 'Senu yoreme riko aaney, tüisi finok sásankoka éntok béj-remta, éntok chíkti táapo buéresi uiyorisi äbojteboka.

²⁰ Senu két aaney netaneka jiápsay, Láazaro ti téhuaaka, huakaï puertapo au huiksisimey simet takahuat sähuaka.

²¹ Rikota mesapo kóm huáttemta júne buä péiyay jobobáreka. Chüüm júne béja áu sájaka, jume sähuam ä tetëbuariay.

²² Jauhueka muukuk, jü netanëra. Huanäi jume ángelesim ä núk sájjak, áman Abrahamta anëhui. Jü riko éntok két muukuk; huanäi mäahuak.

²³ Áman táijpo jiokot éaka, jikau remtek. Huanäi béja mékka jákun juka Abrahamta bitchak, Láazarota éntok áamak kátekamta.

²⁴ Huanäi chaayeka ínel jiaahua: "¡In átchay Abraham, nechë jiokolë! Jukë Láazarota ä suntu púnta bäapo kómoniaka nee äbo nínta síparia sähue. Bueitukne tüisi jiokot éiya ímí béetëpo aneka."

²⁵ Të jü Abraham ínel áu jiaahua: "Üusi, áahuë huáate, empo síme tühuata jípurey áman buíapo jiápsaka, jü Láazaro éntok jiokot máchiraata bitchak. Én éntok, áapo juka tühuata mabet-la, empo éntok juka jiokot máchiraata.

²⁶ Éntok két senu huéeme áma aayuk: Siba tüisi mékka kömitaka áma óorek enchim éntok ito násuku. Júnëli béja jume ímí áman bíchaa enchimmeu kat báareme, kara áman kaate. Huannäbotana bina bíchaa jünem kara äbo kaate."

²⁷ Huanäi ínel áu jiaahua: "Emoune nok buaana, ín átchay Abraham, jukë Láazarota ín átchay jóau jaase,

²⁸ bueitukne mamnim sailak. Áman íkái ámeu noknake, kaa ímin jiokot machikun am téunakë béchïbo."

²⁹ Huanäi Abraham ínel áu jiaahua: "Moiséjta éntok jume profheetamim jípure; ¡huamerim jikkajjnake!"

³⁰ Huanäi áapo ínel jiaahua: "Ée, ín átchay Abraham, të senuk jume kókkolam bétana ámeu yepsakim jiápsi kúaktinake."

³¹ Të Abraham ínel áu jiaahua: "Juka Moiséjta éntok jume profheetam kaa am nok jikkajj bárëtek, kéchim huaka kókkolam násuk jíabitekamta bíchak jünem kaibum emo jíápsi kúaktianake."

17

Jioptuahumta bétana jiojteri
(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

¹ Jesús jume ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Jíba ayunake huaka genteta jioptuaka kaa türiu bíchaa ä núnume. ¡Të jiokochia hua yoremta béchïbo jábeta jioptuame!

² Chë tüisi áu huéé éiyey, juka téta át tutujhuamta kutánaapo át sümahuaka bahuéu kóm jímmaahuako, të kaa am jioptua éiyey ímëi ili uusim.

³ ¡Emem emo suaya!

'Juka em saila kaa tüisi émomak tahuak kuttilasë áu nooka; áu ä jíapsi kúaktek éntok, Akë ä jiokore.

⁴ Senu táapo guoy búsanisi kaa tüisi émomak ä tahuako, guoy búsanisi émou ä nótteko: "Kanne júchá yáanake tä jíay", Akë ä jiokore.

Huaka jita súalhuamta jáchin machisi úttiakähui

⁵ Jume apóstolim Señortau ínel jiaahua:

—Diosta súalhuamtë itot büruria.

⁶ Huanäi jü Señor ínel jiaahua:

—Tua lütüriapem Dios ehuamta súalëtek, kía mostaaza báchiata beletchisi junne, arem ínel jiäu éiyey jü júya sicómoro téamtahui: "Emoë póponaka bahuepo emo këtcha", huanäi jü júya enchim nésahuepo áman ayu éiyey.

Sáyhuamta yä éähui

⁷ Jábesu eme, senu enchim sáhuemta möitemta o chë animaalim suayamta, huasa bétana ä yepsayo, ¿sep ínel áu jiaunake: "Binë huéiye, mesahuë yejte"?

⁸ Èe, ál-la ínel áu jiaunake: "Buähuamtë yáuhua, täbui sánkompë kóbate. Huanärë nee miika. Nee jibuäsuko éntok nee jita jisuko, béjé jibuä, éntoke jita jëye."

⁹ ¿Jachu ä Dios buánianake, huaka ä sáhuëhui ä nésahui ä yák tíaka? Jíba tua èe.

¹⁰ Júnëli két eme síme juka Diosta nésahui enchim át sáyhuä chúpak, ínělem jiaunake: "Ítapo nésauta joame kaita béchïbo türi; itom át sáyhuäu jíbate yáuhuak."

Guoj mamni leprosom

¹¹ Jü Jesús jum buere joära Jerusaléniu bíchaa huéeka, jü Samaria éntok Galiléa buíarata náu násuk áman siika.

¹² Senu pueblou yebisiseka ä huéiyo, guojmamni yoremem sähua leprá téamta kökoaka ä nankirika yeu sájjak. Huanärim ili mékka jápteka,

¹³ kusisi chayekam ínel jiaahua:

—¿Jesús, Maestro, itomë jiokore!

¹⁴ Áapo éntok am bíchaka ínel ámeu jiaahua:

—Ámanem tiöpopo tékiakammeu kaate.

Huanärim katekasu türiak.

¹⁵ Huanäi huépülaka áu bíchaka éntok áu türi jüneriaka, tüisi kusisi chayeka éntok Diosta úttileka áu nóttek.

¹⁶ Jesústau tónommia kíkteka, ä pújba buíau kóm yúmariak, ä Dios buaníaka. Ì yoreme éntok huam Samariapo jometukay.

¹⁷ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—¿Jachum kaa guojmamniakay jume türiakame? ¿Jáksum aane, jume huate bätan yoremem türiakame?

¹⁸ ¿Jachu ìri huépülaika kaa itom pueblopo jomesu nóttek, Diosta baysahueka?

¹⁹ Huanäi ínel áu jiaahua:

—Diosta em súalëu enchi jínëuk. Yejteke siime. Tüiriläe.

*Jáchin juka Diosta reytaka nésahuëhui itou yebijnakëhui
(Mt. 24:23-28, 36-41)*

²⁰ Jume pariseerom juka Jesústa temajek, jauhuey juka Diosta reytaka ä nésahueu yebijnake bétana. Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—Juka Diosta reytaka ä nésahueu yepsay kaachinte itom pusimmea ä bínnake.

²¹ Kaabe ínel jiauna: “Ímī aane”, o “Júmü aane”; bueítuk jü Diosta reytaka ä nésahuepo én ímī enchim násuk aane.

²² Huanäi jume ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Të tiempo yúmanake ínapo Yoremta Üusi kía huépül taahuata júne enchim bít peenakëhui, të katem ä bínnake.

²³ Huanäi ínëlim enchimmeu jiaunake: “Ím aane”, o “Áman aane.” Të katem áman sásaka, éntok katem áme sáu rejte.

²⁴ Bueítuk juka yúku béroktita téhueka bétana sejchúkti ániata nahuau tájti ä machiriakäpo bénasi, junëline bíttunake ínapo jü Yoremta Üusi taahuarita yepsayo.

²⁵ Të úttia ketune juebena jio kot máchiraata ín bínnakëhui, éntok huaka génte én huémta nee omoutenakëhui.

²⁶ Noéta taahuarimpo bénasi, ánëli két huéenake, jü Yoremta Üusi yepsayo.

²⁷ Jibuáhuay, éntok vino jihuay, emo jubiahuay éntok emo kunahuay, Noéta arcau kibakeu tájti. Huanäi béja yepsak, jü buere bánia diluuvio. Huanäi simetaka kókkok.

²⁸ Anëli két siika, jume Lotta taahuarimmet: jibuáhuay, jita jihuay, jita jínnuhuay, jita nénkihuay, éntok ethuay, éntok káatehuay;

²⁹ të juka Lotta jum Sodoomapo yeu ä sik jíbba, táji yúkkuk, éntok azufre téhueka bétana. Huanäi simetaka kókkok.

³⁰ Júnëli huéenake júnakoy táapo Yoremta Üusi yepsayo.

³¹ 'Huäri taahuarit hua jábe kárit jikat aneme, éntok juka áttiahuata káapo jípurëtek, katem kóm sika áman kibakeka ä nü báanake; senu éntok áman huajpo anëtek, kaa ä jóau nótti báanake.

³² Huä Lotta jubiabeu yeu sikamtahuem huáate.

³³ Síme jume ä jíapsi jínëu báareme ä tárúnake. Éntok síme jume ä tárúkame ä jínëunake.

³⁴ 'Énne enchimmeu ínel jiaahua, huäri tukaariachi guoyikam jípetampo náu tónake. Huépülaka núk sákana; senu éntok áma tö sákana.

³⁵ Guoy jáamuchim nanahuit jábueka tujnake. Huépülaka núk sákana; senu éntok áma tö sákana.

³⁶ Guoy yoremem huajpo annake; huépülaka núk sákana; senu éntok áma tö sákana.

³⁷ Huanärim ä yómmiaka, ínel áu jiaahua:

—¿Jákusu huéenake jáni ñiri, Señor?

Huanäi áapo am yómmiak:

—Jum mukirata bökäpo, huämirim náu yáijnake, jume tekuem.

18

Jámut jókoptulame éntok jü juez kaa lütüriata joame

¹ Jesús senu ejemplota ámeu yétchak, jíba Diostau buanhuamta itou bëyë bétana, kaa kóm éaka,

² ínel jiaakari:

—Senu pueblopo yäut aaney, Diosta kaa májhueka éntok yoremem kaa yöreka.

³ Huämi pueblopo két aaney, senu jámut jókoptulataka, élaaka hua juez-tau yeyepsaka, lütüriata áu yáaria iaaka jü áamak nok peleytamtamaki.

⁴ Jü juez éntok kaa báarey; juebena taahuarim béja huéiyey. Të chúkula béja ä jíápsipo ínel jiaahua: “Éläposune kaa Dios huáate, éntokne kaa jábe yoremta yöre,

⁵ të ì jámut jókoptula múksi jíba nee bitcha. Júnel béchibone ä anianake, jamak koloptune nee öomtituanake.”

⁶ Huanäi ínel jiaahua jü Señor:

—Akem ä nok jíkkaja, juka juezta námakak jíápskamta.

⁷ ¿Jachu jü Dios kara lútüriata am yáaria jáni jume ä ériähuim, jume taahuapo éntok tukaarit naa búrujti áu buaname? ¿Jachu tebe tiempota simsuko, béja am nok mabetnake jáni?

⁸ Enchimmeune ínel jiaahua läuti lútüriata am yáarianake. Të juka Yoremta Üusi yepsak, ¿jachu ketune ayunake jáni jü Dios eehuame ímï buíapo?

Pariserom éntok tómita náu tóijleero

⁹ Jesús täbui ejemplota ámeu yétchak, jume huate emo tü yóremem tíaka, huatem éntok kaa tüisi bíchammehui. Ínel ámeu jiaka:

¹⁰ —Guoy yoremem tiöpou kíimuk, Diostau buanboka. Senu pariserotukay, senu éntok yáura tómita náu tóij-lerotukay.

¹¹ Jü pariseero huéeka ínel ä jíápsipo Diostau buaanay: “Dios, enchine baysauhue bueítukne kaa jume huate yoremem bénna; ékbualerom, éntok kaa lútüriata boojoriamé. Kanne kía ják jáamuchim jípure, éntok ì yáura tómita náu tóij-lerota bénasi júnene kaa ántuari.

¹² Semanapone guosa ayuuna, éntok síme ín kobäune diezmo.”

¹³ Të jü yáura tómita náu tóij-leero éntok, mékka tónommia huéeka, jikau júne kaa remti báarey. Táhuít jíba áu chónaka, ínel jiaahuay: “Dios, nechë jiokore, nee kaa tü yóremtukä béchibo.”

¹⁴ Ínapo ínel jiaahua ìri ä jóau kóm siika béja jiokoritaka, të jü pariseero ée. Bueítuk hua áu buérialéme kóm tahuariana; hua áu kóm tahuariame éntok tóboktiana.

Jesús ili usimmet tü nokta chuppak

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

¹⁵ Jume ili usim áu nüpahuak, ámecham mánte íaaka. Jume discípulom, júkái bíchaka, ámehuim öomtek, jume áu am nüpakammehui.

¹⁶ Të Jesús am núnuka ínel ámeu jiaahua, ä discípulommehui:

—Akem am tójja, éläpo jume ili usim inou kannake, éntokem katem jukaram taktiria; bueítuk juka Diosta reytaka ä nésahuepo júmëi bénasi emo nüyeme ä áttiak.

¹⁷ Lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, hua kaa ili usita bénasi éaka Diosta reytaka ä nésahueu mabetakame, kaibu Diosta reytaka nésahuepo annake.

Jü jübua yötume riiko

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸ Senu yoreme yáurapo kátekame ä temajek, ínel jíakari:

—Tü Maestro, ¿jítasune yáanake, juka yü jíapsihuanamta jípu béchibo?

¹⁹ Jesús ínel ä yómmiak:

—¿Jatchiakasë nee tü yóreme tíiya? Kaabe éntok chë türi ímï buíapo, jü Dios jíbba.

²⁰ Jume mandamientomë täya: “Katë kía ják jáamuchim jípunake; katë jábeta mäa; katë ékbua; katë jábeta bétana ára nókichiata nooka; em áchayë yöre, éntok em áiye.”

²¹ Huanäi áapo ínel jiaahua:

—Simetane íkái huéria ín usitukäpo naateka.

²² Jesús íkái jíkkajaka ínel áu jiaahua:

—Ketune senu huéeme émou bëye: simete juka em jípurëu nénkaka, poloobem ä miika; huanäre téhuekapo rikoata jípunake; éntoke inou rükteka nee guojaase.

²³ Huanäi áapo íkái jíkkajaka kaa al-leaka taahuak, bueituk tüisi yún tómekay.

²⁴ Jesús ä bíchaka, siirokaka taahuak. Huanäi ínel jiaahua:

—¡Tepa tüisi obiachi Diosta reytaka ä néshuepo am kimunakë béchïbo, jume riikom!

²⁵ Chë júne kaa obiachi jiihia pusimpo camellota áma huam yeu huénakë béchïbo, jü yún tómekamta Diosta reytaka ä néshuepo ä kibaknakëhui.

²⁶ Huanäi huate íkái jíkkajaka, ínel áu jiaahua:

—Huanäisu, ¿jábesu júntuk jínëutunake?

²⁷ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jum yoremem kara árahuëpo, Diosta béchïbo kaa obiachi.

²⁸ Peero éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, ítapo simeta itom jípurëu tö sájjak, enchi guojaa báreka.

²⁹ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, kía jábe júne ä jóa tö sikame, ä áchayhuam, ä sailahuam, ä jubiahuata, éntok ä üusim, Dios reytaka ä anëpo an báreka,

³⁰ chë júne áa béppa ä jípunake ímï ániapo; huame taahuarim äbo huémmet éntok, yü jíapsihuamta jípunake.

Jesús ä muknakeu ámeu nooka

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Jesús jume doocem bempolaim móchala núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—Énte buere joära Jerusaléniu bíchaa jikau kannake, simetaka jume profetam Diosta Üusi bétana jiojtekäu chúpnakë béchïbo.

³² Bueituk jume kaa judíom mámpo tóijna. Huanäi ámanim béja tüisi ä junnerianake, éntokim ä buere áunake, éntokim át chít huáttinake.

³³ Huanärim tüisi ä bemmuchaka, akim ä mënake; të báij taahuarim huéy jíabitenake.

³⁴ Të bempo tóktim kaa át jünéaka taahuak, jita ä nokähui. Í noki áme béchïbo kaa jünakiachitukay; katim át jüneiyay jita ámeu ä nok bárëhui.

Senu lípti bitchak, Jericópo joome

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ Ínel yeu siika: Jesústa pueblo Jericóu yebisiseyo, senu lípti böo mayoat káteka nétaney.

³⁶ Juka genteta juebenak katemta jíkkajaka, jü lípti nátemajek jita huëhui.

³⁷ Huanärim ä téjhuak, juka Jesús Nazarenota áma huam huë bétana.

³⁸ Huanäi kusisi chay táytek, ínel jíakari:

—¡Jesús, Davidta Üusi, nechë jiokore!

³⁹ Jume bát kateme éntok ä nok pappattiay, kaa múksi ä jiau sáhueka. Të áapo chëhuasu úttia chaayey:

—¡Davidta Üusi, nechë jiokore!

⁴⁰ Huanäi Jesús kíkteka ä núnutebok, ä anëu bíchaa. Huanäi áu ä yepsako, ä temajek:

⁴¹ —¿Jítasë nee émou yáa ia?

Huanäi jü lipti ínel jiaahua:

—Señor, bít-huamtane huáatia.

⁴² Jesús ínel áu jiaahua:

—¡Akë ä mabeta! Em nee súalë béchibë bíchaka taahua.

⁴³ Huämi horapo jü lípti bíchaka taahuak. Huanäi éntok juka Jesústa guojaasek, Diosta baysahueka. Jü sime génte íkai bíchaka két Diosta úttileka taahuak.

19

Jesús éntok jü Zaqueo

¹ Jericóu kibakeka jü Jesús, jum pueblopo násuk áman huéiyey.

² Huanäi ínel yeu siika: Senu yoreme Zaqueo ti téhuaakame, jume tómita náu tóij-lerommeu yáuttukay, éntok rikotukay.

³ Jesústa bít báreka éiyay, jünee báreka ä jábétukähui. Të kaa áma yuumay, juka genteta büru béchibo, bueítuk tüisi kómelatukay.

⁴ Huanäi ä bít báreka, áapat búiteka júya buëurukut jämuk, sicómoro téamtachi, Jesústa huéenakepo ámani.

⁵ Jesús béja áman yepsaka, jikau remteka ä bitchak. Huanäi ínel áu jiaahua:

—Zaqueo, emoë bamijtuaka kóm huéiye, bueítukne em jóau yebijnake ëni.

⁶ Huanäi jü Zaqueo läuti kóm sika tüisi al-leaka ä mabetak.

⁷ Íkai bíchaka, simetaka kaa türik Jesústa bétana nok táytek, senu kaa tü yóremta jóapo ä tahuak tíaka.

⁸ Huanäi Zaqueo kíkteka, Señortau ínel jiaahua:

—Juyu, Señor, jume poloobem násuk áman juka ín jípurëune am mik báare; senuk báitahuaka ä ékbuariak junne, naikisi áa béppane ä nóttirianake.

⁹ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—Én iári taahuarit ímí jóapo yepsak, jü yore jínëiuhuame, áapörík két Abrahamta úusitukä béchibo.

¹⁰ Bueítuk ínapo jü Yoremta Üusi äbo siika, juka áu tárulata jariuseka ä jínëu báreka.

Jü yoreme tómita mákhuaka ä büruria iaahuaka ejemplo (Mt. 25:14-30)

¹¹ Íkai am jíkkaijsuk, jü Jesús ejemplota ámeu yétchak, Jerusaléniu kaa mékka ä anëi béchibo. Bempo éntok ínel éiyay: Jü Diosta reytaka nésahueu én ímí horapo abe yepsa.

¹² Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Senu yoreme yäura usiarimmak huéeritaka ím aaney. Huanäi mékka senu buiärau bíchaa siika, ámani reytu báreka, chúkula éntok äbo nótti báreka.

¹³ Huanäi béja sim báreka, guoj mamni ä tekipanualerom núnnuk. Yún tómita nátepolá am mákkak, ínel ámeu jíaka: “Íkarem tómita tekipanuatua ín yepsäu tájti.”

14 Të jume áma pueblopo joome katim ä huáatiay. Huanärim genteta náu tójaka áa sáu am jaasek nokta huériame, ínel áu jíakari: “Katte íkái ito béppa yäuttu íaa.”

15 Huanäi béja áapo nótteka, juka yäurata mabetchulataka, am núnotebok huame ä tekipanualerom jume tómita nülame, am júneria báreka jáchin machisi am tekipanuaakähui.

16 Senu bát áu yepsak, ínel jíakari: “Señor, jú em tómi, guojmamnik áa béppa koobak.”

17 Huanäi áapo ínel áu jiaahua: “Türi, tüise ára sáutu; jum ilikkiku tüisi em tekipanuaakä béchibo, guojmamni pueblommehuë yäuratunake.”

18 Senu júchi áu yepsak, ínel jíakari: “Señor, jú em tómi mamnik áa béppa koobak.”

19 Huanäi íau két ínel jiaahua: “Empo kétchi mamni pueblom béppë yäuttunake.”

20 Senu júchi áu yepsak, ínel jíakari: “Señor, ímí óorek jú em tómmi; payumpone kutti ä súmmak,

21 bueítukne enchi májhuey, em yórem juénatukähui, kaa em ják óreri nunüyë tíaka, kaa em echakáu júne tobotoboktiä tíaka.”

22 Huanäi jú rey ínel áu jiaahua: “¿Empo kara sáutu! Juka nokta em tempo yeu sikamta, júkáine emót kúaktianake. Tüise júneiya nee yorem juénatukähui, kaa ín ják ériari ín nunüyëhui éntok kaa ín echakápo nee jita tobotoboktiähui.

23 Jatchiakasu ¿júntukë kaa juka ín tómi bancopo óorek, én juka bancotane yore bebejtuáu mabet éiyey?”

24 Huanäi jume áma anemmeu ínel jiaahua: “Juka tómitem ä mák-ri ä úhua; juka guojmamni tómita áa béppa kobalatem ä mákka.”

25 Bempo éntok ínel áu jiaahua: “Señor, béja juka guojmamni tómita jípure.”

26 Áapo éntok ínel am yómmiak: “Inelne enchimmeu jiaahua, hua jita jípureme júchi huatek máktunake; hua kaita jípureme éntok, hua ilikkik ä jípurëu júne ä úhuaatunake.

27 Éntok két huame nee béj-reka kateme, jume kaa áme béppa nee yäuttu íaame, júmëi éntok inohuem am huéria. Huanärem ín bíchäpo am kóba chúktia.”

*Jesús tüisi mám tájtirihuaka buere joära Jerusaléniu kibakek
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)*

28 Íkái noksuka, bát kíktek buere joära Jerusaléniu jikau böochi.

29 Béja abe huame pueblommeu yepsaka, Betfagéu éntok Betaniahui, jú káhui Oliivo téamta náapo aneka, guoyim ä discípulom áman jaasek,

30 ínel ámeu jíaka:

—Huä pueblou ito beu kaa mékka kátekamtahuem nóite. Áman yájakem buruta áma chákamta téunake; kaabe jee át jote. Akem ä búttiaka, äbo ä huéria.

31 Jábeta enchim temajek jita béchibo enchim ä búttiähui, ínëlem áu jiauna: “Jü Señor ä huátia.”

32 Jume ä discípulom sájaka, ä téuhuak, Jesústa am téjhuaakäpo bënasi.

33 Huanäi juka buruta am búttiay jume ä áttiakame am temajek, ínel ámeu jíaka:

—¿Jatchiakem juka buruta butbúttia?

34 Bempo éntok ínel jiaahua:

—Bueituk jü Señor ä huáatia.

³⁵ Huanärim Jesústau ä nüpak. Jume bem sánkomim burutat óreka, Jesústa át jikat yétkak.

³⁶ Huanäi ä hué pámani jume sánkomim áapat guötiasakay.

³⁷ Béja áman jëla kóm kateka kahui Oliivo ti téhuaakapo, síme jume ä disciipulohuam áa sáú kateme chay táytek, al-leaka éntok Diosta úttileka, jume jauhuey kaa bíbithuame bem bíchakä béchïbo.

³⁸ Inëlim jiaahua:

—¡Yörisi maachi, jü Rey Diosta téhuampo itou yepsame! ¡Yánti jíapsihuame áman téhuekahui, éntok lóoria jikachi!

³⁹ Huanäi huate pariseerom jume genteta násuk aneka áu ínel jiaahua:

—Maestro, em disciipulome chay yáatiria.

⁴⁰ Áapo am yómmiak, ínel jíakari:

—Enchimmeune ínel jiaahua, ímëi kaa jíaleyo, jume tétam chay táytinake.

⁴¹ Béja kaa mékka áman huéeka, juka buere joära Jerusalénta bíchaka, áa béchïbo buaanak,

⁴² ínel jíaka:

—¡Empo jüneátek kía íari em taahuarit junne, jítasu hua yánti jíapsihuamta yore mákka! Të én huári éson, éntoke kara ä bitcha.

⁴³ Enchimmehuim huéiye jume taahuarim, jume enchi omtíame enchi kóräituanake. Huanärim enchi kóntiaka nate chíkola émou kimunake.

⁴⁴ Huanärim buíau enchi tátabnake; jume em úusim éntok símeta juka em áttiak, kaitapo ä tahuarianake. Kaita téta nat béppa joka tahuanake, kía juka émou bíttuata, enchi jínëunakemta kaa em ä mabetakä béchïbo.

Buere tiöpopo jita nénkiriom yeu jaahuakame

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵ Huanäi tiöpopo kibakeka, jume áma jita nénkame éntok jita áma jínnume pákun yeu am bep táytek,

⁴⁶ ínel jíakari:

—Júnel jíojteri: “In kári Diostau áma nok béchïbo”; të eme lak-roonim áma éusu béchïbem ä jípure.

⁴⁷ Huanäi chíkti táapo tiöpopo am majtiay; të jume tiöpopo nésahueme, leyta am mamajtiame, éntok jume yoremem jum pueblopo chë yörihuame, ä mëbáreka jíba éiyay.

⁴⁸ Të kaitachim jahuite máchiakay, bueituk síme jü génte tüisim át suaka ä jíkkajay.

20

Jü Jesústa yäura

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

¹ Séjtul táapo Jesús jum tiöpopo juka genteta am majtiayo éntok tü nokta yore jíñëhuamta bétana huémnta ámeu am nookay, ámam náu yájjak jume tiöpopo tékiakame, jume judíom leyta mamajtiame, éntok jume ou yoiyöturim.

² Huanärim ínel áu jiaahua:

—Itomë téjhua, ¿jábeta téhuamposë íkai johua? O, ¿jába yäurasu íkai licenciata enchi mák-la?

³ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Ínapone két senu huémnta enchimmeu nátemaijnake. Nechem ä yómmianake:

⁴ ¿Jábesu juka Juanta äbo bíttuak ä batönakë béchïbo? ¿Dios, o jume yoremem?

⁵ Huanärim bempo náu nok táytek, ínel jáakari:

—¿Jáchinsutä yómmianake? Ítapo Diosta bétana huéiye ti ä yómmiako, ínel itou jiaunake: “¿Jatchiaka júntukem kaa ä súsualek?”

⁶ Yóremraata bétana huéiye, jü pueblo itom mamaasunake; bueítuk síme juka Juanta profetao ä täyay.

⁷ Huanärim kaa emo jüneä tíaka taahuak, jábeta juka Juanta yäurata ä mák-latukähui.

⁸ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo júne kaibu enchim téjhuaanake jita yäurata nee ä licenciakähui.

Jume tekipanualero jujuënam ejemplo

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹ Sep íkai ejemplota ámeu nok táytek jume géntemmehui:

—Senu yoreme párasim eechak, yorem tekipanualerom ä réuhuak. Huanäi mékka jákun buiärau bíchaa siika éntok bínhua áman aanek.

¹⁰ Huanäi béja juka etta chúpey, senuk ä sáhuëu áman jaasek huame tekipanualerommehui, juka áma chúpemta ä jájamëu ámeu ä au sáhueka. Të bempo tüisi ä bépsuka, kaita ä mákaka ä simtuak.

¹¹ Huanäi jü etta áttiakame júchi senuk ä sáhuëu áman jaasek. Íkärim éntok, buere áusuka kéchim ä bépsuka, kaita ä mákaka ä simtuak.

¹² Júchi béja bájim huëpo senu ä sáhuëu áman bíttuak; íkärim júchi kókosi ä yáaka pákun yeu ä béebak.

¹³ 'Huanäi jü huaj etta áttiakame ínel jiaahua: “¿Jítasune júntuk én yáanake? Juka ín üusi chë ín nákéune én áman bíttuanake; jamak júnem íkai bichäteko ä yörinake.”

¹⁴ Të jume etta suayame ä bíchaka, náhuim nookak, ínel jáakari: “Íri jü síme ettamak tahuaseka huéeme. Atä mënake. Huanäi jü echi itom mámpo tahananake.”

¹⁵ Huanärim huajpo pákun yeu ä tójaka, ä mëak.

Huanäi Jesús am natemajek:

—¿Jáchisu júntuk am yáanake jáni, jü páras etta áttiakame?

¹⁶ Äbo sika síme huame tekipanuaareom súaka, huanäi ä buía täbuik ä máknake.

Huanärim bempo íkai jíkkajaka, ínel jiaahua:

—¿Dios áapo itom áma yeu huíknake!

¹⁷ Të áapo am bíchaka, ínel jiaahua:

—Huanäi ¿jáchisu júntuk jiau báare jáni jü jöjteri? Ínel jiaka:

Jume kárita joame jü téta bem omoutekähui, huäri téta tua jum ejkinapo káata naatenäpo huéiye.

¹⁸ Kía jábe júne huäri tétat huéhekame, chíbela kóttinake; jüri téta éntok jábetat kóm huéheko, tókti ä jótanake.

Jume impuestom béjtuhuame

(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)

¹⁹ Jume tiöpopo tékiakame sáhueme, éntok jume judíom ley am mamajtiame Jesústa buíj bábarekay huämi horapo, bueítukim át jünëiak bempörim bétana ä nokakäu juka ejemplota ä yéchakähui. Tem juka genteta májhuey.

²⁰ Huanärim éhuil huatem áu jaasek, tü yóremem bénasi emo am nü sáhueka, áamak ejtejuaka jita nokpo júne yäurata béj-reka huëpo ä jaatia báreka, yäuratau ä nätua báreka.

²¹ Huanärim ä nátemajek, ínel jákari:

—Maestro, júneate tua juka lútüriata enchi nokähui, éntok huéchiasi enchi am majtiähui, kaabeta áma yeu púaka juka Diosta böo lütüria em majtiähui.

²² Itome tejhua: ¿jachu ítapo juka rey Césarta jume impuestom mákpo yúmala, jehui o ée?

²³ Të áapo, ámet júnéaka jáchin am jiau báreka júkái am nokähui, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiaka eme junéli nee huite cháaria áma nee tátab báreka?

²⁴ Huépul tómitem nee bíttua. ¿Jábesu íkái pújbak, éntok jábesu am téhuak jume áma jiojterim?

Huanärim ínel ä yómmiak:

—Bueituk jü César.

²⁵ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Juka Césarta áttia Césartem ä mákka; juka Diosta áttia éntokem Diosta ä mákka.

²⁶ Huanärim kaitachä jaatia máchika taahuak, jita nokpo júnem kara ä jaatiay, jü genteta jíkkajäpo. Áachim guómtilatata taahuak, ä jíkkajaka jáchin am nok yómmiakähui. Huanärim kaa jáleka taahuak.

Júchi jábitehuamta bétana nátemaijuame

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Huanärim áma yájjak huate saduceom, jume kókkolam júchi jábitenakeu kaa súaleme. Huanärim ä temajek:

²⁸ —Maestro, jü Moisés ä jiojteri tö sikäpo ínel jiaahua: Senu yoremta ä jubiahua tö mukuk áa bétana kaa usim jípurek, ä sailahuatuk ára ä nüye huaka jámut jókoptulata, usim áachä jípunakë béchibo ä saihua mukukamta béchibo.

²⁹ Bueitukim ímí aaney, guoy búsanika emo sailaka. Huä bát huéeme juubek; të muukuk, kaa üuseka.

³⁰ Jü ä saila áa sáu huéeme juka jámutta tö kókkota nüka. Huanäi két muukuk, kaa üuseka.

³¹ Huä bájim huëpo júri kéchá nüka. Júnéli síme jume guoy búsanikam ä juubek, éntokim kókkok, kaa usim át jípureka.

³² Chúkula éntok két jü jámut muukuk.

³³ Huanäisu júnakoy jum kókkolam jábitëpo, ¿jábesu júntuk hua tua ä jubnakeme? Bueituk síme jume guoy búsanika ä jubekay.

³⁴ Huanäi jü Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ímí ániapo jume óhuim jujube; jume jáamuchim éntok kukuna.

³⁵ Të huame tüisi tahualame, áman téhuekau yúmakame éntok kókkolam jábitehuamta jájamekame, ámani kaabe emo jujube, nim kaabe kukuna,

³⁶ bueitukim kara júchi kókkoka tahuanake; ángelesim bénanakemme. Kókkolam násuk bem jábitekã béchibo, Diosta üusimtunakemme.

³⁷ Áapo, jü Moisés junne, jum ä jiojteripo jü zarza béetemta bétana ä nokäpo, itom ä téjhua kókkolam júchi jábitenakëhui. Huämi ínel jiaahua: Jü Señor Áapo Abrahamta Dios, éntok Isaacta Dios, éntok Jacobta Dios.

³⁸ Bueituk Dios kaa kókkolammeu Dios, ál-la jápsammehui; bueituk áapörík béchibo símetaka jápsa.

39 Huanäi huate judíom ley am mamajtíame ínel jiaahua:
—Maestro, huéchiasë ä nookak.

40 Kaitam éntok áu nátemajj péaka taahuak.

¿Jábesä üusek juka Cristota?

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

41 Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jáchisuntukim juka Cristota Davidta üüsü tíiya?

42 Bueituk David Salmompo ínel jiaahua:

Jü Señor ín Señorbeu ínel jiaahua:

“In bátam bétanë yejte,

43 jume enchi béj-reka kateme em guókim bétuk ín tójäu tájti.”

44 ¿Jáchisu júntuk jü Cristo Davidta üussitunake, áapörík Davidta áu ä Señor tíäteko?

Jesús jume judíom ley am mamajitíame nātuaka nookak

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

45 Sime Pueblo ä jikkajay, huanäi Jesús ä discípulommeu ínel jiaahua:

46 —Jume judíom ley am mamajtíame bétana, tüisem emo suaya. Tüisim ä musäule juka tettebek bem sánkonakëhui, áman pláazapo yörisi bem tetebotuahuähui, jum tiöpopo bát bankommet bem jonakëhui, éntok jum jíjübuähuäpo jume bankom bát jokammet bem jotenakëhui; tüisim ä básule.

47 Jume jámut jókoptulame simeta ili bem jípurëhuim am üuhuaka, bempola jíba ä nüye, éntok bem kaa tühua yáarim éso báreka bínhua Diostau buabuana. Ímëi ínel jume chë jìokot máchiraata mabetnakeme.

21

Jü jámut jókoptulata limojnari

(Mr. 12:41-44)

1 Jum tiöpopo Jesús jume yún tótomekame bitchak, jum kajapo tómitam joayo, limojna tómita öorehuäpo.

2 Huanäi senu jámut jókoptulata tüisi poloobeta bitchak, guoy ili cobre tómita áma ä joayo.

3 Huanäi ínel jiaahua:

—Lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, i jámut jókoptula póobe simem béppa chë yún ä nénkak;

4 bueituk sime jume huate áma ä óorek, Diosta ofrenda béchibo, juka nakulia ámeu yeu bilata. Të áapo ä poloobétukä násuk junne, simeta ä jípurëu ái ä jíapsinakeu áma óorek.

Jesús juka tiöpota tátabnä bétana nookak

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

5 Huate jü tiöpota bétana náu ejtejuay, ujjorisi ä bíttu bétana téta ujjoyorimmea ä yáari béchibo, éntok huate jítasu jáni áma Diostau náikiaritayi. Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

6 —Taahuari yúmanake íkái simeta enchim bícháu tátabnähui. Kía huépul téta júne kaa nat béppa joka tahuanake.

Jume señalim ániata lütiseyo

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

7 Huanärim ínel ä temajek:

—Maestro, ¿jahueysu ayunake ïri? ¿Jíta señalsu ayunake íkái huée báareyo?

⁸ Jesús éntok ínel jiaahua:

—Jítachem suuhua, kaabe enchim bñitñunake. Bueítuk búruka yáijnake ín téhuampo, ínel jíaka: “Ínapone jü Cristo”, éntok ínel jíaka: “Íri ájaria jü taahuari.” Të eme katem am guojoanake.

⁹ Éntokem juka nássuahumta bétana nokhuay jikkaijnake. Éntok genteta emo bėj-reka emo tóboktiay, katem guómtē; bueítuk jíba íri bát huéenake; të kee jee yuuma, juka ániata luutinakēhui.

¹⁰ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Jume naciónim huate naciónim bėj-reka emo tóboktianake; jume reyim éntok huate reyim bėj-reka náassuanake.

¹¹ Jü buía buere áu yoyoonake; tüisi tébaatunake; génte éntok máujnake. Kókoa ayunake kía ják junne; jum téhuekapo éntok buere señalim ayunake.

¹² Të simeta íkai kee huéy, enchimim buijnake, éntokim enchim guojajjanake. Huanärem sinagogammeu yeu tóijna, éntokem páttiana cárcelimpo. Reyimmehuem yeu tóijna, éntok gobernadorimmehui, ín nésahui enchim jo bárē béchibo.

¹³ Íri enchimmeu huéenake enchim ino bétana tühuata ámeu noknakē béchibo.

¹⁴ Katem át obisi éiya enchim jíapsipo, jáchin o jita enchim noknakeu emo jínēu báreka.

¹⁵ Bueítuk ínapo huaka nokta enchim téjhuaanake, éntok jüneehumta enchim miknake. Huámakirim béja am kóba jáptetuanake; karam enchim nok bėj-reka tahuanake.

¹⁶ Të kía enchim áchayim junne, enchim sailam, enchim huahuajim, éntok enchim amiigom yäura mámpo enchim jóanake. Huatemim enchimmak kateme súanake;

¹⁷ simetaka enchim kujti érianake, ín nésahui enchim jo bárē béchibo;

¹⁸ të hua huépul chonita jünem kaa tárúnake.

¹⁹ Yánti enchim jíapsä béchibem yönake, yü jíapsi béchibo.

²⁰ Eme béja juka buere joära Jerusalénta sontarommea kóntiata bichäteko, jüneäem läuti ä tátabñahui.

²¹ Huanäi jume Judea buiärapo aneme éläpom kähui huáttinake. Huame Jerusalémpo aneme éläpom áma yeu kannake; huame bem et buíapo aneme kaa áman nóttinake.

²² Bueítuk ímēi jume taahuarim jìokot máchiraata ámet huéenakēhui, simeta ä jìojteri jíapo áman yeu chúpanake.

²³ ¡Poloobesitomme, huame abe äasoame, éntok huame ili usim ujüume huamechí taahuarimmechí! Bueítuk tüisi jìokot máchira huéenake ímí ániapo; Diosta omtira íri pueblota béppatunake.

²⁴ Ejparammeyim mëna. Huate perreesomtaka núk sákana, sékana buiärau bíchaa. Huanäi béja jü Jerusaléntat jume kaa judíom át chéptisunake, jume kaa judíom tiempota yumäu núkisi.

Jáchin jü yoremta üusi yebijnakēhui

(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

²⁵ Huanäi jum täapo señal ayunake, éntok mechapo, éntok chókimpo; jum buíapo éntok jume naciónim jìokot éenake, éntokim guómtilatata annake, hua máusi machisi bahueta omtēu jíkkajaka, éntok jume máarem.

²⁶ Huä génte máuj kókkonake, hua ím ániapo huéenakemta bíchaka; bueítuk hua téhuekapo úttiära ayukame júne áu yoyoonake.

27 Huanärim ä binnake, juka Yoremta Üusi, namupo yepsamta ä lóoriamaki, éntok ä úttiäramaki.

28 Íkai huée táytekem emo óusi éetua, éntokem jikau kóbate, bueituk enchimmeu jëla ansime jü tü taahuari Diosta bétana enchim jínëuria.

29 Két íkai ejemplota ámeu yétchak:

—Jukem chuna óuguotat suuhua, éntok kía täbui júyatat junne.

30 Béja jume ili sáhuam yeu basihuey, emem jüneenake, juka tebuj-riata yebijnakeu kaa mékka bëyëhui.

31 Júnëli két eme, íkai jita huémta bichäteko, jüneenakeem itou jëla ä ansimëhui, juka Diosta reytaka ími nésaunakëhui.

32 'Tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, síme ïri huéenake, kee juka genteta én huémta luuteyo.

33 Jü téhueka éntok jü buíya luutinake, të ín noki jíba bënasi huéenake.

34 'Emóem suaya; katem juka enchim jípsi námakasi johua, kaa huéeläpo jibuáhuamtay éntok vino jihuamtay, éntok buere kaa yúmahuamtayi, kaa huakäi taahuata enchim jaatianakë béchïbo kaa ínel enchim éäpo.

35 Bueituk huiteriy am choilakamta bënasi áme béppa huénnake, jume síme ími buíapo anemmechi.

36 Katem kótche. Jíba yü tutti Diostahuem nokaka jíapsa, ïri huéenakemta bétana enchim áma yeu yorenakë béchïbo. Júnëlem kaitat jáchin éaka, Yoremta Üusi bíchäpo emo yeu jábuanake.

37 Jesús jum tiöpopo taahuapo am majtiay; tukaapo éntok káhui Oliivo ti téhuaakamtau bíchaa sisimey.

38 Kethueytana éntok síme génte áu náu yayajay, tiöpopo ä nok jíkkajj báreka.

22

Náu nok tütehua Jesústa mëe béchïbo

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

1 Béja kaa jaikika bëyey juka buere pajkota yúmanakëhui, jume páanim kaa levaduura buabuáhuáhui, pájcuata ti téhuaakame.

2 Jume tiöpopo tékiakammeu chë néshueme, éntok huame leyta am mamajtiame át tekipanuy jáchin juka Jesústa bem mëtebonakëhui, bueitukim juka genteta májhuey.

3 Huanäi jü Satanás Judastat kibakek, hua Iscariote ti téhuaakamtachi, hua dooce apóstolimmak näikiatukaïhui.

4 ïri huame tiöpopo tékiakammeu chë néshuemmeu nookak, éntok huame yäuchimmeu tiöpota suayammehui, jáchin juka Jesústa bem mámpo ä tóijnake bétana.

5 Bempo al-leaka taahuak, éntokim tómita ä mák rókaka nookak.

6 Áapo béja jükäi yáa rókaka taahuak. Huanäi át tekipanua táytek, jáchin ayuka kaa büru genteta bíchäpo bem mámpo ä tóijnakëhui.

Señorta Santa Cena jo nésayhuame

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

7 Jü taahuari páanim kaa levaduura buabuáhuäu yuumak, huaka ili kabarata át mënhui, pájcuata ti téttehuaahuame.

8 Huanäi Jesús juka Perotau éntok Juantau ínel jiaahua:

—Ámanem sájaka juka abe jëla itom buänakeu yáabo, pájcuata.

9 Bempo éntok ä temajek:

—¿Jákusë itom ä yáa ïa?

¹⁰ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Huam pueblou kimütekem senu yoremta bínnake, sótópo báam huéiriamta. Áa sáukem kaate, ä jóau ä kibakeu tájti.

¹¹ Huanärem jü jóakamtau ínel jiaunake: “Jü Maestro ínel nokta émou bíttuak: ¿Jáksu júntuk káttek, jü káari juka pájcuata áma buä béchibo ín disciipulommaki?”

¹² Huanäi áapo enchim ä téjhuaanake, juka cuartota buëuruk jikat kátekamta béja tüteta. Huämirem ä yáanake huaka itom buänakëhui.

¹³ Bempo éntok áman sájaka ä téhuak, juka simeta Jesústa am téjhuakä bénasi, éntokim ä yáuhuak, pájcuata bem buanakëhui.

¹⁴ Juka horata yúmak, jü Jesús jume apóstolimmak mesau yejtek.

¹⁵ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¡Tepane íkai pájcuata enchimmak bua péiyay, ketune kee jikot nee yáahuayo!

¹⁶ Bueítukne ínel enchiméu jiaahua, kanne júchi pájcuapo jibuänake, júnakoy jübua áman Diosta chë yótaka ä kátekäpo áu ä chúpayo.

¹⁷ Huanäi juka vaasota nüka Diostau baisásusuka ínel jiaahua:

—Ikärem nüka nachä näikimte;

¹⁸ bueítukne enchiméu ínel jiaahua, kanne júchá jínake, íkai páraj taka báhuata, júnakoy jübua áman Diosta chë yótaka ä kátekäpo äbo kóm ä yepsayo.

¹⁹ Chúkula jume páanim nüka, Diostau baisásusuka, ámecham näikimtek, ínel jíaka:

—Íri jü ín takahua enchim béchibo nénkitunakeme. Íkärem johua, inou enchim huáatinakë béchibo.

²⁰ Két jíba ánëli, chúkula jibuäsuka, juka vaasota nüka, ínel jíakari:

—Íri vaaso ínel jü bemelasi Diostamak nokta náu yáarime; ín ójbo guótekamtay béjhuata jípunake, enchim béchibo guótekame.

²¹ “Të én ín mesapo ínomak aane, jü nee nénkinakemta mámmam.

²² Tua lútulay jü Diosta Ūusi jíba huéesime juka áa bétana näikiarita jiäpo ámani; ¡të tepa jikochia huäri yoreme jü bem mámpo ä tóijnakeme!

²³ Huanäi bempo emom temaj táytek, ä jábétukähui jáni hua ä nénkinakeme.

Jábeta chë yöpo tahuanakëhui

²⁴ Huanärim náu nok nássua táytek, jábeta chë yöpo tahuarianähui.

²⁵ Të áapo ínel ámeu jiaahua:

—Jume nacióniméu reyim tüisim buéresi emo nésaule simem béppa, éntok síme jume génteméu yäuchim áme béppa néshueme, huamerim ínel tü yöremem tíya.

²⁶ Të eme kaa junëli emo nüname. Ál-la hua chë yöpo áu jípureme, usi jübua yötu sáyhuamta bénasi áu érianake; hua néshueme éntok, két sáyhuamta bénasi áu érianake.

²⁷ Bueítuk, ¿jábese jü chë yörihuame, hua mesau yejteka jibuáme, o buáhuamta áu totojame? ¿Jachu kaa lütüriapo ájária hua mesau kátekame? Të ínapo enchim násuk aane, hua sáyhuamta bénasi.

²⁸ ‘Eme ámëria huame jíba ínomak aneme, huam jikot máchiraata inou sikäpo.

²⁹ Ínapone ínëli enchim ä mákka, juka rey nésaute enchim jípunakëhui, ín Átchay nee ä mákakä bénasi,

³⁰ enchim huam ín mesapo inomak jibuanakë béchibo éntok inomak jínakë béchibo ín reytaka nésahuepo, éntok huam yörisi machiku joteka jume dooce Israelta úusimmet yeu kat-riammet nokta enchim chúpanakë béchibo.

Jesús, Perota kaa ä täya tía bétana nookak
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

³¹ Ínel két jiaahuak jü Señor:

—¡Símon, Símon, áachë suuhua! Jü Satanás enchim áula, tirijkom yoohuä Bénasi naa múksi enchim emo bít íaaka;

³² Të ínapo enchi nok-riak Diosta em súalëu kaa émou bínakë béchibo. Empo éntok nóttekäte, jume émomak huérimmeu nooka, óusi am éenakë béchibo.

³³ Peero éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, huittine eiya cárceliu ín huéenakë béchibo, éntok émomak ín muknakë béchibo.

³⁴ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Peero, émoune ínen jiaahua, éni kee juka tótorörata kusey, baisë kaa nee emo täya tíanake.

Jesústau jìokot máchira áu yúmase

³⁵ Huanäi jü Jesús am temajek:

—Júnak nee enchim yeu jaaseko kaa morraaleka, kaa tóme, éntok kaa bochaka, ¿jachu jita enchimmeu bëka?

Bempo ínel au jiaahuak:

—Kaita.

³⁶ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Të én ál-lem hua morraalim jípureme am huérianake, éntok juka tómi bóosata; hua kaa ejparam jípureme ä kapam nénkaka am jinnunake.

³⁷ Bueítukne ínel enchimmeu jiaahua, inot chúpatunake hua jìojteri ínen jíame: “Jume juëna yórememmak näikiahua.” Bueítuk síme hua ino bétana jìojteri chúpanake.

³⁸ Huanäi bempo ínel jiaahuak:

—Señor, ímí guoy ejparam óorek.

Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—Júmемak türi.

Jesús Getsemanípo oraciónta yáuhua

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹ Huanäi Jesús Oliivo káuta kátekäu bíchaa siika, jíba ä aánë Bénasi. Jume ä discípulom éntok ä guojaasek.

⁴⁰ Áman yepsaka ínel ámeu jiaahua:

—Diostahuem oraciompo nooka, kaa jum jìobilahuápo huet béchibo.

⁴¹ Huanäi Jesús ili mékka bíchaa siika, tétata jímä bëmu. Huanäi tónommia kíkteka, Diostau oraciompo nookak,

⁴² ínel jíakari:

—In Átchay, empo ínel íäteko, ímëi báam kókosi ín ínnënakeu, nechë ä táktiria kaa ín am jínakë béchibo. Të kaa ín ä huáatiápo ámantunake, ál-la em ä huáatiápo ámani.

⁴³ Huanäi ángel áu yeu machiak téhueka bétana, úttiata ä mák báreka.

⁴⁴ Huanäi tüisi jìokot aneka, chëhuasu úttiaka Diostau oraciompo nookay. Huanäi jü ä báarútti kía ójbo ténasi chákteka buíau tájti kóm huáttey.

⁴⁵ Huanäi Diostau oraciompo noksuka kíkteka, ä discípulommeu bíchaa siika. Huanäi kócheme téhuak, bueítuk kaa al-leerimnea yetem ámet huéchilatukay.

⁴⁶ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem kótche? Jotekem, Diostau oraciompo nooka huaka enchim jioptua báaremta kaa enchim ä yúmanakë béchibo.

Jesús pereesotaka núk sákahuak

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Jesús ketune nookay, juka genteta juebenak áma yájako. Huä Judas ti téhuakame, jume dooce ä discípulommak näikiatukaïhui, ámepat huéiyey. Huanäi Jesústau rúkteka ä besiito bábarek.

⁴⁸ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Empo Judas, ¿jache besiitoy ä nénka, juka Yoremta Üusi?

⁴⁹ Jume áamak aneme juka huée báaremta bíchaka, áu ínel jiaahua:

—Señor, ¿jachute ejparamnea kókosi am yáanake?

⁵⁰ Huanäi huépülaka juka tiöpopo chë nésahuemta sáhuëu mámákoka nákam báta bétana huéeme ä chúktiriak.

⁵¹ Huanäi Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Akem am tójja, béjja.

Huanäi Jesús hua náka chúktiahuakamtat mámteka ä tütek.

⁵² Huanäi Jesús jume tiöpopo nésahuemmeu éntok tiöpota suayammeu yäuchimmeu, éntok ou yoiyöturim pueblou yeu púarimmeu, áman ä nübokammeu ínel jiaahua:

—¿Nee lak-rontukä bénasi eme ejparaka éntok kúkutaka inou yeu sájjak?

⁵³ Huam tiöpopo chíkti táapone enchimmak aaney. Kía júnem inou kaa mám rútkteka nee jaatiak. Të íkái horata, eme ä áttiak; jü kaa máchiraa nésahue.

Jü Peero juka Jesústa báisi kaa áu ä täya tíya

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Huanärim Jesústa pereesoteka, ä núk sájjak, jü tiöpopo chë nésahuemta jóau bíchaa. Peero éntok mékkáriat ä guojaasey.

⁵⁵ Huanäi jume sontarom tebat násuk náaka, nate chíkola áma jotek. Peero éntok két áme násuk yejtek.

⁵⁶ Të senu jámut jóapo sáyhuame, Perota tájimmeu kátekamta bíchaka, ínel jiaahua:

—Í yoreme két áamak aaney.

⁵⁷ Të áapo “ëe” ti áu jiaahua:

—Empo jámmut, kannä täya.

⁵⁸ Chúkula júchi senu ä bíchaka ínel jiaahua:

—Émpë két ámemak joome.

Të Peero ínel jiaahua:

—Ómme, ínapo kaa ájária.

⁵⁹ Jíba tua senu horata simsuko, tábuika két áu ä täya tíaka nookak, ínel jíaka:

—Tua lütüriapo ïri két áamak aaney, bueítuk Galiléapo joome.

⁶⁰ Huanäi Peero ínel jiaahua:

—Ómme, kanne jüneiya jita em nokähui.

Huärit chäka, ketune áapörík nokaysu, jü tótoröra kukusek.

⁶¹ Huanäi jü Señor kúakteka juka Perotat suuhuak. Huanäi jü Peero jü Señorta áu nokakäubeu huahuaatek, ínel áu ä jíakähui: “Kee juka tótorórata kusey, baisë kaa nee emo täya tíanake.”

⁶² Huanäi jü Peero päkun yeu sika tüisi siroksi buaanak.

Jesús bépsuhuak éntok buere áusuhuak

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³ Jume yoremem Jesústa suayame tüisim ä junneriay, éntokim ä bébbay.

⁶⁴ Éntokim ä puj sümaka, pújbachä bébbay. Huanärim ä nátemajey, ínel áu jíakari:

—Akë ä seetaroa, ¿jábesu enchi bébba?

⁶⁵ Éntok huatek bürukim juënasi ä pújbapo áa bétana nookak.

Jesús judíom yäurau yeu tóijhuak

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Yeu matchukim emo náu núnnuk, jume ou yoiyöturim judíom pueblopo yeu púari, jume tiöpopo nésahueme, éntok jume leyta am mamajtíame. Huanärim juka Jesústa bem bíchäpo yeu tójjak. Huanärim ä temajek:

⁶⁷ —Ítomë téjhua, ¿empo ájaria jü Cristo?

Áapo éntok ínel am yómmiak:

—Jeehui ti nee jíay junne, kaibem nee súalnake.

⁶⁸ Enchimmeu nee nátemay junne, kaibem nee yómmianake, éntokem kaibu nee búttianake.

⁶⁹ Të én naateka jü Yoremta Üusi juka Diosta símeme béppa úttiakame bátam bétana yejtenake.

⁷⁰ Huanäi sep síme ä nátemajek:

—¿Huanäi empo jü tua Diosta Üusi?

Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme lütüriapo nee ájariä tíiya.

⁷¹ Huanäi bempo ínel jiaahua:

—¿Jíta béchibosute testiigom huáatia? Ítapote ä tempo ä jíkkajak.

23

Jesús Pilatotau yeu tóijhuak

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Huanäi jü génte juebénaka áu tóboktiaka, Jesústam Pilatotau núk sájjak.

² Huanärim ä nätua táytek, ínel jíaka:

—Íkäite téula, juka naciónta tábuiasi majtiamta. Rey Césarta kaa impuestom mák nésahue. Áapo Cristopo áu nanäikia; junëli éntok áu rey tíiya.

³ Huanäi jü Pilato ä temajek, ínel jíaka:

—¿Jachë empo jume Israelpo judíommeu Rey?

Huanäi Jesús ä yómmiak:

—Empo lütüriapo ínel jiaahua.

⁴ Huanäi Pilato ínel ámeu jiaahua jume tiöpopo nésahuemmehui, éntok jume géntemmehui:

—Kaitane juënak át téuhua, ï yoremachi.

⁵ Të bempo chë úttiata johuay, ínel jíaka:

—Juka genteta sime Judea buiärapo jometa áu tóboktitua jü ä ma-
jtiaubeyi. Jum Galiléa buiärapo naateka, éntok jíba ä josimey, äbo tájti.

Jesús rey Heroodestau yeu tóijhuak

⁶ Huanäi jü Pilato, Galiléa buiärapo ti jíayhuamta jikkajaka, nátemajek:
—¿Jachu i yoreme Galileo?

⁷ Huanäi jeehui ti áu jiaihuak, Heroodesta nésahuemo joome. Huanäi
Heroodestau ä bíttuak. Huámechi taahuarimmet éntok jü Herodes buere
joära Jerusalémpo aaney.

⁸ Herodes juka Jesústa bíchaka, tüisi al-leaka taahuak. Bínhua naateka
ä bit péiyay. Yún jita áa bétana jikkaj-latukay, éntok kaa jaibu johuamta
ä bíchápo ä yáanakeu ä bit péiyay.

⁹ Juebénasi ä temajek, të Jesús kaa ä nok yómmiak.

¹⁰ Ámam aaney, két jume tiöpopo tékiakammeu nésahueme éntok
judíom ley am mamajtíame. Katim chüktemta nokaka ä nátuay.

¹¹ Huanäi jü Herodes éntok jume ä sontarohuam kía kaitäpo ä bit
táytek. Huanärim ä junneria báreka reyta bénasi ä sánkotuak, béj-remta
éntok ujoyorik. Huanäi jü Herodes júchi jü Pilatotau ä bíttuak.

¹² Huanärim náu türi táytek Pilato éntok Herodes huäri taahuarit
naateka; bueítuk bannaatakam kaa náu türiakay, náhuim öomtilatukay.

Jesústat chúppuk, jü noki ä muknakéhui

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16)

¹³ Huanäi jü Pilato jume tiöpopo tékiakammeu yäuchim náu núnuka,
éntok huete yäuraata, éntok juka genteta,

¹⁴ ínel ámeu jiaahua:

—Eme íká yoremta inou nüpak, genteta áu ä tóboktituä tíaka; të ínapo
bürusine ä temajek enchim jikkajäpo; béjem jüneiya kaitane juénak át
téuhuak, enchim áa bétana ä nátuähui.

¹⁵ Éntok Herodes junne, kíaliku itou ä bíttuak. Béjem ä bitcha; kaita
bétsesi yáala, juka nokta mukiapo át chúpanaké béchibo.

¹⁶ Anä bemmuchateboka ä búttia báare.

¹⁷ Jü Pilato jum pajko táapo huépul pereesota butbúttiay, jíba bem ä
boojoriapo bénasi.

¹⁸ Të sime jü génte senu huéchiapo huépülay bénasi jijiak, ínel jíakari:
—¡Päkunem yeu ä huéria júkari, áman ä më béchibo! ¡Barrabásta
éntoke itou ä búttiatebo!

¹⁹ Íri cárcelpo jípuhuay. Yäurata béj-reka huatemma áu
tóboktialatukay jum pueblopo; senuk éntok két mälatukay. Huäri
béchibo páttiatukay.

²⁰ Jü Pilato juka Jesústa búttiatebo báreka, júchi ámeu nookak,

²¹ të bempo júchi chë kusisi chay táytek, ínel jíakari:

—¡Kúrusichem ä popontebo! ¡Kúrusichem ä popontebo!

²² Bájikum huépo, jü Pilato júchi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiaka jita juénaksu yáala? Ínapo kaita át téula mukiapo nokta
át chúpnaké béchibo. Anä bemmuchateboka ä búttianake.

²³ Të bempo jíba júchi chë kusisi chay táytek, kúrusit ä popon
nésahueka. Huanäi jü bem jiahuia éntok jume tiöpopo chë nésahueme
jiahuia, akim ä yúyüuk.

²⁴ Huanäi béja jü Pilato nokta át chúppak, ä mäna béchibo bempörim ä
aahuäpo ámani.

25 Huanäi béja ä búttiak, juka yäurata béj-reka huatemmak áu tóboktiakäuta, éntok senuk mēlataka cárcelpo yéchatukäuta. Jesústa éntok bem mámpo yétchak, bem ä yáa bárēpo áman ä yáa iäka.

Jesústa kúrusit poponhuakä ä mukukähui

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

26 Jukam Jesústa huériaka kúrusichä poponboka, senu yorem tam buíssek, Cireene buiärapo jometa Símon téamta, huasa bétana huémta. Huanärim juka kúrujta ä püaktituaka, Jesústa sáu ä huériutuay.

27 Huanäi génte tüisi búruka pueblopo jometaka áa sáu kaatey, éntok jáamuchim ä buanria sákame, éntokim ä sirok-riay.

28 Tē Jesús ámeu kúakteka ínel ámeu jiaahua:

—Jerusalémpo malariam, katem ino béchibo buaana, ál-lem enchim béchibo buaana, éntok enchim üusim béchibo.

29 Bueituk taahuari yúmanake, ínel jiaunähui: “Al-leenakemme, jume kaa asoame éntok jume jauhuey júne kaa asoalame, jume kaabeta chítuakame.”

30 Huanärim káhuimmeu ínel jiau táytinake: “¡Ito béppem huátte!” Jume ili júya káhuimmeu éntok: “¡Itomem éssó!”

31 Bueituk jú kúta síarita íneli joatek, ¿jítasum áu yáanake jáni jú kúta huakiahui?

32 Guoy juéna yórememim huériay kétchi, Jesústa béucham mēboka.

33 Áman mukila kóba káhuí téau yájakam juka Jesústa kúrusit poponak, éntok huame guoy juéna yóremem áa béuchi, huépülak ä bátam bétana, senuk éntok ä míkōri bétana. 34 Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—In Átchay, Akē am jiookore, bueitukim kaa júneiya jita bem joähui.

Jume sontarom éntok, juka Jesústa sánko náikimtek. Huanäi náhuim ä játek.

35 Jú génte éntok ä bitchay, éntok jume kobanarom júne két ä junneriay, ínel jíakari:

—Jume huatem jínēuk. Én éntok élāpo áu jínēunake, áapo tua jú Cristotuko, jú Diosta yeu púari.

36 Jume sontarom júne ä junneriaka áu rúkteka, báa chibuta ä jítuay,

37 ínel áu jíaka:

—Empo judíommeu reytuk, emoē jínēu.

38 Jú jiojteri éntok ä kóba béppa yáatukay. Griego nokpo jiojteritukay, latínpo éntok hebreopo, ínel jíaka: “Íri ájāria jú judíommeu Rey.”

39 Senu juéna yoreme áabeu chákame ä junneria jiaahuay, ínel jíaka:

—Empo jú Cristotukátekē emo jínēu, éntok itom kétchi.

40 Tē jú senu áu omteka ínel áu jiaahua jú senukühui:

—¿Jachē kaa Diosta májhue, empo két jíba alē bēnasi jiokot machisi nokta emót chúpilatuk junne?

41 Lutüriapote ítapo ä innēa, juka tüisi itou johuamta. Kaa tühuatate mabeta juka itom yáakā béchibo; tē i yoreme kaita juēnak yáala.

42 Huanäi Jesústau ínel jiaahua:

—Inohuē huáate, béja reytaka äbo yepsáteko.

43 Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Lütüriapone ínel émou jiaahua, enē sep ínomak annake, áman paraísōpo.

Jesús muukuk

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Jíba tua béja lúl-la kátekay. Huanäi síme ániat kaa machika taahuak, bájim jiäu tájti.

⁴⁵ Huanäi jü tää kaa machisi taahuak. Jum tiöpopo éntok, jü cortina násuk áman síutek.

⁴⁶ Huanäi Jesús tüisi kusisi cháchayek, ínel jíaka:

—In Átchay, em mámpone juka ín espíritu yétcha.

Ínëli jiausuka muukuk.

⁴⁷ Huanäi hua romapo sontaro yäut ikäi bíchaka, Diosta úttileka taahuak, ínel jíaka:

—Lütüriapo i yoreme lütüla jíapsihuamta jípurey.

⁴⁸ Síme jü génte juebena áma aneihui, ikäi ínëli huémta bíchakame, táhuit emo chónaka sájjak.

⁴⁹ Të síme jume Jesústa täyähui, éntok jume jáamuchim Galiléau naateka áamak kateihui, mékkäriat tahuaka ä bitchak, juka huémta.

Jesús mäahuak

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰ Senu yoreme áma aaney, tü yóremtaka entok lütüla jiápsaka, José tí téhuaka, jum pueblo Arimateapo jometaka, Judea buiärapo. Ápo jum judíom buere yäurapo tékiakay.

⁵¹ İri két juka Diosta reytaka ä nésaunakeu boobíchaïhuiy. Kaa ámebeu ä türey, juka jita benak Jesústau am yáakähui.

⁵² Pilatotau sika Jesústa takahua áu aahuak.

⁵³ Kúrusit kóm ä yéchaka, sábanampo ä bitiak. Huanäi téta guójöria bemelapo étapopo ä óorek; kaabe áma jee órehuay.

⁵⁴ Huäri taahuarit síme huéchiapo óorehuay, bueituk jü jimyóre taahuari abe naatey.

⁵⁵ Jume jáamuchim Jesústamak áma yáij-latukaïhuim Galiléa bétana, ámanim sájaka ä bitchak, jum téta guójöriapo ä maahuakäpo; éntokim át suuhuak, ják ä tekhuakähui juka ä takahua.

⁵⁶ Huanärim bem joau nótteka, yünim jita musäla jubak yáuhuak, éntok unhuentom. Huanärim jimyore taahuapo jimyoorek, Diosta leyta ä jiäpo bénasi.

24

Jesústa mukilataka ä jíabitekähui

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

¹ Lominko taahuata yúmak, kethueysu, jume jáamuchim ä maahuakäpo yájjak, juka bäata musälam jubak huériaka bem yáakähui. Huate jáamuchim éntok, ámemak kaatey. ² Huanärim juka téta guójöriata étaporita téuhuak. Jü téta ái páttiari sékana órekamtam bitchak.

³ Huanärim áman kimuka, juka Señor Jesústa takahua kaa áma téuhuak.

⁴ Guómtilamtakam kaachin an máchiakay. Huanärim guoy yoremem bitchak, áme náapo jäbuekame bélojkok sánkokame.

⁵ Bempo májhueka, buíau tájti kóm müla chätuk. Huanärim ínel ámeu jiaahuak, jume yoremem:

—¿Jatchiakasem kókkolam násuk juka jiápsamta jaria?

⁶ Kaa ím aane; béja jíabitek. Áhuem huáate jita enchimneu ä nokakähui, ketune Galiléa buiärapo aneka,

7 ínel jíakari: “Tepa jíba jume yoremem jujuenam mámpo tóijna jü Yoremta Üusi, éntok kúrusit mētunake. Huanäi éntok báij taahuarim huéy mukilataka jíabitenake.”

8 Huanäi bempo áu huahuaatek, jü Jesústa nokibehui.

9 Huanäi bempo campo santo bétana nótteka, jume once apóstolimmeu simeta íkái nookak, éntok jume huatemmehui.

10 Jume íkái nokta apóstolimmeu tójakame: jü María Magdalena, Juana, María Jacobota áiye, éntok huate jáamuchim.

11 Të jume apóstolim íkái nokta kaa ä súaratukä bénasi ä ériay; kíalikum kaa am súaley.

12 Të jü Peero yejteka, ä mäariu bíchaa búitek. Huanäi béja huáijhua kibakeka, jume sánkom bempolaim bitchak. Huanäi juka áman yeu sikamtat bíchaka, guómtilataka ä jóau bíchaa siika.

Jum Emaús böochi

(Mr. 16:12-13)

13 Bueituk huäri taahuarichi, guoyika Jesústamak rejteihuim náhuim kaatey, pueblo Emáus ti téhuaakáu bíchaa; once kilometro Jerusaléniu taahuay.

14 Juka simeta áma yeu sikamta, náhuim ä ejtejhuaasakay.

15 Júneli náu am nok sákaysu éntok náu am nok nássuay, Jesús ámeu rúktek. Huanäi ámemak boojo táytek.

16 Të ä bíchaka, jünem kaa jüneiyay ä jábétukähui, bueituk lütüriata bem jüneríanakeu kee jee ámeu yeu machiay.

17 Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem náu ejtejhuaasime, éntok jatchiakasem siroka?

18 Jü senu ä yómmiak, Cleofas ti téhuaakame. Huanäi ínel áu jiaahua:

—¿Jachu empo jíba kaa ímí jometaka juka én ímí taahuarimmet Jerusalémpo jita yeu sikamta kaa jüneria?

19 Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasu áma yeu siika?

Huanärim ínel áu jiaahua:

—Jü Jesús Nazarenota bétana, bueituk áapo senu profetatukay, tua úttiata jípureme jume jita ä joäpo éntok ä nokäpo, Diosta bíchäpo éntok síme pueblota bíchäpo;

20 éntok jáchin huame tiöpopo tékiakammeu chë nésahueme éntok itom yäuram nokta át chúppak, ä mēnä bétana kúrusichä poponteboka.

21 Ítapo ä boobíchaihui, áapörík juka Israelta jínēunakēhui. Ēni íäri béppa, béja báij taahuarim huéiye, íri simlataka.

22 Të két jume huate jáamuchim ito násuk aneme két itom guómtiak, bueituk marikaroapom ä maahuakáu nóitek.

23 Huanärim éntok juka ä takahua kaa áma téaka, itou yájaka itom ejtejhuariak, Diosta ángelesim bēnam emo bíchak tíaka. Ímēi éntok Jesústa jiapsä tíiya.

24 Jume huate itomak joome áman nóitek, jum campo santohui, ä maahuakäpo. Huanärim jume jáamuchim jíakäpo áman emo ä bíchak tíiya, tērim áapörík kaa bitchak.

25 Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—¡Tepem kaitat suuhua, éntokem kara jita súale enchim jiápsipo, simeta jume profetam nokakähui!

26 ¿Jachu kaa junëli kökosi áu ä huéenakeu úttiatakay jäni jü Cristo-tahui, kee jee lóoriau ä kibakeyo?

27 Huanäi béja juka jiojteta áa bétana nokamta ámeu nok táytek, Moiséjta librompo naateka jume profeetam librommeu tájti.

28 Jum pueblou bem sájakäu yájaka, Jesús jíba ä böo huéria báarem ténasi ayka.

29 Huanäi bempo kía úttiapo bénasi ä tahuariak, ínel jíakari:

—Itomake taahua, emo bia kúpte, jü taa béja áman huétche.

Huanäi Jesús áman kibakek, ámemak tahua báreka.

30 Huanäi béja ámemak huam mesau káteka, jume páanim nüka Diosta tü eáu ámet chúppak. Huanäi am näikimteka, bempörim miikak.

31 Ímëri jume bem pusim étapotuk. Huanärim ä tatáyak, të áapo sep áma kaabétuk.

32 Huanärim ínel náu jiaahuay:

—¿Lútula huëpo, jachute kaa itom jíápsipo táijta bénasi ä ínnëay, itou ä nokayo jum böochi, éntok juka jiojteta itom ä téjhuayo?

33 Huanäi huämi horapo jáptekam, Jerusalénihuim nóttek. Huanärim jume once discípulommeu éntok jume ámemak anemmeu yájjak.

34 Ímëi ínel jiaahuay:

—Jü Señor tua yö éaka jíabitek; Símontau yeu machiak.

35 Jume guoyika éntok két am ejtejhuariak jita jum böot ámeu sikähui, éntok jáchin emo ä tatáyakähui, jume páanim ä näikimteko.

Jesús jume ä discípulommeu áu yeu machiriak

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

36 Ketune bempörim íari bétana náu nokay, Jesús áme násuk áu yeu machiriak, ínel ámeu jíaka:

—Yánti jíapsihuame enchimmaktunake.

37 Huanärim guómtéka éntok májhueka, espíritutam emo bíchá bénasi éiyay.

38 Të Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakem guómtila? ¿Jítasa jäni ti emo éetua?

39 In mámamem bitcha, éntok ín guókkim. Ínapone ájária. Inochem mámte, éntokem nee bitcha; bueituk jü espíritu kaa tekhuak, éntok kaa óttak, enchim nee bíchápo bénasi.

40 Huanäi ínel ámeu jíaka, jume mámam éntok jume guókim am bíttuak.

41 Të bempörim ketune kaa ä súalë béchïbo huame al-leerimmea éntok bem át guómtilamtukä béchïbo, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítem buä máchik ím jípure?

42 Huanärim kúchu jisobata rébbeik ä mákkak, éntok mumu sítörim.

43 Huanäi am nüka, am buäka bempörim bíchápo.

44 Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Íkái noktane enchimneu nookak, ketune enchimmak aneka: Símeta huaka Moiséjta leypo jiojteta ino bétana chúpnakëhui, éntok huame profeetam libropo jiojteta éntok libro salmompö.

45 Huanäi juka jünee huamta am étaporiak, jume jiojteritat am jünee nakë béchïbo.

46 Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Ínëli jiojteri: juka Cristota jiokot yáanahui, éntok ä muknakëhui,

⁴⁷ éntok áapörík téhuampo síme géntemmeu ä noknä bétana, Jerusalémpo naateka, ámeu nokaka bem jíapsi kúaktinake bétana, éntok bem Dios bejrim jíokörina béchibo.

⁴⁸ Emem íkái bit-lataka én testiigom.

⁴⁹ Áachem suuhua, ínapone enchimmeu ä bíttuanake, juka ín Átchay nokaka enchimmeu ä bíttua-rokakähui. Të ímem taahua, Jerusalémpo, huaka úttiata jikat bétana huémta enchim mabetäu tájti.

Jesús téhuekau jikau siika

(Mr: 16:19-20)

⁵⁰ Huanäi Jesús päkun yeu am núk siika, pueblo Betaniau bíchaa. Huanäi jikau mámtaka, Diosta tü eáu ámet chúppak.

⁵¹ Huanäi Diosta tü eáu ámet chúpasuka, am tö siika. Téhuekau jikau bíchaa núk sáka huak. ⁵² Bempo chúkula ä yörisuka, Jerusaléniu nóttek, tüisi al-leaka.

⁵³ Huanärim tiöpopo jíba aaney, Diosta úttileka entok jikau ä chatchaka. Júnentunake.

Jü Evangelio San Juanta Jiojtekähui

Jü Diosta noki áu yorem yáuhuak

¹ Késam huëpo jü Noki béja aaney. İri Noki Diostamak aaney, éntok ínëli jíba Diostukay.

² İri jü késam huëpo jíba Diostamak aneïhui.

³ Sime ayukamta áapo ä yáala. Kaa áapörík béchibotuk kaitatu éiyey.

⁴ Áapörícut aykay, jü jíapsihuame. Jü jíapsihuame éntok, jü yoremem jíapsita machiriame.

⁵ İri machiria tachiriata Bénasi kaa machiku béete; jü kaa machiria éntok kara ä tuucha.

⁶ Senu yoreme Diosta bétana äbo bíttuataka ímï aaney, Juan ti téhuaaka.

⁷ İri machiriata bétana nok íaahuaka äbo bíttuahuak, sïmem ä súalnakë béchïbo, áapörík huämi.

⁸ Juan kaa jü machiriatukay; ál-la hua machiriata bétana ä noknakë béchïbo äbo bíttuatukay.

⁹ Huä tua lütüriapo machiria, sime yoremem machiriame, ím ániau kóm yebisisey.

¹⁰ Ímï ániapo aaney; Dios éntok íkái ániata áapörík huam ä yáuhuak. Të huame ímï ániapo joome, katim ä tatäyak.

¹¹ Ä géntemmeu yepsak; ímëi éntok, katim ä mabetak.

¹² Sime huame ä téhuam súaleme, éntok ä mabetakame, áa bétanam Diosta usiarimtaka taahua.

¹³ Ímëri katim yorem áchayhuariapo usiarim bënna, éntokim kaa ímï buíapo yoremem yeu totomtëpo bënna, éntokim kaa yorem éerim ínel éä béchïbo. Ál-lam tua Diosta bétana yeu yoremtula.

¹⁴ Éntok iri Noki áu yorem yáuhuak, éntok ito násuk jíápsak. Éntok ä loriatate bitchak, Áchayta looria huépülay Usiaritachi. Sime tua lütüria éntok tühuara át ayka.

¹⁵ Jü Juan áa bétana nookak. Chayeka ínel jiaahua:

—İri ájaria hua ínel áa bétana ín jíähui: Huä chükula ino sáu yebijnakeme, chë nésahue ino béppa, bueituk áapo béja ínopat jíápsay.

¹⁶ Éntok jü yún ä jípurëu bétana, nat béppate ä mabeta.

¹⁷ Bueituk Moiséjta huámte juka leyta mákhuak, të jü tua tühua éntok jü lütüria Jesucristota huämi, itou yepsak.

¹⁸ Jauhuey júne kaabe Diosta bil-la; ál-la hua huépul Usiari jíbba, tüisi nákhuaame, áapo itom ä täyatuala.

Juan Bautista Jesucristota bétana nookak

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ İri ájaria jü Juanta nokakähui, júnak jume judíom buere joära Jerusalén bétana jume sacerdotem, éntok leviitam áu bíttuahuako, ä temajj-íahuaka ä jábétukaïhui.

²⁰ Áapo éntok huitti nokaka, áu yeu buíssek:

—Ínapone kaa ájaria jü Cristo.

²¹ Huanärim ä temajek:

—Empo, ¿jábésäe júntuko? ¿Jachë Elías?

Huanäi Juan am yómmiak:

—Ëe, kanne Elías.

Huanärim ä temajek:

—¿Huanäisu empo hua profeeta yebijnakeme jäni?

Am yómmiaka:

—Ëe, ti ámeu jiaahua.

²² Huanärim ä temajek:

—¿Jábesäe jüntuko? Itomë téjhua itom äbo sáhuekame jüneetua béchibo.

²³ Huanäi ínel jiaahua:

—Ínapone jü júya ánia bueka päriapo yeu kíkteka chayemta jáhui Bénasi jiaahua: “Böotem lútulaik étapo Señorta huéenake pámani” —profeeta Isaíasta jákä Bénasi.

²⁴ Jume áu bíttuahuakame éntok, pariseromtukay.

²⁵ Huanärim ä temajek, ínel jáka:

—¿Jatchiakasë jüntuk batöa, empo kaa Cristotaka, éntok kaa Elíastaka, éntok kaa profetataka?

²⁶ Juan éntok ínel am yómmiak:

—Ínapo bäammea batöa; tē enchim násuk aane, senu kaa enchim täyähui.

²⁷ Ìri ínel jü chükula ino sáu yebijnakeme. Áapo ino béppa nésahue; katchanne júne áu kóm chätuka, ä bocha huíkyam búttiapo yúmala.

²⁸ Ìri áma yeu siika Betábarapo, Jordán bathue mayoa huáitanachi, Juanta batöaipo.

Jesús, jü Diosta Ili Kabara

²⁹ Yokoriápo jü Juan juka Jesústa áu bíchaa huémata bítchak. Huanäi ínel jiaahuak:

—Ìri, ájaria jü Diosta ili Kabara, jü én ím ániapo huaka kaa tühua yáarita yore úhuaame. ³⁰ Ìri ájaria hua ín áa bétana ínel jákaíhui: “Chükula senu yoreme yebijnake, ino béppa chë úttiata jípureme; bueítuk áapo ínopat béja jíápsay.”

³¹ Ínapone kaa ä täyay; tēne huári béchibo yepsak, bäammea yore batöaka Israelitammeu yeu ä machinakë béchibo.

³² Ínel két jiaahuak, jü Juan:

—Ínapone ä bítchak, juka Espíritu Santota guókouta Bénak téhueka bétana át kóm sika áa béppa tahuakamta.

³³ Ínapo kaa ä täyay; tē hua nee äbo bíttuakame bäammea ín batönakë béchibo, huári ínel inou jiaahuak: “Huä jábetachë Espírituta át kóm huémata bíchakätek, éntok át ä tahuako, ìri ájaria jü Espíritu Santoy yore batöame.”

³⁴ Ínapone ä bítchak, éntokne áa bétana nooka, tua Diosta ä Üusitukä bétana.

Jume kësampo discípulom

³⁵ Yokoriápo jü Juan júchi áma aaney, éntok guoy ä discípulohuam.

³⁶ Huanäi Juan, Jesústa huämi ják hueramay ä bíchaka, ínel jiaahua:

—¡Juyú! ¡Ìri ájaria jü Diosta ili Kabara!

³⁷ Jume guoyika Juanta majtiähui, Jesústam jíkkajaka, áa sáu sájjak.

³⁸ Huanäi Jesús amáu remteka áa sáu kateme bíchaka, ínel jiaahuak:

—¿Jítasem jaria?

Bempo éntok ínel áu jiaahua:

—Maestro, ¿jáksë jóuhuak?

³⁹ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Bínem kateka ä bitcha.

Huanärim áamak sájaka ä bitchak, ják ä jóakaïpo. Huanärim áamak áma taahuak, huäri taahuarichi; bueituk kúpteka náikim ják jiaahuay.

⁴⁰ Jü Andrés, Símon Perota saila, ìri jume guoyim násuk juka Juanta nok jíkkajaka Jesústa sáu sikame.

⁴¹ Ìri béja juka Símonta ä sailahua bát téuhuak. Huanäi ínel áu jiaahuak:

—Juka Mesíastate téuhuak —Cristo ti téhuaakamta.

⁴² Huanäi Andrés Símonta Jesústau tójjak. Jesús éntok ä bíchaka ínel áu jiaahua:

—Empo jü Simmom, Jonásta üusi; émpë Cefas ti téhuaanake. (Ímëi téhuam éntok Peero tim jiau báare.)

Jesús, Felipeta éntok Natanaelta núnnuk

⁴³ Yokoriápo Jesús Galiléa buiarähui bíchaa sim báreka, Felipeta téaka ínel áu jiaahua:

—Ino sáukë huéiye.

⁴⁴ Ìri Feliipe Betsaida pueblopo jometukay. Ímëi kët jometukay jü Andrés éntok Peero.

⁴⁵ Feliipe juka Natanaelta téaka ínel áu jiaahuak:

—Béjate ä téula huaka Moiséjta áa bétana huam leypo jiojtekähui, éntok kët huam profetam jiojtekäpo, huaka Jesústa, Joséta üusi, Nazaretpo jometa.

⁴⁶ Natanael éntok ínel áu jiaahua:

—¿Jachu Nazaret joärapo jita tühua yeu huée mátkhi?

Huanäi ínel áu jiaahua jü Feliipe:

—Äbe sika ä bitcha.

⁴⁷ Jesús éntok Natanaelta áu jëla huémta bíchaka, ínel áa bétana jiaahuak:

—Ímëi aane, jü tua israelita; ì óutachi jü ára nókíchiria kaita át ayka.

⁴⁸ Natanael éntok ínel áu jiaahua:

—¿Jáchisë nee tatäyak?

Huanäi jü Jesús ínel ä yómmiak:

—Felipeta kee enchi núnuyo, chunam bétuk enchi kátekne enchi bitchak.

⁴⁹ Huanäi Natanael ínel ä yómmiak:

—Maestro, ¡émpë jü tua Diosta Üusi! ¡Émpë jü israelitammeu Rey!

⁵⁰ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—¿Jachë kíal chunam bétuk enchi kátekne enchi bitchak ti nee emou jíakä béchibo nee súale? Én éntoke huatek chë íari béppa machik junne bínnake.

⁵¹ Jesús kët ínel áu jiaahuak:

—Lütüriapone enchimmeu ínel jiaahua: Én naateka téhuekatem áu étapomta bínnake, Diosta ángelesim Yoremta Üusi béppa kóm kateme, éntok áa béppa jikau kateme.

2

Jü bóoda Caná Galiléa buiärapo

¹ Báij taahuarim huéy, pueblo Caná Galiléa buiärapo boodatukay. Jü Jesústa áiye kët áma aaney.

² Jesús éntok ä discípulom, kéchim áman núnuritukay, jum boodahui.

³ Juka vinota lütek, Jesústa áiyé ínel áu jiaahuak:

—Kaitam vinota jípure.

⁴ Jesús ínel ä yómmiak:

—¿Jítasé ínomak jípure jámmut? Ketune kee jee yuuma, jü ín hora.

⁵ Ä áyehua éntok ínel ámeu jiaahua, huame áma sáyhuammehui:

—Símetem áapörík enchim yáa sáhuëu yáuhua.

⁶ Huämi éntok búsan téta sötörím báam béchíbo áma mánekay, bem ä boojoriapo Bénasi, báam áma jípureka, jume judíom bem sáyhuakä pámani emo bábaksiahuäpo. Huämi huépul sötöpo ochenta o cien litrom báam áma bekiakay.

⁷ Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ímëi sötörímëm báammea tápunia.

Huanärim jikau tájti am tápuniak.

⁸ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Ílkkíkëm nüka, jü áma nésahuemtau am huéria.

Huanärim áu am tójjak.

⁹ Huä áma nésahueme éntok, jume báam vinosi ayulame jihueka ä tütürek, kaa jünéaka jákun ä nütukaihui. Të jume áma sáyhuame ál-la jüneiyay, jume báam jákun bem nukaihui. Huanäi juka jubemta núnuteboka,

¹⁰ ínel áu jiaahua:

—Síme yoremem juka vino türík bácham jíjtua; chúkula béja yünam jílatuk, huaka kaa tua türík am jíjtua. Të empo huaka vino chë türík érialatukay, én tájti.

¹¹ Jesús ímëi señaalim bát huéeme yáuhuak, jum Caná Galiléapo, éntok yeu ä machiriak juka chë yörisi machik át ayukáhui. Huanäi huame ä discípulom ä súaleka taahuak.

¹² Chúkulam Capernaum pueblou kóm sájjak, Jesús éntok ä áyehua, ä sailahuam, éntok ä disciipulohuam. Huämírim kaa jaiki táapo áma aaneK.

Jesús tiöpopo jita nénkiriom yeu béebak

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³ Jü taahuari abe yuumay, pájcuá téamta béchíbo, judíom boojoriáhui. Huanäi Jesús buere joära Jerusaléniu jikau siika.

¹⁴ Huanäi jum buere tiöpou kibakeka, jume buéyesim áma nénenkame téuhuak, éntok kabaram, éntok guókohuim, éntok jume tómita nanaku-liaka áma jokame.

¹⁵ Huanäi huiteri jíbebiata yáaka, tiöpopo símem yeu béebak, bem kabarammaki, éntok bem buéyesimmaki. Jume tómita áma nakuliame chíbela am guötiriak; mesam éntok chíbela tátabek.

¹⁶ Huanäi jume guókohuim nénkammeu ínel jiaahua:

—ÍkäreM mékka huéria, éntokem ín Áchay kári kaa mercado káapo jípure!

¹⁷ Huanäi ä discípulom jiojtetau huáhuaatek, ínel ä jíapo: “Em káari ín yöre béchíbo ín jíápsipo nee sasäbuania.”

¹⁸ Huanäi jume judíom ä yómmiak ínel áu jiaka:

—¿Jíta señaaltasé itom bíttua, íkai em joä béchíbo?

¹⁹ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Íkai tiöpotem mójaktia; huanäine báij taahuata huéy júchi ä tóboktianake.

²⁰ Huanäi jume judíom yauchim ínel áu jiaahua:

—Cuarenta áma búsan huásuktiriapo yáari ìri tiöpo; ¿empo éntok báij táapo emo ä tóboktianake tíiya?

²¹ Të áapo ä takaahua tiöpo bétana nokaka ínel jiaahuay.

²² Huäri béchībo jume kókkolam násuk ä jíabitek, jume ä discípulom áu huáhuaatek, íkára nokakaìhui. Huanärim juka jöjteta súaleka taahuak, éntok Jesústa nokakaìhui.

Jesús síme yoremem jíapsi jüneria

²³ Jesús Jerusalémpo aneka, judíom kabara jísobahuakä papajköpo. Huanärim juebénaka ä téhuam súualeka taahuak, huame señaalim ä joay ä bíchaka.

²⁴ Të Jesús kaa tua am súaleka taahuak, bueituk símem jíápsipo jüneriay,

²⁵ éntok kaabeta ä téjhuaanakeu boobíchaìhuiy, jume yoremem bétana; bueituk áapo jüneyay yoremta jíápsipo jita ayukähui.

3

Jesús éntok Nicodemo

¹ Senu yoreme pariserom násuk aaney, Nicodemo ti téhuaaka. Ìri chë yörihuay, jume judíom násuku.

² Ìri tukaapo Jesústau yepsak. Huanäi ínel áu jiaahua:

—Maestro, jüneate Diosta bétana em äbo yebij-latukähui; bueituk kaabe ímëi señaalim em joäu ára johua, kaa Diosta áamaktuko.

³ Jesús éntok ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Tua lütüriapone ínel emou jiaahua, huä kaa bemélasí yeu yorem-tukame, téhuekapo rey néosaurita kaa bínnake.

⁴ Nicodemo éntok ínel áu jiaahua:

—¿Jáchisen jü yoreme yótaka júchi ára yeu tómté? ¿Jachu júchi ä áye tómpo ára kibake jáni? ¿Júchi yeu ä yorem-tunakë béchībo?

⁵ Jesús ínel ä yómmiak:

—Tua lütüriapone ínel emou jiaahua, kía jábe junne báapo éntok Espíritu Santota bétana kaa yeu yórem-tukátek, téhuekapo rey néosauripo kaibu áman kibaknake.

⁶ Yorem-ta bétana yeu yorem-tulame yoreme; të Espíritu Santota bétana yeu yorem-tukame éntok espíritu.

⁷ Katë át emo guómtia ínel nee emou jákã béchībo: “Úttea júchi bemélasí enchi yeu yórem-tunakëhui.”

⁸ Jü jeka ä huée bárëu bíchaa huéiye. Ä jáhuitë jíkkaja. Të jákübo ä huëu, éntok jákun bíchaa ä huëu kaibute jüneenake. Ilë benamme, síme huame Diosta bétana Espíritupo yeu yorem-tulame.

⁹ Nicodemo éntok ínel ä yómmiak:

—¿Jáchisu ìri ára yáatu?

¹⁰ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—¿Jachë empo, israelitam mamajtiaka, íkai kaa täya?

¹¹ Tua lütüriapone ínel emou jiaahua: Juka itom täyáute ettejhua, éntok huaka itom bíchakäu bétanate enchimmeu nooka; të íkai itom enchimmeu nokäu, katem ä súale.

¹² Eme juka ímī buíapo ayukamta bétana nee enchimmeu nokayo, katem nee súale. ¿Jáchisu júntukem ä súalnake jáni, huaka téhueka bétana huém-ta nee enchimmeu nokayo?

13 'Kaabe téhuekau jikau simla, hua téhueka bétana äbo kóm yebij-lame jíbba, hua Yoremta Üusi äbo bittuari, áman téhuekapo kátekame.

14 Jáchin juka Moiséjta mékka ánia see päriapo sisiguok bakotta ä tóboktiakä bénasi, junëli úttea, juka Yoremta Üusi tóboktiatunähui,

15 bueituk simetaka ä súalekame, katim emo tärunake; ál-lam yü jíapsihuamta jípunake.

Dios síme genteta ániat jíápsame nákke

16 'Dios, jume ímí ániapo jíápsame úttesi am nákeka, huépülak jíba Üuseka síme genteta mámpo ä tójjak, bueituk jábetaka junne ä súualekame kaa muknake, ál-la jíbapo béchïbo jíapsinake.

17 Dios ä Üusihua ániau kóm bíttuak, huame ániat jíápsammet kaa béttesi nokta ámet ä chúpánakë béchïbo, jume bem Dios berjim am jïokörinäkë béchïbo áapörïk huämi.

18 'Huä áapörïk súaleme kaa noki béttesi át chúpila; të hua kaa ä súaleme, béja noki béttesi át chúpila, bueituk Diosta huépul Üusi téhuam kaa ä súalekä béchïbo.

19 Íari béchïbo jü noki béttesi yorememmet chúpïari, bueituk jü machiria ím ániau kóm yepsak; të huame yoremem huaka kaa máchiraata chë türeka taahuak, bueituk huaka bem joäu kaa türi béchïbo.

20 Bueituk síme huame kaa tühuata joame juka machiriatam kaa türe, éntokim machiriau kaa ruk-rukte, juka bem joäbet kaabeta béttesi ámet ä nok íaaka.

21 Të hua lütüriata joame machiriatau rükte, bueituk huaka ä joäu ä jüneriatunäkë béchïbo, Diosta bétana ä huëhui.

Jü jubemta amigo

22 Íkai noksuka, Jesús jume ä discípulommak Judea buiärau yepsak. Huanäi ámemak aneka batöay.

23 Juan két jum Enón ti téhuaakapo batöay, Salim ti téhuaakä náapo, bueituk huämi bäam büruakay. Huanäi jü génte áu yájaka batöhuay.

24 Bueituk jü Juan ketune kee pereesotehuay.

25 Huanärim náu nok nássuak, Juanta discípulom éntok jume judíom, emo bábaksiahua bojóriahua bétana.

26 Huanärim Juantau yájaka ínel áu jiaahua:

—Maestro, hua Jordán bathue huáyтана émomak aneihui, hua áa bétana em itou nokakähui, batöa éntok síme áu yájja.

27 Huanäi Juan ínel am yómmiak:

—Jü yoreme kaita ára mabeta, kaa Diosta bétana ä máktuko.

28 Emem nee jíkkajak ínel nee jíako: Ínapone kaa ájária jü Cristo yebijnakeme, ál-lane áapat hue íaahuaka äbo bíttuari.

29 Huä jubekame ä jubí jíba jípunake, të hua jubekamta amigo ä chákäku huéeka ä nok jíkkajame tüisi al-leaka tahuanake, ä noki jíkkajako; ánëli két jü ín al-leäu béja chúpila.

30 Áapo jikau bíchaa huéenake, ä yörihuäpo; ínapo éntokne kóm bíchaa huéenake.

Jü jikat bétana äbo yebij-lame

31 'Huä jikat bétana äbo yebij-lame símem béppa nésahue. Huä buíapo joome éntok buíyya, éntok jíba ím buíapo ayukamta bétana nooka. Huä téeka bétana huéeme símem béppa nésahue.

³² Huaka ä bíchakäu éntok ä jíkkajakäu bétana nooka, të kaabe ä nokakäu súale.

³³ Huä ä nokihua súaleme, ïri juka Diosta noki lútüría tíiya.

³⁴ Bueituk hua Diosta äbo bíttuakäu Diosta noki nooka; Dios éntok juka Espírituta kaabeta ámpolsi ä mákka.

³⁵ Jü ín Átchay juka ä Üusi nákke, éntok sime ayukamta ä mámpo tóij-la.

³⁶ Jü ä Üusi súaleme jíbapo béchibo jíapsihumta jípure; të jü Diosta Üusi kaa súal báareme kaibu huaka jíapsihumta jájammake, ál-la hua Diosta ómtira jíba áa béppatunake.

4

Jesús éntok jü jámmut samaritana

¹ Jü Señor jünëiak jume pariserom ínel jíayhumta jíkkajakaïhui: Jesús chë yún am majtia éntok am batöa, Juanta béppa.

² (Të huitti nokhuäpo, Jesús kaa am batöay jiöbe, ä discípulom ál-la.)

³ Huanäi Judea buiärapo yeu siika, naa búrujti Galiléa buiärau bíchaa.

⁴ Éntok Samaria buiära páman ä huéenakeu útteatukay.

⁵ Huanäi senu pueblo Samaria buiärapo kátekame Sicar ti téhuaakäu yepsak. ïri pueblo kaa mékka taahuay, Joséta herencia Jacobta ä mik-latukaï náapo.

⁶ Huämirim mánekay Jacobta poozom. Huanäi Jesús, boojo lottilatata, jum pozom náapo yejtek. Abe lúl-la yejtey jëla.

⁷ Senu jámut Samariapo jometaka áma yepsak, bächiseka. Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Bäämë nee miika.

⁸ Ä discípulohum éntok pueblou bíchaa sákalatukay, buähumta jínuboka.

⁹ Jü jámut samaritana éntok ínel áu jiaahua:

—¿Jáchisen empo judíotaka bääm inou nétane, nee jámut samaritanotuk junne?

(Bueituk jume judíom éntok jume samaritanom katim emo huáatia.)

¹⁰ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Empo jüneäteko Diosta jita yore mák bárëu éntok jábeta bääm emou nétanëhui, émpë inou am au éiyey. Huanäine bää jíápsame enchi mik éiyey.

¹¹ Jü jámut éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, jume pozom mékka kömi, éntoke kaitay yeu am huík mátkhi. ¿Jáksë júntuk am jípure, jume bääm yore jíápsituame?

¹² ¿Jachë empo chë yöturi jáni, itom áchay bát kat-riam Jacobta béppa? Ímëi pozom itom miikak, áapörík áma bää jëkähui, ä üusihum éntok ä huakasihum.

¹³ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Kía jábe júne ímëi bääm jëkame, júchi bënasi bäi muknake;

¹⁴ të hua bääm ín ä miknakeu jëkame, kaibu júchi bäi muknake, ál-la huame bääm ín ä miknakeu, ä jíápsipom tápunika búitinake, ä yü jíápsinakë béchibo.

¹⁵ Huanäi jü jámut ínel áu jiaahua:

—Señor, júmëi bäämë nee miika, kaa bäi muk béchibo éntok kaa äbo sika yeu am huík béchibo.

¹⁶ Huanäi Jesús ínel ä yómmiak:

—Ámanë em kuna núnuka, äbo huéiye.

¹⁷ Jü jámut éntok ínel ä yómmiak:

—Kanne kuunak.

Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Lütüriatë nooka, kanne kuunak ti jíaka;

¹⁸ bueitukë mamnim béja kunala; juka én em jípurëu éntoke kaa kuunak. Lütüriatë nooka, ínëli jíaka.

¹⁹ Huanäi jü jámut ínel áu jiaahua:

—Señor, jíbatua empo Diosta profeeta.

²⁰ Itom áchayim bát kat-riame ímí káupom Diosta yörek; eme éntok ä yöri béchibo, Jerusalémpo ä ájariä tíiya.

²¹ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Jámmut, nechë súale, taahuari yúmanake, juka Dios Áchayta enchim yörinakëhui, kaa ímí káupo, éntok kaa buere joära Jerusalémpo jíbba.

²² Eme huaka kaa enchim täyähuem yöre; itapo éntokte huaka itom täyäu yöre, bueituk jü jínëuria judíom bétana huéiye.

²³ Të taahuari yúmanake, éntok én ájaria: jume lútula huëpo Dios Áchayta yöreme, espíritupom lütüriapo ä yörinake; bueituk jü Dios Átchay junëli áu yöri íaa.

²⁴ Dios Áapo Espíritu. Jume ä yöreme, espíritupom lütüriapo ä yörinake.

²⁵ Huanäi jü jámmut ínel áu jiaahua:

—Jüneane juka Mesíasta yebijnakëhui, Cristo ti téhuaakamta. Áapo yepsak, sîmeta itom téjhuaanake.

²⁶ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Jü Mesías ti téhuaakame, ínapone ájaria, jü émomak nokame.

²⁷ Júnëlam nokaysu, jume ä discípulom áma yájjak. Huanärim át guómtek, jámuttamak ä ettejoä tíaka. Të kaabe ä temajek: “¿Jítasë áu nátemaje?” o, “¿Jítasë áamak ettejhua?”

²⁸ Huanäi jü jámmut, ä bächia áma tö sika, pueblou bíchaa siika. Huanäi áman yepsaka, jume yorememeu ínel jiaahua:

²⁹ —Äbem kateka ä bitcha, juka senu yoremta. ¡Bueituk sîmeta ín josukäu huitti nee ettejhuariak! ¿Jachu jü Cristo yebijnakeme jáni?

³⁰ Huanärim jum pueblopo yeu sájaka áu yájjak.

³¹ Jume ä discípulom éntok chë júne áu nookay, ínel jíaka:

—Maestro, jíbuäe.

³² Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo senu buähuaamta ín buänakeu jípure, enchim kaa täyähui.

³³ Jume ä discípulom éntok ínel náu jiaahuay:

—¿Jachu jábe áu jíbuä tójak jáni?

³⁴ Jesús éntok ínel ámeu jiaahuak:

—Íri ájaria jü ín buähuaame: jü nee äbo bíttuakamta nésahui ín yáanakëhui, éntok ä tékil ín chúpapakëhui.

³⁵ Inëlem jijia emëe: “Ketune naiki mecham bëye, juka huajpo etta chúpapakëhui.” Të ínapo ínel enchimemeu jiaahua, jíkau remtekem huasam bitcha, bueituk jü echi béja saa bíakteka jójoni.

³⁶ Jü jíchupata tóboktéame béjtuana, éntok jíbapo béchibo jíapsihuamta ä jípunakë béchibo náu ä tóijnake, hua echákamtamak nánancha bem al-leenakë béchibo.

³⁷ Bueituk ímī lútüría hua noki ínel jíame: “Jü echame seenu, jü ä tóboktéame éntok, täbui.”

³⁸ Bueituk ínapo naa bëkatana enchim bíttuala, huaka kaa enchim echakäu enchim tóboktianakë béchïbo. Huate bát echaka áma tekipan-uak, eme éntok bem tekipan-uakäpo tühuata mabeta.

³⁹ Huämi pueblopo juebena samaritanom Jesústa súaleka taahuak, jámutta ínel jíakä béchïbo: “Símeta ín yáari nee téjhuak.”

⁴⁰ Huanäi jume samaritanom áma yájaka jiokot áu jiaahua, áma ámemak ä tahua sáhueka. Huanäi guoy táapo áma taahuak.

⁴¹ Huanärim júchi chë júne juebénaka ä súualek, áapörík ámeu nokakä béchïbo.

⁴² Huanärim jámuttau ínel jiaahua:

—Béjate kaa kía ínel em jíä béchïbo ä súale, bueitukte ítapo itom nákammea ä jíkkaja, éntokte júneiya tua lütüriapo íkái ájáriatukähui, jü yore jínëunakeme, jü Cristo.

Reytau tékiakamta üusi tütek, jü Jesús

⁴³ Chúkula guoy taahuarim simsuko, huämi yeu siika, Galiléa buiärau bíchaa.

⁴⁴ Bueituk Jesús áapo ínel jiaahua, juka profetata tua ä buiärapo, kaa ä yöríhuä tíiya.

⁴⁵ Jume áma jomeme ä mabetak, Galiléau ä yepsako, simetaka Jerusalémpo ä yáakäu bíchaka jum pájcua taahuaripo, bueituk bempo két áman nóitilatukay, jum pajkohui.

⁴⁶ Jesús júchi Caná Galiléa buiärau yepsak, huam bäam ä vino yáakäpo. Senu yoreme yäurapo reytau kóba yöhue, ä üusihua tüisi kókoremta jípurey, jum pueblo Capernaumpo.

⁴⁷ Íri juka Jesústa jum Judea bétana Galiléau ä yepsak ä jíkkajaka, ä üusi mukiapo anemta ä jítto íaaka áman siika, jiokot áu jíaka.

⁴⁸ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Katem jume señaalim éntok kaa jaibu johuamta bichätek, kaibem nee súal éiyey.

⁴⁹ Huanäi jü reytau kóba yöhue ínel áu jiaahua:

—Señor, ámanë kóm huéiye, kee ín üusi mukeyo.

⁵⁰ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Bamsekë huéiye, jü em üusi béja türiak.

Huanäi jü yoreme Jesústa nokakäu súualeka siika.

⁵¹ Jume ä sáhuëhuim áman kómä huéy, yehuim sájaka ä nánkek. Huanärim ä téjhuak, ínel áu jíaka:

—¡Béja türiak, jü em üusi!

⁵² Huanäi am temajek, ják horapo ä türi táytekähui.

—Tuuka, senu horam jíay jü táij huéchiria ä tójjak —tim áu jiaahuak.

⁵³ Huanäi jü ä áchayhua jünëiak huämi horapo juka Jesústa ínel áu jíakähui: “Em üusi béja türiak.” Huanäi ä súualeka taahuak, áapo, éntok síme ä jóapo joomem.

⁵⁴ Jesús íkái señaalta yáuhuak, guosa huëpo Judea bétana Galiléau yepsaka.

5

Jü yoreme káraktila Betesdapo joome

¹ Chúkula íkái jita simsuko jume judíom bem papajkou áma johuay. Huanäi Jesús jum buere joära Jerusaléniu jikau siika.

² Huämi Jerusalémpo, jum kabaram puerta ti téttehuakäu kaa mekka, ili baubäa áma mánnek, hebreo nokpo Betesda ti téhuaaka. Huäri éntok mamni portaalim jípurey.

³ Ímï juebena kökoreme tökay, liliptim, lolöim, káraktilam, jume bäam náu kuutemta boobíchaka.

⁴ Bueituk senu Diosta ángel jamak huéytuk jum baubäau kóm sisimey; huanäituk jume bäam náu kuukuutiay. Ínëli jume bäam náu kuutiahuak, jü bát áman kóm sikame türikatuk tatahuay, kía jita kökoata ä jípuré bétana junne.

⁵ Huämi éntok senu yoreme aaney, béja treinta áma guoj naiki huásukteka kökoreka.

⁶ Huanäi Jesús bökamta bíchaka, éntok jünéaka junëli béja juebena tiempota ä huériähui, ínel áu jiaahua:

—¿Jachë türi péiya?

⁷ —Señor —ti ä yómmiak jü kökoreme—, kaabe jum bäau nee kóm huéria mátki, náu am kuutiahuako. Bueituk nee áman huéyo, täbuika jáibusu ínopat áman kóm sisime.

⁸ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Yejteke, em át bökäu nüka huéiye.

⁹ Huanäi laütiposu jü yoreme türika taahuak, éntok áachä bökäu nüka naa huée táytek. Huäri taahuarit éntok jimyore taahuaritukay.

¹⁰ Huanäi jume judíom ínel áu jiaahua hua kökoreka türilatukähui:

—Jimyore taahuari ëni; katë ä püanampo yúmala, juka em át boböyëhui.

¹¹ Áapo éntok ínel am yómmiak:

—Huä nee tütekame, áapo ínel inou jiaahuak: “Em át böyëhuë nüka huéiye.”

¹² Huanärim ä temajek:

—¿Jábesa jüri: “Em át böyëhuë nüka huéiye”, ti emou jíakame?

¹³ Jü türialame éntok kaa jüneiyay ä jábétukaihui, bueituk Jesús jume géntem áma aneme tö sika sékana bíchaa siika.

¹⁴ Chúkula Jesús jum buere tiöpopo ä téaka, ínel áu jiaahua:

—Béjë türila; Dios bejritë kaa éntok johua, kaa chë béttesi machik jita emou nóttinakë béchïbo.

¹⁵ Huanäi hua yoreme sika jume judío yauchim téjhuak, ä tütekamta Jesús tíiya.

¹⁶ Íäri béchïbo jume judío yäuchim juka Jesústam guójjajasey ä mëbáreka, bueituk íkäi ä joä béchïbo, jimyore táapo.

¹⁷ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—In Átchay én tájti tekipanua, éntok ínapo két tekipanua.

¹⁸ Íäri béchïbo jume judío yäuchim chë júne át koptey ä mëbáreka, bueituk juka jimyore taahuata béj-reka jíba ä huë tíaka, tè két juka Diosta tua áu ä Áchayek tíä béchïbo, éntok Diosta bënasi áu ä joä béchïbo.

Jü Usiarita yäura

¹⁹ Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Tua lütüriapone enchimmeu ínel jiaahua: Jü Usiari kara ä éä páman jita yáuhua, ál-la huaka Áchayta joäu bíchau jíbba. Éntok simeta juka Áchayta joähui, jü ä Üusihua két alë bënasi ä johua.

²⁰ Bueituk jü Áchayhuari ä Üusi nákke, éntok simeta ä yáa bárëu áu yeu ä machiria. Éntok chë buéresi machik áu yeu machirianake, enchim át guómtisi maachik.

²¹ Bueituk hua Áchayhuarita kókkolam ä tobotoboktiä bénasi, éntok jíapsihuamta am mámakä bénasi, junëli këtchi jü usiari huame ä mák bárëhuim jíapsihuamta am mákaka.

²² Bueituk jü Áchayhuari áapo kaabetat nokta chúppa, ál-la ä Üusihua simeta jábetat nokta ä chúpanakë béchïbo, yäurata ä mák-la,

²³ simem Diosta Üusi bem yörinakë béchïbo, Áchayhuarita bem yörë bénasi. Huä Üusi kaa yöreme kët huaka Áchayhuarita kaa yöre, äbo ä bíttuakamta.

²⁴ 'Tua lütüriapone ínel enchimieu jiaahua: Huä ín noki jíkkajame, éntok nee äbo bíttuakamta súaleme, jíbapo béchïbo jíapsihuamta jípure, éntok kaa noki béttesi át chúpatunake, ál-la mukilatata jíapsihuamta jájamla.

²⁵ Tua lütüriapone ínel enchimieu jiaahua: Taahuari yúmanake, éntok én ájaria: huame kókkolam Diosta Üusi noki jíkkaijnake, huámëri jíapsinake.

²⁶ Bueituk jáchín jü Dios Áchayhuaritat ayka jü jíapsihuame, junëli kët ä Üusi ä mák-la, jíapsihuamta át ayunakëhui,

²⁷ éntok kët yäura úttiata ä mák-la, jábetat bette nokta ä chúpanakë béchïbo, bueituk áapörík Yoremta Üusiaritukä béchïbo.

²⁸ Katem íari nokit emo guómtitua; bueituk taahuari yúmanake: síme jume kókkola máarim ä noki jáhuita jíkkaijnake.

²⁹ Huanäi huame türík yáalame yeu sájaka jíbapo béchïbo jíapsinake; huame kaa türík yáalame éntok yeu kannake, të nokta béttesi ámet chúpatunakë béchïbo.

Cristota testiigom

³⁰ 'Kía ín ääpo kaitane ára yáuhua; ín ä sáyhuaka pámanne jíba nokta chuppa. Huä noki ín chupaü yäura éntok lütüria, bueitukne kaa ín éäu jo báreka éiya, ál-la hua nee äbo bíttuakamta éähui, jü ín Áchayhuari.

³¹ Ínapo ino bétana jíba nokáteko, hua ín nokäu kaa lütüria.

³² Täbuika ino bétana nooka, éntokne jüneiya huaka ino bétana ä nokäu lütüriatukähui.

³³ Eme huatem Juantau bíttuak, ä nátemaj iaaka; áapo éntok lütüriata bétana nookak.

³⁴ Të kaa inou bëye, juka jábe yoremta ino bétana noknakëhui. Ál-la íkaine nooka, ínëli enchim jínëütunakë béchïbo.

³⁵ Juan jü lámpara béetemta bënaka, tájeka machiriay. Eme éntok huam ä machiriapo chúbala emo al-leetuak.

³⁶ Të ínapo chë türík nokta jípure, Juanta noki béppa. Bueituk huaka tékilta ín Áchay nee mákakähui ín ä yáanakë béchïbo, huäri tékil ín joäu, nee täyatebo, juka Dios Áchayhuarita nee äbo bíttualatuka bétana.

³⁷ Kët hua Dios Áchayhuari nee äbo bíttuakame ino bétana nooka. Jauhuey jünem kaa ä jáhui jíkkaij-la, éntokem kaa ä bil-la, ä jáchīnatukähui.

³⁸ Ä nokihua éntok kaa enchim jíapsipo jíapsa; bueituk áapörík äbo bíttuakäu, katem ä súale.

³⁹ Elakem Diosta nooki jiojterita bitcha; bueitukem jümü emo ä téu máchile, juka jíbapo béchibo jíapsihumta. Të ál-la jü Diosta noki jiojteri ino bétana jíba nooka.

⁴⁰ Të katem inou rúkti báare, jíbapo béchibo enchim jíapsinakë béchibo.

⁴¹ 'Juka looria yoremta bétana huemta kannä mabeta.

⁴² Bueituk, ínapo enchim täya entokne jüneiya Diosta kaa enchim nákehui.

⁴³ Ínapone ín Átchay bétana äbo yebij-la, éntokem kaa nee mabeta. Të täbuika kia ä eäpo äbo yepsakáteko, júkai ál-lem mabetnake.

⁴⁴ ¿Jáchisu júntuk eme nee súalnake, enchim emo buérialëu nat mamabetaka? Éntok huaka úttihumta Diosta bétana jíba huémta, ¡katem ä jaria!

⁴⁵ Katem jü Dios Áchayhuaritau enchim ín nätuanake bénasi éiya. Ál-la hua Moisés ájaria, jü enchim nätuanakeme, hua enchim áa bétana tühuata boobichähui.

⁴⁶ Bueituk eme Moiséjta súalëtek, nee súal éiyey, áapörík ino bétana jiojtekä béchibo.

⁴⁷ Tem áapörík jiojtekäu kaa súalëtek, ¿jáchisu júntukem ín noki súalnake?

6

Jesús mamni mil yoremem jibuätuak

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

¹ Chúkula Jesús Galiléa bahue huáyтана bíchaa siika, Tiberiäu bíchaa.

² Huanäi tüisi juebénakam áa sáu kaatey, bueituk jume señaalim ä joäu bíchaka, jume kökoremmechi.

³ Huanäi Jesús júya káhuit jikau siika, ä discípulommaki. Huanärim áma jotek.

⁴ Abe áu yuumay, pájcuahui, jume judíom pajkohui.

⁵ Huanäi Jesús jikau remteka juebena genteta áa sáu katemta bíchaka, Feliipetau ínel jiaahua:

—¿Jákusute páanim jínnunake jáni? ¿Ímëi jibuätua béchibo?

⁶ Të ínel jiaahuak, kia ä jiöbila báreka; Jesús béja jüneiyay jita áu yáanakëhui.

⁷ Feliipe éntok ínel ä yómmiak:

—Guoy cien denario tómiy páanim jínnuk, hueuhuëpulammet kia ili rérebeim júne kaibu ámet yúmanake.

⁸ Senu ä disciipulohua, Andrés, Símon Perota saila ínel áu jiaahua:

⁹ —Senu usi ím aane, mamni cebada páanim jípureka éntok guoy ili kútchum; të ¿jaiki jáku ímëi juebenam béchibo?

¹⁰ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—Jume géntemem jote sáuhue.

Huämi éntok ili júya síari büruakay. Huanärim áma jotek, bueituk jamakim mamni mil oohuimtukay.

¹¹ Huanäi Jesús jume páanim nüka Diosta baysausuka, huanäi béja am náikimtek jume ä discípulommechi, huámëi éntok jume jokammechi; ánëli kétchi huame kútchum, bem jóboäpo tájti.

¹² Béja am jóboasuk, Jesús ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Jume rérebeim yeu bëkamem náu tójja, kaita táru béchibo.

¹³ Huanärim jume rérebeim náu tójaka, dooce canastam ámey tápuniak, huame mamni cebada páanim kaa buäsuhuakame.

¹⁴ Huanäi jume yoremem, juka señalta Jesústa yáakäu bíchaka, ínel jiaahua:

—Tua lútüriapo ïri ájãria hua profeeta ímĩ ániau yebijnakëihui.

¹⁵ Të Jesús jünëiak útteapo buíjhuaka reypo áu yecha báahuaïhui; huanäi áapola káhuuu bíchaa siika.

Jesús bäam béppa hueramak
(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶ Tukariu yúmay, jume ä discípulom bahuehuim kóm sájjak.

¹⁷ Canoapom jámuka, bahuet naa búrujtim kaatey, Capernaum pueblou bíchaa. Béja kaa machiakay; Jesús éntok jíba kee ámeu yepsay.

¹⁸ Jü bahue éntok áu jikau tóboktiay, jü jeka úttea huémtayí.

¹⁹ Béjam jamak mamni o búsan kiloometropom kaatey canoata hueriaka, huanärim Jesústa bitchak. Bahue báata béppa huéesimeka canoau jëla ansimey. Huanärim májhuey.

²⁰ Të áapo ínel ámeu jiaahua:

—¡Ínapone, katem májhue!

²¹ Huanäi bempo al-leaka ä mabetak jum canoapo. Huanäi sep lautëlam áman yájjak, jum bem sájakähui.

Jü génte Jesústa jariay

²² Yokoriapo jü génte bahue huáyтана aneme íkãi jünëriak: huépul canoata jíba áma bókaihui. Jesús éntok ä discípulommak kaa áma jámuk, ál-la ímëi bempola sájjak.

²³ Të huate canoam áma yájjak, pueblo Tiberia bétana. Huanärim áman yájjak, jum Diosta baysausuka páanim bem buakä náapo.

²⁴ Huä génte jünéaka juka Jesústa kaa áma anëihui éntok jume ä discípulom junne, canoapom jámuka sájjak, Capernauniu bíchaa, Jesústa járiuboka.

Jesús, jume páanim ámey jíapsihuame

²⁵ Huanärim bahue huáyтана ä téaka ínel áu jiaahua:

—Maestro, ¿jahueysë äbo yepsak?

²⁶ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Tua lútüriapone enchimmeu ínel jiaahua: Eme nee jaria, kaa jume señaalim enchim bíchakä béchïbo, ál-la páanimmea enchim jóboakä béchïbo.

²⁷ Tekipanoäem, kaa hua buáhuame lülütemta béchïbo, ál-la hua buáhuame jíbapo béchïbo ayunakeme. Jü Yoremta Üusi enchim ä máknake; bueituk íkãi yeu púhuak, jü Dios Átchay.

²⁸ Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jítasute yáanake jáni, juka Diosta tékil yáa béchïbo?

²⁹ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Ïri jü Diosta tékkil, hua áapörík äbo bíttuakäu enchim súalnakëhui.

³⁰ Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jíta señaltasë itom bíttua, ä bíchaka enchi itom súalnakë béchïbo? ¿Jíta tékiltasë johua?

³¹ Itom áchayim juka manáta buáka mékka ánia see päriapo, Diosta noki jïojteri jíä bénasi: “Páanim téhuekapo joomem am buátuak.”

³² Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Tua lútüriapone ínel enchimieu jiaahua: jü Moisés kaa enchim am miikak, jume páanim; ál-la jü ín Átchay tua lútüriapo páanim téhuekapo joomem enchim miika.

³³ Bueituk jume páanim Diosta yore mímikäu, jümëi tua ájaria: jü téhueka bétana kóm sikame, éntok ím ániapo joomem jíapsihuamta mikame.

³⁴ Huanärim ínel áu jiaahua:

—Señor, ímëi páanim jíbe itom mímika.

³⁵ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone ájaria jume páanim ámey jíapsihuame. Huä inou rúktekame jauhuey júne kaa tébäurinake, éntok hua nee súaleme kaibu éntok júchi bäi muknake.

³⁶ Tëne béja enchimieu ínel jiaula: Nechem bil-lataka júne katem nee súale.

³⁷ Síme huame ín Áchay nee mákäu inohuim rúktinake; éntok kaibune yeu am bébnake, huaka inou rúktekamta.

³⁸ Bueitukne téhueka bétana äbo kóm yebij-la, kaa ín éäu jo báreka, ál-la huaka nee äbo bíttuakamta éäu chúpa báreka.

³⁹ İri éntok jü Dios Áchayta éähui, hua nee äbo bíttuakame: huame símem nee ä mákakäu, kaabetane tárúnake, ál-la huaka taahuata äbo huémta yúmakne am jíabitetuanake.

⁴⁰ İri éntok hua nee äbo bíttuakamta éähui síme huame Diosta Üusi bíchame éntok ä súaleme, jíapo béchïbo jíapsinake; ínapo éntokne am jíabitetuanake huaka taahuata äbo huémta yúmake.

⁴¹ Huanäi jume judíom kaa tüisim ä bétana nookay, Jesústa ínel ä jíakä béchïbo: “Ínapone jume páanim téhueka bétana äbo kóm yebij-lame.”

⁴² Huanärim ínel jiaahuay:

—¿Jachu kaa İri jü Jesús, Joséta üusi, ä áchayhua éntok ä áyehua itom täyähui? ¿Jáchisu jüntuk İri téhueka bétana áu kóm yebij-la tíiya?

⁴³ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Katem enchim násuk ino bétana kaa túisi náu nooka.

⁴⁴ Kara jábe inou rúkte, kaa juka Dios Áchayta nee äbo bíttuakamta inou ä rúktituayo; ínapo éntokne ä jíabitetuanake, huaka taahuata äbo huémta yúmake.

⁴⁵ Jum profeetam librompo ínel jïojteri: “Dios símem majtíanake.” Jüntuksan síme huame Diosta noki jíkkajame, éntok áa bétana jita täyame, inou rúkte.

⁴⁶ ‘Kaabe Dios Áchayta bil-la jïöbe, ál-la hua Diosta bétana äbo yepsakame. İri ä bil-la, juka Dios Áchayta.

⁴⁷ Tua lútüriapone enchimieu ínel jiaahua: Huä nee súaleme jíapo béchïbo jíapsihuamta jípure.

⁴⁸ Ínapone jume páanim ámey jíapsihuame.

⁴⁹ Enchim áchayim mékka ánia see päriapo manáta buäka junne, tem jíba kókkok.

⁵⁰ İri ájaria jume páanim téhueka bétana kóm yepsakame, bueituk jábe am buäkame kaa muknake.

⁵¹ Ínapone jume pan jíapsame téhueka bétana kóm yebij-lame; jábe júne ímëi páanim buäkame jíapo béchïbo jíapsinake. Jume páanim ín am máknakëhui, ín takaahua. Íkäine am miknake, jume síme ániapo jomeme bem jíapsinakë béchïbo.

⁵² Huanäi jume judíom náu nok nássuay, ínel jíaka:

—¿Jáchisen iri ä takaahua itom buätuanake?

⁵³ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Tua lútüriapone ínel enchimneu jiaahua: Eme juka Yoremta Üusi takaahua kaa buäkátek éntok kaa juka ä ójbo jékátek, katem jíapsinake.

⁵⁴ Huä ín takaahua buäkame éntok ín ójbo jékame jíbapo béchibo jíapsihuatma jípure; ínapo éntok ä jíabitetuanake, jü taahuata äbo huémta yúmako.

⁵⁵ Bueituk jü ín takaahua tua jü buähuame; jü ín ójbo éntok tua huame báam jijihuame.

⁵⁶ Huä ín takaahua buäkame éntok ín ójbo jékame ínot jíapsa, ínapo éntok áachi.

⁵⁷ Huä Dios Áchay jíapsame nee äbo bíttuak, ínapo éntok Dios Áchayta béchibo jíapsa; kíalíku juka ín takaahua buäkame két ínoy jíapsinake.

⁵⁸ Ímëi jume páanim téhueka bétana äbo kóm yepsakame. Kaa huame enchim áchayhuarim buäkäu bénna, bueitukim jíba kókkok. Të hua ímëi páanim buäkame jíbapo béchibo jíapsinake.

⁵⁹ Pueblo Capernaumpo íkäi nookak, am majtiaka jum sinagogapo.

Jíbapo béchibo nooki áy jíapsihuame

⁶⁰ Jume juebena discípulom ä jíkkajaka ínel jiaahua:

—¿Béttesi maachi, i nooki! ¿Jábesu én ä jíkkaj báanake?

⁶¹ Jesús éntok ä discípulom jüneriaka, kaa tüisi náu am nokayo, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachu iri enchim kaa al-leetua?

⁶² ¿Jáchisem éenake jáni, juka Yoremta Üusi bannaataka ä anëu nótteka jikau ä huéy ä bíchákateko?

⁶³ Jü Espíritu Santo ínel juka jíapsihuatma yore miika; jü takaahua éntok kaita yánti jíapsihuatma yore mákka. Huä nooki ín enchimneu nokakäu, jüri Espíritu éntok jíapsihuame.

⁶⁴ Të huate enchim násuk aane, kaa ä súaleme.

Bueituk Jesús béja jüneyay kësampo naateka am jábétukähui jume kaa ä súaleme, éntok jábeta ä nénkinakëihui.

⁶⁵ Huanäi ínel jiaahua:

—Íari béchibone ínel enchimneu jiaula: Kía jábe júne kara inou rúkte, kaa juka Dios Áchayta ínel éayo.

⁶⁶ Júnakoy naateka juebena ä discípulom amáu nóttek; béjam kaa áamak rejtey.

⁶⁷ Huanäi jü Jesús jume doocemneu ínel jiaahuak:

—¿Jachem eme két sáka báreka éiya?

⁶⁸ Huanäi jü Símon Peero ínel ä yómmiak:

—Señor, ¿jábetausute kannake? Empo jíba ä jípure, juka jíbapo béchibo jíapsihuatma.

⁶⁹ Ítapo éntok ä sual-la, éntokte jüneya enchi jü Cristotukähui, jü Dios jíbapo béchibo jíapsamta Üusi.

⁷⁰ Jesús ínel am yómmiak:

—¿Jachu kaa ínapo jume doocem yeu púala? ¡Të huépülaka enchim násuk diablo!

⁷¹ Judas Iscarioteta bétana nookay, Símonta üusi, jume doocemmak näikiatukähui; iri jü ä nénkakame.

7

Jesústam kaa súaley, jume ä sailahuam

¹ Chúkula íkái simsuko, Jesús Galiléa buiärapo naa huéiyey; kaa Judea buiärapo naa huée báarey, bueituk jume judío yauchim ä mebáreka éiyay.

² Kaa jaikika bëyey jume judíom pajkou yúmanakë béchibo, pajko tabernáculohui.

³ Huanäi jume ä sailahuam ínel áu jiaahua:

—Ímire yeu sika Judeau bíchaa siime, jume em discípulom áman aneme juka em tékil am bínnakë béchibo.

⁴ Bueituk jábe júne áu täyatebo báareme kaa éhuil jita jojoa. Empo íkái joátek, síme genteta ániat jomemtau emo yeu buíj éiyey.

⁵ Bueituk jume ä sailahuam júne kaa ä súaley.

⁶ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jü taahuari ino béchibo kee jee yuuma, të jü enchim taahuari jauhuey júne jíba türi.

⁷ Jü génte kaibu enchim kaa bibitpenake, të nee ál-lam kaa bibitpeiya, bueituk ínapo áme bétana nooka, bem boojoriau kaa türiakähui.

⁸ Emem áman jikau kaate jum pajkohui; ínapone chúkula áman huée báare, bueituk ín taahuari kee jee yuuma.

⁹ Íkái ámeu noksuka, jum Galiléapo taahuak.

Jesús pajko jötampo aaney

¹⁰ Të chúkula jume ä sailahuam áman jikau sákasuk, áapo két áman jikau siika jum pajkohui, të éhuili kaa símem bíchápo.

¹¹ Jume judíom éntok jum pajkopo ä jariay, ínel jíaka:

—¿Jákusu aane jáni huári?

¹² Huanäi buéresi áa bétana náu nokhuame huéiyey juebenara genteta násuku. Bueituk huate ínel jiaahuay: “Áapo tü yóreme”; të huate éntok ket ínel jiaahuay: “Èe, kía genteta bāitáttāhua.”

¹³ Të kaabe huatem jíkkajäpo áa bétana nookay, judíom májhueka.

¹⁴ Të huam pajkota násuk huëpo, Jesús buere tiöpou jikau siika huämi am majtia táytek.

¹⁵ Huanäi jume judíom yauchim át guómteka taahuak, ínel jíaka:

—¿Jáchisu iri am täya jume letram, kaa majtiataka?

¹⁶ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Jü ín am majtiäu kaa ino bétana huéiye, hua nee äbo bíttuakamta bétana ál-la.

¹⁷ Jü Diosta éä páman huée báareme, jüneenake juka ín am majtiähui Diosta bétana huèhui ö kía ino bétana.

¹⁸ Jü áa bétana nokame ä úttilhuaata jaria; të jü äbo ä bíttuakamta úttilhuamta jariame, iri tua lütüriata nooka, éntok jü kaa lútula jíapsihuame kayta át ayka.

¹⁹ ¿Jachu kaa jü Moisés juka leyta enchim mák-la? Të eme kía jábe júne, huákái leyta nokä páman kaa ä boojoria. ¿Jatchiakasem nee më báare?

²⁰ Huanäi jü génte juebenara ínel ä yómmiak:

—Lemooniotë jíäpsipo jípure. ¿Jábesu enchi më báare?

²¹ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Senu tékiltane yáuhuak jimyore táapo, eme éntok át guómtek.

²² Lütüriapo jü Moisés juka circuncisiónta enchim mákkak. Jü circuncisión éntok (jü ili usi ou bicho bia punta chuktirihuame), të kaa Moisés

ä átteak, ál-la jume itom áchayhuariam bát kat-riam, të eme jum jimyore táapo junne ili usita circuncisiónta joria.

²³ Të èni, eme juka circuncisiónta ä jojoria jimyore táapo juka ili usita, Moiséjta ley kaa béj-re báreka. ¿Jatchiaka júntukem inou omte, jimyore táapo juka yoremta yúmalasi ín tütekä béchibo?

²⁴ Katem kía jábetat bíchaka nooka kaa huiti jünéaka, ál-lem juka tua lütüriata jíba yáa báreka éiya.

¿Jachu iri ájaria jü Cristo?

²⁵ Huate éntok buere joära Jerusalémpo joome ínel jiaahua:

—¿Jachu kaa iri, hua më báahuaka jariuhuame?

²⁶ Áachem suuhua, kaa éhuil nooka, éntok kaabe áu jíale. ¿Jachum lütüriapo ä tatäyak jáni jume nesahueme íkái Cristotukähui?

²⁷ Ítapote jüneiya íkái jákun jometukähui; të juka Cristota yepsak, kaabe jüneenake jákun ä jometukähui.

²⁸ Huanäi íkái jikkajaka, Jesús, jum tiöpopo am majtiaka kusisi ínel jiaahua:

—Jamakem nee täya jáni, éntokem jüneiya jákun ín jometukähui; tëne kaa ín éäpo äbo yebij-la; ál-la jü tua lütüriata jípureme nee äbo bíttuak, hua kaa enchim täyähui.

²⁹ Të ínapo ä täya bueitukne áapörikut yeu simla, éntok áapo nee äbo bíttuak.

³⁰ Huanärim ä pereesote báreka éiyay, të kaabe ä buíssek, bueituk kee jee ä taahuari yuumay.

³¹ Huä génte juebenara násuk búrukam ä sússualeka taahuak, éntokim ínel jiaahuay:

—Jü Cristo äbo yepsakátek, ¿jachu huate señaalim yáanake jáni íkái yáakäu béppa?

Jume pariserom Jesústau sontarom áu bíttuak ä peresote iaka

³² Jume pariseerom juka genteta jikkajak Jesústa bétana éhuil am nokayo; Huanäi jume tiöpopo tékiakame éntok jume pariseerom sontarom áman áu bíttuak ä buíj íaaka.

³³ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—Ketunene ili jaiki táapo enchimmak annake; huanäine hua nee äbo bíttuakamtau júchi huéenake.

³⁴ Nechem jariunake jiöbe të katem nee téunake. Bueituk eme kara áman yáijnake huam ín annakepo.

³⁵ Huanäi jume judío yäuchim náu ínel jiaahua:

—¿Jákunsu huée báare jáni ii, jachute kara ä téunake jáni? ¿Jamak jume judíom griegom násuk chíbejtilammeu huéenake? Éntok, ¿jume griegom majtianake jáni?

³⁶ ¿Jáchisu jiau báare jáni ínel ä jíakähui? “Nechem jariunake, të katem nee téunake, ti jiaahuak; éntok, jeme kara áman yáijnake, huam ín annakepo!”

Bääm ámey jíapsihuame

³⁷ Pajkota chúpépo i buere taahuarichi, Jesús kíkteka kusisi nónokak, ínel jíaka:

—Kía jábe junne bäi mukeme, inou rúkteka bää jinake.

³⁸ Huä nee súaleme, Diosta noki jiojteta jáä bénasi, bathue bää jíápsame bénasi ä jíápsipo búitinake.

³⁹ Iayiri Jesús ínel jiau báarey juka Espíritu Santota am mabetnake bétana jume ä súaleme; bueituk kee jee äbo yepsay jü Espíritu Santo, bueituk Jesús kee jee lóoriapo mabethuay.

Juka genteta kaa nánancha éähui

⁴⁰ Huanäi juebena genteta násuk, huate íkái jikkajaka, ínel jiaahuak:
—Lútula huëpo iri ájaria jü profeeta yebijnakeme.

⁴¹ Huate éntok ínel jiaahuay:

—Íri ínel jü Cristo yebijnakeme.

Huate entok két ínel jiaahuay:

—¿Jachu jü Cristo Galiléa buiära bétana yebijnake jäni?

⁴² Jü Diosta noki ínel jiaahua Davidtamak huéerim, éntok pueblo Belén Davidta jomëpo ä yebijnake tíiya, juka Cristota.

⁴³ Huanäi jü génte katim nanabeu ée táytek, Jesússta bétana. Huanärim emo näikimtek.

⁴⁴ Huate éntok ä buijtebo báreka éiyay; të kaabe át mámtek.

Jü yaura katim Jesússta súaley

⁴⁵ Jume sontarom tiöpota suayame jume áma nésahuemmeu nóttek, éntok pariserommehui, huanärim ínel ámeu jiaahua, jume porisimmehui:

—¿Jatchiakem kaa ä nüpak?

⁴⁶ Jume sontarom entok ínel am yómmiak:

—¿Jauhuey júne kaa jábe yoreme íneli nok-la íkái yoremta nokä bénasi!

⁴⁷ Huanäi jume pariseerom ínel am yómmiak:

—¿Eme két bätaihuak?

⁴⁸ ¿Jachu jábe yäurapo nésahueme o jábe pariserom ä súsualek jäni?

⁴⁹ Të i génte Diosta ley kaa täyame, bétte noki ámet chúpari.

⁵⁰ Nicodemo, hua tukaapo áu nóitekaihui, ket pariserotukai; éntok ínel ámeu jiaahua:

⁵¹ —Jü itom ley jia pámani katte yoremta yäura bíchäpo nätuanake kee bát ä nok jikkajaka éntok kee jünéaka jita ä yáalatukähui.

⁵² Huanärim ínel ä yómmiak:

—¿Jachu empo két Galiléapo joome? Diosta jiojteritë bitcha éntoke át suuhua, jauhuey júne jum Galiléapo profeeta kaa áu tóboktiala.

Jámut täbuik éhuil kunakame

⁵³ Huanaäi hueuhuëpulakam bem jóau bíchaa sájjak.

8

¹ Huanäi Jesús júya kähui Oliivou bíchaa siika.

² Kethueytana éntok tiöpou yepsak. Huanäi büru génte áu yájjak. Áapo huämi káteka am majtiay.

³ Huanäi jume leyta am mamajtíame éntok jume pariseerom jámuttam täbui yoremta éhuil áu kunatualata téaka áu ä nüpak. Huanärim násuk ä kéchaka,

⁴ Jesússtau ínel jiaahua:

—Maestro, i jámut ä kuna kaa ä bíchäpo täbui yoremtamak böka téihuak.

⁵ Jü Moiséjta ley éntok ínel jiaahua: Jume jáamuchim junéli emo nüyeme am mamaasuka am súa nésahue. Émposu, ¿jáchise jiaahua?

⁶ Bueitukim íneli jíaka, ä jioptuaka ä nätua báarey. Të Jesús, buíau kóm chätuka, súttuy buíapo jiojte táytek.

⁷ Tem naa múksi kaa nok yáateka, élaka ä temajey. Huanäi kíkteka ínel ámeu jiaahua:

—Huä enchim násuk kaa juënak yáalame, huäri tétata bát nüka áu jímma.

⁸ Júchi éntok kóm chätuka jum buíapo jïojte táytek.

⁹ Të bempo, íkái jíkkajaka, bem jiápsipo nätuahukame bénasim emo innëay, bem Dios bejri bétana. Huanärim hueepulaka yeu kat táytek, ou yoiyöturimpo naateka chë kaa yoiyöhuemmeu tájti. Huanäi Jesús áapola áma taahuak, jü jámut éntok áa náapo.

¹⁰ Huanäi Jesús kíkteka, kaabeta áma bitchak, huaka jámutta jíbba. Huanäi ínel áu jiaahua:

—Empo jámmut, ¿jáksum aane jume enchi nätuame? ¿Jachu kaabe nokta béttesi emót chúppak?

¹¹ Huanäi ínel ä yómmiak:

—Ëe, kaabe, Señor —ti áu jiaahua.

Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Ínapo júnene kaa bétte nokta emót chúppa. Simëe, të katë júchi Dios bejrita johua.

Jesús jü ániata machiriame

¹² Jesús éntok júchi gentetau nookak, ínel ámeu jíaka:

—Ínapone jü ániata machiriame; hua ino sáu huéeme kaibu kaa machiku hueramnake, ál-la huaka machiriata áy jiápsihuamta jípunake.

¹³ Huanäi jume pariseerom ínel áu jiaahua:

—Empo emo bétana jíba nooka. Huä em emo bétana nokäu kaa lütüria.

¹⁴ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Eläposu ínapo ino bétana nooka, të ín nokäu lütüria; bueitukne jüneiya jákübo ín äbo yebij-latukähui, éntok jákun bíchaa ín huéenakëhui. Të eme katem jüneiya jákübo ín äbo yebij-latukähui, éntok jákun bíchaa ín huéenakëhui.

¹⁵ Eme kía yoremem ä türë páman nokta jábemmet chúchupa. Ínapo éntok kaabetat nokta chúchupa.

¹⁶ Të ínapo jábetat nokta chúpätek, jü ín nokäu lütüria; bueitukne kaa ínapola jíba jábetat nokta chúppa. Ál-la hua nee äbo bíttuakame, jü Dios Átchay, jábetat ínomak nokta chúppa.

¹⁷ Enchim leypo ínel jïojteri: Guoy oóhuim nánälaisi nokäu jíba lütüria.

¹⁸ Ínapone jü ino bétana nokame; hua ín Átchay nee äbo bíttuakame két ino bétana nooka.

¹⁹ Bempo éntok ínel áu jiaahua:

—¿Jáksu aane, jü em Átchay?

Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Eme katem nee täya, éntok ín Áchayta junne. Nechem täyátek, ín Áchaytem két täya éiyey.

²⁰ Jesús íkái nokta nookak, tiöpopo am majtiaka jum tómita náu totoiñhuäpo. Të kaabe ä buíssek, bueituk ä taahuari kee jee yuumay.

“Áman ín huëu bíchaa, eme karem áman yájja”

²¹ Jesús júchi ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone siime, éntokem nee jariunake; tem huam enchim kaa tühua yáarimpem kókkonake. Áman ín huëu bíchaa, eme karem áman yájja.

²² Huanäi jume judío yäuchim ínel jiaahuay:

—¿Jamak áapo áu më báare? Huäri béchïbo ínel jiaahua: “Áman ín huëu bíchaa, eme karem áman yájja.”

²³ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme ím buíapo joome; ínapo éntok jikat téhuekapo joome. Eme ím ániapo joome; ínapo éntok kaa ímï ániapo joome.

²⁴ Kíalíkune ínel enchimneu jiaahuak: Enchim kaa tühua yáarimpem kókkonake. Bueítukem kaa nee súalëtek ín ájáriatukäu, enchim kaa tühua yáarimpem kókkonake.

²⁵ Huanärim ínel áu jiaahua:

—Émposu, ¿jábesäe?

Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Béjane kësampo enchim téjhuaasuk.

²⁶ Juebenakne jita enchimneu nok machik jípure, éntokne enchimmet nokta chúpanake. Të hua nee äbo bíttuakame tua lütüriata jípure. Ínapo éntok huaka ín áa bétana jíkkaj-läu ím ániapo anemneu nooka.

²⁷ Tem kaa jünéaka taahuak, Dios Áchayta bétana ámeu ä nokaihui.

²⁸ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Júnak jübua huaka Yoremta Üusi jikau tóboktiahuakem jüneenake ín ájáriatukähui, éntok kaa kía ín éäpo ín jita joähui; ál-lane hua Dios Áchayta nee majtiakäu jíba nooka.

²⁹ Bueítuk hua nee äbo bíttuakame ínomak aane; kaa nee ínapola tóij-la, jü Dios Átchay, bueítukne áapörík türëu jíba johua.

³⁰ Íari bétana ä nokayo, juebénakam ä súaleka taahuak.

Jü lütüria jísুমариата ára itom búttiria

³¹ Huanäi Jesús jume judíom ä súalekamneu ínel jiaahua:

—Emëe huam ín noki huë páman jíba anëtek, tua lütüriapem ín discípulomtunake;

³² Éntokem lütüriata täyanake. Huä lütüria éntok súmaripo enchim búttianake.

³³ Bempo éntok ínel ä yómmiak:

—Ítapo Abrahamtatte yeu sákala, éntok jauhuey júne kaabeta bétukte ito jípula. ¿Jáchisu jüntuk empo ínel jiaahua: “Búttiatunakëem”?

³⁴ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, síme huame kaa tühuata joame, kaa tühuata bétukim jíapsa.

³⁵ Huä tekoka sáyhuame kaibu jíba béchïbo jóapo tahuanake; të hua usiari ál-la jíba béchïbo áma tahuanake.

³⁶ Júnëli juka Diosta Üusi jísúmapo enchim búttiako, lütüriapem jísúmapo búttiataka tahuanake.

³⁷ Júnëane Abrahamtat enchim yeu sákalatukähui; tërem nee mëbáreka éiya, bueítuk ín noki kaa enchim jíapsipo huétche.

³⁸ Ínapo huaka Dios Áchaytamak aneka ín bíchakäu enchimneu nooka; eme éntok huaka enchim áchay bétana huémta enchim jíkkajäu johua. Eme diablota áchayek.

³⁹ Huanärim ínel ä yómmiak:

—Abrahamtatte áchayek.

Të Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme Abrahamta üusimtuk, Abrahamta boojoriähuem jo éiyey.

⁴⁰ Tem én nee mēbáreka éiya, lútüriata enchimmeu ín nokakä béchïbo, hua Diosta bétana ín jikkajakähui. ¡Abraham íkái kaa yáuhuak!

⁴¹ Eme huaka enchim áchay joäu johua.

Huanärim ínel áu jiaahua:

—Ítapo kaa kía ják éhuil usiari; huépülak jíbate áchayek, juka Diosta.

⁴² Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme juka Diosta Áchayeko, lútula huëpem nee nák éiyey, bueituk ínapo Diostat yeu simlataka äbo yebij-la. Kanne ín éäpo äbo yebij-la; áapo nee äbo bíttuala.

⁴³ ¿Jatchiakem kaa ín nokibet jüneiya? Bueituk kaa ín noki enchim jikkaij bárë béchïbo.

⁴⁴ Eme diablota átteam, jü enchim áтчay; éntok áapörík éähuem johua. Bueituk áapo yore súhua, kēsam huëpo naateka, éntok jauhuey júne kaa lútüriata yáala, bueituk kaita lútüria át ayka. Bueituk ára nókichiriata nokátek, ä áttea bétana nooka; bueituk áapo ára nókichi, éntok ára nókichi áchayhuaria.

⁴⁵ Nee éntok lútüriata nokay junne, katem nee súale.

⁴⁶ ¿Jábesu enchim násuk ára nee nätua, kaa türík nee yáalä tíaka? Bueituk lútüriata nee nokay, ¿jatchiaka eme kaa nee súale?

⁴⁷ Huä Diosta áttea Diosta noki jikkaja; íari béchïbem kaa ä jikkaja, bueitukem kaa Dios áttearim.

Cristo Abrahamtapat bát huéiye

⁴⁸ Huanäi jume judío yäuchim ínel ä yómmiak:

—¿Jachute kaa tüisi jiaahua ítapo, enchi samaritano tíaka, éntok lemooniota enchi jípurëhui?

⁴⁹ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Ínapo kaa lemooniota jípure. Ál-lane ín Áтчay jikau chátcha; eme éntok kía kaitapo nee bitcha.

⁵⁰ Juka símek béppa musäla machik, kanne ino béchïbo ä jaria. Të aane, hua ino béchïbo ä jariame. Áapo hua nokta yoret chúpame.

⁵¹ Tua lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua: Huä ín noki huë páman áu jípureme, kaibu muknake.

⁵² Huanäi jume judío yäuchim ínel áu jiaahua:

—Én ál-late tua jüneiya lemooniota em jípurëhui. Abraham muukuk, éntok jume profetam júne kókkok. Empo éntok ínel jiaahua: “Jü em noki huë páman áu jípureme, kaibë ä múknake tíiya.”

⁵³ ¿Jachë empo chë yöhue itom áchay Abrahamta béppa, jü mukukame? Éntok profetam júne kókkok. ¿Jábeta bénasisë emo éria?

⁵⁴ Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Inapoísune ino úttiletek, ín ino úttileu kaita bėj-re. Huä ín Áтчay, Áapo nee úttile, hua enchim emo Diosek tíähui.

⁵⁵ Të eme kaa ä täya. Ínapo ál-la ä täya. Kanne ino ä täya tíátek, kíane ára nókichitu éiyey, enchim bénasi. Tëne ä täya, éntokne ä nokihua yöre.

⁵⁶ Abraham enchim áтчay áu al-leetuak, huaka ín taahuari áu bínnake tíaka. Huanäi éntok ä bíchaka, al-leaka taahuak.

⁵⁷ Huanäi jume judío yäuchim ínel áu jiaahua:

—Empo kee cincuenta huásuktiriam huéria, ¿éntoke Abrahamta emo bit-la tíiya?

⁵⁸ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Tua lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua: Kee jee Abrahamta yeu tómtey, ínapone huéiye.

⁵⁹ Huanärim téttam nüka ä mamaasu báarey. Të Jesús am éusuriaka, tiöpopo yeu siika, áme násuk ámani.

9

Jesús líptita pujtetuak

¹ Áma huam huéeka Jesús senu yorem líptita yeu yoremtulata bitchak.

² Huanäi ä discípulom ínel ä temajek:

—Maestro, ¿jábesu Dios bejrita yáuhuak, íkái ínëli líptitaka yeu ä yoremtukä béchibo? ¿Áapo, o ä áchayhuam?

³ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Kaa áapo éntok ä áchayhuam junne, katim Dios bejrim yáuhuak, líptitaka yeu ä yoremkunakë béchibo; ál-la Diosta tékilta át bittunakë béchibo.

⁴ Úttea hua nee äbo bíttuakamta tékil ín yáanakëhui, huaka taahuata kee simeyo. Tukaari yebijnake; huanäi jábe júne kara tekipanuanake.

⁵ Ím ániapo ín anëpo tájti, íkái ániatane machiria.

⁶ Íkái noksuka, buíapo chít huátteka, techoata yáuhuak. Huanäi súttuy ä nüka, líptita pusimmet ä teekak.

⁷ Huanäi ínel áu jiaahua:

—Ámanë sika emo báksia báam mánekäpo Siloë teäpo. (Siloë “áman bíttuari” tiau báare.)

Áapo áman sika áu báksiak; huanäi éntok bíchaka nóttek.

⁸ Huanäi jume áa náapo jóakaihui, éntok jume bannaataka ä täyäu ä líptitukau, ínëlim náu jiaahuay:

—¿Jachu iri kaa áman káteka nénetaneihui?

⁹ Huate ínel jiaahuay:

—Áapo ájária.

Huate éntok:

—Èe, kaa ájária. Alë bénna.

Áapo éntok ínel jiaahuay:

—Ínapone ájária.

¹⁰ Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jáchisë ayuka én ára bitcha?

¹¹ Huanäi ínel am yómmiak:

—Huä yoreme Jesús tíame techoata yáaka pusimpo ínot teekak, ínel inou jíaka: “Ámanë báam mánekäu Siloéu sika emo báksia.” Huanäine áman sika ino báksiaka bíchaka taahuak.

¹² Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jáksu aane, jü yoreme?

Áapo éntok:

—Ínel jiaahua —kane júneiya.

Jume pariseerom ä temajek juka líptitukäuta

¹³ Jume pariserommeu yeu tóijhuak, jü líptitukaihui.

¹⁴ Jimyore taahuaritukay, juka Jesússta techoata yáaka, juka líptita pujtetuakähui.

¹⁵ Huäri béchibo, júchi bénasim ä temajek, jume pariseerom, jáchín ä pujtekä bétana. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Techoata pusimpo ínot teekak. Huanäine ino báksiaka bitchak.

¹⁶ Huanäi huate pariseerom ínel jiaahuay:

—Jü yoreme kaa Diosta bétana huéiye, bueituk jimyore taahuata kaa yöre.

Huate éntok ínel jiaahuay:

—¿Jáchisen juëna yóremtaka ímëi señaalim jonake?

Júnëlim kaa nanabeu éaka náu nok nássuay.

¹⁷ Huanärim júchi ínel áu jiaahua, jú líptitukäutahui:

—¿Jáchisë jiaahua empo, hua enchi pujtetuakamta bétana?

Áapo éntok am yómmiak:

—Ínapo, ä profeeta tíiya.

¹⁸ Të jume judíom katim ä súaleka taahuak, kaa bíchaka ä pujtekä bétana. Huanärim juka líptitukäuta áchayim núnotebok.

¹⁹ Huanärim am temajek:

—¿Jachu ìri jú enchim üusi, hua kaa bíchaka enchim yóremtula tíähui? ¿Jáchisu júntuk én bitcha?

²⁰ Jume ä áchayim entok ínel am yómmiak:

—Jüneate íkái itom üusekähui, éntok líptitaka yeu ä yóremtukähui;

²¹ të én jáchin ä bícháu, éntok jábeta ä pujtetuakäu, katte júneiya. Áapo béja yöhue; akem ä temaje. Áapo noknake.

²² Ä áchayhuam ínëli jiaahuak, judíom májhueka. Bueituk ímëi nokta náu yáalatukay, ínel jíaka: “Kía jábeta junne Jesússta Mesías tíayo, jum tíöpopo yeu béeptunake.”

²³ Huäri béchibom ínel jiaahuay, jume ä áchayim: “Béja yöhue; áapöríkem nátemaje.”

²⁴ Huanärim júchi juka yoremta líptitukäuta núnoteboka, ínel áu jiaahua:

—Diosta bíchápe lütüriata itom téjhua. Ítapote júneiya íkái yoremta juëna yóremtukähui.

²⁵ Áapo éntok ínel am yómmiak:

—Ä juëna yóremtukäu, ínapo kaa júneiya. Të senu huémtane ál-la júneria: ínapo kaa bitchay, tëne én ál-la bitcha.

²⁶ Júchim éntok ínel áu jiaahuak:

—¿Jítasu emou yáuhua? Éntok, ¿jáchisu enchi pujtetuak?

²⁷ Áapo éntok ínel am yómmiak:

—Béjane enchim téjhuaala, të katem nee nok jíkkaja. ¿Jatchiakasem júchi ä jíkkaj báare? ¿Jachu két eme ä discípulomtu báare?

²⁸ Huanärim áu omteka ínel áu jiaahua:

—Empo jú yoremta discíipulo; të ítapo Moiséjta discípulomte.

²⁹ Ítapo júneiya Diosta Moiséjtau nokakähui; të íari bétana, katte júneiya jákun ä jometukähui.

³⁰ Jú yoreme éntok ínel am yómmiak:

—Ìri tua át guómtisi maachi, áapörík nee pusim étaporiakähui, éntok enchim kaa ä júneriähui jákun ä jometukähui.

³¹ Júnëate jume Diosta bejri joame Diosta kaa am nok jíkkajähui; të jábe junne Diosta yöreka, entok ä éä páman áneme, huákái nok jíkkaja.

³² Jauhuey júne kaabeta bétana jíkkaj-ri líptitaka yeu yóremtulataka ä bíchakä bétana.

³³ Í kaa Diosta bétana huëtek, kaita ára yáa éiyey.

³⁴ Huanärim ínel ä yómmiak:

—Empo Dios bejripo yeu yóremtulataka junne, ¿itomë majtia báare? Huanärim áma yeu ä jaasek.

Jü Diosta noki kaa täyame líptita bënna

³⁵ Jesús ä jíkkajak, áma yeu ä simtuahuaka bétana. Huanäi ä téaka, ínel áu jáahua:

—¿Jachë empo Diosta Üusi súale?

³⁶ Áapo éntok ínel ä yómmiak:

—Señor, nechë téjhua ä jábétukähui, ín ä súalnakë béchïbo.

³⁷ Jesús éntok ínel áu jáahua:

—Akë ä bil-la; ínapone ájãria, jü émomak nokame.

³⁸ Huanäi tónommia kíkteka ä yörek, ínel jíaka:

—Señor, enchine súale.

³⁹ Jesús éntok ínel jáahua:

—Bette nokta chúpa bárekane ím ániau yepsak, huame kaa bíchame bínnakë béchïbo, huame bíchame éntok kaa bíchamta bënasi am tãhuanakë béchïbo.

⁴⁰ Huanäi huate pariseerom áamak anëu, íkãi jíkkajaka, ínel áu jáahua:

—¿Jachu ítapo két liliptim?

⁴¹ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Liliptimtukem, jü Dios bejri kaa enchimmet ayu éiyey. Të én enchim emo bíchá tíã béchïbo, jü Dios bejri enchimmet taahua.

10

Jume kabara kórãim ejemplu

¹ 'Tua lütüriapone ínel enchimneu jáahua: jü kaa kabara kórãi puerta páman kibakekame, të sékána áman túbuktekame, lak-ron, éntok útteapo jábeta jita üuhua.

² Të hua puerta páman kibakekame, áapo jü kab-yeero.

³ Jü puertata suayame, íkãi ä étaporia. Jume kabaram éntok juka kab-yeerota nok täya. Áapo éntok jume ä kabaramneu bem téhuampo áneu nokaka, yeu am béeba.

⁴ Huame síme ä átteahuam yeu am bebaka ámepat huéenake. Jume kabaram éntok ä guojaanake, bueítukim ä nok täya.

⁵ Të kaa bem täyãhuim kaibu guojaanake, ál-lam ä tö tenninake, bueítukim tábuik nok jáhuita kaa täya.

⁶ Íkãi ejemplota áneu yétchak, jü Jesús; të bempo kaa jünéaka taahuak, jita bétana áneu ä nokaiñhui.

Jesús, jü tü kab-yeero

⁷ Jesús éntok júchi áneu nookak, ínel jíaka:

—Tua lütüriapone ínel enchimneu jáahua: Ínapone ájãria jü kabara kórãi puerta.

⁸ Síme huame ínopat äbo yájakame, útteapom jábem jita üuhua, éntokim ëekbua; të jume kabaram katim am nok jíkkajak.

⁹ Ínapone jü puerta; hua ínot éaka kabara kórãiu kibakeme, jínëutuna. Kórãipo kíkkibaknake, éntok yeu hueramnake, éntok básota téunake.

¹⁰ 'Jü lak-ron kíã ékbua báreka yebijnake, éntok jábeta mëbáreka éntok jita chíbejtiaka ä tejal báreka. Të ínapo äbo yebij-la jíapsihumta enchim jípunakë béchïbo, éntok búruk béppa yún enchim ä jípunakë béchïbo.

11 Ínapone jü tü kab-yeero. Huä tü kab-yeero ä jíapsi nénkinake ä kabaram béchibo.

12 Huä tómipo kabaram suayame, kaa tua tü kab-yeero, éntok kabaram kaa átteak. Robota áu huémta bichätek, kabaram tö búitinake. Huanäi jü robo ámeu yepsaka am kikkisuka chibelam am jaanake.

13 Júnëli hua tákiataka kabaram suayame búitinake, bueítuk kía tómipo am suaya. Kabaram täruk junne, kaita áma täru.

14 'Ínapone ájaria jü tü kab-yeero. Jume ín kabaramne täya; huame ín kabaram éntok, nechim täya.

15 Alë bénasi jü ín Áchay nee täya, éntok ínapo két ín Áchayne täya. Éntokne ín jíapsi nénka jume kabaram béchibo.

16 Huate kabaramne jípure, të huámëi kabaram kaa ímï kóräipo joome. Huámëine két äbo huérianake, éntokim két nee nok jíkkajinake. Huépul bénasim náu anna; éntok huépü kab-yerotunake.

17 'Jü ín Áchay huäri béchibo nee nákkë, bueítukne sïmem béchibo ín jíapsi nénka; chúkula éntokne júchi ára ä nüye.

18 Kaabe nee ä úhua; ál-lane ínel ín éä béchibo muuke. Útteatane jípure ín múknakë béchibo, éntokne útteata jípure júchi jíapsita ín nünakë béchibo. Íkai nésautane mabetak, ín Áchay bétana.

19 Kaa nanabeu éaka, júchim náu nok nássua táytek, jume judío yäuchim, iri nokta béchibo.

20 Juebénakam ínel jiaahuay:

—Lemooniota jípure. Rokotula. ¿Jatchiakem ä nok jíkkaja?

21 Huate éntok ínel jiaahua:

—Jábe lemooniota jípureme kaibu ilë bénasi noknake. ¿Jachu jü lemoonio ára pusim am étaporia, jume liliptim?

Jume judíom Jesústa omoutek

22 Buere tiöpota chúpukäu huáatihuaú pajkotukay, jum buere joära Jerusalémpo. Huamëi taahuarimmechi éntok sébe tiempotukay.

23 Jesús éntok áma naa huéiyey, tiöpopo, Salomóna portaalimpo.

24 Huanäi jume judíom ä kóntiaka ínel áu jiaahua:

—¿Jauhuey tájtisë itom jíapsi kaa al-leetuanake? Empo jü Cristotukätek huittë itom téjhua.

25 Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Enchimne ä téjhuaasula, të katem nee súale. Huä tékil ín yáari ín Áchay téhuampo, huäri ino bétana nooka;

26 të eme kaa ä súale, bueítukem kaa ín kabaram, ín enchimmeu jíakä bénasi.

27 Jume ín kabaram nee nok täya; ínapo éntok am täya, éntokim nee guojaase.

28 Ínapo éntok jíbapo béchibo jíapsihuaúta am miika. Bempo kaibu emo tärunake jauhuey junne, éntok kaabe ín mámpo yeu am huíknake.

29 Huä ín Átchay nee am mikakame, chë sïmem béppa nésahue, éntok kía jábe júne kara ín Áchay mámpo yeu am huíkke.

30 Ínapo, éntok ín Átchay, náute huépülay.

31 Huanäi jume judíom júchi tétam nüka, ä mamaasu báreka.

32 Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Juebenakne türi tékilta enchim bíttuala, ín Áchay bétana huémta. ¿Jíta tékilta béchibosem nee mamaasu báare?

33 Jume judíom éntok ínel ä yómmiak:

—Huä tü tékilta béchibote kaa enchi mamaasu báare, ál-la Diosta béj-reka em nokakä béchibo; bueituk empo yóremtaka junne, Diosta bénasi emo johua.

³⁴ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—¿Jachu kaa ínel jïjteri enchim leypo: “Ínapo ínel jiaahua, emem diosim”?

³⁵ Huame Diosta noki mabetakame diosim tíiya. Huaka jïjterita kaabe ára täbuiasi ä yáuhua.

³⁶ Bueituk Dios Átchay nee yeu púhuak; ím ániau nee kóm bíttuak. ¿Jatchia júntukem Diosta béj-reka nee nokä tíiya, ínapo Diosta Üusi ti nee jíakä béchibo?

³⁷ Juka ín Áchay tékil kaa nee joay, katem nee súalpo yúmala.

³⁸ Të nee ä joay ál-la, éläposem nee kaa súale, të huaka tékilta ín joáhuem súale, enchim jüneenakë béchibo, éntok enchim ä súalnakë béchibo, juka Dios Áchayta ínot anëhui, éntok ín át anëhui.

³⁹ Júchim éntok mámpo ä tatab báreka tekipanuy, të áapo bem mámpo áu yeu huíkkek.

⁴⁰ Huanäi Jesús júchi siika, Jordán bathue huáytana bícha, áman kësam huëpo Juanta batöaïpo. Huanäi huämi taahuak.

⁴¹ Huanärim juebénaka áu yájjak, ínel jíaka:

—Juan lütüriapo kía jita señalta júne kaa yáuhua; të síme Juanta íari bétana nokakäu lütüriatukay.

⁴² Huanäi huämiri juebénaka ä súsualeka taahuak.

11

Láazarota mukukä bétana nokhuame

¹ Senu yoreme Láazaro ti téhuaka júnaköri kökorey, Betaniapo jometaka, María éntok Marta ä ákorohua pueblopo.

² María, Láazaro kökoremta huaayi, íri ínel jü Señortat juka perfuumeta át töak, éntok ä chonimmey guóqpo ä huaachak.

³ Láazarota huaayim Jesústau nokta bíttuak, ínel jiamta:

—Señor, jü em nákéu kökore.

⁴ Jesús éntok ä jíkkajaka ínel jiaahua:

—Í kökoa kaa áy kókko béchibo, ál-la juka Diosta looria át bíttunakë béchibo, éntok két ä Üusibet ä bíttunakë béchibo.

⁵ Jesús éntok Martata náckey, éntok ä huayihua, éntok Láazarota.

⁶ Të íkái jíkkajaka, ä kökorë bétana, júchi guoy táapo áma taahuak, ä aneïpo.

⁷ Huanäi chúkula jume ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Jánte jum Judea buiärau bíchaa.

⁸ Huanäi jume ä discípulom ínel áu jiaahua:

—Maestro, én jume judíom enchi jariay, tetammey enchi mamaasu báreka. Entok, ¿júché áman huée báare?

⁹ Jesús ínel am yómmiak:

—¿Jachu jü taahuari kaa dooce horam jípure? Huä taahuapo huera-mame kaibu tēitinake, bueituk ímí ániapo machiriay bitcha;

¹⁰ të hua tukaapo hueramame tēitinake, bueituk jü machiria kaa át aika.

¹¹ Íkái noksuka, chúkula ínel ámeu jiaahua:

—Huä itom amigo Láazaro kótche; tëne áman huéiye ä búsa báreka.

¹² Huanäi jume ä discípulom ínel jiaahua:

—Señor, kóchëtek, yún éenake.

¹³ Jesús ínel jiaahua, Láazarota mukila bétana. Të bempo kócheke jimyorehuamta bétana ä nokä téiyey.

¹⁴ Huanäi Jesús huitti ínel ámeu jiaahua:

—Láazaro béja muukuk.

¹⁵ Enchim béchibone al-leiya, kaa áman itom anekä béchibo, enchim nee súalnakë béchibo. Të áman te áu kannake.

¹⁶ Huanäi hua Toomas, Guoguöri téame, ínel jiaahua huame áamak discípulommehui:

—Ítapo kette áamak kannake, áamak kókko béchibo.

Jesús jü júchi jíabitehuame éntok jíapsihuame

¹⁷ Jesús áman yepsaka tejhuahuak: Láazaro béja naiki taahuarey, mäataka.

¹⁸ Betania pueblo éntok kaa mékka Jerusaléniu taahuay, jíba tua batte báij kilómetro.

¹⁹ Juebena judíom ámeu yáij-latukay Martatau éntok Maríatahui, am yánti jíapsi joa báreka, bem ábachi mukukä béchibo.

²⁰ Huanäi Marta Jesústa áman huë tíay ä jíkkajaka, ä nankiseka yeu siika; María éntok jóapo taahuak.

²¹ Huanäi Marta Jesústau ínel jiaahua:

—Señor, enchi ím aney ín ábachi kaa muk éiyey.

²² Të éne két júneiya, símeta Diostau em aahuäu, Dios enchi ä máknake.

²³ Jesús éntok ínel ä yómniak:

—Em ábachi jíabitenake.

²⁴ Marta éntok ínel áu jiaahua:

—Ínapo júneiya ä jíabitenakëu júnak símem jíabiteyo, huaka taahuata yúmako.

²⁵ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Ínapone jü yore jíabitetuame éntok jü jíapsihuamta yore mákame. Huä nee súaleme mukilataka júne júchi jíapsinake.

²⁶ Éntok síme hua jíapsaka nee súaleme jíbapo béchibo kaibu muknake. ¿Jachë íkái súale?

²⁷ —Jehui, Señor —ti áu jiaahua—. Ínapo ä súale, enchi Cristotukähui, jü Diosta Ūusi ím ániau kóm yebij-lame.

Jesús Láazarota mäaripo huéeka buaanak

²⁸ Marta éntok íkái noksuka áman sika, juka Maríata ä huayhua núnnuk, éhuil ínel áu jíaka:

—Jü Maestro ím aane; éntok enchi núnnu.

²⁹ Áapo íkái jíkkajaka, bamsipo kíkteka áman áu siika.

³⁰ Jesús ketune kee huam ilí pueblou kibakey, Martata ä nankekäpo ketune aaney.

³¹ Huanäi jume judíom jóapo áamak aneka ä sirok aniaïhui, Maríata bamsipo yeu ä sik, akim ä guojaasek, ínel jíaka: “Áman siika, ä mäari buanseká.”

³² María jum Jesústa anëu yepsaka, ä bíchaka, guókpo áu tónommea kíktek, ínel jíaka:

—Señor, enchi ím aney, ín ábachi kaa muk éiyey.

³³ Jesús ä buanay ä bíchaka, éntok két huame judíom áamak kateïhuim buaname bíchaka, jíapsi sóokteka espíritupo áu yoyoak, tüisi siroksi.

34 Huanäi ínel jiaahua:

—¿Jáksem ä maäak?

Bempo éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, äbe sika ä bitcha.

35 Huanäi Jesús buaanak.

36 Huanäi jume judíom ínel jiaahua:

—¡Akem ä bitcha, tepa ä nákkey!

37 Huate éntok áme násuk aneme ínel jiaahuay:

—¿Jachu ìri kara jita yáuhuai, Láazarota kaa múknakë béchïbo, jáchin juka líptita ä pujtetuakä bénasi?

Láazarota mukilata jíabitetuak

38 Jesús, ä jiápsipo júchi tüisi siroksi éaka, ä mäariu bíchaa siika. Téta guójöriatukay; ì guójöria éntok téta buëurukuy páttiaritukay.

39 Jesús ínel jiaahua:

—Juka tétatem mékka oóre.

Marta, jü mukukamta huaayi, ínel áu jiaahua:

—Señor, béja chïcha juuba, béja naiki taahuare mukilatata.

40 Jesús ínel áu jiaahua:

—¿Jachune kaa enchi téjhuaala, ä súalëtek, Diosta looria enchi bínnake tíaka?

41 Huanärim tétata mékka oórek, juka mukilata áy páttiatukaïhui. Huanäi Jesús, téhuekau jikau remteka, ínel jiaahua:

—In Átchay, enchine baysauhue enchi nee jíkkajä tíaka.

42 Ínapone jüneiya, jíba enchi nee jijikkajähui; tene ínëli jiaahuak huaka génte juebenaraata ino chíkola aneme béchïbo, enchi nee äbo bíttuakäu bétana am súalnakë béchïbo.

43 Íkai noksuka, kusisi cháchayek:

—Láazaro, ¡pakunë yeu huéiye!

44 Huanäi jü mukilatukäihui yeu siika, mámpo éntok guókpo sánkommea súmatata. Ä pújbahua éntok sánkommea bitiatukay. Jesús éntok ámeu ínel jiaahua:

—Akem ä búttia, ä huéenakë béchïbo.

Noktam náu yáuhuak, Jesústa mëbáreka

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

45 Huanäi juebena judíom Mariátamak ambáreka áma yáij-latukay. Huanärim Jesústa yáakäu bíchaka ä súsualek.

46 Të huate éntok jume pariserommeu sájaka, Jesústa yáakäu am téjhuak.

47 Huanäi jume sacerdotem tiöpopo chë nésahueme éntok jume pariseerom juka conciliotam náu núnuka, ínel jiaahua:

—¿Jáchisute annake? Bueítuk ì yoreme juebena señaalim johua.

48 Kía ínëli itom ä tójak, síme ä súsuálnake. Huanäi jume romaanom äbo yájaka juka itom tiöpo tátabnakë, éntokim huaka itom nación luutianake.

49 Huanäi jü Caifás ámemak joome, huäri huásuktiriat sumo sacerdotetukai, huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Emem kaita jüneria,

50 éntokem kaa jüneiya, ito béchïbo jita chë türiakähui, huépü yoremta itom pueblota béchïbo muknakëhui, të kaa síme naciónta kókkonakëhui.

⁵¹ Kaa ä éäpo íkái nookak, Jesústa bétana, ál-la huäri huásuktiriat áapo sumo sacerdotetukä béchïbo, profetisaruak hua naciónta béchïbo Jesústa muknakëihui,

⁵² éntok kaa kía naciónta béchïbo jíbba, két huame Diosta üusim chíbejtílám lópola náu am rúktia béchïbo.

⁵³ Júnëli huäri taahuarit naateka náhuim nokta yáuhuak, ä mëtebo báreka.

⁵⁴ Huäri béchïbo Jesús béja kara machisi jume judíom násuk naa huéiyey, ál-la mékka bíchaa siika, senu buiärau see päria, náapo, hua pueblo Efraín téähui. Huämi taahuak, jume ä discípulommaki.

⁵⁵ Éntok béja kaa jaikika bëyey, judíom pascua pajkota yúmanakëhui. Huanärim juebénaka buere joära Jerusaléniu jikau sájjak, kee pascua pajkota yúmayo emo báksia báreka.

⁵⁶ Huanärim juka Jesústa jariay. Jum tiöpopo aneka, ínëlim emo nátemajey:

—¿Jáchisem éiya? ¿Jachu kaa äbo pajkou yebijnake jáni?

⁵⁷ Huanäi huame tiöpopo chë nésahueme éntok huame pariseerom át nésahuek, hua jábe júne ä jüneriame, ják ä anëhui, yeu ä buís sáyhuak, ä peresote béchïbo.

12

Jesústat perfuume huáttiahuak Betaniapo

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

¹ Búsan taahuarim bëyey, kabara jisobahuaka pájcuata yáanäihui. Jesús pueblo Betaniau yepsak, Láazarota jóapo. Íri mukilatukay, të Jesús kókkolam násuk ä jíabitetuak.

² Béja kúptey Jesústam tepa buere äbosey. Marta éntok jita am joriay. Láazaro éntok Jesústamak mesau kátekay.

³ Huanäi María batte medio litro perfuumeta Jesústat guókimmet töak, éntok ä chonimmea ä huaachak. Jü kári éntok musäla júbay tápunak. Í perfuume tüisi béj-retukay.

⁴ Huanäi senu ä discípulo ínel jiaahua, hua Judas Iscariote tíame, Símonta üusi, hua ä nénkinakëihui:

⁵ —¿Jatchiakasu kaa í perfuume báij cien taahuari tékil béjhuapo nénkihuaka, póolobem ä miikhuak?

⁶ Judas ínëli jiaahuak, kaa póobem ä jiokolë béchïbo; ál-la ékbua ára jita nüyey; bueítuk juka tómi bóosata jípureka, juka áma öorehuamta nunüyey.

⁷ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Akë ä tójja. Áapo ín määnä taahuari béchïbo ä bëlatukay.

⁸ Bueítuk jume póolobem jíbem enchimmak am jípunake; ínapo éntokne kaa jíba enchimmak tahuanake.

Noktam náu tütek, Láazarota jaatia báreka

⁹ Juebena judíom Jesústa áma aney jüneriaka, ámanim yájjak, kaa áapörik jíba bít báreka, të Láazarota kétchi, juka kókkolam násuk ä jíabitetuakaïhui.

¹⁰ Të huame tua chë nésahueme nokta náu lütüria yáuhuak, juka Láazarota két mënä béchïbo,

¹¹ bueítuk áapörik béchïbo juebena judíom emo näikimtey, Jesústa súaleka.

*Jesús mám tájtirihuaka Jerusaléniu kibakek
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)*

¹² Yokoríapo génte buéresi juebénaka jum pajkou yáij-latukaïhui, Jesústam jum Jerusaléniu yebisisé téamta jíkkajak.

¹³ Huanärim jume tako sáhuam nüka, ä nankiboka yeu sájjak, éntokim ínel chaayey:

—¡Tüisi mabettunake! ¡Ï santo, jü Señorta téhuampo yebisiseme, jü Israeltau Rey!

¹⁴ Huanäi Jesús juka buru asölaata téaka át jikat yejtek, jiojteta jíá bénasi:

¹⁵ Katë májhue, buere pueblo Siónta maala; ímï huéiye jü em Rey, buru asölaatat yejsimeka.

¹⁶ Íachirim kaa jünéaka tahuakay, jume ä discípulom kësam huëpo; të juka Jesústa jíabitek buéresi úttilhuaka ä mabethuak. Huanäi jübuam áu huáhuaatek, áa bétana íkäi jiojtetukäihui, éntok áachä chúpahuakähui.

¹⁷ Jü génte áamak aneïhui, áa bétanam nookay, jáchin Láazarotau chachayeka jum ä máaripo kókkolam násuk ä jíabitetuak.

¹⁸ Huäri béchibo két jü génte ä mabet báreka áma yájakay, bueitukim ä jíkkajak, áapörík íkäi señalta yáakä bétana.

¹⁹ Të jume pariseerom, bempo náu ínel jiaahuay:

—Béjem ä bitcha, kaitate ára yáuhua. Áachem suuhua, ¡sime génte áamak kaate!

Griegom ket kaa jaikika ama aneka Jesústa jaria

²⁰ Griegom ket kaa jaikika áme násuk aaney, huame áman pajkou Diosta yöri báreka jikau sákalam násuku.

²¹ Ímëi Feliipetau rúktek, pueblo Betsaida Galiléa buiärapo jometahui. Huanärim jiokot áu jiaahuay, ínel jíaka:

—Jesústate bít péiya.

²² Feliipe éntok Andrésta ettejhuariak. Huanäi jü Andrés éntok Feliipe Jesústam téjhuak.

²³ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Tiempo béja yúmase, juka Yoremta Üusi ti téhuaakamta úttilnähui.

²⁴ Tua lütüriapone enchimmeu ínel jiaahua: Jü tirijko báchia kaa buíapo kóm huécheka mukuka síhuekätek, áapola tahuanake; të mukuka síhuekätek, yún takanake.

²⁵ Huä ä jíapsi beutireme ä tärunake; të ím ániapo ä jíapsi kaa beutireme, ä yü jíapsinakë béchibo ä ëria.

²⁶ Jü nésauta nee joria báareme nee guojaanake. Huanäi huam ín anëpo két annake, hua nésauta nee joriame. Jü nésauta nee joriame, ín Átchay ä úttilnake.

Jesús ä mëna bétana nooka

²⁷ Huanäi Jesús ínel jiaahuak:

—¡Tepa kaa al-leeri ín jíapsit aayuk! ¿Jáchisune jiaunake jáni? Karane ínel jiaahua: “In Átchay, jinou huéenakemta bétanë nee jínëu!” ¡Bueituk íkäi ín chúpánakë béchibone äbo yepsak!

²⁸ In Átchay, em téhuame looriasi bíttebo.

Huanäi jáhui téhueka bétana kóm yuumak, ínel jíaka:

—Béjane looriasi am bíttebok, éntokne júchi looriasi am bíttebonake.

29 Huanäi hua génte juebenara áamak anëu juka jáhuita jíkkajaka, yúkuta ínel omtë tíiyay. Huate éntok ínel jiaahuay:

—Diosta ángel áu nookak.

30 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—Í jáhui kaa ino béchïbo äbo kóm yuumak, ál-la enchim béchïbo.

31 Ëni ájãria ï ániapo anemmet nokta chúpatunakëhui. Ën hua diablo ím ániapo buéresi ä néshue násuk júne yeu béptunake.

32 Ínapo éntok buíapo jikau tóboktiahuak, sïmemne inou rúktianake.

33 Ínëli jiaahuay, jáchin ä muknakeu am jüneria ïaaka.

34 Huä génte ínel ä yómmiak:

—Ítapo jum Diosta leypo ä jüneriak, Cristota jíbapo béchïbotunakëhui. ¿Jáchisu júntukë ä tóboktianä tíiya, juka Yoremta Üusi ti téhuaakamta? ¿Jábesa júntuk, ïri Yoremta Üusi?

35 Huanäi jü Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ketune chúbala enchim násuk annake, jü machiria. Náasem kaate, ketune machiriata enchimmeu ayuako, kaa máchiraata kaa enchim jaatianakë béchïbo; bueítuk hua kaa machiku hueramame kaa jüneyia jákun bíchaa ä huëhui.

36 Ketune machiriata jípurekem ä súale, juka machiriata, machiriapo enchim usiarimtunakë béchïbo.

Íkãi nookak jü Jesús; huanäi sika am éusuriak.

Jume judíom kaita súalëram

37 Të juebena señaalim bem bíchãpo ä yáak junne, katim ä súaley,

38 profeta Isaíasta nokakãu chúpnakë béchïbo, ínel jáamta:

Señor, ¿jãbetasu ámeu itom nokakãu súale jáni?

Éntok, ¿jãbetausum emo yeu machiriake jáni, huame Señorta mámmam?

39 Íãri béchïbom kaa ä súaley, bueítuk két ínel jiaahua jü Isaíasta jïojteri:

40 Bempörim puj páttiak,

éntok bem jíapsi námakasi yáuhuak,

pusimmea kaita bem bínnakë béchïbo,

éntok jíapsiy kaita bem jünerianakë béchïbo,

junëli kaa jíapsi kúakteka,

kaa nee am jínëunakë béchïbo.

41 Isaías ínel jiaahuak, Jesústa looria bíchaka, bueítuk áa bétana nookak.

42 Kía júnentaka junne, yãuram juebénaka ä súaleka taahuak. Të pariserom béchïbo katim emo yeu buíssey, kaa huam bem náu yayájãpo emo yeu bep ïaaka.

43 Bueítukim chë ä türey, juka yoremta úttilhuä bétana bem máknãu, Diosta úttilhuãu béppa.

Jesústa nooki yorememmet béttesi chupanake

44 Jesús kusisi nokaka ínel jiaahua:

—Huã nee súaleme kaa nee jíba súale, ál-la huaka nee äbo bíttuakamta kétchi.

45 Huã nee bíchame, huaka nee äbo bíttuakamta két bitcha.

46 Ínapo, jü machiria, äbo ániau kóm yebij-la, sïme huame nee súaleme kaa machiku aneka áma kaa am kókkonakë béchïbo.

47 Jábe júne ín noki jíkkajaka, të ín éãu kaa joame, ínapone kaa bette nokta át chuppa; bueítukne huame ím ániapo aneme kaa bette nokta ámet chupabáreka äbo kóm yebij-la, ál-la am jínëu báreka.

⁴⁸ Huä kaa nee mabetakame, éntok ín noki kaa jíkkaj báareme, jábeta bette nokta át chupanakemta jípure. Jü noki ín nokakähui, taahuata yúmak, bette nooki át chupanake.

⁴⁹ Bueituk ínapo kaa kía ín éäpo ä nok-la; hua Áchayhuari nee äbo kóm bittuakame, áapo nee át sáuhuek jita ín noknakähui, éntok jita enchim ín majtianakähui.

⁵⁰ Éntokne jüneiya ä nésauihua yü jíapsihuamtukähui. Júneline huaka ín nokäu nooka, huaka ín Áchay nee ä téjhuaka pámani.

13

Jesús ä discípulom guók báksiak

¹ Senu taahuari bëyey, kabara jisobahuaka pájcuata yúmaseihui. Jesús jüneiyay, tiempota áa béchibo yúmalatukaihui ín ániapo yeu ä huéenakëihui, ä Áchaybeu bíchaa. Ä átteahuam ín ániapo aneme jíba am nákkek, ä mukëpo tájti.

² Huanäi tukaapo am jíbuäy, jü diablo Judasta jíapsipo kibak-latukay, Jesússta ä nénkinakë béchibo. İri Judas Iscariote, Símonta üusitukay.

³ Jesús jüneiyay ä Áchayhua símeta ä mámpo ä tóij-latukaihui, éntok Diosta bétana áu hueihui, éntok Diostau bíchaa áu huéenakëihui.

⁴ Júneli kíkteka, jume súppem béppa huéeme áu úhuak. Toallam éntok nüka, am huikojtek.

⁵ Huanäi buere puraatopo báam yeu töaka ä discípulom guók báksia táytek, éntok jume toallam ä huikosakábey am huaachak.

⁶ Huanäi Jesús jü Símon Perotau rúktek; Peero éntok ínel áu jiaahua:
—Señor, ¿jache empo nee guók báksia báare?

⁷ Jesús éntok ínel ä yómmiak:
—Jü ín jóäbet empo kaa át jüneiya én läuti; të chúkula ál-lë át jüneenake.

⁸ Peero éntok ínel áu jiaahua:
—Katë nee guók báksianake, jauhuey junne.

Jesús éntok ínel ä yómmiak:
—Kaa nee enchi guók báksiak, kaitë ínomak jípunake.

⁹ Huanäi jü Símon Peero ínel áu jiaahua:
—Señor, ä junëlitunakey, kaa ín guókim jíbba, ín mámmam éntok ín kóba júne báksia.

¹⁰ Të Jesús ínel áu jiaahua:
—Jü bemélasi baksiari kaa júchi báksiana, jume guókim jíbba, bueituk béja baksiari. Eme éntok béja báksiari, të kaa síme.

¹¹ Bueituk jüneiyay jábeta ä nénkinakëihui; huäri béchibo: “Kaa síme baksiari”, ti áu jiaahuak.

¹² Júneli, chúkula am guók báksiasuka, júchi ä súppem nüka, mesau rúktek. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachu eme jüneiya jita ín enchimmeu yáakähui?

¹³ Eme nee Maeströ tíiya, éntokem nee Señor tíiya. Tüisem ínel jiaahua, bueituk enchim jiauläpo, ínapone ájária.

¹⁴ Të ínapo Señortaka éntok Maestrotaka júne enchim guók báksiak, eme këtchi náu emo guók báksiapo yúmala.

¹⁵ Bueituk ejemplotane enchim mákkak, ín enchimmeu ayuka bénasi enchim két náu ä jonákë béchibo.

16 Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua: Huä säyhuame kaa ä teko béppa chë yórhua; éntok hua jákun bíttuahuakame júne kaa chë yórhua áman ä bíttuakamta béppa.

17 Íkárem júneriátek, al-leakem jíapsinake ä joáteko.

18 'Kanne simem bétana nooka. Bueituk ínapone júneiya jábem ín yeu púalatukähui. Të úttea huaka jiojteta ínel jáamta chúpnakë béchibo: "Huä páanim ínomak buäyeme nee béj-reka áu tóboktiak."

19 Én naatekane enchim ä téjhua, kee jee huéenakemta chúpeyo, béja ä chúpey enchim ä súalnakë béchibo ín ájáriatukähui.

20 Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua: Huä ín jákun bíttuari mabetakame, nee mabeta; hua nee mabetakame éntok, huaka nee äbo bíttuakamta két mabeta.

Jesús Judasta ä nénkinakeu bétana nookak

(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

21 Jesús íkái noksuka, ä jíápsipo tüisi sirokay. Huanäi huitti ínel jiaahua: —Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, senu enchim násuk aneme nee nénkinake.

22 Huanäi huame ä discípulom emo naa bíchaka taahuak, kaa jünéaka jábeta bétana ínel ä jáhui.

23 Senu discípuulo, Jesústa chë nákeihui, áa náapo káteka chákala bökay.

24 Íahui señam yáuhuak, jú Simmom Peero, ä temaij íaaka ä jábétukaihui huaka áa bétana ä nokaihui.

25 Huanäi áapo, Jesústau jëla rúkteka, ínel áu jiaahua:

—Señor, ¿jábesa júri em áa bétana nokahui?

26 Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Huä jábeta páanim kómoniaka ín ä miknakeu, huári ájária.

Huanäi jume páanim kómoniaka, Judas Iscarioteta, Símonta üusi, am miikak.

27 Huanäi sep Satanás ä jíápsipo kibakek. Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Juka em yáa bárëu, bamsekë ä yáuhua.

28 Të huame mesau jokame katim jünéaka taahuak, jita béchibo Judastau ínel ä jákähui.

29 Bueituk huate ínel éiyay: Judasta tómi bóosata jípurë béchibo, Jesús ínel áu jiaahua: "Pajkopo itom huáatianakeuë jínnu mátki", éntok: "Poloobeme mikpo yúmala", tim éiyay.

30 Áapo jume páanim buásuka siika. Huanäi éntok béja tukaaritukay.

Jü bemela nésauro

31 Huanäi Judasta yeu simsuk, Jesús ínel jiaahua:

—Én buéresi úttılna, jú Yoremta Üusi ti téhuaakame, éntok Dios Átchay áa béchibo úttılna.

32 Jú Dios áapörík béchibo úttılhuátek, áapo Dios kéchá úttılname, ä éäpo; éntok láuti ä úttılname.

33 In usiálam, ketunene kaa bínhua enchimmak annake. Nechem jariunake, të jume judíommeu ín jáá bénasi, enchimmeune két ínel jiaahua: Huam ín huëu bíchaa, eme karem áman kaate.

34 Bemela nésaurotane enchim mákka: Emóem nákke. Nee enchim náképo bénasi, emem két nánancha emo náknake.

35 Ímirim simetaka enchimmet júneenake, ín enchim majtialatuká bétana, nanabeu éaka enchim emo nákeyo.

Jesús juka Perota kaa áu ä täya tíanakeu bétana nookak
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

³⁶ Huanäi jü Símon Peero ínel áu jiaahua:

—Señor, ¿jákusë huée báare?

Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Áman ín huëu bíchaa, empo kara ínomak huéiye ëni; të chúkula arë ino sáu huéenake.

³⁷ Peero éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, ¿jatchiakasune kara emo sáu huéiye ëni? ¡In jíapsi muknakey júnene ára ä tójja, emo béchïbo!

³⁸ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—¿Jachë em jíapsi ä muknakey júne ára ä tójja, ino béchïbo? Tua lútüriapone ínel emou jiaahua, juka totorörata kee jee kuseyo, baisë kaa nee emo täya tíanake.

14

Jesús jü Böo Dios Áchaytau bíchaa

¹ 'Katem enchim jíapsi jáchin éetua. Diosta enchim súalë bénasi, nechem két súale.

² In Átchay jóapo juebena káarim ayka; të kaa junëlitukätek ínapone enchim téjhua éiyey. Ámanne huée báare, huam enchim annakëpo túlisi ä tüte béchïbo.

³ Huanäine téhuekau yepsak, huam enchim annakëpo ä tútenake. Huanäine júchi yebijnake. Huanäine júchi enchim äbo núnake, bueituk huam ín anëpo, ínomak enchim annakë béchïbo.

⁴ Bueitukem júneiya jákun bíchaa ín huéenakeu, éntok juka böota júnem täya.

⁵ Huanäi jü Toomas ínel áu jiaahua:

—Señor, katte júneiya jákun bíchaa em huëhui; ¿jáchisute juka böota täyanake?

⁶ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Ínapone jü böo, jü lútüria, éntok jü jíapsihuame; kaabe ín Áchaybeu huéenake, kaa ino béchïbotuko.

⁷ Nee täyátekem két ín Átchay täya; éntokem én naateka ä täya, éntokem ä bil-la.

⁸ Feliipe éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, itomë ä bíttua, huaka Dios Áchayta. Júnëlite kaitat jáchin éaka tahananake.

⁹ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Béjane bínhua enchimmak aane, ¿éntoke jíba kaa nee täya, Feliipe? Huä nee bil-lame, juka Dios Áchayta bil-la. Ä junëlituk junne, ¿jatchiakasë júntuk Dios Áchayta nee enchim bíttua sáuhue?

¹⁰ ¿Jachë kaa ä súale, Dios Áchaytamak nee huépülatukähui?, éntok, ¿juka Dios Áchayta júne ínomak huépülatukähui? Huä noki ín nokäu, kane kía ín éäpo ä nooka; hua Dios Átchay ínot aneme, áapo juka tékilta johua.

¹¹ Nechem súale, Dios Áchaytat ín anëhui, éntok két Dios Áchay ínochi; o hua tékil ín joäu, huäri béchïbem nee súale.

¹² Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua: Huä nee súaleme, huaka tékilta ín joäu áapo két ára ä jonake, éntok ín joäu béppa chë yörisi machik júne jonake, bueituk Dios Áchayta anëu nee huë béchïbo.

¹³ Éntok simeta juka ín téhuampo Dios Áchaytau enchim aahuäu, anä yáanake, juka Dios Áchayta Üusi úttilnä béchïbo.

¹⁴ In téhuampo jita júne enchim aahuay, ínaponä yáanake.

Jü Espíritu Santo äbo bíttuaname

¹⁵ 'Nee nákétekem juka ín nésauro johua.

¹⁶ Huanäine ínapo Dios Áchaytamak noknake, täbui jíapsi jotehuamta enchim máknakemta, yü tütti enchimmak ä annakë béchïbo.

¹⁷ İri Espíritu tua lütüria. Të jume ímï ániapo joome, karam ä mabeta, bueitukim kaa ä bitcha, éntokim kaa ä täya; të eme ä täya, bueituk enchimmak aane, éntok enchim jíapsipo annake.

¹⁸ Kanne kía usi lepemtukä bénasi enchim tö simnake. Júchine enchimneu yebijnake.

¹⁹ Ketune ili bëye; huanäi jume ím ániapo aneme kaa nee bínnake; të eme ál-la júchem nee bínnake; bueituk ín jíapsä béchïbo, eme két jíapsinake.

²⁰ Huäri taahuarit eme júneenake Dios Áchaytat ín anëhui; eme éntok ínochi, ínapo éntok enchimmechi.

²¹ Huä ín nésauro jípureme éntok am joame, İri ájaria jü nee nákeme; hua nee nákeme, ín Áchay kéchá náknake. Éntok ínapo két ä náknake, éntokne áu ino yeu machirianake.

²² Huanäi jü Judas ínel áu jiaahua, kaa hua Iscariote:

—Señor, ¿jatchiakasë itou jïba emo yeu machirianake, të kaa huame ímï ániapo anemmehui?

²³ Huanäi Jesús ínel ä yómniak:

—Huä nee nákeme ín noki yörinake; éntok hua ín Áchay ä náknake. Huanäite áu yájaka áamak jóatenake.

²⁴ Huä kaa nee nákeme ín noki kaa yörinake; hua noki enchim jíkkajakäu, ínapone kaa ä átteak. Huä Dios Átchay nee äbo bíttuakame, Áapo ä átteak.

²⁵ 'Íkäine enchimneu nookak ketune enchimmak aneka.

²⁶ Të hua jíapsi jotehuamta yore mákame, jü Espíritu Santo, hua Dios Áchayta äbo bíttuanakëhui ín téhuampo, huäri simeta enchim majtianake, éntok enchim áu huáatituanake, simeta huaka ín enchimneu nokakähui.

²⁷ 'Yánti jíapsihuantane enchimneu tö siime. In yánti jíapsekäune enchim miika, të kaa hua ím ániapo jometa bénasi. Katem enchim jíapsi kaa al-leetua, éntokem kaa emo máujtua.

²⁸ Béjane enchim téjhuaala, ínel jíaka: Simnakene, tëne júchi enchimneu yebijnake. Nee nákétekem emo al-leetuä éiyey, Dios Áchaytau nee ino simë tíayo; bueituk jü Dios Áchay chë yörisi maachi, ino béppa.

²⁹ Enchimne téjhuak, kee jee ä yúmayo, bueituk nokta chúpey enchim ä súalnakë béchïbo.

³⁰ 'Kanne júchi yún enchimmak ettejhuana, bueituk jü ím ániapo buéresi genteta béppa chë úttiakame äbo huéiye; të áapo kaita ínomak jípure.

³¹ Të junëlitunake, im ániapo aneme jüneenakë béchibo Dios Áchayta in nákehui éntok Dios Áchayta in ä sáhuë páman in ä joähui. Jáptëem; imite yeu sákanake.

15

Jesús jü tua páras óuguo

¹ 'Ínapone jü tua lutüriapo páras óuguo, in Átchay éntok jü et-leero.

² Simeta huaka mesëkiriata inot yeu simlata kaa takakamta chüktianake; éntok simeta huaka takakamta tútenake, chë yún ä takanakë béchibo.

³ Eme béja chicha machik úhuari jü noki enchimmeu in nokakäubeyi.

⁴ Inot jíbem aane; inapo éntok enchimmechi. Jáchin hua mesëkiria áapola kaa tataka, kaa hua óguotat huéekäteko, enchimmak két junëlitunake, kaa enchim inot jíba aneyo.

⁵ 'Ínapone jü páras óuguo, eme éntok jume mesëkiriam. Huä inot aneme, inapo éntok áamaki. İri yún takam huériunake; bueituk eme kaa inomak anëtek, kaitem ára yáuhua.

⁶ Huä kaa inot aneme, mesëkiriata bénasi päkun yeu jímmaahuaka huaknake. Huanäi náu tóijhuaka tájiu guötiana, ä béetinakë béchibo.

⁷ 'Eme inot anëtek, éntok juka in noki enchimmet aneyo, simeta enchim huáatiähuem aahua; huanärem ä mákna.

⁸ İari béchibo loriapo úttılna, jü in Átchay, yún enchim takakä béchibo. Huanärem junëli in discípulomtunake.

⁹ In Áchayta nee náké bénasi, inapone két enchim nákke. İnëlem enchim in náképo jíba aane.

¹⁰ Eme in nésauri joätek, enchim in náképem jíba aane; inëline in Áchay nésauri johua, éntokne áapörık nee náképo aane.

¹¹ 'İkäine enchimmeu nooka, in al-leäu enchimmet ayunakë béchibo, éntok hua enchim al-leäu yúmalasi enchim ä jípunakë béchibo.

¹² İri ájaria jü in nésauri: Jü enchim nánancha emo náknakeu, in enchim náképo bénasi.

¹³ Kaabe chë júne yore nákke, ál-la hua ä amigom béchibo ä jíapsi nénkame.

¹⁴ Eme ámëria jume in amigom, huaka in enchim át sáhuëu joäteko.

¹⁵ Kanne éntok in tekipanualero ti enchim téttehuaanake, bueituk hua nésauta joaka tekipanuame kaa jüneiya, juka ä teko yáa bárëhui. Të inapo enchim amigok, bueituk simeta huaka in Áchay bétana in jikkajakäune enchim téjhuaala.

¹⁶ Eme katem nee yeu púala, ál-la inapo enchim yeu púuhuak, éntokne enchim yuktiak áman sájaka yún takaka enchim jíapsinakë béchibo. Huä enchim taka éntok kaa lütinake. Huanäi huaka simeta in téhuampo Dios Áchaytau enchim aahuäu, áapo enchim ä máknake.

¹⁷ Nésautane enchim mákka, enchim emo náknakë béchibo.

İm ániapo enchim omtiame

¹⁸ 'Huame im ániapo aneme enchim omtiay, áahuem huáate nee bácham omtiakä bétana.

¹⁹ Eme im ániapo jométuk, huame im ániapo joome enchim nák éiyey. Të eme katem im ániapo joome; inapone im ániapo enchim yeu púuhuak. Huäri béchibo bempo, im ániapo joome, katim enchim huátia.

²⁰ Áahuem huáate, hua noki ín enchimneu nokakähui: “Huä tekipanualero kaa chë yöríhua ä teko béppa.” Nechim guojajjaasëtek, enchimim kët guojajjanake; ín noki jikkajätekim, enchim noki kët jikkaijnake.

²¹ Të simeta íkärím enchimneu yáanake ín téhuam bem omtiä béchïbo, buëitukim huaka nee äbo bíttuakamta kaa täya.

²² ‘Kaa nee äbo yepsak, éntok kaa nee ámeu nokak, jü bem Dios bejri kaa ámet ayu éiyey; të ënim kaachin jiau mátkhi, jü bem Dios Bejri ámet ayuka bétana.

²³ Huä nee omtiame, ín Áchay kët omtia.

²⁴ Áme násuk huaka tékilta kaa jábem júne joäu nee yáak, jü Dios bejri kaa ámet ayu éiyey; të ëni juka ín joäu bil-lataka junne, nechim omtia, éntok juka ín Áchay júnem omtia.

²⁵ Të iri ínëli huéiye, juka Moiséjta leypo jiojteta chúpnakë béchïbo, ínel jíame: “Kaita béchïbom nee omtiaka taahuak.”

²⁶ ‘Të huaka jíapsi yéjtehuamta yore mákamta yepsak, ín Áchay bétana ín enchimneu bíttuanakeu, jü Espíritu lütüriata yore majtiame, Dios Áchayta bétana huéeme, huäri ino bétana noknake.

²⁷ Eme éntok kët ino bétana noknake, buëitukem jíba ínomak aane, kësam huëpo naateka.

16

¹ ‘Íkäine jíba enchimneu nok-la, buëituk Diostat éehuäu kaa enchim tóijnakë béchïbo.

² Buëituk bem sinagogampom enchim yeu bébnake. Taahuari yúmanake, jábe júne enchim súakame Diosta nésaui áu joä bënasi éenake.

³ Íkärím jonake buëitukim Áchayhuarita kaa täya éntok nee junne.

⁴ Tëne íkäi enchimneu nooka, huaka taahuata yúmak enchim áu huáatinakë béchïbo béja ín enchimneu ä nok-latukähui.

Jü Espíritu Santota tékkil

‘Íkäine kaa kësam huëpo enchimneu nookak, buëitukne enchimmak aaney.

⁵ Të éenne áman siime, hua nee äbo bíttuakamtahui; të jábe júne kaa nee temaje: “¿Jákusë siime?”

⁶ Ál-la íkäi enchimneu ín nokakä béchïbo enchim jíapsi tüsi siroka.

⁷ Të ínapo lütüriata enchimneu nooka: Chë türi enchim béchïbo ín simnakëhui; buëituk kaa nee sik hua jíapsi yéjtehuamta yore mákame kaa enchimneu yebijnake; tëne sikätek enchimneu ä bíttuanake.

⁸ Huanäi áapo yepsakätek, huame ániat jíápsame Dios bejrimmet am júneetuanake, lútula jíapsihuamtachi, éntok bétte nokta chúpebechi.

⁹ Dios bejrichi, kaa bem nee súalë béchïbo;

¹⁰ lútula jíapsihua bétana, Áchayhuaritau ín huée béchïbo, éntokem kaa éntok nee bínnake;

¹¹ éntok bétte nokta bétana, buëituk jü buéresi ániat nésauieme bétte noki át chúpari.

¹² ‘Ketunene juebenak jípure, jita ín enchimneu noknakëhui, të ënem kara ä huéria.

¹³ Të jü lütüriapo Espíritu yepsakätek, áapo síme lütüriau bíchaa enchim hueriunake; buëituk kaa áapo ä éäpo noknake, ál-la huaka simeta

ä jikkajäu noknake; éntok enchim jünetuana huaka chúkula yebijnakemta bétana.

¹⁴ Áapo loriapo nee úttılınake; bueıtuk ín átteapo ä nüka, enchim ä jüneriatuanake.

¹⁵ Simeta hua ín Áchay jıpurëu, ınapone kët ä átteak; kılalıkune ınel jiaahua, ín átteapo ä nüka enchim ä jüneriatuanake.

Al-lehuäu bíchaa kúaktianake, jü sirokhuame

¹⁶ 'Enchim kaa nee bínnakeu, kaa jaikika bëye; tē júchi kaa jaikika bínnake, enchim nee bínnakēhui; bueıtuk ınapone Áchaytau bíchaa huéıye.

¹⁷ Huanäi huate ä discıpulom ınel náu jiaahuay:

—¿Jıtasa ırı itou ä nokāhui? Kaa jaikika bëye kaa itom ä bínnakēhui, tē júchi kaa jaikika bëye, chúkula itom ä bínnakēhui; ;bueıtuk Áchaytau bíchaa áu simē tíıya!

¹⁸ Inëlim jiaahuay: ¿Jáchısu jıau báare jäni, “kaa jaikika bëye”, tíaka? Katte át jüneyıa, ä nokıbechi.

¹⁹ Jesús jüneyıy bempörım ä temaj bārēhui; huanäi ınel ámeu jiaahua:

—Béjane enchim téjhuak: kaa jaikika bëye, kaa enchim nee bínnakēhui, éntok júchi kaa jaikika bínnake, enchim júchi nee bínnakēhui. ¿Jachem íachi náu nátemaje?

²⁰ Tua lütüriapone ınel enchimmeu jiaahua: buannakeem, éntokem jıokot jıaunake; jume ániat jíápsame éntok al-leenake. Tē ınëli jü enchim sirokāu násuk junne, jü enchim sirokāu al-leerıu bíchaa áu kúaktianake.

²¹ Jü jámut asoa bārētek huantıriam ınnēnake, horata áu yúmako; tē chúkula ılı outa asoak huantıriam koptianake, al-leaka ım ániapo outa yeu yoremtukä béchıbo.

²² Anëlem kët én siroka; tēne júchi enchim bínnake. Huanäi jü enchim jíapsı al-leaka tahuanake, éntok kaabe ára enchim ä úhuaanake, juka enchim al-leähui.

²³ 'Huámeı taahuarımechem kaita ınou nátemajınake. Tua lütüriapone ınel enchimmeu jiaahua, sime jıta júne Dios Áchaytau enchim aahuäu ín téhuampo, Áapo enchim ä máknake.

²⁴ Ketunem kaita áula ín téhuampo, én tájti. Jıtem aahua, enchim ä mabetnakē béchıbo, éntok huaka enchim al-leäu yúmalatunakē béchıbo.

Jesús yöla, ániat aneme béppa

²⁵ 'Íkaine enchimmeu nok-la, ejemployı; tē taahuarı yúmanake, kaa ejemplommey ín enchimmeu noknakēhui; ál-lane jünakiachısı enchimmeu noknake, jü Áchayhuarıta bétana.

²⁶ Huäri taahuarıchem ín téhuampo jıta áunake; ınapo éntok kanne jıta enchim áurianake, jü Áchayhuarıtahui enchim béchıbo,

²⁷ bueıtuk jü Dios Átchay enchim nákke, bueıtuk eme nee nákkek, éntokem Diostat ín yeu simlatukä bétana nee súalek.

²⁸ Dios Áchayta anēpone yeu sika, ı ániau kóm yepsak. Júchine ıká ániata tō sika, jü Dios Áchaytau huéenake.

²⁹ Huanäi ä discıpulom ınel áu jiaahua:

—Enē jünakiachısı nooka, kaita ejemplota itou nokaka.

³⁰ Én ál-late jüneyıa, simeta em jünerıähui; kılalıkute kaita emou temaj mátkı. Huäri béchıbote ä súale, Dios Áchayta bétana em yeu simlatukähui.

³¹ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—¿Jachem én ä súale?

³² Taahuari yúmanake, éntok béja yúmala, sákatuahuaka enchim chíbejtinakèhui, huépülaka ä böochi; éntokem nee ínapola tö sákanake. Tène kaa ínapola taahua, bueituk jü Dios Áchay ínomak aane.

³³ Íkäine enchimneu nok-la, ino bétana yánti jíapsihuamta enchim jípunakè béchïbo. Ímï ániapem jïokot emo bínnaake; të katem kóm éiya: ínapone íkäi ániata kobala.

17

Jesús oraciompo ä discípulom Diostau nok-riak

¹ Jesús íkäi noksuka, téhuekau jïkau remtek, ínel jíaka:

—In Átchay, béja taahuari yúmala. Loriapë ä úttile, juka em Üusi, áapörík két loriapo enchi ä úttlnakè béchïbo;

² bueitukë simem jíapsame béppa yäurata ä mák-la, huame síme em ä mákkim jíbapo béchïbo jíapsihuamta am máknakè béchïbo.

³ Ìri éntok ájãria, jü jíbapo béchïbo jíapsihuame: Enchi bem täyanakèhui, huaka huépülaik éntok tua lütüriapo Diosta, éntok juka Jesucristota, em äbo bíttuakähui.

⁴ 'Ínapo ímï buíapo aneka loriapo enchi úttilek. Bójane ä chúppak, juka tékilta em nee yáa sáhuèhui.

⁵ Én éntok, ín Átchay, loriapë nee úttile em anëpo, huaka loriata émomak ín jípurekäihui, ániata kee yáahuay naateka.

⁶ 'Em téhuamne am täyatuala, jume yoremem ím ániapo em nee mákkim. Émpë am átteaka nee am mákkak, éntokim em noki ëriak.

⁷ Ènim jünéaka tahuala, símeta juka em nee mákki emo bétana huèhui;

⁸ bueituk huaka nokta em nee mákakäu nam téjhuak. Bempo éntok ä mabetak, éntokim lütüriapom jünëiak emo bétana ín huèhui, éntokim enchi nee äbo bíttuakäu súale.

⁹ 'Ínapone áme béchïbo emou nooka. Kanne huame huate ím ániapo aneme béchïbo nooka, ál-la huame em nee mákakäu béchïbo; bueituk émpë am átteak,

¹⁰ éntok símeta huaka ín átteakäu, émpë ä átteak, éntok juka em átteakäu, ínapone két ä átteak; éntokne áme béchïbo úttluhuak.

¹¹ 'Ínapone kaa ím ániapo tahuanake; të ímëi ál-la ím ániapo taahua; ínapo éntokne emou huéiye. In Átchay, empo tühuay tápuni. Jume nee enchi mák-rim, em úttearaë am ëeria, bempörim náu huépülaitunakè béchïbo, itom náu huépülaitukä bënasi.

¹² Ínapone em téhuam úttiarimmey am suayak, ímï ániapo ámemak aneka. Huame em nee mákakäune suayak, éntok kaabe áu tãruk, hua áu ä tãrunakè béchïbo usiari jíbba, juka jïojterita át chúpnakè béchïbo.

¹³ 'Tène én emou huéenake; éntokne junëli nooka, ím ániapo aneka, juka ín al-leeri bempörimmet yúmalasi ayunakè béchïbo.

¹⁴ Ínapo huaka em noki ámeu nok-la; éntok jume ím ániapo aneme am omtia, bempörim kaa ím ániapo jometukä béchïbo, bueituk ínapo két kaa ím ániapo joome.

¹⁵ Kanne ímï ániapo enchi yeu am huéria ïaaka nooka, ál-la juënaraata bétana enchi am suaya ïaaka.

¹⁶ Katim ím ániapo joome, ín kaa ím ániapo jometukä bënasi.

17 Santosë am jíapsitua, em noki; tua lütüria.

18 Ím ániau em nee bíttuakä bénasi, ínapone két áman am bíttua, jume ániat jíapsammehui.

19 Ínapone bempörim béchïbo santosi jíápsa, bempörim lütüriapo santosi am jíapsinakë béchïbo.

20 'Kanne ímëi béchïbo jíba nooka, ál-la bempörim nokay, nee súalnakeme béchïbo kétchi,

21 símem náu huépülatunakë béchïbo, itom náu huépülatukä bénasi. Empo, ín Átchay, ínochi, ínapo éntok émochi; junëlim két itomak huépülatunake, jume ím ániapo aneme ä súalnakë béchïbo, enchi nee äbo bíttuakä bétana.

22 Huaka loriata em nee mákakäu, ínapone két am mákkak, bempörim náu huépülatunakë béchïbo, itom náu huépülatukä bénasi.

23 Ínapo ámechi, empo éntok ínochi, bempörim yúmalasi huépülatunakë béchïbo, jume ím ániapo aneme jüneenakë béchïbo, enchi nee äbo bíttuakä bétana, éntok enchi am nákekähui, em nee nákekä bénasi.

24 'In Átchay, jume em nee mákakäune ín anëpo két ínomak am an-ia, huaka loriata em nee mákakäu am bínnakë béchïbo; bueitukë nee nákkek, béja ketune juka ániata kee jee yáahuay naateka.

25 Lütula huëpo Achayhuari, huame ím ániapo joome katim enchi täyala, të ínapo enchi täyala. Ímëi éntok jüneyia em nee äbo bíttuakähui.

26 Éntokne em téhuam am täyatuala enchi jabétukähui, éntokne jíba am täyatebonake, bueituk jü em nee nákekau ámet am ayunakë béchïbo, ínapo éntok ámechi.

18

Jesús perezotehuak

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

1 Jesús íkái noksuka yeu siika, ä discípulommaki, áman jakia Cedrón ti téhuaakau huáytana bíchaa, huam huertata órekaïpo; huämi kibakek ä discípulommaki.

2 Éntok Judas kétchi, huatem mampo ä toijnakëihui, áma täyay, bueituk Jesús juebénasi ä discípulommak ámam náu yayajay.

3 Huanäi Judas áman yepsak, juebena sontarom huériaka, éntok tiöpopo alguacil tékilta joame. Jume pariseerom éntok tiöpopo chë nésahueme áman am bíttualatukay. Machiriaka, kúkutaka, éntok esparakam áman yájjak.

4 Të Jesús, símeta juka áu huéenakemta jüneriaka, bát ámeu yeu kíkteka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábetasem jaria?

5 Huanärim ínel ä yómmiak:

—Juka Jesús Nazarenota.

Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone ájaria.

Judas éntok ámemak huéiyey, hua bem mámpo ä toijnakeme.

6 "Ínapone ájaria" tä jiay, amayim sájaka buíapo huáttek.

7 Jesús júchi éntok am natemajek:

—¿Jábetasem jaria?

Bempo éntok ínel ä yómmiak:

—Juka Jesús Nazarenota.

⁸ Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Enchimne téjhuaasula ín ájáriatukähui. Nechem jariätek, ímërem tójja; éläpom sákanake.

⁹ Íkäi nookak, huaka ä noki ä nokakäu chúpnaکہ béchïbo: “Huame em nee mákakäu, huépülak júnene kaa tärük.”

¹⁰ Huanäi jü Símon Peero, ejparam yeu huíkeka, huaka tiöpopo chë nésahuemta sáhuëu bátatana náka chúkti mámäkok. Ìri éntok Malco ti téhuaakay.

¹¹ Huanäi Jesús Perotau ínel jiaahua:

—Em ejparamë huaka bea bóosapo kibacha. Juka vaasota ín Áchay nee mákakäu, ¿jachune kaa ä jïnake jáni?

Jesús sumo sacerdoteta mámpo tóijhuak

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹² Huanäi huame sontarom, jü tribuno yäura, éntok jume alguacilim sáhuëhui, Jesústam buíseka ä súmmak.

¹³ Huanärim bát huëpo Anástau yeu ä tójjak; bueítuk ikäri Caifás ä asëbuakay. Huäri huásuktiapo Caifás sumo sacerdotetukay.

¹⁴ Jü Caifás ínel jume judío yäuchimneu nok-latukay, huépul yoremta muknakeu türinake tíaka, jü pueblota béchïbo.

Peero Anásta tebatpo aaney

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵ Huanärim Jesústa sáu kaatey, jü Símon Peero éntok senu ä disciipulo. Íkäi disciipulota éntok sumo sacerdote ä täyay. Huanäi Jesústamak ä teebat jóapo kibakek;

¹⁶ të Peero éntok päkun puertata bía aaney. Huanäi jü disciipulo sumo sacerdoteta täyäu yeu siika. Huanäi huaka jámut puertata suayamtau nokaka, juka Perota áman kibaktuak.

¹⁷ Huanäi jü puertata suayame Perotau ínel jiaahua:

—¿Émpë két jü yoremta disciipulo?

Huanäi áapo ä yómmiak:

—Èe, kanne ájária.

¹⁸ Ámam jäbuekay, huame áma sáyhuame éntok huame alguacilim. Náalatakam súkkähuey, bueítuk sébiakay. Peero éntok két ámemak áma huéeka súkkähuey.

Anás juka Jesústa temajek

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹ Huanäi jü sumo sacerdote Jesústa temajek, ä disciipulom bétana éntok jita am majtiähui.

²⁰ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Ínapo sïmem jíkkajäpo huame géntemneu nok-la. Jíbane jum sinagogapo éntok tiöpopo am majtiala, jum sïme judíom náu yayájäpo. Kaitane éhuil nok-la.

²¹ ¿Jatchiake nee temaje? Huame nokta jíkkaij-lamë temaje jítasune ámeu nok-la. Bempo jüneiya jita ín ámeu nok-latukähui.

²² Juka Jesústa ínëli nónokak, senu alguacil áma anëhui ä chóchonak, ínel jíaka:

—¿Jachë ínel ä yómnia, juka sumo sacerdoteta?

²³ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Kaa türik nee nónokak, nokäe, ¿jáksu kaa türi jü ín nokakähui? Të tühuata nee nokay, ¿jatchiake nee chónna?

²⁴ Huanäi Anás súmata, Caifás sumo sacerdotetau ä bíttuak.

Peero Jesústa kaa áu täya tüya

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Jü Peero tájimmeu huéeka súkkähuey, huanäi nátemaijhuak:

—¿Jachë empo két ä discípulommak huéiye?

Huanäi áapo am yómmiak:

—Ëe, kanne ájaria —tiahua.

²⁶ Senu éntok sumo sacerdoteta sáhuëu Perota náka chúktiakäu huahuaji ínel áu jiaahua:

—¿Enchine bíchakam téнна, áman huertapo áamak enchi aneyo!

²⁷ Peero éntok júchi kaa áu ä täya tíaka nookak. Huanäi sep jü totoröra kúkusek.

Jesús Pilaatotau yeu tóijhuak

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

²⁸ Jesústam Caifásta jóapo yeu núk sájjak, palacio romaanou bíchaa. Ketune kethueytukay. Huanäi palaciohuim kaa kiímuk, bem jiöri bäre béchïbo, pájcua buáhuamta buä báreka.

²⁹ Huanäi jü Pilaato ámeu yeu sika ínel ámeu jiaahua:

—¿Jíta betanasem ä nátua, íká yoremta?

³⁰ Huanärim ínel ä yómmiak:

—Íká yoremta kaa juënak yáalatukte kaa em mámpo ä tóij éiyey.

³¹ Huanäi jü Pilaato ínel ámeu jiaahua:

—Emem ä huériaka, enchim ley néshue páman ä yáuhua.

Judíom éntok ínel ä yómmiak:

—Ítapo kaita lütüriata mákki, jábeta itom mënakë béchïbo.

³² Inëlim jiaahuak, Jesústa nokakäu chúpnakë béchïbo, am jünee iaaka jáchin ä muknakëihui.

³³ Huanäi jü Pilaato júchi palaciou kibakeka, Jesústa núnuka ínel áu jiaahua:

—¿Jachë empo jume judíommeu Rey?

³⁴ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—¿Jachë empo em éäpo ínel jiaahua, o tattäbuika ino betana ínel emou jiaula?

³⁵ Pilaato éntok ínel ä yómmiak:

—¿Jachu ínapo judío? Huame em pueblopo joome éntok huame sacerdotem chë néshueme ín mámpo enchi tóij-la. ¿Jítasë yáala?

³⁶ Jesús ä yómmiak:

—Jü reytaka ín néshueu kaa ímï ániapo joome. Të reytaka ín néshueu ímï ániapo jométuk, jume ín sáhuëu nássua éiyey, kaa judíom mámpo ín tóijna béchïbo. Të hua reytaka ín néshueu kaa ímï joome.

³⁷ Huanäi jü Pilaato ínel áu jiaahua:

—¿Huanäisu empo reytaka néshue?

Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Empo reytaka nee néshue tüya. Ínapo íari béchïbo yeu yoremtula, éntokne íari béchïbo ím ániapo yebij-la, lütüriata betana ín noknakë béchïbo. Sime huame lütüriat kateme ín nokim jíkkaja.

³⁸ Huanäi Pilaato ínel áu jiaahua:

—¿Jítasa júri lütüria?

Jesústa muknakeu bétana bette nooki at chupari
(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

Ínëli jiausuka júchi yeu siika, judíommehui. Huanäi ínel ámeu jiaahua:
—Kaita kúlpata nee át téula.

³⁹ Të eme ínel ä boojoria, pájcuapo senuk ín búttianakëhui. ¿Jachem
juka judíommeu Reyta nee búttia íaa?

⁴⁰ Huanäi júchi bemélasí simetaka nónokak, ínel jíaka:
—Júkai ee, Barrabásta ál-la.
Jü Barrabás éntok lak-rontukay.

19

¹ Huanäi Pilaato, Jesústa nuka ä bépsutebok.

² Jume sontarom éntok huíchata huiköpäaka, ä corooná yáaka, kóbat
áachä yétchak. Huanärim lilata ä sánkotuak;

³ éntokim ä chónaka, ínel áu jiaahuay:
—¡Jál-la maachi, judíommeu Rey!

⁴ Huanäi Pilaato júchi yeu sika ínel ámeu jiaahua:
—Áachem suuhua, enchimmeune yeu ä tójja, enchim jüneenakë
béchibo kaita juénak ín át teähui.

⁵ Huanäi yeu siika jü Jesús, huíchata coroonaka éntok lilata sánkoka.
Huanäi jü Pilaato ínel ámeu jiaahua:

—¡Ími huéiyek, i oöou!

⁶ Huanäi huame Sacerdotem chë néshueme éntok áma alguacilim ä
bíchaka, söti tēka, ínel jiaahua:

—¡Kúrusichë ä popona! ¡Kúrusichë ä popona!

Pilaato éntok ínel ámeu jiaahua:

—Emem ä huériaka kúrusit ä popona, bueítuk ínapo kaita kúlpata át
téuhua.

⁷ Huanäi jume judíom ínel ä yómmiak:

—Ítapo senu leyta jípure, éntok júri leyta jíapo ámani, úttea ä
muknakëhui, bueítuk áapo áu Diosta Ūusí tíiya.

⁸ Jü Pilaato íkai jíkkajaka, chë júne máuj táytek.

⁹ Huanäi júchi palaciou kibakeka, Jesústau ínel jiaahua:

—¿Jákusé joome?

Të Jesús kaa ä yómmiak.

¹⁰ Huanäi jü Pilaato ínel áu jiaahua:

—¿Jachë nee kaa yommiak? ¿Jachë kaa jüneiya yäurata ín jípurëhui,
kúrusit ín enchi poponakë béchibo, éntok enchi búttia béchibo?

¹¹ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Kaitë yäurata jípu éiyey nee béj-reka, kaa jikat bétana ä máktuko.
Júntuk hua em mámpo nee yéchakame chë júne Dios bejrim jípure.

¹² Huanäi naateka jü Pilaato ä búttia báreka éiyay. Të jume judíom jíba
söti nokaka, ínel jiaahuay:

—Íkäre búttiakátek, ¡kaa Césarta amigok! Huä jábe áu rey joame,
Césarta béj-rekam kaate.

¹³ Huanäi jü Pilaato íkai jíkkajaka, juka Jesústa päkun yeu núk sika,
yäurata yeyesäpo yejtek, huam Enlosado tí téhuaakapo; yorem nokpo
éntok téta chíbelay tíau báare.

¹⁴ Kabara jisobahuakä pajko buähuäu, senu taahuari áu bëyey. Huäri
taahuarit lúl-la kátekay. Huanäi judíommeu ínel jiaahua:

—¡Ími aane, jü enchimmeu rey!

15 Të bempo chayeka ínel jiaahuay:
 —¡Yehuë ä huéria! ¡Yehuë ä huéria! ¡Kúrusichë ä popontebo!
 Pilaato éntok ínel am yómmiak:
 —¿Jachem juka enchim rey kúrusit nee popon íaa?
 Huanäi jume sacerdotem nésahueme ínel ä yómmiak:
 —Kaabetate éntok reyek, ¡Césarta jíbba!

16 Huanäi bem mámpo ä tójjak, kúrusichä poponnä béchïbo. Huanärim Jesústa núk sájjak.

Jesús kúrusit poponhuaka muukuk

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

17 Jesús éntok ä kúruj püakteaka yeu siika, Calaverau bíchaa, hebreo nokpo éntok Gólgota. (Yorem nokpo éntok mukila kóba káuhui tíau báare.)

18 Huämirim kúrusit ä poponak, éntok guoyim áamaki; huépülaka míkötana, senu éntok bátatana, Jesús éntok áme násuku.

19 Huanäi Pilaato titulo jïojteta yáaka, kúrusit ä yétchak; huäri jïojteri ínel jiaahuay: “Jesús Nazareno, judíommeu Rey.”

20 Huanäi juebena judíom íkái jïojteta nokak, bueítuk jum Jesústa kúrusit poponhuakapo buere jóära kaa mékka taahuay. Huäri jïojteri éntok, hebreo nokpo éntok griego nokpo éntok latín nokpo jïojtetukay.

21 Huanäi jume sacerdote judíom chë nésahueme Pilaatotau ínel jiaahua:

—Judíommeu Rey të kaa ä jïojte; ál-lë ínel ä jïojte: “Áapo judíommeu áu Rey tíiya.”

22 Pilaato éntok ínel am yómmiak:

—Huä ín jïojtekähui, béja jïojteri.

23 Huanäi jume sontarom juka Jesústa kúrusit poponsuka ä sánkohuam nüka, naikisim ä chúktiaka, náchá näikimtek. Juka béppa sánkota éntokim nüka. Huäri éntok kaa náu jïiktukay; senu huëpo síme náu jïjjoatukay, jikat naateka kóm tájti.

24 Huanärim ínel náu jiaahua:

—Katta näikimtenake, ál-late náu ä jätenake; jábe tua áamak tahua-
 ñake.

Íri ínëli siika, juka Diosta noki jïojteri chúpnaکہ béchïbo, ínel jíamta: “Juka ín huáijhua súpem nat näikimtek, éntok ín béppa súpem éntokim náu jäték.” Júnëlim ä yáuhuak, jume sontarom.

25 Jesústa kúruj náapo ä áyehua áma huéekay, éntok ä áyehua ákoro, éntok jü María Cleofasta juubi, éntok María Magdalena.

26 Huanäi jü Jesús, ä áíye bíchaka éntok ä disciipulo chë ä nákeu két áma anemta, ä áyebeu ínel jiaahua:

—Empo, jámmut, jümü aane jü em ásoa.

27 Chúkula ä disciipulobeu éntok ínel jiaahua:

—Jümü aane jü em áíye.

Huäri taahuarit naateka jü disciipulo ä jóapo ä mabetak.

Jesús muukuk

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

28 Chúkula íkái simsukäpo, jü Jesús, jünéaka símeta chúpilatukähui, ínel jiaahuak, juka Diosta noki jïojteri chúpnaکہ béchïbo:

—Bäi mukene.

29 Vaaso vinagrey tápunika áma mánekay. Huanäi bempo vinagrepo esponjata kómoniaka, kútachä sümaka tempä órieriak.

³⁰ Jesús, juka vinagreta jısuka, ínel jiaahua:
—Béja chúpuk.
Huanäi kóm kóbateka muukuk.

Jesús sánä chakäku naa búrujti sóahuak

³¹ Pájcuata béchibo jita nau toijhuayo senu taahuarita bëye béchibo, huanäi jume judíom jimyore táapo jume kókkolam takahuam kaa kúrusimet am tahua ñaaka, bueituk ñiri taahuari tüisi yörisi machiakay. Huäri béchibom Pilaatotau kimuka áu nookak, guók óttam am kóttiria ñaaka, kóm am jóaná béchibo.

³² Huanäi jume sontarom áman yájaka, huépülak bát guók kóttiak, alé bénasi huaka senuk két áamak kúrusit poponta.

³³ Huanärim Jesústau yájaka béja ä mukilatukäu ä bíchaka, katim ä guók kóttiak.

³⁴ Të senu sontaro ä lansammea sánä chakäku naa búrujti ä sóiyak. Huanäi sep ójbo át yeu búitek, éntok bäam.

³⁵ Ä bíchakame íkai nooka; ä nokäu éntok lütüria. Áapo éntok jüneiya lütüriata áu nokähui, enchim két ä súalnakë béchibo.

³⁶ Bueituk íneli yeu siika, juka Diosta noki jiojteri chúpnekë béchibo, ínel jáamta: “Kaita ä ótahuam kóttiatunake.”

³⁷ Éntok két täbui jiojteri ínel jiaahua: “Akim ä bínnake, huaka naa búrujti lansammea sóata.”

Jesús mähuaak

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

³⁸ Chúkula simeta íkai simsuko, José Arimatea pueblopo joome, éhuil Jesústa disciipulotukay jume judíom májhueka, Pilaatotau nookak licenciata áu aahuakä, juka Jesústa takaahua núk sim báreka. Pilaato éntok ä licenciak. Huanäi ä núk siika, juka Jesústa takaahua.

³⁹ Jü Nicodemo, hua bannaataka Jesústau tukaapo nóitekaihui, két áma yepsak, juka mirra éntok áloe náu kütílata huériaka, batte cuarenta kilotukay.

⁴⁰ Huanärim Jesústa takaahua nüka, sábanampo áa bëtiak perfumeta át huáttiaka, jume judíom kókkolam mamähua, bem ä boojoria pámani.

⁴¹ Huerta áma órekay, jum kúrusit ä poponhuakapo. Ími éntok ánimata mäa béchibo guójöria bemelataka áma buéjítukay; huämíri kaabe jee mähua.

⁴² Imíri judíom pájcuá yabahuakä jita nau toijhua béchibo, éntok juka ánimam mamähuaipo kaa mékka óreka béchibo, Jesústam huämi mäak.

20

Kókkolam násuk jíabitehuame

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

¹ Júnakoy lominko táapo, jü María Magdalena kethueysu ánimam mamähuaü bíchaa siika, ketune ili kútkuako; huanäi juka tétata áy ä páttiari mékka bíaktiata bitchak.

² Huanäi búiteka ámeu yepsak Símon Perotahui, éntok huä disciipulo Jesústa nakëibehui. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Juka Señortam jum ánimam mamähuaipo yeu núk sákala, éntokte kaa jüneiya jákun ä tóijhuakähui.

³ Huanärim ánimam mamähuaü bíchaa sájjak, jü Peero éntok jü senu disciipulo.

⁴ Náhuim teenney, të jü senu disciipulo chë úttia búitek Perota béppa; huanäi áapo bát áman yepsak.

⁵ Huanäi áman kóm sika, jume sábanam áma órekame bitchak, të kaa tua huáijhua kibakek.

⁶ Huanäi Símon Peero áa sáú áman yepsak. Huanäi ánimam mamáhuäpo guójöriau kibakeka, jume sábanam áma órekame bitchak;

⁷ éntok jume sánkom Jesústa kóbat ámey bítiatukaihui. Ímëi kaa sábanammak órekay, ál-lam náú tóttiataka sékana órekay.

⁸ Huanäi hua senu disciipulo két áman kibakek, huam ánimam mamáhuäu bát yepsakame. İri Jesústa jiabitekau bíchaka, huanäi ä súsualek.

⁹ Të jiojteritachim kee jee jüneyay, kókkolam násuk ä jíabitenakeu úttiatakaihui.

¹⁰ Huanäi jume disciipulom nóttek, huame ámemak anemmehui.

Jesús María Magdalénatau áu yeu machiriak

(Mr. 16:9-11)

¹¹ Të María, kókkolam mamáhuäpo päku aneka, buaanay. Huanäi buanakasu kóm reemtek, ánimam mamáhuäu guójöriau bíb áreka.

¹² Huanäi guoy ángelesim totösalik sánkoka áma jokame bitchak, seenuk ä kóbaka bökai bétana, seenu éntok ä guókeka bökai bétana, huam Jesústa takaahua tektukaipo.

¹³ Huanärim ínel áu jiaahua:

—Empo jámmut, ¿jatchiakasë buaana?

Áapo éntok ínel am yómmiak:

—In Señortam núk sájjak; én éntokne kaa jüneya jákun ä tóijhuakähui.

¹⁴ Ínëli jiausuka, kúakteka Jesústa áma anemta bitchak; të kaa jüneyay ä Jesústukaihui.

¹⁵ Jesús ínel áu jiaahua:

—Empo jámmut, ¿jatchiakasë buaana? ¿Jábetasë jaria?

Áapo éntok, jü huertata suayame jáni tí eäka, ínel áu jiaahua:

—Señor, empo ä núk simlatuk, nechë téjhua jákun em ä tóij-latukähui.

İnapone áman ä nüka ä núk sim báare.

¹⁶ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—¡María!

Áapo éntok kúakteka ínel áu jiaahua:

—¡Raboni! —Maestro tiau báare.

¹⁷ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Katë ínot mámma, bueituk ketunene kee ín Áchaybeu jikau siime.

Të jume ín sailammehuë sika am téjhua: “In Áchaybeu éntok enchim Áchaybeune jikau huée báare, ín Diostahui éntok enchim Diostahui.”

¹⁸ Huanäi María Magdalena áman siika, jume disciipulommehui, juka nokta ámeu huériaka Señorta ä bil-latukä bétana, éntok áapörík, Señorta, ínel áu jákähui.

Jesús ä disciipulommeu áu yeu machiriak

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

¹⁹ Huanäi huäri lominko taahuarit tukariu yúmay, jume disciipulom judíom májhueka náú rúktilatukam puertam páttialatukay. Huanäi Jesús ámeu yeu machiak. Huanäi áme násuk kíkteka, ínel ámeu jiaahuak:

—Yánti ehume enchimmaktunake.

²⁰ Ámeu tebotesuka, mámam am bíttuak, éntok sánärim lansammey ä sóahuakäpo. Huanäi jume ä discípulom tüisi al-lëiak, juka Señorta bíchaka.

²¹ Huanäi Jesús júchi ínel ámeu jiaahua:

—Yánti ehume enchimmaktunake. Juka ín Áchay nee äbo bíttuakä bénasi, ínapone két enchim áman bíttua.

²² Íkäi noksuka am pujiaka, ínel ámeu jiaahua:

—Espíritu Santotem mabeta.

²³ Huame jábem Dios bejri béchïbo enchim jiokorekäu jiokoritonakemme; huame jábem Dios bejrim béchïbo enchim kaa jiokorekäu, katim jiokoritunake.

Jü Toomas kaita súalëra

²⁴ Të jü Toomas, doocemmak näikiatukaïhui, Guoguöri tíame, kaa ámemak aaney, Jesústa ámeu yeu machiako.

²⁵ Huanäi huame huate discípulom ínel áu jiaahua:

—Juka Señortate bitchak.

Áapo éntok ínel ámeu jiaahua:

—Kanne jum mámpo laavosim át jábuekaïpo señam bichätek, éntok kaa huam laavosim át jábuekaïpo át sútutek, éntok huam sánärim chákäku lansammey ä sóapo kaa át mámtetekateko kaibune ä súalnake.

²⁶ Chúkula guoj naiki taahuarim huéy áma huáijhuam aaney, Toomas éntok ámemaki. Huanäi Jesús áma yepsak, jume puertam éntok páttiatukay. Huanäi áme násuk kíkteka ínel ámeu jiaahua:

—Yánti ehume enchimmaktunake.

²⁷ Huanäi Tomastau ínel jiaahua:

—Ímïre ínot sútute, éntoke ín mámam bitcha; éntoke ínot mámte ín sánärim lansammey sóapo. Katë kaita súalëra. ¡Nechë súale!

²⁸ Huanäi Toomas ínel ä yómmiak:

—¡In Señor, éntok ín Dios!

²⁹ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Toomas, em nee bíchakä béchïbë nee súale. ¡Diosta tü erimmeyim tápuni, huame kaa nee bíchaka nee súaleme!

Jume librom jita béchïbotukähui

³⁰ Jesús juebena señaalim yáuhuak, chë ímëi béppa, jume ä discípulom bíchäpo; huámëi éntok katim ímï libropo jïojteri.

³¹ Të ímëi jïojtehuak enchim ä súalnakë béchïbo, juka Jesústa Cristotukähui, hua Diosta Üusi, bueítuk ä súaleka enchim jíapsinakë béchïbo, áapörik téhuampo.

21

Jesús guoy búsan discípulommeu áu yeu machiriak

¹ Chúkula Jesús júchi ä discípulommeu áu yeu machiriak, Tiberia bahue mayoachi. Ínëli yeu siika:

² Náhuim aaney, jü Símon Peero, Toomas jü Guoguöri tíame, Natanael pueblo Caná Galiléa buiärapo joome, jume Zebedeota üusim, éntok huate guoyika ä discípulohuam.

³ Símon Peero ínel ámeu jiaahua:

—Kúchumne buj báare.

Bempo éntok ínel ä yómmiak:

—Ítapo két émomak kat báare.

Huanärim canoapo jämuka sájjak. Të huäri tukaarit kaitam buíssek.

⁴ Béja matchuu bíchaa, Jesús ámeu yepsak, jum bahue mayoachi. Ä disciipulohuam éntok kaa ä täyay, ä Jesústukaihui.

⁵ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Uusim, ¿jachem jita jípure buä mátkhik?

—Ëe —tim áu jiaahua.

⁶ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Canoata báta bétanem jítërim jímma; huanärem kúchum buíjnake.

Huanärim áman am jímmaaka, kara yeu am huíkkey, yún kúchum bem játiakä béchïbo.

⁷ Huanäi hua disciipulo Jesústa nákeihui, Perotau ínel jiaahua:

—¡Jü Señor!

Símon Peero, Señorta jíay ä jikkajaka, ä sánkohua huikojtek, bueítuk áu ä úhuaalatukay. Huanäi báau áu jímmak.

⁸ Huanäi jume huate disciipulom canoamak yeu yájjak, jítërim kúchummea tápunik huík sákaka; bueítuk kaa mékkatukay jum bahue mayoahui, jïba tua cien meetrotukay.

⁹ Buíahuim kóm chépteka óbam téhuak, éntok huépü kúchuta áma béppa tekta, éntok páanim áma órekame.

¹⁰ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jume kúchum enchim buísekáhuem äbo huéria.

¹¹ Huanäi jü Símon Peero áma jämuka jume jítërim buíau yeu huíkkek, ciento cincuenta áma báij buere kúchummaki; të am juebenamtuk junne, jume jítërim kaa síutek.

¹² Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Äbem sájaka jïbuä.

Jume disciipulom bem át guómtia béchïbo, kaabe ä temajek ä jábétukaihui, jünéaka ä Señortukaihui.

¹³ Huanäi Jesús áman sika jume páanim nüka am miikak. Alë bénasi kúchuta kétchi.

¹⁴ Ìri béja jü bájikuntuka huéiyey, juka Jesústa ä disciipulommeu áu yeu ä machiriähui, kókkolam násuk jíabitesulataka.

“In kabaramë suaya”

¹⁵ Huanäi jïbuásukam jü Jesús Símon Perotau ínel jiaahua:

—Símon, Jonásta üusi, ¿jache empo chë nee nákke, ímëi béppa?

Huanäi ínel ä yómmiak:

—Jeehui, Señor; émpë jüneiya enchi ín nákehui.

Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—In kabaramë suaya.

¹⁶ Júchi éntok guosa huëpo ínel áu jiaahua:

—Símon, Jonásta üusi, ¿jache nee nákke?

Peero éntok ínel ä yómmiak:

—Jeehui, Señor, empo jüneiya nee enchi nákehui.

Huanäi ínel áu jiaahua:

—In kabaramë suaya.

¹⁷ Bájikun huëpo ínel áu jiaahua:

—Símon, Jonásta üusi, ¿jache nee nákke?

Huanäi jü Peero kaa al-lëiak, báisi junëli áu ä jákã béchïbo. Huanäi ínel ä yómmiak:

—Señor, émpë simeta jüneria; émpë jüneiya enchi ín nákehui.

Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—In kabaramë suaya.

¹⁸ Tua lütüriapone ínel emou jiaahua: Jübua yötuke empo emo sásankotuay, éntoke em huée bárëu bíchaa sisimey; të béja ölatuka, em mámamë rutuktianake, éntok täbuika enchi sánkotuanake, éntok kaa em huée bárëu bíchaa enchi huériunake.

¹⁹ Íněli nokaka ä jüneetebok, jáchin mukuka Diosta ä úttılınakëihui. Íkai noksuka ínel jiaahua:

—¡Ino sáukë huéiye!

Huä disciipulo chë nákhuame

²⁰ Jü Peero, amáu remteka, juka disciipulota Jesústa chë náküu bitchak, áme sáú huémta, hua áman tukaapo jibuáhuay át huijjüteka kátekáihui, ínel áú jákáihui: “Señor, ¿jábesu hua enchi nénkinakeme?”

²¹ Peero ä bíchaka Jesústau ínel jiaahua:

—Señor, ¿isu? ¿Jítasu áú huéenake jáni?

²² Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Ínapo ínel éätek, áapörík tahuanakeu júchi ín yepsäu tájti, ¿jitasë áma táru? Émpë ino sáú huéiye.

²³ Huanäi íri noki chíbejtek jume hermaanom násuku, huákäi disciipulota kaa muknakëihui. Të Jesús kaa junëli jiau báarey jiöbe, ál-la ínel jiaahuak: “Ínapo ínel éätek áapörík tahuanakeu júchi ín yepsäu tájti, ¿jitasë áma táru?”

²⁴ Íri ájária jü disciipulo íari bétana nokakame, éntok íari bétana jöjtekame; éntokte jüneiya, ä nokihua lütüriatukáhui.

²⁵ Jesús huatek juebenak yáuhuak. Huámëi hueuhuëpulaka nátepua jöjtetukátek, ínenne éiya, jamak ím ániapo júnem kaa beeki éiyey, huame librom jöjterim. Júnentunake.

Jume Apóstolim Yáari

Juka Espíritu Santota ám makrokähui

¹ Empo Teófilo, huam bat ín emou jiojtekäpone simeta jiojtek, ínapo jü Lucas, juka Jesústa yáakähui éntok yore ä majtiakähui, ä tékil ä naatekäpo naateka,

² téhuekau ä sikäpo tajti. Kee jee téhuekau huéeka jü Espíritu Santota úttiäray jume apóstolim yéu ä púakäu tüisi téjhuak jita bem yáanakähui.

³ Mukuka, chúkula jiápsaka ámeu au yeu machiriak. Jum cuarenta taahuarimpo núkisi machisi ámeu au yeu machiriak, am jünee iaaka ä jiapsä bétana, éntok Diosta nésauhuë bétana ámeu nokaka.

⁴ Ketune jume apóstolimmak aneka, Jesús bempörim, jume apóstolim, téjhuak kaa jum buere joära Jerusalémpo yéu am katchahueka. Ínel ámeu jiaahua:

—Jukem ín Átchay enchim téjhuari boobíchaihui, huaka áa bétana ín enchimmeu nokakähui.

⁵ Lútula huépo Juan báammea yore batöak, të chúkula kaa jaiki taahuarim huei Dios täbuiasi enchim batönake, jü Espíritu Santoyi.

Jesús téhuekau jikáu siika

⁶ Jesústahuim nau yájaka ínel au jiaahua:

—Señor, ¿jatchë én juka Israelta yäura bannaataka bénasi tahuárianake jáni?

⁷ Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Kaa enchimmeu chäka enchim ä jünérianakähui juka jauhuey Dios Áchayta jita yáanakähui, huaka áapörík jíba jünériähui.

⁸ Të juka Espíritu Santota enchimmeu kom yumáko útteatem jípunake, huanärem yeu sájaka huaka ín yáari enchim bíchakäu jume géntemmeu noknake jum buere joära Jerusalémpo, éntok sime Judea buíaräpo éntok Samária buíaräpo, éntok jakum buíata yumäu tajti junne.

⁹ Íneli jiáusuka, bempörim ä bíchaisu, Jesús téhuekau jikáu siika. Huanäi jü namú au yúmaka ä páttiak. Huanärim kaa júchi ä bitchak.

¹⁰ Bempörim téhuekau puseka Jesústa am bíchaisu, guoi yorémem totösalik sánkoka áme náapo yeu machiak.

¹¹ Huanärim jume apóstolimmeu ínel jiaahua:

—Eme oóhuim Galiléapo joome, ¿jatchiakem huépüsi téhuekau bitcha? İri Jesús enchim násuk téhuekau jikau sikame júchi äbo kom yebijnake jikau ä huey enchim ä bíchakäpo bénasi.

Jü Matías yeu púahuak Judasta tekia ä mabetnakë béchïbo

¹² Huanärim jü kauhui Oliivo téamtat kóm sájaka buere joära Jerusaléniu bíchaa nóttek. Kaa tua mekka, senu kilometrotu máchiakay, jimyore táapo rerejtihua bēmutukay jíbba.

¹³ Huanärim jum pueblou yájaka, jü kari nat béppa jokäpo jikat kiímuk, huam jíba bem anéipo. Jume áma nau anéihuim: Jü Peero, éntok Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Toomas, Bartolomé, Mateo, Jacobo Alféota üusi, Simmom jü cananístammak huéeme, éntok Judas Jakóbotamak huéri.

¹⁴ Síme ímëi éntok Jesústa saílam, éntok ä áyehua María, éntok huate jaámuchim, áma nau yayajai oraciompo Diostau nok báreka.

¹⁵ Huámechi taahuarimmet jum Jesucristota súalhuäpo nau huérim jíbatuam ciento veintetukay, jume áma náu aneïhui; jü Peero áme násuk kíkteka ínel ámeu jiaahua:

¹⁶ —Eme ín hermaanom, tua útteatukay huaka bannaataka Espíritu Santota noki jiojteta chúpnakëhui, huaka Davidta ä noktuakähui Judasta bétana, hua Jesústa pereesotekame am aniakame.

¹⁷ Bueítuk í Judas itomak näikiatukai, éntok tékiata itomak jípurei jiöbe,

¹⁸ të áapo yeu siika. Huanäi hua tomi juénak yáaka áí ä béjtuahuakäubei buía jínnuhuak. Huanäi chükula au cháiyak. Áu cháaka éntok, síhua pejti kón huétchek.

¹⁹ Huame Jerusalémpo joome íkái jüneriaka, juka buíata jínnuhuakamta bem nokpo Acéldama ti téhuaatuak, jü buía ójbota béjhuai jinnuri tiau báare.

²⁰ Kíalíku jü Espíritu Santo juka Davidta ínel jiojtetuak jum libro Salmompo:

Éläpo jü ä jóuhua jímmaatunake;
kaabe éntok áma jóanake.

Éntok ket ínel jiaahua:

Éläpo täbuika juka ä tékia mabetnake.

²¹ 'Úttea senuk itom yeu púanakëhui itomak ä tékianakë béchïbo, Jesústa jíabitekä bétana ä noknakë béchïbo.

²² Jü tahuari Juanta ä batökäpo naateka téhuekau ä sikäpo tajti huepülaka itomaktunake, Jesústa kókkolam násuk ä jíabitekäu bíchakame.

²³ Huanärim áme násuk guoyim yeu púhuak: Juka Matíasta, éntok José Barsabasta, Justo titéhuaakamta.

²⁴ Huanärim oraciompo Diostau nookak:

—Señor, empo síme yorémem jíapsi jünériame, itómë tejhua ímëi guoyim násuku jábetasë yeu púala,

²⁵ huaka apóstolta tekia ä jonákë béchïbo Judasta tärükähui, bueítuk áapo Diosta áa yáaka béchïbo ä näikiariu bíchaa siika.

²⁶ Huanärim am sortiaroahuak, Matíastat huétchek, jü tékia. Huanäi naateka huame once apóstolimmak näikiahuak.

2

Espíritu Santota yepsakähui

¹ Juka Pentecostés pajkota yumáko, síme jume Jesuristota súaleme náu lópola aaney; nánancha éaka.

² Huanäi jáhui tehueka bétana jíkkajtuk, jekata úttea huë bénasi jíaka. Huanäi jü káari bem anéïpo jáhuiy tápunak.

³ Huanäi jume nínnim bénaka éntok taj rupáktiriata bénaka ámeu yeu machíak, huepülaka símem bëkatana emo näikimtelataka. ⁴ Huanäi síme Espíritu Santoy tapunak, éntokim täbui nokpo noktáitek jum Espíritu Santota am noktúä pámani.

⁵ Huámechi taahuarimmet jum buere joära Jerusalémpo judíom aaney, Diosta nésahui joame, síme ániat bétana áma yáij-lataka.

⁶ Huaka jáhuita kusisi jáamta jíkkajaka jü génte nau rúktek. Huanärim búruk eiyai, bueítukim huëpulaím bem noki am nokái am jíkkajai

⁷ áachim guómtilatata tahuaka ínel nau jiaka:

—Jachum kaa Galiléapo joome síme imí nokame,

⁸ ¿jáchisu júntukim huepúlaka itom yoioyöhuam nokpo nooka?

⁹ Ímim ito násuk aane jume géntem Pártiapo joome, Médiapo, Elampo, Mesopotámiapo, Judea bétana, Capadocia bétana, Ponto bétana, éntok Asia buiära bétana,

¹⁰ Frigia bétana, Panfilia bétana, Egipto bétana, éntok África buíaräpo Cirene pueblo chíkola joómem. Romáanom júne im aane im jóakame. Huate tua judíomtaka im aane, huate éntok, kia bem boojóriäpo ámemak kimúlamtaka.

¹¹ Huate ket Creta bétana im aane, éntok buiära Arabia bétana. Të símete tua itom nokpo juka kaa jaibu johuamta Diosta yári bétana nokame jíkkaja.

¹² Síme at guómtilatata kaachin anmáchiakai. Huanärim nau emo nátemaje:

—¿Jítatu báaresa jáni iri?

¹³ Huate éntok, am junnériaka ínel jiaahua:

—Bempo kíalim naakolam.

Kësam Perota géntemmeu nokakähui

¹⁴ Huanäi jú Peero kíktek, jume once apóstolimmaki. Huanäi kusisi jume géntemmeu ínel jiaahua:

—Eme oóhuim Judéapo joome éntok síme buere joära Jerusalémpo jóakame, ikárem júneria, éntokem tüisi ä jíkkaja íka ín enchimmeu nokbárëhui.

¹⁵ Ímëi oóhuim katim naakolam enchim am ériä bénasi, bueituk kethuéeyo, én jübua jamak bátanim jiaahua.

¹⁶ Ì enchim jíkkajäu júnen hua profeta Joelta nokakähui ínel jíame:

¹⁷ Jume taahuarim lüteyo, tiahua jú Dios, juka ín Espíritune síme yorémemet chibejtianake.

Huanäi jume enchim üusim éntok enchim mälam juka ín Espiritu am noktúähuim noknake, jume jübua yoyötume éntok, tenkumta bénasi éaka Diosta bétana humentá binnake.

Jume öolamm entok tenkunake.

¹⁸ Tua lütüriapo huámechi taáhuarimmetne ín sáuhuëhuimmet ohuim entok jamuchimmet ín Espiritu amet chibejtianake, huanärim juka ín Espirituta am noktúäu noknake.

¹⁹ Áman téhuekapone at guómtisi machik yeu machírianake, imí buíapo éntokne ímëi señaalim ayutuanake:

ójbo, taji éntok buichía jaahua.

²⁰ Jú täa kaa machisi tahuanake, jú mecha éntok, ójbota bénasi síkilisi, kee juka täahuata yúmáyo juka Señorta, buéresi ujjorisi yepsayo.

²¹ Huanäi síme huame Señorta téhuam yöreka am tehuame jínëutunake.

²² 'Júntukem ikäy nokta jíkkaja eme oóhuim Israelítam, Dios juka Jesús Nazarenostat enchim tayatuak, buéresi at guómtisi machik señaalim yakari áapörík huämi. Bueituk ä kókkohuame kara jíbba ä úttiäray bétuk ä jípurey.

²³ Júnentaka junne huam Diosta bannaataka áachä jünaktekäpo áman enchim mampo ä tóijhuak, eme ä pereesoteka jujuëna yóremem mampo ä yétchak, kúrusit ä poponaka bem ä mënakë béchïbo.

²⁴ Të Dios júchi ä jíabitetuak, hua kókkohuamta útteara bétana áma ä yorétuaka, bueituk hua kókkohuame kara jíba ä útteara bétuk ä jípurei.

²⁵ Bueituk David Jesústa bétana nokaka ínel jiaahua:

Ínapone jíba juka Señorta bitchay ínomak anemta.
Bueituk áapo ínomak ín báta bétana ínomak aane,
kayta ára nee tatabnake.

²⁶ Kíalíkune tüisi jíapsipo al-leaka tahuak ín niní junne ál-leaka nooka.

Éntokne kaítat jachin eiya ín takahua muknakey junne át boobíchaka,

²⁷ bueituk empo ín jíapsi kaibu huam kókkolam násuk tahuárianake, éntoke hua em nákéu santosi au nükamta takahua kaybu nasóntunake.

²⁸ Empo nee téjhuak jachin ayuka ín yu jíapsinakëhui, éntoke buéresi nee al-leetuanake ínomak aneka.

²⁹ 'Eme ínomak huéerim, tua machisi júneriahua juka itom yoyöhua Davidta mukilatukähui bóoveda ketune ímí buíapo óorek.

³⁰ Të jü David profetatukay; kíalíku júneyai juka Diosta au ä nátuakähui éntok ä lútúria yáakähui senuk áapörikut yeu simriata Cristotunakëhui, ä nésauhuëpo ä nésaunakë béchïbo.

³¹ Kíalíku jü David profetataka chë bannaataka ä bil-lataka juka Crístota jíabitenake bétana nookak, entok huaka ä jíapsihua kaa kókkolam násuk tahuánake bétana, entok ä takahua júne kaa nasontunake bétana.

³² Júnëli jü Dios íkái Jesústa jíabitetuak, éntok íari bétana síme ítapo testiigom.

³³ Dios ä báta bétana ä yétchak yórisi machiku. Huanäi juka Espíritu Santota mabétaka, huaka Dios Áchaita nátuari, áapo itou ä bíttuak. Júntuk í enchim bíchähui éntok enchim jíkkajähui áa bétana huéiye.

³⁴ Bueituk kaa áapo jü David téhuekau jíkáu siika; bueituk áapo, jü David, ínel jiaahua:

Jü Dios ín Señorbeu ínel jiaahua:

"In báta bétanë yeesa yórisi machiku,

³⁵ jume em béj-rim em útteara bétuk ín tahuáriäu tajti."

³⁶ 'Júntuk eme síme jü pueblo Israel, akem ä júneria lútula huëpo íkái Jesústa enchim kúrusit popóntebokäuta jü Dios Señorpo ä tahuáriak éntok Crístopo, bueituk áapo yéä púuhuak ä nésaunakë béchïbo.

³⁷ Íkärím jíkkajaka, bem jíapsipo ä jímmaaka, tüisi kaa al-léaka taahuak. Huanärim Perotau ínel jiaahua éntok jume huate apóstolimmehui:

—Eme itomak huéerim, ¿ensu, jáchisute ayúnake?

³⁸ Huanäi Peero ínel am yómmiak:

—Emóem temajeka jíapsi kúakte Diostau bíchaa, éntokem síme emo batótebo Jesucrístota téhuampo, enchim kaa tühua yáarimmet enchim jíókoriná béchïbo. Huanäi jü Dios juka Espíritu Santota enchimmet kom jünaktenake.

³⁹ Bueituk hua Diosta nátuari enchim béchïbo náikiari, éntok enchim üusim béchïbo, éntok kia síme huame mekka aneme béchïbo junne; kia jábeta béchïbo juka itom Señor Diosta nunubárëhui.

⁴⁰ Jü Peero íkái noksuka, éntok huátek ámeu nokaka, ínel am téjhuak:

—Ime génte én kat-riame jujuëna násukem yeu kaate, bueituk jü noki béttesi machika ámet hüechila.

⁴¹ Júneli huame íkai tü nokta súalekame batöhuak. Huanäi huáachi taáhuarit baij miltumáchika jume Jesucristota súalemmeu rúktek.

⁴² Huanäi sime jiba huame apóstolim am majtiä páman kaatei, nánancha éaka éntok Diostau buanaka. Éntokim nau rúkteka jume páanim nat nánáikimtei Señorta am sáhuekä bénasi au bem huáatinakë béchibo.

Jume Jesucristota bat súalekame jachin emo nükähui

⁴³ Sime jü génte at guómtilatata taahuak. Jume apóstolim éntok, juebena señálim kaa jaibu johuame johuai.

⁴⁴ Sime jume Jesucristota súaleme huépulai bénasi nau aaney, éntokim bem áttea nau átteakai.

⁴⁵ Bem áttea, jita júne bem jípurëhuim nénenkai, huanäi huame jábesu jítasä ámeu bëyë huéeläpom juka tómita ámet nánáikimtei.

⁴⁶ Chikti táapom jiba bénasi éaka jum tiöpopo nau aaney, éntokim jum bem jóapo nau yájaka al-léaka nau jibuäi, kaachin emo ériaka.

⁴⁷ Diosta bétanam tühuata nookai ä baisáuhueka, éntok sime jü génte am nakkei. Jü Señor entok, chikti táapo jume ä jínëusimëu huame huate ä súalemmeu rúktiasimey.

3

Jü yorem guok löitaka tómtilatata türiak

¹ Séjtuł bájim jiäpo kupteu bíchaa jü Peero éntok Juan nau kateka jum tiöpou jikáu sájjak Diostau buabuánhuäu orapo, judíom ä boojoria bénasi.

² Chikti táapo senu yoreme guok löitaka yeu tómtilatata huämi tiöpo puértaapo totóijhuai, Hermoosä teäpo, limojnata áu iaahuaka, jume áman kimummehui.

³ Huanäi jü löi juka Perota éntok Juanta tiöpou kimúi am bíchaka, limójnata ámeu aahuay.

⁴ Huanäi jü Peero entok Juan jáptekam tua ä bitchak. Huanäi jü Peero ínel au jiaahua:

—Ítochë suuhua.

⁵ Huanäi jü yorem löi ámet puseka taahuak jita júne áu mik máchileka.

⁶ Të jü Peero ínel au jiaahua:

—Kanne tómek jiöbe, tëne ín jípurëumak enchi aníanake: Jesucristo Nazaretpo jometa úttearammeyë kíkteka naa huéiye.

⁷ Huanäi jü Peero mampo bata bétana ä buíseka ä kétchak. Sep lauti éntok, jum tэрókiampo útteaka taahuak éntok sime jum guókkimpo.

⁸ Huanái jü löi jikáu chépteka kíktek éntok naa huee táitek. Huanäi ámemak jum tiöpou kibákek. Huéeka éntok jikáu chéptisimeka, Diosta úttiley.

⁹ Sime hua génte áma anéihui ä bitchak ä huéeyo, éntokim ä jíkkajak Diosta ä úttileyo.

¹⁰ Huanärim at guómtilatata taahuak hua au sikamta béchibo, bueítukim júneiyai huákai yoremta ájáriatukähui huam tiöpo puerta Hermósä teäpo yeyésaihui limójnata aahuakä.

Perota jum Salomonta portalpo nokakähui

¹¹ Huä yoreme löitukaihui béja türiaka jü Peerótat éntok Juántat chätuka kaa am tóttójai. Sime jü génte áma anëu éntok, at guómtilatata ámeu bíchaa teénnek jum tiöpopo Salomonta portal titéhuaakäu bícha.

¹² Jü Peero íkai bíchaka, jü gentetau ínel jiaahua:

—Eme oóhuim Israeliitam, ¿jatchiakem át guómte jü enchim bíchakäubechi, éntokem ítotchü suuhua? Eme jamak itom útterai éntok itom tü yórememtukä béchibo ika yoremta itom naa hüeetua Bénasi eiya.

¹³ Ëe kaa huári béchibo. Huame itom yoiyöhuam Abraham, Isaac, éntok Jacobta Dios juka ä Üusi Jesústa tóboktiaka buéresi útteata ä mákkak. Të eme huákäi yäurata mámpo tójjak, éntokem juka Pilátota ä búttiabarei júne kaa báreka taahuak.

¹⁴ Huaka tü yóremta éntok lütüriata joamta búttia nésau éäkasem huaka juéna yóremta yore súalata búttiatebok.

¹⁵ Júnëlem huaka jíapsihuamta yore mikamta mëtebok. Të jü Dios huam kókkolam násuk ä jíabitetuak. Íahuíte itapo testiígom.

¹⁶ Jesústa tehuam itom súalë béchibo Dios ika yoremta enchim bícháu éntok enchim täyäu útteata mákkak kíkteka náasä huéenakë béchibo. Júri Jesústa súalhuame ínel yúmalasi ä tütek íkäi yoremta, enchim simem ä bíchápo Bénasi.

¹⁷ 'Eme ínomak huéerim, ínapo júneiya eénchim éntok huame enchim yäuram juka Jesústa mëtebokähui kaa jünéaka Diosta yeu ä púakähui.

¹⁸ Të jü Dios ímíri ä chúppak juka bannaataka jume ä profétam ä noktúakähui: juka yeu ä púari, Cristota, jikot máchirata bínnake bétana.

¹⁹ Júnentukem emo temajeka jíapsi kúakte Diostau bíchaa, huame enchim Dios bejrim ä tuchánakë béchibo. Huanäi jü Señor al-leehuamta enchimmeu ayutuanake,

²⁰ éntok juka Jesústa, Cristota, enchimmeu bíttuanake, huaka bannaataka enchim béchibo yeu ä púakähui ä nésaunakë béchibo.

²¹ Të én ketune jü Jesucristo téhuekapo annake juka Diosta simeta bemélasí tü yäu tajti, huame profétam yéä púakäu bannaataka yájakame ä noktúakápamani.

²² Bueítuk jü Moisés ínel jiaahua itom yoiyöhuammehui: “Dios jü Señor enchimmeu senu profetata bíttuanake enchimmak huérita, ín enchimmeu bíttuahuakä Bénasi. Huákärem nok jikkaijnake enchim at sáihuäu joaka,

²³ bueítuk síme hua génte kaa júkäi profetata nésauhui yáakame kókkonake, éntok hua pueblo Israelta násuk yeu béptunake”, ti ámeu jiaahua jü Moisés.

²⁴ 'Síme huame profétam Samuelta anéi naateka pujbau bíchaa ímëi taáhuarimmet ayúnakemta bétana nooka.

²⁵ Júntuk eme ámëriam jume pofétam nokákäu mabénnakeme, éntok enchim tühuata jájamnakë béchibo jü Dios huame itom yoiyöhuammak nokta lütüria yáuhuak, jü Abrahamtau ínel jíaka: “Síme jü génte ániat aneme tühuata jájamnake hua émot yeu simríata béchibo”, tau jiaahua.

²⁶ Kíalíku jü Dios juka ä Üusi jíabitetuaka enchimmeu báchá bíttuak, tühuata enchimmeu yáa báreka, huépulai Bénasi enchim huaka juénaraata tóij íaaka.

4

Peero éntok Juan jum yäurapo yeu tóijhuak

¹ Peero éntok Juan ketune gentetau nookai jume tiöpopo nésauhueme ámeu yájayo, jü tiöpota suáyammeu yäuttamaki, éntok jume saduceom-maki.

² Bempo oómtei juka Perota éntok Juanta juka genteta majtíä béchibo jume kókkolam jíabitenake bétana Jesústa jíabitekä béchibo.

³ Huanärim am peréesoteka cárcelpo am jóiyak yokóriapo nokta ámet chupa báreka, bueituk béja kuptei.

⁴ Të büruka juka tü nokta Jesucristota bétana huentä jikkajakame ä súaleka taahuak. Huanäi síme nau jume Jesucristota súaleme, oóhuim jíba näikiaka, jíba tua batte mamni miltukay.

⁵ Yokóriapo jume judíom puéblopo nésauhueme, jume yoiyötori yäut jóarim, éntok jume judíom ley am mamájtíame, buere joära Jerusalémpo nau yájjak.

⁶ Ama aaney kétchi jü Anás, jü tiöpopo chë nésauhueme, Caifás, Juan, Alejandro, éntok síme huame tiöpopo chë nésauhueme famíliapo joome.

⁷ Huanärim juka Perota éntok Juanta áman bem jokäu nütebok. Huanärim áme násuk yéu am jábuaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábeta nésaupe, éntok jábeta úttearammeasem íkai yoremte tütek?

⁸ Huanäi jü Peero, Espíritu Santota útteara at ayúkä béchibo, ínel am yómmiak:

—Eme puéblopo yäuram, éntok eme pueblo Israelpo yoiyöturim:

⁹ béjasem itom temajeka senu yoreme kökoremtau tühuata yáahuakä bétana jachin ä türiakähui,

¹⁰ enchimte ä téjhuanake síme genteta Israelpo jometa ä jünérianakë béchibo. Í yoreme yúmalasi türilataka enchim bíchäpo aane hua Jesucristo Nazaretpo joome kúrusit enchim popóntebokäuta úttearammea, hua Diosta kókkolam násuk jíabitetuakähui.

¹¹ Eme huame káarim jojoame juka tétata chë türik omoutekä bénasi maachi, bueitukem juka Jesússta kaa türeka ä omoutek. Én éntok jü Dios júkai Jesússta símem béppa nésautuak, jachin hua tetta yeu púari kari naahua eskinapo yéchari, álë bénasi.

¹² Kaabe éntok ára itom jinëu, Jesucristo jíbba; bueituk Dios kaábeta éntok im ániau kom bíttuak itom ä jínëunakë béchibo.

¹³ Huame yäuchim juka Perota éntok Juanta kaa májhueka am nokayo tüisim at guómtek, jünéaka kaa tüisi jíösiam am täyähui, éntok am polóobemtukähui. Huanärim ámet jünëak Jesússtamak am rejtilatukähui.

¹⁴ Tem juka yoremte türilata áme násuk huéekamta bíchaka, kaachin am nok bejmáchiakai.

¹⁵ Huanärim jum bem anëpo yéu am sákatuak, bempo nau ettéjhua báreka.

¹⁶ Huanärim ínel jiaahua:

—¿Jáchisute am yáanake jáni ímëi yorémem? Bueituk síme jume Jerusalémpo jóakame jüneiya íkai kaa jaibu johuamta am yáalatukähui, éntokte kara ä esso.

¹⁷ Të íkai bem joäu kaa simat jünérianä béchibo, atam taktirianake én naateka kaa júchi Jesússta bétana jábetau am noknáke béchibo.

¹⁸ Huanärim am núnuka kuttílasi ámeu noókak kia jachin éntok huei júne kaa Jesússta bétana jábemmeu am nok sáhueka.

¹⁹ Të jü Peero éntok Juan ínel am yómmiak:

—Áachem emo temaje eme, ¿jachu türi jáni Diosta bíchäpo enchim nesahui yáa béchibo, juka Diosta nésahui tójaka?

²⁰ Bueituk ítapo kara ä esso, huaka itom bíchakähui éntok itom jikkajakähui.

²¹ Huanäi jume yäuchim am mauj téjhua, tem jíba am sákatuak. Kaitam béttesi machik ámeu yáa máchika taahuak, bueituk síme hua

génte Diosta bétana tühuata nookai, éntokim ä úttilei hua yáarita béchibo.

²² Huã yoreme türika tahuakame kaa jaibu johuamta at chúpahuakähui cuarenta huásuktiriam béppa am huériay.

Jume Jesucristota súaleme yorem éehuamta éntok óusi éehuamta Diostau nétane

²³ Jü Peero éntok Juan búttiahuakam sájjak huame ámemak kateme anëu bícha. Huanärim ámeu yájaka am ettéjhuariak jachin huame tiöpopo chë nésauhueme ámeu jákähui, éntok huame yoiyöturim.

²⁴ Huanärim am jikkajaka, síme nau ínel Diostau buänak:

—Itom Señor, empo tua jita árahueme, empo ájaria jü Dios téekata yáakame, buíata, bahueta, éntok síme huaka ayúkamta.

²⁵ Empo jü em Espíritu Santoy Davidta ínel noktúak:

¿Jatchíakasu jume naciónim emo tóboktia, huame géntem éntok, bem kara joäu yáa báreka eiya?

²⁶ Jume réeyim im buíapo nésauhueme emo tóboktiak, jume puéblommeu yäuchim nau emo tójjak, Diosta bėj-reka éntok ä Cristohuata.

²⁷ 'Bueituk lütüriapo jü rey Herodes éntok Poncio Pilato náuhuim emo tójjak imi puéblopo jume gentiilimmak éntok israeliitammaki, em Üusi Jesús tü yóremta bėj-reka, ä nésaunakë béchibo em yeu púakähui.

²⁸ Bempo símeta huaka bannaataka naateka em mampo entok em nokakähui em at jünaktekäu chúppak.

²⁹ Én éntoko, Señor, huaka bem itom máujtuahuäubechë suuhua, éntoke óusi éehuamta itom jume em sáuhuëhuim miika, kaa májhueka em noki itom noknákë béchibo.

³⁰ Em úttearë yeu machíria huame kökoreme türinakë béchibo, éntok señáalim kaa jaibu johuame jotúnakë béchibo em Üusi Jesús tü yóremta úttiärayi.

³¹ Júnëli Diostau am buansuk, huam bem nau anëpo jü kari au yoyóak. Huanäi síme juka Espíritu Santota úttiära mabétaka juka Diosta noki kaa májhueka nookai.

Síme hua bem áttea nau átteatukai

³² Síme huame Jesucristota súalekame senulhua jíba eiyai, éntok nánancha emo ériai. Kaabe juka ä átteahuata áapola au átteak tíiyai, ál-la síme nau ä átteakai.

³³ Jume apóstolim éntok, tüisi útteäta jípureka jíba juka Señor Jesústa kókkolam násuk jíabitekä bétana nookai. Dios éntok, símemmeu buéresi tühuata johuai.

³⁴ Kaabe áme násuk jíókot eiyai, bueituk síme huame buíam jípuremente, éntok kárim jípuremente, am nénkaka juka tómita

³⁵ jume apóstolimmeu ä totojai. Huanärim huëpulammechä nánáikimtei bem ámeu bëyëu huéeläpo.

³⁶ Júnëli aayuk, senu yoreme levíita usíarimpo jométaka, José téaka, isla Chíprëpo yeu tómtilatata, jume apóstolim Bernabem téhuaatuakähui. Yore sirok yáatituame tiau báare.

³⁷ İri yoreme buíata ä jípürëu nénkaka juka tómita jume apóstolimmeu tójjak.

5

Jü Ananíasta éntok Safírata kaa tühua yáari

¹ Të senu yoreme Ananías téaka, ä jubí Safírá téamtamak éaka, buíata nénkak.

² İri yoreme ä jubímak éaka huate tómmak taahuak, juka huatek éntok, jume apóstolimmeu tójjak, İri sime hua buíata bejhua ti ámeu jíaka.

³ Huanäi jü Peero ínel au jiaahua:

—Ananías, ¿jatchíake juka Satanásta nésauhui yáuhuak juka Espíritu Santota emo bāitāu máchileka éaka? Bueitukē huate tómmak tahuaka huatek jíba äbo tójjak, İri sime hua buíata bejhua tíaka.

⁴ ¿Jatchu kaa empo ä átteakai juka buíata ke ä nénkaka? Ä nénkisuka éntok, ¿jatchē kaa jíba empo ä átteaka tatahua juka tómita, em yáa bárēu ái em yáanakē béchibo? ¿Jatchíake íkai kaa tühuata yáa báreka äak? Díostahuē aranókichiata nooka, kaa yorémemmehui.

⁵ Huanäi jü Ananías ínel ä jiai ä jíkkajaka jíba, huécheke muúkuk. Huanäi sime jume íkai jíkkajakame tüisi májhueka taahuak.

⁶ Huanäi huate yorémem jübua yoyötume jápteka, sánkompo ä bitiake yéä nuksájaka ä maäk.

⁷ Chúkula baij orata huei jáni jü Ananíasta jubí áma yépsak, kaa jünéaka jita bénak áma yeu sikāhui.

⁸ Huanäi Peero ínel au jiaahua:

—Nechē tejhua, ¿jachem ia béekipo juka buíata nénkak enchim jíakä bénasi?

Áapo éntok ínel au jiaahuak:

—Jehui, júari béekipote ä nénkak.

⁹ Huanäi jü Peero júchi ínel au jiaahua:

—¿Jatchiakem nánancha éaka juka Señorta Espíritu baitáu bábarek? Júmun äbo kaate jume em kuná máakame. Én éntokim enchi ket yeu huérianake mukílata.

¹⁰ Huanäi seep Perota guokpo huécheke muúkuk. Huanäi huame yorémem jübua yoyötume áman kimuka, juka Safírata mukílata téuhuak. Huákai éntokim ket yeu núk sájaka ä kunamak lópola ä maäk.

¹¹ Huanäi sime jume Jesucristota súaleme tüisi májhueka taahuak, éntok sime huame íkai jünériakame.

Juebena señalim kaa jaibu johuame júne yáahuak

¹² Jume apóstolim jü genteta bíchäpo juebena señalim kaa jaibu johuame johuai. Jume Jesucristota súaleme éntok, sime, jum tiöpopo Salomonta portal titéhuaakapo nau yayajjai.

¹³ Të jume kaa Jesucristota súaleme májhueka kaa ámemak emo kuúkuútiái, tem jíba buéresi tühuata áme bétana nookai.

¹⁴ Júnentaka junne juebena génte juka Señorta súaleka taahuak, oóhuim éntok jaámuchim junne.

¹⁵ İri Señorta bem súalēu buériaü yuumak. Jume kökoreme jünem bem ámet töyēumak chikti bööu yeu totojjai, juka Perota áma huam huei kia júne juka ä jékkaahuata ámeu yúma íaaka am türinakē béchibo.

¹⁶ Huame pueblom chíkola jokame bétana juebena génte jum Jerusaléniu yájjak, kökoreme huériaka, éntok yoremem espíritu jaiti machim jípureme. Huanäi sime türiak.

Jü Peero entok jü Juan guok jájahuaimme

17 Huanäi hua tiöpopo chë nésauhueme, éntok huame saducéom titéhuaakammak kateme, áa bétana éame, ä innëaka taahuak.

18 Huanärim jume apóstolim buijteboka am peréesotetebok, éntokim cárcelpo am jóiyak.

19 Të jü Señorta ángel tukaapo ámeu yepsaka, juka cárcelta puerta étapoka, yeu am sákatuak, éntok ínel ámeu jiaahua:

20 —Sájakem áman tiöpou kimuka jü gentetau nooka i bemela jíapsihuamta bétana.

21 Íkai jíkkajakam yokóriapo kethuéitana tiöpopo kimuka am ma-
jtíataitek.

Huanäi hua tiöpopo chë nésauhueme, éntok huame áamak éame, ímin juka buere yäurata nau núnnuk, síme huame Israelpo yoiyöturim. Huanärim jume apóstolim jum cárceliu nuú nésauhuek.

22 Të jume tiöpota suáyame áman jaahuákame cárceliu yájaka kaábeta áma téuhuak. Huanärim sájaka áman am téjhuak,

23 ínel jíaka:

—Lütüriapote juka cárcelta tüisi páttiatau yájjak, éntok jume sontarom ä suáyame puértam bëkatana jábuekammehui. Tëte ä étapoka éntok, kaábeta áma huáijhua téuhuak.

24 Íkai jíkkajaka jü tiöpopo chë nésauhueme, éntok jume huate áma tékiakame sáuhueme, kaachin anmáchika taahuak, álë bénasi jü tiöpota suáyammeu yäut, éntokim emo nau nátemaje ínel jíaka:

—¿Jákusa tua iri chúpnake jáni?

25 Júnëlam nokaisu senú yoreme áma yépsak ínel ámeu jíaka:

—Huame yorémem enchim pereesotekäu áman tiöpopo aneka jume géntem majtíay.

26 Huanäi hua tiöpota suáyammeu yäut ä sáuhuëummak sika áman am nuka, të kaa bëttesi ámemak aneka, buëituk juka genteta májhuey emo mamaasu máchileka.

27 Huanärim am núpaka huam buere yäurata bíchäpo yéu am jábuak. Huanäi jü tiöpopo chë nésauhueme jume apóstolimmeu ínel jiaahua:

28 —Ítapo chë, kuttílasi enchim téjhuaakai kaa júchi Jesústa bétana huemta jábeta enchim majtía sáhueka. Tem kaa itom nésauhui yáuhuak. Chë tüissem símát jum Jerusalémpo am majtiasasaka, éntokem juka juëna nokta itot jimma báare juka yoremta itom mëtebok tíaka.

29 Huanäi jü Peero éntok jume huate apóstolim ínel am yómmiak:

—Ítapo ä lütüriak juka Diosta bat itom nok chúpanakëhui yorémem itom nok chúpanakepo béppa.

30 Eme juka Jesústa kúrusit popónteboka ä mëtebok, të jü itom yoiyöhuam Dios ä jíabitetuak kókkolam násuku.

31 Jü Dios éntok, ä tóboktiaka ä bata bétana yörisi machiku ä yétchak, síme yäurata béppa ä nésaunakë béchïbo, éntok yore ä jínëunakë béchïbo, jum pueblo Israelpo jömem ä jíapsi kúakti íaaka, bem kaa tühua yáarimmecham jíókoriná béchïbo.

32 Júahuíte itapo testígom, éntok jü Espíritu Santo, hua Diosta huame ä nok jíkkajame mikähui.

33 Íkärim jíkkajaka, öómteka am sua báarei.

34 Të jum yäurata násuk senú pariseero aaney Gamaliél téaka, judíom ley am mamájtíame. Huäri kíkteka noókak jume apóstolim chúbala päkun yeu huéria nésauhueka.

35 Huanäi yéu am nuksákahuak, jü yäuratau ínel jiaahua:

—Eme oóhuim Israelpo joomem, tüisem at suuhua jita ímëi oohuimmeu enchim yáanakëubechi.

³⁶ Bueitukem jíba tua au huáate eme, jaiki huásuktiria jan huéiye senu yoreme Téudas téaka au tóboktiak buéresi jita au tékiak tíaka. Jume yoremem éntok, naiki cientotu máchika áamak chätuk. Të mëhuak huäri yoreme, huame áamak chätukäu éntok, síme chíbejtek. Huanäi huämi luútek jü ä huéetuähui.

³⁷ Chúkula jume géntem jiösiapo kimahuata taahuarimmet senu Júdas téaka, Galiléapo jométaka, ket au tóboktiak. Huanäi juebena génte ket áamak chätuk. Të ket mëhuak, huame áamak chätukäu éntok, chíbela näikim sájjak.

³⁸ Kíalíkune enchimmeu nooka ímëi oóhuim kíal enchim tojj sáhueka. Bueituk íkái ínëli huemta yorémem bétana ä huei, jíba luutínake;

³⁹ të Diosta bétana ä huéeyem kaachin ä yáanake. Jítachem suuhua; jachin aika júnem Diosta béj-reka ayúnake.

⁴⁰ Huanäi síme áa beu éaka taahuak. Tem chúkula jume apóstolim núnuka tüisi am bépsuk, éntokim kaa éntok Jesústa bétana jábemmeu am nók sáhueka am téjhuak. Huanärim am búttiak.

⁴¹ Huanäi jume apóstolim yäurata mampo yeu sájaka, tüisi al-léaka taahuak juka Diosta junëli Jesústa béchïbo jiókot máchirata am bíttuak tíaka.

⁴² Të bempo jíba chikti táapo jum tiöpopo am majtíaka taahuak, éntok jóahuat junne, juka tü nokta Jesucristota bétana huemta ámeu nokaka.

6

Guoibúsan diáconom yeu púahuak

¹ Huámechi taahuarimmet jume Jesucristota súaleme chë bürutáitek, jume griego nokta nókame jume hebreo nokta nokame béj-reka noktáitek bem jámut jókoptulam kaa tüisi bíthuä tíaka jum chikti táapo buáhuamta näikimtehuäpo.

² Huanäi jume dóoce apóstolim síme jume Jesucristota súaleme nau núnuka ínel ámeu jiaahua:

—Kaibu türínake ítapo juka Diosta noki itom am majtíäu tójako, buáhuamta itom näikimtebare béchïbo.

³ Júnentuk, eme itom hermáanom, guoibusan oóhuimem yeu púuhua enchim násuku, huame enchim símem yörëhui éntok jítat jünéame, éntok Espíritu Santota útteara ámet ayúkähui. Huanärem íkái tékilta am máknake bem ä jonákë béchïbo.

⁴ Ítapo éntokte jíba oraciompo Diostau noknake, éntokte Diosta tü noki jíba am majtíanake.

⁵ Huanäi síme áamak al-léaka tahuaka Estebanta yeu púuhuak, chikti ä jíapsimak Diosta noki súalemte éntok Espíritu Santota útteara jípuremta, éntok Felípeta, Prócorota, Nicanorta, Tímonta, Parménasta, éntok Nicolasta Antioquíapo jometa bannaataka judíom bétana éäuta.

⁶ Huanärim jum apóstolim anëu am tójjak, huamei béja choapo áme béppa mámtaka Diostau mampom am tojjak.

⁷ Jü Señorta noki chëhuasu chíbejte, jume Jesucristota súaleme éntok chëhuasu büruakai jum Jerusalémpo. Juebénaka jume tiöpopo tékiakame júne Jesucristota súaleka tahuak.

Esteban pereesotehuak

⁸ Esteban Diosta tühua at ayúkã béchïbo, éntok ä útteara ä jípurë béchïbo, señáalim kaa jaibu johuame júne johuai genteta bíchäpo.

⁹ Huanäi huate yorémem, jum sinagogampo ínel téhuaakapo jométaka: Sáihuame bem teko mámpo yeu huik-ri, huate Cireenepo jomemmaki, éntok Alejandríapo, Ciliiciapo, éntok Ásiapo jomemmak náu Estebantamak nok nássua táitek.

¹⁰ Tem kaa ä nok kóbbak, bueituk áapo tüisi jünéaka nookay, éntok jü Espíritu Santota útteara at ayúakai.

¹¹ Huanärim huate yorémem béjtuak Moiséjta béj-reka ä nokái emo ä jíkkajak ti jiau iaaka, éntok Diosta béj-reka.

¹² Júnëlim ayuka juka genteta emo tóboktituak, éntok jume yoiyötori yäut jóarim, éntok jume judíom ley am mamájtíame. Huanärim Estebantau hüanteka, ä buíseka, bem buere yäurau yéu ä tójjak.

¹³ Huanärim jume testígom aranókichi bem tákiarim jaríak. Huámëi béja ínel jiaahua:

—Íri yoreme kaa yáateka juénak nooka ï tiöpo yörihuamta bétana, éntok Moiséjta ley béj-reka.

¹⁴ Ítapo ä jíkkajak juka Jesús Nazaretpo jometa ika tiöpota au tátabnake tíamta, éntok juka Moiséjta itom boojória sáuhuëu itom au úhuanake tíamta.

¹⁵ Huanäi hua yäura entok síme jume áma jokáihui, jü Estebántat suaka Diosta ángel bénak pújbakamta bitchak.

7

Esteban áu nok-riay

¹ Huanäi jü tiöpopo chë nésauhueme jü Estebantau ínel jiaahua:

—¿Jatchu lútulai jü emo bétana nokhuame?

² Áapo éntok, ínel ä yómmiak:

—Eme ínomak huéerim, éntok eme ín áchayim, nechem nok jíkkaja. Jü itom Dios, jü tua yörisi maachi, jü itom yoyöhua Abrahamtau au yeu machíriakai Mesopotamia buíaräpo áa aneyo, ketune kee jum Haraniu ä jóateyo.

³ Huanäi ínel au jiaahua: “Em buíarapë yeu huéiye, éntok em huáhuaijrame tösime, buíarata ín enchi téjhuanakeu bíchë huéiye.”

⁴ Huanäi Abraham Caldea buíaräpo yeu sika Haraniu jóatek. Chúkula béja ä áchaihua múkuk. Dios éntok, juka Abrahamta äbo nüpak ï buíarahui én enchim jóakäpo.

⁵ Të huanäi kaita buíata ä miíkkak ímï ä átteanakëhui, kía áma ä chéptiläpo belékkanik junne Të ál-la ä mik rókaka nookak, éntok áapörík muksukäpo jume ä üusihuam ä átteanake tíaka. Të huámechi taahuarimmet Abraham ketune kaabeta üusekai.

⁶ Éntok Dios kéchá téjhuak jume at yeu sákariam kaa bem buíaräpo am jóanake tíaka, tattäbuim bétuk am jíapsinakëhui, éntok jíókot am jonähui naiki cien huásuktiapo.

⁷ Të Dios ínel ket au jiaahua: “Ínapone chúkula hua nación jiokocham josúkamtat nokta béttesi machik chúpanake Huanäi bempo huämi yeu sájaka ímï buíaräpo jóateka ín nésauhui jonake.”

⁸ Dios Abrahamtamak nokta yetchak, juka circuncisión téamta señalpo ä mákaka, jünákiachinakë béchïbo íkái nokta nau tütehuakamta bétana. Kíalíku juka ä üusi Isaacta yeu tómték, Abraham guojnaiki taáhuarim huei ä circuncidaroak. Álä bénasi ket jü Isaac juka ä üusi Jacobta

circuncidarook. Jacob éntok, ket jíba jume ä dóoce üusim ínel jume dóoce pueblo Israelta yoiyöhuam.

⁹ 'Ímëi Jacobta üusim, bannaataka itom yoiyöhuamtukaihuim, ímëri bem saiy José béppam jita jípupeiyay íari béchibom ä nénekak. Jume ä jínukame éntok, Egíptou bíchaa ä nuksájjak. Të Dios Joseta aníak,

¹⁰ éntok síme hua jíókot ä josúakä bétana ä jínëuk. Súahuata ä miíkkak, éntok juka Faraonta, Egíptopo reyta, au bíchaa türik jíapsita ä jípunakë béchibo ä aníak. Huäri éntok ä yäut yétchak jum Egíptopo ä nésaunakë béchibo, éntok ä jóapo junne.

¹¹ 'Huámechi taáhuarimmet buere tébaa siika éntok jíókot máchira jum síme Egípto buíaräpo éntok Canaán buiärapo. Jume itom yoiyöhuam kaa bem buänakeu téu máchiakay.

¹² Të Jacob jünéaka jum Egíptopo tirijkom ayukähui, jume ä üusim bannaataka itom yoiyöhuakäihuim áman sáuhuek bát huëpo.

¹³ Júchi huëpo áman am jaahuak, José béja ámeu au täyatebok jume ä sayímmehui. Júnëli jü Faraón jünëiak jábeta yoremiampo juka Joseta jometukähui.

¹⁴ Huanäi José ä áchay Jacobta áman núnutebok éntok síme jume nau huérim at yeu sákariam, síme náu setenta y cincotukay.

¹⁵ Ínëli yeu sikäpo jü Jacob jum Egíptou bíchaa siika áman jóaseka. Ámani muúkuk éntok ä üúsihuam bannaataka itom yoiyöhuakäihuim.

¹⁶ Huanäi chúkula jume bem ótahuam jum Siquem téau tóijhuak. Ámanirim mäáhuak jum sépultura Abrahamta jinnukäpo jume Hamor téamta üusimmehui.

¹⁷ 'Béja Diosta Abrahamtamak ä nokakau yechari chúpisei, jü pueblo Israel jum Egíptopo chéhuasu au büruríai.

¹⁸ Huámechi taáhuarimmet éntok, jum Egíptopo täbui rey nésautáitek Joséeta bétana kaita jünériaka, éntok ä yáarihuata bétana junne.

¹⁹ Íri rey jume itomak huérim bāitautáitek, éntok huame itom yoiyöhuam jíókot jotáitek, útteapo bem üusim jübua tómteme am guótituaka am kókkko íaaka, kaa emo am bürurianakë béchibo.

²⁰ Huámechi taáhuarimmet Moisés yeu tómték. Íkäi ili úsita Dios ámak al-léaka taahuak. Jume ä áchaihuam baij metpo núkisi bem mampo ä jípurek.

²¹ Të bempörím sékána ä ésook jü Faraonta malá ä téaka ä nüka, ä yöturiak ä asóakamta bénasi.

²² Kíalíku jü Moisés símeta majtíahuak jume Egíptopo jomem täyähui. Túisi jítat jünéaka nonokai, éntok jita tékilta júne túisi boojóriai.

²³ 'Béja cuarenta huásukturiam yúmariaka jü Moisés jume áamak huérim bitbábarek, jume Israelta üusim.

²⁴ Huämi aneka juka senuk Egíptopo jometa Israelta üusimmak huéri jíókot joamta bitchak. Të ä jínëu báreka, éntok ä jujut-ria báreka, jü Moisés juka Egíptopo jometa mäak.

²⁵ Bueítuk áapo jume áamak huérim Israelpo joomem jünémáchilei juka Diosta jum mampo bem jípuhuä bétana am jínëunakëhui áapörík béchibo. Të bempo kaa at jünéaka taahuak.

²⁶ Yokóriapo jü Moisés guoi yorémem Israelpo joomem ket nau nássuame téuhuak. Huanäi emo am tójaka, nau am al-leë íaaka, ínel ámeu jiaahua: "Eme nau huéri; ¿jatchíakem nau nassua?", ti ámeu jiaahua.

27 Huanäi hua seenu ä sai bébame Moiséjta yüaaka ínel au jiaahua: “¿Jábesu enchi itou yäut yéchala?”

28 ¿Játchë nee ket më báare, tuuka huaka Egiptopo jometa em mëakä bénasi?”, tau jiaahua.

29 Íkai jíkkajaka jü Moisés búitek Madián buíarau bícha. Huämi anek kaa áma jométaka, éntok huämi guoyim üúsek.

30 ‘Chúkula júchi cuarenta huásuktiriam huéy, jum kaa jóata bëmu Sinaí káuhui téamta náapo ä aney, jü Diosta ángel áu yeu machiriak juya zarzá téamta béetëpo.

31 Jü Moisés at guómtek hua ä bíchakäubechi. Huanäi au rúkteka tüisi ä bí báarey, jü Señor ínel au jiaahua:

32 “Ínapone jü em yoiyöhuam Dios, Abrahamta, Isaacta, éntok Jacobta Dios”, tau jiaahua. Huanäi jü Moisés májhueka au yöo táitek, éntok kaa ä bí báarey.

33 Jü Señor éntok, júchi ínel au jiaahua: “Emoë bocha yétcha, bueítuk jü buíya em at huéekäu yörisi maachi.

34 Ínapo jum Egiptopo juka jìokot máchiraata ín génte bíchäu jüneria, éntok jíokot jíamtane jíkkajaka, äbo kóm siika am jínëu báreka. Júntukë inou rukte. Énchine áman jaa báare jum Egíptohui”, táu jiaahua. Bempo Moisejta omoutek ínel au jiaka jabetesu enchi itou yaurapo yechala.

35 ‘Junaköri bempo juka Moiséjta omóutek, ínel au jiaka: “¿Jabetesu enchi itou yauräpo yechala?”, kaa ámeu ä yäuttu íaaka junne, jü Dios jíba ä yäut yáaka ámeu ä bíttuak am jínëunakë béchìbo, hua ä ángelhua juya zarázata béetëpo au ä nokákápámani.

36 Ìri Moisés ínel jume itom yoiyöhuam jum Egíptopo yeu núk siika, señaalim kaa jaibu johuame joaka huämi buíapo, éntok Mar Rojopo, éntok huám júya ániapo, cuarenta huásuktiapo ä núnübuakäpo.

37 Ìri Moisés ínel jume Israelta üusimmeu ínel jíahuak: “Jü Dios senu profheetata enchimmeu bíttuanake enchim sailammet yeu simriata, ín enchimmeu bíttuahuakä bénasi. Huákärem nok jíkkaja”, ti ámeu jiaahua.

38 Ìri Moisés ínel ket hua áman júya ániapo itom yoiyöhuammak anekame, éntok jü Diosta ángeltamak ettejhuakäme jum Sinaí káhuichi, nokta áy jíapsihuatma áa bétana mabetaka itou ä tö simnakëhui.

39 ‘Të huame itom yoiyöhuam juka Moiséjta kaa nok chupa báreka ä béj-reka sájjak, éntokim notti báreka eiyai Egiptou bícha.

40 Huanärim Aróntau noókak ínel au jíaka: “Diosimte enchi itom yáaria íaa böota itom téjhuanakeme, bueítukte kaa jüneya jita bénak jü Moiséjtau sikähui, hua Egipto buíaräpo itom yeu nuksikámtahui.”

41 Huanärim beceerota yáaka ä dios yáuhuak, éntokim animaalim súaka áu am buíssek, ofrendapo. Huanärim tüisi al-leaka taahuak huaka bem mámammea yáata yöreka.

42 Huanäi jü Dios bempólaim tójjak. Jume chókkim téhuekapo ayúkame am yörinakë béchìbo júne kíal am tójjak, jum profétam librompo ínel ä jíä bénasi:

¿Jatchu eme, génte Israelpo joome, animaalim súaka inou am buíjnake jáku

áman juya ániapo cuarenta huásuktiapo rejteka?

43 Katem inou am buísse, ál-lem juka enchim dios yáarítai am buíjnake, éntokem juka enchim yáari Molók téamta áma kátekäu núnübuak,

éntok juka dios Renfán téamta chokki, huámëi enchim yáarim yöri báreka.

Júkai enchim yáakä béchibone enchim buíaräpo enchim yeu béebaka jum Babiloniä teäpo huám bíchaa enchim bíttuanake.

⁴⁴ 'Huämi mekka aniapo jume itom yoiyöhuam juka karpa káata jípurei jume tetta cháchaij-rim leyta áma jiojteri bem áma ëriähui. Íiri yáahuak Diosta juka Moiséjta sáhuekä pámani bueítuk jü Dios hua áapörík, Moiséjta, bíchakäu bénak ä yáa saúhey.

⁴⁵ Íkã kárita jume itom yoiyöhuam mabétak, éntokim Josuétamak kateka júne jíba ä huériai huate naciónim buíarau kimuboka, Diosta yeu béebakähum bempörim juka buíata mak báreka. Júnëlim jíba ä jípurek juka rey Davidta nésahuëu tajti.

⁴⁶ Jü rey David éntok, Diosta bétana tühuata jájamek. Huanäi tiöpota yáa bábarek juka Jacobta Dios áma jóanakëhui. Të Dios kaa ä yaä iäk.

⁴⁷ Huanäi jü Salomón ä yáuhuak juka Diosta káari.

⁴⁸ Juka Dios síme béppa yörisi machik kaa kari yorem yáaripo ä jójjoai junne, profétata áa bétana ínel jiä bénasi:

⁴⁹ Jü téhueka kia hua ín áma yeyésäu bénasine ä eria, juka buíata éntok, ín at guóguokëu bénasi.

¿Jáichinakësa júntuk jü káari enchim nee yáarianakëhui?, ti jiaahua jü Señor,

éntok, ¿jáichinakësa jü ín at jimyórenakëhui?

⁵⁰ ¿Jatchu kaa ínapo símeta juka ayúkamta yáala jáku?

⁵¹ 'Të emëe —ti ámeu jiaahua jü Esteban— jíbem ínel kaa Diosta noki jíkkaij báare, huame Diosta kaa täyame bénasi, éntokem áme bénasi jíapsa. Jíbem enchim yoiyöhuam bénasi mamachi.

⁵² ¿Jábe profétatasum kaa jíokot yáuhuak huame enchim yóyöhuam? Bempo huaka tua lütüriata joamta yebíjnake bétana bannaataka nokakame súuhuak. Én éntok, huákäi yepsak, eme yäurata mámpo ä yéchaka ä mëtebok.

⁵³ Eme jume Diosta ángelesim mampo leyta mabétaka júnem kaa ä nésau páman kaate.

Jü Esteban sussutti máahuakä mëhuak

⁵⁴ Íkärím jíkkajaka, jü Estebantau öömteka támim kumeka tahuak.

⁵⁵ Të jü Esteban, Espíritu Santota at anë béchibo, téhuekau reémtéka juka Diosta ujoyória bítchak, éntok juka Jesústa Diosta bátam bétana huéekamta.

⁵⁶ Huanäi ínel jiaahua:

—¡Juyú! Áman téhuekapone juka Yoremta Üusi titéhuaakamta Diosta bata bétana huéekamta bítcha.

⁵⁷ Të bempo emo naka páttiaka, kusisi cháchayeka áu huántek.

⁵⁸ Huaärim ä buíseka, jum puéblopo yeä nuksájaka, áman päkun ä mamáataitek ä mëbáreka. Jume ä nátuakame éntok, juka bem sanko béppa huemta jóiyak, senu yorem jübua yötumta, Saulo téamta, guokpo ä jóiyak ä suaya iaaka.

⁵⁹ Huanäi jü Esteban mamáahuaka ínel Diostau buaanak:

—Señor Jesús, ín jíapsine em mampo yétcha, aké ä mabeta.

⁶⁰ Huanäi tónommia kíkteka, kusisi chayeka ínel jiaahua:

—Señor, íkã kaa tühuata am yáakä násuk junne, Akë am jiokore.

Ínëli jíaka muukuk.

8

Saulo jume Jesucristota súaleme guók jájasey

¹ Saulo éntok, ámemak ä türek Estebanta mēnä bétana.

Huäri taahuarit jume Jesucristota súaleme buéresi guokjájja táitek jum buere joära Jerusalémpo. Huanäi síme áachim chíbejtek jum Judéapo éntok Samaria buiärapo, të jume apóstolim jíba kaakum sájjak.

² Huate yorémem tü jíapsekame juka Estebanta maäk, éntokim tüisi ä buan-riak.

³ Saulo éntok, jíba bénasi jume Jesucristota súaleme guok jájjasei jóahuat kikkibákeka; oóhuim éntok jaámuchim júne áma yeu huiikei am huíksimeka cárceľiu am toij báreka.

Jü tü nooki Jesucristota bétana huéeme jum Samáriapo nókhuak

⁴ Të jume Jerusalémpo yeu tennékame juka Diosta tü nooki kia jak bem katé páman ä noksakai.

⁵ Felipe, ket ámemak aneĩhui, jum senu pueblo Samariau bíchaa siika ámani Crístota bétana ámeu noktáitek.

⁶ Huanäi jü génte au nau yayájaka, síme jü Felípeta nokáubet suaka ä jíkkajai, juka kaa jaibu johuamta ä joäu bíchaka.

⁷ Bueituk juebena géntem diáblom ámet kimúlatukäu tütüriai. Huámēi diáblom éntok, kusisi chayeka ámet yeu sásakai. Éntok juebena genteta káraktilamtaka, éntok lolöimtaka junne tütüriai.

⁸ Júnēli béja huämi puéblopo síme tüisim al-léaka jíapsai.

⁹ Senu yoreme áma aaney Simmom téaka, bannaataka juka móriata tekipánoaka huämi puéblopo, éntok juka genteta Samáriapo jometa baitáttáhuakä, buere jita au täya tíaka.

¹⁰ Símetaka at suaka ä jíkkajai, ríikom éntok polóobem junne, ínel jíaka:

—Í yoreme tua juka Diosta útteara jípure.

¹¹ Tüisim ä nok jíkkajai, bueituk móriay bínhua táapo am baitáttáhuai.

¹² Tēm ä susualek juka tü nokta Felípeta ámeu nokako, Diosta bem jíapsipo nésaunake bétana, éntok Jesucristota téhuam bétana, oóhuim éntok jaámuchim júne emo batötebok.

¹³ Huanäi jü Simmom kéchá súsualeka au batötebok. Huanäi jü Felípetamak naa hueetáitek, huame señáalim kaa jaibu johuámmet guómtilatata ä mabéttuanake.

¹⁴ Jume apóstolim buere joära Jerusalémpo aneme jünéaka jume Samáriapo joomem ket juka tü nokta Jesucristota bétana huenta am mabétakähui, Perota éntok Juántam áman jaásek.

¹⁵ Ámanim yájaka Diostau buaanak jume Samariapo joomem tü nokta súsualekammet juka Espíritu Santota ayunakē béchíbo.

¹⁶ Bempo juka Señor Jesústa súaleka emo batötebolatukai, të jü Espíritu Santo ketune kaabetau jee kom yuumai.

¹⁷ Huanäi juka Perota éntok juka Juanta choápo áme béppa mámtek, jü Espírtu Santo ámeu kom yuumak.

¹⁸ Huanäi jü Simmom jume apóstolim bíchaka jü gentetat choápo béppa mámteka juka Espíritu Santota am mabéttuayo, tómita am makróktaitek

¹⁹ ínel ámeu jíaka:

—Nechem kéchá makka júkai uttearata, éläpone ínapo ket jábetat choápo béppa mámtek juka Espíritu Santota ä mabéttuanake.

²⁰ Huanäi Peero ínel au jiaahua:

—Jü em tommi emo beu kaitäpo tahuánake, bueitukë juka Diosta yore mikäu tómiay jíjinuhüä bénasë eiya.

²¹ İ tékil kaa emo béchïbo näikiari, bueituk jü em jíapsi kaa türi Diosta bíchäpo.

²² Émoë jíapsi kúaktia kaa tühuata em éä béchïbo. Dióstahuë buaana, jamak júne enchi jíókorinake em juëna éerim béchïbo.

²³ Bueitukne júneiya síkara chibúraapo bénaku em anëhui, kaa türiku, éntok juka juënaraata peréesota súmatuka bénasi enchi jípurëhui.

²⁴ Huanäi Simmom ínel ä yómmiak:

—Ino béchïbem Señortau oraciompo buan-ria juka enchim inou nokákäü kaa inou huéenakë béchïbo.

²⁵ Chúkula jume apóstolim juka Jesucristota yákäü bem bíchakäü bétana noksuka, éntok Diosta noki bétana, yeu sájaka jum Samaria buíaräpo juebena puéblom bëkatana juka tü nokta Jesucristota bétana huemta noókak. Huanärim júchi nóttek Jerusaléniu bícha.

Jü Felipe éntok jü yoreme Etiopíapo joome

²⁶ Chúkula, jü Señorta ángel Felípetau yepsaka ínel au jiaahua:

—Jum suriu bíchë huéiye, jü böo Jerusalémpo kom bökamtachi, pueblo Gazä téäu bíchaa huémtachi.

İri ájária jü böo jum juya ániapo áman huéeme.

²⁷ Huanäi Felipe áman bíchaa siika. Jum ä huë páman éntok, senú yoremta Etiopíapo jometa bitchak. İri yoreme eunuko ti téttehuaahuai. Áapo buéresi tékiakai, jum Etiopíapo jámut yäut, Candace téamta, tomi suayai, të Jerusaléniu aaney áman oraciompo Diostau nok báreka.

²⁸ İri yoreme nóttilatata hueiyei ä buíaräu bícha. Ä carropo yejsímeka jü libro profeta Isaíasta jïojtekäü noksimei.

²⁹ Huanäi jü Espíritu Santo Felípetau ínel jiaahua:

—Jü karohuë rukte.

³⁰ Huanäi jü Felipe au rúkteka juka nokta jíkkajak jum Isaíasta libropo ä nokähui. Huanäi ä temajek:

—¿Játchë at júneiya jü em nokäubechi?

³¹ Huä yoreme éntok, ínel ä yómiak:

—Èe, ¿jachisune at júnenake, bueituk kaabe nee ä téjhua mátxhi?

Huanäi Felípetau noókak áma ä jámuka áa náapo áa yejte sáhueka.

³² Huä jïojteri ä noksímëu éntok, ínel jiaahua:

Kabarata bénasi mëboka huériuhuay.

Juka kabárata síkahuakä kaa áa buaná bénasi, kaa jálek.

³³ Ä tü yóremtukánásuk júne jïokot jo súuhuak,

éntok kaa lütüriata yáariahuak.

¿Jábesu huame at yeu sákariam bétana noknake jáni?

Bueituk ímï buíapo ä jíapsi úhuaahuak, tiahua hua jïojteri.

³⁴ Huanäi jü eunuko titéttehuaahuame Felípetau ínel jiaahua:

—Nechë tejhua, ¿jábeta bétanasu íkái nooka jü profeta, áa bétana o jábe táabuik bétana?

³⁵ Huanäi Felipe jïojterita ä nokäumak au ä naatek juka tü nokta Jesústa bétana huemta.

³⁶ Huanäi huam báam ayúkä páman kateka jü eunuko titéttehuaahuame ínel jiaahua:

—Imi báam aika, ¿játchune kara imi batöhua?

³⁷ Felipe ínel au jiaahuak:

—Anáka chikti em jíapsimak enchi ä súaleyo.

Huanäi hua yoreme ínel ä yommiak:

—Jéehui, ínapo ä súale juka Jesucristota Diosta tua ä Üusitukähui.

³⁸ Huanäi juka carrota kéchateboka, kom chéptekam náuhuichika bäau kiímuk. Huanäi Felipe ä batöak.

³⁹ Huam bäpo yéu am sájak, jü Señorta Espíritu juka Felípeta sékana bíchaa nuksiika. Jü eunuko éntok, kaa júchi ä bitchak, të al-leaka júchi ä böo nüka.

⁴⁰ Jü Felipe éntok, jum Azótöpo aneka jünëak. Huanäi jum puéblom bëkatana huerámaka juka tü nokta Jesucristota bétana huemta nookai. Júnensu pueblo Cesareau yépsak.

9

Saulo Diostau bíchaa jíapsi kúaktek

(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

¹ Saulo éntok, jíba bënasi huame Señorta súaleme suabáreka eiyai. Kíaliku hua tiöpopo chë nésauhuemtau siika,

² jiösiata áu mak iäka útteata ä máknakemta Damascopo judíom nau yayajäpo kibákbáreka jume tü nokta Jesucristota bétana huemta súaleme áma járiubáreka, am pereesoteka buere joära Jerusaléniu am huéria béchíbo, oóhuim, éntok jáamuchim junne.

³ Të béja böot huéeka, huam pueblo Damascou jëla ä huéi, sej chukti téhueka bétana jü machiria útteaka kom sika, nate chíkola ä machíriak.

⁴ Huanäi Saulo buíapo huétchek, éntok senuk au nokamta jíkkajak ínel jáamta:

—Empo Saulo, ¿jatchíake nee guokjájase?

⁵ Huanäi Saulo nátemajek:

—¿Jábesaë empo, Señor?

Huäri éntok, ínel au jiaahua:

—Ínapone Jesús, hua em guokjásëhui. Kíalë émpöisu kökosi emo johua, juka buesta sísiiguok buahuíta témmü bënasi.

⁶ Saulo éntok, mauj-rimmea au yoaka ínel jiaahua:

—Énsu Señor, ¿jítasune yáanake?

Jü Señor éntok, ínel au jiaahua:

—Yejtéke áman pueblou huéiye. Huämire téjhuaana jita em yáanakëhui.

⁷ Jume yorémem Sáulotamak katëu éntok, tüisi guómték juka nokamta jíkkajaka të kaábeta bíchaka.

⁸ Huanäi Saulo yejteka au puj étapok jiöbe, të kaa bíchaka taahuak. Huanäi jume áamak katéihuim mampo ä buíseka ä nuksájjak jum Damascou bícha.

⁹ Huämi aaneka baij táapo kaa bíchaka, kaa jibuäka, éntok kaa jëyeka.

¹⁰ Damascopo éntok, senu yoreme Jesucristota súaleka jóakai Ananías ti téhuakä, huáahuí Señor au yeu machíriak tenkupo bënaku, éntok ínel au jiaahua:

—¡Empo Ananías!

Áapo éntok ínel ä yommiak:

—Imne aane, Señor.

¹¹ Huanäi jü Señor júchi ínel au jiaahua:

—Huä böo Derecha ti téhuaakamtau bíchë huéiye. Huanärë Judasta jóapo senu yoremta nátemaje Társopo jometa, Sáulo ti téhuakämta. Áapo oraciompo Diostau nooka ééni,

¹² éntok senu yoremta Ananías ti téhuakämta, tenkupo bitchak au kibákeka choápo béppa at mámtékamta júchi ä bínnakë béchïbo.

¹³ Íkái jíkkajaka Ananías ínel jiaahua:

—Señor, juebénakam nee ettéjhuaríala íri yoremta bétana, jáchin machisi huaka kaa tühuata jume enchi súalemmeu ä yáakä bétana jum Jerusalémpo.

¹⁴ Én éntok imí äbo yebísise útteata máktaka jume tiöpopo tékiakammeu nésauhueme bétana síme huame enchi yöreme peréesoteka am huéria báreka.

¹⁵ Të jü Señor ínel au jiaahua:

—Ámanë huéiye, bueítukne júkái yoremta yeu púala ino bétana ä noknakë béchïbo, jume judíommehui, éntok kaa judíommeu junne, éntok bem réyimmehui.

¹⁶ Ínapone au ä yéu machírianake símeta ä jünérianakë béchïbo jáchin machisi yuun jíokot máchiraata ä bínnakëhui nee ä súalekä béchïbo.

¹⁷ Huanäi Ananías áman siika jum Sáulota anëhui. Au yepsaka, choápo béppa at mámtéka, ínel au jiaahua:

—Empo Saulo ín hermáano, jü Señor Jesús, hua böot em huë páman emou au yeu machíriakame, nee äbo emou jaásek júchi bénasi enchi bínnakë béchïbo, éntok juka Espíritu Santota émot ayúnakë béchïbo.

¹⁸ Huanäi seep puj beata bénaka sóokteka kom huáttek, ínëli júchi bíchaka taahuak. Huanäi Saulo kíkteka batöhuak.

¹⁹ Chúkula béja jíbuäka júchi úttéutuk. Huanäi jaiki táapo jáni jume Jesucristota súaleme Damascopo jóakammak taahuak.

Saulo jum Damascopo noókak

²⁰ Huanäi béja Saulo jum judíom nau yayajäpo jume géntemmeu noktáitek juka Jesústa tua Diosta Üusi tíaka.

²¹ Síme jume ä jíkkajakame at guómtéka tahuak, éntokim ínel jiaahua:

—¿Jatchu kaa íri yöreme ínel jum Jerusalémpo jume Jesústa súaleme guokjájaseïhui? ¿Jatchu kaa íri hua äbo yepsaka am peréesoteka am huéria báareïhui jume tiöpopo tékiakammeu nésauhueme mampo am joa báreka?

²² Të Saulo chëhuasu kaa májhueka ámeu nooka, am jünéetuaka juka Jesústa Crístotukähui Diosta yeu púari. Júnëli jume judíom Damascopo jóakame béja kaachin anmáchiakai.

Saulo judíom mampo au yeu huikkek

²³ Juebena taáhuarim simsuk, jume judíom nau ettéjhuakä juka Sáulota mëbábarek,

²⁴ të áapo ä jünériak. Taáhuarit tukáarit naabúrujtim jum puértampo pueblou kíkimuahuäpo ä jójottuai ä mëbábareka.

²⁵ Të jume Jesucristota súaleme jum buëuru huäriipo ä yéchaka, tukáapo jü taapia yari puéblota chíkola bökamta huáitana kömä yétchak. Júnëlim áma yeu ä huikkek.

Saulo Jerusalémpo aaney

²⁶ Saulo Jerusaléniu yepsaka jume Jesucristota súalemmeu rúkteka ámemak anbáarei jiöbe, të sime ä majhuëi kaa jünéaka áapörik béja juka Jesucristota súalëhui.

²⁷ Të júnentaka júne Bernabé áman ä nuk sika jume apóstolimmeu ä täyatebok, am ettéjhuariak jachin Saulota Señorta bíchakähui jum böochi, éntok jachin Señorta áapöriku, Sáulotau, ä nokákähui, éntok jachin áapörik, Sáulota, kaa májhueka Jesústa bétana géntemmeu ä nokákähui jum Damascopo.

²⁸ Huanäi jübua Saulo Jerusalémpo taahuak, éntok ámemak naa hueetáitek.

²⁹ Kaa májhueka Señorta bétana nookai jume griego nókammak ettéjhuakä, éntok ámemak nok nássuaka. Të ímëi jachin ayuka bem ä mënakeu jaríai.

³⁰ Huame hermáanom éntok, íkai jüneriakam Sáulota buere joära Cesareau tójjak, huämi éntokim buere joära Tarsou bíchaa ä bíttuak.

³¹ Huanäi huámechi taáhuarimmet jume Jesucristota súaleme jum Judea buíaräpo, Galiléa buíaräpo, éntok Samaria buíaräpo aneme yantelakam al-leaka jiápsay, éntokim chëhuasu óusi eiyay. Diosta yörekam jiápsay, éntokim Espíritu Santota úttiäray chëhuasu emo büruriay.

Eneas káraktilataka türiak

³² Peero jume Jesucristota súaleme bëkatana huerámaka jume pueblo Lídapo jóakammeu ket nóitek.

³³ Huämi senu yoremta bitchak Enéas ti téhuakamta, guojnaiki huásuktiapo kökoreka bökai, bueituk káraktilatukai.

³⁴ Huanäi Peero ínel au jiaahua:

—Empo Eneas, Jesucristo em kökoa bétana enchi tüte. Yejtekë em at böyëu tóboktia.

Huanäi Eneas sep yéjtek.

³⁵ Ínëli sime pueblo Lídapo jóakame ä bitchak, éntok jume pueblo Saronpo jóakame, éntokim juka bannaataka bem súalëu tójaka juka Señorta súaleka taahuak.

Dorcás múkuka júchi jíabitek

³⁶ Huámechi taáhuarimmet jum pueblo Jópë teäpo senu jámmut aaney Jesucristota súaleka Tabitä ti téhuaka, griego nokpo Dórcas tíau báare. Íri jámmut jíba tühuata joaka jiápsai jume jíókot éame aníaka.

³⁷ Júnaksu éntok huámechi taáhuarimmet Dórcas kökori huécheka muúkuk. Chúkula jü ä takahua úbahuaka jum kari senuk béppa kátekäpo tékhuak.

³⁸ Jü pueblo Jópë tíame Lidau kaa mekka taahuai jum Perota anéïpo. Huanäi jume Jesucristota súaleme jünéaka áapörik áma anëihui, guoi yorémemim au jaásek ínel au jiáu nésauhueka:

—Lauté äbo huéiye ími pueblo Jópehui.

³⁹ Huanäi Peero ámemak siika. Áman ä yepsákim jum kariu takáhuata bökäu ä nuk kíimuk. Huanäi sime huame jámut jókoptulam áa chíkola tápunaka sóoti buaanai, éntokim huaka sánkota Dorcasta ketune jiápsaka ä supe yáarim ä bíttuak.

⁴⁰ Huanäi Peero sime huame áma aneme yeu sákatuaka, tónommia kíkteka Diostau oraciompo nookak. Huanäi huaka mukilata bíchaka ínel jiaahua:

—Empo Tabita, yejtëe.

Áapo éntok pujteka, Perota bíchaka, yéjtek.

⁴¹ Huanäi mampo ä buíseka ä ketchak. Huanäi jume hermáanom éntok jámut jókoptulam núnuka bem bíchápo ámeu ä ketchak jiápsamta.

⁴² İri sime jü pueblo Jópepo jüneriatuk. Huanäi juebénakam Señorta súaleka taahuak.

⁴³ Büru taahuarimpo huämi pueblopo taahuak, Peero, senu yoreme huaka beata búabualkotemta jóapo, Simmom ti téhuakame.

10

Peero éntok Cornelio

¹ Jum Cesarea puéblopo senu yoreme Cornéliö ti téhuaka jóakai, sontaróapo senu batallón Italiana ti téhuaakapo capitántaka.

² Huäri yoreme tüisi tü yóremtukai, Diosta yörei, éntok sime ä familiahua junne. Jume judíommeu yún tómita lilimojnay, éntok chikti táapo oraciompo Diostau nonokay.

³ Séjtul kuptei, bájim jiai jáni, tenkumta bénasi éaka machisi juka Diosta ángel bitchak jum ä anëu au kibákeka, ínel au jáamta:

—¡Empo Cornelio!

⁴ Júnëli au ä jiai Cornelio éntok, tua at puseka taahuak tüisi guómtilatata. Chúkula béja ínel au jiaahua:

—¿Jáchisë jiaahua, Señor?

Jü Diosta ángel éntok, júchi ínel au jiaahua:

—Huä oraciompo Diostau em nókahui, éntok limojna em yáari póobem béchibo, Diosta bíchápo türi.

⁵ Láuté áman pueblo Jópe téau yorémem jaáseka Símonta am núnutua, jú Peero ti ket téhuakamta.

⁶ Áapo senu Simmom huaka beata búabualkotemta jóapo aane, bahue mayoat jóakame. Huäri enchi téjhuaanake jita em yáanakëhui.

⁷ Juka Diosta ángel simsuk, Cornelio guoi yorémem ä sáuhuëhuim núnnuk, éntok huépul sontarota tüisi Dios huáatemta éntok át ä jiapsekähui.

⁸ Huámëi simeta huaka ä bíchakäu éntok ä jíkkajakäu am ettéjhuariasuka áman pueblo Jópë téau am jaásek, Simmom Perota anéihui.

⁹ Yokóriapo ímëi yorémem béja hua pueblo Jópë téau kaa mekka katéi, tua lúl-la káteko Peero kárit bem áma kókocheú jikáu jámuk oraciompo Diostau nók báreka.

¹⁰ Huanäi tüisi tébäureka jibuä báarei, të juka buähuaamta kee buasei, tenkumta bénasi éaka jita bitchak.

¹¹ Kia sábanam bénam naiki eskinapo huitérekame téhueka bétana kom huéeme bitchak.

¹² Huämi sábanam bénaku huikíchim, éntok bakóchim, éntok sime animáalim náikim guókekame kaatei.

¹³ Huanäi senuk au nokamta jíkkajak ínel jáamta:

—Peero, júmëi animáalimë súaka am buäye.

¹⁴ Të Peero ínel ä yómmiak:

—¿Jatchíaka, Señor? Ínapo jauhuey júne Diosta bíchápo jaiti machik kaa buäla.

¹⁵ Huanäi júchi ínel au jáamta jíkkajak:

—Juka Diosta tütekahui katë jaiti máchï tíiya.

¹⁶ İri báisi nat chätuka au kom yúmak. Huanäi huame sábanam bénaka júchi téhuekau jikáu nóttek.

17 Huanäi juka Perota jü ä bíchakäubet kaa ä al-leai jítasu bénak huákäi nokbárëihui, jume yorémem Corneliota bétana au jaahuakame juka Símonta jóa nátemajeka kateme jü kári puertau yájjak.

18 Huanärim áman yájaka kusisi nokaka nátemajek senuk Simmom ti téhuakamta áma anë bétana, ket Peero ti téhuakame.

19 Të juka Perota hua ä bíchakäubet ketune kaa ä al-leai, jü Espiritu Santo ínel au jiaahua:

—Baij yoremem im enchi jaría.

20 Kómë siká ámemak huéiye kaítat jachin éaka, bueítuk ínapone emou am jaásek.

21 Huanäi Peero ámeu kom siika huame yorémem Cornéliota au jaásekäumehui. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone ájaria jü enchim jariähui. ¿Jítasem nübok?

22 Bempo ä yómmiak:

—Jü capitán Cornélio äbo itom jaásek, ïri yoreme tü yóreme éntok Diosta yöre íkai síme jume judíom ä tü éttejhua, éntokim ä nakke. Senu Diosta ángel ä téjhuaq enchi ä núnotebo sáhueka ä joau enchi hueë iaaka.

23 Huanäi Peero kariu am kimaka, áma am tahuáriak áamaki huäri tukarichi. Yokóriapo béja ámemak siika, éntok huate hermáanom Jópepo joome.

24 Júchi yokoriapom béja Cesareau yájjak. Huämi Cornelio am boobíchaïhui ä huahuájim éntok amiigom ä nákéhuim áman nau núnulataka.

25 Juka Perota ä joau yepsak, Cornelio au yeu siká ä mabétak, éntok tónommia kíkteka ä yörek.

26 Të Peero ä kétchak ínel au jíaka:

—Kíktë. Katë inou mújmujte. Ínapo ket emo bénasi yoreme.

27 Huanäi au noksímeke, kariu kibákeka juebena géntem áma nau yáij-lame téhuak.

28 Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Eme jüneiya itom jume judíom, hua itom boojóriäü béchïbo, kaa ä türiakähui jume kaa judíommak itom ito türinakëhui, éntok bem joau itom kikkimunakëhui. Teé én jü Dios nee téjhuaq íkai ínëli huemta au tü yáak tíaka, itom kaachin ito érianakë béchïbo.

29 Kíalíkune téjhuaahuaka sep äbo siika kaachin éaka. Én éntokne jünee péiya jita béchïbo ín äbo núnuhuakahui.

30 Huanäi Cornelio ínel au jiaahua:

—Naiki taáhuarim huéiye ínapo imi ín jóapo aneka ayúunai, éntok kupteu bícha, ínneak jáni, nee Diostau oraciompo nokayo, itom ä boojóriä bénasi, senu yoreme béloj tópapäti anemta sánkoka inou au yeu machíriak.

31 Huanäi ínel inou jiaahua: “Empo Cornelio, hua Diostau oraciompo em nokähui, éntok hua em limojna yári póbem béchïbo Diosta bíchápo türi.

32 Láuté áman pueblo Jopë téäu yorémem jaaseka Símonta am núnutua, huaka ket Peero ti téhuakamta. Áapo senu Simmom huaka beata búabualkotemta jóapo aane, bahué mayóat jóakame. Huäri äbo yepsak enchi téjhuanake jita em yáanakëhui.”

33 Júnëline sep áman enchi jariutebok. Én éntoke itou yépsak. Tüisite enchi ä baisauhue. Ente síme imi aane Diosta bíchápo enchi nok jíkkaj báreka simeta juka Diosta enchi itou nok iähui.

Peero jume Corneliota jóapo anemmeu nookak

³⁴ Huanäi Peero ínel ámeu jiaahua:

—Én ál-lane jüneiya lútula huëpo juka Diosta síme yorémem nánancha ériähui,

³⁵ éntok jita naciónpo ä jométuk junne juka ä yöremta éntok tühuata joamta ä nákehui.

³⁶ Dios juka Jesucristota jume Israelítammeu kom bíttuak, huaka símem béppa nésauhemta, ámeu ä nok iaaka yanti jíapsihuamta bétana.

³⁷ Eme béja tüisi ä jüneria huaka judíom buíaräpo síme át yeu sikamta jum Galiléa buíaräpo naateka juka Juanta jume géntemmeu noksuko éntok am batösuko.

³⁸ Éntokem jüneiya kétchi jachin Diosta Jesús Nazaretpo jometa Espíritu Santota útteara ä mikákähui, éntok jachin áapörík huaka tühuata josúkähui jum náasä sikäpo, éntok huame diáblota mampo aneka kökoreme ä tütekähui. Íkai johuai bueituk Dios áamak aaney.

³⁹ Ítapote símeta juka Jesústa yáakäu bitchak, kia huam Judea buíapo éntok Jerusalén puéblopo junne. Chúkula éntokim kúrusichä popónaka ä mäak.

⁴⁰ Të Dios júchi ä jíabitetuak baj taáhuata huéeyo, éntok itou yéä machíriatuak.

⁴¹ Kaa síme géntemmeu au yeu machíriak, itou jíbba, huame bannaataka Diosta yeu púari én áa bétana nok iaahuame. Ítapote kókoolam násuk ä jíabitesuk áamak jibuäk, éntokte áamak baa jëka.

⁴² Éntok itom téjhuak géntemmeu itom nok sáhueka, juka Diosta Jesústa ä yäut yéchakä bétana jume jíapsammet nokta ä chupa iaka, éntok jume kókkolammechi.

⁴³ Éntok chë bannaataka ket síme jume profétam iri Jesústa bétana noókak síme jume ä súaleme bem Dios bejrimmet bem jiókorinä tíaka.

Jü Espíritu Santo jume kaa judíommeu júne kom yuumak

⁴⁴ Ketune juka Perota ámeu nokaisu, jü Espíritu Santo síme huame ä nok jíkkajammeu kom yuumak.

⁴⁵ Huame Israelitam Jesucristota súaleme Perotamak áma yáij-latukäu éntok, at guómtlamtaka taahuak juka Espíritu Santota ket huame kaa judíommeu júne kom yumák tíaka.

⁴⁶ Júnëlim ámet jüneiyai juka Espíritu Santota ámeu kom yumákä bétana, täbui nokpo am nokái am jíkkajaka, éntok buéresi Diosta am úttileyo.

⁴⁷ Huanäi Peero ínel jiaahua:

—¿Jatchu jábe ára ëe támeu jiaahua ímëi yorémem emo batönakë béchïbo? Bueituk jü Espíritu Santo ámeu kom yuumak itou kömä yúmakä bénasi.

⁴⁸ Huanäi Jesucristota bem súalekä béchïbo am batö nésauhuek. Chúkulam Perotau nookak elapo jaiki tápo júne ámeu ä tahuá sáhueka.

11*Peero ä tékil ministerio jume Cristota sualhuäpo nau animmeu ä ettejhua buere joära Jerusalénpo*

¹ Jume apóstolim, éntok jume huate hermáanom Judea buíaräpo anéihum, juka noktam jíkkajak kaa judíomtaka junne ket juka tü nokta Jesucristota bétana huemta súalekähui.

² Huanäi juka Perota júchi Jerusaléniu yepsak, jume judíom Jesucristota súaleme ä béj-reka nookai.

³ Akim ä temajek:

—¿Jatchíake huame kaa ito bénasi judíommak aaney, éntoke ámemak jïbuäk?

⁴ Huanäi jü Peero ä naatekäpo naateka simeta huaka áma yeu sikamta am ettéjhuariaka, ínel jiaahua:

⁵ —Ínapo jum pueblo Jópë teäpo aaney, huanäine Diostau bua-naka tenkumta bénasi éaka jita bitchak. Huämíne kia jita buëuru sábanam bénam bitchak téhueka bétana kom huéme, naiki eskinampo huitérekame, inou kom nóinoiteme.

⁶ Huanäine am bíchaka jítasu áma ayuk jäni ti éaka ámet suúhuak. Júmëisune animáalim náikim guókekame júyapo joomem áma bitchak, éntok bakóchim, éntok huikíchim.

⁷ Huanäine senuk ínel inou jáamta jíkkajaka: “Peero, ímeí animáalimë súaka am buäye.”

⁸ Tëne ínel au jiaahuak: “Èe Señor, ínapo jauhuey júne juka Diosta bíchäpo jaiti machik kaa buäla.”

⁹ Huanäine júchi ínel inou jáamta jíkkajak: “Juka Diosta tü yákähuë kaa jaiti máchï tíiya.”

¹⁰ Ìri báisi nat chätuka inou ayúak, huanäi sep huame sábanam bénaka júchi téhuekau jikáu siika.

¹¹ Huanäi huämi orapo baj yorémem jum jóapo ín anëpo yájjak, pueblo Cesarea bétana áman jaataka nee jariú sáihuaka.

¹² Huanäi jü Espíritu Santo ámemak nee huee sáhuek kaítat jachin éaka. Imey busan hermáanom éntok, ínomak sájjak. Símetakate senu yoremta jóapo yájjak.

¹³ Huäri itom ettéjhuariak jachin juka Diosta ángel ä jóapo huéekamta ä bíchakähui ínel au jáamta: “Yorémeme áman pueblo Jópë téäu jaase. Simmom Peero ti téhuakamtam núnunake.

¹⁴ Áapo enchi téjhuanake jachin em emo jínëunahuëhui, enchi éntok síme em familia.”

¹⁵ Ínëli nee ä ettéjhuariasuk, ínapo ámeu noktáitek. Huanäi sep jü Espíritu Santo ámeu kom yuumak itou kömä yúmakä bénasi júnak jübua ä naateyo.

¹⁶ Huanäine hua Señorta nokibeu huáhuaatek ínel jáamtahui: “Jü Juan bäammey yore batöak, të Dios tábuiasi enchim batónake juka Espíritu Santota enchimneu kom yumátuaka.”

¹⁷ Juka Diosta junëli nánancha itom ériaka bempörim juka Espíritu Santota makkak, ket itom ä mikakä bénasi Jesucristota itom súaleko, ¿jábese ínapo Diosta béj-reka ín huéenakë béchïbo?

¹⁸ Huanäi jume hermáanom buere joära Jerusalémpo aneme íkäi jíkkajaka nok yáatek, éntokim Diosta úttileka taahuak ä yári béchïbo ínel jiaka:

—Júnëli ket Dios huame kaa judíommeu júne juka bem jíapsi kúaktinakeu ámeu yumátuak yu jíapsihumta am jájamnakë béchïbo!

Jume Jesucristota súaleme pueblo Antioquíapo aneme

¹⁹ Juka Estebanta mësuak jume huate Jesucristota súaleme guok jájataitiak. Huanäi huate maujhueka ténnek Fenícia buiärau bícha, isla Chipreu bícha, éntok Antioquíau bícha. Ámanïrim juka tü nokta Jesucristota bétana huemta nookai, teé judíommeu jïbba.

²⁰ Të huate Jesucristota súaleme Chíprepo jométaka, éntok Cirénepo jométaka, jum Antioquía pueblou yájaka béja kaa judíommeu júne ä noókak juka tü nokta Jesucristota bétana huentä.

²¹ Jü Señorta uúttëara ámet ayukai, kíalíku juebénaka juka bannaataka bem súalëu tójaka juka Señorta súaleka taahuak.

²² Jume Jesucristota súaleme Jerusalémpo anéihuim íkái jíkkajaka juka Bernabeta jum Antioquíau jaasek.

²³ Bernabé áman yepsaka ä bitchak juka jachin machisi juka Diosta tühuata ámeu yáalatukähui. Huanäi tüisi al-léaka taahuak, éntok simemmu noókak bem jíapsi tutti yécharika Señorta éä páman am katchahueka.

²⁴ Bueítuk áapo, jü Bernabé, tü yöremtukai, éntok jü Espíritu Santoy tapuniakai, éntok chikti ä jíapsimak Señortat éiyay. Júnëli juebena géntem jíapsi kúaktituak Señortau bícha.

²⁵ Chúkula Bernabé pueblo Tarsou bíchaa siika Sáulota áman jaríuseka. Huanäi ä téaka Antioquíau bíchaa ä nuk siika.

²⁶ Ámanirim jume Jesucristota súalemmak aane huásuktiapo, juebena genteta majtíaka. Huämi Antioquíapom kësam huëpo cristiánom ti téhuatuahuak jume Jesucristota súaleme.

²⁷ Huámechi taáhuarimmet huate profétam Jerusalém bétana Antioquíapo yájjak.

²⁸ Senu yoreme Agabo ti téhuaka, jume hermáanom násuk kíkteka, Espíritu Santota éäpo noókak buere tébaata síme buíarat ayúnake tíaka. Huäri buere teba lútula huëpo siika rey Claudiota nésauhuë taáhuarimmechi.

²⁹ Huanäi jume Jesucristota súaleme Antioquíapo anéihuim, hueepulaka bem yumäpo, huame Jesucristota súaleme Judéa buiärapo aneme anía rókaka taahuak.

³⁰ Júnëlim ayuka, juka ofrendata nau tójaka huame yoiyöturi Judéa buiärapo anemmu jäbuekammu ä bíttuak Bernabétamaki éntok Saulotamaki.

12

Jacobo mëhuak, Peero éntok, përeesotehuak

¹ Huámechi taáhuarimmet jü rey Herodes huate Jesucristota súaleme guokjájataitek.

² Jacobota juka Juanta saayi ejparammea mëtebok.

³ Huanäi jume judíom al-léaka tahuák tíaka, juka Perota ket perëesotebok. İri yeu siika tua pajko táapo, jume páanim kaa lev-adúrakame buabuähuä táapo.

⁴ Të jü rey Herodes juka Perota cárcelpo yéchatebok dieciséis sontarom ä suáyatuaka, ínel éaka, chúkula pajkota chúpuk puéblota bíchäpo yéä tóij báreka.

⁵ Júnëli jü Peero páttiatukai éntok tüisi suáyahuai, teé jume Jesucristota súaleme jíba Diostau oraciompo ä nok-riay chikti bem jíapsimaki.

Dios juka Perota jum cárcelpo yeu simtúak

⁶ Yokoríapo juka Heródesta jum puéblota bíchäpo yéä tóijnakei, huäri tukáarit Peero kotchei guoi sontarom násuk bökari, guoi cadenammea súmataka. Huate sontarom éntok, puértapo jäbueka cárcelta suayai.

⁷ Huanäi sej chukti jü Diosta ángel áma yepsaka, juka cárcelta machíriaka, jü Perotat sánäpo mámteka ä bússaka, ínel au jiaahuak:

—Lautë yejte.

Huanäi jume cadenam mampo ámey ä súmatukau bútteka kom huáttek,

⁸ Jü ángel éntok ínel au jiaahua:

—Emoë huikojtua, éntoke em berä bochampo guókte.

Juka Perota au bochátuasuk jü ángel ínel au jiaahua:

—Jínteke ino sáu huéiye.

⁹ Huanäi Peero ángelta sáu yeu siika, kaa jünéaka tua ä lütüriatukähui juka ángelta joähui. Kíal ä tenkutukä Bénasi ä ériai juka ä bíchähui.

¹⁰ Te jume sontarom bat jábuekame huam sájaka, éntok júchi huam jëla jábuekame huam sájaka, sísi guok puertauhuim yájjak böóu yeu kathuäpo. Huanäi hua puerta au étapok. Huanärim yeu sájjak. Chúkula senu cálleta sákasuka jü Diosta ángel ápoloik tösiika.

¹¹ Huanäi Peero jünéaka ínel ëeak:

—Én ál-lane jüneiya ä lütüriatukähui Señorta ä ángel inou bíttuakähui Heródesta mampo nee ä jínëunakë béchïbo, éntok hua síme bétana judíom inou yáa bárëhui.

¹² Ínëli éaka jü Peero Mariata joau bíchaa siika, jü Juan Márcos téamta áiye, ámani juebena géntem nau rúktilatata Diostau oraciompo nookay.

¹³ Áman yepsaka, juka puértata ä ponái, senu jámmut beme, Ródeé ti téhuaka, áman yeu siika ä bit báreka ä jábétukähui.

¹⁴ Të juka Perota nok tátäyaka, juka puértata kaa étapoka, chikti ä al-léerimmak búitek áman huaijhua bíchaa am téjhua báreka juka Perota jum puértapo huéktiaka.

¹⁵ Huanärim ínel au jiaahua jü ili jámuttahui:

—¡Rokótuläe!

Të áapo ä lütüria tíiya ä ájáriatukähui. Të bempo júchi ínel au jiaahua:

—Kaa ájária, ál-la jü ä ángelhua.

¹⁶ Të jü Peero áma huéeka jíba puértata poonai. Huanärim juka puértata étapoka ä bíchaka guómtek.

¹⁷ Të áapo mámammea señata ámeu yáuhuak kaa am jíal sáhueka. Huanäi am ettejhuariak jachin juka Señorta cárcelpo yéá nuksikähui:

—Juka Jacobotem ettéjhuaria íno bétana éntok jume huate hermáanom.

Huanäi yeu siika sékana bícha.

¹⁸ Yokóriapo yeu máтчuk, buéresi jíáihuai jume sontarom násuku, buéitukim kaa jüneiyai jachin juka Perota jum cárcelpo yeu sikähui.

¹⁹ Huanäi jü rey Herodes ä jaríutebok. Kaa ä téihuak éntok, jume sontarom ä suáyaihuim núnuteboka am temájek jatchíaka bem yéu ä simtúakähui. Kaa emo am jüneä tiai éntok, am súatebok. Chúkula jü Herodes Judéapo yeu siká, jum Cesaréau bíchaa áman joa báreka.

Heródesta mukúkä bétana huéeme

²⁰ Jü Herodes huame géntem puerto Tiropo jomemmeu tüisi oómtei, éntok puerto Sidonpo jomémmehui. Huanäi bempo juka buáhuamta reyta buíapo bem mabétä béchïbo au sájjak áamak ettejhua báreka. Huanärim Blástotamak emo nok tütek, hua rey Heródestau nésauhuemtahui, éntokim al-léaka jíapsirókaka au noókak.

²¹ Huanäi Herodes taáhuata am yéchariak nau am nunurókaka. Juka taáhuata yúmak, béja yörisi machisi sánkoteka huam ä nésauhuëpo yejteka ámeu noókak.

²² Huanäi jü génte ä úttileka ínel chaáyek:

—¡I nokame kaa kia jábe yoreme, áapo jü dios!

²³ Huämi orapo jü Señorta ángel juka Heródesta kökori tátabek, bueituk Diosta bénasi au ä ériai tíaka, éntok Diosta kaa yörek. Huanäi buíchiatuka muúkuk.

²⁴ Tè jü Señorta noki jíba símekut nokhuai, éntok jume ä súalekame chëhuasu bürusakai.

²⁵ Bernabé éntok Saulo, jukam nésauta chúpaka, buere joära Jerusalém bétana pueblo Antioquíau nóttek, Juanta huériaka Márcos ti ket tehuakamta.

13

Bernabé éntok Saulo bem tekil ministerio naatek

¹ Jum pueblo Antioquíapo jume Jesucristota súalemmakim aaney jume profétam éntok huate am majtíame. Jume áma anéihum Bernabé, éntok Símon, Négrö tíame, éntok Lucio, pueblo Cirénepo joome, éntok Manaén jü Herodes Galiléa buiärapo nésauhuetamak yötukame, éntok Saulo.

² Séjtul ímëi ayúunaka éntok oraciompo Diostau am nokayo, jü Espíritu Santo ínel ámeu jiaahua:

—Bernabetem nee yeu púaria, éntok Sáulota, hua tekia ín áme béchíbo náikiata bem yáanakë béchíbo.

³ Huanärim ayúunasuka éntok oraciompo Diostau noksuka, choápo áme béppa mámtaka Diosta mampo am joaka áman am bíttuak.

Jume apóstolim isla Chíprepo noókak Jesucristota bétana

⁴ Huanäi Espíritu Santota éapo Bernabé éntok Saulo Seleuciaúu bícham sájjak. Huämírim barcopo báau huáttek isla Chípneu bícha.

⁵ Jum puerto Salamínau yájaka juka Diosta noki jume géntemmu noókak jum judíom sinagogapo. Juan éntok, am aníasimeka ket ámemak huéiyey.

⁶ Huämi íslapom naa burujti sájaka Páfou yájjak. Huämírim senu judío Barjesús ti téhuakamtau yájjak. Íri móriákai, éntok profeta aranókíhitukai.

⁷ Íri móriära hua áma nésauhuetamak aaney, Sergio Paulö téamtamaki. Í Sergio Paulö éntok, tüisi koba súakai. Áapo, jü nésauhume, juka Bernabeta núnutebok, éntok juka Sáulota, juka Diosta noki jíkkaij báreka.

⁸ Tè jü móriära Barjesús, Elímas ti téhuakame, am béj-reka kíktek, juka nésauhuetma kaa Diosta noki sual íaaka.

⁹ Huanäi jü Saulo, ket Páblo ti téhuakame, Espíritu Santoy tapunika, tua pújpo ä bíchaka,

¹⁰ ínel au jiaahua:

—¡Empo aranókíchi, juëna yöreme, diáblota yoremia, síme tühuata béj-reka huéeme! ¿Jatchíake jíba kaa ä tojja juka Señorta noki lútula huemta em kaa lütüriä tíahui?

¹¹ Én éntok, jü Señor jíokot enchi yáanake. Kaa bíchake tahuánake. Jaiki táapë täata kaa bínnake.

Huanäi sep läuti kaa máchira au yuumak. Huanäi jábeta júne jaríai mampo ä buíseka ä huérianakemta, bueituk kaa bitchai.

¹² Huanäi jü gobernador íkai bíchaka, ä súaleka taahuak, bueituk hua yore majtíahuame Señorta bétana huémstat guómtek.

Pablo éntok Bernabé Antioquíu Pisidiapom aanei

¹³ Pablo éntok jume áamak réjtèhuim isla Páfou barcopo bäau huátteka jum pueblo Pérgehuim yeu yájjak Panfília buíaräpo. Tè Juan am tösiká buere joära Jerusaléniu bíchaa nóttek.

¹⁴ Chúkula bempo jum pueblo Pérgepo yeu sájaka pueblo Antioquíau bícham sájjak, Pisidia buíarähui. Huämirim jimyore táapo judíom nau yayajäpo kimuka áma joótek.

¹⁵ Huanäi juka Moiséjta ley noksúak, éntok jume librom profétam jiojtekäu noksúak, jume áma tékiakame ínel nokta ámeu bíttuak:

—Eme itomak huéerim, nokta türik jume géntemmeu enchim nokmátchik huériätekem ámeu ä nooka ëni.

¹⁶ Huanäi Pablo kíkteka, mámammea séñata yáuhuak kaa am jíal sáhueka. Huanäi ínel jiaahuak:

—Íkem nokta jíkkaja, eme Israelítam éntok síme jume Diosta yöreme:

¹⁷ Jü pueblo Israelítata Dios jume itom yöyöhuam bannaataka kateme yeu púuhuak, éntok buëuru puebloti am yáuhuak ketune Egiptopo am aneyo, huam kaa bem buíaräpo. Huämi buíaräpo yéu am nuksiika ä úttiärayi.

¹⁸ Dios cuarenta huásuktiapo see päria ániapo am núnübuaka tüisi am ujük,

¹⁹ éntok guoi busan naciónim tejálek Canaán buíaräpo anéihuim, juka buíata itom yöyöhuam mak báreka.

²⁰ Juka buíata am máksuka, naiki ciento cincuenta huásuktiapo yäuram am jóariaka am sáhuek, juka profeta Samuelta yeu machiakäpo tajti.

²¹ Huanäi bempo reyta áahuak am sáunakemta. Dios éntok, juka Sáulta reypo am yéchariak cuarenta huásuktiapo, huaka Cis ti téhuakamta üusi, Benjaminta huáhuairapo jometa.

²² Chúkula Dios jum tékiapo juka Saula yeu jímmaaka, Davidta reypo am yéchariak, huaka ínel áa bétana ä nokákähui: “Davidtane jüneria síme ín nésauhui ä jonákèhui. Ìri yoreme hua tua ín türëu benna.”

²³ Ìri Jesús ínel Davidta huáhuairapo jométkai, jü Diosta tóboktiakähui jume Israelítam ä jínëunakè béchibo, bannaataka ä nokakä bénasi.

²⁴ Kee jee juka Jesústa yepsái, jü Juan síme jü pueblo Israéltau noókak útteatukähui jípsi kúakteka bem batöna bétana.

²⁵ Jü Juan béja ä muknákëu bíтчimeí ínel jíáhuak: “Eme jamak nee jü Crísto tíiya, jü Diosta yeu púari, tè ínapo kaa ájaria. Chúkula yebíjnake huäri, hua kaa júnen machik jotúahuamta bénasi maachi ä bíchäpo. Kíane ä bocha huíkyam júne kaa búttiapo yúmala.”

²⁶ ‘Eme ínomak huéerim, Abrahamta huáhuairapo joome, éntok síme huame Diosta yöreme: itou símemmeu bíttuari í tü nooki ái itom ito jínëunakèhui.

²⁷ Jume Jerusalémpo jóakame éntok bem yäura júne kaa júneyai juka Jesústa jábétukähui, éntokim hua nókit júne kaa júneyai profétam jiojtekäbechi chikti jimyore táapo jum bem sinagogampo ámeu nonókuhamtachi. Tè Jesústam mëtebok, huämi chüppuk hua nooki bem jíjjikkajaihui.

²⁸ Kia kaita béttesi machik ä mëtebonakemta at téaka júnem Pilátotau noókak ä mëtebo sáhueka.

²⁹ Huanärim béja símeta huaka jiojtepo áa bétana nokamta chüppukim kúrusit ä poponaka ä maäak.

³⁰ Tè Dios kókkolam násuk ä jíabitetuak.

³¹ Huanäi juebena táapo Jesús huame yorémemmeu au yeu machíriak, huame Galiléa buiärapo naateka buere joära Jerusaléniu tajti áamak rejtsukammehui. Huámëi ínel jume én géntemmeu nokame áa bétana.

³² 'Júnëlituk, itapo enchim ä jünériatua juka tühuata Diosta itom yóyöhuammeu nätuakähui.

³³ Bueituk itohui, jume ámet yeu sákariammeu ä chúppak juka ä nokákähui juka Jesústa jíabitetuaka, libro Salmo teäpo guoyiku ínel jiäpo bënasi: "Empo ájaria jü ín üusi. Én táapone simemmeu enchi yeu buíssek enchi ín üúsitukä bétana." Júnëli jiojteri.

³⁴ Jü Dios jünéehuamta nénkilatukai áapörík jum kókkolam násuk ä jíabitetuanake bétana ä takahua kaa nasóntunakë béchibo, jum jiojteripo ínel jíaka: "Enchímmeune ä chúpanake juka tühuata Davidtau ín nätuakähui."

³⁵ Éntok täbui libro Sálmpo ket ínel jiaahua: "Júkë em yeu púari takahua suáyanake kaa ä nasóntunakë béchibo."

³⁶ Júnéate lútula huëpo juka Davidta huame áa beu jíápsakaihuimmet ä tekípánoakähui Diosta ä sáuhuekä pámani, éntok mukuka ä mäáhuakähui ä yóyöhuam bënasi, éntok ä takahua nasóntukähui.

³⁷ Të hua Diosta jíabitetuakäu takahua kaa nasóntuk.

³⁸ Júnentukem jüneiya, eme ínomak huéerim, áapörík, Jesústa, béchibo huame enchim Dios bejrimmet enchim jíókoriná bétana enchimmeu nokhuähui.

³⁹ Bueituk jü Jesústa béchibo ínel síme huame ä súaleme jíókorihua bem Dios bejrimmechi, Moiséjta ley bétuk aneka kaa bem at jíókorihuakähui.

⁴⁰ Áachem suuhua kaa enchimmeu chúpanake hua profétam jiojtekäu ínel jíame:

⁴¹ Jítachem suuhua, eme jábeta junnériäram.

Áachem guómtëka kókkko.

Bueituk ínapo, jü Dios, jume taáhuarim enchim ámet jíápsáubet buériata yáanake kaa súalmatchik, emë éntok, kaibu ä súalnake juka ín yáanakëhui, jábeta enchimmeu ä ettejhuay junne.

⁴² Juka Pablota éntok jume áamak rejteme jum judíom nau yayajäpo yeu sájak, huame kaa judíom ámeu noókak júchi áma jimyore táapo íári bétana jíba ámeu am nok sáhueka.

⁴³ Huame bem nau yáij-läpo huemta chúpuk, juebénaka jume judíom éntok huame Dios huáateme judíommak éaihuim Pablota sau sajjak, éntok Bernabeta. Bempo éntok, ámeu nökek jíba Diosta tühua ámeu yáaribet chäka am jíápsi sáhueka.

⁴⁴ Júchi jimyore taáhuata yúmak, jume puéblopo jóakame síme jëla áma nau rúktek Diosta noki jíkkaij báreka.

⁴⁵ Të jume judíom juka juebena genteta nau rúktekamta bíchaka ä innëaka taahuak, éntokim juka Pablota béj-reka noktáitek, éntokim jájana ä aahuai.

⁴⁶ Huanäi jü Pablo éntok Bernabé kaa májhueka ínel ámeu jiaahua:

—Útteatukai jiöbe juka tü nokta Jesucristota bétana huemta enchimmeu, eme jume judíommeu, bat itom ä noknákëhui. Të béjasem kaa ä jíkkaij báare, éntokem juka yu jíápsihuamta kaa huáatia, huame kaa judíommeu bíchate kannake. Huámehuíte ä noknake.

⁴⁷ Bueituk jü Señor junëli itom sáuhuek, ä noki jiojteripo ínel jíaka:

Machiriata bénasine enchi tahuárialala jume kaa judíom béchibo, huaka tü nokta ái bem emo jínëunakeu enchi huérianakë béchibo jakun buíata yumäu tajti, tiahua.

⁴⁸ Íkái jikkajaka, jume kaa judíomtukähuim al-léaka taahuak, éntokim juka tü nokta Señorta bétana huemta türitíyái. Huanäi síme huame yu jíapsinake téaka näikiari juka nokta súaleka taahuak.

⁴⁹ Júnëli jü Señorta tü nooki síme huaa buíarat nókhuak.

⁵⁰ Të jume judíom huate jaámuchim Dios huáateme éntok chë áma täyahuame nok téjhuak am béj-reka japte sáhueka, álë bénasi ket jume yorémem puéblopo chë yörihuame. Huanärim juka Pablota guokjájaseka, éntok Bernabeta, bem buíaräpo yéu am béebak.

⁵¹ Huanäi jü Pablo éntok jü Bernabé juka tóröchiata guokpo ámet chätulata ámeu tátakek señalpo bénasi bem kaa áma türihuä béchibo. Huanärim sájjak Iconiö téäu bícha.

⁵² Të jume Jesucrístota súaleme áma aneme jíba al-leiyai éntok jü Espíritu Santo ámet ayukay.

14

Pablo éntok Bernabé jum pueblo Iconiopom aaney

¹ Jum Iconiopo, Pablo éntok Bernabé jume judíom sinagogapo nau kiímuk, huanärim tüisi jíápsipo huéchemta jume géntemmeu noókak, junëli juebena judíom éntok kaa judíom júne ä súaleka taahuak.

² Të huame judíom juka nokta kaa súalekame huame kaa judíommeu nokaka jume hermánommeu bíchaa juénak am èetuak.

³ Të bempo jíba áma taahuak büru táapo, éntokim jíba kaa májhueka ámeu noókak Señórtat éaka. Jü Señor éntok, juka tü nokta Diosta bétana huemta bem nokäu lütüria johuai útteata am mákaka kaa jaibu johuamta at guómtisi machik am jotúaka.

⁴ Të hua génte áma puéblopo joome au näikimtek. Huate jume judíom beu eiyai, huate éntok, jume apóstilim béuchi.

⁵ Huanäi huame judíom éntok huame kaa judíom junne, yäurammak nau nokaka, nánancha èeak buere am áusuka am mamáasu báreka.

⁶ Të jü Pablo éntok Bernabé jünéaka áma yeu sájjak pueblo Lístrau bícha, éntok Derbeu bícha, Licaónia buíaräpo jokámmehui, éntok huate buiära áa chíkola tahuámtau bícha.

⁷ Amanärim ket juka tü nokta ái yore jínëihuamta bétana noókak.

Pablo pueblo Lísträpo máamasuhuak

⁸ Jum Lístrapo senu yoreme aaney kara huerámaka. İri yoreme kia kátekai bueítuk löitaka yeu tómtilatukay.

⁹ İri juka Pablota nokäu jikkajak. Jü Pablo éntok, at pujteka at suuhuai, éntok Diosta ä súaleka au ä türinakeu bétana ä jünériaka,

¹⁰ kusisi ínel au jiaahua:

—Tüsë ámet kikte jume em guókimmechi.

Huanäi jü yoreme jikáu chépteka huéeka taahuak éntok naa hueetáitek.

¹¹ Huanäi hua génte juka Pablota yáakäu bíchaka, chaitáitek Licaónia nokpo ínel jíaka:

—¡Diósím yorémem bébénaka itou kom yájjak!

¹² Jukam Bernabeta jü dios Júpiter tíyái, Pablota éntokim dios Merkúriö tíyái báchá nonokä béchibo.

¹³ Jum pueblou kimúhuäpo jü Júpiterta tiöpo katekay. Huä áma tiöpopo nésauhueme éntok, jume torom áma yeu tóijtebok éntok sehuata koróona yáata. Áapo, éntok hua génte, buéresi am yörí báreka, toromim súa báarei ámeu am limójnaka am pajkória báreka. ¹⁴ Të jume apóstolim, Bernabé éntok Pablo, íkái jüneriaka, kaa ä tütüreka bem sánkom síusíuti huíkeka chayeka genteta násuk kiimuk:

¹⁵ —jËe, oóhuim! ¿Jatchiakem íkái johua? Ítapo ket yorémem enchim bénasi. Ítapo äbo sájjak enchim téjhuaboka íkái enchim boojóriäu kaita béj-remta tójaka huaka Dios jiápsamta enchim yörinakë béchïbo, huaka téhuekata yáakamta, buíata, bahueta, éntok síme huaka áma ayúkamta.

¹⁶ Bannaataka Dios síme huame kaa judíom kia tójjak, huanäi naatekam jita júne yöritáitek.

¹⁷ Të jíba tühuata ámeu joaka am téttejhuai am júneenakë béchïbo áapörík jábétukähui. Áapo juka yúkuta itou bibittua, éntok áapörík béchïbo hua echi chúchupe. Huaka itom buänakeu itom mímika, éntok símeta ái itom al-lénakähui.

¹⁸ Ínëli jume géntemmeu jíaka júnem batte kaa am tóijtuak juka torom áme béchïbo bem súanakähui, éntok bem buéresi am pajkórianakähui.

¹⁹ Huanäi huate judíom Antioquía bétana éntok Iconio bétana áma yájaka, juka genteta kúaktiak am béj-reka am kannákë béchïbo. Huanärim juka Pablota sussutti máiyak. Béjam emo ä mëak tíaka, huam puéblou pākun yeu ä tójjak ä huík sákaka.

²⁰ Të jume Jesucristota súaleme emo nau tójaka áman áa chíkola nau am rúktek, yejteka júchi ámemak jum pueblou kibákek. Yokóriapo béja jü Bernabétamak siika Dérbë téäu bícha.

²¹ Jum Dérbepo juka tü nokta ái emo jínëihuamta bétana noksuka, éntok juebena jíapsim kúaktiaka, pueblo Listrau bíchaa nóttek, pueblo Iconiou bíchaa éntok pueblo Antioquíau bícha.

²² Huämi puébloumpo jume Jesucristota súaleme óusi éetuak, éntokim ámeu noókak jíba bénasi juka Jesucristota am súal sáhueka. Éntokim am téjhuak jum Diosta nésauhuépo anbarétek, imi buíapo juebena jíokot máchiraata bem bínnakähui.

²³ Jume Jesucristota súaleme anëbëkatanam éntok, jume yoiyöturim yäut jóiyak. Huanärim ayúunasuka, Diostau nokaka jü Señor bem súalëuta mampo am jóiyak.

Jü Pablo éntok Bernabé Antioquíau bíchaa nóttek, Siria buiärähui

²⁴ Chúkulam jum Pisidia buiära páman sájaka Panfilia buiarau yájjak.

²⁵ Jum Pérge pueblou juka tü nokta Jesucristota bétana huemta nokaka puerto Atálieu bíchaa sájjak.

²⁶ Huämirim barcopo bäau huátteka pueblo Antioquíau bíchaa sájjak, áman íkái tékiata én bem chúpakäu yaä iaahuaka, Diosta mampo bem jóahuakähui.

²⁷ Jum Antioquíau yájakam jume Jesucristota súaleme nau núnnuk. Huanärim símeta huaka Diosta am aníakä béchïbo bem yáakäu am ettéjhuariak, éntok jachin machisi juebena kaa judíom júne juka Señorta súalekähui.

²⁸ Huanäi Pablo éntok Bernabé huämi tahuak juebena táapo jume Jesucristota súalemmaki.

15

Jume apóstolim jum buere joära Jerusalémpo emo nau tójaka náu nookak

¹ Huámechi taáhuarimmet huate yorémem Judéa bétana Antioquíau yájaka jume hermáanom áma jóakame ínel majtia táytek: “Jínëutu bárëtekem emo circuncidarotebo, Moiséjta nésauhuekä pámani.”

² Huanäi Pablo éntok Bernabé buéresi huámëi yorémemmak nok nássuak íkäi bem am majtiä béchïbo. Júnensu bempo, Pablo éntok Bernabé, éntok huate yorémem, yeu púahuak jum Jerusaléniu kat íaahuaka íkäi yore majtíahuamta bétana huame apóstolimmak éntok jume Jesucristota súalemmeu yäut yóyarimmak nau áa ettéjhua sáihuaka.

³ Huanäi huame Jesucristota súaleme Antioquíapo jóakame am boo tójjak. Bempo éntok, sájaka Fenicia buiära páman kateka, éntok Samaria buiära pámani, am ettéjhuariak jachin huame kaa judíom júne huaka bannaataka bem súalëu tójaka Diosta bem súalëhui. Huanäi síme huame hermáanom tüisi al-léaka taahuak íkäi nokta türik jíkkajaka.

⁴ Huanäi Pablo éntok Bernabé Jerusaléniu yájaka tüisi mabéthuak jume Jesucristota súaleme bétana jume apóstolim bétana éntok huame yoiyöturi yäut jóarim bétana. Huanärim símeta am ettéjhuariak huaka bem yáakäu Diosta am aniakä béchïbo.

⁵ Të huate pariseerom éntok, Jesucristota súaleme, jápteka ínel jiaahua: —Úttea jume kaa judíom Jesucristota súaleme emo circuncidarotebonakëhui, éntok juka Moiséjta nésauhuëu itom am boojoria sáunakëhui.

⁶ Huanäi jume apóstolim éntok jume yoiyöturi yäut jóarim nau emo tójjak íkäi nau lütüria yáa báreka.

⁷ Huanäi juebénasi nau noksúak, jü Peero kíkteka ínel ámeu jiaahua: —Eme júneiya, ín hermáanom, juka Diosta jakhuéy nee yeu púakähui enchim násuku, huame kaa judíommeu íkäi tü nokta ái bem emo jínëunakeu nee nok íaaka, bempörim ä súalnakë béchïbo.

⁸ Dios jume jíapsim jünériame jünéhuamta nénkak áapörík am nákéhui, juka Espíritu Santota am mikaka ket itom ä mikákäpo bénasi.

⁹ Dios kaábeta yeu púaka símem nánancha itom eria. Bempörim jíapsi ket tü yáuhuak Jesucristota bem súalekä béchïbo.

¹⁰ Ensu, çjatchíakem juka Diosta béj-reka kateka imey Jesucristota súaleme íkäi béttesi machik jotúa báare, juka ito béchïbo béttesi maáchik, éntok itom yoiyöhuam béchïbo júne bettiakäuta?

¹¹ Bueítuk ítapo juka Señor Jesústa ito béchïbo áa jíapsi ä nénkaka itom jínëutukäu súale, éntok bempörim júne junëli jínëutukähui, kaa juka Moiséjta nésauhuëu joaka junne.

¹² Huanäi síme nok yáateka juka Bernabeta éntok Pablótam nok jíkkajak huaka at guómtisi machik kaa jaibu johuamta bétana am nokayo, Diosta úttiäray bem yáakähui huame kaa judíom násuku.

¹³ Am nok yáatek, Jacobo ínel jiaahua:

—Eme ín hermáanom, nechem jíkkaja:

¹⁴ Simmom Peero béja itom ä ettéjhuariasuk jachin juka Diosta bat huëpo huame kaa judíommeu tühuata yáakähui, éntok jachin bempörim násuk juka puéblota yéa púakähui ä yörinakemta.

¹⁵ Íri ínëli huéeme huame profetam jïojtekä páman huéiye, ínel jíame:

¹⁶ Íari sáune júchi yebijnake;

huanäine juka Davidta yäura huéchilata tóboktiaka júchi ä nésautuanake.

Huaka tahuakamtane tóboktiaka bemelasi ä yéchanake,

¹⁷ simë jume huate yoremem jü Señortau am rúktinakë béchibo, éntok síme jume kaa judíom ín yeu püakähui.

¹⁸ Ínëli jiaahua jü Señor: “Íkai jünériatebome, jáksä táapo naateka jáni.”

¹⁹ ‘Júnëli jiojteri: Kíaliku ínapo ä türi máchileka, huame kaa judíom kaa muksi éetua nésahue, huaka bannaataka bem súalëu tójaka, Diostau bíchaa jíapsi kúakteme.

²⁰ Kíal ámeu jiojtehuak, júnene türi máchile, am téjhuaaka kaa éntok huaka ídolom béchibo näikiata bem buänake bétana, éntok kaa emo jubekátek kaa emo am huátianake bétana, éntok animal bámsuata huakas kaa bem buänake bétana, éntok kia ójbota junne.

²¹ Bueítuk síme huam pueblom jokäpo, jáksä táapo naateka aaney, huame Moiséjta ley am mamajtiame, íari bétana nokamta, hua chíkti jimyore táapo judíom sinagogapo nonokhuame.

²² Huanäi jume apóstolim éntok jume yoiyötori yäut jóarim, jume huate Jesucristota súaleme nau yáij-lammak nau nokaka, huátem áme násuk yeu puarókaka taahuak, jü Pablótamak éntok Bernabétamak Antioquíau am kannákë béchibo. Huanärim juka Judas Barsabasta yeu púuhuak, éntok juka Silasta, jume hermáanom násuk tüisi yörihuame.

²³ Huanärim juka jiösiata ámemak áman bíttuak ínel jámta:

“Ítapo jume apóstolim, éntok jume yoiyöturi yäut jóarim, éntok huate hermáanom, jume itom hermáanom kaa judíommeute tebote, jum Antioquíapo jomémmehui éntok jum Siria buíaräpo jomémmehui éntok Cilicia buíaräpo.

²⁴ Júnéate huate yorémem ími bétana áman enchimieu sákalatukähui kaa itom nésaupo éntok bem nokiai enchim muksi am éetuähui, éntok echim áma jióptua báreka úttiä tíaka enchim emo circuncidarodatebonakähui, éntok Moiséjta ley nokäu enchim boojorianakähui.

²⁵ Kíalíkute nánancha éaka ä türeka taahuak huate yorémem ito násuk yeu púaka enchimieu itom am bíttuanakähui, jü Bernabétamaki éntok Pablótamiki, jume hermáanom tüisi itom nákëhuimmaki,

²⁶ jume bem jíapsi nénkilame itom Señor Jesucristota tékil bem boojóriabarë béchibo.

²⁷ Júnëlite juka Judasta éntok Silasta enchimieu jaase bempörim ket jíba íari bétana enchimieu noknákë béchibo.

²⁸ Bueítuk jü Espíritu Santo ínëli itom ä téjhuak, ítapo éntok, ä türeka taahuak, kaa huátek béttesi machik enchímmet yéchatunakähui huaka enchimieu türik machik jíbba:

²⁹ kaa juka animal huakajta ídolom im buíapo diósimeu limójnata enchim buänakähui, kia ójbota junne, éntok animal bámsuata huaakas; éntok kaa emo jubekátek kaa enchim emo huátianakähui. Íkai ínëli huemta kaa jóátekem tüisi annake. Áapo, Dios, enchim aníanake.”

³⁰ Huanäi jume íkai jiösiata huériame sájaka Antioquíau yájjak. Huämirim síme hermáanom nau núnuka juka jiösiata am mákkak.

³¹ Huanäi jume hermáanom huákai jiösiata nokaka tüisi al-léak türik nokta áma huë tíaka.

³² Jü Judas éntok Silas profétamtukaimme, kíalikum jume hermáanom al-léetuak, éntokim óusi am éetuak juebénak türik ámeu nokaka.

³³ Chúkula jaiki táapo áma am anéi, jume hermáanom al-léaka Diostau am buaníaka júchi bíchaa am sákatuak huame áman am jaásekammeu bícha.

³⁴ Të jü Silas áma taahuak.

³⁵ Jü Pablo éntok Bernabé kéchim áma taahuak jum Antioquíapo, yore majtíaka huate juebénammaki, éntok juka tü nokta Jesucristota bétana huemta ámeu nokaka.

Jü Pablo júchi yeu siika ä tekia chupa báreka

³⁶ Chúkula jaiki taáhuarim huéi, jü Pablo Bernabetau ínel jiaahua:
—Júchi éntokte jum puéblompo Diosta noki itom noksúkäu nóitinake jume hermáanom jüneria béchibo jachin bem emo bíchähui.

³⁷ Jü Bernabé juka Juan Márcosta ámemak hueë íai,

³⁸ të jü Pablo kaa ä türimáchilei, bueítuk áapo jum buiära Panfíliapo am tösiká kaa juka tékilta bem huériäu ámemak chúppak.

³⁹ Bürukim nau noókak kaa nánancha éaka, júnensum emo náikimtek. Jü Bernabé juka Juan Márcosta nuksiká Chíprë bíchaa barcopo báau huétchek.

⁴⁰ Pablo éntok, juka Silasta yeu púaka, yeu siika hermáanom bétana Señorta mampo yéchahuaka.

⁴¹ Huanäi Siria buiära páman siika éntok Cilicia buíarapámani, jume Jesucristota súaleme óusi éetuaka.

16

Timoteo jü Pablotamak siika, éntok Sílastamaki

¹ Jü Pablo éntok Silas jum pueblo Dérbeu yájjak éntok pueblo Lístrahui. Huämírim senu yoreme Jesucristota súalemtau yájjak Timotéo téamtahui, jámmut judía Jesucristota súalemta asóabehui, të jü ä áchaihua griégotukai.

² Jume hermáanom Listrapo joome éntok Iconiopo joomem türik áa bétana nookay.

³ Huanäi jü Pablo juka Timoteota ámemak huë íaaka ä circuncidarodatebok, jume judíom áma aneme kaa omti íaaka, bueítuk bempo jüneiyay, juka ä áchaihuata griegotukähui.

⁴ Huanäi síme puéblompo bem katë pámanim jume hermáanom téjhuak juka apóstolim yáa nésahuèhui éntok jume yoiyötori yäut jóarim buere joära Jerusalémpo aneme yáa nésahuèhui.

⁵ Júnëli huame Jesucristota súaleme chë júne ä súaleka tahuaka chëhuasu útteata nüyei, éntokim chikti táapo chëhuasu emo büruriai.

Jü Pablo tenkumta bënasi éaka juka yoremta Macedoniapo jometa bitchak

⁶ Jü Espíritu Santo jum Asia buíaräpo juka tü nokta Jesucristota bétana huemta kaa am nok íay. Júnëli jü Pablo éntok jume áamak kateme Frigia buiära páman sájjak éntok Galacia buiärapámani.

⁷ Huanärim Mísia buiärata yumäu yájaka Bitíniä buiärau bíchaa katbábarek, të Jesústa Espíritu kaa áman am kat-íay.

⁸ Huanärim Míisiapo bóula sájaka, Troas puertou kom yájjak.

⁹ Huämi jü Pablo tukáapo tenkumta bënasi éaka juka yoremta bitchak Macedónia buíaräpo jometa au huéeka jiókot ínel au jíamta: “Macedooniahuë siká itom anía.”

¹⁰ Juka Pablota júkai bíchak, itote lijtaroa táytek, Macedooniau bíchaa kat báreka, lütüriapo juka Diosta itom áman núnü tíaka juka tü nokta Jesucristota bétana huemta áman itom nok íaaka.

Jü Pablo éntok Silas Filipospom aaney

¹¹ Ínëlite jum pueblo Tróaspo barcopo bäau huátteka jum isla Samotracia lúl-la sájjak. Yokoriapote béja pueblo Neápolisü yájjak.

¹² Huämite jum pueblo Filíposü bíchaa sájjak. Ìri éntok colonia romáanotukai, jum Macedonia buíaräpo jü pueblo chë buëuru. Huämite jaiki táapo jáni aane.

¹³ Séjtul jimyore táapote jum pueblopo yeu sájjak bathué mayoau bícha, huam chikti jakhuéi genteta Diostau oraciompo nonokhuähui. Huämite joteka jume jaámuchim áma nau yájakammeu juka tü nokta Jesucristota bétana huemta noókak.

¹⁴ Huépülaka Lídia téhuaka pueblo Tiatírapo jométaka. Áapo juka sanko finota lilata nénenkai. Ìri jámmut Diosta yöreme tüisi jü nókit suaka ä jikkajai. Jü Señor éntok, juka Pablota nokäü ä jíapsipo yumáriak tüisi ä suálnakë béchïbo.

¹⁵ Huanäi áapo batöhuak síme ä famíliammak nauhui. Chúkula béja ínel itou jiaahua:

—Eme tua chikti ín jíapsimak nee Señorta sualmáchilëtekem ín joau sájaka jaiki táapo júne áma aane.

Huanäi útteapo jëla áma itom tahuáriak.

¹⁶ Séjtul, Diostau oraciónta jojohuäu bíchaa itom katéi, senu ili jámmut itom nankíríka siika diáblota at anë béchïbo yore jünériaka. Áapo ä teko jóapo sáihuai éntok jábeta jünériaka yuun tómita kokobai ä tékom béchïbo.

¹⁷ Ìri ili jámmut jü Pablota sáú naa hueetáitek éntok ito sauku, chayeka ínel jáaka:

—Ímëi yorémem ínel juka Diosta yörisi máchik nésahui joléerom, éntokim jachin ayuka enchim jínëutunake bétana enchim tejhua.

¹⁸ Büru táapo ínëli aaney, júnensu Pablo kaa tua al-léaka, au nótteka hua diáblota at anemtau ínel jiaahua:

—Jesucristota nésaupone jü ili jámutat enchi yeu huee sauhue.

Huanäi jü diablo huämi orapo áa tójjak.

¹⁹ Të huame ili jámutta tékom kaa éntok tómita ái bem kóbanakeu jünériaka, juka Pablota éntok Silasta buíseka yäurau yéu am tójjak.

²⁰ Huämirim yäurapo yéu am tóij-lataka ínel jiaahua:

—Ímëi oóhuim judíomtaka itom pueblo au tóboktitua,

²¹ éntokim huaka kaa itou chäkamta itom majtía itom ä boojoria íaaka, buëituk ítapo romaanom.

²² Huanäi jü génte am béj-reka jáptek. Jü yäura éntok, am sanko joateboka jibebiammey tüisi am bemmuchatebok.

²³ Am bemmuchasukam cárcelpo am jóiyak, juka cárcelta suáyamta tüisi am suaya sáhueka.

²⁴ Ìri éntok íkái nésauta mabétaka chë huáijhua am kiímak éntok tabla guójöku am guóktetuak, kaa bem sákanakë béchïbo.

²⁵ Të tukáa násuk huei jü Pablo éntok Silas Dióstahuim oraciompo nookai, éntokim hímnom buíikai Diosta úttileka, huate pereesom éntok, am jikkajai.

²⁶ Huanäi sej chukti jü buía tüisi áu yoyoak, éntok jü cárcel junne. Huanäi jume cárcel puertam síme emo étapok éntok jume cadeenam síme pereesom ámey súmatukau júne búttek.

²⁷ Jü am suáyame éntok, búsaka jume puértam emo étapolame téaka, ejparam yeu huíkkek au mëbáreka, jume peréesom yeu ténnek jáni tíaka.

²⁸ Të jü Pablo at cháchayeka ínel au jiaahua:

—Kátë jachin emo johua. Simete ím aane.

²⁹ Huanäi jü am suáyame machíriata aáhuaka, búiteka ámeu kibákek, éntok máuj-rimmea au yoaka Pablota éntok Silasta guokpo ámeu au jímak.

³⁰ Huanäi yéu am nuksiká ínel ámeu jiaahua:

—Eme oóhuim, nechem tejhua, ¿jáchisune ayúnake jáni ín jínëutunakë béchïbo?

³¹ Bempo éntok ínel ä yómmiak:

—Juka Diosta itom Señor Jesucristota bétana nokáhuë súale, huanäre jínëutunake, empo éntok jü em familia.

³² Huanärim juka tü nokta Jesucristota bétana huenta au noókak éntok síme jume ä jóapo anémmehui.

³³ Huämi orapo tukáapo jü am suáyame jum bem kökosi yáapo am báksiak. Huanäi áapo éntok síme ä famíliahua batöhuak.

³⁴ Chúkula ä joau am nuksiká am jïbuätuatebok. Huanäi áapo éntok jü ä famíliahua tüisi al-léaka taahuak Diosta noki bem súalekä béchïbo.

³⁵ Yeu matchuk jü yäura jume porisim áman jaásek jü am, suáyamtahui am búttia nésahueka.

³⁶ Jü am suáyame éntok, Pablotau ínel jiaahua:

—Yäurata bétana noki inou bíttuahuak enchim búttia sáihuaka. Júnentukem ára yeu kaate kaítat jachin éaka.

³⁷ Të jü Pablo jume porisimeu ínel jiaahua:

—Itom románomtuk jünem síme puéblota bíchäpo itom bemmúchatebok, éntokem cárcelpo itom jóatebok kaa bat juka nokta itot chúpaka. ¿Ën éntokem éhuil itom búttia báare? Kaa junëli huéiye. Éläpo bempo äbo sájaka itom yeu bébnake.

³⁸ Jume porícim jume yäuram íkäi téjhuak, bempo májhueka taahuak am románomtukä bétana jünëaka.

³⁹ Huanärim jü Pablotau noókak éntok Silástahui emo jiókori nésahueka. Huanärim yéu am sákatuak, éntokim jiókot ámeu jiaahua jum puéblopo yéu am katcháhueka.

⁴⁰ Cárcelpom yeu sájaka Lídiata joau bíchaa sájjak. Huanärim jume hermáanom bíchuka éntok kaa köm am ée sáhueka ámeu noksuka sájjak.

17

Jum Tesalóncapo buere naa muksi huéme yeu siika

¹ Jü Pablo éntok Silas jum Anfípolis buiärapo áman sájjak éntok Apolóniä buiärapámani, jü pueblo Tesalóncäu bícha. Huämi kari kátekai jume judíom nau yayajäpo.

² Jü Pablo jíba ä boojóriä Bénasi áman siika jum judíom nau yayajähui. Huämi baij semáanapo ámeu noókak chikti jimyore táapo, áa béucham ée íaaka.

³ Diosta noki jïojteripo nokamta ámeu nookai juka Crístota, Diosta yeu púari, jiókot ayúnake bétana éntok mukuka ä jíabitenake bétana:

—Júntuk íri Jesús ín áa bétana enchimeu nokäu ájária Cristo, Diosta yeu púari.

⁴ Huanäi huate judíom ä súaleka tahuaka jü Pablótamak chätuk éntok Silástamaki. Éntok juebena griégom Dios huátame ket ä súaleka taahuak, éntok juebena jaámuchim jum puéblopo chë yörihuame.

⁵ Të huame judíom kaa ä súalekame ámechá innëaka taahuak. Huanärim jume juëna yóremem kaita tékilekame nau núnuka, emo am tóboktituak. Huanäi jum puéblopo buéresi naa muksi huéeme siika. Jü yoreme Jasón téamta jóapom útteapo kiímuk juka Pablota jariaka éntok Silasta, áma yéu am huíkeka jü genteta mampo am joa báreka.

⁶ Tem kaa am téaka juka Jasonta buíseka ä huíksakaka ä nuksájjak, éntok huate hermáanom, yäurau yéu am tóijboka. Huanärim chayeka ínel jiaahuay:

—Ímëi yorémem síme ániat juka genteta kaa al-léetuame äbo ket yáij-la.

⁷ Jü Jasón éntok, ket ä jóapo al-léaka am mabétak. Síme bempo juka Césarta romapo reyta ley béj-reka kaate, bueítukim täbui reyta nésauhuë tíiya, juka jábe Jesús téamta.

⁸ Íkai jíkkajaka jume géntem éntok jume yäuram júne emo tóboktiak.

⁹ Të jü Jasón éntok jume huate hermáanom juka Pablota éntok Silástam sákatuarókaka noókak. Huanärim tómita nénkak jum yäurapo ä tóij báreka bem am sákatuäu tajti áma ä órenakë béchïbo. Huanärim búttiahuak.

Pablo éntok Silas jum Bereapom aaney

¹⁰ Huanäi jume hermáanom seep huäri tukáarit juka Pablota éntok Silasta áma yeu sákatuak pueblo Beréäu bícha. Bempo éntok, áman yájaka jíba jum sinagogau bíchaa sájjak.

¹¹ Ímëi judíom áma joome éntok, chë tü jíápsekai huame Tesalónicapo joomem béppa. Kíalikum juka tü nokta al-léaka mabétak. Huanärim chikti táapo juka Diosta noki jïojterit suuhuai huaka nokta ámeu nokhuamta áma jünéria báreka lütüria jäni ti éaka.

¹² Júnëli juebena judíom ä súaleka taahuak, éntok griégo jaámuchim jum puéblopo chë yörihuame éntok juebena oóhuim.

¹³ Të jume judíom Tesalónica pueblopo joome jünéaka juka Pablota jum Beréapo tü nokta Jesucristota bétana huentta nokähui, ámanim sájaka buéresi naa muksi huentta áma yáuhuak.

¹⁴ Të jume hermáanom bamsipo juka Pablota bahué mayoau bíchaa simtúak. Jü Silas éntok, áma taahuak jum Beréapo, éntok jü Timoteo.

¹⁵ Jume Pablótamak sájakaihuim jum buëuru pueblo Atenas teäpo ä tójjak. Huanärim nóttek nokta huériaka juka Silasta éntok Timotéota lauti jëla áman Pablota am yáijnakë béchïbo.

Jü Pablo jum pueblo Atenaspo aaney

¹⁶ Jü Pablo jum Atenaspo aneka juka Silasta boobíchaka éntok Timotéota, tüisi kaa al-leiyai jum puéblopo juebena dios yorem yáarim ayúk tíaka, éntok juka genteta áma jometa am yöre tíaka.

¹⁷ Kíaliku jume judíommeu nookai jum sinagogapo éntok huate ámemak chäkammehui, Diosta emo yöre tíammehui, áa béucham ée iaaka. Éntok jíba chikti táapo huame plázapo nau yayájammeu ket nonokai.

¹⁸ Huate yorémem juka epicúreota yore majtíäu huériame. Éntok jume estóicosta yore majtíähui, áamak noktáitek. Huate ínel jiaahua:

—¿Jáchisu itou jia jäni i yoreme nónnokame?

Huate éntok, ínel jiaahua:

—Kia tattäbui diósim bétana nokamta benna.

Jünëlim jiaahuay bueítuk juka tü nokta Jesússta bétana huentta ámeu nookai éntok jume kókkolam jíabitenake bétana.

19 Huanärim áman Areópago ä nuksájjak, huam bem nau yayájaka nokta bem lútüria jojoähui. Huanärim ínel au jiaahua:

—Itómë tejhua ä jítatukähui íkái bemela yore majtíahuamta em huériähui.

20 Bueitukë kaa itom jíikkajäu itou nooka, ítapo éntok, ä jünéria báare jachin em itou jiaubárëhui.

21 Júnëlim au jíahuak bueituk sime jume Atenaspo joome, éntok jume kaa áma jométaka áma jóakáihuim, kaítat éntokim chë jíápsekai hua bemela huemta bem jikkaijnakeu jíbba éntok bem ä ettejhuanakëhui.

22 Huanäi jü Pablo huame Areópagopo aneme násuk kíkteka ínel jiaahua:

—Eme öhuim Atenaspo joome, enchímmetne suuhua tüisi enchim dios huátëhui.

23 Bueitukne jum diósim enchim yóyörë bëkatana huerámaka senu altárit jiojteta ínel jíamta bitchak: “Jü Dios kaa täyahuamta bëchíbo yáari íri altar.” Íri Dios kaa enchim ä täyaka júne enchim ä yörë bëtanane enchimmeu nooka.

24 ‘Íri Dios íkái ániata yáuhuak éntok sime at ayúkamta. Áapo juka téhuekata átteak éntok juka buíata, éntok kaa tíöpo yorem yáaripo jóuhuak.

25 Kaa huame yorémem jita áa bëchíbo yáanakeu huátatia, jita au bëye bénasi. Bueituk áapo ájária jü jíapsihuamta yore mikame, jekata éntok simeta juka itom huáatiähui.

26 ‘Áapo huépul yoremta im buíapo jünakteka sime genteta at yeu sákatuak, sime ániat am jóanakë bëchíbo, jaiki taáhuarim bemámet jíapsinakeu am téjhuaaka, éntok nátepoa jak tua bem jóanakëhui.

27 Im buíapo am jünaktek áapörík, juka Diosta, jariáka bem ä téunakë bëchíbo. Lútüriapo áapo itou huépulammeu kaa mekka ane jiöbe.

28 Bueituk áapörík úttiärayte jíápsa, naate kaate, éntokte ketune im buíapo aane. Ket huate koba súakame chë bannaataka imi enchim buíaräpo anéihuim ínel jíakä bénasi: “Diosta famíliapote joome”, tíakame.

29 Júntuksan ítapo Diosta famíliapo jométuk, katte juka Diosta famíliapo jométuk, katte juka Diosta oropo yáatukä bénasi éepo yúmala, éntok tomi tósälipo, éntok tétapo junne, juka yoremta ä éakápamani.

30 Jü Dios banaataka kat-riapo jume yorémem jíókorek kaa áapörík bem täyäubechi, të ëni sime yorémem ániat anemmeu nooka am jíapsi kúakti sáhueka.

31 Bueituk áapo taáhuata yéchala sime ániat anémmet juka nokta chuparókaka lútüriata huépamani, juka yoremta yéu ä púari yäut yéchaka. Íkái nokta lútüria yáuhuak simem ä jünérianakë bëchíbo kókkolam násuk ä jíabitetuaka.

32 Juka kókkolam násuk jíabitehuamta bëtana nokamta jíkkajaka, huate ä junnéria, huate éntok, ínel jiaahua:

—Jauhueeka jübuë íari bëtana itou noknake.

33 Huanäi jü Pablo am tösiika.

34 Të huate yorémem ä súalekame áamak sájjak. Huámëi násuk aaney jü yoreme Dionisiö ti téhuaka jum Areópagopo tékiaka, éntok senu jámmut Dámaris ti téhuaka, éntok huaate.

18

Jü Pablo jum pueblo Corintopo aaney

¹ Chúkula, jü Pablo jum buere joära Atenaspo yeu siká jum pueblo Corintou bíchaa siika.

² Huämi senu judío Aquilä ti téhuakamta téhuak, Ponto buíaräpo jometa. Kaa bínhuatuka jü Aquila éntok ä jubíahua Priscilä ti téhuaka Italia bétana áma yáij-latukai. Ámanim yeu sájjak bueítuk jü áma nésauhueme, rey Claudio ti téhuakame, síme jume judíom jum romapo yeu sákatuak. Jü Pablo áman bem joau siika am bit báreka.

³ Huanäi éntok ámemak áma taahuak ámemak tekipanua rókaka, bueítuk áapo ket juka bempörim tekia tékiakai, jume lona kárim jojai.

⁴ Chikti jimyore táapo jü Pablo jum sinagogapo. Huämi ámeu nonokai áa béucham ée íaaka, jume judíom éntok kaa judíom junne.

⁵ Huanäi juka Silasta éntok Timotéota Macedonia bétana áma yájak, jü Pablo kaita éntok joaka juka tü nokta Jesucristota bétana huemta jume géntemmeu nookai, machisi jume judíom tettéjhuaka juka Jesússta jü Crístotukähui bempörim boobícháhui.

⁶ Të bempo ä béj-reka japtetáitek, éntokim áa bétana jájana jiautáitek. Huanäi jü Pablo ä sanko tátakek; huári séñatukai ä simbárë bétana. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Emeisu enchímmet ä tátabnake huaka nokta bétesi machik enchímmet chúpanähui. Ínapo béja juka Diosta nee enchimmeu nok íäü enchimmeu nóksuk. Én éntokne huame kaa judíommeu bíchaa huéenake; huámëhuíne juka tü nokta noknake.

⁷ Huanäi jum sinagogapo yeu siká senu yoreme Jústo ti téhuakamta joau bíchaa siika. Áapo ket Diosta yöyorei éntok jum sinagoga naapo jóakai.

⁸ Huanäi jü Crispö ti téhuakame, sinagogapo nésauhueme, juka Diosta noki jíkkajaka juka Señorta súaleka taahuak éntok síme jü ä famíliahua. Éntok ket juebénaka jum pueblo Corintopo joomem juka tü nokta jíkkajaka ä súalek, éntokim emo batótebok.

⁹ Huanäi jü Pablo tukáapo tenkumta bénasi éaka juka Señorta au nokamta jíkkajak ínel jíamta:

—Kátë majhuë. Jíbë ámeu nooka,

¹⁰ bueítuk juebénaka ímí puéblopo aane ín noki súalnakeme. Kátë jachin eiya. Ínapone émomak aane enchi suáyaka. Kaabe ára émot mámtenake juénak emou yáa báreka.

¹¹ Jü Pablo íkái jíkkajaka áma taahuak jum Corintopo senu huásuktia áma busan metpo, juka tü nokta Jesucristota bétana huemta am majtíaka.

¹² Juka Galión ti téhuakamta jum Acaya buíaräpo yäuttuk, jume judíom huámechi taáhuarimmet jum Corintopo nau éaka emo tóboktiak Pablota béj-reka. Jum yäuraapom yéu ä tójaka

¹³ jü nésauhuemtau, Galióntau, ínel jiaahua:

—Í yoreme juka genteta áa béu éetua täbuiasi juka Diosta am yöri sáhueka, juka itom ley bej-reka.

¹⁴ Juka Pablota nok báareisu, jü Galión jume judíommeu ínel jiaahua:

—Íkái béttesi machíako, o yore súahuamta bétana ä huei, ínapo enchim nok jíkkaij éiyey, jume romáanom ley huë bénasi.

¹⁵ Të یری kia nokta bétana huéiye éntok jábeta téhuam bétana éntok enchim ley bétana. Eme ára ä tü yáuhua íkari, bueítuk ínapo kara enchim ä tü yáaria.

¹⁶ Huanäi jum yäurapo yéu am bébtebok.

¹⁷ Huanäi síme jume griégom áma anéihum juka Sostenesta, judíom sinagogapo nésauhuenta jaatíaka ä bépsuk huämi yäurata bíchápo. Të jü Galión kaita júne áa náapo hué bénasi eiya.

Pablo júchi jum pueblo Antioquíau ä tekia chúpaka éntok júchi ä naatek béja bájínake

¹⁸ Jü Pablo jíba áma taahuak huämi puéblopo juebena táapo. Chúkula béja jume hermáanom tebótuaka Síriau bíchaa barcopo báau huétchek Priscila éntok Aquílatamaki. Jum pueblo Cencreápo aneka, kee barcopo báau huécheke, lóbala au síkatebok ä nokákäu chupa báreka.

¹⁹ Jum pueblo Efésö teáhuim yájaka, jü Pablo juka Priscilata éntok Aquilata tósiká jum sinagogau bíchaa siika. Huanäi jume judíom huämi nau yayájammeu noókak.

²⁰ Bempo éntok, au noókak júchi jaiki táapo áma ä tahuá sáhueka, të áapo kaa báarei.

²¹ Huanäi am tösiika ínel ámeu jíaka:

—Úttea juka pajkota jum buere joära Jerusalémpo huéenakemta ín bínnakéhui, tëne júchi enchimmeu nóttínake Diosta báareyo.

Huanäi jum Efésö puéblopo barcopo báau huécheke siika.

²² Jum Cesaréa puéblopo yepsaka jü Pablo buere joära Jerusaléniu bíchaa siika áman jume Jesucristota súaleme tebótua báreka. Huanäi pueblo Antioquíau bíchaa siika.

²³ Chúkula jaiki táapo áma aneka, júchi yeu siká jum Galacia buíaräpo éntok Frigia buíaräpo símem bekatana naa siika jume Jesucristota súaleme óusi éetuaka.

Aapolos jum Efesopo géntemmeu nookay

²⁴ Huámechi taáhuarimmet senu judío jum pueblo Efesopo yépsak Aapolos, jum pueblo Alejandriapo jométaka. Áapo ujjorisi ára nookai, éntok juka Diosta noki jiojteri tüisi täyai.

²⁵ Señorta nésahue páman tüisi majtíatukai, éntok tüisi at jíapseka jume géntemmeu nonokai, machisi juka Jesústa bétana huemta am majtíaka. Të áapo juka Juan Bautístata yore batöaka ä nonókäü jíba täyai.

²⁶ Júnëli jü Apolos kaa májhueka ámeu noktáitek jum sinagogapo. Të jü Priscila éntok Aquila, akím ä nok jikkajaka, omot yéu ä nuk sájaka machisi ä téjhuak jachin chë tüisi ä huéhui juka Diosta lütüria.

²⁷ Huanäi juka Apoolojta jum Acaya buíarau bíchaa huee báarei, jume hermáanom óusi ä éetuak, éntokim jume Jesucristota súaleme áman anemmeu jiojtek tüisi ä mabet nésauhueka. Huanäi jum Acayau yepsaka juebénam aníak jume Diosta éäpo juka tü nokta súalekame.

²⁸ Símem jikkajäpo machisi jume judíom tejhuai bem jióblataka katéhui hua nooki lútula huémtaayi bempörim kara éssöhui, Diosta noki jiojteri ámeu nokaka juka Jesústa jü Crísto tíaka hua bem boobíchähui.

19

Pablo jum pueblo Efesopo aaney

¹ Juka Apolosta jum pueblo Coríntopo ä aaney, jü Pablo éntok jume buíaram jikat tahuammet naa siika, huanäi pueblo Efesou yépsak. Huämi huete Jesucristota súaleme téhuak tem Juan Bautístata yore majtíakäü jíba täyai.

² Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachu jü Espíritu Santo enchimieu kom yuumak juka tü nokta Jesucristota bétana huentta enchim súaleko?

Huanärim ínel ä yommiak:

—Katchante júne ä jíkkaij-latukai juka Espíritu Santota ayúkähui.

³ Huanäi jü Pablo ínel am temájek:

—¿Jáchisem batöhuak?

Bempo ínel ä yommiak:

—Juanta yore batöa pámani.

⁴ Huanäi Pablo ínel júchi ámeu jiaahua:

—Juan juka genteta batöai señalpo bénasi bem jíapsi kúaktekä béchibo. Të kécham tetejhui huaka chúkula yebíjnakemta am súal sáhueka, huaka Jesústa, juka Crístota Diosta yeu púari.

⁵ Íkai nóktam jíkkajaka, juka Jesústa Diosta üúsitukäu súaleka batöhuak.

⁶ Huanäi juka Pablota choápo áme béppa mámtek, jü Espíritu Santo ámet kom siika. Huanärim täbui nokpo noktáitek, éntokim juka nokta Diosta bétana huentta nookai.

⁷ Jume yorémem batöhuakame jíba tua síme nau dócetukai.

⁸ Pablo jum baij metpo jum sinagogapo yéyepsai. Huämi ámeu nonokai kaa májhueka, jume géntem áabeu ée íaaka Diosta nésahuëpo bétana ámeu nokaka.

⁹ Të huate bem jíapsi námakasi joaka kaa ä súal báarei, al-lam jájana jiaahuai juka Señorta lütüriatachi genteta jíkkajäpo. Huanäi Pablo am tösika, jume Jesucristota súaleme nuk siika jum escuela Tiránnou bícha. Huämi chikti táapo am majtíai.

¹⁰ Guoi huásuktiapo áma taahuak am majtíaka. Júneli síme jume Asia buíaräpo joomem juka tü nokta Señor Jesústa bétana nokhuamta jíkkajak, judíom éntok kaa judíom junne.

¹¹ Dios éntok, juka Pablota buéresi kaa jaibu johuamta jotúai.

¹² Júneli jume páayum éntok sanko júne jü Pablota takáhuat jálojtecame jume kökoremmeu tóijhuay, am tutütëy, bem kökoa bétana, jume diáblom yorememet aneme júne yeu sásakay.

¹³ Të huate judíom kia naa kateme, jume diáblom géntemmet aneme yeu bébame, Señor Jesústa nésaupo yéu am beb báarei ínel jíaka:

—Jesústa nésaupote enchim yeu katchauhue, hua Pablota áa bétana nonókáu nésaupo.

¹⁴ Íkärím johuai jume Escevä téamta üusim guoy búsanika, hua tiöpopo tékiakammeu nésauhuemta üusim.

¹⁵ Të íkai am yáak, jü diablo ínel ámeu jiaahua:

—Jukane Jesústa täya, éntokne jüneiya Pablota jábétukähui, tëne enchim kaa täya enchim jábemtukähui.

¹⁶ Ínel jíaka, jü yoreme diáblota at anëu ámeu huánteka sanko síusiuti am huíkkek, éntok sussutti am chóchonaka am nahuítek. Huanärim jum jóapo yeu ténnek kaa sánkoka éntok tüisi kökoleka takáhuachi.

¹⁷ Síme jume Efesopo jóakame, judíom éntok kaa judíom junne, íkai jüneriaka tüisi majhuëi, éntokim Señor Jesústa buéresi úttileka taahuak.

¹⁸ Juebénaka jume Jesucristota susualekame jum Pablota anëpo yajjai, bannaataka kaa tühua bem bojóriäu yeu buíseka.

¹⁹ Juebénaka móriata tekípánoaihuim bem librom áma yeu nüpak, huanärim símem bíchäpo táahuak. Jukam síme libro béjhuata jünéria báreka ä näikiak. Huanärim ä jünériak cinkuenta mil tomi tósálita am

béj-rèhui. ²⁰ Júnëli chë juebena génte juka Señorta noki súaleka taahuak éntokim jüneiyai útteata ä jípurèhui.

²¹ Chúkula Pablo jume hermáanom Macedonia buíaräpo éntok Acaya buíaräpo aneme bitbábarek, huämi boula siká éntok, buere joära Jerusaléniu bíchaa hueerokkai. Jum buere joära Jerusaléniu nóitisuka éntok, ket Romáu bíchaa hueerokkai.

²² Huanäi guoyim jume ä aniame Macedóniau jaásek, juka Timotéota éntok juka Erástota. Áapo éntok, júchi jaiki táapo jum Áasiapo taahuak.

Jum Efesopo buere naa muksi huéeme yeu siika

²³ Huámechi taáhuarimmet buere naa muksi huéeme jum pueblo Efesopo yeu siika tü nokta Jesucristota bétana huenta béj-reka,

²⁴ yoreme Demétriota nokim béchïbo, platapo jita júne jojoame. Ìri yoreme jü diosa Diana téamta tiöpo bénak jum plátapo jojoai. Huanäi jume ä tékilpo ä aniayme yuun tómita kokobatuay.

²⁵ Huanäi áapo ímëi yoremem nau rúktiaka, éntok huame álë bénasi tekipanuame këtchi, ínel ámeu jiaahua:

—Eme tüisi jüneiya ìri tékiliai tüisi itom ito aniähui.

²⁶ Të kéchem jüneiya, éntokem ä jíkkaja ika Páblota jume diósım yorémem joäu kaa diósım tiähui. Júnëli juka juebena genteta áa beu éetua, kaa imi Efesopo jíbba, kia síme Asia buíaräpo junne.

²⁷ Ìri ínëli huéeme tua kaa türi, bueítuk ì itom tékil kaitäpo tahuánakë, éntok kia hua diosa Diana yörisi machik tiöpota úttíluhame júne kaitatunakë. Júnëli kaitäpo bittáitina jü diósata buéria, jü síme Ásiapo joomem yörèhui, éntok síme ániat öbisi aneme yörèhui.

²⁸ Íkai jíkkajakam tüisi öómtëka chaytáitek ínel jíaka:

—¡Buéresi yöríhua itom áiye Diana Efesopo káttekame! —tim chaayey.

²⁹ Júnëli buéresi naa muksi siika jum pueblopo. Juka Gáyo ti téhuakamta buíssek éntok Aristárkota, guoi oóhuim Macedóniapo joomem Pablótamak rejtéihuim. Huanärim am huíksakaka am nuksájjak áman kari bem nau yayájäu bícha.

³⁰ Huanäi jü Pablo jume géntemmeu nok báreka áman kibák báarei, të jume Jesucristota súaleme kaa ä tójjak.

³¹ Huate yäuram junne jum Ásiapo nésauhueme, jume ä amígokame, nokta au bíttuak jíókot au jíaka kaa áman genteta násukun ä kibák sáhueka.

³² Jumu éntok, juebénaraata násuk sooti chayhua jachin júne jíaka, bueítuk hua chë bürura kaa jüneiyai jita béchïbo áma emo nau am tóij-latukähui.

³³ Të huate yorémem áma aneme jünéame juka Alejándrota, juka judíom bat kéchakäu, téjhuak jita áma huèhui. Jü Alejandro éntok, mámammea séñata ámeu yáuhuak, am chay yánti íaaka, bempörim, jume judíom, nok-ria báreka genteta jíkkajäpo.

³⁴ Tem jünéaka ä judíotukähui, síme ínel chaayey, guoi orapo jáni:

—¡Buéresi yöríhua itom áiye Diana Efesopo káttekame! —tim chaayey.

³⁵ Huanäi hua yäurapo secretario juka genteta nok yáatituaka ínel ámeu jiaahua:

—Eme Efesopo joome, nechem jíkkaja. Síme ániat öbisi aneme jüneiya íkai pueblo Efésota juka diosa Diana buéresi yöríhuamta tiöpo ä suáyähui, éntok juka tétata ä takahua bénak téhueka bétana kom huéchilata.

³⁶ Kia jábe júne kara íkái esso. Júntukem kaa bat jále, éntokem kaa jita júne johua kaa bat tüisi ä jünériaka.

³⁷ Bueituk ime oóhuim enchim im nüpakáhuim kaita juénak jum enchim tiöpopo johua, éntokim enchim diosa Diánata bétana kaita juénak nooka.

³⁸ Jü Demetrio éntok jume áamak tekípánoame am béj-reka jita nokmáchiak, éläpom, bempo, am nätuanakë; júnen béchibo yäuram aane. Huámëi bíchäpom nánancha ára emo nok-ria.

³⁹ Táabuik jítasu enchim aahuai éntokte huam leyta huë páman nau rúkteka nau ä ettéhuanakë.

⁴⁰ Bueitukte kaa tüisi aane. Itom júnem nätuanake yäurata béj-reka itom ito toboktiabárë tíaka, íkái én im yeu sikä béchibo. Bueitukte jachin júne kara lütüriata nenka jü im naa muksi yeu sikamta bétana.

⁴¹ Íkái noksuka, béja jume áma nau yáij-lame sákatuak.

20

Jü Pablo Macedonia buiärau bíchaa siika, éntok Grecia buiärau bícha

¹ Huaka naa muksi huemta luútek, jü Pablo huame Jesucristota súaleme nau núnuka ámeu noókak jíba bénasi óusi am ée sáhueka. Huanäi am íbaktiaka am mam buíseka, Macedonia buiärau bíchaa siika.

² Huanäi síme huáachí ániat naa siika hermáanommeu noksísimeka, jíba bénasi óusi am ée sáhueka. Chúkula béja jum Grécia buiärau yépsak.

³ Huämi baj metpo aneka, béja jum barcopo síriau bíchaa yeu huee báreka, jünëak jume judíom ä béj-reka tekípánoähui. Kíalíku notibábarek jü buíachi, júchi Macedonia buíara pamam huee báreka.

⁴ Síme ímëi áamak sájjak: jü pueblo Sópater Beréapo joome, éntok jume pueblo Tesalónicapo joome Aristarko éntok jü Segundo ti téhuakame, jü Gáayo ti téhuakame pueblo Dérbeapo joome, jü Timoteo, éntok jume ásia buiärapo joome kétchi Tíquico éntok Trófimo.

⁵ Ímëi hermáanom bat sájaka jum pueblo Tróaspo itom boobítchak, juka Pablota éntok néechi Lucasta.

⁶ Páanim kaa levadúrakame buabuähuäu pájkota chúpukte jum pueblo Filípospote yeu sájjak barcopo. Mamni taáhuarim hueite jum Tróaspo ámeu yájjak. Huämite guoibusan táapo aane.

Jü Pablo jum Troaspo jume hermaanommeu nookay

⁷ Semáanata naatëpo, lominko táapo, jume Jesucristota súaleme nau yájjak jume páanim näikimte báreka juka Señorta nésauhuekä bénasi au am huáatinakë béchibo. Jü Pablo éntok, am majtíai. Yokóriapo au simbárë tíaka tukáa násuk huëu tajti ámeu noókak.

⁸ Baj kárim nat béppa jokäpo jikáchim nau yáij-latukai, juebena lámparam béetëpo.

⁹ Senu yoreme jübua yötuka, Euticö téaka, jum ventanapo káteka nokta jíkkajai. Huanäi juka Pablota binhua nokái, yetem au yuumak. Júnensu kóchoka yeutana bíchaa buíau kom huétchek. Huanäi mukílataka tóboktiahuak.

¹⁰ Jü Pablo éntok, kom siká, hua mukílata béppa au jímmaaka ä íbaktiak. Huanäi jume hermáanommeu ínel jiaahua:

—Katem guomguomte, bueituk béja júchi jíabitek.

¹¹ Huanäi jü Pablo júchi jikáu siká jume páanim näikimtek. Jume hermáanom am buásuka éntok, júchi ámeu noktáitek matchüu tajti. Huanäi siika.

¹² Huä ili yoreme jübua yötume mukúkäu éntok, jíápsaka ä joau bíchaa nuksákahuak. Huanäi síme tüisi al-léaka taahuak.

Troaspom yeu sájaka Miletou bíchaa sájjak

¹³ Ítapo jum barcopo bat sájjak Asón puertou tajti, juka Pablota huämi nü báreka itom nau nokákäpo bénasi, bueítuk áapo buíat hueerokkai.

¹⁴ Jum Asonpo itom au yájak, barcopo itomak siika, huanäite Mitiléne puertou bíchaa sájjak.

¹⁵ Huämite yeu sájaka yokóriapo isla Quiöu béa yájjak. Júchi yokóriapote béja puerto Sámospo yájjak. Jum Trogílio pueblou jimyóreka yokóriapote béja puerto Miletou yájjak.

¹⁶ Júnelite aika bueítuk jü Pablo jum Efésopo pueblou kaa huee báarei, kaa jum Asia buíaräpo binhuatu báreka, bueítuk läuti buere joära Jerusaléniu an báarei Pentecostés táapo, jume judíom pajko táapo, kaita jachin au macháiko.

Jü Pablo jume yoiyöturim Jesucristota súalemmeu yäut jóarim Efesopo jomemmu nookay

¹⁷ Béja jum Milétopo aneka jü Pablo jume yoiyöturi Jesucristota súalemmeu yäut jóarim Efesopo joómeme nau núnutebok.

¹⁸ Am yájak, ínel ámeu jiaahua:

—Eme jüneiya jachin ín ino nukähui bannaataka ími Ásiapo aneka im ín yepsákäpo naateka.

¹⁹ Síme tiémpotane enchimmak aaneq Señorta béchibo tekípánoaka kaa buere ino ériaka, ín ópuam buéresi huötiaka, éntok juebena jíókot máchirata bíchaka jume judíom nee béj-reka tekípánoakä béchibo.

²⁰ Tëne juka enchimneu türi máchik kaa tójaka jíba enchimneu ä noókak, símem bíchápo enchim majtiaka éntok enchim jóapo junne.

²¹ Kia judíommeu éntok kaa judíommeu júnene noókak Diostau am jíapsi kúakti sáhueka, éntok juka Diosta itom Señor Jesucristota bétana nokäu am súal sáhueka.

²² Én éntokne Jerusaléniu bíchaa síme Espíritu Santota útteata nee joriä béchibo, kaa jünéaka huämi jita bénak inou huéenakëhui.

²³ Jü ín jünériäu ïri jíbba, juka Espíritu Santota nee tettéjhuähui jum síme puéblompo ín yepsäpo, juka ín peréesotenähui éntok jíókot máchirata inou huéenakëhui.

²⁴ Tëne símeta íkai kaachin eriä. In jíapsi júnene kaa beutire. Kia jíbane ín tékil chúpak jíba türinake, éntok al-léaka huaka tékiata Señor Jesúsata ín mampo tójakäu chúpako, juka tü nokta Diosta tühua bétana huemta ín ámeu noknákëhui.

²⁵ Én éntokne jüneiya éenchim jábe júne jume Diosta nésauhuëu bétana ín ámeu nokákäu kaa júchi nee bínnakëhui.

²⁶ Kíalíkune én huitti enchim téjhua báare, kaitane éntok enchim béchibo yómmia báare,

²⁷ bueítukne símeta enchimneu nok-la juka Diosta éähui, kaita enchim éssoriaka.

²⁸ Jüntukem emo suaya, éntokem síme jume Jesucristota súaleme suaya, bueítuk jü Espíritu Santo enchim yeu púala tékiata béchibo, Jesucristota súaleme enchim suáyanakë béchibo, huame ä ojbo huötiaka ä kobákëhui.

²⁹ Ínapo jüneiya nee siik, huátem yáijnakëhui jume Jesucristota súaleme tábuiasi jatía báreka, kaitäpo am tahuária báreka jume robo tebai kókkoram kabáram tetéjalë bénasi.

30 Éntok enchim násuk aneme júne huate emo tóboktianake juka lútüriata tójaka aranókichiata yore majtía báreka, jume Jesucristota súaleme áme beu ée iaaka.

31 Júntukem kaa koptel-la. Áahuem huáate jachim ínapo jum baij huásuktiapo, taáhuarit tukáarit naabúrujti, kaa yáateka enchimmeu nookai ín ópuam guötiaka.

32 'Én éntok, ín hermaanom, Diosta mámpone enchim jóiyak, Diosta noki, ä tühua, bueituk huári tua enchim óusi éetuanake, éntokem ä nokä páman katétek huame Diosta bíchäpo.

33 Tómita éntok kia sánkota junne, kanne enchimmet beutire.

34 Ál-lane tekipanuak ín huáatiäu jípu báreka, éntok huame ínomak anékame béchibo junne. Eme júne tüisi jüneiya.

35 Jíbane júkái enchim majtíak junéli enchim tekipanuanakëhui jume jíokot éame enchim aníanakë béchibo, hua Señor Jesústa noki ínel jíamtau huáateka: "Chë al-léaka tahuánake jü yore jita mikame hua jita mabétamta béppa."

36 Chúkula béja jü Pablo junéli jíausuka, tónommia kíkteka Diostau buaanak sëmemmaki.

37 Huanäi sime buanaka juka Pablota íbaktiak, éntokim ä besítok bem ä boojoríaï Bénasi.

38 Bueitukim tüisi sirokai hua ámeu ä nokákäu béchibo, kaa júchi bem ä bínnahuëhui. Huanärim áamak sájjak barkóu ä jámú tajti.

21

Jü Pablo jum buere joära Jerusaléniu bíchaa siika

1 Jume hermaanom tö sájakate barcopo jámuka sájjak. Huanäite lútula sájjak isla Cos teäu bícha, yokóriapo éntok, isla Ródasiu bícha, huämi éntok, puerto Pátarau bícha.

2 Jum Pátarapote senu barcota Feniicia buiärau bíchaa huátaktemtaute yájjak. Huämite jámuka sájjak.

3 Bahuepo katékate juka isla Chípreta mékkäriat bitchak, huanäite míkóri bétana ä tösájaka Siria buiärau bíchaa sájjak. Jü barco itom áma katëu éntok, juka ä huériäu jum puerto Tíropo tösím báarei, kíalikute huämi kom chéptek.

4 Huämite jume Jesucristota súaleme téaka ámeu áma taahuak guoibusan táapo. Bempo éntok, jü Espíritu Santota bétana téjhuaataka jü Pablatau jita huéenakehu, áahuim nookai kaa jum Jerusaléniu ä huee sáhueka.

5 Të guoibusan taáhuarim yúmak, jíbate sájjak. Sime jume Jesucristota súaleme bem jubímmak éntok bem usímmak itom boo tójjak jum pueblo mayoau tajti. Huämite see päku tónommia jápteka Diostau buaanak.

6 Huanäite ito íbaktiaka ito mam buíseka barcou jámuk. Bempo éntok, nóttek bem joau bícha.

7 Tiró puertopote yeu sájaka Tolemáida puertopote kom chéptek. Huämite ä chúppak juka bahuepo itom bojoaïhui. Éntokte huämi jume hermáanom tebótuaka senu táapo ámeu áma taahuak.

8 Yokóriapote áma yeu sájaka jum pueblo Cesaréa téäu yájjak. Huämite jü Felípeta joau yájjak, hua tü nokta Jesucristota bétana huemta géntemmeu nonókamta jóahui hua guoibúsanimmak näikiatukaihui, jume apóstolim ä aniaihüimmaki. Huanäite áma au taahuak.

⁹ Jü Felipe náikim malakai kee kuname. Huámëi jaámuchim juka bat bíchaa ayúnakemta jünériaka nonokai.

¹⁰ Béjate jaiki táapo jáni áma aaney juka profeta Agabo ti téhuakamta Judea buiära bétana áma yepsako,

¹¹ itom bíchiseka. Huári juka Pablota huihuíkosäu nüka, guokpo éntok mampo ái au sümaka, ínel jiaahua:

—Jü Espíritu Santo ínel jiaahua: “Juka yoremta íkái huikósata átteakamta jume judíom íneli ä sümaka jume kaa judíom mampo ä yéchanä tíiya jum Jerusalémpo.”

¹² Íkái jíkkajaka, itapo éntok jume Cesaréapo joómëm jü Pablatau jíókot jiaahua kaa Jerusaléniu ä huee sáhueka.

¹³ Të jü Pablo íneli itou jiaahua:

—¿Jatchiakem buaana, éntokëm ín jíapsi kaa al-léetua? Ínapo kaachin ä eria jum Jerusalémpo ín sumanáhui, éntok kia ín mënäu junne Señor Jesússta béchíbo.

¹⁴ Katte ä yúyüuka, ä tójaka ínel jiaahua:

—Éläpo jü Señorta éäü yáatunake.

¹⁵ Chúkula béjate ito lijtarooka, Jerusaléniu bíchaa sájjak.

¹⁶ Jume huate Jersucrístota súaleme Cesaréapo joome éntok, itomak sájjak. Áme násuk éntok, senu yoreme hueiyei Chíprepo joome Nason ti téhuaka, íari jóapo yaij éaka áma tahuá báreka. Áapo béja bínhua Jesucristota súaley.

Jü Pablo juka Jacobota áman bitchai ä aneïhui

¹⁷ Jum Jerusaléniu itom yájak, jume hermáanom al-léaka itom mabétak.

¹⁸ Yokóriapote jü Pablótamak sájaka juka Jakóbota áman bitchak ä anëpo. Huámírim aaney jume yoiyötori Jesucristota súalemmeu yäut jóarim.

¹⁹ Jü Pablo am tebótuasuka jíba am ettéjhuariatáitek huaka tühuata Diosta yáakähui jume kaa judíommehui áapörik ámeu nokako

²⁰ íkärím jíkkajaka Diosta úttileka taahuak. Huanärim Pablatau ínel jiaahua:

—Jéehui, itom hermáano, empo jüneiya jaiki mil judíom anëhui Jesucristota súaleme. Síme huámëi útteä tíiya juka Moiséjta nésauhui jonähui.

²¹ Bempo éntok, ettéjoriahuak empo jánituk ínel am majtiä téehua síme jume judíom sékána buíaräpo jóakame juka Moiséjta nésauhui kaa am jo sáuheka, éntoktukë bem usim júne kaa am circuncidaroa sáuhuë téehua, éntok kia huaka bannaataka itom, jume judíom, boojóriäu júne kaa am jo sáuhuë téaka.

²² Ensu, ¿jáchisute ayúnake jáni? Bueítuk jü génte em yepsákä bétana jünëak nau yáijnake.

²³ Senu huémtë yáak türinake. Imi ito násuk naiki oóhuim aane Diostau bem nátuari chupa báreka.

²⁴ Akë am huériaka áman áme beu emo ubba Moiséjta nésauhuëpo bënasi, éntoke juka síme limójnata ámeu aihuumta am béjturia. Chúkula bempo emo chon chúktiatebonake bem ä nätualä bënasi. Júnëli síme jünéenake huaka emo bétana nokhuamta kaa lütüriatukähui. Ál-lam huaka Moiséjta nésauhuë páman enchi huétíanake.

²⁵ Huame kaa judíom Jesucristota súaleme bétana éntok, katäkute béja ámeu jiojtesula am téjhuaaka kaa útteatukähui jukaram jonákë bétana.

Kia jíbate juka huakajta huame dios yorem yáarimmeu limójnata kaa am buä sáuhue, kia ojbota junne, éntok bámsuaka mukílata huaakas. Éntokte kaa emo am jubek kaa emo am huáatia sáuhue.

Jü Pablo jum tiöpopo buíjhuaka peréesotehuak

²⁶ Huanäi jü Pablo jume naiki oóhuim nuksiika. Yokóriapo béja áme beu au úbbak Moiséjta nésauhuépo bénasi ayuka. Huanäi jum tiöpou kibákek jume áma tékiakame téjhua báreka jita táapo ä yumánakeihui huaka Moiséjta nesau hué páman bem emo buaníakäu bem chúpanakèhui, éntok jakhüéi juka límojnata bem áma tóijnakèhui.

²⁷ Të béja jume guoibusan taáhuarim yúmasei, huate judíom Ásiapo joome juka Pablota tiöpopo bíchaka, síme genteta emo tóboktituak. Huanärim ä buíseka,

²⁸ chayeka ínel jiaahua:

—¡Eme oóhuim Israelítam, itómem anía! Íri ájaria jü yoreme símat naa huéeka jume géntemmeu nokame itom nación bėj-reka, Moiséjta nésauhuéu bėj-reka, éntok íkái tiöpota bėj-reka. Íari béppa éntok, huate griégom jum tiöpopo kimala. Júnëli aneka íkái tiöpota itom tua yöreu kaa tüisi tahuária.

²⁹ Júnëlim jiaahuay bueítukim bannaataka jum puéblopo jü Trófimotamak ä bil-latukay, hua Efesopo jometamaki. Huákärim jum tiöpopo ä kibáchalatukä bénasi éiyay.

³⁰ Huanäi jü génte au tóboktiaka, tenneka áman ámeu yájjak. Huanäi bempo ket jü Pablótat chätuka jum tiöpopo yeä nuksájjak buíapo ä huíksakaka. Huanärim sep jume puértam páttiak.

³¹ Béjam ä më báarei juka nokta comandantetau yepsayo síme juka pueblo Jerusalémta au tóboktiakä bétana.

³² Huanäi jü comandante jume sontarom éntok jume capitáanim bamsipo nau núnuka áman bíchaa am nuksiika. Huanärim tüisi teénneka áman genteta anëu yájjak. Bempo ä bébakasum ä tójjak.

³³ Huanäi jü comandante jü Pablota rúkteka guoi cadenammea ä súmatebok. Chúkula béja nátemajek ä jábétukähui éntok jita ä yáakähui.

³⁴ Të jü génte juebénarata násuk huate chaayey kaa nanancha jíaka. Júnëli jü comandante kaa ámet jünéaka taahuak sooti am jíä béchíbo. Huanäi juka Pablota cuarteliu bíttuak, sontarom anèhui.

³⁵ Béja cuarteliu jikáu kathuäu yájaka jume sontarom juka Pablota püaktiaka jikau ä núk sájjak, juka genteta káachin ä yáa íaka.

³⁶ Bueítuk síme amapo kateka inen chaisakai:

—¡Akem ä mëa!

Jü Pablo jü gémteta jikkajäpo áu nok-riay

³⁷ Jü Pablo béja jum cuarteliu kibácha báahuaka, comandantetau ínel jiaahua:

—¿Játchune ára ino nok-ria jáni?

Jü comandante éntok ínel aú jiaahuak:

—¿Játchë griego nokka?

³⁸ ¿Jatchu kaa empo hua Egítopo joome jakhuey yáurate bėj-reka emo tóboktiakähui, hua naiki míl yorémem yore sualéeraommak juyau huéchekaihui?

³⁹ Huanäi jü Pablo ínel ä yómmiak:

—Ëe, ínapo täbui. Ínapo judío, Társopo joome, hua pueblo buëuru Cilicia buíaräpo kátekame. Huämine tua lütüriata jípure. Nechë lisenia gentetau ín noknákë béchïbo.

⁴⁰ Jü comandante éntok, ä liseniak. Huanäi jü Pablo jum jikau kathuäpo kíkteka, jü gentetau mámammea séñata yáaka am chay yáatituak. Béja kaábeta jíalei, hebreo nokpo ínel ámeu jiaahua:

22

¹ —Eme ínomak huéerim éntok ín áchayim ín ino nok-riaka ín nokäubechem suaka ä jíkaja —ti ámeu jiaahua.

² Jum tua bem nokpo ä nok jikkajakam chë kaa jíaleka taahuak. Huanäi Pablo ínel ámeu jiaahua:

³ —Ínapo judío. Társopone yeu tómtila jum Cilicia buíaräpo kátekäpo, tëne ímï Jerusalémpo yötuk, éntokne hua Gamaliél téamtau, hua tü täyahuäutau, tüisi majtári, jíba jume itom yóyöhuam nesau huëpámani. Jíbane jü Diosta béchïbo tekípánoak chikti ín jíapsimaki, én enchim áa béchïbo tekípánoä bénasi.

⁴ Ínapo bannaataka huame tü nokta Jesucristota bétana huemta súaleme guokjásuk. Anam sússuateboi junne. Oohuim éntok jaámuchim júnene peréesoteboka am nuksisímei cárcelpo am jóa báreka.

⁵ Jü tiöpopo chë nésauhueme, éntok sime huame yoiyötori yäut jóari, áram ket íkái lütüriä tíiya ín nokähui, bueítuk bempo jiösiam nee mámakai huame judíom itomak huérim pueblo Damascopo aneme jünéetuaka jita béchïbo ín áman huëhui. Júnëline áman siika jume Jesucristota súaleme jariaka äbo ímï buere joära Jerusalémpo yéu am toij báreka, nokta ámet chüpanä béchïbo.

*Jü Pablo jáchin Diostau bíchaa ä jíapsi kúaktekä bétana nookay
(Hch. 9:1-19; 26:12-18)*

⁶ 'Të áman bíchaa nee huei, béja Damascou nee yebísisei, jíba tua lul-la káteko, sej chukti jü machiria útteaka téhueka bétana inou kom yuumak. Huanäi nate chíkola nee machíriak.

⁷ Huanäine buíapo huécheke senuk inou nokamta jikkajak ínel jíamta: “Empo Saulo, ¿jatchíake nee guokjásase?”, tíamta.

⁸ Huanäine nátemajek: “¿Jábesä empo Señor?”, tine jiaahua. Huanäi ínel inou jiaahua: “Ínapone jü Jesús Nazaretpo joome, hua em guokjásasëhui”, tinou jiaahua.

⁹ Huame ínomak katëu éntok, juka machíriata bíchaka tüisi guómtek, tem huaka inou nokamta kaa jikkajak.

¹⁰ Huanäi ínapo ínel au jiaahua: “Ensu Señor, ¿jítasune yanake?” Jü Señor éntok, ínel inou jiaahua: “Yejtékë huéiye jum Damascou bícha, huämïrë ä téjhuaana jita em yáanakehui”, tinou jiaahua. Huanäine kíktek.

¹¹ Tëne jü machiria úttiäray kaa bíchaka taahuak. Huanäi jume ínomak katéihuim mampo nee buíj-lataka nee huíksakai Damascou tajti.

¹² 'Huämi puéblopo senu yoreme aaney Ananías téaka. Áapo tüisi Moiséjta nésauhuë páman huéiyey, éntok sime jume judíom Damascopo joome ä tü éttejhuay.

¹³ Huämi jü Ananías inou yépsak nee bíchiseka. Inou yepsaka ínel inou jiaahua: “Empo Saulo, ín hermáano, júchi bénasi em bínnakeu emou ayúnake”, ti inou jíahuak. Huanäine seep bíchaka tahuaka at pújtek.

14 Áapo éntok, ínel inou jiaahua: “Huä itom yóiyöhuam Dios enchi yeu púhuak bannaata kat-riampo naateka áapörík éäu em jünérianakë béchibo, éntok Jesucristota, juka tua lütüriata jípuremta, em bínnakë béchibo éntok tua áapörík em nok jikkajnakë béchibo.

15 Bueitukë áapörík bétana tühuata noknake síme yorémem jikkajäpo, éntok huaka em bíchakäu éntok em jikkajakäu am téjhuanake.

16 Én éntok, katë éntok jita boobíchaka, banseka emo batötebo Señor tat éaka huame em kaa tühua yáarim enchi ä tuchárianakë béchibo”, tinou jiáhuak jü Ananías.

Jü Pablo jume kaa judíommeu ä bíttuahuakä bétana nookay

17 ‘Jerusaléniune nótteka jum tiöpoú siika Diostau buan báreka. Huämi Diostau buanakane tenkumta bénasi éaka juka Señorta bitchak.

18 Anä nok jikkajak, ínel inou jáamta: “Bamsekë im Jerusalémpo yeu huéiye, bueituk jume im joome ino bétana em nokäu kaa jikkaj báanake”, tï jiaahua jü Señor.

19 Ínapo éntok, ínel au jiaahua: “Señor, bempo jüneiya síme at bem nau yayajäpo ín huerámaka jume enchi súaleme cárceliu ín totójaihui, éntok ín am bébebaihui.

20 Éntokim jüneiya juka Estebanta, huaka emo bétana jume géntemmeu nokamta, mëhuai, áma ín anéihui áme beu éaka ä mëna bétana, éntok huame ä mëakame sanko júne ín suáyakaïhui”, tinau jiaahua.

21 Të jü Señor ínel inou jiaahua: “Bööchë kíkte, bueitukne mekka bíchaa enchi bíttua báare áman huame kaa judíommehui, enchi ámeu noknákë béchibo.”

Jü Pablo jü comandanteta mámpo aaney

22 Júmuní tájti ä nok jikkajaka, ínel jíaka cháý táitek:

—¡Akem ä mëa júká yoremta! ¡Kaa türinake jiápsaka tóijhuako!

23 Jíba junëli am chayéi, éntok ómteka bem sanko éntok buíata jikáu am guötiayo,

24 jü comandante juka Pablota cuarteliu kibáchatebok. Béja jum kuartelpo ä kátek, tüisi ä bemmucha nésauhue ä nok íaaka, jünée báreka jita béchibo juka genteta junëli ä béj-reka chayëhui.

25 Të jü Pablo bemmúcha báahuaka súmatata, jü capitán áma anemtau ínel jiaahua:

—Kaa lütüriatu jiöbe románota enchim bemmúchatebonakëhui kaa bat nokta béttesi machik at chupalatuko. Bueituk ínapo ket romáano.

26 Íkai jikkajaka jü capitán, áman siká jü comandántetau jünéhuamta nénkak ínel au jíaka:

—Kaa türi jü yoremtau em yáa bárëhui, bueituk áapo romaano.

27 Huanäi jü comandante jü Pablotaú siká ínel au jiaahua:

—¿Jatchu lütüria em romaanotukähui?

—Jéehui —tau jiaahua jü Pablo.

28 Jü comandante éntok, júchi ínel au jiaahua:

—Ínapo jum Romapo lütüriata jipu báreka yún tómita nénkak.

—Ínapo éntok —tau jiaahua jü Pablo—, íkai lütüriata jípure jum Romapo ín átchay bétana.

29 Júnëli ä jíak, jume Pablota bemmúchabárëu seep ä tójjak. Jü comandante júne ä romáanotukäu jünéaka, at májhueka taahuak ä sumatébokä béchibo.

Jü Pablo jume judíom buere yäura bíchäpo yeu tóijhuak

³⁰ Yokóriapo jü comandante juka lütüriata jünéria báreka, jita béchïbo jume judíom juka Pablota nátuakähui, jume cadenam ä úhuaaka jume tiöpopo tékiakammeu nésauhueme nau núnotebok éntok sime huaka judíommeu buere yäuraata. Huanäi juka Pablota yeu béebaka bem bíchäpo yéä tójjak.

23

¹ Jü Pablo juka yäurata bíchaka ínel ámeu jiaahua:

—Eme ínomak huéerim, ínapo kaítat jachin éaka jíapsa Diosta bíchäpo én tajti.

² Huanäi jü Ananías, jü tiöpopo chë né sauhueme, jume Pablota náapo jäbuekame teníchá chóchon sauhue.

³ Huanäi jü Pablo ínel au jiaahua:

—¡Áapo jü Dios ket enchi bébnake, empo kaita lütüriata joame! Empo leyta huë páman nokta ínot chupä iaahuaka áma yéchataka, leyta béj-reka nee kókosi jotebo.

⁴ Huame áma anëu éntok, Pablotau ínel jiaahua:

—¿Jatchu empo junëli béttesi au nooka jü tiöpopo buéresi nésauhuemtahui, jü Diosta béchïbo tekípánoamtahui?

⁵ Pablo éntok, júchi ínel ámeu jiaahua:

—Eme ínomak huéerim, ínapo kaa jüneiyai tiöpo buéresi ä nésauhuëhui. Ínapo júneätek kaa ínel au jiaü eiyei, bueituk jum Diosta noki jïojteripo ínel jiaahua: “Kátë hua yäura em puéblopo nésauhuemta bétana béttek nooka.”

⁶ Huanäi jü Pablo jünëak jume áma nau yáij-lame huatem saducéomtukähui, huatem éntok, pariséromtukähui. Ímëi kaa nánancha jita súalei. Huanäi kusisi ínel ámeu jiaahua:

—Eme ínomak huéerim, ínapo pariseero, ín áтчay junne, éntok jume ínomak huéerim junne. Én éntok, jume kókkolam jíabitenakeu ín súalë béchïbo noki ínot chúpari.

⁷ Júnëli ä jíak, jume pariseerom éntok jume saducéom, bempo nau nok nássuatáitek. Huanärim kaa nánancha éaka emo näikimtek.

⁸ Bueituk jume saducéom jume kókkolam jíabitenakeu kaa súalei, éntokim ángelesim káitá tíiyai, kia espíritum junne. Të jume parisérom éntok, simeta íkái ayúkä bétana ä súale.

⁹ Huanäi buéresi chaihuame hueiyei. Huate judíom ley am mamájtíame parisérom beu éame jápteka ínel jiaahua:

—Í yoreme kaita juënak yáala. Espírituta au nok-látuk, o Diosta ángel áu nok-latuk, türi. Katte Diosta béj-reka jájaptenake.

¹⁰ Huä nau nok nássuahuame buéresi hueiyei, kíaliku jü comandante juka Pablota máuj-riai juka genteta näikim ä huikmáchileka. Junen béchïbo sontarom áman nütebok áme násuk yéu ä huíkeka cuarteliu ä toij iaaka.

¹¹ Yokóriapo tukaapo, jü Señor jü Pablotau yepsaka ínel au jiaahua:

—Óusë éiya, Pablo, bueitukë ímí Jerusalémpo em ino bétana nokakä bénasi áman Romapë két noknake.

Jü Pablota mënä béchïbo tekipanuhuähui

¹² Yokóriapo huate judíom éhuil nokta nau yáuhuak juka Pablota mëbáreka, ínel jíaka:

—Éläpo jü Dios nokta béttesi ítot chúpanake.

Juka Pablota kee mäaka itom jibuäko éntok itom jita júne jëko.

¹³ Jume íkái nokta yáakame cuarenta óhuim béppatukai.

¹⁴ Huámëi jume tiöpopo tékiakammeu nésahuemmehui éntok huame judíom yoiyötori yäut jóarimmeu sájaka ínel ámeu jiaahua:

—Ítapo nokta nau lütüria yáala juka Diosta nokta béttesi ítot chúpanake tíaka juka Pablota kee mäaka jibuäko.

¹⁵ Én éntok, eme éntok jume huate yäurapo tékiakame, jukem comandanteta téjhua, yoko äbo enchimmeu ä huérianake, juka ä huéetuä bétana chë tüisi at nátemaje béchïbo tiaupo. Ítapote jum böt ä jójottuaka ä mënake ke äbo ä yepsayo.

¹⁶ Të jü Pablota asohuaara ä jüneriak juka huemta. Huanäi áman cuarteliu ä téjhuak.

¹⁷ Huanäi jü Pablo senu capitanta núnuteboka ínel au jiaahua:

—Íkäre jübua yötumta áman comandantetau huéria, bueítuk áapo jita au ä nokmáchik au huéria.

¹⁸ Huanäi jü capitán áman comandantetau ä nuksiiká ínel au jiaahua:

—Jü Pablo áman peréesopo jípuhuame nee núnuteboka íkái jübua yötumta nee äbo emou huéria sáuhue; áapo jita emou ä nokmáchik huéria téehua tau jiaahua.

¹⁹ Huanäi jü comandante juka jübua yötumta mampo buíseka omot yéä nuksiká ä temajék:

—¿Jítasë inou nok báare?

²⁰ Huanäi hua jübua yötume ínel au jiaahua:

—Jume judíom nau nokta lütüria yáala emou nok báreka yoko juka Pablota jum yäurata bíchäpo enchi yéu ä toij sáu báreka, juka áa huéetuä bétana chë tüisi at nátemaje béchïbo tiaupo.

²¹ Të kátë am súale, bueítuk cuarenta oóhuim béppataka böt éusulataka ä boobícháihui, éntokim nokta yáala juka Diosta béttesi nokta ámet chúpanake tíaka, juka Pablota kee mäaka jibuäko éntok jita júne jëko. Én éntokim emou nokaka em am yómmianakeu jíba boobícháihui.

²² Huanäi jü comandante juka jübua yötumta simtúak kaábeta ä tejhua sáhueka íkái au ä nokákä bétana.

Jü Pablo jü gobernador Félixtau bíttuahuak

²³ Huanäi jü comandante guoi capitánim núnuka am téjhuak guoi cien sontarom guok-léerom am nü sáhueka, éntok setenta sontaró kákabäekame, éntok guoi ciéntom lánzakame, jum pueblo Cesaréau am kannákë béchïbo bátanim jiai tukápo.

²⁴ Éntok ket huate kábäim yeu pua nésauhue Pablota ámet yejsimnakëhui, éntok am téjhuak tüisi ä suáyaka al-léamta áman gobernador Félixtau am nüpa sáhueka.

²⁵ Bempörimmak juka jiösiata áman au bíttuak ínel jíamta:

²⁶ “Empo gobernador Félix tua yörihuame, émoune tebote, ínapo jü Claudio Lisias.

²⁷ Éntokne enchi jünéetua jume judíom íkái yoremta pereesotelatukaihui, éntok bem ä më báareihui. Të ínapo jünéaka ä romáanotukähui, sontarómmakne ä jínëuk.

²⁸ Jum bem yäuraune yéä tójjak jünée báreka jita béchïbo ä nätuatukähui.

²⁹ Huanäine jünëak bempörim ley bétana huemta béchïbo ä nätuatukähui, të romáanom ley béj-reka kaita béttesi machik ä

yáalatukähui ä mätebonakemta, éntok kíal ä peréesotebonakemta junne.

³⁰ Tëne jünéaka judíom ä mäbáreka am tekipánoähui, sepne emou ä bíttuak, éntokne ket jume ä nátuame téjhuaala huaka bem at innëäu em jikkajäpo am nok sáhueka. Íri jíbba”, tiahua jü jiösia.

³¹ Huanäi jume sontarom bem sáihuaka páman ayuka juka Pablota nuksájjak tukáapo pueblo Antípatris téäu bícha.

³² Yokóriapo jume sontaró guok-léero bem cuarteliu nóttek. Jume kákabäekame éntok, bóula sájjak Pablota huériaka.

³³ Cesaréau yájakam juka jiösiata gobernadorta mákkak. Juka Pablota éntokim ä mampo yétchak.

³⁴ Huanäi jü gobernador juka jiösiata noksuka Pablota temájek jakun ä jométukähui. Jum Cilicia buíaräpo ä jométukäu jünéaka,

³⁵ ínel au jiaahua:

—Huame enchi nátuame äbo yájak jübuë emo nok-rianake, huanäine enchi nok jikkajnak.

Huanäi huam rey Heródesta jóakaipo ä páttiateboka ä suaya nésauhuek.

24

Jü Pablo jü gobernador Félixta bíchápo áu nok-riak

¹ Chúkula mamni taáhuarim huei, jü Ananías, jum tiöpopo chë nésauhueme, jum Cesaréapo yépsak huate judíom yoiyötori yäut jóarimmaki éntok senu am nonók-riamtamaki, Tértulö ti téhuakame. Ímëi jü gobernadortau yájjak juka Pablota nätua báreka.

² Juka Pablota yeu tóijhuak, jü Tértulo noktáitek, jü Félixtau ínel jíaka: —Empo Félix yörihuame, tüisite enchi at báisauhue yanti itom jíapsä béchibo kaítat jachin éaka, bueítuk síme tüisi huéiye em koba súakä béchibo.

³ Símetate íkái tühuata mabeta símekuchi, tüisi enchi baisáuhueka.

⁴ Të kaa enchi rójiktitua béchibo binhua emou nokaka, chúbala jíbe itom nok jikkaja.

⁵ Í yoreme imi yeu tóijhuakame jita juëna kókoata bénasi maachi, kaa tü yöreme. Síme ániat jume judíom násuk nau omtíhuamta huéetua, éntok jume nazarénom téammeu yäut.

⁶ Kia itom tiöpopo júne kaa tühuata hueetua báarei. Ítapo éntok, ä buíseka itom ley nésahue páman nokta at chupa báarei.

⁷ Të jü comandante Lisias áma au kibáchaka útteapo itom ä úhuak,

⁸ éntok itom téjhuak jume ä nátuame äbo emou kannákë tíaka. Én éntok, empo áapörík, Pablota, temájekátek jünéenake huaka itom áa bétana nokäu lütüriatukähui.

⁹ Jume judíom áma anéihuim ket jíba símeta íkái lütüriä tíyai.

¹⁰ Huanäi jü gobernador séñata jü Pablotau yáuhuak ä nok íaaka. Huanäi jü Pablo ínel jiaahua:

—Chikti ín al-léerimmakne ino nok-rianake em jikkajäpo, bueítukne jüneiya juebena huásuktiriampo ín nacionbeu em yäuttukähui.

¹¹ Empo ára at nátemaje, dóoce taáhuarim jübua hueiy ínapo jum buere joära Jerusalémpo yebíj-lataka áma Diosta yöreka au mujti báreka.

¹² Kaábetamakne nok nássuaka jikkajhuak, éntokne kaabe genteta emo tóboktituaka bí-t-huak jum tiöpopo, éntok kia jak júne bem emo nau totójäpo, éntok kia jak sékana junne huämi puéblopo.

13 Ímëi yoremem kia jita bem áa béchïbo nee nätuäu jünem karë lütüria yáuhua.

14 Tëne juka ín boojoriau yeu buíjnake. Ínapo huaka ín yóiyöhuam Dios béchïbo tekipanua, símëta juka Diosta nésauhui libropo jïojteta súaleka éntok jume profétam jïojteri nokäu junne, jü bemela böta huëpámani, bempörim kaa tühuätíähui.

15 Éntokne jíba Dióstat boobícháihui bempörim at boobíchähui, jume kókkolam jíabitenakëhui, jume tü yóremem éntok kaa tü yóremem junne.

16 Juári béchïbone jíba tühuata jóaka jíápsa, kaítat jachin éaka Diosta bíchápo éntok yorémem bíchápo junne.

17 'Jaiki huásuktia pone sékana bíchaa naa simsuka ín buíarau nóttek limójnata huériaka póobem béchïbo éntok tiöpota béchïbo.

18 Íkäine johuai jume judíom Ásiapo joomem jum tiöpopo nee bíchako, béja nee ino úbasuko bem ley nésauhuëpo bënasi, të kaa búrummaki éntok kaa naa muksi jita huéetuaka.

19 Huámëi huámi nee bíchakame äbo sájak türinake, ímin yeu jápteka bem nee nätuanakë béchïbo jita ino bétana nok máchiako.

20 Ímëi im aneme ket ára nooka áman judíom buere yäura bíchápo jita béttesi machik ín yáalatukäu ínot téihuaka bétana.

21 Jamak áme násuk aneka kusisi ínel ín jíakä béchïbo nee nätualala: "Énem nokta ínot jímmaala jume kókkolam jíabitenakeu ín súalë béchïbo", ti ín jíakä béchïbo —tiahua jü Pablo.

22 Íkäi jíkkajaka jü Félix, tüisi jünéaka Jesucristota súalnä béchïbo tekipánoahuähui, íkäi huentä bat tójjak ínel ámeu jíaka:

—Juka comandante Lísiasta äbo yepsak jübuane yúmalasi ä jikkaijnake huaka at enchim nokähui.

23 Huanäi jü Félix juka capitanta téjhuak júchi juka Pablota pattia nésauhueka, të licénciata ä nenki sáhueka jume ä täyame ä bínnakë béchïbo, éntok ä aníanä béchïbo.

24 Chúkula jaiki taáhuarim huei, júchi áma yépsak jü Félix ä jubímaki, Drusílä téamtamaki. Áapo judíotukay. Huanäi juka Pablota núnutebok Jesucristota súalhuä bétana áu ä nok íaaka.

25 Të juka Pablota jum lütüriata huë páman emo nühuamta bétana au nokako, éntok jü emo yüihuamta bétana éntok taahuata yúmak, Diosta nokta yóret chúpanake bétana áu ä nookak, jü Félix guómteka ínel au jiaahua:

—Simëe, ínapone kaa obisi anëtek, júchi enchi núnutebonake.

26 Të jü Félix jü Pablótat boobícháihuii tómita ä makmáchileka yéä beb báreka; kíaliku élaka jíba ä núnutebonake áamak ettéjhua báreka.

27 Guoi huásuktiriam siika junëli huéeka. Júnensu jü Félix gobernadorpo yeu siika, huanäi jü Porcio Fésto ti téhuakame áma tékiatek. Të jü Félix jume judíommak tüisi tahuá báreka jíba juka Pablota pereesopo tö siika.

25

Jü Pablo Féstota mámpo aneka judíom bétana áu nok-riay

1 Huanäi jü Fésto áma yépsak gobernadorpo tékiata mabét báreka. Baij taáhuarim huei jum Cesaréapo Jerusaléniu bíchaa siika.

2 Huámi jume tiöpopo tekipánoammeu nésauhueme, éntok jume judíom chë áma nok jikkaijhuame, Féstotau yájjak Pablota nätuaka.

³ Huanärim bem huáatiäu emo yáaria nésauhueka au noókak, juka Pablota Jerusaléniu ä bittua sáhueka. Të jü bem éäu täbuiakai, böochim ä mëtebo báreka eiyai.

⁴ Të jü Fésto juka Pablota jum Cesaréapo peréesö tíiyai, éntok läuti jëla áman au huée máchilë tíiyay.

⁵ —Júntuk —ti ámeu jiaahua— jume enchim násuk tékiakame ínomak sájak türinake jum Cesaréahui. Huákäi yoremta béttesi machik juénak yáalatuko árem ámanirem ä nätua.

⁶ Jü Fésto jum Jerusalémpo guojnaiki o guojmamni táapo jáni aneka Cesaréau nótek. Yokóriapo béja jum yäuchim jojóyëpo yejteka juka Pablota áman nütebok.

⁷ Juka Pablota áman kibákek, jume judíom Jerusalén bétana áma yájakaihuim au rúkteka nate chíkola au jáptek. Huanärim juebénak béttesi machik bétana ä nätuai, tem kaachin ä lütüria yáa máchiakai.

⁸ Jü Pablo éntok, au nok-riaka ínel jiaahua:

—Ínapo kaita béttesi machik yáala, kia judíom ley bėj-reka éntok kia tiöpota bėj-reka junne, éntok Césarta, Romapo yäutta, bėj-reka junne.

⁹ Të jü Fésto jume judíommak tüisi tahuá báreka, Pablotau ínel jiaahua:

—¿Játchë kaa Jerusaléniu huee báare ámani juka nokta emo bétana huenta ín tü yáanakë béchïbo?

¹⁰ —Ímïne Romapo yäurata bíchäpo aane —tau jiaahua jü Pablo—, éntok ímï ájaria lútula huëpo nokta ínot chúpanähui. Empo tüisi jüneyia judíom bėj-reka kaita juénak ín yáalatukähui.

¹¹ Jita juénak nee mëtebonakemta yáalatuk kaáchinne ä eria ín muknákëhui. Të kaita juka bem íno bétana nokäu lütüriatuk, kia jábe júne kaa lütüriata jípure judíom mampo nee ä tóijnakëhui. Kíalíkune juka Césarta, Romapo yäutta, áapörík nokta ínot chupäia.

¹² Huanäi jü Fésto jume huate yäurammak ettéjhuasuka ínel au jiaahua:

—Béjasë juka Césarta, Romapo yäutta, nokta émot chupäia, huáahuïne enchi bíttuanake.

Jü Pablo rey Agrípata bíchäpo yeu tóijhuak

¹³ Chúkula jaiki taáhuarim huei, jü rey Agripa téame éntok Berenice ä jubíahua jum Cesaréau yájjak juka Féstota tebótua báreka.

¹⁴ Huämi binhua am anéi, jü Fésto juka reyta ettéjhuariak juka Pablota áma peréesotukä bétana ínel au jíaka:

—Senu yoreme imï jípuhua jü Félixta peréesopo tösikähui.

¹⁵ Jum Jerusalémpo nee anéi, jume tiöpöpo tékiakammeu nésauhueme éntok jume yoiyötori judíommeu yäut jóarim apä bėj-reka inou noókak béttesi nokta nee at chupa sáhueka.

¹⁶ Ínapo éntok, ínel ámeu jiaahua, juka Romapo yäuraata kaa junëli ä boojóriä tíiya, jábeta ä mëtebonakëhui kaa bat jume ä nätuammak emo am pújba bíttuaka emo am nok-rianakë béchïbo, jita béchïbo bem nätuhuähui.

¹⁷ Kíalíkune bempörim äbo yájak, kaa binhua boobíchaka yokóriapo jum yäuchim jojóyëpo yejteka juka yoremta áman nütebok.

¹⁸ Të huame ä nätua báreka yeu jáptekame káitam huaka ín at érahuëu yeu buissek.

¹⁹ Ál-la hua bem áa bétana nokäu kia hua bem Diosta tekípánäu bėj-reka ä huë tíiyai, éntok senu yoreme Jesús téame mukúkamta bétana, éntok juka Pablota huákäi yoremta jiapsä tíä bétana.

²⁰ Ínapo éntok, ílë bénasi huëpo kaachin anmáchika juka Pablota temájek jum Jerusaléniu áapörík hueebare jáni tíaka, ámani juka nokta at chúpanä béchïbo jü at nokhuamta béchïbo.

²¹ Të áapörík juka Romapo yäutta, Augusto rey Césarta, nokta at chupä iä béchïbo, jïbane peréesopo ä jipu nésauhue áman Romáu ín ä bíttuäu tajti.

²² Huanäi jü rey Agripa Féstotau ínel jiaahua:

—Ínapo kéchá nok jíkkaij peiya íkái yoremta.

—Türi, yoko jübuë ä nok jíkkaijnake —tau jiaahua jü Fésto.

²³ Yokoriápo béja jü Agripa éntok Berenice áman yájaka, yörisi machisi emo yáalamtaka yäuchim jojóyëu kíimuk jume sontaróu yäuchimmak éntok jume oóhuim puéblopo chë yörihuammaki. Huanäi jü Fésto Pablota áman nütebok.

²⁴ Ama ä nüpahuak, jü Fésto ínel jiaahua:

—Empo rey Agripa, éntok eme oóhuim im itomak aneme, imi aane i yoreme. Juebena judíom ä béj-reka inou nooka jum Jerusalémpo éntok ími Cesaréapo junne, sootí jíaka kaa ä jíapsiria nésauhueka.

²⁵ Të ínapo kaita huaka béttesi machik ä mëtebonakemta at téuhuak, éntok áapörík juka rey Augusto Césarta, Romapo yäutta, nokta áachä chupä iä béchïbone áman au ä bíttua báreka tahuala.

²⁶ Tëne kaita juka tua lütüriata áa bétana hua nésauhumentau ín jïojtemachik jípure. Kíalikune enchim bíchápo yéä tójja, të emou tühua, empo rey Agripa, enchi ä temaijnakë béchïbo jita ä yáalatukä bétana. Béttesi machik ä yáalatukäu enchi at téakne ín au jïojte machik jípunake, hua nésahumentahui.

²⁷ Bueítukne kaa ä lütüriale pereesota áman bíttuaka éntok, kaa jüneehuamta nénkako jita bétana ä nätuatukähui.

26

Jü Pablo rey Agripata jíkkajäpo áu nok-riay

¹ Huanäi jü Agripa Pablotau ínel jiaahua:

—Licénsiatë jípure em emo nok-rianakë béchïbo.

Huanäi Pablo jikau mámteka ínel áu nok-ria táytek:

² —Tüisine al-leiya em bíchápo aneka, empo rey Agripa, ín ino nok-rianakë béchïbo, simeta huame judíom nee béj-reka nokäu bétana.

³ Chë júnene al-leiya, huaka simeta jume judíom boojoriau em jüneria béchïbo, éntok jita bénakut itom nau nok nássuähui. Kíalikune em jíapsi yánti yécharika enchi nee nok jíkkaij íaaka emou nooka.

Jü Pablo jáchin áu ä nükäu bétana nookay, kee jee Diostau bíchaa jíapsi kúakteka

⁴ 'Sime judíom jüneyia ilitchika naateka jachin ín ino nükähui, áme násuk aneka áman ín buiaräpo éntok buere joära Jerusalémpo junne.

⁵ Bempo ket jüneyia, éntokim ára yéu ä buisse ínel eäteko, jübua yótuka naateka jume parisérom béu ín éaihui, hua grupo itom religionpo chë júne Moiséjta nésahue páman au boojóriame.

⁶ Én éntokne imi yäurata bíchápo yeu toij iäi ín boobíchä béchïbo, juka Diosta jume kókkolam jíabitetuanakëhui, jume itom yoiyöhuammeu ä nokákä bénasi.

⁷ Sime jume Israelta dóoce üusimmet yeu kat-ríam huaka nokta yáata chúpëu boobíchaihui, kíalikum juka Diosta yöre, éntokim at tekipánoa

taáhuarit tukáarit naabúrujti. Én éntok, empo rey Agripa, ket jíba júkái ín boobíchä béchïbo, jume judíom nee nätuala.

⁸ ¿Jatchu eme kaa ä súale jáku juka Diosta jume kókkolam jíjiabitetuähui?

Jachin juka Pablota bannaataka jume Jesucristota súaleme ä guok jájjaseihui

⁹ 'Ínapo bannaataka lútula huëpo tüisi ino ayúnake bénasi eiyai jume Jesús Nazaretpo jometa súaleme jíókot joaka.

¹⁰ Éntokne junëli am johuai jum Jerusalémpo. Jume tiöpopo tékiakammeu nésauhueme bétana útteata jípureka, ínapo juebénam Jesucristota súaleme cárceliu tójjak, éntok am súahuai júnene huame am súakame beu eiyai.

¹¹ Juebénasine jíókochem johuai bem súalëu am toij äaaka. Íkäine johuai simat jume judíom nau yayajäpo. Tüisine kaa huéeläpo ámeu omtei, kia jum puéblompo sékána buíaräpo jokäpo júnene am guokjájasei.

Jü Pablo Diostau bíchaa ä jíapsi kúaktekä bétana júchi nookay
(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹² 'Júnëline éaka jum pueblo Damascou bíchaa hueiyei, útteata jípureka éntok tékiata máktaka jume tiöpopo sacerdote tékiakammeu nésauhueme bétana.

¹³ Të jum böchi, empo rey, tua lútula kátekne machíriata téhueka bétana kom sikamta bitchak täata machiria béppa chë útteakamta, ino chíkola nee machíriakamta, éntok jume ínomak kateme chíkola.

¹⁴ Huanäite síme buíapo huáttek. Ínapo éntok, senuk téhueka bétana inou nokamta jíkkajak tua ín nokpo, hebreo nokpo, ínel jámta: "Empo Saulo, ¿jatchiáke nee guokjájase? Empöisë kökosi emo johua, juka buesta sísi guok buahuita témmü bénasi."

¹⁵ Huanäine ínel jiaahua: "¿Jábesaë empo, Señor?" Jü Señor éntok, ínel júchi inou jiaahua: "Ínapone jü Jesús, jü em guokjájasehüi."

¹⁶ Të kátë jachin éaka kikte, buëitukne ín nésauhui em jonákë béchïbo emou ino yeu machíriak, éntok juka én em bíchakäu bétana em noknákë béchïbo, éntok chúkula em nee binnake bétana.

¹⁷ Énne huame kaa judíommeu enchi bittuanake. Huámëi mampo, éntok judíom mámpone enchi áma yorétuanake.

¹⁸ Ámeune enchi bíttuanak juka ín lütüria enchi am majtíanakë béchïbo, kaa jíba kaa ä täyaka bem jíapsinakë béchïbo. Huanärim kaa éntok Satanásta útteara bétuk emo jípunake, ál-lam Diosta éä páman kannake. Júnëlim nee súaleka hua bem juëna yáarikut jíókoritunake éntok jume Diosta bíchäpo tüisi tahualame násuk annake."

Jü Pablo juka Jesústa téhueka bétana au nokákäu au chúpaktíaka nookay

¹⁹ 'Kíalíkune juka Jesústa téhueka bétana inou nokákäu chúppak, empo rey Agripa.

²⁰ Jume Damascopo anémmeune báchá noókak juka tü nokta Jesucristota bétana huemta, Diostau bíchaa emo an jíapsi kúakti sáhueka tühuata joaka júnakiachinakë béchïbo bem jíapsi kúaktilatukä bétana. Chúkulané éntok, jume Jerusalémpo anemmeu ä noókak éntok síme Judea buíaräpo anémmehui, álä bénasi huame kaa judíommeu junne.

²¹ Juári béchïbo jume judíom jum tiöpopo nee buíssek nee mëbáreka.

²² Të Diosta nee aniä béchibo jíbane at tekípánoa óusi éaka én tajti, juka tü nokta simemmeu nokaka, rikommeu éntok kia polóobemmeu junne. Kaitane éntok ámeu nooka huaka jume profétam éntok Moiséjta nokákäü jíbba, jü ayúnakemta bétana.

²³ Bueituk bempo juka Crístota jiókot máchirata bínnake tíiyai, éntok mukuka jume kókkolam násuk báchä jíabitenake tíiyai, éntok juka Diosta lütüria judíommeu ä noknákë tíiyay, éntok kaa judíommeu junne.

Jü Pablo juka rey Agrípata Jesucristota súaltua báreka nookay

²⁴ Júnëli juka Pablota au nok-riai, jü Fésto cháchayeka ínel jiaahua:

—¡Rokotuläe, Pablo! Huä buere jita em emo majtiä béchibë rokótulaë.

²⁵ —Kanne rokótula, empo Fésto tua yörihuame —tau jiaahua jü Pablo—, ál-la jü ín nokäü tua lütüria.

²⁶ Imi aane jü rey Agripa síme juka huentä tüisi jüneriame, kíalíkune kaachin éaka áa jíkkajäpo nooka. Lütüriapone áapörík simeta íkái jünériä tíiya, bueituk jü ín áa bétana nokäü kaa jak éhuil yáari.

²⁷ ¿Játchë juka profétam nokákäü súale, empo rey Agripa? Ínapo jüneiya em ä súalëhui.

²⁸ Huanäi jü rey Agripa ínel au jiaahua:

—Jamake kaa jaiki nokiai juka Jesucristota nee sualmáchile.

²⁹ Pablo éntok, ínel au jiaahua:

—Tua Dios ínel éenake, ilikki nokiai éntok kia bürukuai junne, empo éntok jume huate én nee jíkkajame júne ino bénasi tahuánake, të kaa cadenammea súmataka, ál-la Jesucristota súaleka.

³⁰ Juka Pablota junëli jíak, jü rey kíktek, éntok jü gobernador, éntok Berenice, éntok síme huame áma jokáihum.

³¹ Huanärim sékana bíchaa sájaka, nau ettéjhuaka ínel jiaahua:

—Í yoreme kaita béttesi machik ä mëtebonakemta yáala, kia ä peréesotebonakemta junne.

³² Huanäi jü Agripa Féstotau júchi ínel jiaahua:

—Átä búttiä eiyei íkái yoremta kaa áapörík juka Romapo chë nésauhuentä nokta at chupa íaayo.

27

Pablo jum Romau bíttuahuak

¹ Jum Italia buíarau bíttua báahuaka jü Pablo éntok huate peréesom jü capitán Júliö téamta mampo jóahuak, hua Augústota batallonpo jometa mampo. Ínapo Lucas, Pablótamakne siika.

² Huanäite jum barco Adramítana teäu jomepo nuk sákahuak, Asia buíarau bíchaa huátaktëpo. Aristarko éntok, ket itomak hueiyei, jü Tesalónicapo joome, hua pueblo Macedonia buíaräpo káttekäpo.

³ Yokóriapote jum puerto Sidonpo yájjak. Huämi Julio tüisi ä al-lériaka ä bitchak juka Pablota, kia huame ä täyäu bëkatana júne náasä huéenakë béchibo ä licenciak ä aníanä béchibo.

⁴ Jum Sidonpo yeu sájakate juka isla Chíprrë míkötana tösájjak, bueituk jü jeka itom béj-reka hueiyei.

⁵ Jum Cilicia buiärahui, éntok Panfilia buiära beute jü bahue naabúrujti yeu sájaka jum pueblo Mírrä teäu yeu yájjak, Licia buíaräpo.

⁶ Huämi jü capitán senu barcota téuhuak Alejandríapo jometa Italia buíarau bíchaa huátaktemta ama itom jámu sauhue buoula itom huéria báreka.

⁷ Juebena táapote läuti jíba kateka, jíókot anpo jum puerto Gnídö beu yájjak. Ketune juka jekata itom bėj-reka huë béchibote puerto Salmón beu áman sájjak isla Cretä téamta kontiaka.

⁸ Júnëli juka jekata itom bėj-reka huei júnete jíba boojohuai bahué mayóamak lópola. Júnensute Buenos Puertos téhuakáu yájjak, jü pueblo Laséäu kaa mekka káttekähui.

⁹ Júnëlite bínhuatuk, éntok béja kaa türiakai bahuépo boojo béchibo, jume buere jékam béchibo éntok béja sebe kíbakei. Huäri béchibo jü Pablo

¹⁰ ínel ámeu jiaahua:

—Eme oóhuim, ika boojóohuamtane kaa tüisi bitcha. Júkate barcota tärunake éntok huaka áma huériahuamta junne, éntok ítapo júnete jamak itom jíapsi tärunake.

¹¹ Të jü capitán juka barcota hueriamta chë nok súalei éntok juka ä átteakamta, jü Pablota béppa.

¹² Huákäi puertota kaa türiakäu jünériaka jum séberiaapo áma anbéchibo, síme jëla áma yeu sákahuak junne türianake tíiyai, jamak júne Feniceu yáijnake ti éaka, hua puerto Cretapo kátekäpo, huämi juka séberiaata pasároa báreka. Huäri noresteu bíchaa pújbaka káttek éntok suresteu bícha.

Jum bahuépo buere jéjekakame

¹³ Huanärim sur bétana juka jekata kaa útteaka huë béchibo al-léaka emo boojóomáchilek. Yeute sájaka jü Creta bahué mayóat kattáitek.

¹⁴ Kia lauti jëla buere jeka Noréstë téame juka barcota útteaka béebaka,

¹⁵ ä huéria táytek. Atä bėj-reka kaakun kat máchika kíal ä tójjak; huanäi itom nuk siika.

¹⁶ Jü ili isla Claudä téamta huamte sájjak, jekata kaa útteaka huépámani. Huanäite jíókot anpo juka ili canoata itom huíksakäu itou huíkeka barcopo jikáchä teekak.

¹⁷ Béja jikáchä téksukam huite buerémnia juka barcota nate chíkola nau súmmak kaa näikim ä huénnakë béchibo. Huanärim jum sëeu Sírtë téäu emo kimumáchileka májhueka, jume velam búttiaka jekámak sájjak.

¹⁸ Yokóriapo jíba bénasi juka jekata útteaka huei, juka barcopo bem huériäu bahuéu kom huötiatáitek.

¹⁹ Baij taáhuata huei éntok, ítapo am aníaka juka barco átteata áma huériihuamta bäau kom huötiak.

²⁰ Yuun jaiki táapote täata kaa bitchak, kia chokim junne, éntok juka buere jekata itom bébä béchibote béja kaa yorem eiyai itom áma yorénake bétana.

²¹ Béja jaiki táapo kaa itom jübuä tíaka jü Pablo áme násuk kíkteka ínel jiaahua:

—Eme oóhuim, chë türi eiyei eme nee nok jíkkajako. Katte jum Cretapo yeu sájakátek íkai jíókot máchiraata kaa bít eiyey, éntok huaka enchim huériäu júnem kaa tärü eiyei.

²² Të katem kom eiya, bueítuk ito násuk kaibu jábe muknake, tem juka barcota ál-la jíba tärunake.

²³ Tukábiak jü Diosta ángel inou yépsak, áapörik bétana inou jaatáka, hua Dios nee sáuhuemta bétana éntok hua ín áa béchibo tekípánoähui.

²⁴ Huäri Diosta ángel ínel inou jiaahua: “Kátë jachin eiya, Pablo, bueítukë Romapo chë nésauhuemta bíchápo yeu toijna, éntok emo béchibotuk jü Dios síme jume barcopo émomak kateme bem kókko éäpo áma am yoretuanake.”

²⁵ Júnentuk, eme oóhuim, óusem eiya, bueituk ínapo jü Dióstat eiya, éntokne jüneiya juka Diosta ángel nokakä páman ä lütüriatunakëhui.

²⁶ Të ál-late senu islau yeu biáktinake —ti ámeu jiaahua jü Pablo.

²⁷ Séjtul tukáapote, béja guoi semáanapo boojóolataka, jum bahué Adriatico ti téhuaakapo jü jeká naa itom núnübuai, huanäi tukáa násuk huei jume barcopo tekípánoame jünëak bahué mayoau itom yeu yájböhui.

²⁸ Huanärim juka báta jáimu mekka kömiakäu jünéria báreka ä jünaktek. Huanäi treinta y seis métrotukai. Júchi huam jëla katékam júchi ä jünaktek. Huämi éntok, veintisiete metrota jípurey.

²⁹ Huanärim májhueka jü barcota jita tetau tajti máchileka, naiki anclam barco chobe bétana huéeme kom huötiaka jáptek. Huanärim májhueka noita júne machútua peiyai.

³⁰ Jume áma tekípánoame éntok, jum barcopo yeu kat báreka eiyai. Kíalíkum juka ili canoata báau kom jímma báarei, jume anclam barco kóbapo kateme kom huötia báaremcha aneka.

³¹ Të jü Pablo juka capitanta téjhuak éntok jume ä sontaróahuan, ínel ámeu jíaka:

—Ímëi yorémem kaa jum barcopo tahuak, eme kaibu áma yorénake.

³² Huanäi jume sontarom jume huitérim ili canoata ámei huítetuatkäu chúktiaka báau kömä tátabek.

³³ Marikaróapo béja jü Pablo símem téjhuak am jibuä sáhueka. Ínel jíaka:

—Béja guoi semána huéiye eme kaa al-léaka kócheka, éntok kaa enchim jíapsiläpo jibuäka.

³⁴ Nóitem jibuä. Útteatem nüye kaa kókko bárëteko. Óusem éiya. Júnëem kaibu jábe ími báapo muknake.

³⁵ Júnëli jiausuka jü Pablo huépul páanim nüka Diostau nokak ä baisáuhueka símem bíchápo, éntok am rébektiaka am buätáitek.

³⁶ Huanäi síme óusi äaka ket jibuätáitek.

³⁷ Síme ítapo jume barcopo nau katéihui guoi ciento setenta y séistukai.

³⁸ Chúkula bem jóboäpo núkisi jibuäka, jume tiríkomim bahuéu kom huötiak barcota kaa béttesi huéenakë béchïbo.

Jü barco jum bahuepo kom kibakek

³⁹ Yeu matchuk jume barcopo tekípánoame juka buíata bitchak, kaa ä täyaka jachin ä téhuaakähui. Tem juka bahué komíata see päriata jípurementa bitchak. Huanärim áman bíchaa kat báreka taahuak, barcota ára áman emo rúktia máchileka.

⁴⁰ Jume huiterimim chúktiak jume anclam ámey chäkaihuim, huanärim jume anclam báapo tö sájjak. Jume barco timónimim yarajtiak ámey ä kúakúaktiahuähui, éntok jume velam bat huéeme jikau huíkkek. Huanäi jü barco bahue komiata mayoau bíchaa huée táytek.

⁴¹ Të jum báata au nánkëu bíchaa siká, huämi jü barco kobba sëepo tútteka béja kara huéeka taáahuakk. Jume máarem éntok, juka barco chóbeta chíbela jámtiak.

⁴² Huanäi jume sontarom jume peréesom suabábarek kaa yéu am bajúm íaaka, am tennimáchileka.

⁴³ Të jü capitán juka Pablota ä jínëubárë béchïbo kaa licénciata nénkak, ál-la am téjhuak jume ára bajúmeme noita báau emo huötiaka mayoau emo am jínëütuanake tíaka,

⁴⁴ jume huátem éntok, tablámmet yeu bajúm sauhue éntok barco kuta kóttilammechi. Júnelite síme yeu bajúmeka áma yoórek.

28

Jü Pablo jum isla Maltä teäpo yeu yepsaka áma aaney

¹ Béja síme áma yorésuka, jünëeak juka íslata Malta ti téhuaakähui.

² Huame áma joomem al-léaka itom mabétak. Sejchúktim bueürum itom náariak sébë tíaka éntok yúkë tíaka. Huanärim símem itom tájimmeu rukti sauhue itom sukäu íaaka.

³ Huanäi juka Pablota kuta huakíam nüka taijpo ä tóttöai, jü bakot tüisi jóguokame tatájaka áma yeu huánteka mampo ä këka at chäka taahuak.

⁴ Jume áma joome éntok, juka bakotta Pablótat mampo chäkamta bíchaka ínel nau jiaahua:

—Í yoreme jíba tua yore súaleero. Bahuepo kaa muukuk, të jü Dios ä yári béchibo kaa ä jíapsi íaa.

⁵ Të jü Pablo táijpo au tátakeka juka bakotta áma kom tátabek éntok kaachin aika. ⁶ Síme at suuhuai ä mam baijmáchileka. Tem binhua at suaka, kaachin ä ayúi, täbuiasi eetáitek. Jukam Pablota dios tíiyai.

⁷ Huämi kaa mekka senu yoremta buíam tókai, Públiö téamta buíyam. Áapo huämi islapo nésauhuei. Huäri tua al-léaka itom mabétak, éntok tüisi itom aníak baij táapo.

⁸ Júnaksu éntok, jü Públiota átchay taijhuécheka bökai éntok kökoa disentériä téamtaí kökoreka. Huanäi jü Pablo áman ä bíchiseka siika. Ä bíchaka, Diostau buanaka choápo áa béppa ä mámtek türiak.

⁹ Íkai jüneriaka jume huate génte kökoreme islapo jóakame au yaij táitek; huanärim türiak.

¹⁰ Huanärim tüisi itom yöreka itom bitchai. Chúkula júchi itom saka báareyim símeta huaka böot béchibo itom huátianakeu itom miikak.

Jü Pablo jum buere joära Romau nüpahuak

¹¹ Béja baij metpo jum islapo anékate bäau huáttek senu barco áma séberiatá pasároakäpo. Áapo Alejandriapo jométukai, jume diósim Cástor éntok Póluxta titéhuaakame señáalim huériai.

¹² Jum puerto Siracúsä ti téhuakapote yeu yájjak. Huämite baij táapo aanek.

¹³ Huämi éntokte boula sájjak jíba jü bahué mayóamak lópola jum pueblo Reegiö ti téhuakäu tajti. Yokóriapote béja sur bétana jekríahuak, júchi machukte béja jü pueblo Puteóli ti téhuakapo yeu yájjak.

¹⁴ Huämite huate hermáanom téuhuak. Huámëi itom áma tahuá sauhuei senu semáanapo. Chúkula bėjate Romáu bíchaa sájjak.

¹⁵ Jume hermaanom Romapo aneme béja nokta mabet-latukay, itom áman katë bétana. Kíalíkum itom nankíríka sájaka jum pueblo Foro Aapiö teäpo ito bea aaney, huate éntok, jum Baij Tabérnam teäpo. Jü Pablo am téaka tüisi Diosta baisáuhueka taahuak éntok óusi äk.

¹⁶ Jum Romáu yáijhuak jü capitán jume peréesom jü sontaró yäutta mampo jóiyak. Të juka Pablota sékána tójjak áapolaik áma annákë béchibo, huépul sontarota ä suáyatuaka.

Jü Pablo jum Romapo judíommeu nookay

¹⁷ Baij taáhuareka áma yebíj-lataka jü Pablo jume judíom Romapo chë yörihuame nau núnutebok. Nau am yájjak, ínel ámeu jiaahua:

—Eme ínomak huérim, ínapo kaita jume judíom béj-reka yáalataka, éntok kia bannaataka itom yóiyöhuam boojóriäu béj-reka junne, jíbane jum Jerusalémpo peréesotehuaka romáanom mampo yéchahuak.

¹⁸ Huanäi jume romáanom ínot nátemajeka nee búttia báarei, bueítukim kaita lútüriata ínot téuhuak nokta béttesi ínot bem chúpaka ín mëtunakëhui.

¹⁹ Të jume Israelitam katim báreka taahuak. Kíalikune juka Romapo chë nésauhuemta nokta ínot chupa ñaka nookak, kia kaita béchïbo ín naciön nätuamáchik junne.

²⁰ Júnel béchïbone enchim núnutebok enchim bit báreka éntok enchim-meu nok báreka; bueítuk ítapo jume Israelítam boobíchäu béchïbone imi cadenammea súmataka jípuhua.

²¹ Huanärim ínel au jiaahua:

—Ítapo kaita jiösiata Judea bétana huemta mabet-la emo bétana nokamta, éntok kaabe jume judíom itomak huérim huannäbo äbo yáij-lame kaita juénak emo bétana nooka.

²² Enchite nok jíkkaij peiya jachin em éäu jünéria báreka, bueítukte jüneiya símekut ñ bemela yore majtíahuamta béj-reka nokhuähui.

²³ Ä nok jíkkaij bárekam taáhuata ä yéchariak. Taáhuata yúmak, juebena génte áma nau yájjak jum Pablota anéïpo. Huanäi kethuéi naateka kúptëu tajti ámeu noókak jachin juka Diosta im buíapo nésaunakëhui. Moiséjta ley bétana ámeu noókak, éntok jume profétam jïojtekäu bétana, Jesústa jü Crístotukähui, jü Diosta yeu púari, am súal ñaaka, éntok im buíapo ä nésaunake bétana.

²⁴ Huate juka Pablota nokákäumak al-léaka taahuak, huate éntok, kaa ä súalei.

²⁵ Júnëlim kaa nánancha bem éä béchïbo sáka táitek. Huanäi jü Pablo ínel ámeu jiaahua:

—Ammáli jiaahua jü Espíritu Santo juka profeta Isaíasta ínel jiáutuaka jume itom yóiyöhuammehui:

²⁶ Amanë sika ñ gentetau ínel jiaahua:

Jíbem ä jíkkaijnake jiöbe eme, të kaa at jünéaka;
akém ä bínnake jiöbe, tem kaa ä súalnake.

²⁷ Bueítuk bempo kaa at jünee báreka eiya.

Emom naka páttiak kaita jíkkaij báreka,
éntokim kúpek kaita bit báreka,
kaa am jíapsi kúakteka ín am jínëunakë béchïbo,
tiahua jü Espíritu Santo.

²⁸ Júntukem jünéaka taáhua eme, én naateka pujbau bíchaa juka yore jínëihuamta Diosta bétana huemta jume kaa judíom béchïbotunakëhui. Huámëi ál-la al-léaka ä mabénnake.

²⁹ Juka Pablota ínel jíak, jume judíom sájjak juebénak nau noksákaka íari bétana.

³⁰ Jü Pablo jum kári ä reu jínulapo guoy huásuktiapo aane. Huämi síme jume ä bít báreka áu yayájame al-leaka mabetay.

³¹ Síme licenciata jípurey, juka Diosta ím buíapo nésaunake bétana kaabe ä táktiriay.

Jü Carta San Pablota Jiojtekähui Jume Romanommehui

Pablota ámeu teboterim

¹ Ínapo Pablo, Jesucristota nésahui joame, apóstoltu iaahuaka núnuri. Jü tü nooki Diosta evangelio ín noknakë béchibone yeu púari.

² Dios ínel ä yáa rókaka nok-latukay, jauhuey naateka jume ä profeetam huámi, juka huépülsi huëpo Diosta bétana ä jiojtekä pámani,

³ ä Üusihua bétana, itom Señor Jesucristo, rey Davidtat yeu simlame.

⁴ Huanäi Dios ä täyatebok; junëli tua Diosta ä Üusitukähui, úttiärata jípureka, Espíritupo huépülsi huëpo áu ä nükä béchibo, entok kókkolam násuk ä jíabitekä béchibo.

⁵ Jesucristota huámtä mabet-la juka kaa náksi tühuata apóstolimtu sáyhuakä. Huanäite béja íkái sime ániapo anemmeu noknake, ä nésahui súaleka am yáanakë béchibo, ä téhuam jíba yöreka.

⁶ Huámë násuku eme két áma náikiari, Jesucristota áttiamtu iaahuaka.

⁷ Sime eme jume buere joära Romapo aneme, Diosta nákéhuim, Diosta nésahui huépulta bénasi jíba joaka núnurim, jíapsi béchibo yeu púarim: Diosta kaa náksi tühua entok yánti jíapsihuame enchim béchibotunake, Dios itom Áchay bétana huéeme entok jü Señor Jesucristota bétana.

Pablota Romau nóiti péähui

⁸ Kaita bát jee enchimmeu nokaka juka ín Diostane baisau báare, Jesucristota huám ámani enchim bétana nokhuamta. Béja simekut jíkkaij-ri, juka jáchin tüisi Diosta enchim súalëhui.

⁹ Dios Áapo jüneiya, chíkti ín jíapsimak áa béchibo ín tekipanoähui, jü noki ä Üusi bétana huémta chíbejtiaaka, entok Áapo két jüneiya, kaa chükteka enchim béchibo oraciompo Diostau ín nokähui, Áaporikúu bícha.

¹⁰ Áune ä nétane, áapo ínel éáteko nee ä máknake, ín áman huéenakë béchibo, entokne al-leaka áman yebijnake jum enchim anëhui.

¹¹ Bueítukne tüisi enchim bít péiya, juka Diosta bétana ín mák-ri enchimmet ä chíbejtia báreka, juka enchim mabet-läu chë júne tútti enchim át jíapsinakë béchibo.

¹² Júnëlituk jü jáchin juka Diosta enchim súalëhui huépülsi náu tahananake, enchim béchibo júne türinake entok ínapo júne al-leaka tahananake, juka Diosta enchimmet yáakäu bíchaka.

¹³ Íkái éntokem két jüneriapo yúmala, hermaanom, búrusine áman enchimmeu huée báreka eiyay, enchim násuk tekipanua báreka enchim ä bít iaaka, jáchin machisi juka Diosta ínomak anëhui, jume kaa judíom násuku júne két ánëli. Të én tájti obiachisi ínobia chätula, enchimmeu ín huéenakëhui.

¹⁴ Jume griegommehui entok kaa griegommehui, jume tüisi jita täyammehui entok jume kaa jíösia täyammehui, úttia ín ámeu noknakëhui, juka Diosta nooki.

¹⁵ Júnëlem jüneiya, ínapo ál-lane béja läuti jëla áman ä noknake, juka bemela nokta Diosta bétana huémta enchimmeu kétchi, Romapo joakammehui.

Jü evangeliota úttia

¹⁶ Bueituk iri noki bemela Diosta bétana huémtayi kanne áy tiihue, bueituk iri Diosta úttiära, simeta béppa. Jábetaka junne ä súaleme áy jínëutunake, jume judíom bátchu, chúkula éntok jume griegom kétchi.

¹⁷ İri noki Diosta bétana bemelasi huéeme itom ä téjhua, jáchin Diosta bíchäpo kaita kulpaka itom tatahuähui: tua bát huëpo ä súalhuä pámani, entok júchi ä súalhuäpo huämi, juka jïojterita jiäpo bénasi: “Të jü lütüriata joaka jiäpsame Diosta nokibet ä ea béchïbo jiäpsita jïpunake.”

Yoremta kaa tü jiäpsekähui

¹⁸ Dios téhueka bétana ä ómtira bíttebo, jume síme Diosta bėj-reka jiäpsammehui, bueituk jume yoremem kaa türik huéetuaka, jukam lütüriata kaa boojotua, juka kaa túramak náu ä kütiaka.

¹⁹ Bempom huitti jüneiya, juka Diosta lütüria ják áman huëhui. Dios machisi ámeu áu yeu buj-la.

²⁰ Bueituk kálajkosi bíttu jïöbe, síme jita kara bíttume ímï ayukame Diosta áttiari: jü jíba béchïbo Diosta úttiära, entok jü Dios tua ájaria jíba béchïbo jiäpsame. Kálajkosi maachi, jü Diosta jáchinakähui, ániata ä yáakäpo huämi. Huäri béchïbo, “katte Diosta bitcha”, ti jünem kara jiaahua.

²¹ Júnëli Diosta tatäyalataka jünem, katim ä yöreka ä úttilek, ä Diostukä pámani, entokim kaa ä baisauhuek junne. Jü ili bem jita täyämakim emo buérialek; jü bem jiäpsihua entok bem éäu jíba jo báarey. Huäri béchïbo bem éeri kaa machiriata jïpureka taahuak.

²² Tüisi emo jita täyaleka, junëli éakasum kaa susuaka taahuak,

²³ entokim juka Diosta lóoria kaa yuyujtumta kara bíttumta bem kóbapo yeu ä huíkeka ä yáuhuak, entokim ímï buíapo jometa bénasä yáuhuak. Huanärim huikitta bénasä yáalataka ä Dios tíiya, náikim guókekamta entok bakotta bénasi junne kétchi.

²⁴ Huäri béchïbo jü Dios chicha máchiriau bíchaa am sákatuak, tiusi máchiraata bem yáa bárëu bícha; bem takahuam júne kaa yöreka jájanam juénasi náu aayuk.

²⁵ Jü Diosta lütüria ára nókichiata béchïbom ä nakuliak; jüri ámeu chüppuk, ímï buíapo yáaritau bem tochokteka ä yöreka entok ä úttileka, juka simeta yáalata júne yöri máchika; jüri Dios béja jíba yúu huásu-huásuktiapo jiäpsaka yörihua. Júnentunake.

²⁶ Huäri béchïbo Dios tiusi machikuu am tójjak. Bem jáamuchim júne két täbuiasi emo nü táytek; jáamuchimtaka jünem jáamuchimmak emo náyotek.

²⁷ Jume yoremem júne két ánëli, bem jáamuchim tójaka, áme bénasi oohuimmakim totö táytek, tiusi máchiraata náu joaka. Huäri béchïbo bem takahuapo jüri ámeu yeu chüppuk, sékana böot bem kuaktekä béchïbo.

²⁸ Bempo béja juka Diosta omot yéchaka, kaitam Diostamak jüneria báreka taahuak. Huanäi jü Dios béja am kóba rókotek, kaa huéchiasi jita am yáanakë béchïbo am tójjak.

²⁹ Jü kaa lütüriay símekut tápunika, kaa emo jub-lataka kial náu anhuameyi, kaa tiurayi, tómi péé mukiyai, kaa yore jikolihuamtayi, áapolaytu báaremmiayi, yore súahuamtayi, náu nássuahuamtayi, ára nókichiayi entok áu iaahuamtayi.

³⁰ Jábetachim kaa tüisi nooka, yorem jünnaale; ilitchisi jünem kaa Diosta bétana nokhuamta jíkkaij báare; karam jotu; símeku bempo jíbatu

báare; emom buérialé, kaa türík yáa báreka jíbam éiya; katim bem áchayim nok jíkkaja;

³¹ bem éäpom jíba an báare; katim emo jünee johua; kaabetam nákke; námakakim jiapsek; kaabetam jiokolë.

³² Tüisim jüneiya, Diosta jauhueeka juka bétte nokta ámet chúpánakèhui, juka kókkohuamta áme béchïbo náikiatukähui, síme kaa türík joame béchïbo; júneltaka jünem jíba ikärim símeta boojoria, entokim két ámemak al-leiya, íkai jita am joayo.

2

Diosta yäura lutüria yoremnat chúppe

¹ Huäri béchïbo empo kaitachë jáhuiteka emo yeu huíknake, empo yoreme jábetaka junne. Empo tábuik sítuay emo yuktituame, tábuikut nokta chúpaka, émpë két emo béj-reka ayunake; éntoke két áa bénasi aane.

² Íkaiite jüneria: Dios áapo lütüriata jípureme bétte nokta ámet chúpánake, jume kaa ál-la machisi íkai símeta joammechi.

³ Én éntok empo, íkai jita joame entok nokta huatemmet chúpame entok áme bénasi aneme, ¡kaibë ä guójanianake, juka Diosta yäurau enchi yeu kéchanakèhui!

⁴ ¿Jachë kia kaitapo emo ä bittua juka Diosta úttesi yore ä jiokolèhui? Tebe tiempota enchi mákka, enchi jíapsi kuakti iaaka, kaa bamsipo enchi huéria enchi jiokoleka. ¿Jukarë empo kaa jüneria?

⁵ Të juka námakak em jíapsekä béchïbo, karë emo jíapsi kuaktia junne; emochë náchá yétcha, juka Diosta ómtira; huäri béja emo béchïbo kaa türinake júnaköri, juka taahuarita yúmako, Diosta bétte nokta ími ániata béppa chíbejtiahuako, entok ámani juka Diosta lutüria yeu machiako, júnakoy béja símem Diosta yäurau yeu am jábuahuako.

⁶ Ámani béja síme hueuhuëpulaka núnuhuakä béjtuana, jita bénak bem yáakäu bétana.

⁷ Jíbapo béchïbo jíapsihuamtam mabetnake, huame jíba tühuata joaka jíapsakame. Huamëi béja juka lóoriata jaria, entok Diosta bétana yörühuamta entok yü tútti jíapsihuamta.

⁸ Të Diosta ómtira entok jü bétte noki ámeu ayunake, jume kaa báreka Diosta béj-reka jíapsammehui. Ímëri juka lütüriata kaa huáatiaka, kaa emo tóij báareme.

⁹ Jiokot anhuame entok kókosi éehuame áme béchïbotunake, síme jume yoremem kaa türík joammehui, jü judíota béchïbo bátchu, huanäi jü griego kaa judíota béchïbo kétchi.

¹⁰ Të lóoria entok yörisi machika entok yánti jíapsihuame ayunake, jume tühuata joame béchïbo, jü judíota béchïbo bátchu, huanäi entok jü griego kaa judíota béchïbo kétchi.

¹¹ Bueituk jü Dios kaabeta chë áma nákke; símem nánancha éria.

¹² Bueituk síme juka Moiséjta ley kaa jípureka jiöbeka kaa tüisi ayukame, junëlim kaita leyta jípureka jiokot noki bétteka ámet chúpatunake; entok síme juka Moiséjta ley mámpo jípureka kaa ä jíá páman ayukame, jüri leyta béchïbom két jum Diosta yäurau yeu tóijna. Huanäi noki béttesi ámet chúpatunake.

¹³ Bueituk katim tü yóremem juka Moiséjta ley bem jíkkajakä béchïbo, ál-lam juka Moiséjta ley jíá páman bem anë béchïbo; jümëi jünen tü yóremem, Diosta bíchäpo.

¹⁴ Maasu ëni jume kaa judíom, katim ä täya, juka Moiséjta ley. Júnentaka junne, bem jiápsipom ä jípure, juka leyta bempom ä leyek. Íäri béchïbo, juka leyta kaa täyaka junne, bempo béchïbom ä jípure, juka leyta.

¹⁵ Jüri ley béja machisi ámet aayuk, bem jiápsimmet jïojtetaka. Huäri ínel bem jiápsipo ámeu nooka, jáchin juka leyta jíä páman bem ayunakëhui; entok juka tühuata bem am jonakëhui am téjhua,

¹⁶ taahuata yúmako, juka Diosta ä yäurau am núnuko, Jesucristota huám áman juka yoremtat éhuil ayukamta yeu buíjhuayo. Íri bemela noki ín nokähui, Jesucristota bétana huéeme, áu chúpanake ín jíakä bénasi.

Jume judíom entok jü Moiséjta ley

¹⁷ Én éntoko empo em judíotukä pámani, jü leytat jibë chäka, kaitat obisi éaka, huanäi éntoke Diostat emo úttile.

¹⁸ Éntoke tüisi ä jüneria, juka Diosta jak áman ä huáatiähui; leypo ayukamta éntoke tüisi ä majtiari; juka áma türik jíbe áma yeu púhua.

¹⁹ Yantelake kaitat jáchin éaka jume liliptimmeu bát emo kécháalataka emo júne am huiksimë tíiya; jume kaa machiku anemehuë emo machiriä tíiya;

²⁰ emoë am majtiä tíiya, jume kaita täyame, jáchin emo am ujünakëhui, jume ili usimmehuë maejtro; símata juka lütüriata leypo ayukamtë emo ä täya tíiya, jáchin ä órekähui.

²¹ Huanäi empo júkäi joame, tattäbuim majtiame, ¿jatchiakasë empo kaa emo majtia? Empo chë ínel jinabakka: kaabetë ékbua nésahue; jempo éntok ékbua!

²² Empo chë ínel jiaahua: jubekame ö kunakame kaabe täbuimak entok jiápsinake. jEmpo éntok em jubi täbuimak bäitattähua! Empo chë jume huate Diosim kaa emo súalë tíiya, kaabeta éntoke juka itom Dios béppa yörisi machi tíiya; ¿jatchiakasë jüntuk tiöpopo ayukamta ékbua?

²³ Empo leytat emo buérialame; jén éntoke juka leyta kóttiaka kaa ä jíä páman aneka, Diosta junneriatebo!

²⁴ Huäri béchïbo ínel jïojteri: “Jume kaa judíom Diosta béj-reka nonoka, enchim junëli anë béchïbo.”

²⁵ Türi judíotaka circuncisiónta jípureme, juka leyta nesahui joame; të juka leyta nesahui kaa joame; jü judíotaka circuncisión kaitapo bénasi tahuanake.

²⁶ Jümü huám huéiye, jü kaa áu circuncidaroalataka juka leyta nesahui joame, juka áu circuncidaroalamta bénasi tahuanake.

²⁷ Të hua takaapo kaa áu circuncidaroalataka juka leyta nesahui joame, áapo enchi suntuay yuktianake, bueituk empo circuncidaroataka juka leyta éä páman kaa aane.

²⁸ Kaa tua judíopo näikiaripo yúmala, hua ä takaahuapo béppa jita át yáariari; júnentaka junne, kaa circuncisión jü jita takat yáari.

²⁹ Huä tua lütüriapo judío hua ä jiápsipo ä huéria, juka judíotuhumta; entok jü circuncisión chë nésahueme jü jiápsipo aayuk, kaa kía leetrata jíä pámani, ál-la Espírituta ä yáakä pámani. Kaa jábe yoreme ími buíapo jometaka ä yosire, të áapo jü Dios ä úttilnake.

3

¹ ¿Jítasu jüntuk áma téunake, seenu, ä judíotukä béchïbo? Jume circuncisiónta yáariarim, ¿jita tühuatasum áma bínnake?

² Tüisi juebenak tühuata; jáchin huéy junne yölatakam kaate, jume judíom. Maasu éni tua lütüriapo, bempörim bétana huéiye, jü Diosta nooki.

³ Jü kaa bem Diosta súalekä béchïbo, ¿jachu kaitapo ä tahuarianake jáni, juka Diosta itomak türiakähui?

⁴ ¡Ëe! ¡Kaibu ínel huéenake! Ál-la Dios juka lütüriata hué páman jíba annake, jume yoremem ára nókïchika jíápsay junne. Huári béchïbo ínel jïojteri:

Em nokähui jáchin huéy júne jíba lutüriataka yeu huéenake; jábeta enchi nátuay junne, jíbe yölataka tatahua.

⁵ Jü itom kaa tüisi anëu Diosta lütüria jikau chatchätek, ¿jáchisute júntuk jiaunake? ¿Jachu Dios kaa tüisi ane jáni, itom yäura bíttuaka? (Kíane yoremta bénasi nooka.)

⁶ ¡Kaa júnentunake! Täbuiasä huéenakeyo, ¿jáchisu júntuk am yäura bíttebonake, jume ániat jíápsame?

⁷ Të jü ín ára nókïchiay Diosta lütüria símek béppa jikau ä huéenakey, ¿jatchiaka júntuk ín kaa tühua béchïbo bétte noki ínot chúppe?

⁸ Ä junëlitunakey, kaa tühuatate yáanake, tühuata itou yebijnakë béchïbo. Inëlim jiaahua, jume nee nátuaka nokame, ínëlitukne täbuiasi huatem majtia. Ímëri nee nátuame bétte noki ámet chúpise.

Kaabe tü yóreme ímï ániapo

⁹ Huanäisu, ¿ëni? Ítapo jume judíom, ¿jachute bempörim béppa chë júne tühuata jajamla? Ëe; kaa junëli huéiye. Béjate huitti ä nok-la, jume judíom entok jume kaa judíom símetakam ímï buíapo juka kaa türïk ayukamta úttiära bétuk huáttila.

¹⁰ Bueítuk ínel jïojteri:

Kaabe, kía huépülaika junne, kaa lütula jíápsa;

¹¹ kaabe tua juka jünee huamta kaa jípure.

Kaabe kía ä éäpo juka Diosta jariu báare.

¹² Símetaka juka böota öbïala;

huépülaik bénasim kaita béchïbo tuttürïkam tahuala;

kaabe juka tühuata jo báare;

kía huépülaka júne kaabe ják aane.

¹³ Jü bem kutänauhua hua ánima mäari guójoria étaפורita benna;

bem níniyim ára nókïchiata nooka.

Bem tempo huáijhua éntokim juka áyakam jóuhuota ërialataka ä jípure;

¹⁴ jü bem teni jü noki béttesi jiamtay tápuni entok chibusi machikoayi.

¹⁵ Jume bem guókim júne bamseka téttene, yoremta ójbo guótiaboka;

¹⁶ jü bem kókosi ayunakëhui entok bem siroksi tahuanakëhui, jum böot ámebia aayuk.

¹⁷ Jauhuey júnem kaa juka yánti jíápsihuamta täyak, jum bem böochi.

¹⁸ Katim Diosta májhue, jauhuey junne.

¹⁹ Tëte tüisi jüneiya, síme jü leyta nokähui, jume leyta bétuk jíápsammeu nooka, símem nok páttia báreka. Huanäi síme ánia Diosta bétte noki bétuk kóm huáttinake.

²⁰ Júnëli kaabe áu tü yóreme tianake, Diosta bíchäpo, kía juka leyta jíá páman aneka. Bueítuk juka leyta béchïbote jüneiya, jita ínel kaa türiakähui, Diosta bíchäpo.

Diostatte eaka jínëutunakete

21 Të ëni, Dios itou yeu ä buíj-la, juka Moiséjta ley kaa áma näikiaka, jáchin juka yoremta tü yóremtaka ä tahuanakëhui. Jü Moiséjta ley entok jume profeetam júne ä nok-la, junëli ä huéenake tíaka:

22 jume Jesucristota súsualekame tü yóremtakam tatahua, Diosta bíchäpo. Ínëli kaabe áma yeu púari.

23 Kaa tühuata simem yáakä béchibo, simetakam yeutana päkun tahuala, Diosta lóoriapo.

24 Kaitate béjtuaka tü yórempo näikiahuak, Cristo Jesústa huämi, kaa tühuata yáalataka junne.

25 Dios, Cristo Jesústa áma yeu púuhuak, ä ójbo ä guötianakë béchibo entok junëli itom jiokorek. Én éntokte Diosta súaleka juka yore jiokorihumtate jajamnake. Dios ínëli itom ä bittebo báarey juka tü yórempo itom näikiahuäu juka kaa türík bannaataka itom yáakäu át itom jiokori báreka.

26 Ímëchi taahuarimmet itou yä machiria báare, juka tü yórempo itom näikiähuähui. Júnëli Áapo lútula entok lütüriata áttiak; ínëli jume Cristota súaleme tü yórempo am näikia.

27 Én éntok jü yoreme, ¿jitaysu júntuk áu buérialinake, Diostau bíchaa? ¡Kaitapo taahua! ¿Jíta béchibo? Kaibu juka Moiséjta ley nesahui itom yáakä béchibo, jauhuey junne, ál-la itom Diosta súsualekä béchibo.

28 Ímí chúppe: Jü yoreme Diostat éaka tü yórempo ä näikiahua, të kaa juka ley nésauta ä yáakä béchibo.

29 ¿Jachu Dios jume judíommeu jíba Dios? ¿Jachu kaa jume kaa judíom két ä Diosek? Lútulay, jume kaa judíom két ä Diosek.

30 Bueítuk Dios huépülay jíbba. Entok Áapo jume ä súaleme tü yórempo am näikia, jume circuncisiónta jípureme entok jume kaa ä jípureme.

31 ¿Huanäi itom ä súalë béchibote juka leyta kaitapo johua? ¡Èe! Al-la Cristota itom súsualekä béchibote juka leyta chë júnete yúmalasi ä chuppa.

4

Abrahamta ejemplo

1 Huanäisu, ¿jítasu jájamek jáni, jü Abraham itom bannaataka kateme áchayhuari?

2 ¿Jachu jü Abraham tü yóremetuk jáni, tühuata ä yáakä béchibo? Júnëlituko jitay áu buériali mátti, të kaa Diosta bíchäpo.

3 Bueítuk ínel jïojteri: “Abrahamta, ä súalekä béchibo, Dios ä tutüreka ä bitchak.”

4 Én éntok jü tekipanuakame kaa mikpo nanäikiahua, të ál-la ä huikirihuäpo sisime, jü tékkil.

5 Të juka kaa tekipanuakamta, kía ä súsualekamta türipo ä tatahuaria. Júnëli Áapo Dios tü yórempo ä näikia, juka yoremta kaa türík yáakamta junne.

6 Jü rey David két ä ettejoa, jáchin juka yoremta juka yúmalasi al-leehuamta jájammakëhui. Júkai béja jü Dios lütüriata ä yáakä bénasi ä mabeta, kaita tékilta jita ä yáatuakari.

7 David ínel jiaahuak:
¡Yúmalasim al-leehuamta jípunake, huame bem kaa türi yáarim tuchari-
ahuakame, entok bem kaa tühua yáarim lomti páttirihuakame!

8 ¡Yúmalasi al-leehuamta jípure hua yoreme,

jume ä kaa türi yáarim jü Señor kaitasi am tatahuariako!

⁹ ¿Jachu یری junëli huéeme, jü yúmalasi al-leehuamta jípuhuame jume emo circuncisiónta mák-lame béchïbo jíbba, ö jume kaa emo circuncisiónta yáarialame béchïbo kétchi? Bueituk ínel jiaula, juka Abrahamta ä súsualekähui, jü Dios tüisi ä tahuariak kía junëli ä ayukä béchïbo.

¹⁰ Të, ¿jauhueysu junëli ä näikiriahuak? ¿Jachu circuncisiónpo anekari, ö ketune kee circuncisiónta mákhuakari? Kee ä mákhuaka jü Dios tü yórempo ä näikiriak.

¹¹ Chúkula béja Abraham circuncisiónta yáariahuak, señalta bénasi. Júkai séñakay, juka Diosta tü yórempo näikiatata ä mabetak, ä súsualekä béchïbo, ketune kee circuncisiónta mákhuakari. Júnëli béja sime ä áchayeka tahananake, jume Diosta súaleme. Ánëli Dios ímëi tü yóremempo am näikia, kaa circuncisiónta jípureka junne.

¹² Entok jume circuncisiónta jípuremente ä áchayek, juka Abrahamta, circuncisiónta jípureka junne. Jíbam áapörík Diosta súalhuamta boojoria, hua jauhuey bát kateme kee circuncisiónta mabetakame bénasi.

Dios jíba ä yáanake, juka ä yáa rókähui

¹³ Bueituk Dios Abrahamtamak ä yétchak, juka nokta, entok jume ä úusimmaki. Sime ániata am mák rókaka nookak. Të i noki kaa leypo chúppe, ál-la tü yóremtaka Diosta súalhuäpo huämi.

¹⁴ Jume leypo aneme ä jípureyo, juka ániata herenciapo, jü Diosta súalhuame kaitapo tatahua, entok jü Diosta yore mák rókähui junne, kaitapo tahananake.

¹⁵ Bueituk jü ley ómtirata huéria, juka kaa tüisi anemta béchïbo; të juka kaita leyta ayukäpo, kaibu leyta béj-reka jíapsinake.

¹⁶ Huäri béchïbo, Diosta sualhuä páman huéiye, mikpo itom ä mabetnakë béchïbo. Júnëli jü Diosta yore mák rókakähui kutti óreka tahananake, sime jume chúkula kateme béchïbo. Jü Diosta itom mák rókaka nok-lähui kaa kía jum leypo aneme béchïbo jíbba, bueituk jume Diosta súaleka át boobíchaïhuime kétchi. Ímëi Diosta súsuale, Abrahamta bénasi; huäri béchïbo Abraham ítou áchaytaka taahuak,

¹⁷ juka jïojterita jiäpo bénasi: “Juebena génte ániapo anemmeune áchayriapo enchi kéchala.” İri ínel jü Dios Abrahamta súsualekähui; jüri béja ínel jume kókkolam júne jíabitetua, entok kaita jita ják órekamta júne áma ä ayuk tíanake, áma ä ayuka bénasi.

¹⁸ Kaita jítoata ayukäpo ä súsualek, jü Abraham. Huanäi ä súsualekä páman áu yeu chúppuk; junëli ayuka béja juebena génte ániapo anemmeune áchayhuaritaka taahuak, Diosta áu nokakä pámani: “Júnëlim ayuka béjam bürunake, jume em úusim.”

¹⁹ Abraham tókti kaa kóm éaka, jíba bénasi ä súsualek, abe cien huásukteka junne. Sara ä jubiahua junne béja kaa äasoay, bueituk béja jámyölatukay.

²⁰ Abraham juka Diosta ä mák rókakäbet jíba huijjütek; kaa ä tärük, juka Diostat ä jíapsekähui. Diosta jíba úttileka áapörík jíba lóriata mákkak,

²¹ entok tüisi júneiyay, Diosta juka simeta ä yáa rókäu ára áma yúmanakeïhui.

²² Huäri béchïbo Dios tü yórempo ä bitchak.

²³ Én éntok kaa kía Abrahamta bétana nooka, i jïojteri;

²⁴ bueituk ito béchibo két ínel jiojteri. Itom két jíba mabeta, jü Dios, itom ä súsualekä béchibo, juka Jesústa kókkolam násuk jíabitetuakamta, juka itom Señor,

²⁵ Áapo Jesús yoremem jujuënam mámpo tóijhuak, itom kaa tühua yáarim béchibo. Huanäi méhuakä jíabitek, itom tü yórempo tóij báreka.

5

Diostamak tülisi itom aneka jiapsähui entok tühuata itou ä nüpähui

¹ Júnëli ítapo tü yórempo tahualataka, ito ä súalekä béchibo, Diostamakte béja yánti jiapseka tahuala, itom Señor Jesucristota huami.

² Entokte két jíba áapörik béchibo én ára áman kiimu, ä súsualekari jum Diosta yore jínëuläpo. Jümüte béja al-leaka kaitat jáchin éaka aane. Júnëlite ä jájamla; entokte Diostat huitti eaka át boobícháihui, juka Diostamak itom jíapsinakëhui ä lóoriapo.

³ Entok kaa íri jíbba, bueituk kaa türik ito bétana huéy itom kökosi éäpo kétchi. Jümü júnente két ito jábele, entokte al-leaka ä mabeta, juka itou huémta. Jüneate jü kaa türi ítou huéeme kaa huánti anhuamta itou nüpa.

⁴ Jü kaa huánti anhuame éntok, jümüte ito täyanake, jáchin machisi Diostamak itom kutti anëhui. Ito kutti jabuek jüneriasuk éntokte Diosta itom mák rókäü boobinnake.

⁵ Huanäite béja kaitat jáchin éaka, kaabeta tihuekari át boobinnake. Bueituk jü Diosta yore nákëhui béja sime itom jiápsipo tapuni. Juka Espiritu Santota éntok két itom mák-la. Jüri béja juka Diosta itom nákëhui itot chíbejtiala.

⁶ Ítapo kara ito jinëuka tahuakay, tua tahuata yúmak Cristo ito béchibo muukuk, jume kaa tüisi jiápsame jujuënam béchibo.

⁷ Kaibu bamseka senu yoreme täbui yoremta béchibo áu mëtebo báanake. Jü tü yóremta béchibo jamak kaibu áu mëtebo báanake; të senu yoremta úttesi tühuata jita buéresi ä huikiriätek, jamak áa béchibo áu mëtebo báanake.

⁸ Të Dios ál-la tepa machisi itom ä bíttua, juka itom ä nákë bétana, bueituk ketune kaa tüisi itom yóremtuko, Cristo ito béchibo muukuk.

⁹ Én éntok júchi Dios itom tü yóremtusuka, Cristota ojbo huami, chë júne itom jineünake, áapörik béchibo, jü Diosta ómtiraa huéenakemta bétana.

¹⁰ Bueituk júnakoy ketune Diosta béj-reka itom aneyo, áute rúkteka áamak ito tütek, ä Üusihua kúrusit mukukä béchibo. Én éntokte béja áamak aneka kaitat jálojteka, áamakte jíapsinake, jíbapo béchibo.

¹¹ Entok kaa kía íri jíbba; Diostamakte két ito jábele, itom Señor Jesucristota béchibo. Áapörik bétanate Diostamak ito türi tíaka al-leaka jiápsa.

Adán entok jü Cristo

¹² Júnëli huéeyo, huépul yoremta huám ámani, jü kaa türira ímí ániapo kibakek. Huanäi jü kaa tühua yáarita sáu kibakek, jü kókkohuame. Júnëli ayuka béja jü kókkohuame sime yoremmet siika, simem kaa türik am yáakä béchibo.

¹³ Ketune kee jee leyta äbo yepsayo, jáybusu jü kaa tühua yári ayukay, ímí ániapo. Të jum kaita leyta ayukäpo, kaabe át áu guómtia, juka kaa türik johuamtachi.

14 Jü Adámpo naateka entok Moiséjta taahuarimmeu tájti, jü kókkohuame ál-la béja jáybusu huéiyey, jume géntem béppa; jume kaa tühuata yáakammet junne. Jíba ánëli huéiyey, eläposum kaa Diosta nésahui béj-rek, Adánta yáakä bénasi. İri äbo yebijnakemta nätuay.

15 Të jü kaa tühua Adánta yáakähui kaa Diosta itom mikakäu béppa sikamta bénasi óorek; bueituk jü huépülaik kaa tüisi ayukamta béchïbo juebénakam kókkok. Én éntok Dios tühuata itom mik-la, kaita béjhuaata itou ä aahuakä, huépul yoremta huám ámani. Áapo Jesucristo chë júne buéresi ujjori entok chë juebenammet tühuata nüpak.

16 Jü kaa tühua huépul yoremta yáakähui kaa Diosta itom mikakäu béppa sikamta bénna. Bueituk Adán huépülsi nésauta béj-reka, juebenammeu juka kaa tühuata nüpak; të jü tühua Diosta yore mákame juebenam tü yórempo näikia, bem kaa tüisi aneïpo junne.

17 Juka huépülaik juka Diosta nésahui kóttiakä béchïbo jü kókkohuame itom pereesotaka jípurey. Ánëli chë úttiapom nésahueka bemelasi jíapsinake, huame kaita béjtuaka tü yórempo näikiahukame, huépul yoremta huämi, áapörík Jesucristota.

18 Júnëli juka Adánta Diosta nésahui kaa yáakä béchïbo, Diosta bette nooki itot chüppuk, sime yorememmechi; ánëli kétchi, juka Jesucristota huepülaik tüisi huéchiasi ayukä béchïbo, sime ä susualekame lútula jíapsihuápote näikiahuk, entokte jíbapo béchïbo jíapsinake.

19 Bueituk juka huépul yoremta kaa Diosta nok jíkkajakä béchïbo, jume juebénaka kaa lútula jíapsihuäpo näikiaritaka taahuak. Ánëli kétchi, juka huépülaik Diosta nésahuekä páman ayukä béchïbo, jume juebénaka tü yórempo ayulataka tahuariana.

20 Të jü ley nésahui ímï ániapo kibakek, juka yoremta kaa türi yáarim juebénasi búrusi am ayutua báreka. Të huanäi juka kaa tühuata juebénasi ayuko, Dios chë úttesi yore nákeka taahuak.

21 Júnëli jü kaa tühua yáari yorememmet uttëutuk, am kókkö iaaka. Ánëli kétchi, jü tühua Diosta itom mikähui itot uttëutuk, itom tü yóremtu iaaka, entok itom ä mikaka, juka jíbapo béchïbo jíapsihuamta, Jesucristota huám ámani, jü itom Señor.

6

Béjate kókkola, jum kaa türükun bícha

1 Én éntok, ¿jáchisute jiaunake? ¿Jachute kaa tüisi jíapsinake jáni, juka Diosta tühuata áu yeu machirianakë béchïbo?

2 ¡Ëe! ¡Kaibu junëli huéenake! Ítapo béja kókkola jum kaa türükun bícha; ¿jáchisute júchi ára áma jíapsinake, jum kaa türük násuku?

3 ¿Jachem kaa jüneiya, eme Cristo Jesústamak ruktilataka tahuala, áman béja batöhuaka? Júnëlite áamak kókkolamtaka taahuak.

4 Batöhuakate kókkok; huanäite áapörimak mäataka taahuak. Én éntokte bemela jíapsihuamta jípureka ímï naa rejte, juka Cristota kókkolam násuk jíabitekä bénasi, jü ä Átchay tüisi machisi úttiärammeyí.

5 Áamakte áu pitti ruktilataka kókkok, áapörík mukukäpo; alë bénasi jum kókkolam násuk ä jíabitekäpote áamak jotenake.

6 Íkäite két jüneria, jü bannaataka jáchin itom jíapsähui, jü yorem öra tíame, áapo Cristotamak kúrusit poponhuakä muukuk, jü kaa tühua itot

aneihui kóm jímmaataka tahuanaké béchibo. Júneli béja jü kaa tühua kaibu júchi itot nésaunake.

⁷ Bueituk jü mukukame béja búttiakata tahuanake; jü kaa tühua kaibu júchi át nésaunake.

⁸ Ítapo Cristotamak kókkolamtuko, átte éiya, áamak jíba jíapsi béchibo.

⁹ Cristo béja kókkolam násuk jíabitesulataka, kaibu júchi muknake. Lútula huëpo, jü kókkohuame béja kaita áamak bit máchi.

¹⁰ Bueituk Cristo mukuka, séjtul jíbba muukuk, jum kaa türikun bícha; ä jíapsaü éntok, Diosta béchibo jíapsaka taahuak.

¹¹ Ánëli kétchi, eme kókkolam bénasem emo nüye, jum kaa türikun bícha; Diosta béchibo éntokem jíapsam bénasem emo nüye, itom Señor Cristo Jesússta huämi.

¹² Én éntokem emo suaya. Jü kaa tühua kaa emót nésaunake, enchim takaahuachi. Kaa enchim áman huíknake, jum kaa türü bícha.

¹³ Katem kaa türikum bíchaa ä tójja, juka enchim takaahua, bueituk íkai kaita juénak jo yúmala. Ál-lem Diostau bíchaa ä tójja, eme kókkolam násuk jíapsamta bénasi. Diosta mámpem ä tójja, enchim jita ára joähui, tua lütüriata joame.

¹⁴ Én éntok jü kaa tühua kaa enchimmet nésaunake; bueitukem kaa leyta bétuk jíapsa, ál-la Diosta yore náké bétuku.

Tühuata entok lutüriata jo báreka jíapsame

¹⁵ ¿Huanäisu éni? ¿Arate kaa tühuata johua, kaa Moiséjta ley bétuk itom anë béchibo, kía juka Diosta yore nákhuaipo ito anë béchibo? ¡Èe! ¡Kaibu türinake!

¹⁶ ¿Jachem kaa jüneiya? Jábe junne jábetau tékilpo áu nénkako ä nésau jo báreka, iri junëli káttek. Juka kaa türik joäteko kókkohuäu bíchaa huéenake. Juka tühua lutüriata jíba jo bárëtek éntok, jíbapo béchibo jíapsinake.

¹⁷ Të Diostem baisauhue, kaa tühua tékiliu nénkitaka junne, chíkti enchim jíapsimak ä mabetaka at jáptek, jü Diosta bétana enchim mabet-latukäbechi.

¹⁸ Én éntok béja búttiataka jum kaa türiku enchim aneipo, jü lutüria tühuatahuem én chätulataka tekipanua.

¹⁹ (Ímí buíapo jáchin jita huémata ettejhuamta bénasine enchimneu ä nooka, enchim ára át jünee machisi ámani.) Bannaatakem emo réutebok, kaa türikum bícha, juka chicha machik jita johuamta entok juka kaa tíuraata béchibo. Én éntokem ánëli emo nénka, Diosta nésahui tühua jo báreka, enchim takaahua Diosta mámpo tójaka, juka lutüriata huë páman jíba am báreka.

²⁰ Eme kaa türiku bíchaa emo nénkilatuko, kíalem kaitapo ä bitchay, jükä Diosta lütüria.

²¹ Të, ¿jitasem áma téuhuak? Eme ínëli aneka éntokem bannaataka enchim jojosukaütay, enem béja áy tiíhue. Bueituk síme jüri kókkohuäu bíchaa jíba enchim huériay.

²² Të enem béja búttiataka aane, jum kaa türik jita enchim joaka jíapsaipo. Enem béja Diosta nésahui jíba johua. Én éntokem santomtaka jíapsinake, éntokem juka yü jíapsihuamta jípunake.

²³ Bueituk jü kaa türik joame muknake; ínëli béjtuataka tahuanake. Të jü tühua Diosta yore mikähui, jüri jíbapo béchibo jíapsihuame, Cristo Jesús itom Señorta huämi.

7

Emo jubiahuakapo Bénasi óorek, jü Diostamak anhuame

¹ ¿Jachem kaa jüneiya, eme hermaanom? Bueituk juka leyta täyammakne nooka. Jü ley juka yoremta jiápsaü núkisi át nésahue.

² Bueituk jü jámut kunakame jü leyta béchibo yoremtamak súmataka jiápsa, juka ä kunahua jiápsaü núkisi. Të juka ä kunahua mukuko, huanäi béja áapo búttiataka tahuanake, jü emo jubiahuamta ley bétana.

³ Júnëli béja, ä kunahua jiápsayo täbui yoremtamak jíapsi táyteko, juka emo jubiahuamta ley öbialataka tatahua. Të juka ä kunahua mukuk, búttiataka tahuanake, júchi täbuik kunakátek junne, kaibu juka emo jubiahuamta ley öbialataka tahuanake.

⁴ Júnëli kétchi eme, ín hermaanom, jü Cristotau rúkteka jum leytau bichem kókkola, täbuimak chátu béchibo, hua kókkolam násuk jíabitekamtamaki. Én éntok sime juka tühuata itom joähui, Diosta béchibote ä yáanake.

⁵ Bannaataka kaa tühuapo jiápsaka, jü ley juka kaa türik itot ayukamta itot ä bússak. Huanäite kókkohuamta áma téuhuak, juka kaa türik joaka.

⁶ Të énte leyta bétana búttiari. Jü leyta béchibote kókkola, bueituk ïri áa bétuk itom jípurey. Énte béja búttiataka juka Diosta nésahui johua. Én éntokte juka bemela Espíritu ley nésauta jonake, te kaa juka ley örata leetra jíá pámani.

Jü kaa tühua inot ayukame

⁷ ¿Jáchisute éntok én jiaunake? ¿Jachu jü ley kaa tühuata huéria? ¡Èe! Kaa junëli huéiye. Júneltuko junne, ínapo kaibu jünee éiyey, jita kaa türiakähui leyta béchibotakane béja jüneiak. Juka jita ukulhuamta kaa türiakaü júnene kaa jüneria éiyey, juka leyta kaa ínel jiayo: “Katë kaa em áttia ukulnake.”

⁸ Jú mü béja áu jaatiak jü kaa tühua junëli ä jiápo juka leyta nésahuekähui, símeta juka ukulhuamta inot ayukamta machisi yeu ä teekak. Bueituk juka leyta kaita ayukápo, jü kaa tühua mukilataka taahua.

⁹ Ínapo kanne juka leyta jüneriaka ím aaney, entokne jiápsay. Të juka Diosta nésahui yepsako, jü kaa tühua inot ayukame jíabitek. Huanäi ínapo muukuk.

¹⁰ Ínëline jünëak: hua nésahui jíapsita nee mák éaihui, juka ín áy muknakeü ínou nüpak.

¹¹ Bueituk jü kaa tühua, jü Diosta ley nésahuit jáhuiteka, nee báitáhuak. Huanäi jüri ley nésahuiy nee mëak.

¹² Huitti nokhuápo jü ley türi, entok jume Diosta nésahuim júne úttesi yörisi maachi, huéchiasim jiaahua, entokim lütüria.

¹³ Huanäisu, ¿jü türika juka kókkohuamta sep ínou nüpak? ¡Èe! ¡Kaa junëli! Të jü kaa türira áu bíttebo báreka áu kaa türiakähui tua lutüriapo, juka kókkohuamta ínou nüpak, juka leytat mámai j türikut jáhuiteka. Huanäi junëli ayuka, jü Diosta nésau pámani, machisi bíttuka taahuak, jáchin úttesi kaa ä türiakähui juka kaa tühuata.

¹⁴ Júnëate, juka leyta Diosta bétana huéhui. Ínapo éntok ími buíapo kía yeu yoremtula, kaa türikuu nénkiritaka.

¹⁵ Bueituk jü ín joähui, kanne át jüneiya. Juka ín jo bárëune kaa johua. Juka ín kujteriäu, júkáisune johua.

¹⁶ Bueituk juka kaa ín jo bárëu joáteko, huanäinä jehuiteria, juka leyta türiakähui.

¹⁷ Inentaka huákäine ínapo kaa johua. Jü kaa türira ínot ayukame, jüri nee ä jotua.

¹⁸ Bueitukne jüneiya ínochi, jü tühua ín huáatiäu kaa ínot ayka. Bueitukne tühuaata yáa báreka, kara áma yúmaka tatahua.

¹⁹ Bueituk juka türik ín yáa bárèhui, kannä johua; juka kaa türik ín kaa yáa bárèhui, júkai ál-lane johua.

²⁰ Ínapo juka ín kaa yáa bárèu joäteko, kanne ínapo ä johua; jü kaa tühua ínot aneme, jüri ínel nee antua.

²¹ Tè ínapo tühuaata yáa báreka junne, ìri ley ínobia cháchätu, jü kaa tühua ínot ayukame.

²² In jíapsipone ä musaüle, juka Diosta ley,

²³ tëne täbuik leyta két ínot ayukamta bitcha. Jüri béja juka leyta ín kóba súarapo jípurèhui, ä béj-reka huerama. Huanäi nee yúyüuka nee pereesoteka nee huéhueria, jum kaa türi leyta ín takaahuat ayukäu lúl-la.

²⁴ ¡Tepane jìokot aneka ímì jíapsa! ¿Jábesu áma nee yeu huíknake jani, íkai ín takaahua mukiapo anemta?

²⁵ Diostane baisahue, Jesucristo itom Señorta béchibotaka béjane át jünéaka taahuak. Kaita éntok boobíchaka Diosta nésahuine jopo yúmala, të ín yoremtukäpo ámani, juka kaa tühuaata ley nee jo íaaka ínomak nássua, jü ín takaahua.

8

Jü Espiritu Santopo jíapsihuame

¹ Én ál-la béja, kaybu jábe am yaurau bíttuanake, jita kaa türik am yáakä bétana am nátuakari, jume Cristo Jesústat aneme, jume kaa huakajpo jíba jíapsame, ál-la Espiritu Santopo jíbba.

² Bueituk jü Espiritupo ley jíapsita yore mákame Cristo Jesústat nee jínèula, juka kaa türik leyta bétana entok juka kókkohuam leyta bétana.

³ Bueituk Moiséjta ley tókti kara ä joaka tatahuay, yoremta kaa úttiakä béchibo. Tè jü Dios ál-la ä yáuhuak; ä Üusihua äbo bíttuaka, yoremsi ä yáakari huakas sánkota ä mákkak. Ínèli áu huémta násuku, jü kaa türikut bétte nokta chúppak.

⁴ Juka leyta lütüría itot chúp íaaka ínel yeu siika, kaa nápat huakajta jo bárèu itom johuähui, ál-la juka Espirituta éäpo ámani.

⁵ Bueituk jume huakajpo aneme ímì buíapo jita ayukamtat jíbam éaka jíapsa; jume Espiritu Santopo aneme éntok, Espiritu Santopo huémta jíbba.

⁶ Bueituk jum huakajpo jíba jíapsihuame át kókkohuamta huéria; të jü Espiritupo anhuame jíapsi jíbba, entok yánti jíapsihuame.

⁷ Jü huakajtat jíba éame Diosta béj-reka huéiye. Jüri síme, bueituk kaibu jü Diosta ley bétuk äu núnake, entok jauhuey júne kaibu áma yúmanake;

⁸ entok jume huakajpo jíba aneka jíapsi báareme karam Diosta huáatiäu johua.

⁹ Tè eme katem nápat huakajpo jíapsa; Diosta Espiritupem jíapsa. Jü Cristota Espiritu kaa at jípureme, Cristo kaa ä áttiak.

¹⁰ Jü enchim takahua mukila, jü kaa tühuaata béchibo; të Cristo enchimet jíapsätek, jü enchim espiritu jíapsa Diosta bétana tü éehuamta béchibo.

¹¹ Huä Diosta Espíritu Jesústa kókkolam násuk jíabitetuakame enchimet anēteko, huäri júchi két enchim takahuam tóboktianake, am kókkolamtuk junne, hua Diosta Espíritu enchimet anemtai.

¹² Junēli huéiye, hermaanom, íkáite én joaka jíápsipo yúmala; katte kía jájana jíápsinake, itom huakajta éäú jíba joaka.

¹³ Eme kía juka huakajta éä páman jíba jíápsateko, kókkonakeem. Tē Espíritut Santota éä páman jíápsateko, juka huakajta éäú mäako, jíápsitem jípunake.

¹⁴ Bueítuk síme jü Diosta Espírituta éä páman kateme, ímēi béja jume Diosta úsim.

¹⁵ Katem tékilpo nénkirita bēnasi emo ínnēa, májhueka náhuisi éakari. Tua úsipem náikiari, Diosta úsim bēnasem emo nüye. Huäri béchibote kaitat jáchin éaka áu chaynake, ínel jíaka: "Itom Páa, itom nákeme."

¹⁶ Jüri Diosta Espíritu jü itom espíritummak chätuka kálajkosi itom ä máknake, juka jünee huamta itom Diosta úsimtukähui.

¹⁷ Ítapo Diosta úsimtuko, Diosta áttearite átteak; entok simeta ä jípurēumaki ítapote ä átteak. Ä Üusi Jesucristotamakte náú ä jípure. Áapörík jìokot anekau bēnasite ítapo két áamak jìokot anēteko, áman ä lóoriaute áamak annake.

¹⁸ Senu huémtane két áma bitcha: síme ímī én itom jìokot anēhui kia kaita juka itom jípunakēhui, karate áu ä cháiya, juka lóoriata Diosta itom máknakēhui.

¹⁹ Síme ímī buíapo yáataka ayukame béja ä boobícháihui, juka ímī huéenakemta, jume tua áma yeu púarim Diosta úsimtaka tahuanakēhui.

²⁰ Bueítuk yáataka ímī ayukame kaa türík béchibo nasontuk; ìri kaa áapörík éäpo junēli aayuk, ál-la hua Diosta éäpo, tē két tülisi ä yáatunakeu boobíchaka taahuak,

²¹ bueítuk símeta kaa ál-la machisi anhuamta ímī ániapo kaitasi yáatunake; junēli béja jü buía júne két ä jípunake, juka túhuata ímī huéenakemta, jume Diosta úsimmaki.

²² Júneate jü ímī buíapo ayuka jíápsame jámutta asoa báreka huantē bēnasi buaana;

²³ entok ítapo kétchi, juka Espíritu Santota teboterita bēnasi ä jípureme, kētte ä boobícháihui, juka taahuarita yúmako juka lóoriata itom jípunakēhui, buanakate ulut éiya huáijhua itom jíápsipo, jum itom takaahuapo itom yeu huíkeka, tábui takaahuata jípu báreka.

²⁴ Júnēli huaka taahuarita boobíchakate jínēutaka tahuala. Tē jü jita boobit-huame kee jee bíttu. Tē senu jita bíтчäteko, ¿jita béchibosute ä boobinnake?

²⁵ Tē juka kaa itom bíchähui, júkai ál-late yebij boobinnake; yánti anekate ä bobitcha, jum jita yebij boobit-huäpo.

²⁶ Júnēli kétchi jü Espíritu Santo itom úttia lütēpo itom ania; jáchin juka Diostau itom nétannakēhui, áapo jü itom espíritu juka itom nokäu áu buisse, jíápsipo buanaka entok teniai kara téhuatumta nokaka.

²⁷ Tē jü Dios itom jíápsipo ayukamta jüneriame át jüneiya jita juka Espíritu Santota huáatiähui, bueítuk tua juka Diosta ito béchibo huáatiäu jíba áu noknake, jume santosi jíápsame béchibo.

Yólataka áma yeu kathuame

²⁸ Júneate jume Diosta nákeme, síme jü ámeu ayunakeme bem túhua béchibo ámeu huéenake, huame áapörík éä páman núnurim.

²⁹ Jume tua bannaataka Áapörík täyakähui, ímëi két yuktiak, ä Üusi bénaaka am tahuanakë béchïbo, Áapörík chë yaura nesauta ä jipunakë béchïbo, síme ä súaleme násuku. Yörihuakä ä tahuaria báreka.

³⁰ Jume jauhuey naateka ä yuktiakähui, ímëi két núnnuk. Jume ä núnukaü éntok, Diosta bíchäpo kaita kulpaka am tahuariak, entokim Diosta lóoriapo jiasinake.

³¹ Ía bétanasu, ¿jáchisute jiaunake jáni? Diosta itomaktuko, ¿jábesu itom béj-reka huée báanake?

³² Juka ä Üusihua júne kaa ito béchïbo beutirek, ál-la ito béchïbo ä tójjak ä mënä béchïbo. ¿Jatchiaku kaa áamak itom ä máknake jáni, juka símeta ä jipurëhui?

³³ ¿Jábesu két jume yeu ä púakähui nätua? Dios ä súaleme kaita kúlpakame tóttoja.

³⁴ ¿Jábesu bétte nokta ámet chúppa? Jesucristo jü mukukame, entok két jü kókkolam násuk jábitekame, entok két jü Diosta bátam bétana kátekame, entok két jü íto béchïbo Diostau nokame.

³⁵ ¿Jábesu itom ä úhuaanake, juka Cristota nákeka itom ä yörëhui? ¿Itom jìokot anëhui, ö Cristota béchïbo kaa tüisi itom bíthuähui, ö tébaa, ö kaa itom sánkokähui, ö jínhua machisi huéeme, ö kúchirim jáni?

³⁶ Ä jìojteripo bénasi:

Yü túttite emo béchïbo kókkò;
kabaram súa báahuäpo bénasite ímë jìpuhua.

³⁷ Júnëli itou ä huéy junne, jíbate yólataka áma yeu kannake, hua itom nákeka ito béchïbo mukukamta huam ámani.

³⁸ Huäri béchïbo huitti jünéakane ínel enchimneu nooka: Jü itom kókkonakeu junne, jü ínëli jìokot aneka jíapsihuame junne, ángelesim junne, kaa machikuu jita ayuka yore máujtuame junne, én ímë ayukame junne, jü itou yebijnakeme junne,

³⁹ jü met jikat ayukame junne, jü bétukun kóm ayukame junne, kaita ímë yáataka ayukame junne itom näikimtenake, juka Diosta nákeka itom ä huáatiähui, jü Cristo Jesús itom Señortachi.

9

Israelta yoremem yeu púahuakähui

¹ Ínapo Cristopo lutüriatane nooka, kanne áranokíchi, jü Espiritu Santo, kaa nee ä taktiria íkai ín ä noknakëhui,

² úttesine jíápsipo kókosi siroka kaa chuktekane ín jíápsipo ä innëa juka huantiriata.

³ Kia nee bette nokta inot chupatuna béchïbo júne ino toij eiyey, ö Cristotau mekka aneka, ínëli ayükatek jume ín huahuajim jinëukáteko, jume ínomak joomem huakajpo, áchayhuariapo.

⁴ Israelta géntempom joome; Diosta üusimpom näikiari; Diosta símek béppa ujoyória; entok ámemak nokta yéchala, juka Moiséjta ley yáakame; ä jìojteka ámeau ä teekak, áahuim tónnommea jápteka ä yóрила, entok Áapo yún jita am mák rókaka nok-la.

⁵ Jume bat kateme Abrahamo naateka bem huahuajim; jümëi éntok, juka bem ójbotam huéria. Jü Cristo jümü áman ímë yepsak. Huanäi Áapo Diostaka símeta béppa nésahue, síme huásu-huásuktiata yörihuaka jípuhua. Júneltunake.

⁶ “Jü Diosta nokakäu kaa áma yuuma”, tite kara jiaahua; bueítuk jume Israelta usiarim, katim síme Israelpo joome.

⁷ Entok jume Abrahamta ójbopo yeu sákalamtaka junne, katim símetaka tua Abrahamta üusim. Dios Abrahamtau ínel jiahuak: “Isaacta huam ámanë am jípunake, jume em üusim.”

⁸ Ìri ájária, kaa jume áchayhuariapo usiarim ínel jume tua Diosta üusim; áapo Dios Abrahamta usita huépülaik usipo mák rókaka nookak. Huäri usiarita bétana yeu tómtilame, ímëi áma náikiari.

⁹ Ìri ínel chúkula yáa báahuaka nokhuakame, Abrahamtahui: “Huámëi taahuarimmechi ínapo yebijnake; huanäi Sara ili outa asoanake.”

¹⁰ Entok kaa ìri jíbba; jü Rebeca két itom átchay Isaacta bétana asoa báreka taahuak.

¹¹ Ketunem kee jee yeu tómtëy, türik entok juënak júnem kee yáuhuay, juka Diosta ä huáatiä pámani, jábeta áma yeu ä púa bárëu yeu ä púanakëhui. Júnëli júkai huénaکہ béchïbo, ínel yeu chúppuk, kaa juka jita ä yáakä béchïbo, ál-la áapörík ä yuktiakä béchïbo.

¹² Ínel áu jíayhuak: “Jü kësami juka chúkula huémta nésahui jonake.”

¹³ Ä jïojteripo bënasi: “Juka Jacobtane nákkek Esáuta entok kaa huaatiak.”

¹⁴ ¿Jáchisute jiaunake jáni? ¿Jachu Dios kaa lütüriata johua? ¡Ëe! Kaa junëli.

¹⁵ Bueituk Moiséjtau ínel jiahuak: “Jábetau tühuata ín yáa bárëune tühuata yáanake; juka ín jiokoli bárëune jiokolinake.”

¹⁶ Júnëli béja kaa jü ínel éamtahui, jü búitemta béchïbo júne ëe, hua tühua Diosta jábetau yáa barëhui, jóähui ä yáanake, juka tühuata.

¹⁷ Bueituk jïojteripo: “Jü Dios jü Egiptopo rey Faraóntau ínel jiaahua: Ínapone reysi enchi yáala síme Egiptopo, juka yäura uttiära ín jipureü emót bíttebo báreka, jume ín téhuam síme buíärat am täyatebö béchïbo.”

¹⁸ Júnëli béja jü Dios jábeta ä jiokoli bárëu jiokolinake, entok senuk jíapsita námakasi ä yáaria bárëtek junne, námakasi ä yáarianake.

¹⁹ Të empo jámak ínel inou jiaahua: “¿Jatchiakasu jüntuk juka yoremta nätua? Bueituk, ¿jábesu két ä táktirianake, juka Diosta yáa bárëhui?”

²⁰ Empo yóremtaka, ¿jábesäe, juka Diosta téjhua béchïbo? ¿Jachu jü sötöri juka ä yáakamtá ínel jiaunake? “¿Jatchiakasë júnëli nee yáuhuak?”

²¹ Jachu jü babuta tekipanuame kaa úttiata jipure jáni, jü babuta béppa. Jü senu baabu kittiaripo huepul basota újyoriapo sayhuamta ay au úttíl béchïbo ä yáanakëhui, tábuik entok jayti machika jita ama huattia béchïbo.

²² Jü Dios itou yeu ä buíj báreka juka ä omtëhui entok juka ä úttiära, tebesi tiempota am mákkak, jume kaa huéchiasi aneme. Huäri béchïbom lütiana.

²³ Huanäi éntok juka símek béppa ujyorik ä bíttebo báreka, itom jiokoleka bannaataka itom yeu púuhuak, itom áamak annakë béchïbo.

²⁴ Én éntok itom núnula, juka Diosta yore jiokoriläu jájamlame, të kaa gente Israelta joome násuk jíbba, ál-la gente kaa judíom ániapo anemmeu násuk kétchi.

²⁵ Jum profeeta Oseasta jïojtekäpo két ínel jiaahua:

In pueblo tine ä téhuaanake,
juka jauhuey júne kaa ín pueblotahui,
entok juka pueblota kaa nákhuaamtane nákhua tíanake.

²⁶ Entok jum bem tejhuaripo:

“Emëe katem ín gentem”,

júmürim Dios jiápsamta üusim ti tehuaana.

²⁷ Isaías profeeta két chay nókaka ínel jiaahua: “Israelta gente bétana. Eläposum sèeta bénasi juebénaka aane, jü Israelta pueblo, ili ama yeu bilame jíba áma jínëutunake.

²⁸ Bueituk jü Señor ä nokakäu yáanake, sime ániata béppa, lútula huëpo, entok läutipo.”

²⁹ Bannaataka profeeta Isaíasta jiauläpo:

Jü Señor úttiata jípuremente kaabeta ímï ä tahuariako, pueblo Sodooma entok Gomorrata pueblota bénasite tahua éiyey.

Jü lütüría ä súalhuäpo huám mabethuame

³⁰ Huanäi, ¿jáchisute jiaunake? Jume kaa judíom kaa Diosta sáu katemesu ä jájamek juka lütüríata. Huanärim kaa culpaka tahuariahauak, kia bem ä súsualekä béchïbo.

³¹ Jü Israel éntok jü leytat jíba jiápsekaïhui, kaa ä jájamek.

³² ¿Jatchiakasum jumeï kaa ä jájamek? Bueituk bempo juka jita bem jóäbet jíbam éiyay. Jü téta áme bia órekamtachim téitek.

³³ Ä jïojteri bénasi:

Béjem ä bitcha, ínapone jum pueblo Siónpo Israelta hueramá böochi, juka tétatane áme bia yétcha;

entok téta bueru ay huattihuame;

jume ä súaleme; kaybum tiusi tahuanake.

10

¹ Hermaanom, jiápsipo ín huáatiähui oraciompo nokaka Diostaune ä áahua, juka gente Israelpo joome jínëutunake bétana.

² Ínapone júneiya, tüisi Diosta nesahui bemporim jo peähui huatem béppa; të kaa huitti ä täyahuä pámani.

³ Bueitukim juka lütüla Diosta bétana huemta kaa täya. Juka bem ä súalë bénasi jíbam ä yáa báreka éiya; juka Diosta lütüría huéchiasi órekamta éntokim omoute.

⁴ Sime jü ley Cristotau yeu chúchupe, juka ä súalemta tü yórempo tahua íaaka.

⁵ Tü yórempo tahua báreka Moiséjta ley páman órekame ínel jïojteri: “Jü yoreme ímï leypo órekamta yáakáteko, íkai leyta béchïbo jíba jiápsinake.”

⁶ Të jü Diosta súsualeka huéchiasi ayuhuame, jüri éntok ínel jiaahua: “Katë em jiápsipo ínel jiaahua: ¿Jábesu áman téhuekau jikau huéenake jáni? Ìri béja Cristota äbo kóm huéria béchïbo, ti jiau báare;

⁷ ínel jíäteko junne, ¿jábesu kókkolam anëu sika itom ä ettejorianake jáni?” Ìri béja Cristota kókkolam násuk yéchaka ä temajemta bénasi jiaahua.

⁸ Të jü jïojteri, ¿jáchisu jiaahua? “Kaa jáimu emou óorek, jü nooki, em tempo entok em jiápsipo.” Ìri ínel jü nooki chayeka itom nokähui.

⁹ Bueituk Jesús jü Señor ti jíaka em teniay yeu ä buisëtek, entok em jiápsipo ä súalëtek, Diosta kókkolam násuk ä jíabitetuakähui, jínëutunakee.

¹⁰ Bueituk jiápsipo ä súalhuäpo Diosta bíchäpo tü yóremtaka tatahua; jü teniay éntok yeu buibuijhua, jínëutaka tahua béchïbo.

¹¹ Bueituk jü jïojteri ínel jiaahua: “Sime hua ä súaleme, kaibu tiusi tahuanake.”

¹² Bueituk Diosta bíchäpo síme nanäläy; jume judíom entok jume kaa judíom; símemmeu Áapo Señor. Áapo yún jita jípureka am miika, jume áu nétaneme.

¹³ Bueituk, “Síme Señorta téhuampo nokame, jínëutunake.”

¹⁴ ¿Jáchisu júntukim ä téttehuaaka áu noknake, huaka ketune kee bem súalëhui? Entok, ¿jáchisum ä súalnake, huaka áa bétana nokhuamta kee jikkajaka? Entok, ¿jáchisum ä jikkajinake, kaabeta jee ámeu ä nokayo?

¹⁵ Entok, ¿jáchisum ámeu noknake, kaa áman bíttuatuko? Juka jiojterita jiauläpo: “¡Tepam musäla maachi, jume guókkim, yánti jíapsihuamta nokame attiam, entok bemela tü nokta huériame!”

¹⁶ Të kaa síme al-leaka ä mabetak juka tü noki bemelata; bueituk jü Isaíasta jiojteri ínel jiaahua: “Señor, ¿jábese juka itom nokäu jikkajaka ä súsualek?”

¹⁷ Júnëli béja jü Diostat ehume jikkajhuäpo yeu huéiye; jü jikkajhuame, Diosta noki jikkajhuä bétana huéiye.

¹⁸ Të éne ínel jiaunake: ¿Jachum tua kaa ä jikkaj-la jäni, juka Diosta nooki? Anáka; akim ä júneria. Jü jiojteri ínel jiaahua:

Síme buíärat jikkajtuk,
síme ániat nokhuak.

¹⁹ Éne júchi ínel jiaunake: ¿Jü yoremraa Israelpo joome íkái kaa júneria? Bannaataka sep Moisés ínel jiaahuak:

Ínapone naíbuk-riata enchim innëtuanake gente kaa Israelpo jommemaki. Entok gente kaa suamsi emo nüyemmake enchim öomtituä béchibo.

Junëline béja enchim öomtituanake.

²⁰ Jü profeta Isaías huitti ínel ámeu jiaahua:

Jume kaa nee jariamesu nee téhuak;

jume kaa nee nátemaymeune ino yeu machiriak.

²¹ Të jü Israelta bétana éntok ínel jiaahua: “Síme táapone ámeu mám rútktilataka jíba ámet boobíchaïhui, jü gente kaa nee huáatiaka entok nee béj-reka anemtamak junne.”

11

Israelitam bëyeka tahualame

¹ Én éntokne ínapo ínel jiaahua, ¿jachu juka ä pueblohua omoutela, jü Dios? Èe, kaa junëli huéiye. Bueituk maasu én ínapo kët Israelita, Abrahamta úusimpone yeu simla, Benjamínta familiapone joome.

² Kaa yeu ä tahuariala, jü Dios juka ä pueblohua. Áaposu jauhuey naateka ä täya. Ö, ¿jache kaa ä jikkajla, Elíasta bétana nokta, jiojteripo huémta? Juka Israelta Diostau yeu buíssek, kaa tüisi ä tahualatukä bétana, ínel jíakari:

³ “Señor, ¿jume em profetamim súhuak; jume em altarim entokim chíbela tatabla; entokne ínapo jíba tahuala; neechim éntok jaria nee më báreka!”

⁴ Të jü Dios, ¿jáchisä yómmiak, téhueka bétana? “Guoy búsan mil yorememne íno béchibo ëeriala; jumei béja kee jee Bäältau tónommia jápte.”

⁵ Én ími tiempopo junne, ketunem áma yeu púataka aane, Diosta yore mikä pámani.

⁶ Kaita yáaka Diosta tühua jájameko, júri béja kaa tékil yáarita béchibo huéiye. Kaa junëli ä huéeyo, jü yore mikhuame kaa yore mikpo näikiari.

Tékilta béchibo huetek éntok, jü yore mikhuame kaitapo tatahua. Júneli huéeyo jü tékkil kaa tékilpo näikiari.

⁷ Huanäisu, ¿eni? Jü Israel juka ä jariaihui, kee jee ä jájame; të jume áy yuktiarim ál-la béja ä jájamla. Jume huate éntok juka jíapsita námakasi tahuariak.

⁸ Ä jiojteri bénasi: “Dios Áapo béja ínëli am tahuatuak, kaita am innënakë béchibo. Jume pusim júne béja kara bínnake; jume nákam júne béja kaa jikkaijnake. Júnëlim tahuala, én tájti.”

⁹ Entok David két ínel jiaahua:

Jum bem náu yájaka jibuäpo huite cháaripo

éntok jítërimpom huáttinake.

Júmürim tëiteka áma jiokot ayunake.

Jüri ámeu huéenake.

¹⁰ Eläposu jume bem pusim kaa bíchaka tahuanake, kaa machiku; eläposum biampo kökosi huanteka ókola rejtinake bem kókkou núkisi.

Kaa judíom jínëuria

¹¹ Én éntokne ínapo nátemaje: Jume Israelta gentem, tëiteka huattek; ¿én béja kaibu júchi áu tóboktianake? ¡Kaa júmü ámani! Të ál-la jü bem kaa tüisi ayuka béchibo, jü jínëuria kaa judíommeu yepsak, jume judíom öomtituä béchibo.

¹² Jü tëitekäu bem huáttékähui, jü ániatau tühuata nüpak; jü bem kaa tüisi anëu jume kaa judíommeu tühuata yáhuak. ¡Chë júne tühuata yáanake, yúmalasi bem Diostau jíapsi kúaktekateko!

¹³ Gentiilim kaa judíom enchimmeune nooka. Bueituk jü Dios enchimmeu nee bíttuala. Tüisine át jíapseka éntok ä yöreka ä johua, juka ín tékkil.

¹⁴ Jamak júnene jume huate ín ójbopo joomem öomtituanake, enchimmak tekipanauakari. Huanäine Diosta am jineünakeu bíchaa am huériunake.

¹⁵ Jume bempörim päkun yeu taahuariakähui juka sime yoremraata Diostamak tüisi jíapsinakë béchibo, junëli siika. ¿Jáchisu ámeu huéenake jáni? Ámani béja jume judíom simem jum tühuau bíchaa kúaktiahuayo, ¡tepam jíapsita jájamnake, kókkolam násuku!

¹⁶ Jume páanim bát yáahuakame santotuko, jume chúkula yáahuakame két jíba santotaka yeu huéenake, bueituk jü bát huéri huépul tujpom náu jometunake. Entok jü júyata naahua santotuk junne, sime mesëkiriam két santotunake.

¹⁷ Jume huate mesëkiriam kaitiahuakä, huanäi empo béja jü oliivo kía júyapo jometaka, júmü kéchahuake basihuek. Huanärë béja jü jíapsi em jípurëhui jü oliivo bähua jíapsitamake ä jípunake. ¹⁸ Katë juka júya bat huémta mesëkiriam kaitapa bíb báare; bueituk empo emo buérialëtek, júneäe émosu kaa juka nahuata jíapsita mákka, ál-la áapo jü nahua enchi jíapsita mákka.

¹⁹ Empo jamak ínel jiaahua: “Jume mesëkiriam kaitiahuak; ínapo jum kaitiapo basiu iaahuak, jü oliivo óguotachi.”

²⁰ Türi; chúkthahuakamme, huame mesëkiriam, kaa juka Diosta bem súalekä béchibo. Të empo em ä súsualekä béchibo jíapsake ímí aane. Katë emo buérialë; ál-lë Diosta májhueka jíapsa.

²¹ Bueituk Dios kaa am jiokorek, jume mesëkiriam tua ä ogúopo joome, enchi júne kaibu jiokorinake.

²² Áachë suuhua, éntokë ä bitcha, Diosta türi jiápsekähui, entok kuttílasi huémta ä türëhui. Kutti ámet mámma, jume huáttékammechi, entok két enchi jiokolë, jíba junëli enchi ä súaleka aneyo. Kaa ä junëlituk éntok, enchi két chúktianake.

²³ Inentaka bempo juka kaa ä súalhuamta tójaka anëteko, júchi bemelasi óguot am basiutuanake. Bueítuk Dios úttiata jípure, júchi bemelasi óguot am kechanakë béchïbo.

²⁴ Áahuë huáate: Empo jü oliivo kía júyapo jometaka káitiahuaaka, jü oliivo ethuaka suayahuamtat kéchahuakä basiutuahuak, ijume mesëkiriam át jomesu chë kaa át kéchahuakä basiutuana, jü júya ámemak jometamaki!

Israel yoremraata jínëunähui

²⁵ Hermaanom, ikäine két enchim jüneriatua péiya: Dios ä éSORITA bënasi óretukay én ímï tiempota huey yeu buíj báahuaka ériatukay. Katem emo jábelinake. Jáchisu áu siika, jü yoremraa Israeltahui, juebénakam juka bem jíapsi námakasi yáariahuak, juebena kaa judíom ä jajamnakeme aman Diostau jíapsi kuaktisuko, béja lütinake jume kaa judíom tiempo.

²⁶ Huanäi béja síme Israel jínëutunake, ä jïojteripo bënasi: Jum pueblo Sión bétana huéenake, jü itom jínëunakeme, jukä Jacobta familia kaa türik yáari ä úhuáteko.

²⁷ Entok ikäi noktane ámemak súmanake, júnakoy béja ínapo jume bem Dios bejrim am úhuaanake.

²⁸ Evangeliopo Diosta bej-reka kaate enchim béchïbotaka, të bem yeu puatukäpo; entokim uttesi nákhua, jume bem bát kat-riampo béchïbo.

²⁹ Bueítuk jü Dios jita yore ä mák-ri, kaybu yore ä úhuaanake, jabeta yuktiaka ä nunuko kaybu ä koptianake.

³⁰ Eme junne kaa judíom bannaatakem juka Diosta nésahui kaa johuay. Én éntokem ä jajamla, juka Diosta yore jiokorëhui, jume judíom kaa Diosta nésahui yáakä béchïbo.

³¹ Júnëli két jume judíom ëni katim Diosta nésahui yáuhuak, juka Diosta úttesi enchim jiokolinakë béchïbo. Bempo éntok két ä jájamnake, juka Diosta úttesi am jiokolinakëhui.

³² Jü Dios béja símem tójjak, jum kaa türi böot am kannakë béchïbo, chúkula béja símem ä bíttua báreka, juka yore ä jiokolëhui.

³³ ¡Tepa ínel kaa lülüteka böka, jü Diosta ára jita joähui, ä jüneriähui entok síme jü täyahuame! Tepa obiachisi kara huitti át jüneetu, jü Diosta huáatiäbechi; kaa läuti ára ámet jüneetu, jume ä böommechi.

³⁴ Bueítuk, “¿jábese tua béja át jüneenake jáni, juka Señorta éäbechi? ¿Jábese ä majtia jáni, ják ámani ö jita ä yáanakëhui?”

³⁵ ¿Jábese Áapörík bát ä mákak jáni, juka ä mák-ri ä nóttiriä béchïbo?”

³⁶ Bueítuk Áapörík bétana, Áapörík béchïbotaka, éntok Áapörík béchïbo, símetaka ímï ayukame, Áapo ä áttiak. Áapörík béchïbo jü lóoria, yúu huasu-huasuktiapo. Júnentunake.

12

Cristota súaleme jonakëhui

¹ Huári béchïbo, ín hermaanom, enchimmeune nooka, ujbuanaka, Diosta yore jiokolë pámani: Enchim takahuamem jíápsame kaa

ámpolekem Diostau buísse. Ìri ofrenda jíápsame Diosta ä musäulëpo tua ájária, entok tua huéchiassi huéiye.

² Katem ímí ániapo én ímí ayukamtat jíba emo joyhuaria; ál-lem hua enchim kóba éeri bemelasi yáanake. Bueítukem júnëlem beja ä jünerianake, jita Diosta huáatiähui, yoremak al-leehuamta ä jípurehui, éntok kaita áu bëyeka yúmalasi ä türiakähui.

³ Júnëline jiaahua, huaka tühuata ára jita johuamta ín mák-ri béchïbo, huame hueuhuëpulaka enchim násuk aneme, katim huatem béppa emo ériapo yúmala, ál-la áma ä huéeläpo jíbba, áa bétana huéchiassi éaka, huaka Diostat súalhuäpo beekik, Dios Áapo hueuhuëpulammet ä näikimtela.

⁴ Jáchin jum itom takaahuat yún náu huémta itom jípure bénasi, të kaa síme nánancha huépul tékilta jíba johua.

⁵ Júnëli két ítapo juebénaka náuhui, huépul takaahua jíbba jum Cristopo, entok símetaka náu aneme náu huéiye.

⁶ Katte síme nanälaysi huépülaik jíba ára johua; atä mák-ri Diosta bétana. Jábe juka Diosta bétana nokta mabetaka ä nokame, em Diosta súalë beekisi jíbe ä johua.

⁷ Ö chë jita tühuata jábetau johuäpo, áahuë ä johua; ö yore majtياهوäpo, jábetë majtia.

⁸ Jábe Diostau bíchaa am huériame éntok, eläposu Diostau am rúktianake; hua jita huiutíame, eläposu jábeta miknake; jü jábe kóba yöpo huéeka jume huatem ára huériame, eläposu júkái tékilta jonake; jábeta jiokolëka ä aniname éntok, eläposu al-leaka ä jonake.

Cristota sualhuäpo itom jo iähui

⁹ Jü jábeta nákeme chíkti ä jíapsimak yore náknake. Juka kaa türik omot yéchaka, türik jíba boojorianake.

¹⁰ Símetakem emo nákke, emo saylakamta bénasi: Emo ériakem emo bitcha, éntokem símeku emesu emo chë éria.

¹¹ Tüisi át jíápseka, kaa obeka, Señorta tékil johua chíkti enchim jíapsimaki.

¹² Al-leakem Señortat boobíchaïhui; yánti jíápseka juka kaa türik jita huémta innëhuäpo, yüu tüttem Diostau nooka.

¹³ Jume Cristota súaleme, akem am ania; jume lótteka kateme enchim jóapem am mabeta.

¹⁴ Jume enchim jájjaseme, tühuatem áme béchïbo aahua, jü Señortahui; katem béttesi ámet nooka.

¹⁵ Jume al-leammakem al-leiyya; jume buanammak éntok, ámemakem buaana.

¹⁶ Huépülay bénasem emo bíchaka náu aane; katem emo buérialë; jume poloobemmakem emo huéria; katem eme jíba jita emo täya tíaka éiya.

¹⁷ Katem juka juénasi ayukamta jü kaa tühuay béjtua; juka türik jíbem jo báreka éiya, síme yoremem bíchápo.

¹⁸ Ama yumátekem síme yorememmak jünem yánti jíapsihuamta jípureka aane.

¹⁹ Katem emesu juénak enchimmeu yáarita nóttiria báare. Eme hermaanom ín nákéhuim, jü Diostahuem ä tójja. Huári júnakoy juka nokta béttesi ámet chúpanake, bueítuk ínel jïojteri: “Ínapone ä áttia, juka yoreu yáahuamta nóttirياهوhui; símetane ínapo béjtuanake, ti jiaahua jü Señor.”

²⁰ Júneli ket jiaahua: “Juka enchi béj-reka huéekamta tébäureyo, Akë ä jibuätua; ä bäi mukeyo, Akë ä bäa mikka. Empo íkai joäteko, óbam kóbat át huáttiamta bénasë ä táanake.”

²¹ Jü juénasi anhuame kaa enchi yúyüinake; ál-la empo juka kaa türikë jü tühuay kobanake.

13

¹ Sime yäura ími buíapo nésahuemta bétukem emo nüye; bueítuk kaita éntok yäura, juka Diosta ími kóm jünakteri yäura jíba ími ániapo aayuk.

² Júneli béja jábe junne juka yäura nesauta béj-reka huée báareme, Diosta ími kóm jünakteri béj-reka annake. Huanäi béja jume íkai béj-reka ayukame, bempo emo ä joria, juka béttesi bem püaktianakëhui.

³ Jume jueezim ími buíapo juka yäurata núk jokame juka tühuata joamtahúim kaa suuhua. Kaa am máujpo yúmala; jü juénasi aneme ál-la. ¿Jachë empo juka yäurata kaa májhueka ími jíapsi péiya? Türikë johua; huanäi yäura áaposu enchi úttinake.

⁴ Diosta nésahuim joaka ími aane, enchi ania báreka. Të juénasi anëteko, máujpë yúmala; kaa kíal am jípure, jume ejparam, jü tékiakame, bueítuk Diosta nésahui yáatebo báreka, juka juénak bem joähui ámechá nóttiria.

⁵ Huári béchibote áabétuk ito nüpo yúmala, kaa juka kökosi itom ä yáanakëhui jíba májhueka, ál-la juka jíapsi ehuamta kaa chichä machik jipü béchibo.

⁶ Bueítuk huári béchibë két impuestom béjtua, juka Diosta tékilta am joaka annakë béchibo. Yüu túttim tekipanua, júkai joakari.

⁷ Simetem juka enchim huikiriähui béjtua: Jum náu tómi jíkimaahuäpo, náuhuem tómi jíkima; jume impuestom béjtuahuäpo, impuestomem béjtua; juka yörisi maachik, akem ä yöre; juka nákhuaaka ériahuamta, akem ä nákeka ä ériaka ä bitcha.

⁸ Katem jábeta huikiriaka tatahua; nánanchem síme emo nákeka ál-la náu aane; bueítuk juka alë bénasi yoremta nákeme, juka leyta jiäpo áman aane.

⁹ Jü Diosta nesauri ínel jiaahua: “Jubekë karë täbuik juube, jámut junne kunakame kaa täbui yoremta jípunake; katë yore suuhua; katë kía jábetat kaa lütüriata nooka; katë juka kaa em áttia ukule”; entok júchi jü huate Diosta nésahuim, ímirim síme chúppe, ínel ä jiäpo: “Juka emo bénasi yoremta emo bénasë ä ériaka ä náknake.”

¹⁰ Jü yore nákhuaame kaabeta kökosi johua; junëli béja hua yore nákeme tua juka leyta jíä páman aane.

¹¹ Simeta ínëli huëpo eme béja át suanake, jü ániachi. Béja yúmala, jü taahuari, kócheka búsaaka itom jotenakëhui. Bueítukte én chë júne kaa mékka áu ansaka, jü Señorta itom huériunakëhui, júnakoy itom ä súsualeka taahuarit béppa.

¹² Béja mékka tukaari huéiye; jü machiria béja äbo jëla ansime. Én éntokte jum kaa machiku itom attiakaihui tóijnake. Taahuapo nássua huikörimtem én nünake.

¹³ Taahuapo rejtemta bénasite ito nünake, suamsi; kaa jum jaiti machiku entok vino jíhuäpo, jum kaa huéeläpo sánko béj-remta áttiahuäpo junne, kaa tiuraa pajkompo ják rejtihuamta junne, nássuahuäpo junne, emo ée béj-reka jíapsihuäpo junne.

¹⁴ Señor Jesucristotate súpetenake, entokte kaa juka huakajta itom huériu bárëu bíchaa jíba kannake.

14

Diosta súalhuäpo kaa üüttiakame

¹ Juka Diosta súalhuäpo kaa úttiakamta enchimmeu ä rúkti báareyo, akem ä mabeta; të katem áamak nok nássua báare täbuiasi jita sualhuamta bétana.

² Bueituk maasu én senu simeta jita buabuähuamta buänake; të hua kaa huitti Diostat éame, jüta síarik jita jíba buänake.

³ Jü huakajta buäyeme, kara ä ée béj-reka ä bitcha, juka kaa ä buäyemta. Jü kä buäyeme junne, kara jáchin éaka ä bitcha, juka ä buäyemta, bueituk jü Dios áapo két ä mabel-la.

⁴ ¿Jábesu empo, juka täbuik tekoka tekipanumta suntuay emo ä yuptituanakëhui? Diosta néshui johua, kíkteka ö huécheka junne. Jü Señor Áapo néshue; ä úttiaray ä kéchanake.

⁵ Senu kaa sime taahuarim nanälai tíiya. Huate éntok sime taahuarim nanälai tíiya. Ínëli jiahuäpo, jáchin ä súal bárëpo, senu ä súalnake, chiktä jíapsimaki.

⁶ Jita taahuarita empo yöreka Diosta át súaleka, Diosta béchibë tüisi aane. Jü jibuäme Diosta baisahueka ä johua. Ánëli kétchi, jü kaa jibuäme Diosta baisahueka kaa jibuä. Tüisi aane, entok jíba Diosta baisahue.

⁷ Bueituk ito násuk kaabe áu úttileka ä jíapsi bárëpo áman jíapsinake, entok kaabe júne két ä muk bárëpo áman muknake.

⁸ Bueituk itapo jíapsäteko, Señorta béchibote ímí jíapsa; entok itapo kókkoteko, Señorta béchibote ímí kókkö. Júnëli béjja, jíapsäteko junne, ö kókkoteko junne, Diosta áttiamtakate ímí aane.

⁹ Huäri béchibo jü Cristo muukuk entok júchi jíabitek, entok huanäi júchi jíapsak, simemmeu yöpo kíkte báreka, kókkolammehui entok jíapsammehui.

¹⁰ Të empo, ¿jatchiakasë juka em hermaano suntuay ä yukti? Ö empo kétchi, ¿jatchiakasë juka em hermaano kaitapo bitcha? Bueituk simete áman yeu jáptenake, jum Cristota yäura bíchäpo.

¹¹ Bueituk ínel jiojteri:

Ínapo tua ájaria, ti jiaahua jü Señor.

Sime inou tónommia jáptenake,

entok junëli béja simetaka bem teniay Diosta yöreka áu noknake.

¹² Júnëli béja simetaka hupülaka Diostau yeu jápteka simeta itom yáakähui áu yeu buijnake, júnaköri.

Katë juka em hermano jioptua báare

¹³ Júnëlite béja ëni katte itom súttuay jábeta yuktiaka át noknake; ál-late am anianake, kaabe hermaano itot jáhuiteka jum kaa türükun bíchaa nóttinake.

¹⁴ Ínapo Señor Jesústat jíapseka íkai júneria: Ímí ániapo ayukame kaita chicha maachi; të jábe ímí ayukamta kaa türi tíaka jíapsame, áapörík béchibo chicha maachi.

¹⁵ Të jü em buäyë béchibo jü em hermaano sásäbuanäteko, júmü béja jaibusë kaa Diosta yore náké páman aane. Katë jaibu kókosi ä johua, em buäyebeyi, juka hermaanota. Huäri béchibo két mukila, jü Cristo.

¹⁶ Juka tühuapo enchim jípurëhui, katem jájana kaa huéchiasi áa bétana noktebo.

¹⁷ Bueituk jü reytaka Diosta nésahuëhui kaa buähuame, kaa jita jihuame, të ál-la lütüriata täyahuame, yánti jíapsihuame entok Espiritu Santopo al-leehuame.

¹⁸ Huä ínëli juka Cristota nésahui joame, Dios áamak al-leiya, entok sime yoremem ä yosireka ä binnake.

¹⁹ Huäri béchibote béja yánti jíápsaka anhuamta bétana kaa chúkteka tekipanuanake, sime ito aniaka espíritupo yötu béchibo.

²⁰ Katë jü buähuamta béchibo juka Diosta tékil chíbejtia. Sime buähuame kaita chicha maachi; të ál-la kaa türi jü yoreme juka jita ä buäyë béchibo jábeta sásäbuaniäteko.

²¹ Huakajta buähuäpo entok vino jihuäpo em hermaano teítituanaketek, ö jita júne ä öomtitanakepo, ö kömä éetuanakepo, katë ä johua.

²² ¿Empo Diosta súalhuamta jípure? Türi emo béchibë ä jípure, Diosta bíchäpo. Yúmalasi al-leehuamta jípure jü kaa áu béj-reka jita jehuiteriame.

²³ Të jü kaa Diostat éaka jita buäyeme bétte noki át chúchupe, bueituk kaa Diostat éaka ä johua; bueituk jü sime kaa Diosta éehua bétana huéeme Diosta béj-reka huéiye.

15

Cristota ejemplotate hueriana

¹ Ítapo Diostat ehuäpo chë üutiakame jume chë kaa üúttiakame aniaka am huériunake; katte juka itom türëhui entok juka itom áy al-leähui jiba jonake.

² Sime ítapo juka itou jëla anemta béchibo türük jariunake, juka áu tüisi huéchemta, jum Dios huáatihuäpo ä yötunakë béchibo.

³ Bueituk Cristo junne kaa juka ä türëhui entok tüisi áu huéchemta jiba yáuhuak; të ál-la juka jiojterita jäpo bënasi áu yeu siika: “Jü juënasi emo bétana nokhuame, íno béppa huétchek.”

⁴ Bueituk jü bannaataka jauhuey jiojtehuakame, itom yún jita jüneetua báreka ínel jiojtehuak, juka ára boobit-huamta itom jípunakë béchibo, entok óusi éehuamta, juka jiojtetat suakari. Júnëlite al-leaka át boobinake, juka äbo huémtat.

⁵ Të jü Dios juka kaa huanti jíapsihuamta áttiakame entok juka buanhuamta yore úuhuaame enchim násuk kéchá ayutuanake, juka huépülsi náu éehuamta Cristo Jesússta ä huáatiäpo bënasi.

⁶ Júnëli béja sime nánahuit éaka huepülak náu nokaka, Diosta itom Señor Jesucristota Áchay úttilnake.

Jü kaa judíommeu nokhuak jü evangelio

⁷ Huäri béchibo, emoem mabeta, jáchisu Áapo Cristo két itom mabel-la, Diosta lóoria béchibo.

⁸ Bueitukne én enchimmeu ínel jiaahua, Cristo Jesús jume judíom aniaseka äbo yepsak, jume áchayhuarimmeu nokta yáari chúpaseka, entok juka lütüriata Diosta bétana huémta machisi bíttebo báreka.

⁹ Entok jume kaa judíom juka Diosta úttil íaaka úttesi yore ä jiokolë béchibo, ä jiojteripo bënasi:

Huäri béchibo ínapo jume kaa judíom násuk enchi yeu buíjnake, entokne enchi buik-rianake.

¹⁰ Entok júchi ínel jiaahua:

Al-leäem, eme kaa judíom, jü Diosta pueblomaki.

¹¹ Huanäi júchi ínel jiaahua:

Señortem úttile, síme jume kaa judíom,
éntokem kaa chúkteka áa bétana buiika.

¹² Isaías éntok júchi ínel jiaahua:

Jü Isaíta nahua áma tahualame basiunake,
huanäi reytaka áu tóboktiaka jume kaa judíom sáunake;
jume kaa judíom éntok tüisi át jíapseka át boobinnake.

¹³ Áapo Dios juka át boobit-huamta yore mákame jü al-leehuamtay
enchim tápunianake, entok yánti jíapseka ä súalhuamtayi. Júnëlem
al-leaka át boobinnake, Espíritu Santota úttiärayi.

Pablota ministerio tekil

¹⁴ Tüisine jüneiya, hermaanom, enchim jü tühuay tápuniakähui, entok
béja yún jita enchim täyähui. Júnëlem béja ára emepola emo ania, jume
huatem majtiakari.

¹⁵ Én éntokne én ími enchimneu jïojte, hermaanom, jamakne kaa
huéeläpo júne aayuk, íkái kaa enchim koptia sáhueka enchim áu
huáatituaka, Diosta tü eä bétanane íkái mabet-la:

¹⁶ Jesucristota tékil kaa judíomneu bíchaa Diosta evangeliopo tekipan-
uaka. Ínëli jume kaa judíom Diosta bíchäpo tüisi bíttunake. Huanäi jü
Espíritu Santo Diosta bíchäpo chichä machik itom úuhua.

¹⁷ Emo jábelhuamtane jípure, Cristota béchïbo, Diosta bétana
täyahuamta.

¹⁸ Juka Cristota íno huam yáari, jukai jíbane ára nooka, kaita entoko,
jáchin jume kaa judíom ä nok chúpaka, jíä páman aane, bem nokä pámani
entok tékilpo.

¹⁹ Diosta úttiärayne machisi am bíttuak, entok jauhuey kaa bít-huamta,
Diosta Espíritu úttiäray. Júnëline béja jü buere joära Jerusalémpo naateka,
entok áa huíkola Ilírico buiaräu tájti, símeta jukaïne jü tü noki Cristota
bétana huémtay tápuniala.

²⁰ Ínëline tepa úttiata yáuhuak, juka Diosta evangelio am majtiaka,
jum jauhuey júne kaabeta Cristota bétana nokhuakapo, kaa täbuik tékilta
yáariari béppa ä tahua íaaka.

²¹ Ál-la juka jïojterita jíäpo bénasi:

Huame jauhuey júne kaabeta Diosta bétana ámeu nok-rim;
ënim bínnake, huame jauhuey júne kaa áa bétana nokta jíkkaij-lame;
áachim jünéaka tahuanake.

Pablo buere joära Romau huée báreka nooka

²² Íäri béchïbone kara enchimneu huéeka tatahuay, juebénasi áman
huée báreka junne.

²³ Tëne én béja, juka ín tékil chúpasuk ími buiärapo, enchim anëu huée
bárekane éiya, béja bínhua naateka.

²⁴ Españau sikátekne enchimneu két nóytinake; bueítuk áma huam
huéetekne enchim bíchaka áma huam huéenake. Ámane béja enchim-
mak al-leesuka, jamak jünem nee böo tóijnake.

²⁵ Én éntokne Jerusaléniu bíchaa hueiye, jume Cristota súaleme tékilta
huéchiasi yáa báreka.

²⁶ Bueítuk jume hermaano griegom Macedonia entok Acaya buiaräpom
joome, bem jíapsi türimakim tómita náu tojja jume hermaano chë
polobemneu ä bíttuak, Jerusalénihui jume Cristota sualemmehui.

²⁷ Bempo junëli ä yáa bábarek, katim juënasi ayuk, katäkum bempo két ínëli espíritu tékilpo am aniak, juka tü noki bemela Cristota bétana nokhuamta ámeu bíttuaka, jume kaa judíommehui; bempo két bem tómiyi am aníapo yúmala.

²⁸ Júnëli béja ínapo íkái yáasuko, íkái ín huériäu ámeu buísekáteko, enchim huámne huéénake, Españau lúl-la.

²⁹ Tüisine jüneiya, ínapo áman enchimneu sikáteko, juebenak yún tü huéchiapo Cristota evangelio jípureka, enchimmeune yebijnake.

³⁰ Entokne senu huémnta két enchimneu noknake, ín hermaanom, Señor Jesucristota téhuampo entok jü yore nákhuaame Espíritu Santo itom mák-ri, nechem ania, Diostau nokaka.

³¹ Áapo jü Dios nee anianake, entokne tüisi áma yeu huéénake, jume yoreme kaita súaleme Judea buiärapo joomem násuku, entok jü tómmi ín huériähui, jume hermaanom buere joära Jerusalémpo joome al-leaka ä mabetnake.

³² Entokne ínapo két al-leaka enchimneu yebijnake; áman sikáteko Dios Áapo itom anianake, entokne al-leenake, enchim bíchaka; junëline béja jimyoreka tahuanake.

³³ Entok jü Dios yánti jíapsihuaanta áttiakame síme enchimmaktunake. Júnentunake.

16

Pablota ámeu teboterim

¹ Hermaana Febeta bétanane két enchimneu nooka, enchim áamak türi sáhueka, jume Cristota súaleme pueblo Cencreapo joome; diaconisapo tékiak.

² Akem ä mabeta jum Señorpo, huate santom bénasi. Símepem ä bitcha, jita enchimneu ä huáatiähui; bueítuk áapo ket huatem búrum aniala, entok nee junne.

³ Priscilata entok Aquilatem tebotua; Cristo Jesús pom ínomak tekipanualala.

⁴ Jínhua machikun yeu sájjak, nee jínëu bárekam batte bem jíapsihua tärük. Huäri béchibone úttesi am baysauhue, entok kaa ínapo jíbba síme jume iglesiam kaa judíom két ánëli.

⁵ Jume Cristota sualhuäpo nau anim ä jóapo náu yayajame, akem ä tebotua. Epenetotem tebotua, ín nákéhui, jum Acayapo jüri bat Cristota mabetakame.

⁶ Mariátem tebotua; áapo tüisi tekipanualala, enchim násuku.

⁷ Andrónicotem tebotua, entok Juniasta, ín huahuajim entok ínomak pereesotulame. Ímëine tüisi ériahua jume apóstolim násuku, entokim két íno béppa bínhuatu Cristopo anekari.

⁸ Ampliastem tebotua, Señorpo ín nákéhui.

⁹ Urbanotem tebotua, Cristo Jesús po itom aniaka tekipanuaame, entok Estaquista, ín nákéhui.

¹⁰ Apelestem tebotua. Símete béja ä jüneria, jáchin machisi Cristota ä súalëhui; Aristóbulota jóapo joomemem tebotua.

¹¹ Herodióntem tebotua, ín huahuay. Narcisota jóapo jomemem tebotua; jümëi béja Señorpo aane.

¹² Trifena entok Trifosatem tebotua; jümëi béja Señorta tékilpo aane. Juka tüisi nákhuaamta Pérsidatem tebotua; jüri két tepa yún áma tekipanualala, jum Señorta tékilpo.

¹³ Rufotem tebotua, Señorta áma yeu púari, entok ä áyehua, ín áiyi kétchi.

¹⁴ Asíncritotem tebotua, juka Flegonteta, Hermasta, Patrobasta, juka Hermesta, entok jume hermaanom ámemak aneme.

¹⁵ Filólogotem tebotua, juka Juliata, juka Nereota, entok ä huayihua, entok juka Olimpasta entok síme jume santom ámemak aneme.

¹⁶ Símetakem emo tebotua, Cristota sualhuäpo emo nakeka. Síme jume Cristota súaleme ímí joomem enchimmehuim tebote.

¹⁷ Senu huémtane két enchimneu aahua, hermaanom, tüisem ámet suuhua, huame hermaanom násuk yore näikimteme, entok ámet tēitihuamta böot óreme, juka enchim Diosta bétana majtiari bėj-reka huéiyē. Síme iri, katem ámemak emo jípu báare.

¹⁸ Julēbena géntem katim Cristota nésahui johua; juka tüisi ámeu huéchemta jíbam jariu báreka eíya, entokim ujoyolisi túlisi nokaka kannake, entokim tuata bénasim nokaka am baítaubáreka, jume kaita jünereame.

¹⁹ Bueítuk juka Diosta enchim súaleka boojoriähui, béja símekut jünēriahua. Júnēline béja ínapo júne al-leiya, ä jíkkajaka enchim bétana. Juka túhuata símetane túlisi enchim táya íaa; élāposem juka kaa túrik jak ayukamta kaita jünēria.

²⁰ Jú Dios yánti jíapsihuamta jípureme láuti jēla juka Satanásta kóm tátabnake, enchim guókim bétuku. Jú Señor Jesucristo Áapo jíba enchimmaktunake, túhuata enchim maksimeka.

²¹ Timoteo enchim tebotua, ínomak aneka tekipanuame, entok Lucio, Jasón entok Sosípater, ín huahuajim.

²² Ínapo Tercio, Pablota bétana íkái jjojterita johuame, ínapone két Señorpo, enchim tebotua.

²³ Gayo enchimneu tebote, nee ä jóapo mamabetame, entok símem jume Cristota sualhuäpo nau anim. Erasto enchim tebotua, municipiopo tesorero, entok jú hermaano Cuarto.

²⁴ Jú Señor Jesucristo, Áapo jíba enchimmaktunake, túhuata enchim maksimeka. Júnentunake.

Diosta úttileka ä yosirē

²⁵ ¡Áapörík juka Diostate yosireka ä úttile! ¡Bueítuk ára yore huitti éetua, ín evangelio jíá pámani, entok Jesucristota bétana itom nokähui! Jú Dios jita benak yoremem bétana naĩkialáu yeu machiriakame, jú jauhuey naateka éotaka ayukay, ániata kee im yáahuay naateka.

²⁶ Tē én béja yeu bötela, entok jume profētam jjojterimak, Diosta jíbapo béchibo nésahuepo, síme yorememneu áu táyatebok, entok ä súaleka áma bem annakē béchibo.

²⁷ ¡Jú huépülaytaka Áapola Dios, entok símeta jünēriame, Áapörík béchibo jú ujoyória Jesucristota huám ámani jíbapo béchibo! Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Bat Huëpo Jiojtekähui Jume Corintiommehui

Tebotehuame

¹ Pablo, Jesucristotau apóstoltu iaahuaka núhuri, Diosta júnel ä huáatiäpo ámani, entok jü hermano Sójtenejtáamak náuhui,

² ikay cartatane jiojte buere joära Corintopo jomemmehui jume Cristota sualhuäpo nau anim béchibo, jume Cristo Jesússta nésauro jo báreka bempoa emo jípurremmehui, jume ják júne anemmak nau yeu púataka täyahuame itom Señor Jesucristota tehuampo au nokame, jü itom Señor entok bempörimmehui. ³ Diosta tü eäu entok yánti jíapsihuame enchim-maktunake, jü Dios itom Átchay entok Señor Jesucristota Áchay bétana.

Diosta baysaihuame

⁴ Ínapo jiba Diosta baysauhue enchim béchibo, juka Diosta tü eäu enchim mikhuakä béchibo jum Cristo Jesússto.

⁵ Bueitukem áapörikut yún jita tühuatem jípurrek, nokpo entok yún jita jüneriahuäpo.

⁶ Jü noki Cristota bétana nokhuakame béja enchimmet au chupalataka tahuala.

⁷ Jü jita ára johuame Diosta enchimmet jünakteri síme enchimmet ayunake. Huanärem béja kaa jáchin éaka ä boobinnake, juka Señor Jesucristota äbo yebijnakéhui.

⁸ Áapo Dios ket kutti ehuamta enchim máknake, símeta chúpëu núkisi. Júnëli béja kaabe kaita juénak enchimmet téunake, júnaköri itom Señor Jesucristota yepsayo.

⁹ Dios ä bárëpo kaa amáu notte, áapörük huamem nunuri ä üusi Jesucristo itom Señortamak enchim jíapsinakë béchibo.

¿Jachu jü Cristo au näikimtela?

¹⁰ Senu huemtane, ket enchimmeu aahua, hermaanom, itom Señor Jesucristota tehuampo, huepülak jibem nau nooka simetaka, natepua anhuame kaytatunake enchim násuku, al-lem tülisi nanabeu aneka huépülaik nau eiya entok huepülsi eaka.

¹¹ Bueitukne enchim bétana ettejoriahuak, ín hermanom, jume Cloétamak huerim bétana, jänitukem nau omteka nátepua emo jípurre.

¹² Juka enchim násuk huemta bétanane enchim tejhuabáare ínel enchim jiapo: “Ínapone Pablotamak huéiye”; ö “Ínapo entok Apoolostamaki”; “Ínapo entok Perotamaki”; ö “Ínapo entok Cristotamaki.”

¹³ ¿Jachu Cristo au näikimtela? ¿Jachu jü Pablo enchim béchibo kúrusit poponhuak? Ö ¿jachem Pablota tehuampo batöhuak?

¹⁴ Diostane baysauhue enchimne kaabeta batöla, juka Crispota entok Gayota jibba,

¹⁵ bueituk Pablota tehuampone batöri ti kaa enchim jáunakë béchibo.

¹⁶ Kenne Estéfanasta familiapo jomeme batöla; jume huatemmeune kaa huate jaamakne huatem ket batöla.

¹⁷ Bueituk Cristo kaa nee batö iaka nee yeu puaala, ál-la evangeliota nee nok sahueka nee núnula; kaa ímí ániapo jita buere täyahuamta nokta hueriaka, Cristota kúrusit múkukau kaa kom tahuaria béchibo.

Cristota, úttiära entok Diosta bétana yún jita täyahuame

¹⁸ Bueituk iri noki Cristota kúrusit poponhuakähui emo tärulame béchibo rokorapom ä jípure, të jume jineurim béchibo, Diosta uttiära.

¹⁹ Bueituk júnel jiojteri:

Jume jita täyame, juka bem täyaune kaytasi yáanake, juka jünee huamta bem tayaune yeu tahuarianake.

²⁰ ¿Jakusu aane jü jita áu täyáa tíame? Entok jaksu aane jü escriba, entok jaksu aane jü buéresi jita nokame, ¿jachu kaa Dios jume ániat jiápsaka jita emo täaya tíame rokuapo tahuariala?

²¹ Bueituk Diosta bétana jita täyahuamta, jume ániat jiápsame bem jita täyapom katim Diosta tatáyak, Dios ä tutürek ä súaleme jinëu béchibo juka Diosta noki nokhuäpo rokuapo jipuhumta huam am jínëu báreka.

²² Bueituk jume judíom señalim aahua, jume griegom entok tuísi jita täyahuamta jíba jaria;

²³ të itapo Cristota kúrusit poponhuakamta jíba nooka, jume judíom béchibo at teitihuame, jume kaa judíom béchibo entok rókoora;

²⁴ të jume núnurim béchibo, judíom ö griegom, Cristo, Diosta uttiära, entok jita täyahuame Diosta bétana huéeme.

²⁵ Bueituk jü Diosta bétana rokuapo tayahuame, yoremraata béppa chë jita täyahua, entok jü Diosta bétana kaa úttia, yoremraata béppa chë úttiak.

²⁶ Tüisem at suuhua, hermanom, Diosta betanem yeu púataka núnurim, eläposem kaa jaikika junëli jita täya yoremem eäpo ámani, entok jume yaüra uttiäta jípureme júne kaa jaiki, entok yörihuamta jipureme júne kaa jaiki.

²⁷ Ál-la, Dios jume kayta bejreme yeu púhuak, jume jita täyame tiusi tahuaria báreka, entok jume kaa úttiakame yeu púhuak jume úttiakame tiusi tahuaria báreka.

²⁸ Juka simekut jikot maachika kaitäpo bit-huamta Dios yeu púhuak entok juka kaitäpo jipuhumta, juka simeku naikiahumta kaitäpo tahuaria báreka,

²⁹ bueituk junëli kaabe áu úttinake Diosta bíchäpo.

³⁰ Të áapörik béchibo emëe Cristo Jesúspo aane, áapörik béchibo jita täyahuamta Dios itom makka, Diostau bíchaate lútula jíapsihuäpo naikiatata tahuala, entok santosi jíapsihuäpo, entok jinëuriata áa béchibo jípureka.

³¹ Juka jiojterita jiá bénasi: “Jü áu úttileme, jum Señorpo jíba au úttinake.”

2

Cristota kúrusit poponhuakäu nokhuame

¹ Én éntoko, hermanom, júnakoy enchimneu noiteka juka Diosta ára jita joaune enchimneu nok báreka, kanne nokta ujjorik nokak entok jita taayahuamta.

² Bueituk huitti nokhuäpo enchim násukne, kayta entok jüneriabáarek ál-la Jesucristota jíba, kúrusit poponhuakamta.

³ Entokne enchim násuk aanek úttia lútilatata, entok tuísi maujrimey ino yöaka;

⁴ jü ín noki entok jü Diosta nooki enchimneu ín nokakähui, kaa jita täyahua pámanne enchim át jünetuak, ál-la Diosta Espíritu úttiärayi,

⁵ bueituk jü enchim Dios eaü kaa yoremem jita täyäpo nahuanake, ál-la Diosta úttiaräpo.

Diosta Espírituta huam yeu machílame

⁶ Täte nau ä ettejhua jiobe, jume yúmalasi emo jípureka jita täyammaki, të kaa imi ániat jita taayahua pámani, entok kaa jume ániat rey nesaupo nesaunakeme bénasi, bueituk imëri kókkonakemme.

⁷ Täte juka Diosta bétana jita täyahuamta nau ettejjo, juka huatem bétana kaa jüneriahuamta, juka jita täyahuäpo esota, ikäri, ániata kee yahuay náateka Dios ito béchibo, ä naikiak, jum simek béppa uyoriku itom looria béchibo.

⁸ Ikäri jume im ániat rey nesauta jípunakeme katim ä täyak, bueitukim ä täyakatek, kaibum kúrusit ä popon eiyey, juka looriapo Señorta.

⁹ Të ál-la ínel jiojterita jiä pámani:

Juka pusimmei kaa bit-huakähui, entok nakammey kaa jikkaijhuakahui, entok yoremta jiápsipo kaita tahualata,

Dios ä erialatukay huame áapörík ä nakeme béchibo.

¹⁰ Të Dios, Espírituy ítou yeu ä mächiriala; bueituk jü Espiritu simekut suaka át jüneiya, bueituk mekka kom Diostat ayukamta junne.

¹¹ ¿Tëe jábe yoremesu, juka yoremte ayukamta jüneria? ¿Jachu kaa jü yoremte espíritu at aneme? Ínëli kétchi juka Diostat ayukau kaabe ä jüneriak, jü Diosta Espiritu jíbba.

¹² Ítapo entokte kaa juka ániat espíritu mabet-la, ál-la juka Espiritu Diosta bétana huemta, bueituk juka Diosta itom makakau jüneria béchibo.

¹³ Íaribéchibote ä nooka të kaa juka nokta yoremem jita täyaka yore majtia pámani, ál-la juka Dios Espírituta yore majtia pámani, juka Espiritupo huemta Espiritupo ä tahuariaka.

¹⁴ Të jü yoreme kia ä jiápsapo kara at jünéaka tatahua jü Diosta espírituchi, bueituk áa béchibo rokopo bittu. Entok kara ámet jüneiya, bueituk at suaka Espírituta eäpam át jünetunake.

¹⁵ Të jü Espiritu Santota eäpáman jiápsame simekut jüneiya, të juka jünehuamta áapo huatem bétana kaa ä mabeta.

¹⁶ Bueituk: “¿Jábesu juka Señorta eäu jüneriak? ¿Jábesu ä majtianake?” Të ítapo juka Cristota eäute jípуре.

3

Diostamak tekianuame

¹ Íaribéchibo ínapo hermanom, karane Espiritu Santota eäpáman jiapsáme bénasi enchimmeu nooka, ál-la kaa Dios huateka enchim eä bénasi, entok Cristotat ehuäpo ili usim bénasi.

² Lechimne enchim jituak, të kaa buähuamta, bueitukem ketune kaa áma yúmay, éntokem én júne kaa áma yúma,

³ bueitukem ketune enchim eäu johua; emoem naíbuke, éntokem nau omteka nau nassua, ¿jachem kaa ínëli juena ehuamta jíba johua? Éntokem yorem ehuamta joaka jíba rejte.

⁴ Bueituk enchim násuk senu ínel jiaahua: “Ínapone lutüriapo Pablota-mak huéiye”, jü senu entok: “Ínapone Apolostamak huéiye”, ¿jachem kaa ínëli yorem ehuamta jíba johua?

⁵ Huanäisu, ¿jabesa jü Pablo entok jü Apolos junne? Jachu kaa jume Señorta nesahui joame, imey nokakäpamanem ä súsualek, imi huam natepola jü Señor huehuëpulam enchim ä makak.

⁶ Ínapone eechak, Apolos entok ä bäatuak; të Dios ä siútuaka ä yötutuak.

⁷ Ínëli jü echákame entok ä bäatuakame kaytam tua bejre, ál-la Dios ä yötutuakame.

⁸ Ínëli jü echákame entok ä bäatuakame huepulsim nau hueeri, eläposum chúkula huepülaka bem kobakäu makna, jachin juka tékilta bem yáakä pámani.

⁹ Bueituk ítapote Diosta tekipanualerom, eme entok jü Diosta tékkil, jume karim yáataka Dios attiärimme.

¹⁰ Jum arayhuäpo Diosta nee ä mak-lä pámani, ínapone ingeniero ára kaatenta benna.

Juka teta nahuatane áma yetchak, iäri béppa entok täbuika ä béppa kaatenake, të natepola huepülaka tüisi at suanake, jachin nat béppa bem kaatehui.

¹¹ Bueituk kaabe täbui teta nahuata ára áma öre, juka áma oreta béppa, ïri jü Señor Jesucristo.

¹² Bueituk ïri tetta nahuata béppa, jabbe sahualik entok tosalik teta buaaniata kaateme, entok u jyoli tetammeyi, pino kutayi, juya sáayi, entok kia chukiä junne,

¹³ jü tekkil huehuëpulam yáakäu jüneriataka tahuanake; huäri taahuari: ä jüneriatebonake, bueituk jü taji beeteme yeu ä machirianake; jü tekkil huehuëpulam yáakäu entok taijpáman yeu siika türika o kaa türika tahuanake.

¹⁴ Jü tékil jabeta nat béppa kaateka yakäu turika tahuakatek, ä kobakau mabetnake.

¹⁵ Jü tekil jábeta yáakäu tajakätek, áapo simeta tarunake, të áapo jineutaka tahuanake, taj bëtepo yeu buittekam ténasi.

¹⁶ ¿Jachem kaa jüneiä juka enchim takahua Diosta ä tiöpökähui, jü Diosta Espiritu entok enchimmet aane?

¹⁷ Jábe junne juka Diosta tiöpo kaitäpo tahuarianake, Dios ket áapörík kaitäpo tahuarianake, bueituk jü Diosta tiöpo, enchim takahua, Diostau bíchaa santosi naïkiari.

¹⁸ Kaabe áu baytaünake; jábe junne enchim násuku ímï ániapo ayukamta au täya tíame, kayta täyamta bénasi áu jípunake, chë yúmalasi simeta täya béchïbo.

¹⁹ Bueituk jü síme ímï buíapo jita täyahuame Diosta béchïbo kia kaa suära; bueituk jiojjetaka órek: “Bem jita täyaka emo buérialëpo Dios am jioptuaka am tojja.”

²⁰ Júchi entok: “Jü Señor jüneiä kia ä bejatukähui jume jita täyaka eähui.”

²¹ Ínëli, kaabe yoremem bétana au úttilnake, bueituk simetem eme attiak:

²² eläposu Pablo, eläposu Apolos, eläposu Peero, eläposu jü ánia, eläposu jíapsihuame, eläposu kókkohuame, eläposu jü én hueri, eläposu jü chúkula hueenakeme, simetem attiak.

²³ Enchim entok Cristo attiak, Cristota entok Dios.

4

Jume apóstolim tekkil

¹ Ínëli, jume yoremem Cristotau tekipanualerompom itom jipunake, entok juka Diosta ehuil jípurëpo ministerio tékilta joame bénasi.

² Én entok ínëli türi, jum ministerio tékilta johuäpo úttia, huepülakam huitti eaka áma bittunake.

³ Ínapone enchim bétana kaa yun yäura bithuamta jípure, entok tribunal yäura bétana junne, bueituk ínapo júnene kara ino yuktia kaa tüisi ino aane tiaka.

⁴ Kaa türikne ín jiápsipo kaita jípure jiobe, tene kaa ïari béchïbo tü yórempo ino naikia, të jü Señor, áapo yäura bithuamta nee makka.

⁵ Inentakem, kaabetat kia nooka tiempota kee yúmayo, Señor áapo yepsakátek, juka esota entok kaa machiku ayukamta bittebonake, entok juka jíapsi ehuäpo ayukamta jünerializebonake; huanäi huehuëpulakam ä mabetnake Diosta am úttilnakëhui.

⁶ Të ikäri, hermanom, ejemplopone enchim ä tejhua, ino bétana entok Apolosta bétana, enchim ín nakë béchïbo, bueituk itom bíchakem jünenake, kaa juka jïojteta béppa enchim enakëhui, jachinai jünem huepulak buérialinake täbuik entok kaitäpo bínnake.

⁷ Bueituk, ¿jábesu huatem násuk, béppa enchi ketchak? Entok jü em jipurëhui, ¿jítasë kaa mabet-lataka ä jípure? Entok ä mabet-latukáteko, ¿jatchiake ái emo buériale, kaa ä mabel-latukamta bénasi?

⁸ Enchimmeu béja kayta bëye, bejem riikom, éntokem itot kaa huijjuteka reeyim, ¡türi eiyey eme reeyimtuko, itapo ket ínëli enchimmak reyimtaka nesau eiyey!

⁹ Bueituk ínen nee eiya, jume apóstolim simeta chupëpo, Dios ániau itom yeu jabuala, kókkohuamta itot chupabahuamta bénasi, ínëlite buérialihuaka ániat bithua, ángelesim entok yoremem bétana.

¹⁰ Cristota itom nakë béchïbo, itapo katte susuaka bithua, eme entok Cristota sualhuäpo susuak; ítapote úttia lütüla, eme entok úúttiak, ëme yörihuakem bithua, itapo entok kaa bibitpeehua.

¹¹ Én tajtite tebaüre, entokte bai kókkko, katte sankok, jópemette chonhua, entokte kaa jouhuak.

¹² Lottekate tekipanua itom mamammei; entok béttesi ítot nokhuaï junne, ítapote Diosta tü eäu am netanria, jájanate jïokot johua, tëete yanti eaka ä mabeta.

¹³ Jájana itot nokhuay junne, Diostaute am nok-ria, jume ániat jiápsame entok én tajtim chukta bénasi itom bitcha, juka simem kaa huatiahui.

¹⁴ Kanne enchim tiutua báreka íkai jïojte: ál-la enchim üusekam ténasi entok enchim nákekane kutti nooka.

¹⁵ Eläposum diez miltaka enchim majtiä Cristota bétana, kaibem yún áchayrim jipunake; bueituk Cristo Jesúsapo ínapone enchim usiak evangeliopo.

¹⁶ Én entokne enchimmeu ujbuanna, ín ino nüyë bénasem emo nüye.

¹⁷ Ìari béchïbone Timoteota enchimmeu bittua, ïri Jesucristota sualhuäpo ín üusi tüisi ín nakëhui, kaa amáu bíchaka Cristotamak hueme, áapo enchim au huatituanake jachin ín ä joähui juka Cristota tekkil, entok jachin sime kätana ín am majtiähui jum Cristota sualhuäpo nau anim anëpo.

¹⁸ Të huate entok tüisi emo buériale, bueituk jauhuey júne kaa enchimmeu nee huee máchilem tenasi.

¹⁹ Tene laüti enchimmeu hueenake, Señorta ínel eäyo, entokne ä jünerialize, të kaa juka nokta jíbba, ál-la jume emo buérialeka úttiata mabet-lame.

²⁰ Bueituk jü Diosta rey nesauri, kaa nokpo jïba huéiye, ál-la uttiaramaki.

21 ¿Jitasem huatia? ¿Enchimmeune hueenake jibebiaka, ö yore nákuhäpo, entok espíritu yanti jíapsihuäpo?

5

Kaa türik bétana yaura bithuame

¹ Lütüriapo enchim násuk jikkaijtu jü kaa türi, iri kaa türi jume kaa judíom násuk júne kaa jikkaijtu; ínëli hueepulakätuk enchim násuk ä huaimáiyé jípureka áamak jíapsa.

² ¿Emem emo jikau cha buérialé, jachem kaa jikot tiusi eepo yúmala? Bueituk juka íkái yakamtem enchim násuk pakun yeu huikke.

³ Lütüriapone, ín takahuäpo kaa enchimmak aane, të ín espíritu ál-la, ínëli enchimmak aneka juka íkái yakamta yäura böota náa mak-la.

⁴ Itom Señor Jesucristota tehuampo, ín espíritu makem emo nau tojja, entok itom Señor Jesucristota úttiarämaki.

⁵ Huanäi iri Satanásta mampo toijna, juka kaa türik at ayukamta lutinaké béchibo, bueituk huári tahuarit, juka Señorta yepsay ä espírituhua jinëutuna.

⁶ Jü enchim emo buérialéu kaa türi. ¿Jachem kaa jüneiya: “Jü levaduura ilikkika junne, sime tujta huechia tabbe”?

⁷ Levaduura binhuatumta bétanem emo tüte, bemela tusitaka ä tahuanaké béchibo, kaa levaduura, bueituk jü itom pascua Cristo, béja ito béchibo kúrusit poponsuhuk.

⁸ Inëlite pajkonake, kaa levaduura binhuatuupo, entok kaa levaduura jüena ehüäpo, ál-la panim kaa levaduura kápo entok lutüriapo tü japseka.

⁹ Enchimmeune jiojtesula, katem ámemak emo türe, jume kaa emo jubeka nau jíapsammaki.

¹⁰ Karem tokti emo omoute, jume imi ániat nau jíapsaka kaa emo jubekammaki, ö jume uttesi tomita ukulemmaki, ö ekbualerommaki, entok jume jita júne dios tiaka ä yöremmaki; bueituk ä ínëlitunakey úttiatü eiyey ániat enchim yeu sakanakëhui.

¹¹ Al-lane enchimmeu jiojte, kaa enchim ammemak emo türi sáhueka, jume emo hermanom tiaka, të kaa emo jubeka nau jíapsammaki, entok tomita úttesi ukulemmaki, entok jita júne dios tiaka ä yöremmaki, entok jü bette nokta nokamtamaki, entok jü vino jilerotamaki entok jita ëekbualerotamaki; jü ínëli jíapsammaki, katchan jünem ámemak jibuäpo yúmala.

¹² Bueituk jume pakun aneme, ¿jita lutüriatasune jípure, kutti lütula am jíapsi sáu béchibo?, ¿jachem kaa jume huaijhua aneme, emëe kutti lütula jíapsi sauhue?

¹³ Bueituk jume pakun aneme, Diosta nok yäura ámet chupnake, juka jüena eaka jíapsamta yeu huem ä beeba enchim násuku.

6

Juez kaa Dios huatemta bíchäpo nassuahuame

¹ ¿Bueituk emëe enchim násuk jabetamak kaa tüisi tahualataka jita nau tüte baahuay juezta bichäpém emo yeu totoja, jume Cristota sualhuäpo nau anim bíchäpo emo yeu toijmachika junne?

² ¿Jachem kaa jüneiya jume Cristota sualhuäpo nau anim ániat jíapsame yäura bittebonakëhui? Bueituk ínëli jume ániat jíapsame enchim am yäura bittebonakei, ¿jachisuntukem íkái kaa tua buere machik kaa obiachik kara rutuktia?

³ ¿Jachem kaa jüneiya jume ángelesim bette nokta itom amet chu-panakêhui? ¿Të, chë junne, juka imi ániat ayukamta?

⁴ Bueituk emëe juka imi ániat ayukamta yäura bittebotek, ¿jatchiakem jume Cristota sualhuäpo nau anim kayta áma júneriamta yäura yetcha?

⁵ Enchim tiunakë béchibone ínel jiaahua, ¿jachu enchim násuk huepülaka júne kaabe, kooba suakari, ä hermanom násuk juka kaa tüisi huemta rutuktia béchibo?

⁶ ¿Të senu hermano täbui hermanotamak yaurapom emo yeu toijlataka nau nok nassua, të íkärím johua Diosta kaa súaleme bíchäpo?

⁷ Ínëli béja lutüriapo, kaa türi jü enchim násuk nau nok nassuahuame, ¿jatchiakem kaa yanti eaka ä mabeta juka enchim bej-reka johuamta? ¿Entok enchim jita úhuamta?

⁸ Të emëe huatemem bej-reka jita am üuhua, jume hermanom junne.

⁹ ¿Jachem kaa jüneiya jume lutüla huemta kaa joame, kaybum áman kimunake jum Diosta reytaka nesahuêhui? Katem ä öbia; jume kaa emo jubeka nau jíápsame, jume tattäbui diosim yöreme, jume kia jábe jámutta kaa jubeka áamak jíápsame, jume yorememtaka jáamuchim bénasi emo nüyeme, entok ä bénasi yoremamak au jipureme junne.

¹⁰ Jume ekbualerom, jume uttesi tomita ukuleme, jume vino jilerom, jume béttesi jabetat nokame, jume bätäupo jabeta jita üuhuame junne, imëri kaybum áman kimunake jum Diosta reytaka nesahuëpo.

¹¹ Emëe huate ínëli jíápsay; të ënem béja baksiari, entok Diostau bíchaa naïkiataka santosi yáari, Señor Jesucristota tehuampo lütula hueme enchimet yáari, entok itom Diosta Espirituyi.

Jü takahua santosi yáari

¹² Sime ino béchibo türi jiobe, të kaa sime ára yáatu; sime ino béchibo türi jiobe, tëne kayta bétana ino yuyüitebonake.

¹³ Jü buähuame topata béchibo, jü topa entok buähuamta béchibo, të imey nahuichim Dios kaytasi am tahuarianake; të iri takahua kaa emo jubeka nau jíápsihumta kaa ay ä yáa béchibo, ál-la iri taka Señorta béchibo, jü Señor entok íkäi takaata béchibo.

¹⁴ Dios entok, juka Señorta toboktiakame, itom ket toboktianake ä úttiärayi.

¹⁵ ¿Jachem kaa jüneiya bueituk itom takahuam, Cristota takaamak huépülsi nauhuam órekähui? ¿Jachune jume Cristota takahuammet hueri nüka, jámutta takahua yorememmak ehuil au türemtat am chaanake? Èe kia jita béchibo junne, kaybu.

¹⁶ ¿Ö jachem kaa jüneiya jü ilebenak jámuttau rukteme, huepul takahuapo áamak ä tatahuähui? Bueituk jü jiojteri ínel jiaahua: “Nahuichikam huépülak nau takahuanake.”

¹⁷ Të jü Señorta eápáman jíápsi báreka au rukteme, huepul espíritupo áamak takahuanake.

¹⁸ Juka kaa emo jubeka nau jíápsihumtem tojaka sakka, jü täbui kaa türi yoremta jojoau kaa ä takahuapo yeu huéiye, të jü jámutta kaa jubeka áamak böyeme, ä takahuabet kaa türík johua.

¹⁹ ¿Jachë kaa jüneiya juka enchim takahua Espiritu Santota ä tiöpökähui, iri enchimmet aane, éntokem Diosta bétana ä jípure, éntokem emëe kaa emo attiak?

²⁰ Bueitukem bejhuapo jinnuri; enchin takahuápem Diosta úttile, entok enchim espíritupo, imëri Dios attiärimme.

7

Jubiahuäpo emo consejhuame

¹ Juka huatek bétana enchim ínou jiojtekähui. Jü yoremta béchïbo chë türi eiyey kaa jámutta nüko.

² Të kaa emo jubeka nau jíapsihuamta ito násuk ayukä béchïbo, elapo yoremem huëpulam jubnake, jume jáamuchim junne huëpulam kunanake.

³ Jü jubekame jámutta kaitäpo siroktuaka yúmalasi ámak jíapsinake, alë bënasi këtchi jü jammut ä kunáamaki.

⁴ Jü jammut ä takahua kaa yeeka, ál-la ä kunahua jïbba, entok këtchi jü yoreme ä takahua kaa yeeka ál-la ä jubiahua jïbba.

⁵ Katem emo koptya báreka éenake, al-lem nanabeu eaka chubala emo tojja, bueïtuk oraciompo Diostáamak am báreka, huanärem chúkula huepulsu júchi emo nau toijnake, Satanásta kaa enchim jioptuanakë béchïbo. Jum emo ukulhuapo kaa enchim úttiakabéchïbo.

⁶ Téne íkái consejota enchimmeu nooka, të kaa nesauta bënasi.

⁷ Sïme yorememne inobénasi emo nütua peiya, të kaa simetaka Diosta bétana ä mabet-la juka kaa jubeka bem jíapsinakëhui, lutüriapo hueepulaka ínëli, jü senu entok täbuási.

⁸ Téne ínel ámeu jiaahua, jume kee jubemmehui entok jume jokoptu-lammehui, bueïtuk amebéchïbo chë türi eiyey inobénasi tahuakateko.

⁹ Të jume kaa jubeka ára jíapsihuamta, Diosta bétana ä mabet-latuko, jubëem, éntokem kuuna. Bueïtuk chë türinake. Jume kaa emo yüeka kaa tüisi ayunaketeko.

¹⁰ Jume emo jubeka nau jíápsame, nesautane am makka, të kaa ínapo, ál-la jü Señor: Jü jámmut ä kunahua kaa toijnake;

¹¹ ä tójakätek, kara kunaa, të ä kunabeu notteka ára au jiojore; entok jü jubekame ä jubi kaa toijnake.

¹² Ínapone jume huatemmeu ínel jiaahua, të kaa jü Señor: jábe hermano kaa Dios huatemta jubekame, të jü jámut ínëli áamak jíapsibarëteko. Kara ä tojja.

¹³ Senu jammut, kaa Dios huatemta kunakätek, të jü yoreme ínëli ámak jíapsibaretoko. Kara ä tojja.

¹⁴ Bueïtuk jü kunari kaa Dios huateme, juka jámmutta Dios huate béchïbo, áapo Diosta tü eäu jípunake; jü jámut kaa Dios huateme entok ä kuna Dios huate béchïbo áapo Diosta tü eäu jípunake, bueïtuk täbuiasi enchim aaney entok, jume enchim úsim katim Dios huateka tahuanake, të ënim Diosta tü eäu jípure.

¹⁵ Të jü kaa Dios huateme aü naïkimtekateko, Akë ä tojja. Bueïtuk nahuichikam karam úttiapo nau aane. Ä inelituko jü hermano o jü hermana beja búttiaturake, bueïtuk yanti eäu Dios itom núnula.

¹⁶ Bueïtuk, ¿jáchise jüneiya, empo jámmut, jáamak jü em kuuna jinëutaka ä tahuanakëhui? ¿Ö jáchise jüneiya, empo kunahuari, jáamak jü em jubi jinëutaka ä tahuanakëhui?

¹⁷ Të jáchin hueepulaka Diosta ámet ä naïkimtekapo ámani, entok jáchin Diosta am núnukäpo ámani ínëlem ä yauhua, íkáine sïme jume Cristota sualhuäpo nau animmet nesahuek.

¹⁸ ¿Bueïtuk jábe circunsicionta jípureka núnuhuak? Circuncionte jípureka taahua, ¿të jábe kaa circunsicionta jípureka núnuhuak? Kaa au circunsidaruanake.

19 Jü circunsicion kayta bejre, entok jü kaa circunsidaruahuame junne, ál-la jü Diosta nésahui ëriahuame.

20 Huehuëpulaka jáchin Diosta bétana bem nunuhuakapo, junëlim tahuanake.

21 ¿Jachë nenkitake tekoka núnuhuak? Katë jáchin eiya; të empo jum em nenkihuakapo ára emo yeu huikëtek, Akë ä jaria.

22 Bueituk jü nenkitaka tekoka, Señorta ä núnuke, búttiataka tahuanake, ínëli këtchi jü búttiataka núnuhuakame, Cristotamak sumataka tahuanake.

23 Bejhuapëm jinnuri, katem júchi yorememmeu emo nenkaka am teko bare.

24 Ínëli, huehuëpulaka, hermanom, jachin jiápsaka núnuhuakatek, junëli au nüyeka jiápsinake Diosta béchïbo.

25 Jume kee kuname béchïbo, kanne nesauta jípure Señorta bétana, tëne ín eáú enchim tejhua, juka Señorta yore nak jiokolëpo ä jajamlatakane, Cristotat jíba eiya.

26 Imï huamne tü ehuamta jípure, juka itou ayukamta obiachi béchïbo, bueituk jü yoreme tüisi ayunake ä aane bénasi tahuakatëko.

27 ¿Jatchë jámuttamak emo súmala? Katë emo búttia báare. ¿Katë jámuttamak emo súmala? Katë jub báreka eiya.

28 Të empo jubekätek, katë kaa tüisi ayunake; entok jü jamut beme kunakätek kaybu kaa tüisi ayunake, të ímechïri jü jiokot emo bit-huame takahuapo ámet ayunake, të ínapo íkäine kaa enchim jipu ía.

29 Tëne ikaï nooka, ín hermanom: Jü tiempo kopela aane. Én entok bat bitcha, jume jubekame, kaa jubekamta bénasim emo nüpo yúmala;

30 jume buaname éntok, kaa buanamta bénasi; jume al-leame éntok, kaa al-leamta bénasi; jume jita jinnume entok, kayta attiakamta bénasi.

31 Entok jume imï ániat ayukamta musauleka ä joame, katim ä joamta bénasi emo núnake, bueituk jü ániat ayuka ujyori béname lülüte.

32 Kaa yúmaisine kaa enchim emo bit ía. Jü kaa jubekame jáchin jum Señorta nesaupo ä annakeu jíba huatia, entok jachin juka Señorta ä al-letuanakëhui;

33 të jü jubekame, ániat ayukamtat jíba kaa yúma, ä jubi al-letua báreka.

34 Ínëli ámet júnakiachi jü kunakamtachi entok kaa kunakamtachi, jü kaa kunakame jum Señorta nesaupo ä annakeu jíba kaa yúma, entok jachin Señorta bíchäpo huepulsí au ä jipunakëhui, taakapo entok espíritupo; të jü kunakame juka ániat ayukamtat jíba kaa yúma, ä kunahua al-letua báreka.

35 Ikäine nooka tüisi enchimeu huenakë béchïbo, të kaa obisi enchim emo bínnakë béchïbo, ál-la huéchiapo entok simeku türík joaka, entok inëlem kaytat obisi eaka Señortau ruktinake.

36 Të jábe ínel eäteko: Jü ín mala béja yöhue ä kunanakeu huasuktiriam at siime. Béja au kunatuapo yúmala, ä yáa bareu yanake, kaa Diosta bejre, eläpo kunanake.

37 Të senu ä jiápsipo huitti ehuamta jípureka, kayta áu bëyeka, ínëli ä éáu áapo attiaka, ä malahua kaa kunakamta toij béchïbo, tüisi aane.

38 Të ínëli jü ä kunatuame, tüisi aane. Të jü kaa ä kunatuame entok, chë tüisi aane.

39 Jü jamut kunakame súmataka jiápsa, ä kunahua ketune jiápsayo; të ä kunahua mukuko búttiataka taahua, ára ä kunabareu kuna, të ál-la Señorta sualemta kunanake.

40 Të ínel ín eäpo, chë júne Diosta tühua mabet eiyey kaa júchi kunakäteko, bueituk ínapone ket Diosta Espíritu jípure.

8

Jü buähuame ídolómmu toijri

¹ Juka buähuamta ídolómmu toijta bétana, entok bejate júneiya simetaka jita ito täyähui, jum jita täyahuäpo emo jabelhuame áma ayuk, të jum yore nakhuäpo jita täyahuäpo yore yötutua.

² Bueituk jábe jita áu täyalame, ketune kayta jee täya, tua jita ä täya éäpo.

³ Të jábe Diosta naketek, ä bétana täyahua.

⁴ Juka buähuamta ídolómmu toijta bétana, júniate juka ídolota ániapo kayta bejrehui, bueituk kabe entok Dios, huépülaka jíbba.

⁵ Elaposu huate emo diosim teaka täyahua, imi buíapo entok téhuekapo junne (ínelim juebenna jume diosim ti tettehuahuame, entok jume yörihuame),

⁶ simeta íkäi násuk itobéchibo huépül Dios jíbba, achayhuariataka, áapörík bétana simetaka huéiye, itapo entokte ä béchibo, entok huépül Señor Jesucristo, áapörík béchibotaka sime ayuk, itapo entok áapörík huämi.

⁷ Të ä täyahuame kaa simemmet ayka; bueituk huate imi tajti, ídolómmu joyhualataka, íméi ídolómmu toijtam buabuäyey, inelim juka bem jíapsi ehuamta kaa úttiaka béchibo, katim at jünéaka tatahua.

⁸ Huitti nokhuäpo juka itom buäyepo Dios ä bíchápo kaa chë itom mabetnake; bueituk itom jibuä béchibo katte chë tutturi, entok kaa jibuätek júnete kaa chë tutturi Diosta bíchápo.

⁹ Të áachem suhua juka huitti hueka enchim täyapo, jume kaa jíapsi úttiakame kaa jiopnakë béchibo.

¹⁰ Bueituk jábe enchi bichätek, jünéaka enchi ä täyähui, ídolómmu yörihuäpo enchi katek, jü ä eäpo kaa jíapsi úttiakame, ¿jachu kaa áma jibuä báanake jáni, jum ídolómmu yörihuäpo?

¹¹ Entok em jita täyapo; jü hermano kaa jíapsi úttiakame au tárúnake, të jari béchibo Cristo ket múukuk.

¹² Bueituk imi huäm em Dios bejrim, jume hermanom bej-reka kaa tüisi aane, juka bem jíapsi ehuäpo kaa úttiakapem am sasabuania, inelem Cristota bej-reka aane.

¹³ Jari béchibo, jü buähuame ín hermanota ái ä huennakey, jauhuey júnene kaa huakasta buänake. Bueituk juka ín hermano kaa jiopnake béchibo.

9

Jume apóstolta lutüriam

¹ ¿Jachune kaa apóstol? ¿Jachune ín eäu kara johua? ¿Jachune kaa juka itom Señor Jesústa kaa bit-la? ¿Jachem kaa emëe ajäria jume Diosta eäpo ín tekkil?

² Bueituk huatem béchibone kaa apojtoltukätek, lutüriapone enchim béchibo ál-la apojtol; bueituk emem ä lutüriatebo juka Señorta tekilpo ín apóstoltukähui.

³ Jume nee natuamene inenne ino nokriaka am yommia:

⁴ ¿Jachute kaa lutüriata jípure jita itom buänake béchibo entok jita itom jinake béchibo?

⁵ ¿Jachute kaa lutüriata jípure jubiaripo senu hermata itomak nunüp béchibo, jume huate apojtolim Bénasi, jume Señorta saylam, entok Peero?

⁶ ¿Ö Bernabé entok ínapo, katte lutüriata jípure kaa entok itom tekipanuanaké béchibo?

⁷ ¿Jábesu ä boosapo tomi bejteka sontaro huerama? ¿Jábesu jume parasim el-lataka jume takam kaa buäpo yúmala? ¿Jábesu jume animalim suayaka kara am lechí jëye?

⁸ ¿Íkäine nooka ín yoremtika pámani? ¿Jachu jü ley ket kaa íkäi nooka?

⁹ Bueituk jum Moiséjta leypo ínel jïojteri: “Juka bues tirijkom jotamta katé ä bobosaltua.” ¿Bueituk Dios ket am suaya jume buéesim?

¹⁰ Ö, ¿tua kayta yeu beaka íto béchibo júnel jiaahua? Bueituk íto béchibo jïojteri; jü moiteme tuhuata boobíchaka moite, entok jü tirijkom jotame juka báchiata ä mabetnakéu boobíchaka. ¹¹ Të itapo juka espíritupo huentá enchimmet echákatek, ¿buere ujyori eiyey juka chupemta toboktihuäpo enchim bétana?

¹² Të ínëli huate enchimmak lutüriata jípure, ¿të itapo chë junne?

Të íkäi lutüriata të kaa nûla, ál-late kaa huanti aneka simeta huéria, bueituk Cristota evangelio kayta ä bia chatunaké béchibo.

¹³ ¿Jachem kaa jüneiya jume Diostau bíchaa naikiapo tekipanuaame, juka tiöpopo ayukamtam buäye, entok jume altarpó jita joame juka altarpó ayukamtayim emo ania?

¹⁴ Ínëli ket nesahuek jü Señor, jume evangeliota bétana nokame, evangeliopo ayukamtayim jiapsínake.

¹⁵ Të ínapo kane iachi jiahuiteka, entokne kaa íkäi jïojte ínëli ínomak ayuna béchibo, bueituk ín muknakeu chë türi, kabeta kee jee nee ä ühuayo, juka huitti eaka Diosta noki enchimneu ín nokakähui.

¹⁶ Bueituk ínapo juka evangeliota nokaka, karane ino buérialé; bueituk úttia ín ä yáanakéhui, entok béttesi ino huenake kaa evangeliota nee nokayo.

¹⁷ Juntuksan tü eaka ä joátek, juka ín kobanakeüne makna, të kaa tü ehüäpo ä joátek, bueituk ín ä yáanaké béchibo Diosta bétanane nesauta mak-ri.

¹⁸ ¿Jítasuntukne kobanake jáni? Juka Cristota evangelio huatemmeu nokakane kayta bejtua huaka ä johua, juka evangeliopo ín anianäu lutüriata jípureka junne, kannä nüye.

¹⁹ Bueituk kaabemmeu nee sumari, tëne én ín eäpo simemneu ino summa, bueituk juebenam Cristota béchibo koba báreka.

²⁰ Jume judíom béchibo nee judíota Bénasi ino nüye, Cristota béchibo am koba báreka, jume leyta bétuk aneme ket nee áme Bénasi ino nüye (elaposune kaa leyta jíapáman huéiye), jume leyta bétuk emo nüyeme Cristota béchibo am koba báreka.

²¹ Jume kaa leyta jípureme béchibone, kaa leyta jípuremta Bénasi ino nüye (Diosta leyta kaa jípurem tenasi, të Cristota ley ál-la), jume kaa leyta jípureme Cristota béchibo am koba báreka.

²² Jume kaa úttiakammakne kaa úttiakamta Bénasi ino nüye, jume kaa úttiakame Cristota béchibo am yö báreka, simemmakne, simeku áme Bénasi ino nüye, Cristota am jineunaké béchibo.

²³ Íkäine johua evangeliota béchibo, ín tekipanüäpo áamak ä jipu báreka.

²⁴ ¿Jachem kaa jüneiya simetaka jume estadiopo jínkölame, simetakam eaka tenne, të huépülaka jíba yönake? Inëlem tua eaka tenne ä yöbéchibo.

²⁵ Sime jume jínkölabareme, simeta kaa tüisi ámeu huechemtam toijnake, bempo lutüriapo juka corona momoyemta koba báreka, të itapo, juka kaa momoyemta.

²⁶ İari béchibo ínapo, ínëline buyte, kaa jáamak junne ti eaka, ál-lane ínëli nássua, të kaa kia jekata chónamta Bénasi.

²⁷ In takahuane kaa jikoleka úttiapo ä tekipanuatua, jáchinaik júnene ínapo huatem majtiasulataka, inaposu páku tahuanake.

10

Ídolom bétana kuttílasi nokhuame

¹ Bueituk kanne enchim ä koptia ía hermanom, bueituk simetaka jume itom áchayhuarim namuta bétukim aanek, entokim simetaka bahue síkiripo áman yeu sajjak.

² Entok simeta Moiséjta huam batöhuak, jum namupo entok bahuepo,

³ entok simetaka juka espíritu buáhuamta buäka,

⁴ entok simetaka jume espíritu báam jëka; bueitukim simetaka jum tetapo báa jëka, İri teta Espíritu entok ámemak huéesimey, İri tetta entok Cristotukay.

⁵ Bueituk sime jeelaam kaa Diosta eä paman ayuk, Dios entok kam tütürek, İari béchibo mekka ánia pariapom kókkok.

⁶ Siime İri yeu sika itom ä jünerianakë béchibo, bueituk ä júneriaka kaa türük kaa itom ukulnakë béchibo, bempörim ä ukulekä Bénasi.

⁷ Entokte ídolom kaa yörinake, jume huate áme násuk aneİhui Bénasi, áme bétana ínel ä jïojteripo: “Jü gente joteka jibuak entok víno jeeka, huanärim japteka nau yeu taiytek.”

⁸ Kaa emo jubeka nau jíapsihuamta junne katte ä joopo yúmala, bempörim násuk huatem ayuka Bénasi, İari béchibo senu táapo veintitrés miltakam huatteka kókkok.

⁹ Entokte kaa Señorta bejnake, bueituk bempörim nasuk huatem ä bej-rekä Bénasi, İari béchibom bakot kİrimmey kókkok.

¹⁰ Entok katem Diosta bej-reka nokbare, bempörim násuk huatem Diosta bej-reka nokakä Bénasi, huanäi jü sússuahamta tekiakame am sühuak.

¹¹ İrí sime ámeu yeu siika itom ä jünerianakë béchibo, entokim jïojteri, kutti nokta itom täyanakë béchibo, jume én ániata abe lütey jíápsame béchibo.

¹² İaribéchibo, jü huitti eäka huekame, tüisi au suayanake kaa huet béchibo.

¹³ Yore jíöbila báahuäpo áma pappehuä páman enchimmeu huéiye, jume huatem ama jíöbilahuakä Bénasi maachi. Të Dios huitti ä éäpo kaibu itom jïobilanake jum kara itom áma yumä pámani, ál-la itom jïöbilatek ket juka ára áma yeu kathuamta itom maknake, bueituk itom áma yúmanakë béchibo.

¹⁴ İari béchibo, emëe ín nakëhuim, ámem yeu kaate jum ídolom yörihuäpo.

¹⁵ Jume suamsi emo nüyeme benammeune nooka, áachem suhua jü ín nokakaubechi.

16 Jü kopa Diosta tühua hueriamta, Diosta tühua itom at chupahui, ¿jachu kaa jü Cristota ojbopo huepulsu nau ehuame? Jume panim itom rebektiahui, ¿jachu kaa jü Cristota takaapo huepulsu nau ehuame?

17 Jume paanim huépülay, itapo entok juebenna, tetë huépülak nau takahuak; bueitukte simetaka huamey huepul paanin nau buäye.

18 Takahuapem Israelitam bitchä; kabara huakasta altariu toijta bem nau buäkä béchibo, Diosta bíchäpom huepulsu nau taahua.

19 ¿Jítasune jüntuk nooka? ¿Jachu jü ídolo yörisi maachi, ö jü buähuame áu órehuame? Sime ìri Diosta bíchäpo kaa bejre.

20 Ëe, bueituk jume kaa judíom lemonio altarihuim ä totoja, inëlim lemoniom béchibo ä johua, të kaa Diosta béchibo, ìari béchibo ínapo kanne lemoniommak íkäi enchim jo-ia.

21 Karem juka Señorta kopa jëye, entok juka lemoniom koopa, karem Señorta mesau jotë, entok lemoniom mesahui.

22 ¿Ö te Señorta júneli naíbuktuanake? ¿Jachute áa béppa chë ütiak jáni?

Diosta ujoyória bechibem simeta johua

23 Árane simeta johua, tëne kaa simeta jopo yúmala; sime türi jiobe, të kaa sime ára Diostau bíchaa yore yotütua.

24 Kaabe juka tüisi au huechemta jíba jariubanake, ál-la, tábuik béchibo tühuaata.

25 Huakajta nenkihuäpo, simeta áma nenkihuamtem ára buäye, kayta natemajeka, jíapsi ehuamta béchibo;

26 bueituk Señor juka buíata attiak entok simeta at ayukamta.

27 Jábe kaa Diosta sualemta enchim jibua néjunëk, eme entok áman sajakátek, simeta enchimmeu orehuakamtem buäye, kayta natemajeka, enchim jíapsi eri béchibo.

28 Të jabeta ínel jiayo: “Ìri ídolommeu toijri”, katem ä buäye, huakay junël jiaka béchibo, entok jíapsi ehuamta béchibo; bueituk Señor juka buíata attiak entok simeta at ayukamta.

29 Jü jíapsi eri, të kaa emo bétana.

Ál-la huä senuk bétana: “¿Jatchiaka ínapo yuktiana, tábui jíapsi erita béchibo?”

30 Bueituk ínapo Diosta báysahueka ámemak ä joáteko, ¿jatchiakam kaa nee türinake ìari béchibo, Diostane báysahueyo?”

31 Ínel entok eme jibuátek ö jita jëyetek ö huatek jita joátek, íkäi simetem yáuhua Diosta looria béchibo.

32 Katem jume judíom kaa türiku jioptua báare, entok kaa judíom junne, entok jume Cristota sualhuäpo nau anim junne.

33 Bueituk ínapo këtchi símeku, simemmakne ino türe, kaa juka inou bíchaa türik jíba jariaka, ál-la juka simem béchibo türik, am jinëutunä béchibo.

11

1 Inobenasem jíapsibare, Cristota bénasi ín jíápsäpo.

Jamuchim sanko

2 Enchimne úttile, hermanom, bueituk símeku ínohuem huaate, éntokem juka enchim ín majtiakäu ketune jípure, enchim ín ám makakä bénasi.

³ Tëne enchin jünee-ïa, sïme yorememmeu Cristota kobatukähui, jü yoreme entok jámuttahui, Dios entok Cristotahui.

⁴ Sïme yoreme orancionta joame entok Diosta noki nokame, kobat au pattialataka, juka au koba yöta kaa yöre.

⁵ Të sïme jamut oraciónta joame entok Diosta noki nokame, kaa kobat áu pattialataka, juka au koba yohueta kaa yöre; nahuau pitti au chon chuktialata bënasi tatahua.

⁶ Bueïtuk jü jamut kaa áu koba jintuame, au chon chuktianake; të nahuau pitti áu chon chuktia béchïbo tihuëtek, áu koba jintuanake.

⁷ Të jü yoreme kaa áu koba pattiapo yúmala, bueïtuk Diosta benna loriapo entok Diosta looria jünakteri; të jü jamut yoremta ujjóriapo huéiye.

⁸ Bueïtuk jü yoreme kaa jámutta bétana huéiye, ál-la jü jamut yoremta bétana,

⁹ entok jü yoreme kaa jámutta béchïbo yáahuak, ál-la jü jamut yoremta béchïbo.

¹⁰ Ìaribéchïbo jü jammut ä kobapo seña yaurata ä jípunakëu úttia, jume ángelesim béchïbo.

¹¹ Cristota nau sualhuäpo, jü yoreme entok jü jammut karam natepola jíäpsa.

¹² Bueïtuk jachin juka jámutta yoremata yáa simlä bënasi, ínëli këtchi jü yoreme jámuttat yeu yoremata; të sïme Diosta bétana huéiye.

¹³ Tüisem at suuhua: ¿Jachu türi jäni, jü jámutta béchïbo kaa au koba pattialataka oraciónta joäteko?

¹⁴ Jum itom ito ujuhuä pámanate at jüneiya, jü yoremata béchïbo tiusi ä machiakähui tettébesi au ä chon yöturianakëpo.

¹⁵ Të jü jamut au ä chon yöturiapo, at utti, bueïtuk jume choním mak-ri, ámey ahuä koba pattianakë béchïbo.

¹⁶ Të simeta ikai bétana, jábe at nok nassua bárëtek, itapo kaa ikai boojoria, entok jume huate Diosta iglesiam junne.

Jü Santa Ceenapo jájana johuame

¹⁷ Të ikai enchimmeu jïojtekane, kaa enchim úttile, bueïtukem kaa juka chë türik béchïbo emo nau totoja, ál-la juka chë kaa türik béchïbo.

¹⁸ Bueïtuk tua batchu, emëe emo nau tojäteko Cristota sualhuäpo, juka emo naïkimtehuamtane jikkaja enchim násuku, entokne senu huépáman ä suale.

¹⁹ Bueïtuk úttia enchim násuk emo naïkimtehuamta ayunakëhui, bueïtuk huame enchim násuk tüisi kateme täyanä béchïbo.

²⁰ Bueïtuk emëe emo nau tojakäteko, ìri kaa jü Señorta Santa Ceena buähuame.

²¹ Bueïtuk huepülaka bat jibuätek, bachim juka bem buäbareú buabuäye, të jü senu tebaürinake, jü senu entok naamuknake.

²² Jachisuntuko, ¿jachem emëe kaa jóuhuak áma jibua béchïbo ö jita áma jibéchïbo? ¿Ö sem juka Diosta iglesia kaitäpo bit báare, éntokem jume kayta jipureme tiusi tahuaria báare? ¿Jachisune enchimmeu jáunake? ¿Jachune enchim úttinake jäni? Imëne kara enchim úttile.

Señorta Santa Ceena nésaure

(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

²³ Bueïtuk ínapone ket Señorta bétana ä mabet-la, juka enchim ín majtialähui: Jü Señor Jesús huäri tukarit huatem mampo yechahuaka, panim nüka,

²⁴ Diosta baisáusuka, am rebektiaka ínel jiaahuak: “Akemam nūka, ám buäye, iri ín takahua enchim béchibo kókosi yahuakame, inohuem huateka ikaï johua.”

²⁵ Ínëli kétchi juka copata nūka, chúkula jibuásuka, ínel jiaahuak: “Íri kopa, jü bemela nokta nau tütehuame jü ín ojboyi, ikärem johua chikti enchim ä jëye belëki, inou huateka.” ²⁶ Ínëli kétchi, imey panim enchim buäye belëki, entok ikaï copata enchim jëye belëki. Juka Señorta mukukähuem jüneriaatebo, ä yepsäu tajti.

Santa Ceenata kaa buäeaka ä buäyeme

²⁷ Bueituk ínëli jábe ímei paanim buäyeme entok ikäi copata jëyeme, Señortau bíchaa kaa tüisi jiápsaka, Señorta takaa entok ä ojbo béchibo kulpaka tahuanake.

²⁸ Huäri béchibo, hueepulakam emo bínnake Señortau bíchaa tüisi jiápsihuäpo, huanäi jume panim ára buäye entok copata ára jëye.

²⁹ Bueituk jábe junne kaa tüsi áu jípureka, ímei paanim buäyeme entok ikäi copata jëyeme, kaa bat tüisi Señorta takauat au temajekatek, Diosta yäura bitthuamta buäye entok ä jëye.

³⁰ Íari béchibo enchim násuk juebénakam kókore, entokim kaa üúttiak, entokim juebénaka kókko la.

³¹ Të itapo hueepulaka ítot ító bitjariakatek, katte Diosta yäura bittua eehuay.

³² Të ikaï yäura bit huamta jípureka, Señorta bétanate jibebiata mabet-la, bueituk kaa jume ániat jiápsammak bétte nokta mabet béchibo.

³³ Íari béchibo ín hermanom, bueituk emo nau tojaka jibuátek, emoem boobibicha.

³⁴ Entok jábe tebaürëteko, ä joapo jibuänake, bueituk Diosta bíchäpo yäura bithuamta kaa jipü béchibo, juka huatekne huitti órenake enchim-meu yepsakäteko.

12

Don ti tehuak jü Diosta ára jita joähui

¹ Hermanom, enchimne ä taaya ía, juka Espiritu Santopo Diosta eapo ára jita johuamta huehuëpulam makähui.

² Jüneaem júnaköi ketune kaa Diosta enchim sauleyo, sekäna bíchem huéhueriahuay, jume ídolo muurommehui.

³ Huäri béchibo enchimne jünetua, bueituk kaabe Diosta Espiritupo nokaka: “Jesústa kaa Dios tianake.” Entok kaabe: “¡Jesústa ára Señor!”, tüiya kaa Espiritu Santota ä noktuyo.

⁴ Të én entok juebénaka ayuk, Diosta eapo juebénaka ára jita johuaka yore máamakhuame, të jü Espiritu huépülay jíbba.

⁵ Entok juebena ministerio tekkil ayuk, të jü Señor áapo jíbba.

⁶ Juebénaka tekkil kaa nanálaika ayuk, të Dios juka simeta joame, entok simemmechi, áapo jíbba.

⁷ Të hueepülakam ä mak-ri, juka Espirituta simem béchibo türük. At jiápseka ä jünerianä béchibo.

⁸ Bueituk iri Espirituta bétana ä mak-ri huéchiapo suamsi yúmalasi nokhuamta, jü senu entok nokpo yún jita taayahuamta, juka áapörük Espirituta ä türe pámani.

⁹ Senu entok, Diostat ehuame jíba huári Espírituyi, senu entok jume kökoreme tüte béchibo jíba huári Espírituyi.

¹⁰ Senu entok, milagrot ára joame, senu entok Diosta noki ára nokame, senu entok huate espíritu ára täya, senu entok huatek täbuiasi nokhuamta ára täyame, senu entok täbui nokta ára kuaktiame.

¹¹ Të ikaï simeta huepul Espiritu jíba ä johua, huehuëpulammet ä naïkimteka juka kaa nanalaysi ára jita johuamta, ä huatia pámani.

Simetakate huepul takaapo joome

¹² Jáchin juka tákaata huepülaitukä bénasi, të juebenam tónua mesëkiriak, të simetaka jume takahuat tónua mesëkiriak, juebenakam huepul takahua, Crísto ket anëli.

¹³ Bueituk huepul espíritu jíbate simetaka batöhuak, huepul takahuapo, judíom entok griegom, tekoka emo sumalame entok kaa tekokame junne. Simetakate huepul Espiritu Santota nau jituahuak.

¹⁴ Të jü takahua kaa huépülak jíba tónoa mesëkiriak, ál-la juebenam.

¹⁵ Bueituk jume guokkim ínel jíateko: “Kanne mamamtaka, kaa takaapo joome”, ¿jüari béchibo kaa takaapo joome?

¹⁶ Bueituk jume nakkam ínel jíateko: “Kanne puusim, kanne takapo joome”, ¿jáchu juári béchibo kaa takapo joome?

¹⁷ Bueituk sime tákaa pusimtukätek, ¿jaksum óre eíyey jume nakkam? Bueituk sime nakamtukätek, ¿jítaysute jita jujup eíyey?

¹⁸ Të én entok Dios, áma am joala jume tóno mesëkiriak, huepulam takahuapo, ä eä pámani.

¹⁹ Bueituk simeta huépül tóno mesëkiriak, ¿jaksu óre eiyey jü takahua?

²⁰ Të éni juebenamme jume tóno mesëkiriak, të jü takahua huépülay jibba.

²¹ Jume pusim kara mamammeu júnel jiaahua: “Kaitäpone emót ée matchi”, entok jü koba junne jume guokimmeu: “Kaitäpone enchimmet ée matchi.”

²² Jume takapo tóno mesëkiriak, chë kaa ütteakame, chë júne üttia bem áma órenakë béchibo.

²³ Entok huamei takahuapo kaa tua huatia matchim, imeite chë júne tülisi sasankotua, entok huame ítot kaa tua tüisi bitthuame, imeite chë tülisi bitcha.

²⁴ Të huame ítot chë tülisi bitthuame, kayta ámeu bëye, të Dios tákaata yúmalasi huéchiapo yáahuak, bueituk huaka ámeu bëyemta chë yún yúmalasi am makkak.

²⁵ Bueituk juka tákaata kaa au naïkimtenakë béchibo, ínëli jume tóno mesëkiriak, nanancham emo ania báareka eenake.

²⁶ Të senu tóno mesëkiriata kökosi ayuk, simetakam ámak ä innënake, të huepul tóno mesëkiriak tühuata mabetakätek, simetakam ámak al-lenake.

²⁷ Emem amëria, jü Cristota takahua, të natepalem tóno mesëkiriak.

²⁸ Entok Dios huatem Cristota sualhuäpo nau anim buere tekiapo joiyak, tua batchu jume apóstolim, chükula jume profetam, bájikum huëpo jume maestrom, chükula entok jume milagrom ára joame, chükula entok jume kökoreme ára tutüteme, entok jume huatem ára aniam, jume tékilta johuäpo bat kateme, entok jume täbuiasi nokhuäpo Diosta bétana ára ä nokame.

²⁹ ¿Jachum simetaka apóstolim? ¿Jachum simetaka profetam? ¿Jachum simetakam maestrom? ¿Jachum simetaka milagrom ára johua?

³⁰ ¿Jachum simetaka jume kökoreme ára tüte? ¿Jachum simetaka juka täbuiasi nokhuamta ára nooka? ¿Jachum simetaka juka täbui nokta ára kuaktia?

³¹ Juka Diosta bétana donta enchim mak-ri, jukarem jária, të ínapone böota chë türik enchim yuktiria.

13

Jü yore nakhuame, bat huéiye

¹ Bueituk ínapo ániat nokhuamta entok ángelesim nokaü nokátek, entokne yore nakhuamta kaa jípurétek, sisigúokta entok musico puratotane ponhuá benanake.

² Entok Diosta betána nokta mabel-lataka ä nokátek, entok chúkula yeu huenakemat júneatek, entok simeku jita täyatek, entok sime Diostat ehuamta jípurétek, entok juya ániata ára sekána yechátek, entokne yore nakhuamta kaa jípurétek, kaytane bejre.

³ Bueituk simeta ín jípurëu naikimteka póobem jibuatuakatëk; entok ín takahua tojakátek ä taaná béchibo, entok yore nakhuamta kaa jípurétek, iri kayta béchibo inou türi.

⁴ Jü yore nákeme jiokot aneka ára jíapsa, entok yore nak jiokolë; jum yore nakhuäpo kayta ehuil ukulhuame, jum yore nakhuäpo kabe au chëhuale, entok kaa au buériale.

⁵ Entok huéchiapo huemta jíba johua, entok áapörík béchibo kayta jaria, omtetëk kabetat chachaye, entok kabeta yü tütti omtia.

⁶ Jum lutüriata kaa johuäpo kaa al-leiya, lutüriata johuäpo, ál-la al-lenake.

⁷ Entok simeku jiokot aane, entok simeta suaale, entok simeta ára boobítcha, entok yanti aaneka simeta innëa.

⁸ Të jü yore nákhume kaybu lütinake; jume profeciam ál-lam lütinake, entok jume täbuiasi nokhuame ket lütinake, entok ket lütinake jü yún jita täyahuame.

⁹ Bueituk huatekte täya, huatek entokte profeciapo nooka.

¹⁰ Të huaka yúmalasi huemta yepsako, huanäi hua ámak naikiari lütinake.

¹¹ Bueituk ínapo usitaka, ili usi ténasine nonokay, entokne ili usi tenasi eíyay, entokne usi ehüäpo simeta nüyey; të chúkula öu yótaka, juka ín usitukaüne tojjak.

¹² Én entokte ejpejopo torokosi ä bitcha, júnakoy entokte au bíchaa pujbaka ä pujbahua bínnake, én entokne huatek jíba täya, të júnakoy entokne yúmalasi ä täyanake áapöríkne täya bénasi.

¹³ Én entok jü Dios ehume, entok Diosta tühua boobit-huame entok jü yore nakhuame, bájimme, të imei násuk jü yore nakhuame chë türi.

14

Täbui nokpo nokhuame

¹ Juka emo nakhuamtem boojoria; entok juka Espíritupo Diosta eäpo áma yúmahuamtem mabet báareka eíya, të chë junne simek béppa profecia noktem noóka.

² Bueituk jü täbui nokpo nokame kaa yorememmeu nooka; ál-la Diostahui, bueituk kaabe at júneiya, bueituk Espiritu Santopo ä nokaü esotaka kara at jünetu.

³ Të jü profeciata nokame yorememmeu nooka, Diosta eäpaman am yötunakë béchïbo, entok kutti nokta am makaka, am jíapsi joiya.

⁴ Jü nokta kaa täyahuamta nokame, áapo jíba au aniaka yötu, të jü profecia nokta nokame, iglesiata yötutua.

⁵ Bueituk sïmemne juka täbui nokta enchim noktua peä jiöbe, të chë junne juka profecia nokta, bueituk chë bat huéiye jü profeciata nokame, jü täbui nokta nokamta béppa, ál-la chë türi eiyey juka täbui nokta at jünehuä paman ä kuaktiateko, jume iglesiapo nau anim Diosta eäpaman am yötunakë béchïbo.

⁶ Én entok hermanom, ínapo enchimmeu yepsaka täbui nokta nokätek, çjita tühuatasem áma teunake, të ínapo juka Diosta yeu machiriakäu nokätek, entok juka huitti täyahuamta, profeciata, entok doctrinata?

⁷ Lútulay jü jita sonim ái popönhuame jiahuita joame, jü baka kusia entok arpa, bueituk bem jiahuipo kaa jünakiachisis jíätek, çjachisu ára at jüneetunake arpata entok baka kusia jiahuichi?

⁸ Entok jü trompeta kia jeka jiahui tenasi jiäteko, çjábesu au änanake jäni, nassuahuäu huee béchïbo?

⁹ Junëli ketchi emëe, bueituk jü niniy kaa at jünehuamta nokäteko, çjachisu at jüneetunake jü enchim nokäbechi? Bueitukem kia jekapo noknake.

¹⁰ Lutüriapo juebena jü täbuiasi nokhuame sïme ániachi, entokim sïmetaka ä jípure jachin bem jiau barëhui.

¹¹ Të ínapo jü nokit kaa jüniatek, sekäna joome bénasi nee bínnake jü nokame, entok jü nokame ino béchïbo ket sekäna joome ténanake.

¹² Junëli ketchi emëe; juka Espíritupo Diosta eapo ára jita johuamta mabet peatek, ímï huämëm chë tekipanua, juka iglesiata yötunakë béchïbo.

¹³ Huäri béchïbo jü täbuiasi nokta nokame, áma yúmahuamta oraciompo aunake ä kuaktia béchïbo.

¹⁴ Të ínapo täbui nokta kaa täyahuäpo oraciónta joatek, ín espíritu oraciónta johua, të jü ín koba suahua kayta jünëriaka tatahua.

¹⁵ ¿Jachisuntuko? Espíritupone oraciónta jonake, tëne koba suahuay ket oraruanake, entokne espíritupo buiknake, tëne koba suahuapo ket buiknake.

¹⁶ Bueituk empo espíritupo jíba Diosta yöreteko, jü emo náapo aaneka ä jikkajame: ¿juka baisaurita em joau jachisu ä jehuiterianake? Bueituk kaa jüneiya jita em nokähui.

¹⁷ Të empo, lutüriapo Diosta baysauhue; të jü seenu kayta tühuata jajjame.

¹⁸ Diostane baysauhue bueitukne enchim béppa chë júne yún täbui nokta nooka;

¹⁹ tëne jume Cristota sualhuäpo nau anim, huitti ín at jünëapo mamni nokta noknake, huatem ket majtia béchïbo, të diez mil nokta kaa täyahuamta ëe.

²⁰ Hermanom, katem ili usi éehuamta jípureka jíapsi báare, al-lem ili usi ehuamta jípure juëna ehüäpo, entok tü ehüäpo yúmalasi.

²¹ Leypo ínëli jïojteri: “Täbui nokpo entok täbui tempone noknake ïri pueblotahui; jünentaka jünem kaa nee jikkaijnake, tï jiaahua jü Señor.”

²² Juäri béchïbo jü täbuiasi nokhuame, jume Cristota súaleme béchïbo kaa señal, ál-la jume kaa ä súaleme béchïbo; të jü profecia, jume Cristota súaleme béchïbo huéiye, të jume Cristota kaa súaleme béchïbo ëe.

²³ Bueituk, sime jü iglesia nau rukteka simetakam täbuiasi nokätek, entok jábe kayta täyaka entok Cristota kaa sualeka áman kibakekäte, ¿jachum kaa enchim rorokom tianake?

²⁴ Të simetaka profeciata nokätek, entok jábe kayta täyaka entok Cristota kaa sualeka aman kibakekäte, simem bétana at jünehuamta mabeta, entok kaa türik ä joäpo jünéaka tatahua.

²⁵ Ä jiápsipo ehuil ayukame yeu buijtunake; huanäi ínëli tonommey kikteka Diosta yörinake, entok tua lutüriapo ä jüneriatebonake Diosta enchim násuk anëhui.

Simetem huéchiapo entok suamsi yauhua

²⁶ ¿Jachisu jüntuko hermanom? Emëe emo nau tojakätek, salmomem buika éntokem doctrinata emo majtia, huate entok täbui nokta nooka, huate entok Diosta yeu machiriau jípure, huate entok juka täbuiasi nokhuamta kuaktia, simetem yauhua Diostau bíchaa jita täyahuäpo yotunä béchïbo.

²⁷ Bueituk jábe täbui nokta kaa täyahuamta nokätek, guoyíka batchu ö bájika emo boobíchaka, senu entok nokhuamta kuaktianake.

²⁸ Të nokta kuaktiamta kabétuk, iglesiapo kaa jáleka tahuanake, áapörík béchïbo entok Diosta béchïbo jïba noknake.

²⁹ Juneli kétchi jume profetam guoyíkam noknake ö bájika junne, jume huate entok am jikkaijnake: “¿Jachu junëli jáni?”, ti jiaka.

³⁰ Të jábe áma káteka juka Diosta yeu machiriau mabetakätek, jü bat hueme kaa jáleka tahuanake.

³¹ Bueituk simetakam ára profeciata nooka, hueuhuëpulaka, bueituk simem araunakë béchïbo entok simem kutti nokta mabetnake.

³² Jume profeta espíritum, profetam eäpanim emo nünake.

³³ Juka kaa nanabeu huentma Dios kaa ä attiak.

Yanti ehuaamta ál-la bueituk sime iglesiapo huepulsi emo nüyeme aanëpo,

³⁴ enchim nau yayájäpo jume jáamuchim katim jialnake; bueituk jume jáamuchim katim nok-ïahua, ál-la ä kuna bétuk au nünake, leyta já pámani.

³⁵ Bueituk bempo jita täyabaretek, bem joapom bem kuna natemaijnake; bueituk kaa tuísi bittu jü jamut, jume emo nau toijlame násuk nokäteko.

³⁶ ¿Jachu enchim násuk yeu simbla jü Diosta noki, ö enchimneu jïba yebijla?

³⁷ Bueituk jábe au profetalëtek, ö chë júne Espiritu Santopo áu jiápsilëtek, juka enchimneu ín jïojtekau úttia ä türinakëhui Señorta ä nesahueka bétana.

³⁸ Të jü kaa ä jüneriabareme, kaa ä jüneríanake.

³⁹ Junëli hermanom, profecia noktem nok báreka eiya, éntokem juka täbui nokpo nokamtem kaa ä taktiria;

⁴⁰ të simetem huitti suamsi yauhua.

15

Cristota kókkolam násuk jiabitekähui

¹ Én entok kétchi hermanom enchim nä jüneriatua, juka evangeliota enchimneu ín nokakähui, ikärem ket mabet-la, éntokem ketune at boojouhua.

² Iari béchïbo kétchi emëe juka nokta enchimneu ín nokakau jíba jípurëtek, jineüriatem jípure, ä sualeka naateka huitti eaka ä ma-betakäteko.

³ Enchimne ket ä majtiala, juka bat im mabetakähui: Bueituk Crïsto itom Dios bejrim béchïbo múkuk, juka jïojterita jiapámani.

⁴ Entok mäahuaka, baj taahuata huey jíabitek, jïojterita jiapámani.

⁵ Entok Perotau yeu machiak, chúkula entok jume doocemmehui.

⁶ Chúkula entok mamni cientom béppa hermanom nau anemneu yeu machiak, imeri juebénakam ketune jíápsa, huate entok béja kókkola.

⁷ Chúkula Jacobotau yeu machiak; chúkula entok síme apóstolimmehui.

⁸ Të chúkula símemneu yeu machiasuka, inou ket au yeu machiriak, batte kaa tomtekämtau bénasi.

⁹ Bueituk ínapone apojtolim násuk chë ilitchi, katchan júnene apojtolpo ino naïkiapo yúmala, bueituk jume Cristota sualhuäpo nau animne guók jajasuk.

¹⁰ Të Diosta tü eäpone apóstolpo naïkiari, të ïri tua áa bétana hueme kaa kia kaitäpo tahuala ino béchïbo, ál-lane símem bempörim béppa chë júne yún tekipanuala, të kaa inapola, ál-la Diosta tühua inot ayukä béchïbo.

¹¹ Bueituk ínapotaka ö bemporimtaka junne, ínélite Diosta noki nooka, éntokem ínëli ä susualek.

Jume kókkolam jiabitekähui

¹² Të Cristota kókkolam násuk jiabiteka bétana nokhuame, ¿jachisu júntuk huate enchim násuk aane, jume kókkolam kaa jiabitenake tíame?

¹³ Bueituk kókkolam kaa jiabitenakey, Crïsto júne ket kaa jiabitek.

¹⁴ Bueituk Crïstota kaa jiabitek, jü itom áa bétana nokaü kayta bej-reka tatahua entok jü itom Diostat eäu junne.

¹⁵ Entokte Diosta täyaka júne kätte ä täyamta bénasi tatahua, bueitukte Diosta bétana ä jüneriatebola Crïstota kókkolam násuk ä jiabitetuakähui, të áapo, íkái kókkolam násuk kaa ä jiabitetuak, Jume kókkolam lutüriapo kaa am jiabitenakeyo.

¹⁶ Të jume kókkolam kaa jiabitenakey, Crïsto ket kaa kókkolam násuk jiabitek.

¹⁷ Entok Crïstota kaa kókkolam násuk jiabitek, jü enchim Diostat eäu kia bejja; ketunem enchim Dios bejrimpo aane,

¹⁸ entok kétchi jume Crïstota sualeka kókkokame, kaitäpom taahua.

¹⁹ Bueituk imï itom jíápsäpo, Crïstotat jíba jita boobichätek, síme yoremem bétanate jïokot bit-huaka taatahua.

²⁰ Të ëni Crïsto kókkolam násuk jiabitela; jume kësam kókkokame násuk, áapo bat hueri.

²¹ Të jachin jü kókkohuame huepul yoremta huam äbo kibakek, anëli kétchi jü kókkolam násuk jiabitehuame, huepul yoremta huami.

²² Bueituk jachin Adánta huam símem kókkö bénasi, anëli kétchi símetakam Crïstota huam jíapsinake.

²³ Të hueepulamneu yúmasimnake jü bem jiabitenakähui: Crïsto bat huenake, chúkula entok jume Crïstota súaleme, ä yepsäpo.

²⁴ Júnakoy símeta lütepo; juka reytaka ä néshueu Dios áchayta mampo ä toijnake, entok jume nesahueme bétuk ayukamta kaitäpo tahuarianake, síme yäura úttiata, entok buéresi úttiaka jipuhuamta.

²⁵ Bueituk úttia áapörík reytaka ä nésaunakähui, símem ä bej-reka kateme ä guókim bétuk ä oreü tajti.

26 Të jü chúkula yore bejreme, muerte ti tehuakame ket kaitäpo tahuariana.

27 Bueituk simeta Dios ä guókim bétuk órek, entok ínel ä jiäpo: simeta ä bétuk tahuariak, jünakiachisi áapo yeu taahua, bueituk áapo ä bétuk simeta tojjak.

28 Të ínëli simeta aabétuk tahuak, jü usiari áapo ket áabétuk au tahuarianake, hua simeta aabétuk tahuariakamtahui, bueituk ínëli Dios áapo jíbatunake, simemmechi.

29 Të täbuiasi ä bithuäpo, ¿jachisum annake jume kókkolam béchibo emo batöame, jume kókkolam kaa jiabiteyo? ¿Jachiaka juntukim kókkolam béchibo emo batoä?

30 ¿Jatchiakasute chikti táapo jinhua machiku aane?

31 Tüane enchim ä júnëtua hermanom, Señor Jesucristota bétana símek béppa uyyorik enchim jipurë béchibo, chikti taapone abe kókkko huäpo huerama.

32 Bueituk ín yoremtukä pamamne Efesopo jujjuena yorememmak nassuak, ¿jítasune áma teunake, jume kókkolam kaa jiabitenakeyo? Ä inëlitunakey: “Jibuänakete entokte jita jínake, bueitukte yoko kókkonake.”

33 Katem ä öbia; jü juenasi nau nokhuame: “Juka tüisi jíapsibahuamta nanasonte.”

34 Emóem suaya katem koptel-la, éntokem kaa türik kaa johua; bueituk huate enchim násuk Diosta kaa täyáa, enchim tiunakë béchibone ínel jiaahua.

Jachisum jiabitenake jume kókkolam

35 Të jáamak jábe ínel jiaunake: “¿Jachísom jiabitenake jáni jume kókkolame? ¿Jachínaksum takahuaka jiabitenake?”

36 Jachë kaa suhuak, jü em echakau kaybu jíapsinake, kaa bat mukukateko.

37 Entok juka báchiata em ennakepo katë juka juyata áma siunakemta túttianake, ál-la juka báchia besumata, tirijko báchiata ö täbui.

38 Të Dios takahuata ä makka ä ëa pámani, entok jume huate báchiam huëpulam bem takahua.

39 Kaa síme huakas nanäláy, jü senu huakas yorem huakas, huate entok animal huakas, entok huate kuchu huakas, entok huíkit huakas.

40 Jume téhuekapo jíápsame entok jume buíapo jíápsame, katim nanalaím takahuak; bueituk jü téhuekapo jíápsame símek béppa musäla maachi, anëli këtchi jü buíapo jíápsame.

41 Huepülay jü täata uyyória, senu entok jü mechata uyyória, jü chokim uyyória entok ket täbui, bueituk hueuhuëpulaka jume chokkim uyyória kaa nanalaí.

42 Jume kókkolam jiabitehui ket ilëbenna, nasontubarem tenaka etnaa, huanäi musäla machik bemelak takahuaka jiabitenake.

43 Ä et-huäpo kaabe ä bibitpenake, të jiabitetek musäla machisi uyyorinake, kaa úttiata jípureka ethuatek, ä jiabitepo entok uttiärata jipunake.

44 Jü takahua buia ániat jünaktetaka etnaa, chúkula entok espírituta takahuaka jiabitenake, takahua buíapo jünaktetaka ayuk, entok takahua espiritual këtchi.

45 Ínëli ket jïojteri: “Jü yoreme bat yáahuakame, Adán jíapsita makhuaka jíapsi taytek”; jü Adán chúkula hueme, espíritupo jíapsita yore makame.

⁴⁶ Jü espíritupo hueeri kaa bat huéiye, ál-la jü takahua, chúkula entok jü espíritu.

⁴⁷ Jü yoreme bat hueeri buíapo joome, jü goza huëpo yoreme, jüri jü Señor, téhuekapo joome.

⁴⁸ Jume buíapo joome, buíapom joomeme benamme; jume téhuekapo joome, tehuekapom joomeme benamme.

⁴⁹ Juka buíapo yáataka itom hueriapote buíapo yáarim benanake, entok anéli kétchi juka tehueka bétana itom jipurëu, tehuekapote joomem ténanake.

⁵⁰ Tëne ikai enchimmeu nooka hermanom: Jü huaakas entok jü ojbo karam ä mabetnake juka Diosta rey nesauri, jü nanasomtume kara áamak naïkiatu jü kaa nanasomtem tamaki.

⁵¹ Juka éhuil jüneriahuamta bétanane imi enchimmeu nooka: katte simetaka kókkonake; të simetakete täbuik takahuaka tahuanake,

⁵² Senu chubalapo, entok senu repiktiapo, trompetata kukujsuak, bueituk jü trompeta kukujna, huanäi jume kókkolam jiabitenake, takahuapo kaa nasontulataka, itapo entokte täbuiasi yána itom takahuapo.

⁵³ Bueituk úttia iri takahua ára nasontume, kara nosonteka tahuanake, entok iri ára mukeme kara mukeka tahuanake.

⁵⁴ Iri ára nasontume kara nasontemta supeka tahuanake, entok iri ára mukeme kara mukemta supeka tahuanake, huanäi au chupanake jü nooki jüjteri: “Jum yöhuapo jü kókkohuamta tekkil lüte.

⁵⁵ ¿Jaksë ä jípure empo muerte, juka kókosi em yore ái joähui? ¿Entok jaksu órek jü ánimam mamahuäpo em yöohui?”

⁵⁶ Bejasu jü kaa türik johuame iri jü muerteta ay kókosi yore joähui, entok jü úttiärapo kaa türik johuame, iri jü ley.

⁵⁷ Tëte Diosta baysauhue, yöhuamta itom ä maka béchibo, itom Señor Jesucristota huam ámani.

⁵⁸ Ínëli bejja, emo nakhuapo ín hermanom, kuttem jäbueka kaa kom eiya, éntokem kaa japtoka Señorta tekilpo yötusaka, tüisi jüniaka jü Señorta tekkil johuame kaa kia bejja.

16

Jü ofrenda Cristota súaleme béchibo

¹ Jü ofrenda Cristota súaleme béchibo, emem ínëli ket ä yauhua, jachin Galasiapo jume Cristota sualhuäpo nau animmet ín ä nésahuekä pámani.

² Huä bat taahuari semanata naatëpo, emëe huepülaka nahuem ä tojja juka enchim nau ruktiakähui áma yúmahuä pámani, ä eriasimeka enchimmeu ín yepsäu tajti, bueituk huanäi kaa kolectam nau toijtaiti béchibo.

³ Huanäi nee áman yépsako, jume enchim yeu puakähui cartata am makaka, imëyne buere joära Jerusaléniu bittuanake, juka amebéchibo enchim nau tojakámaki.

⁴ Bueituk nee aman huenakëu türihuay, ínomakim áman kannake.

Pablota jita yáa barëhui

⁵ Enchimmeune huenake, Macedonia buiära páman hueeteko, bueituk Macedonia páman ín huenakëu úttia.

⁶ Jáamakne ára enchimak tahuanake, seberia tiempopo junne, huanäi eme chúkula nee boo toijnake ín huenakëu bícha.

⁷ Enchim huam huëpatne kaa kia chubala enchim bit báare, bueitukne binhua enchimmak tahua báreka eiya, Señorta júnel eayo.

⁸ Tëne pueblo Efesopo ambáare Pentecostés tahuarita yúmäu tajti,

⁹ bueituk buéresi puerta ino bea étapori, Diosta noki tüisi mabethua, entokim ket juebenna jume Diosta bej-reka kateme.

¹⁰ Bueituk Timoteota äbo yépsako, tülisem ä bitcha al-leaka enchimmak ä annakë béchïbo, bueituk áapo ket Señorta tekil johua ino bénasi.

¹¹ Juári béchïbo, kaabe kia kaitäpo ä binnake, al-lem yanti eaka ä boo tojja, inou ä yebijnakë béchïbo, bueituk ínapone hermanommak ä boobíchaïhui.

¹² Hermano Apolostaune juebénasi nookak, enchimneu ä noyti sahueka jume huate hermanommaki, të enriapo kaa báreka taahuak; të chúkula áma yumáteko enchimneu huenake.

Jiojterita chupëpo teboterim

¹³ Katem koptelaka huitti Dios eiya, emo oüleka, éntokem kaa kom eaka úttiata johua.

¹⁴ Simeta enchim juähui emo nakhuapem ä johua.

¹⁵ Hermanom, bejem júneiya juka Estéfanasta familia, Acaya buiärapo bat Diosta noki mabetakähui, entokim bempo Cristota sualhuäpo nau anim ania báreka tekipanua.

¹⁶ Én entokne senu huemta enchimneu aahua, jume huate gentem ilëbenamehuem rukteka bem eäu johua, entok sime huame huatem aniaka tekipanuummehui.

¹⁷ Estefanasta äbo yepsaka béchïbone al-lëeak, Fortunatota, entok Acaicota, bueituk ìmeri enchim kara ínomak anëpo bempom ínomak aanak.

¹⁸ Bueituk bempom nee jíapsi yetchak, entok enchim kétchi, jume gentem ilëbenam akem am yöre.

¹⁹ Sime jume Ásiapo Cristota sualhuäpo nau anim enchimim tebotua. Aquila entok Priscila, entok jume Cristota sualhuäpo nau anim bem joapo emo nau totojame, Señorpom tüisi enchim tebotua.

²⁰ Jume hermanom simetakam enchim tebotua. Emëe entok Cristota sualhuäpo emo besitohuapem teboteriata emo makka.

²¹ Ínapo, Pablo, ikaïne enchimneu jiojte teboteriata ín mamammeyi.

²² Jü Señor Jesucristota kaa nákeme, bette noki at chupatunake. Jü Señor äbo huéiye.

²³ Jü Señor Jesucristota tühua enchimmaktunake.

²⁴ Jü Cristo Jesússta sualhuäpo enchim ín nakëhui, enchimmaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Guosa Huëpo Jiojtekähui Corintiommehui

Teboteri

¹ Ínapo, Pablo, Diosta eä pámani, Jesucristotau apóstol, áapo nee äbo bíttuak, jü hermano Timoteotamak, jume Cristota sualhuäpo nau anim buere joära Corintiompo jometaune jiojte, entok sime jume Cristota sualhuäpo nau anim buiära Acayapo jomemmaki.

² Yanti ehuame entok Diosta tü eähui enchimmaktunake, jü Dios itom Átchay entok Señor Jesucristota bétana.

Pablota jiojot au inneähui

³ Jü Diospo tü eri Dios áchayta béchibo entok ä üusihua itom Señor Jesucristota béchibo, bueituk nak jiojolihuäpo Achayri entok jíapsi yejtehuäpo Dios.

⁴ Íri áapo jiojot anhuäpo itom jíapsi yechame, bueituk ínëli kétchi itapo huatemte ára jíapsi yechanake jachin jiojot bem anëpo junne jum itom jíapsi yechahuaka pámani, Diosta itom jíapsi yechakä Bénasi.

⁵ Bueituk jachin jü Cristota béchibo jiojot anhuame yún itot ä ayuka Bénasi, anëli kétchi jü Cristota itom jíapsi yechähui juebenna.

⁶ Të, itapo jiojot ito bichätek, jíapsi joahuakate jinëuna; entok itapo Áapörík bétana jíapsi joahuätek, jinëuriata entok jíapsi jotehuamta enchim jipunakë béchibo, íri jiojot anhuame imi yeu huéiye íri jíba ajäria jü jiojot anhuaka itou ket hueme.

⁷ Entok jü itom boobichäu enchim bétana huitti huéiye, bueituk jüniate itomak jiojot enchim anëhui, entok kétchi jum jíapsi jotehuäpo itomakem kaate.

⁸ Hermanom, enchimte ä jüneria-ia juka buiära Ásiapo jiojot itou síkamta; tüisi namuksi itou síka itom úttia béppa, íkai itou hue násukte kaa jíapsaka áma ito yeu katmachiley.

⁹ Bueitukte béja itom suabahuaite boobíchaïhuiy, íri ínëli itou sika itom úttiärat kaa itom enakë béchibo, ál-la Diostachi, jü kókkolam ára jiabitetuame.

¹⁰ Áapo itom áma yeu sakatuak, entok jíba áma itom yeu kattua, jum buere jinhua machiku kókkko huäpo. Entokte at boobíchaïhui itom ä úhuanakë béchibo juka kókkko huamta,

¹¹ inëlem ket emeë itom aniäteko oraciónim joakari ito béchibo. Bueituk imëri juebénakam ket ito béchibo Diostau buanäteko, juebénakam ket Diosta baisaunake juka Diosta tü eäu itom mabetakä béchibo.

Jachiakasu Pablo kaa pueblo Corintiou siika

¹² Bueituk íri ajäria jü ujoyoria itom bíchakähui, jü itom naa kujaktepo huatem täyähui itom jíapsipo tüisi huéiye, íri kaa emo buerialihuäpo ál-la huitti Dióstamak jíapsihuäpo. Kaa jume yoremem jita täyapo ál-la Diosta tü ehuäpo, inëlite ániat ito bojória, entok chë junne enchimmaki.

¹³ Bueitukte kaa huatek enchimmeu jiojte, juka huatek enchim nooka násuk at jünéaka juka huatek nokaka enchim at jünëapo. Tene ä boobíchaïhui ä chupëpo enchim at jüneenakëhui,

¹⁴ bueituk huateg huämem at jüneela, itom enchim ujoyóriatukähui anëli ketchi itapote ujoyóriapo enchim jipure, huäri taahuarit Señor Jesússta yepsäpo.

¹⁵ Íkäi huitti ehuamta jipurekane, bat enchimneu huebabarek, bueituk guosa huëpo Diosta tühua enchim jipunakë béchbo;

¹⁶ Macedonia buiärau bíchaa huepatne enchimneu bat noitibare, chükula entok, Macedonia bétana nottilataka, huetek júchine enchimneu yebijnake. Huanäi chükula emëe nee böo toijnake Judea buiärau bícha.

¹⁷ ¿Jáamakne íkäi yáa báreka kaa tüisi ä yauhuak kaa tüisi at suaka namuksi ino ä yáaka béchibo? ¿Entok ínëli jü ín yáa bareka eähui jáamak yorem ehuäpo huéiye, bueituk ínëli jü guosa ehuame inot ayunake jü ínel jiahuame “jehui” entok “ëe”?

¹⁸ Të Dios huitti ehuamta attiak jü enchimneu itom nokaü entok, kaa “jehui” entok kaa “ëe”.

¹⁹ Bueituk jü Diosta Üusi, Jesucristo, enchim násuk ito bétana nokhuakame, ino bétana, Silvanota bétana, entok Timoteota bétana, kaa “ëe” entok “jehui” tí jiaubahuäpo nok-ri; ál-la jehui tí jiaupo taahua, áapörükuchi;

²⁰ bueituk jü síme Diosta itom mak-rokau, áapörükut chuppe. Huari béchibo, jü símek béppa ujoyória Diostat bínna, entokte ínel jiaunake “Júnentunake” Cristo Jesússta huämi.

²¹ Áapo juka huitti ehuamta itom makka Cristotamaki, entok juka Diosta bétana tékilta yáa iahuaka yeu puahuamta.

²² Áapo itom seeyotuaka entok juka Espíritu Santota chükula itom mabetnakëu ä lüturiatukähui jiápsipo itom ä makkak.

²³ Tene ketune kee jee Corintiou huéiye ínel bat ín eäka bënasi, Diosta bíchäpone ín jiápsipo huitti enchim tejhua; bueituk enchim ín jiokolë béchibone; të kaa ä junëlituk, ín jiápsine ára nenka.

²⁴ Katte úttiapo ito bétuk enchim an-ia Cristota sualhuäpo, ál-late enchim aniabareka aane, bueituk Diostat ehuäpo kutti jábueka; enchim al-lenakë béchibo.

2

¹ Íaribéchibo enchimneu ín huëpo kanne júchi enchim siroktua báare.

² Bueituk ínapo enchim siroktuakátek, huanäisu, ¿jábesu nee al-leetuanake jáni? Al-la emëe jíbba, jume ín siroktuakähui.

³ Juäri béchibone enchimneu jiojtek, bueituk enchimneu yepsakátek kaa siroktuamta bit béchibo, huäme nee al-letua máchimmaki. Bueituk huittine enchimmet eiya juka ín al-leäu, emem simetaka inomak ä attiak.

⁴ Bueituk enchimneu jiojtekä, tüisi jikot eiyay entok jiápsipo kaa pappeakane yún opoakay; të kaa enchim sirok iaka, ál-la enchim jünenakë béchibo jachin tüisi enchim ín nakëhui.

Pablo kaa tüisi ayukamta jiojtek

⁵ Të jábe nee siroktuakame, kaa nee jíba siroktuala, ál-la símem enchim ketchi, kaa yún nokbáahuäpo, júnelne jiaahua, “kaa yún nokbáahuäpo”, kaa kuttílasi nok báreka.

⁶ Íri jabetat kutti nokhuakame enchim bétana hueeka, türi beja yúmalasi taahua.

⁷ Én entok emëe ä bej-reka kat eaka, chë júnaksanem ä jíapsi yechaka ä jiojripo yúmala, bueituk kaa uttesi ä sirok múknakë béchibo.

⁸ Juäri béchibone eláka ínel enchimieu jiaahua áapöríkem jünetua enchim ä nake bétana.

⁹ Bueitukne ket iari béchibo enchimieu jiojtek, lutüriapo jípubareka símeku enchim sayhuakapo áman enchim anéhui.

¹⁰ Én entok, juka jábeta enchim jioköreu, ínapo kétchi. Bueituk ínëli ket jita jiokörímachiku, ínapone ket juka jioköríhuamta jioköre, enchim béchibone íkái johua, Cristota bíchäpo,

¹¹ juka Satanásta kaa itom kobanakë béchibo; bueitukte tüisi jüneiya ára yore ä jioptuähui.

Pueblo Troaspo Pablota kaa yanti eähui

¹² Buere joära Troaspo nee yepsako Cristota evangelio nok báreka, puertam étaporim jípureka junne Señorta bétana.

¹³ In espíritupone kaa yanti eiyay ín hermano Titota kaa ín teaka béchibo. Chúkula, sika huépatne símem tebotuasuka Macedonia buiärau bíchaane siika.

Cristopo yöhuame

¹⁴ Chëte Diosta baisáuhue, juka jíba yölataka itom hueriamta Cristo Jesúsapo entok itom huam ámani síme kätanate ä jüneriatebo, juka musála jubäpo ä täyahuamta.

¹⁵ Bueituk Diosta béchibo entok Cristota ára jita joäpo, emo jinëulammechi áa béchibo musála juuba, të jume emo tärume béchibo.

¹⁶ Lüturiapom kókkko jubba, kokköna béchibo; të huamey béchibo entok jü jíapsihuame jíapsi béchibo. Iäri béchibo entok, ¿jábesu yúmalasi au jípure?

¹⁷ Bueitukte kaa jume juebenam benna jume tomi yöhuäpo Diosta noki tekipanuame, katte huatem bénasi ä kujaktia, ál-late Diosta bétana jíapsipo kayta esolataka; Diosta bíchäpote Cristota bétana nooka.

3

Bemela nokta nau tütehuäpo ministrom

¹ ¿Jachute júchi itom naatëpo ito bétana jíba buéresi tüsi noknake? ¿Ö të ä jípuo yúmala huatem bénasi, cartata túlisi ito bétana nokamta enchim béchibo, ö enchim tüisi ito bétana noknakéhui?

² Emem itom cartam, itom jíapsipo jiojteri, ínëlite täyahua carta letrapo, entokte síme yoremem ä nooka.

³ Cristota cartatakem täyahua, ito bétana jiojtetaka, kaa tintayi, ál-la Dios jíapsamta espírituyi; të kaa teta tablapo, ál-la takahua tabla jíapsipo.

⁴ Entokte huitti at ehuamta jípure Cristota huämi Diostau bíchaa.

⁵ Katte itom jita täya béchibo áma yúmahuamta jípure, bueituk huam jita täyahuäpo itom ä attiakä bénasi ehuäpo, ál-la jü itom áma yúmähui Diosta bétana huéiye.

⁶ Áapo ínëli itom yauhuak, ministerio tekil áma yúmahuäpo, bemela nokta nau tütehuäpo, kaa letrampo, ál-la espíritupo; bueituk jü leyta letra yore súhua, të jü espíritu jíapsihuamta yore makka.

⁷ Entok jü ministerio kókkohuame letrammey tetapo jiojtehuak, ujoyóriata jípurey, ä ínëliipo jume Israelita usiarim karam Moisésta pújbat bitchay, tösali machiriata ä jípurey béchibo, ïri entok lütiseka hueiyey,

⁸ ¿jatchu kaa chë símek béppa ujoyóriata jípure jäni, jü Espiritu Santopo ministerio?

⁹ Bueituk jü ministerio bette nokpo chupeme, simek béppa uyjóriata jípureyi, të jachu kaa chë júne simek béppa uyjóriata jipunake jü ministerio lútula jíapsihumta itom makame.

¹⁰ Bueituk huári simek béppa uyjóriata hueriaihui, imi huam ä bithuäpo kaa al-lëbenna, bueituk chë júne simek béppa ujyori jü chükula hueme.

¹¹ Bueituk jü lütinakeme uyjóriata hueriay, jü jíbapo béchibotunakeme chë junne.

¹² Én entok juka böbithuamta jípureka, kaytatte jachin eäka huithuitti nooka.

¹³ Entok kaa Moisésta pújbat ahuä patpatiay Bénasi, jume Israelita usiarim kaa ä bínnakë béchibo, juka huemta, kaitäpo tahuasemta.

¹⁴ Të jü bem koba suahua námakaka taahuak, bueituk én tahuariu tajti, juka Moisejta ley nokta nokhuayo, jü puj pattiria bem jipurëu ámet óreka taahua, íkai entok Cristo kaitäpo ä tahuariak.

¹⁵ Entok ketune éni iri tahuariu tajti, júka Moiséjta Ley nokhuayo, jü velo bem jíapsi béppa órek.

¹⁶ Të Señortau bíchaa emo jíapsi kuaktiakätek, jü bem puj pattiriatam ukhuatuna.

¹⁷ Bueituk áapo jü Señor Espiritu; entok jü Señorta Espiritu anëpo, sime guoytiari aayuk.

¹⁸ Itapo simetaka iari béchibo, ito pujba étapolataka ä bícha, espejopo Bénasi júka Señorta simek béppa uyjóriata, simek béppa uyjóriapote bemelasi johua, ä alëbenatuhuäpo, juka Señorta Espiritupo.

4

¹ Íaribéchibo itapo íkai ministeriota jípureka, nak jiokolihumta mabet-lataka katte kom eiya.

² Entok juka esotatë tiusi machik kaa jobare, kabetate baitattähuaka ito buérialé, entokte juka Diosta nooki kaa täbuiasi huatem majtia, ál-la juka lutüriapo täyahuamta jíbba, simem bétana ito jüneriateboka Diosta bíchápo.

³ Jü itom evangelio éсотaka órek, entok jíba anëli órek jume emo tárulame béchibo.

⁴ Imechiri, jü diablo ániat au dios joame, jume Diosta kaa súaleme koba suahuäpo am puj pattiak, bueituk jü Cristota evangelio simek béppa ujyorika kaa am machirianakë béchibo; áapo entok Diosta jíapsäpo tua alëbenna.

⁵ Bueitukte kaa itapo ito nokriabareka nooka, ál-la Jesucristota Señorpo, itapote entok enchimmeu tekipanuaareom Bénasi, Jesússta itom nakë béchibo.

⁶ Bueituk Dios nesahuek, jum kaa machiku machiriata ayunakë béchibo, áapo itom jíapsim machiriakame, bueituk iri machiria lutüriapo at jünehuamta täya béchibo, juka Diosta bétana simek béppa ujyorik, Jesucristota pujbäpo.

Diostat ehuäpo jíapsihuame

⁷ Íkai buere bejremtate jípure babu báasompo imey báasom entokte itapo, bueituk jü huéchiapo yúmalasi uttiära Diosta bétana huéiye të kaa ito bétana.

⁸ Simekutte jiokot aane, tëte kaa kom eiya, námuksite ito bitcha, tëte kaa amay ito huiike.

⁹ Jájjuhuaka junne tëte kaa itapola aane, huattilatata junne tëte ketune jíapsa.

¹⁰ Jíbate síme kátana takahuat ä huéria juka Jesústa mukukähui, bueituk kétchi juka Jesústa jiápsau itom takahuammet ä binná béchibo.

¹¹ Bueituk itapo jiápsame, jíbate kókko bareka ito toijla Jesústa béchibo, bueituk kétchi jü Jesústa jiápsau itot bittunake itom takahua ára mukemtachi.

¹² Iaribéchibo jü kókko huame itot aane, enchimmet entok jü jiápsihuame.

¹³ Të Diostat ehuäpo Espiritu Santopo áabenak jípureka, ä: "Jiojteri bénasi anä sualek, huári béchibone nooka"; itapote ket ä sualek, iäribéchibote ket nookak.

¹⁴ Jüneaka juka Señor Jesústa jiabitetuakame, itom ket Jesustamak jiabitetuanake, entok itom áamak yeu jäbuanake enchimmaki.

¹⁵ Bueitukte íkai simeta joaka jiokot aane, enchim ito nakë béchibo, bueituk jü Diosta tühua juebénasi au bürurianake, entok ínëli jü Diosta tühua johuame juebenanake Diosta ay úttil béchibo.

¹⁶ Júnentaka júnete kaa kom eiya, elaposu iri itom béppa takahua lütiseka huéiye, të jü huaijhua itom takahua chikti táapo bemelasi tahuasime.

¹⁷ Bueituk iri chubala jiokot itom anëhui, itot ä johua juka jíbapo béchibo yúmalasi hueka béttesi símek béppa ujjorik.

¹⁸ Juka bíthuäpo ayukamtate kaa bit báanake, të juka kaa bit-huamta ál-la; bueituk jü bíthuäka ayukame chubala jíbatunake, të jü kaa bitthuäka ayukame jíbapo béchibotunake.

5

¹ Bueituk jüneate íkai itom takahua imi buíapo kaa bínnhuatunakemta juka karita én itom áma anëpo ä mójakteko, Diosta bétanate jóata jípureka, kaa mamamme yáata, téhuekapo jibäpo béchibo.

² Imi joakate ujbuana jiokot eäka, tehuekau joata itom jípureka yai péaka;

³ inélite supetuataka bittunake kaa jujünélaka.

⁴ Bueituk ínëli kétchi, jume imi takahuäpo chubala imi jiápsame, jiokot eäkate ujbuana; kaa jujünélaka taahua péaka, ál-la nat béppa supetuataka, bueituk iri takahua én itom jipurëhui jü bemelasi jiápsihuame kaitäpo ä núnake.

⁵ Entok Dios iäri béchibo itom yáakame, juka Espiritu Santota itom makkak ä lütüriatunakë béchibo juka itom ä mak-rokähui.

⁶ Bueituk inélite jíba huitti eäka jiápsa, entok jünéaka imi takahuäpo itom aneu tajti, mekkate señortau aane,

⁷ bueituk at eäkate imi naa kaate kaa pusimmea ä bíchaka.

⁸ Tëte át eiya, itom takahua tösaka péaka, Señortamak an béchibo

⁹ tëte inen ket ä jobáare, áamak aneka entok kaa áamak aneka junne, ä éä pamante aneka jiápsibare.

¹⁰ Bueituk úttia itapo simetaka Cristota yäura bíchäpo itom yeu jáptenakëhui, huehuëpulaka ä mabetnake juka bem yáakähui, takahuäpo aneka juka türik ö juka kaa türik.

Tékil ministerio Diostamak au tütehuame

¹¹ Jüneaka juka Señorta yörihuähui, yorememte Diosta bem mabetnakëu majtia, të jü jáchin itom jiápsau Diostau maachi, entok ínëline ket eiya. Enchimte ket itom täya machile.

¹² Juka türik ito bétana huetate kaa júchi enchimmak ettejoa, ál-late enchim ito bétana ä jipü-ia juka tü ehuamta, bueituk jume emo jabeleka kaa huitti eäka jíápsame emem ára am yommianake.

¹³ Bueituk itapo rokomtukäteko Diosta béchibote rokom, të enchim béchibo suamsi ito nüye katte rorokom.

¹⁴ Bueituk Cristota yore nákehui itom jíapsi yüe, íkái eäka itom jüneriähui: huepuläka sïmem béchibo múkuk, të juári béchibo sïmetakam kókkok.

¹⁵ Cristo entok sïmem béchibo múkuk, bueituk jume jíápsame, bejam kaa bempo béchibo jíapsinake, ál-la hua mukuka jiabitekamta béchibo.

¹⁶ Inentaka én bat bíchaa itom takaapo kabetate täya, Tëte itom huakajpo Cristota täyakätek junne, ente ínëli huamte kaa ä täya.

¹⁷ Ínëli jabetaka junne Cristopo aneme, beméla úsiari, jü örataka jak ayukaihui amáu tahuak én entok sïme bemelasi yáari.

¹⁸ Én entok sïme ïri Diosta bétana hueíye, áamak ito tütehuamta itom makkak Cristota huämi, entok Diostamak au tütehua tekilta itom makkak.

¹⁹ Dios, Cristotat aaney jume ániat jíápsame áamak tütey, jume yoremem kaa türik bem yáalaü kaa ámet naikiak, entok juka nokta áamak tütehuamta itom tekil makkak.

²⁰ Inëlite Cristota téhuampo nesauta joaka naa rejte, bueituk Dios jume huatemmeu ujbuaname bénasi ito huämi, enchimmeute ujbuanna Cristota téhuampo: Díóstamakem emo tüte.

²¹ Áapo kaa ä yahuak juka kaa türik, të ito béchibo kaa türiku naikihuak, bueituk itapo jum lútula jíapsihuäpo naikihuak, áporikuchi.

6

¹ Ínëli itapo, juka tékilta ámak joaka, kuttílasite enchimmeu nooka juka Diosta tühua kaa kia kaitäpo enchim mabetnakë béchibo.

² Bueituk ínel jiaahua:

Aniata yanti tahualatukne enchi jikkajak;

entok jü jinëuria taahuaritne enchi aniak.

Ëni ajäria jü ára amä jehuiteterianakëhui; ëni ajäria jü jinëuria taahuari.

³ Juka kaa türikte kaabeta itot bit ía ä jïopnakë béchibo, bueituk jü itom ministerio tekiltat kaa juënak at nok íaka.

⁴ Al-late türik juaka ito bittebo jum sïmeku Diosta ministerio tékilta joaka, juebénasi yanti ito nüyeka, jiokot emo bit-huäpo, kayta jipuhuäpo, entok jiokot eehuäpo.

⁵ Yore bebiahuäpo, carcelimpo, juebena genteta chayë násuku, tekipan-uahuäpo, yetem jípuhuäpo, entok ayunahuäpo.

⁶ Chicha machik kaa jípuhuäpo, yun jítat tüisi júnehuäpo, yore jiokolihuäpo, kaa bettek jíapsihuäpo, Espíritu Santopo, entok huitti emo nakuäpo.

⁷ Lütüria nokpo, Diosta úttiärapo, lutülay ára ái nassuahuäpo, batatana entok mikkotana.

⁸ Úttihuäka entok kaa tüisi ito bétana nokhuäpo emo úttihuäpo, emo buerialihuäpo entok kaa emo buerialihuäpo; yore baítattähuame bénasi të lutüriapo joaka.

⁹ Kaa täyahuame bénaka, të tüisi täyahuaka; abe kókkko me bénaka tëte ketune jíapsa, kókkosi johuaka tëte kee kókkko.

¹⁰ Sirokamta bënaka, të jíba al-leaka, pobem bënaka tëte juebenam rikotela, kayta jipuremta bënaka tëte simeta jipure.

¹¹ Cristota súaleme Corintiojo joome enchimneu bíchaa itom teni au étapola; entok itom jíapsi bueürusi ayula.

¹² Itapote chikti itom jíapsimakte kayta yeu bëaka enchim nakkë, të emëe enchim jíapsipo itou bíchaa emoem ámpöle

¹³ Bueítuk nanancha ä innë béchïbo, itom ito nakëhui, usiaritau nonokhuä bënasine enchimneu nooka, emem ket emo jíapsi étapo.

Itapote Dios jíapsamta teöpo

¹⁴ Katem ámemak puaktia báare jume Diosta kaa yöremmaki, ¿bueítuk jü kaa türik joame jachisu au jaläinake jü lütüriata joamtamaki? ¿Entok jachisu jü kaa machiriatamak áu türinake jü machiria?

¹⁵ ¿Jachisu, Cristo diablotamak au türinake? ¿Entok jü Cristota súaleme jü kaa ä sualemamaki?

¹⁶ ¿Jachisum nau türinake Jü Diosta teöpo, jume ídolommaki? Bueítuk emëe Dios jíapsamta teöpöem, Diosta jiaka bënasi:

Ámemakne aneka ámemak naa huenake,
entokne amebéchïbo Diostunake,
bempo entok ín pueblotunake.

¹⁷ Äaribéchïbo ket júneli jiaahua jü Señor:

Ámenásukem yeu kaate, éntokem emo naïkimte;
éntokem jü jaiti machikut kaa mamma.

Huanäine ínapo enchim mabetnake

¹⁸ huanäine enchim béchïbo achaytunake,
huanäi emëe ín úusimtunake, entok ín malamtunake,
tí jiaahua jü Señor símeku úttiakame.

7

¹ Én entok emëe nakhuame, jukaí bobithuamta jípureka, takahuat entok espiritut chïcha machik itot ayukamta bétanate ito tüterianake, juka Diosta béchïbo jíba santosi jíapsihumtate yúmalasi jípunake, Diosta majhuëka ä yörihuäpo.

Pablota tüisi al-lëahui corintiom jíapsi kuaktekä béchïbo

² Tü ehuápem itom mabeta: bueítukte kaa türik kaabetau yáala, kaabetate juénaku au nasontetuak, entokte kaabeta baïtaula.

³ Kanne bettek enchimneu nok báreka nooka; bueítukne bannataka béja enchim ä tejhuasula, ín jíapsipo enchim ín jípurëhui itom jíapsäpo entok itom nau kókköpo.

⁴ Kanne tihueka enchimneu huitti nooka. Entokne enchim bétana tüisi buere al-leiya, jíapsi yejtehuamtane yúmalasi jípura, entokne yúmalasi ä jípure juka al-lehuamta, jìokot anhuäpo junne.

⁵ Bueítuk Macedonia buiaräu yajaka naateka, itom takahua kaa jimyore-riata jípureka, ál-late símeku jìokot eetuasahuak, päkutana bétana nau nassahuäpo entok huaijhua bétana entok majhuëka jìokot aaney.

⁶ Të Dios jume jìokot eäka ä bétuk emo nüyeme jíapsi yechame, itom jíapsi yetchak Titota itou yepsako.

⁷ Entok kaa itou ä yepsaka béchïbo jíbba, ál-la këtchi jum jíapsi yejtehuäpo enchim bétana ä jíapsi yechahuakapo, entok ket itom ä tejhuak juka tüisi nee nákeka ino béchïbo enchim buanähui. Huanäine iari béchïbo chë júne al-lëiak.

⁸ Elaposune huäri cartai enchim siroktuak, të én kanne jachin eiya, bueituk júnaköi jìokot jiaka junne, huäri carta chubala jíba enchim siroktuak,

⁹ tëne én al-leíya, kaa enchim sirok tuahuaka béchìbo jíbba, ál-la, sirok huäpo enchim jíapsi kuakteka béchìbo; bueitukem Diosta bétana siroktuahuäk, ínëli, imi huäm kayta enchim tarunakë béchìbo.

¹⁰ Bueituk jü Diosta bétana sirokhuame, jíapsi kuaktihuamta yore makka, jinëuriata béchìbo, ìari bétanate kara täbuiasi eiya, të jü ániapo kia sirokhuame, kókko huamta huéria.

¹¹ Bueituk ínëli Diosta enchim siroktuakäpo, jita tü eerita enchim-meu yauhuak, jachisem emo aniak jum kachin anmáchiku, enchim majhuë násukem yore nakhuamtem nee makkak, entok juka enchim naibukëhuem tüteka tüisi tahuariak, bueituk inëlem jum simeku chìcha machik kaa jípureka taahuak.

¹² Bueituk ìri enchim-meu ín jìojtekähui, kaa juka kaa türìk yakamta bétana hueiye, entok juka kókosi yahuakamta bétana junne, ál-la, Diosta bíchäpo, ä jünerianä béchìbo, juka tü eerita ito béchìbo enchim jípurèhui.

¹³ Ìari béchìbote jíapsi joahuak jü enchim jíapsi yejteriayi.

Tëte chë júne al-leíya juka Titota al-lea béchìbo, bueituk ä espíritupo óusi ehuamta enchim ä makaka béchìbo.

¹⁴ Enchim bétanane ìno úttìsulataka kanne tiusi tahuala, bueituk sìme ìaribétanate lütüriata nok-la, entok kètchi jü Titota bétana itom ito úttìlekäu lütüriataka taahuak.

¹⁵ Áapo chë júne enchim nakkë, enchim-meu huateka jachin sìmetaka enchim ä nok jikkajakä béchìbo, entok jachin Diosta yörìhuäpo emo yoaka enchim ä mabetakä béchìbo.

¹⁶ Al-leane sìmeku enchimmet huitti äaka.

8

Cristota súaleme béchìbo tomi nau toijhuame

¹ Ìnëli kètchi hermanom, enchimtä tejhua juka Diosta tu eäu Cristota sualhuäpo nau anim makhuakahui jum Macedonia buiärapo.

² Bueituk jìokot ámeu huë násuk junne, jü sìmek béppa bem al-leahui entok polobemtaka junne, rikosi jita jípuhuä bénasim kaa emo jìokorek.

³ Bueituknä jüneriatebo, juka tomita Diostau bíchaa naikiata al-leaka úttiärata bem jípurèpo ámani, entok chë junne bem úttiära áma yumä béppa.

⁴ Bempom juebénasi itou ä aahuak juka al-lehuamta Diosta bíchäpo jípurekaka, jume Cristota sualhuäpo aniabaahuäpo.

⁵ Entok kaa itomä boobichä pámani, ál-lam Señorta mampo bat emo tojaka ofrendapo, chúkula entok itom aniahuäpo Diosta äa pámani.

⁶ Ìari béchìbote Titotau kuttìlasi nookak, bueituk jachin bannataka ä naatekä pámani, ínëli kètchi enchim násuk ä chupa sahueka, juka Diosta tühua tékìlta.

⁷ Ìnëli kètchi, emëe sìmekuchem Diostat ehuamta yún jípure, nokta nokhuäpo, jita täyahuäpo, entok sìmekuchem kaa bettek jíapseka ára jita johua, entok enchim itom nakepo, íkài tomita Diostau bíchaa naikiata entok Diosta tü eäu yünem ä jípure.

⁸ Kanne nesahuemta bénasi nooka, ál-la ä jíobila béchìbo, jume huatem ára jita joápámani, entok kètchi jü yore nakhuamta kayta esoka enchim jípurèhui.

⁹ Emem béja ä täya, juka Diosta tühua itom Señor Jesucristota jipurēhui, bueituk itom ä nakē béchibo poobetaka taahuak, rikotaka junne, bueituk emēe ä pooberayi rikotukäem.

¹⁰ Entok iayirine consejota enchim makka, bueituk iri enchimmeu türi, jume bannataka naateka, kaa ä joaka jibba, ál-la ket ä huatiaka, iebu huasuktiay naateka.

¹¹ En entok ketchi akem ä yáa báreka eíya, bueituk jachin lauti enchim ä huatiakä pámani, ínëlem ket ára ä chuppa ä yábahuä pámani enchim áma yumäpo.

¹² Të tua batchu jü ínel ehuäpo ayuka yabahuame, ára yáatu áma yúmahuä pámani, të kaa áma yúmahuäpo ëe.

¹³ Tëne kaa íkái nooka, huatem yún jita jipunakē béchibo, enchim entok kaa kayta jipunakē béchibo.

¹⁴ Ál-la imechí taahuarimmet jü naarekik jipubahuäpo, jü yún enchim jita jipurēpem bempörim ára ania, bueituk chúkula enchimmeu jita bëyei bempom yún jita jipurētek ára enchim ania, ínëli jü nanäla ehuame enchimmet ayunake.

¹⁵ Jiojterita jia Bénasi: “Jü yún jita toboktiakame, kaa yún ä jipurek, të jü chë ilikkik toboktiakame, kaa chë ilikik jipurek.”

Tito entok jume ä jaläim

¹⁶ Të Diostate baísahue Titota ä jiápsipo enchimmeu tü ehuamta ä jipurekä béchibo ket jiba ino Bénasi.

¹⁷ Të lütüriapo nokta mabetak ä tutürek, bueituk tuísi enchimmeu bíchaa tü eäka, ínëli siika enchimmeu bíchaa ínel ä eäpo.

¹⁸ Entokte senu hermanota áamak áman bíttuak, iari bétana jü tuísi nokhuame síme Cristota sualhuäpo nau animmet jikkaijtu.

¹⁹ Të kaa iri jibba, ál-la ket jume iglesiam bétana ä tekia makhuak itomak ä huenakē béchibo enchimmeu bíchaa itom katëpo, juka itom nau tojakäu enchimmeu hueriu béchibo; të iri ministerio tekil itom joäu Señorta jiba úttil béchibota johua, entok enchim tü eäu jüneriatebö béchibo.

²⁰ Kaabetate kaa türük itot nok-ia, juka juebenak nau toijhuakamtat itom tekipanua bétana.

²¹ Juka lütula huentate jobareka eíya, kaa Señorta bíchäpo jibba, ál-la ket jume yoremem bíchäpo.

²² Kette ámemak áman ä bíttuak juka itom hermano, juka tü ehuamta juebenak bétana ä jipureüte jueBénasi ä bil-la, të én entok chë junne, jü tü ehuame at aika, enchimmet tuísi huitti ä eä béchibo.

²³ Të Titota bétana, ínapone ä jalaäk entok nee aniaka tekipanua enchim béchibo, entok itom hermanom bétana, cartata bem hueriäpom Cristota sualhuäpo nau anim bétanam aman bittuari Cristota looria béchibo.

²⁴ Bempörimem jünetua, Cristota sualhuäpo nau anim bíchäpo, juka enchim am nakēhui entok juka huitti enchimmet itom ito úttilēhui.

9

Jü tomi nau toijhuame hermanom béchibo

¹ Jume Cristota súaleme béchibo nau toijhuamta tékil bétana, kanne éntok enchimmeu jiojtenake türi bejja.

² Buéituk juka enchim tü eäune täya, ínëline enchim bétana tü eäka entok al-leaka Macedonia buiärapo anemmeu nooka, bueituk jume Acaya

buiärapo joomem iebo naateka huechiampom emo jípure; ínëli jume huate enchim jüneriakam ä innëak juka huatem aniabahuamta.

³ Tëne jume hermanom enchimneu bittuala, bueituk jü enchim bétana tüisi huépo itom jünereaü, kaa kia bejatunake; të ál-la ín jiä Bénasi, huechiapem emo jípunake.

⁴ Jachinaik huate macedoniom ínomak äbo sajakätek, enchim kaa huéchiapo anemem teunake, huanäite tiosi tahuanake, huitti ehuamta enchimmet ito jípurë béchibo, të jü tiosi máchira kaa ito béchibo ál-la enchim béchibotunake.

⁵ Ínëli, úttiatak kuttílasi hermanommeu ín noknakëhui, enchimneu bat am kannakë béchibo, entok bannatka juka huatem aniahuamta bétana enchim nokakaü, huéchiapo bat enchim emo jípunakëhui, bueituk kaa úttiapo námakak jiapseka enchim nahuä toijnakë béchibo juka huatem äi enchim anianakëhui.

⁶ Tëne ínen ket jiaahua: Jü kaa jaikik echákame, ket kaa jaikik toboktianake; të jü yún echákame, ket yún jichupata toboktianake.

⁷ Hueëpulakam jiápsipo bem nenki báreka eäü nenkinake; të kaa ä beutireka, entok kaa úttiapo Bénasi, bueituk Dios ä nakke juka al-leaka, Diostau tomita buisemta.

⁸ Entok Dios úttiata jípure, enchimmet ä bürurianakë béchibo juka Áapörík tühua, jum ínëli bithuäpo, jibem símeku yúmalasi jita jípunake entok kayta enchimneu bínake jum tühuata johuäpo.

⁹ Ä jiojteri Bénasi:

Ä naikimtek, póobem miikak,
jü lútula jita ä joáu, jíbapo béchibo órek.

¹⁰ Entok hua Dios báchiata et-baremta makame, entok juka jibuamta paanim, ínëli yore miknake entok ä bürurianake juka ethuakamta, entok juka chupuka takamta bürurianake, lútula enchim jita joapo.

¹¹ Bueituk ínëlem símeku rikomtunake huanärem kaa emo ámpöleka yún huatem ára anianake, iri itot ä johua juka Diosta baisaihuähui.

¹² Bueituk iri ministerio tékkil johuame, kaa juka Cristota sualemneu bëyemta jíba johua, ál-la ket áma juebenna jü Diosta baisáhueka itom anëhui.

¹³ Bueituk íkái ministerio tékilta bíchakam Diostam úttilnake, juka Cristota evangelio nesahui enchim joä tiaka, entok kaa emo ámpöleka enchim am aníaka béchibo, bempörim entok símem.

¹⁴ Ínëli kétchi juka oraciónta bempörim joäpo enchim béchibo, enchimim nakke, juka Diosta tühua juebenak béppa enchimet ayukä béchibo.

¹⁵ ¡Diostate baisauhue, símek béppa yörisi machik itom ä makaka béchibo!

10

Pablo nok naksua ä ministerio tekil béchibo

¹ Ínapo Pablo enchimneune ujbuanna Cristota úttesi yore nake pámani, bueituk enchimnak anëtekne kaa jikat eäka tülisi nonoka, të kaa enchimnak anëtek entokne kuttílasi enchimneu nonoka.

² Huittine enchim tejhua, enchimnak anëtekne kaa kuttílasi enchimneu nok báare, íkái kuttila noktane huitti nok báreka eíya, jume kaa türík itom joä tiammehui.

³ Lütüriapote takahuäpo aneka jiápsa, tëte kaa juka takahuata huaatiaü johua.

⁴ Bueituk jum nassuahuäpo ái itom ito aniähui katim imi ániapo joome, ál-la Diosta uttiärapo hueiye, bueituk juka buéresi úttiaka órekamta kaitäpo tahuaria béchibo.

⁵ Juka nokta huëpo Diosta bej-reka jikau au cháalata kom tatap béchibo, huanäi juka síme éerita Cristota nesahui jobahuäpo ä hueriu béchibo.

⁶ Éntokte ínël jü kaa tüisi anhuamtat kutti nokbare, juka Diosta nesahui yúmalsi enchim joayo.

⁷ Juka bithuamtem at suaka ä bitcha. Bueituk jábe ä jiasipo Cristota au jípurë tíame, íkái ehuamta ket jípunake, jachin jábe Cristotat áu anë tíame, bueituk ítapote ket anëli Cristotat aane.

⁸ Elaposune chë júne ino úttile, jum yäura úttiata ín jípurëpo, ikäri jü Señor itom ä mak-la enchim ái itom yötutuanakë béchibo, të kaa kaitäpo ái enchim itom binnakë béchibo, iari béchibo kaibune ái tiunake.

⁹ Bueituk kaa täbuiasi bittunake, ín jiojterimmea enchim majtuam tenasi.

¹⁰ Bueituk lütüriapo huate ínël jiaahua, jume cartam úttia entok kuttílasi nooka, të áapo áma anëtek kaa kuttílasi nooka, ä nokaü entok kaa sualmatchi.

¹¹ Íkäine ä jüneria-ia juka nokakamta, jachin juka cartapo itom nokä bénasi, kaa áma aneka entok áma aneka junne, juka yáa baahuamtate yáanake.

¹² Bueituk katte huatem bénasi ito nübareka eíya, entokte kaa áme bénasi ito jikau chatcha báare; bueituk bempom bempolaka nau emo jujünakte, entokim nanancha emo bíchaka kaa sua eíya.

¹³ Të itapo katte kia jájana ito úttil báanake, ál-la juka jünakterita Diosta yechaläpo ámani, bueituk ínël enchimneu yaij béchibo.

¹⁴ Katte chë béppa ito eria, kaa enchimneu yaijlamta bénasi, bueituk ítapote bat echimneu yájjak juka Cristota evangelio hueriaka.

¹⁵ Katte täbuik tékilta johuäpo chë júne ito úttil báare, ál-la juka Diostat eäka enchim yöotu pámani, enchim násukte úttilhuaka binná, juka jünakterita itom jípurë pámani.

¹⁶ Éntokte síme kätana juka evangeliota huatemneu nooka, enchim anëpo chë huannabo, kaa täbuik tekipuanuälapo kikkimuka, kaa täbuik tekilpo ito úttil báreka.

¹⁷ Të jü au úttileme, Señorpo au úttilnake.

¹⁸ Bueituk jü apola au jikau chatchame Dios kaybu ä úttilnake, të jü Diosta úttileü ál-la.

11

Pablo entok jume apóstolim ára nokichim

¹ Ili rokosi nee anëpem nee jiokekätek türeíyey, ä ínëlituk jehuitëem.

² Bueitukne näibukeka, Diosta béchibo enchim näibukke, bueitukne huépülak jíba enchim kunatua báare, bueitukne jamut bemeta bénasi Cristotau bíchaa enchim yeu jábua báare.

³ Të jachin jü bakot ä arahuë páman Evata báitahuak, ínëli jü enchim innëau ára au nayote, jum enchim jíapsipo huitti eäka Cristota sáu enchim katëpo.

⁴ Bueituk jábe itou yepsaka täbui Jesústa bétana itou nokäteko, jü enchim itom majtiakä béppa, entok kétchi eme juka espírituta enchim mabetakä béppa täbui espírituta mabetätek, entok täbui evangeliota enchim mabet-lä béppa, ä turiakä bénasem eäka ä jehuitaría.

⁵ Bueituk kaitäpone ino chë ilitchile, huamei buere apóstolim náapo.

⁶ Eläposune ín nokäpo, kaa tua tüisi huéchiapo nooka, jum jita täyahuäpo kaa junëli; bueituk simeku jum jita itom joäpote enchim ä jüneriatuala.

⁷ ¿Jachune kaa tüisi ayuk jäni simem bétuk ino tahuariaka, enchim éntok jikat tahuariaka, bueitukne Diosta evangelio enchimneu nookak kayta enchimneu aahuaka?

⁸ Huate iglesiam kaa tómeke tahuala nee ania báreka, ímëri nechim bejtuala enchim nee majtianakë béchibo.

⁹ Jiokot eäka enchim násuk nee aneyo, kaabetaune jita áahuak, bueituk juka inou bëyemta, jume hermanom Macedoniapo joomem nechim aniak, simekutne ino suayak, entokne simeku ino suayanake, kaabetau kayta jita au béchibo.

¹⁰ Cristota lutüria inot anë béchibo, kaabe nee ä úkhuanake juka yúmalasi ín al-leähui jum Acaya buiärapo.

¹¹ ¿Jatchiaka? ¿Jachune kaa enchim nake, jäni? Dios jüneyia enchim ín nakëhui.

¹² Juka ín joaüne jíba naburuji jobare, bueituk jume jítat júne jiahuiteka Diostat emo tekipanua tíame, katim emo ito benä tianake.

¹³ Cristotahuim emo apóstolim tiaka, Diosta tekilpom tomi yö báreka, të ímëri katim Cristota apóstolim.

¹⁴ Entok kara at guomtisi maachi, bueituk Satanás apöisu tua ángel machiriata bénasi áu sasankotua.

¹⁵ Bueituk ínel ä huëpo kara át jünnera eetu bueituk jume au tekipanuame kechim täbuiasi emo yáaka, lütüla emo tekipanua tiabare; íkai tékilta bem joä pámani bette nooki ámet chupana.

Apóstol Pablota jiokot anëhui

¹⁶ Júchine ínel jiaahua: káabe rokota bénasi nee jípunake; të emëe jíba ínëli ino bétana eätek, rokota bénasem nee mabeta, ili ino úttil béchibo.

¹⁷ Juka ín nokähui, kanne Señorta eäpáman ä nooka, bueituk roko ehüápáman hueíye. Jü ín ino úttilëhui.

¹⁸ Bueituk juebénakam huakajpo emo jábele, ínapone ket ino úttil báare.

¹⁹ Bueituk eme susuakame jume rokosí emo nüyemmakem ára emo hueria, emëe suamsi emo nüyeme.

²⁰ Bueituk jábeta úttiapo enchim tekipanuatuyo katem jijiale, entok jábeta enchimney tüisi tahuayo, entok jábeta jita enchim: üuhuayo, entok jábeta au jikau chatchayo, entok jábeta jopemmet enchim chonayo, yantem eäka ä bitcha.

²¹ Inobéchibo tiusi maachi jjöbe jü ín nokähui, tëte iäri bétana kätte úttiata jípure.

Të jume huatem nokaka áma emo yumä teätek, ínapone ket áma yúma eläposu roko jeuhuey jü ín nokähui.

²² ¿Bempom hebreom? Ínapo kétchi, ¿israelitamme? Ínapo kétchi. ¿Abramta usiarimme? Ínapo kétchi.

²³ ¿Cristotahuim ministrom? Ínapo chë junne (rokota bénasi nee nooka); bueituk tékilta johuäpo, ínapo chë júne tekipanuala; yore bebiahuäpo juebénasine bemmuchari chë áme béppa; carcelpo yore joahuäpo chë burusi; jinhua machiku abe yore suahuäpo juebénasine áma naa simla.

²⁴ Judíom bétanane mamnisi ä mabet-la juka yore bebiahuamta, huépülak béchibo kaa cuarentasi.

²⁵ Baysine jibebiammey betmuchari, sejtulne tetammea mamaasuri. Baysine barcota roptey áma hueiyey, senu tukaapo entok senu taapone bahue násuk ansula barcota roptépo.

²⁶ Böommet boojohuäpo juebénasi; bathuempo jinhua machiku, lakronim násuku jinhua machiku, jum jinhua machiku jume judío naciompo inomak joomem násuk, entok kaa judíom násuk jinhua machiku, buere joära násuk jinhua machiku, ánia see paria násuk jinhua machiku, bahue násuk jinhua machiku, jume emo hermanom tiaka kaa huitti jiápsame násuk jinhua machiku.

²⁷ Lotteka tekipanuhuäpo, juebénasi kaa kothuäpo, juebénasi tebau-reka, entok baimukhuäpo, juebénasi ayunahuäpo, joásuhuäpo entok kaa sankohuäpo.

²⁸ Ikäi sîmeta hue násuk, jü chikti táapo inou yeu matchume, sîme iglesiam bétanane obiseíya.

²⁹ ¿Bueítuk jábeta koköri huechek, ínapone ket koköri huehueche? Bueítuk jábeta jioptuahuakne, kujti eäka kaa al-leaka tatahua.

³⁰ In ino úttilnakeu ä úttiatak, inone úttilnake, kaa ín úttiakäpo.

³¹ Jü itom Señor Jesucristota Dios Atchay, jü yü-tütti al-lerita attiakame, jüneiya kaa ín kia nokähui.

³² Bueítuk pueblo Damascopo nee aneyo, jü rey Aretastau gobernador jume damasenom buere joära suayay, nee buijtebo báreka.

³³ Të barda bentanapone buere kanajtapo huannäbo kom yéchahuak, huanäine ínël ä mampo ino yeu huikek.

12

Huantiria takat innēhuame

¹ Lutüriapo ino béchibo kaa türi ín ino jikau chatchähui, tëne juka ín bíchakähui entok juka Señorta inou yeu machiriakaü nokbare.

² Senu yoremrane Cristota sualhuäpo täya, bueítuk catorce huasuktiriam hueíye tehuekapo Diosta jiápsäpo jikau nóitirihuak. Kanne jüneiya ä takahuäpo ö espíritupo; Dios jíba jüneiya.

³ Entokne ä täya huakai yoremra, ä takahuäpo ö kaa ä takahuäpo, kanne jüneiya, Dios ál-la ä jünería.

⁴ Tehueka paraisou ä nóitirihuakahui, ímiri nokta jikkajak të iri nooki entok kabemneu ára noktu.

⁵ Iri yoremra bétanane ino úttile, të ino bétana entok kaitäpone ino úttil báare, ál-la jum kaa ín úttiakäpo.

⁶ Të ínapo ino úttil báarëtek kaa kia béja eíyey jü ín nokähui, bueítukne lutüriapo nook eíyey, tëne ä tojja bueítuk kaabeta täbuiasi ino bétana eenakë béchibo juka inot ä bichähui entok inot ä jikkajakähui.

⁷ Bueítuk juka buéresi inou yeu machirihuakamtay, kaa ino jabelnakë béchibo, ín takahuat huantiria huicha sósoria tenaka inou bittuari, Satanásta nesahui joame jopemmet nee chonamta bénasi.

⁸ İari bétanane Señortau baysi ä aüsula nee ä úhua sahueka.

⁹ Të áapo ínël inou jiaahuak: “In tühua emobéchibo yúmala; bueítuk jü ín uttiära yúmalataka tatahua jum kaa úttiata ayukäpo.” İaribéchibone tü eehuäpo ino úttilnake, jum ín kaa úttiakäpo Cristota uttiära inot tahananakë béchibo.

¹⁰ Entok Cristota ín nakë béchïbo ál-leane jum ín kaa úttiakäpo, kaitäpo bit-huaka junne, simeta inou bëye násuku, kaa tüisi bit-huaka, entok Cristota béchïbo jiokot anhuäpo. Bueituk jum ín kaa úttiakäpone, chë úttiaka tatahua.

Pablo obisi eiyay Cristota sualhuäpo nau anim Corintiopo joomem béchïbo

¹¹ Ino úttilekane kaa suakamta Bénasi tatahua, të emëe úttiapem nee junëli ayutuak. Bueituk ínapone enchim bétana úttíl eehuay; bueituk huámei buere apóstolim náapo kaitäpone yeu tatahua, eläposune kayta bejre.

¹² Sime juka apóstol señaltane enchim násuk yahuak yanti ino nüyeka, juka Diosta ára jita joähui entok jume milagrom, tua jüneriahuak ín apóstoltukähui.

¹³ Bueituk emëe jitäposem yeu tahuala jume huatem Cristota sualhuäpo nau anim násuku, bueituk ínapone kayta enchimneu áula enchim nee anianakë béchïbo, ¡kái ín kaa ammáli ayuri, nechem at jiokore!

Pablo am tejhua bajikun huëpo ámeu yebijrokaka

¹⁴ Bajikun huëpone enchimneu huebáreka huéchiapo aane, bueitukne kaitäpo enchim muksi eetuanake enchimneu jita aahuaka. Juka enchim jipuréune kaa jaria, të enchim ál-la, jume usiarim katim áchayhuarim béchïbo tomita nau toijnake, ál-la jume áchayhuarim bem üusim béchïbo.

¹⁵ Ínapone tüisi al-leaka juka ín jipuréu toijnake jita ái jinnü béchïbo, entok eläposune ínapo áma ino lütia yore nakhuamta enchim jíapsim béchïbo huatiaka, eläposune ínëli enchim nákeka, ínapo chë júne kaa nakna.

¹⁶ Të jü enchim kaa ín obisi eetuähui, jü kayta enchimneu ín ahuauü huitti jüneriahuaka jipuhuä, të huate nee buere machi tíiya jänitukne ín arahuëpo am báitahuaka jita am úkhuak.

¹⁷ ¿Jachune enchim baïtaula jum jabeta enchimneu ín bíttuakäpo?

¹⁸ Juebénasine Titotau ínel jiaahuak, áman enchimneu ä hue sahueka entokne áamak senu hermanota áman bíttuak. ¿Jachu Tito enchim báitahuak jáni? ¿Jachute kaa huepul espíritupo nau eiya, entok huepul huaraktiriapo?

¹⁹ Jámakem enchimneu itom ito jiokorë teíyey. Të kaa junëli; Diosta bíchäpo entok Cristota tehuampote nooka. Íri sime emo nakhuäpo hueíye, enchim áma yötunakë béchïbo.

²⁰ Jámakne kaa enchim ín teubarë Bénasi eäka sum eíya, entok jámak eme ket nee teunake të kaa enchim eä pámani. Bueituk jámak enchim násuk ayuk jü enchim nau nok nassuähui, huatek attia jípupeehuame, juëna omtira, emo näikimtehuame, huatemet bettek nokhuame, juënakau au jabelhuame entok jájana emo nühuame.

²¹ Entok enchimneu nee notteko, tiusi machikne Diosta bíchäpo innënake, entokne jáamak ket buannake, jume juebenak kaa türik joaka kaa emo jíapsi kuaktiamë béchïbo entok jume chicha machiku jíapsaka, jámutta kaa jubeka ámak jíapsame, entok kaa turik johuäpo jíapsaka junne.

13

Huitti am tejhua kahui entok teboteri ä luutëpo

¹ Ëni bajikun hueíye jü enchimneu ín noitinakëhui. Juka enchim násuk kaa tüisi huëpo, guoyim o bajim bíchápo simeta huitti tahuariatunake.

² Bannatakane ä noksula, én entokne júchi ínel jiaahua enchimmak anemta bénasi, én entokne kaa enchimmak aneka ámeu jiojte jume bannataka Diosta bejrim yáakammehui, entok sime jume huatemmehui, bueituk júchi enchimneu yepsakátek kaabetane säbuilanake.

³ Bueitukem ä jüneria báareka ä jaria, nee nokay Cristota inot anëhui, áapo entok enchim násuk kaabeta säbuila, ál-la enchimmet uttiata jípure.

⁴ Eläposu kaa úttiakamta bénasi kúrusit poponhuak, Diosta utteara béchïbo jíapsa. Alëbénasi ítapote ket kaa úutiak, tète ámak jíapsa Diosta utteara itot anë béchïbo.

⁵ Enchimechem nat suhua, jachem Diostat ehuäpo aane jáni; emoem jüneria enchim áma yumähui. ¿Ö katem emo täya, Jesucristota enchimmet anëhui, ö jamakem kaa áma yúmaka tatahua?

⁶ Tète jüneiya enchim jünenakëhui, elapo júneriatunake itom ál-la ama yumähui.

⁷ Entokte jíba Diostau enchim nok-ria, kaa türik kaa enchim yanake béchïbo; tète íkái enchim joay katte itapo ito úttíl-ia. Ál-la enchim juka türik jonákë béchïbo, eläposute itapo kaa áma yumamta benna.

⁸ Karate jita johua lütüriata bej-reka huemta, tète lütüriata béchïbo ál-la.

⁹ Al-lehuamtate jípure kaa itom uttiaka béchïbo, tète enchim úttiata jipu-ia, entokte ketune Diostau enchim nok-ria yúmalasi Diostamak enchim jíapsi-ia.

¹⁰ İari béchïbone enchimneu jiojte kaa enchimmak aneka, bueituk enchimmak anëtek kaa kuttílak nok béchïbo, juka yaura uttiata Señorta nee mak-la pámani, íkáine mak-ri ái yötu béchïbo, tète kaabeta kaitäpo ái tahuaria béchïbo.

¹¹ Jum símeku hermanon, ál-leaëm, kayta áma bëyepem yúmalasi emo jípure, emoem jíapsi joiya, nanabeuchem eíya, éntokem yanti eäka jíapsa; huanäi jü Díos yanti ehuamta entok yore nakhuamta jípureme, enchimmak annake.

¹² Emóem tebotua Cristota sualhuäpo emo nakeka.

¹³ Sime jume santosi jíapsame enchimim tebotua.

¹⁴ Señor Jesucristota tü eäu, jü Diosta yore nakëhui, entok Espíritu Santota jíapsipo jipuhuame, enchimmaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Jiojtekähui Jume Galatammehui

Teboteri

¹ Ínapo, Pablo, jü apóstol, yeu púari të kaa yorem bétana éntok kaa yoremem júnel eäpo, ál-la Jesucristota ínel eä béchibo, éntok juka Dios Achayta, ä jíabitetuakamta kókkolam násuku.

² Ínapo éntok síme huame hermaanom inomak aneme, Cristota súaleme Galaacia buiärapo jomemmeute tebote.

³ Jü Diosta tü eäü éntok yánti anhuame enchimmaktunake, Dios Átchay, éntok itom Señor Jesucristota bétana huéeme.

⁴ Áapo ito béchibo kia áu tójjak itom Dios bejrim béchibo, huaka kaa türík én ániat ayukamta bétana itom búttia báreka, itom Dios Áchayta ehuä pámani.

⁵ ¡Áapörík béchibotunake jü lóoria éntok nat tómti cien huásuktiriampo éntok jíba junéli! Júnentunake.

Huépü evangelio jíba aayuk

⁶ Karane ä sualeka tahuala läuti enchim ä omoutekähui juka enchim nú nukamta, tü eaka Cristota huámi, tábui evangeliota guojaa báreka.

⁷ Kaa tábui evangelio ayuk jíöbe. Ál-la huate enchim jijioptuame aane, éntokim Cristota evangelio nasonte báareme aane.

⁸ Të ítapo junne, o huépü ángel téhueka bétana huéeme, enchim-meu ä nokayo senu evangeliota tábuiasi huémta kaa itom enchim-meu nokakähui, bette noki át chúpatunake.

⁹ Bát itom jíakä Bénasi, éne júchi ínel jiaahua: Senuk tábui evangeliota enchim-meu nokayo kaa enchim mabetakäu Bénasi huémta, júnaasi noki bette át chúpatunake.

¹⁰ Bueítuk, ¿jachu ínapo én jume yoremem nee al-leetuanakeu jaria ö Diosta nee al-leetuanakéhui? ¿Jachune jume yoremem al-leetua báreka éiya? Bueítuk ínapo jume yoremem al-leetua báreka éátek, kanne Cristota nésauleerotu éiyey.

Pablota tékia

¹¹ Tëne ikäi enchim júneetua, hermaanom, jü evangeliota ín enchim téjhuähui, kaa yoremem nésaupo bétana huéiye;

¹² bueítuk ínapo kanne jábe yoremta bétana ä mabetak, éntokne kaa jábe yoremta bétana ä täyak ál-la Jesucristota inou yeä machiriakä béchibo.

¹³ Bueítukem béja ino bétana ä jíkkaij-la, jáchin ín ino nükähui huamei taahuarimmechi júdiom ä sualë páman aneka. Kaa huéeläsi éaka jume Cristota sualhuäpo nau animne guojajaseka, ám lútia báreka eiyay.

¹⁴ Moiséjta leypo anakane juebenam inobeu kateme ámpatne chë huéiyey, jü ín naciompo juka ín yoiyöturim religióntane kaa huéeläpo nákeka.

¹⁵ Të Dios ínel nee yeu púhuak ín áiye tómpo naateka, éntok hua ä tü éeri béchibo nee nú nukame. Huanäi, áapörík ínel ä huatia béchibo,

¹⁶ ä Üusi inot yeu bíttebo báreka, nee áa bétana nok íaaka huame kaa júdiom násuku. Íari bétanane, kanne yoremtau nátemajek,

¹⁷ éntokne kaa pueblo Jerusaléniu jikau siika, jume bannaataka ínopat apóstolimtukaihui. Ál-lane Araabia buiärau bíchaa siika, éntokne júchi nóttek pueblo Damascohui.

¹⁸ Chúkula, báij huásuktiriam simsukne pueblo Jerusaléniu jikau siika, Perota bit báreka. Huanäine quince taahuarimpo áamak áma aane.

¹⁹ Tëne kaabeta huame huate apóstolim bitchak, Jacobota jibba, juka Señorta saila.

²⁰ Ími ín enchimneu jöjtëpo, Diosta bíchäpone aane: Kanne ára nókichi.

²¹ Chúkula, Siiria buiärau nee bíchaa siika éntok Ciliiciahui.

²² Huame Cristota sualhuäpo nau anim Judea buiärapo joomem, katim nee bit täyay.

²³ Kíalim ínel jíayhuamta jikkaijlatukay: “Huä bannaataka itom guojajaseihui, én huaka Cristota súalhuamta bétana nooka, bannaataka ä tejal báreka eaihui.”

²⁴ Huanärim tepam Diosta úttileka taahuak ino béchibo.

2

Jume apóstolim juka Pablota mabeta

¹ Chúkula béja catorce huásuktiriam simsuk, júchine Jerusaléniu jikau siika Bernabétamaki, juka Titota két ínomak huériaka. ² Tëne áman jikau siika Diosta nee ä jüneetuakä béchibo. Huame chë yörihuamene jiba téjhuak éhuili bempölaime, juka evangeliota, kaa judíom násuk ín nokähui, kaa kía kaitäpo juka ín tékilta tahuanakë béchibo.

³ Të Titota, ínomak huémnta, ä griegotukä násuk junne, katim útteapo circuncisiónta ä yáaria bábarek.

⁴ Bueituk, jume emo hermaanom tíame éhuil ito násuk kimulame, itom búttiarita Cristota bétana itom jípuru itom úuhua báarey, júchi bénasi sumataka itom tahuaria báarei.

⁵ Huámëhuíte kía chúbala júne kaa ito tójjak, huaka evangeliota lütüriata itom téjhuamta jiba enchimmet ayunakë béchibo.

⁶ Të ímëi kaitam bemelasi itou ettejhuak huame chë áma yörihuame bannaataka kía jita am tékiak júne; ínapo kaita áma jüneria, bueituk Dios nánancha itom bitcha.

⁷ Ál-lam al-leaka taahuak, juka evangeliota kaa judíom kaa circuncidaruarimme béchibo ín mákhuakau bétana, Perota két jume judíom circuncidaruarime béchibo ä mákhuaka bénasi.

⁸ Bueituk Dios Perota apóstolpo yeu púakame circuncidarualamme béchibo, két nee yeu púuhuak kaa judíom béchibo kaa circuncionta jípurremehui.

⁹ Huanäi, Jacobo, Peero, éntok Juan, jume áme násuk tua kóba yoiyoturimpo ériahuame, juka Diosta tü eäu ín mákhuakamtam ä bej yauhuak junëli bem ä türeka tahuaka bétana báta mámammeyim itom mám buíssek neechi éntok Bernabéta. Itom náu rejtinake ti jiaka, itapo jume kaa judíommehui, bempo éntok jume judíommehui.

¹⁰ Kía jibam huame poloobemneu itom huáati sähueka nookak. Jukarine éntok ínapo kaa ä koptiaka ä johua.

Antioquíapo Pablo Perotau kuttílasi nookak

¹¹ Të juka Perota pueblo Antioquíau yepsak, anä béj-reka nookak ä pújapo, bueituk ä joähui tepa kuttílasi áu nokpo machisi aaney.

¹² Bueituk kee jume Jacobotamak kateme áu yájjay, kaa judíommak jíjibuäy, të huamei áu yájak éntok kaa judíommeu áu yeu huíkeka Jacobotamak katemmeu bíchaa ä huériu táytek, jume judíom ä májhuë béchibo.

¹³ Huanäi jume huate judíom két alë Bénasi aneyo. Júneli két Bernabéta jünem aman huíkkek, jum kaa lütüriata bem joaipo.

¹⁴ Tëne kaa tüisi bem katëu jünë eriaka, huam lütüria evangeliota itom ä téjhua pámani, Perotaune ínel jiaahua simem jíkkajäpo: “Empo judíotaka junne, kaa judíom Bénasi jíäpsa, kaa judío ténasi. ¿Jatchiaka jüntukë útteata am joria, jume kaa judíom, judíom Bénasi emo am nü äaaka?”

Jume judíom, simem Bénasim, Diostat ehuäpom jinëuri

¹⁵ Ítapo judíomtaka tómtila, kaa juénasi anhuäpo aneka yóremtaka kaa judíom násuku.

¹⁶ Júneli jünéaka, juka yoremta kaa juka Moiséjta ley ä joä béchibo Diosta bíchäpo kaita kúlpaka tüisi ä tahuähui, ál-la hua Jesucristota súalëubeyi. Juäri béchibo ítapo két Jesucristota súaleka kaita kúlpakate taahua, áapörík súalhuamta itom jípurë béchibo, kaa hua leyta nésahueu itom joä béchibo, bueituk hua leyta nésahueu johuamtay kaabe kaita kúlpaka tatahua.

¹⁷ Të én, ítapo juka kaita kúlpahuamta Cristotat jariaka, juëna yórememtaka téurituk junne, ¿jachu huäri béchibo Cristo kaa türiu tékiak? ¡Huitti nokhuäpo, ëe!

¹⁸ Bueituk jita júne ín mójaktiakäu júchi Bénasine ä joätek, huanäi ál-lane kulpaka tatahua.

¹⁹ Jü ley nee mäak, én éntokne mukila áa béchibo, Diosta béchibo ín jíapsinakë béchibo.

²⁰ Cristotamakne kúrusit poponri. Énne kaa ínapo jíäpsa, të ál-la Cristo ínot jíäpsa. Huanäi én jum huakajpo ín jíapsähui. Diosta üusibetne eaka imi jíäpsa, hua nee nákeme, éntok ä mukëpo tájti áu tójakame, ino béchibo.

²¹ Bueituk, kanne, Diosta tü eäü omoute; bueituk Moiséjta ley kaita kúlpaka yore ä tahuariayo, bueituk ä junëlituko, kaita béchibo muukuk, jü Cristo.

3

Jü Espíritu Santo Dios ehuäpo mamabethua

¹ Eme Galasiapo yoremem kaa susuäram, ¿jábesu enchim náyotek, juka lütüriata huë paman kaa enchim át kannakë béchibo? ¡Sime íri machisi enchimmeu nokhuak, juka Jesucristota kúrusit poponhuaka bétana!

² Íkäi, jíbane enchim bétana, jüneria báare: ¿Jáchisem juka Dios Espírituta mabetak jachu juka leyta nésau joaka jäni, ö ä sualeka ä jíkkajakari?

³ ¿Tepem tokti kaa susuak? ¿Espíritu Santopo naatelataka én éntokem enchim úttiäray ä chúpa báare?

⁴ ¿Jachu juebenak jikot machika enchimmeu simlame? ¡Tua lütüriapo kaitäpo enchimmeu sika!

⁵ Dios Espírituta enchim mákakame, éntok kaa jaibu johuamta joame enchim násuku, ¿jatchiakasu ä johua? Kaa juka leyta nésahue paman enchim katë béchibo, të ál-la enchimmeu nokhuakamta súalekä enchim ä jíkkajakä béchibo.

Jü Diosta nooki Abrahamtamak náu lütüria yáari

⁶ Júnëli Abraham Diosta ä súalekä béchïbo, Diosta bétana lütüla jíapsihumta mabet-la.

⁷ Juäri béchïbo, emë ä jüneria jume Diostat eäme, ímëi ínel jume tua Abrahamta üusim.

⁸ Juka chúkula bát bíchaa hueenake bétana jü jïojteri ínel nooka, huame kaa judíom ä tü tátabnakëhui bem ä súalekä béchïbo, juka Abrahamta téjhuak, juka chúkula huenakemta bétana ínel jíaka: “Emo béchïbom tühuata jájamnake huame síme ániat jíápsame.”

⁹ Júnëli huame ä súaleme béja tühuata jájamla, Abrahamta ä súaleka ä jájamekä Bénasi.

¹⁰ Bueituk síme huame Moiséjta ley nésahueu joaka tühuata emo jájam máchileme, nokta béttesi machik bétukim jíápsa, bueituk ínel jïojteri: “Juénasi noki át chúpapunake, síme huame kaa jíba hua libro leyta nésahue paman ä joaka jíápsame.”

¹¹ Éntok tua jünakiachi, huam, kía jábe júne Diosta bíchäpo kaa lütüla jíapsihumta jájamnake leyta nésau ä joä béchïbo; bueituk ínel jiaahua jü jïojteri: “Huä lütüla jíapsihumta jájamlame ä súalë béchïbo jíapsinake.”

¹² Huä ley éntok kaa át ehumta bétana huéiye, ál-la ínel jiaahua: “Huä ikäi yáakame, juka ä yáakä béchïbo jíapsinake.”

¹³ Cristo itom jínëuk jü noki béttesi leyta itot chúpavituk junne. Jü juëna nokta itot chúp éäuta, áapo itom ä úhuak; bueituk ínel jïojteri: “Júnnaasi noki ámet chúpila, síme huame kútat jikat cháahuaka mëhuakame.”

¹⁴ Íri ínel yeu siika, jü tühua Abrahamta mabetakähui jume kaa judíom ket ä mabetnakë béchïbo, Jesucristota huämi; éntok juka Espírituta Diosta itom téjhuaari itom ä súaleka itom ä mabetnakë béchïbo.

Jü ley entok jü itom ä makrokakä nokakähui

¹⁵ In hermaanom, enchimmeune nok báare yorem éeripo: Noki náu lütüria yáari, yorem yáataka junne, të firmata át yéchahuako, kaabe ára kaitäpo ä tahuaria, éntok kaabe kara huate nokta áu rúktia.

¹⁶ Én, türi, Dios Abrahamtau nookak éntok huaka át yeu simnakemtau këtchi jáchin juka chúkula áu ä yáanakëhui. Të jü jïojteri kaa ínel jiaahua: “huame emót yeu sakanakemmehui”, juebenam bétana nokamta Bénasi; ál-la ínel jiaahua: “emót yeu simnakemta”; iri éntok ínel jiaubáare huépül yoreme jíbba, iri jü Cristo.

¹⁷ Ínëline enchimmeu jiau báare: Dios nokta yétchak, Abrahamtamaki, éntok ä lütüriatek. Kíaliku Moiséjta ley, naiki cien áma treinta huásuktiriam huéy yepsak, iri ley yáahuakame kara kaitäpo ä tahuaria juka nokta kësam huëpo Diosta lütüria yáakähui.

¹⁸ Bueituk juka Diosta itom máknakeu Moiséjta ley bétana ä huéy, kaa Diosta itom ä mik rókakäu bétana huéiye. Të Dios Abrahamta ä mák báreka taahuak, ä nokakäu chupa báreka.

¹⁹ Huanäisu, ¿jita béchïbosu türi jü Moiséjta ley? Chúkula äu rúktiahuak, kaa tühuata ayukä béchïbo, huaka át yeu simlata äbo yepsäu tájti, huaka mikbahua téjhuarita; éntok Diosta ángelesim ä yáatuahuak. Jü Moisés éntok mediadorpo násuk kíktek.

²⁰ Të juka senuk huépülatuk jíbba, kaabe ára áme násuk kíkte; bueituk Dios huépülai jíbba.

Leyta, ä jita béchïbotukähui

21 ¿Jachu jü Moiséjta ley Diosta itom makrokau ä bej-reka nooka? Huitti nokhuäpo, ëe. Bueituk juka leyta ára jíapsihumta yore míkai, kaitate kúlpaka tahua éiyey, juka ley nésauta joaka.

22 Të simem Diosta bejrimpo páttiaritaka taahuak, hua Diosta jiojteripo huämi. Júnelite ä mabetnake, huaka Diosta itom ä mik bárëhui, Jesucristotat ehuäpo huämi.

23 Të kee huaka Diostat eaka yeu machiayo, leyta bétukte pereesotaka aaney, huaka tua Diostat ehuamta yeu machinakeu núkisi.

24 Júneli jü ley hua itom suayaïhui, Cristotau itom huéria báreka, Diosta bíchäpo kaita kúlpaka itom tahuaria báreka, Jesucristota súalhuäpo huämi.

25 Të juka tua súalhumta yeu machiak, béjate kaa hua itom suayamta bétuk jíapsa.

26 Bueituk sime eme Diosta üusiem, Cristo Jesústat enchim eä béchïbo;

27 bueituk sime eme Cristopo batörim; éntok Cristo nat béppa lómti enchim sankotuala.

28 Íari béchïbo, béja kaabe judío éntok griego junne; kaabe búttiari, kaabe súmari; kaabe öou éntok jámmut junne; bueituk simetakem huépülay Cristo Jesúspo.

29 Eme Cristota átteamtuk, lütüriapo Abrahamtachim yeu sákala; éntokem áamak ä átteak, juka Diosta áamak nokta yéchakähui, Áapörik ínel jíakä béchïbo.

4

1 Tëne két ínel jiaahua: Huä herenciatamak tahuasemta ketune ílitchiako, hua tekipuanualeero chäka jípuhumta bënna, elaposu sime herenciata attiak.

2 Ál-la hua ä majtiamta éntok ä suayamta bétuk áu jípure, huaka ä áchayhuata taahuarita ä yéchakäpo tájti.

3 Alë bénasi, ítapo kétchi, usi kaa yöhueta bénasi, hua kësampo ím ániapo itom majtiahumta bétuk ito jípurey.

4 Të huaka taahuata yúmak, Dios ä üusihua äbo kóm bíttuak, jámuttat yeu tómtilatata, éntok leyta nésahueu bétuk jíapsaka,

5 huame simem leyta bétuk tua kateme am búttia báreka, ä üusimpo itom mabet báreka.

6 Dios juka ä Üusihua Espiritu itom jíapsiu kom bíttuak, itom jüneenakë béchïbo itom Diosta üusimtukähui; jüri béja ínel jiaahua: “¡Abba, im Pa!”

7 Júneli enë kaa hua jóapo sáyhuame, ál-lë usiari; enë ä üusitaka, Diosta bétanë huaka nokta náu chúpari attiapo mabetnake, Cristota huämi.

Pablo jume Cristota súalemmet kaa yuumay

8 Lütüriapem, bannaataka juka tua Diosta kaa täyaka, jume kaa tua diosim nésautem johuay.

9 Të ëni juka tua Diosta täyaka, ö chë tüisi nokhuäpo, Diosta áapörik enchim ä täya béchïbo, ¿jatchiakasem jüntuk júchi bemelasi áu nótti báare, hua ím ániat kaa útteakamtahui éntok kaita béj-remtahui, áa bétuk jíapsi báreka?

10 ¡Bueitukem taahuarim éntok meechem pajkoria, tiempom, éntok huásuktiriam!

11 Í éeritne kaa yuuma: Jamakne kía kaitäpo enchímmet tekipuanuak.

¹² Enchimmeune nooka, ín hermaanom, ino bénasi enchim emo nünakë béchïbo, judíotaka júnene kaa judío ténasi ino nüka enchim násuku. Kaitem juënak inou yáala.

¹³ Eme jüneiya, ín kökoata takahuapo ín jípurekä béchïbo, juka evangeliotane enchimmeu nookak, kësam huëpo.

¹⁴ Katem kaitäpo nee bitchak, éntokem kaachin nee ériaka taahuak. Jü ín kökoa kaa täbuiasi enchim éetuak; ál-lem tüisi nee mabetak, nee Diosta ángeltukäu bénasi; o nee Jesucristotukäu bénasi.

¹⁵ ¿Jáksu jüntuk ayka, hua al-leeri jiápsipo enchim innëakähui? Bueitukne ínel enchimmeu jiaahua, eme áma yúmakátek enchim pusim jünem yeu guótiä éiyey, nee am mik béchïbo.

¹⁶ Én chëhua, ¿jachune huaka enchim inou omtëu áma yöok, kía lütüriata enchimmeu ín nokä béchïbo?

¹⁷ Ímëi yoremem tüisim enchim bäsule, tem kaa tü éerita enchimmeu bíchaa jípure. Ál-lam itom näikimte báare, bempörim jíba enchim am éria äaaka.

¹⁸ Ket jiauläpo, türi emo bäsulhuäpo, të tü éeripo jábetau tühuata yáa béchïbo; të kaa chükteka, kaa nee ímï aney jíbba.

¹⁹ In usiälam, júchi bénasine huantiriata innëa, jámutta abe asoamta bénasi; íkai huantiriata jíbane ä innënake, Cristota enchim jiápsipo yötüu tájti.

²⁰ ¿Tepane enchimmak an péiya, én seepi, täbuiasi ée béchïbo, bueitukne enchim bétana büruk éiya, éntokne guómtilata bénasi ino innëa!

Sarata éntok Agarta ejemplo

²¹ Nechem téjhua, eme jume leyta bétuk an báareme: ¿Jachem juka leyta kaa jikkaij-la?

²² Bueituk ínel jïojteri, Abrahamta guoy üusim bétana: huépülak jü jámut jóapo sáyhuamta bétana, senuk entok ä jóapo jometukay.

²³ Huä, jámut sáyhuamta bétana huéeme, yoremraata éerit bétana huéiyey; të hua, jámut jóapo jometa bétana huéeme, Diosta ínel jákä béchïbo yeu tómték.

²⁴ Íri ejemplo tüisi béttesi machik itom téjhua; ímëi guoy jáamuchim guoy náu nok-rita yore majtia. Jü seenu jum Sinaí káupo náu nok-rita bétana nooka; huäri jume usim jóapo sáu béchïbo jípure; íri jü Agar.

²⁵ Bueituk jü Agar juka Sinaí káu Araabia buiärapo kátekamta ejemplo, éntok jü Jerusalén én huémta bétana nooka, bueituk íri ä üusimmak náu sáyhua.

²⁶ Të jü Jerusalén jikattana huéeme, hua simem itom áyekähui, kaa sáyhua.

²⁷ Bueituk ínel jïojteri áa bétana:
Al-leäe, empo kaa asoame, kaa usim jïjipureme;
al-lerimmeyë kuisë cháchaye, empo jámmut asoamta huántiriam kaa innëlame;
bueitukim chë büru jume jámut jímmarita asoam, kunakamta asoam béppa.

²⁸ Júnëli, ín hermaanom, itapo Isaacta bénasi, Diosta ínel jiaulä béchïbote ä üusim.

²⁹ Të két júnakoy bénasi hua yorem éehuamta bétana yeu tómtilame ä guo jájjasey, juka Espíritu Santota éäpo yeu tómtilata; én két ánëli.

³⁰ Të, ¿jáchisu jiaahua jü jiojteri? Ínel jiaahua: “Jukë jámut jóapo sáyhuamtë yeu béeba, éntok ä asoahua, bueituk juka jámutta jóapo jometa asoammak nokta yéchata bétana kaita jípure.”

³¹ In hermaanom, júnentukte kaa hua jámut jóapo sáyhuamta asoam, ál-la hua kaa sáyhuamta asoamte.

5

Búttiataka jíbem jiápsa

¹ Cristota enchim búttiakäpem óusi jäbue. Katem éntok áman nonnotte, jum tekoka sáyhuaka jíapsihuähui; ál-lem jíba búttiataka jiápsa.

² Én éntok ínapo, Pablo, enchimne téjhua, enchim emo circuncidaroay Cristo kaitäpo tahuanake enchim béchibo.

³ Júchi éntokne ä nooka, síme yoremem emo circuncidaroammehui, úttea síme leyta nokä páman bem kannakëhui.

⁴ Cristotem omoutela, eme jume leyta nokä páman kateka emo tüisi tahuä tíame; Diosta yore náképem kóm huáttila.

⁵ Bueituk ítapo Cristota súaleka kaita kúlpaka tahuanake, Diosta bíchäpo, Espíritu Santota huämi.

⁶ Bueituk jü Cristo Jesúsopo kía hua circuncisión kaíta bėj-re, éntok kía hua kaa circuncisión junne, ál-la hua yore nákuhame súalhuamtat bétana huéeme.

⁷ Eme tüisi kaatey. ¿Jábese enchim jioptuak, kaa jum lütüriata hué páman enchim kannä béchibo?

⁸ İri enchim kuaktiahuakahui kaa hua enchim núnukamta bétana huéiye.

⁹ “İlikki levaduura síme juka tujta bika mamana.”

¹⁰ Të kíaliku ínapo enchimmet jíápsek, Señorta huämi, kaa täbuiasi enchim éenakë béchibo. Të hua enchim jioptuamtat jü nooki béttesi áa béppatunake, kía ä jábétuk junne.

¹¹ Entok ínapo, ín hermaanom, ketune huaka circuncisiónta bétana nokätek, ¿jatchiakasu jume judíom ketune nee guo jajjasé? Júnëlitukätek hua kúrus át tëitihuame kaitatü éiye.

¹² Türi éiyey, ¡huame enchim jíjioptuame emo kápontebokätek!

¹³ Bueituk eme, ín hermaanom, kaabeta bétukem emo jípü iaahuaka núnuri. Kía jíbem huaka búttiarita enchimneu yáari kaa hua juénaraata enchim jonákë béchibo ä jípure; ál-lem nánancha emo nésauta joria emo nákeka.

¹⁴ Bueituk síme jü ley İri huépul nokpo chúpanake: “Emou jëla anemtë nákke, em emo náké bënasi.”

¹⁵ Të eme nánancha emo kekkëtek éntokem emo buäyëtek, jitachem suuhua; kolopti jünem nánancha emo lütianake.

Takahua éerim éntok Espírituta éerim

¹⁶ Inelne jiaahua: Diosta Espíritu Santopem naa kuakte, katem juka enchim kaa tü éeri ukulëuta johua.

¹⁷ Bueituk jü huakajta ukulëu jü Espíritu Santota bėj-reka huéiye; jü Espíritu Santota ukulëu éntok, jü huakajta bėj-reka huéiye. İmëi éntok náu emo bėj-re, Bueituk enchim huáatiäu kaa enchim yáa iaka.

¹⁸ Të jü Espíritu Santota enchim huériay, katem Moiséjta ley bétuk emo jípure.

¹⁹ Júnakiachi, huame huakajta yore jotuähui; İmëi ájaria: hua jubiarita nat ukulhuame, kaa jubeka ä jípureme, jaiti máchirat jíápsame, kaa tíura,

²⁰ diosim tíame yörihuame, mória, náu omtihuame, náu nássua-huame, näi búkhuame, kujteehuame, náu nok nássuahuame, kaa nánancha éehuame, Diosta nok-läu täbuiasi ä majtياهوame,

²¹ senukut átteata innēhuame, yore súahuame, vino jihuame, kaa tíurata huéetua béchibo pajkohuame, éntok huate jítasu ayka ilē bēnaka; íari bétanane enchim téjhua, bannaataka ín enchim téjhuaka bēnasi, jume ikái joame kaibum áma näikiatuna, jum Diosta reytaka nésahuapo.

²² Tē hua Espíritu Santota hueriähui, íri ájaria: jü yore nákuame, jü al-lee-huame, yánti jíapsihuame, kaa naa múksi éehuame, náu türi jíapsihuame, náu tü éehuame, chíkti ä jíapsimak jita súalhuame,

²³ kaa béttek jíapsihuame, emo yüihuame; kaita ley ímēi bēj-reka nooka.

²⁴ Tē jume Cristota átteam bem kaa tü éerimim kúrusit poponla, jita bem ukulēumak náuhui.

²⁵ Espíritu Santota úttiäray jíapsäteko, Espíritu Santota itom huéria pámanke ket rejtinake.

²⁶ Katte ito buere érianake, náu ito múksireka, senuk täbuik átteata nat innēaka.

6

Simetakem emo aania

¹ In hermaanom, jábe jak kaa tühuata joaka téihuak, eme chē Diostau jēla emo anleme jíapsita tutti yéchalataka, áhuem nooka kaa béttesi, júchi ä jíapsi kuaktinakē béchibo. Tē áachē suaka, emo temaje; katē áma huénake, jum em rúuktia bárēhui.

² Náhuem emo aniaka ä huéria juka huatem hueriähui, huaka béttesi maachik; júnēlem Cristota nésauri yáanake.

³ Bueítuk jü kaita bēj-reka júne áu jábeleme, kía áu bāitattähua.

⁴ Eme enchim tékil yáaribechem suuhua, huanäi ä türiako are ái emo úttile, kaa täbui tékil yáaribechi.

⁵ Bueítukte hueuhuēpulaka ä huérianake juka ä tékilhua.

⁶ Huä tü nokta majtياهوakame, síme türi máchikui ä anianake, huaka ä majtiakamta.

⁷ Katem emo bāitattähua; Dios kara junneriatu. Síme hua yoremta echakäu, huákai toboktianake.

⁸ Júnēli béchibo, jábe junne ä huakas takahua béchibo jíba echäteko, ä huakajtabét aneka kókkohuamta áma chupanake; tē jábe júne Espíritu Santota béchibo echäteko, Espírituta bétana jíba béchibo jíapsihuamta áma chupanake.

⁹ Kíalíkute kaa lottinake, tühuata joaka; bueítukte taahuarita yúmak jíchupanake, kaa kóm ēeako.

¹⁰ Júnēli arä yátek, áma yumäteko símemmeute tühuata yáanake, tē chē júne huame Cristota súalhuäpo itomak huéerim.

San Pablo Cristota kúrujbei áu úttile

¹¹ Áachem suuhua, jáchisune buere leetrammea enchimmeu jiojte, ín mámammea. ¹² Jume úttiapo enchim emo circuncidaroä íaame, kíalim yoremtamak huakajpo tüsi tahua báreka, enchim ä yáa ía, kía hua Cristota kúrus béchibo kaa bem guo jájjanä béchibo.

¹³ Bueítuk kía huame emo circuncidaroame katim leyta jíä páman kaate; tem enchim emo circuncidaroä íaa, enchim huakasiy emo úttil báreka.

¹⁴ Të mékka inou ayunake, jü ín ino úttlnakëhui; të jü Señor Jesucristota kúrus mukukäubéy jíbba. Bueituk Cristota kúrus huämi, hua kaa tühua ím ániat ayukame ino béchibo kúrusit poponri; ínapo éntok huákäi béchibo két kúrusit poponri.

¹⁵ Kíalíku jü circuncisión kaita béj-re, hua kaa áu circuncisiónta yáarialame junne, ál-la chë béj-re hua bemelasi yeu tómtihuähui.

¹⁶ Yánti jíapsihuame éntok yore jiokorihuame áme béchibotunake, síme huame ínëli emo nüyemmehui, éntok Diosta gente Israelihui.

¹⁷ Én bát bíchaa kaabe nee múksi éetuanake, bueituk ínapo ín takahuapo ä huéria, juka señata Señor Jesústa béchibo kókosi ín yáahuakapo.

Tü nooki ámet chúpahuame

¹⁸ In hermaanom, jü itom Señor Jesucristota tü éeri enchim espíritutamaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Jiojtekähui Jume Efesiommehui

Teboteri

¹ Ínapone Pablo, Jesucristota apóstol Diosta ínel éä pámani, jume tuísi Dios huáateka entok Cristopo santosi emo jípuremmehui, pueblo Efesopo jóakammehui.

² Diosta tühua entok yánti jíapsihuame enchimmaktunake, itom Dios Áchay bétana, entok Señor Jesucristota bétana.

Espíritupo tühua Cristota yore mákähui

³ ¡Tepa úttílsi maachi jü Dios, itom Señor Jesucristota Átchay! Síme jü tühua y itom tápuniak téhuekau ayukamtayi. Áman áamak itom anë bénasi itom ä mákkak, juka tühua, Cristota huämi.

⁴ Entok tü éehuäpo Dios itom yeu púuhuak, kee íkái ániata yáahuayo, ínëli itom santomtunake tíaka entok báksiataka ímí itom annakë béchïbo, Áapörík béchïbo.

⁵ Yore nákuhäpo itom yeu púuhuak, ä üusimpo itom nüka, Jesucristota huämi, Áapörík tü éäpo entok ínel ä huáatiäpo,

⁶ ä úttíluhäpo juka símek béppa uyyori Áa béchïbo tü éehuäpo. Huámakiri Áapo itom mabetak, ä Üusi úttesi nákuhamtamak náuhui.

⁷ Ä ójbo béchïbote béja jínëutaka aane, jume itom Dios bejrim béja tuchari, yúmalasi ä tü éäbeyi.

⁸ Ito béchïbo ä büruriak, juka át jünee huaka jita täyahuamta.

⁹ Itom ä täyatuak, ä éäpo étotaka bénasi maachik, ä huáatiä pámani. Áapo béja júkái yáa báreka éiyay, ä türë pámani.

¹⁰ Íri jita yáanäu béja ínel huéiye, tiempota yúmayo, Cristota simeta náu tóijhuäpo nésaunakë béchïbo, juka ínëli téhuekapo ayukamta entok ímí buíapo.

¹¹ Dios Áapo ínel ä jünaktelatukay, Cristota huam ámani, juka Diosta áttiari itom ä áttianakë béchïbo. Dios Áapo jíba júmü huam ä yáa báreka éiyay, bínhua naateka.

¹² Inëlite Áa béchïbo, ítapo jume bát Cristotat boobíchaïhuime, hua símek béppa uyyoria Áa béchïbotunake, ä úttíluhäpo.

¹³ Huanäi eme éntok Áapörík bétana juka lutüría nokta jíkkajaka, juka evangeliota Dios bejrimmet enchim jínëumta bétana huémta, éntokem ínëli Áapörík súsaleka, Espiritu Santopem Diosta áttiapo tatahua juka Áapörík itom mák rókaka nokakäbeyi.

¹⁴ Espiritu Santotate bát mák-ri, teboterita bénasi, júnaköri áman simeta itom mákuäu núkisi. Huanäi béja jü Diosta úttíluhuame Áapörík béchïbotunake jíbba.

Jü Espíritupo jita täyahuame entok machisi yore ä bíttuahuame

¹⁵ Huäri béchïbo ínapo, juka Señor Jesucristota enchim súalë bétana nokta jíkkajaka, entok síme jume Señorita súaleme enchim náké bétana,

¹⁶ jíbane Diosta baysauhue enchim béchïbo, enchimneu huáateka Diostau buanaka.

¹⁷ Jü itom Señor Jesucristota Dios, jü simek béppa uyjóriapo Áchayhuari, espírituta át jünee huamta entok yeu machiriata enchim máknake, Áapörík bétana jita täyahuäpo.

¹⁸ Áapo enchim jiápsipo machiriata ayutuanake, enchim ä jünerianakë béchibo, juka Diosta bétana boobit-huamta jítatukähui, entok jatchiaka itom ä boobichähui, juka téhuekau ayukamta jume santom áttianakähui,

¹⁹ entok jáchin juka Diosta úttiära kaa lü-lüteka juebenaakähui. İri úttiäray itom ania itom ä súale pámani; huäri béchibo úttiärata jípure ä buere úttiärayi.

²⁰ Entok huäri úttiäray két Cristota kókkolam násuk jíabitetuak; huanäi ä bátam bétana ä yétchak, áman lóoria téhuekat jikachi.

²¹ Sime úttiära entok yäura jábe nésahueka aneme ják ayukamta béppa ä yétchak, entok sime téhuam téttehuaahuame béppa, entok kaa ímí ániat béppa jíbba, të hua ánia äbo huémtat béppa junne.

²² Entok sime ayukamta ä guókim bétuk ä tójjak, entok iglesiatu kóba yöpo ä kétchak.

²³ Jume Cristota sualhuäpo nau anim béjam Cristota takahua; huäri béchibo jume Cristota sualhuäpo nau anim Cristotay tápuni. Sime imí ayukame éntok Áapörík béchibotaka ímí aayuk; Áapo éntok simekuu huéiye.

2

Ä súalhuaka béchibo yore jineihuame

¹ Huanäi Áapo jíapsita enchim mákkak, jum kaa türiku enchim kókkolatuko.

² İnëlem rejtey, simeta juka kaa türük ímí ániapo johuamta joaka, huaka ímí jeka ániapo nésahuemta éäpo jíba jíapsaka. Huäri espíritu én ámet naa huéiye, jume Diosta nésahui kaa jo báaremmechi.

³ Júnélite két áme násuk jíapsay, kaa tüisi aneka, itom huakajta huáatiäu jíba jo báreka. Ä huáatiäu jíbate johuay, entok itom éähui. Kaa tühuapote usiarimtaka jíapsay, jume huatem bénasi.

⁴ Të Dios yore jiokolihuamta yúmalasi jípureme, tüisi buéresi yore nákuhamtayi Áapo itom nákkek.

⁵ Júnëli jum kaa tühuapo itom kókkolamtuk junne, jíapsita itom mákkak, Cristotamak náuhui. Áapörík tühua béchibote jínëuri.

⁶ Dios Cristotamak itom jíabitetuak, entok két lóoriapo Áamak itom jóiyak, Cristo Jesústamaki,

⁷ tiempo äbo huémtat machisi ä bíttebo báreka, juka Diosta tü eäu yúmalasi ä jípurehui, juka itomak Diosta ára joähui Cristo Jesúspo.

⁸ Bueítuk Diosta tü eäu beyem jínëuri, enchim ä súalekä béchibo. İri jínëuria éntok kaa enchimmet yeu simla, ál-la yúmalasi Diosta tü éäpo,

⁹ kaa tékilta ára itom joä béchibo. İnëli kaabe joäyi áu jábelnake.

¹⁰ Áapo Dios ínëli itom yáhuak, tühuata ára itom jonákë béchibo, Cristo Jesúspo. Dios íkäi yáalatukay, jauhuey naateka, itom áma rejtinakë béchibo.

Cristo kúrusit mukuka Diostau itom rúktiak

11 Huäri béchibo, áahuem huáate eme kétchi, jume kaa judíom, juka circuncisiónta mámammea yáata kaa jípureme, júnëlem téttehuaahuay.

* Të jüri circuncisión takahuat jíbapo jojohuay.

12 Huámëi taahuarimmet katem Cristota jípurey; Israelta gentemmemuem mékka aaney. Entok jita Israelta mák báahuaka nokhuakapo, kaitem áma áttiakay. Jíta boobít-huápem kaita jípurey. Ímï ániat éntok, Dios kaa enchimmak aaney.

13 Të ëni Cristo Jesúsopo, eme bannaataka mékka aneïhuim béja Diostahuem rúktiari, Cristota ójbo béchibo.

14 Bueituk Áapo ito béchibo yánti jíapsihuame. Jume guoy pueblom nátepua aneïhui huépülsi jíba am yáuhuak. Juka sami kóräita násuk órekäuta ä tátabek; bueituk ïri kara náu am antuay.

15 Cristo kúrusit mukuka kaitasi ä yáuhuak, huame pueblom kara náu aneïhui. Juka Moiséjta ley yári kutti néshuepo jíba tahualatukay. Bueituk jume guoyim násuk juka yoremta bemelasi yáuhuak, yánti jíapsihuamta áme násuk yáaka.

16 Bueituk kúrusit mukuka Diostamak al-leehuamta am mákkak, náhuichim, huépul takaahuasi am yáakari, juka náu ómtiraata kara emo bít-huamta mëaka.

17 Cristo äbo yepsaka enchimneu ä nookak, juka tühua bemela noki yánti éehuamta, jume kaa judíom mékka anemmehui, entok huame judíom kaa mékka anemmehui.

18 Cristota béchibotaka náhuichikam aram Dios Áchaytau kiimu, huépul Espíritu Santota böot jíba kateka.

19 Júnëli béja emëe katem nápat sékana buiärau joome, entok emëe katem entok kía naa rejtinake, kaa jóakari. Ënem béja Diosta pueblolo joome, éntokem Áapörík familiapo jometaka áma näikiari.

20 Emëe kári johuamta bénaem. Ìri kári tétam naahuak, apóstolim entok profetam Dios huáatë bénasi. Jesucristo ínëli tua ájaria, jü tétta ejkinapo órekame.

21 Ínëli jü kári tüisi náu cháataka yötusime, tiöpotu báreka, Diosta huépülsi éäpo, Cristota béchibo.

22 Júnëli kétchi, eme áamakem yötusaka, Diosta Espíritu enchimmet ä annakë béchibo.

3

Jü Pablota tékil jume kaa judíommehui

1 Huäri béchibo ínapo Pablo ímine pereeso Cristota béchibo, eme kaa judíom juka tühuata enchimneu ín huériu bárë béchibo.

2 Jíbatua eme béja ä jíkkaijsula, jáchin juka Diosta áma nee yeu púalatukähui, enchim béchibo ín mák-ri.

3 Jü yore yeu machiriahuamta nee téjhuak, juka éhuil täyahuamta, bannaataka ilikkisi nee enchimneu ä jïojtekä bénasi.

4 Eme juka jïojteta bíchaka ä nokátekem chë át jüneenake, jáchin machisi nee ä täyähui, juka Cristota bétana éhuil ín mák-ri.

5 Ìri éhuil huéeme bannaataka kat-riam yorem usiarim kaa täyatuhauakame. Të én ámeu yeu machiriahuak, jume santo apóstolimmehui entok profetammehui, ä Espíritu Santota huämi.

* 2:11 2:11 Ìri circuncisión entok jü ili usi ou bícho bea púnta chüktiriahuame.

⁶ Jü éhuil täyahuame ínel huéiye: bueituk jume kaa judíom judíommak ä áttiak, entokim ä takaapo huépülsi náu joome, entokim náu ä áttia, juka yore máknähui, Cristo Jesússta bétana, evangeliota huämi.

⁷ Ínapone huatemmeu Diosta bétana nok íaahuaka yuktiari. Áapörík jita ára joäpo kanne ä mabetpo yúmala jiöbe; të ä úttiärä páman nee ä mákkak.

⁸ Ínapo síme jume Diosta súaleme násuk chë kaa jaichi. Kaa nee áma mabetpo yúmalatuk junne, nee ä mákkak, jume kaa judíommeu juka evangeliota ín noknakëhui, entok juebenaara rícora kara näikiahuamta Cristotat ayukamta.

⁹ Entok machisi nee am téjhuaanakëhui, ják áman ä huëhui. Dios símeta yáalame íkái bannaataka naateka éhuil ä jípurey, ésota bénasi; én éntok yä machiriak.

¹⁰ Ínel yeu simla, símetaka jume úttiakame jum téhuekat jikat aneme ä jünerianakë béchïbo, juka yún jita täyahuamta juebenak ayukähui. Júkái béja jume Cristota sualhuäpo nau anim huam ámeu yúmatuanake, síme yäurammehui Diosta anëpo.

¹¹ Dios jíba jauhuey naateka ä yáa báreka éiyay, Cristo Jesús itom Señorpo huämi.

¹² Én éntokte kaa jáchin éaka áu rúktinake, jü Diostahui, Cristo Jesússta súalhuäpo.

¹³ Huári béchïbone én íkái enchimmeu aahua: katem kóm éiya, enchim béchïbo ín guojajahuä bétana. Ínëli eme tühuata jajamnake.

Jü yore nákhuame chë bat huéiye jita tayahuamta béppa

¹⁴ Huári béchïbo ínapo áu tónommia kíkte, jü itom Señor Jesucristota Áchaybehui.

¹⁵ Ímírim áapöríkúu am nüye, jume bem téhuam síme jume náu aanim, áman téhuekapo entok ímí buíapo aneme.

¹⁶ Áaporikúu ná nétane, jíapsipo huáijhua enchim ä máknä béchïbo, símek béppa uyyorik ä jípurëhui, juka úttiäraata ä Espíritu Santoy.

¹⁷ Áapo Cristo enchim jíapsimpo annake, enchim ä súalë pámani. Júnëlem Áapörícut kutti jotenake, mékka kóm nahuatulataka jum yore nákhüäpo jíba aneka.

¹⁸ Éntokem juka Cristota yore nákeü täyanake, huatem ä súalemmaki, juka buékaata, tébiaata, mékka kómik, entok jákun tájti jikat órekähui.

¹⁹ Éntokem juka Cristota yore nákeü täyanake, bueituk júri béja síme jita täyahuamta béppa chë bat huéiye. Huanäirem béja yúmalasi áy tápunitunake, Diostayi.

²⁰ Áapo, úttiata jípureme símeta chë ára johua itom ä huáatiau béppa, entok itom eäu jüneriäu béppa. Áapo itot ä johua, ä úttiärayi.

²¹ ¡Áapörík béchïbotunake jü chë uyyória jum igleesiapo entok Cristo Jesúspo jíba yúu huasuhuasuktiapo! Júnentunake.

4

Espíritu Santopo náu anhuame

¹ Ínapone pereeso, Señorta tékil ín joä béchïbo. Én éntokne enchimmeu nooka: Diosta núnurim bénasem rejte, juka yörisi machik jípureka núnuhuakamta bénasi.

² Katem emo chëhuale; al-leakem emo bitcha; emoem nák jiokolë, yánti éaka.

³ Juka enchim tülisi náu anëhuem jíba boojoria, juka yánti náu jíapsihuamta jípureka. Jü Espíritu Santo Áapo enchim anianake.

⁴ Huépul takaahua jíbba, entok huépul Espíritu. Dios simem náu itom ä boobittua, juka itom ä mákrókaihui.

⁵ Huépul Señor jíbba, Diosta súalhuäpo júne huépülay, entok séjtul jíba yore batöhua.

⁶ Huépul Dios jíba aane íkäite sime áchayek. İri béja simem béppa káttek, simem béchïbo, simekuchi entok simekuu.

⁷ Të ítapo huépulayka ä mabet-la, juka jáchin itom ára jonakëhui; Cristota itom ä mák bäre pámantä mabetak.

⁸ Huäri béchïbo jü jïojteri ínel jiaahua:

Téhuekau jikau am núk siika, jume pereesom;

juka kaa jiöbeka ára jita johuamta yoremem am mákkak.

⁹ Jü áman “jikau sika” ti jíame, jáchisu júntuk jiau báare? Bueituk jum mékka kóm buíau bat kóm siika ti jiau báare.

¹⁰ Huä kóm sikame éntok, İri két jikau siika, sime téhuekam béppa, simeta tápunia báreka.

¹¹ Entok Áapo két apóstolim jóiyak; huate éntok, profetam; huate éntok, evangelistam; huate éntok, pastoorim, entok jume yore majtıame,

¹² jume Cristota súaleme yúmalasi bem yötunakë béchïbo. Kaita ámeu bëyekam Diosta tékil jonake, juka Cristota takaahua jikau yöturia béchïbo,

¹³ simem itom áman yumäu tájti, jum huépülsi Diostat éehuäpo, entok jü Diosta Üusi täyahuäpo, jáchin juka yoremta yúmalasi áu jípurehui, Cristota yúmalasi yötulataka áa beu áu jípureka.

¹⁴ Katte nápat ili usim bénasi itom huériu báahuäu bíchaa náa kannake, jeka doctriinayi, jume yoremem yore bätäuta jípureka, lütüriata sime bem úttiabeyim ä huéria, jum yore náyotehuaka yore bätäuta jípureka.

¹⁵ Tëte juka lütüriata jíba boojorianake, yore nákuhamtamak ä huériaka. Simekuute yötunake, huäri kóbatau chäkari; İri Áapo Cristo.

¹⁶ Jü sime takaa náu cháaka, ótam tottëpo, nánancham emo ania, jáchin ótam náu cháka tekipanua bäre pámani, yötuhuamta mabetaka, emo nákuäpo yötuka.

Jü Cristotat bemela jíapsi

¹⁷ Íkäine két enchimmeu nooka, entokne Cristota téhuampo enchimmeu ä aahua: Katem éntok jume kaa judíom bénasi rejti báare. İmëri béja bem éäpo jíba kat báare.

¹⁸ Bem kóba súahuäpom kaa machiriak. Diosta täyahuamtahuim mékka aane, kaita bem täya béchïbo, entok námakak bem jíapsekä béchïbo.

¹⁹ İmëi béjja, juka bem jíapsi námakasi joaka naateka, jum kaa türikuuhuim emo tójjak, sime juka chicha machik jo báreka, kaa emo yüeka.

²⁰ Të Cristotat katem junëli ä täyak,

²¹ eme lütüriapo ä jíkkaij-latuko, juka Áapörík bétana yore majtıahuamta, juka lütüriata Jesústat ayukähui.

²² Juka bannaataka enchim jíapsäu éntok, emoem ä úhua, bueituk huäri ínëli jíapsihuame yorem öraata kaa tü éä bënna. İri éntok kaa türikuu joyhualataka áu bätäulataka jíapsa.

²³ Juka enchim éäu espíritupem bemelasi yáuhua.

²⁴ Dios éehuäpem bemelak emo sánkotua, Diosta lútula éä pámani, Dios éehuäpo huépülsi emo nüyeka, lütüriata huë pámani.

²⁵ Huäri béchïbo, juka aranókichiatem tójaka, lütüriata jïbem nooka, enchim bénasi yorememmaki, bueïtuk simetakate huépul takaahuapo náu joome.

²⁶ Öomtekätek junne, katem kaa türik yáa báare. Katem täata áman huéchëu tájti omti báare.

²⁷ Katem diablota enchim jiápsipo kíkkibaktua.

²⁸ Huä ékbuaïhui kaa éntok ékbuanake, ál-la tekipanuanake, tühuata mámammea joaka, jita jïpureka juka jiokot éamta aniä béchïbo.

²⁹ Kaita noki chïcha machika enchim tempo yeu huéenake, hua türika jïbba, entok huaka tüisi huéchemtem jïba téhuaanake. Bueïtuk jábetau bëyemta tühuay yötunake, entok ä jíkkajame Diosta tühua mabetnake.

³⁰ Katem juka Diosta Espíritu Santota siroktua, íayïrem sellota bénasi ä mák-ri, enchim jïnëuri taahuari béchïbo.

³¹ Juka enchim jiápsipem chibu éehuamta emo úhua, ómtiraata, kujti éehuamta, chayhuamta entok jábetat bëttesi nokhuamta, entok síme kaa tü éehuamta.

³² Ál-lem emo nákeka náu aane, emo nák jiokoleka. Jíta nat ínnëatek junne, emoem jiokore, Diosta enchim jiokorekä bénasi, Cristotat éehuäpo.

5

Machiriapo usiarim bénasem rejte

¹ Eme nákhuame Diosta usiarim, enchim Dios Áchayta bénasem emo nüye.

² Emo nákhuäpo jïbem rejte, Cristota itom nákekä bénasi. Áapo itom nákeka áu tójjak, ito béchïbo. Juka Diostau bíchaa näikiari áu óorek, entok jiokot aneka mëhuaka musäla jubasi Diostau jïkau yuumak.

³ Të jume kaa emo jubeka náu anhuame entok síme jita chïcha machira ö úttesi tomit kopteme, kaa enchim násuk téhuaapo yúmala, ál-la Diosta súaleme emo nüyë bénasi jïbba.

⁴ Juka nokta kaa náu bátasi huémata katem ä nooka, juka kaa suamsi emo nühuamta junne. Juénasi nokhuamta, katem ä nokpo yúmala; ál-lem Diosta baysahueka aane.

⁵ Bueïtukem béja íkai jüneria, jü kaa emo jubeka náu jiápsame, ö chïcha machik jiápsekame, ö úttesi tómit kopteme tattábui diosim súalhuäpo bënna. Kaita áman áttianake, jum Cristota entok Diosta reytaka am nésahuepo.

⁶ Kaabe enchim baitäunake, kia jájana nokaka, bueïtuk íäri béchïbo jü Diosta omtëhui áme béppa kóm síme, huame usiarim Diosta nésahui kaa jo báareme béppa.

⁷ Katem bem joäu ámemak jo báare.

⁸ Bueïtukem bannaataka kaa machiku rejtey; én éntokem Señorpo machiriam; machiria usiarim bénasem rejte.

⁹ Bueïtuk jü Espíritu machiriapo ímëi taakak: juka tü jíapsihumta, juka lútula huémata, entok lutüriata.

¹⁰ Juka Señorata türëhuem yúmalasi át jünéaka ä johua.

¹¹ Entok juka kaa machiku bem joähui, katem ámemak ä johua; al-lem kuttílasi ámeu nokaka yeu am buisse.

¹² Bueïtuk jü éhuil tiusi machika bem joäu katchan át nokpo yúmala.

¹³ Të sime yeu buíjhuakatek, jü machiriata béchibotaka yeu boböte, sime jita yeu buíjtaka ják ayukame. Bueítuk jü machiria sîmeta yeu buibuise.

¹⁴ Huári béchibo ínel jiaahua:

Búsäe empo kócheme,
éntoke kókkolam násuk yejte.

Huanäi Cristo enchi machirianake.

¹⁵ Át suakem ä bitcha, jáchin enchim rejtëhui, kaa huame kaa susuakame bénasi, ál-la suaka jüneame bénasi.

¹⁶ Juka tiempota ímî ayukamta katem kíal ä simtua, bueítuk jume taahuarim itom ámet jiapsähuim katim türi.

¹⁷ Katem kia rokosi emo nüye; ál-lem át suuhua, juka jita Señorta huátiähui.

¹⁸ Katem vinota jëye, áy naako báreka, bueítuk jájana anhuäu bíchaa enchim huériunake; ál-lem Diosta Espirituy tápun báreka éiya.

¹⁹ Buikim jíapsipo yeu huéeme, himnom entok salmomem náu ejtejhua. Inëlem buiika, Señorta úttileka enchim jíapsimpo.

²⁰ Jíbem sîmeku ä baysauhue juka Dios Áchayta, itom Señor Jesucristota téhuampo.

Nánabeu éehuäpem nánancha bétuk emo jîpure

²¹ Nánabeu éehuäpem nánancha bétuk emo jîpure, Diosta yörihuäpo.

²² Jume kunakame bem kunam bétukim jíapsinake, Señorta bétuk bem jiapsä bénasi.

²³ Bueítuk jü kunahuari ä jubiabeu kóba yöhue, Cristota jume Cristota sualhuäpo nau animmeu kóba yöhuetukä bénasi. Jume Cristota sualhuäpo nau anim éntok Cristota takaahua; áapo éntok ä jínëula.

²⁴ Jáchin jume Cristota sualhuäpo nau anim Cristota bétuk emo nüyë bénasi, ánëli këtchi jume kunakame bem kuna bétukim emo nünake, sîmeku.

²⁵ Kunahuarim enchim jubimem nákke, Cristota ä Cristota sualhuäpo nau anim igleesia náké bénasi. Entok ä jíapsihua áa béchibo tójjak,

²⁶ huépulta bénasi ä tahuaria báreka, yúmalasi ä basuaka, ä nokiy báampo ä báksiaka.

²⁷ Áapo áa béchibo ä bíttebo báare, juka igleesiata, sîmek béppa ujjorik, kaa chîcha maachik entok kaa choorik, huépülsi áu jîpuremta, kaa chîcha maachik.

²⁸ Júnëli këtchi jume kunahuarim bem jubiamim nákpo yúmala, bem takaahuam bem ériä bénasi. Ä jubiahua nákeme áapo két áu nákke.

²⁹ Jauhuey júne kaabe ä takaahua muksi eriaka jíapsa, ál-la ä jîbuätuanake entok ä suayanake, Cristota ä igleesiahua ä suayaka sîmeta ä máká bénasi.

³⁰ Bueítuk ä takaahuapote áamak aane, ä óta huakajmaki.

³¹ “Íäri béchibo jü yoreme ä áchayhua entok ä áyehua tö simnake. Huanäi béja ä jubiabeu ruktinake. Inëlim huépülak náu takaanake, jume guoyika.”

³² Buéresi maachi, ïri éсотaka bénasi täyahuame, të ínapo én enchimmeu ínel jiaahua, Cristo entok igleesiata bétana nokaka.

³³ Huári béchibo, hueepulayka ä jubi náknake, enchim emo ériä bénasi; jü jámut éntok ä kuna yörinake.

6

¹ Eme usiarim, Señorta nésaupo enchim áchayem nok jíkkaja, bueituk iri tua lútüria.

² Em áchay entok em áiye, Akë am yöre: “Íri kësam nésahui tühuata itou nüpame,

³ tüisi emou ä huéenakë béchïbo, éntoke büru huásuktiriam jípunake, ímï buíapo.”

⁴ Eme áchayhuarim, katem enchim üusim omtitua, ál-lem tülisi am yötura, kuttílasi ámeu nokaka, Señorta nésaupo.

⁵ Eme sáyhuaka tekipanuame ímï buíapo enchim tekodem yöreka am nok jíkkaja, chíkti enchim jíapsimmaki, Cristota nésau johuäpo bénasi.

⁶ Katem bem bíchäpo jíba emo bamijtuaka tekipanua, yoremem bíchäpo tüisi tahua báareme bénasi; të ál-la Cristota nésau joame bénasi, chíkti enchim jíapsimak Diosta huáatiäu joaka.

⁷ Al-leakem tekipanua, Señortau tekipanuamta bénasi, kaa yoremem-mehui.

⁸ Júnëaem, jü tühuata yáakame Señorta bétana béjtuatunake, jábetaka junne cháka ö búttiataka tekipanuame.

⁹ Eme éntok, tekohuarim, ánëli bénasi ámema emo huériunake, katem am guomguomtiaka am máujtuanake. Júnëaem jü Señor téhuekau káttek, bem Señor entok enchim Señor. Áapo kaabem yeu púuhua; sïmem nánancha nákke.

Espíritupo nássuahuame

¹⁰ Eme éntok, ín hermaanon, Señortamakem kutti emo buisse, ä úttiärat éaka.

¹¹ Akem ä sánkote, sïme juka áy nássua béchïbo juka Diosta yore mákähui. Huanärem kutti jáptenake, juka diablota jita bénak enchimieu huéetuay junne.

¹² Bueituk katte huakajta entok ójbota béj-reka nássua; ál-la jume diablota ángelesim ímï ániapo kaa türik jita sáhueme, úttiära jekapo rejteme, kaa machiriapo nésahueme, kaa türik joame, ángelesim juebénakari entok jikat aneme.

¹³ Huäri béchïbem ä nüye, juka áy nássua béchïbo, Diosta yore mákähui. Huanärem béja yölatata áma yeu kannake, sïmeta tüisi yáasulataka kutti jábueka.

¹⁴ Óusem jábue, jöot lútüriata súmalataka, sisïguokta jípureme yömpaka, lútula jíapsihuamta sánkoka,

¹⁵ éntokem juka bemela tü nokta bochaka kannake; jüri béja yánti jíapsihuamta huériame.

¹⁶ Juka escudota éntokem nüye, jüri jü Diosta súalhuame; huáyïrem ä tuchanake, juka táijta diablota enchimieu jímmaanakëhui.

¹⁷ Éntokem juka sisïguok möbeta kóbat enchimmet yétcha; jüri béja Diosta itom jïnëuläu nätua. Entok jume Espiritu Santota ejparam; jümëi béja jü Diosta nooki.

¹⁸ Kaa chüktekem Diostau nooka. Sïmekem áu buaana, éntokem Espiritupo áu ä nétane. Katem kópteka emo suaya. Sïme jume santom béchïbem Diostau nooka.

¹⁹ Ino béchïbo këtchi; eläposune juka tenta ín étapo bélëkisi nokta jípunake. Juka tü nokta bemelasi huémata éhuil kaa täyahuaamta am jüneetuanake, óusi éaka.

²⁰ Júkái jo béchibone ímĩ aane; téhueka bétana nokta máktaka ä jípureka ä huiutia, kareenampo pereesotaka. Diostahuem nee buania. Eläposune óusi éaka Cristota bétana noknake, huéchiapo áman jíbba.

Ä chúpëpo teboteri

²¹ Bueituk ino bétana sïmeta enchim jünerianakë béchïbo, ín joähui, júkái enchim jüneetuanake jü Tíquico, hermano tüisi nákuame entok chíkti ä jíapsimak Señorta tékilpo aneme.

²² Huäri béchibone enchimneu ä bíttuak, jáchin itom anëu enchim jünerianakë béchïbo, entok al-leaka enchim jíapsi jóotenakë béchïbo.

²³ Yánti jíapsihuame jume hermanom béchïbotunake, entok jü yore nákuame, entok jü Diosta súalhuame, Dios Áchayta bétana entok Señor Jesucristota bétana.

²⁴ Jü Diosta tü eäu sïme jume Señor Jesucristota nákem maktunake, jü yore nákuame kaa lülüteme. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Jiojtekähui jume Filipensemehui

Teboteri

¹ Pablo entok Timoteo Jesucristota nésahui joame, jume sime Jesucristota súalhuäpo nánabeu eaka jiápsame pueblo Filipopo anemmeute íkái jiojteta bíttua, jume tékil ministeriota joammehui entok diáconom.

² Diosta tühua entok yánti éehuame enchimmaktunake, Dios itom Átchay entok itom Señor Jesucristota bétana.

Pablo jume tü nokta súaleme Diostau buania

³ Diostane baysauhue, jíba enchimneu huáateka,

⁴ Diostau ín oraciompo nooka belëki joaka enchim béchïbo al-leaka,

⁵ nánancha éehuamta evangeliopo enchim jipunakëhui, bát taahuaripo naateka én tájti.

⁶ Íari bétana huitti jünéaka, hua itot juka tü tékilta naatekame kaita yeu bëaka yúmalasi ä yáanake, Jesucristota yepsäu tájti.

⁷ Lútülane enchim bétana éiya, bueitukne tüisi ín jiápsipo enchim nákke, cárcelpo káteka junne, entok yáurata bíchäpo evangeliota nok-riaka ä lütüria bootukähui. Eme simetakem ínobeu éiya, Diosta tü ehuäpo.

⁸ Bueituk Dios jüneiya, jáchin tüisi enchim simem ín nákéhui, Jesucristota tülisi enchim náké Bénasi.

⁹ Diostaune oraciompo ä nétane, chë yore nákuamta enchimmet ayunakë béchïbo, entok tüisi suamsi anhuamta, entok tüisi jita simekut jüneehuamta,

¹⁰ tüisi ára jita enchim yeu púanakë béchïbo, jiápsipo huitti éehuamta jipureka. Ínëli kaa tühuaata bétana kaabe enchim yuktianake, Jesucristota yepsayo.

¹¹ Lütüla tühuaata johuäpo kaita enchimneu bïnake, Jesucristota huämi, Diosta áy yöri béchïbo entok jum simek béppa uyorikuu Diosta áy úttil béchïbo.

Cristo jü ino béchïbo jíapsihuame

¹² Enchimne jünee íaa, hermaanom: jü huate inou sikame yún lütüriapo nee aniak, juka evangeliota juebénasi bát bíchaa huéenakë béchïbo.

¹³ Júnëli jü cárcelpo ín kátekäu, Cristota béchïbo simem bíchäpo jüneriahua, jum palaciopo, entok sime huatem bíchäpo.

¹⁴ Íari béchïbo juebena hermaanom Señorta bétana óusi éiya, cárcelpo ín káteka béchïbo. Inëlim chë úttiata joaka Diosta noki nooka, kaa májhueka.

¹⁵ Tua lütüriapo huate Cristota bétana nooka, jítat kopteka entok nok nássua báreka, të huate tü éaka.

¹⁶ Huate Cristota bétana nooka, át nok nássua báreka entok bem jiápsipo kaa huitti ä innéaka, entok bem éehuäpo kaa al-leehuamta nee jipunakë béchïbo ímí cárcelpo,

¹⁷ të jume huate yore nákuäpo ä innéaka, bueitukim jüneiya, ín pereesotukäpo juka evangeliota béchïbo nok íaahuaka ín näikiaritukähui.

¹⁸ Të, ¿jítasu áma tárühua? Kía jáchinpo junne, tü éaka entok kaa tü éaka junne, jíba Crístota bétana nokhua.

Entokne chë júne al-leenake,

Íari béchibone al-leiya.

¹⁹ Bueitukne júneiya, íari huámi súmataka júnene búttiataka tahuanake, enchim Diostau nee buaniä béchïbo entok Jesucristota espíritu nee aniä béchïbo.

²⁰ Jú ín huáatiäu entok ín boobichäu kaitapone át tiunake, ál-lane huitti éenake, jíba bénasi. Entok kétchi, Cristo úttíluhaka binná ín takaahuachi, jíapsihuäpo entok kókkohuäpo junne.

²¹ Bueituk ino béchïbo jíapsihuame jú Cristo; ín mukëpo éntokne yölataka tahuanake.

²² Të ï takaahuapo jíapsaka entok Señorta tékil béchïbo ára tekipanoätek, íkai náhuichik násukne kaita yeu púa mátkhi.

²³ Bueituk obiachisi chäka, ímï guoy huéeripo jita ín yeu púanakëhui: Senu huëpone muk péiya, áman Cristotamak an báreka, bueituk ïri ino béchïbo chë türi éiyey.

²⁴ Të enchim béchïbo chë türi ín jíapsinakëhui ímï takaahuapo.

²⁵ Íari béchibone huitti éaka júneiya, ketune enchimmak ín tahuanakëhui, enchim ania béchïbo. Bat béchïbo kat béchïbo entok chë al-lerita jípu béchïbo at eäka.

²⁶ Júchi enchimneu nee notteko enchim bit-béchïbo, bejem Cristo Jesúsachem arem al-lehuamta jípunake, ino béchïbo.

²⁷ Juka Cristota evangelio jíä páman jíbem jíapsi báreka éiya. Júneline kía enchim áman bíchak junne, entok kía mékka enchimneu aneka junne, nokta mabetak júnene enchim júneria báare, enchim óusi éähui, entok nanabeu enchim éähui, síme nánancha éaka hua Dios éehuäpo, noki yore jínëuhuamta bétana enchim tekipanuähui.

²⁸ Huame enchim béj-remem kaa májhue. Ìri seña machisi nooka bempörim emo tárulatukähui; të ket nooka enchim jínëutunake bétana. Ìri Diosta bétana huéiye.

²⁹ Bueituk eme Cristota béchïbo áy yuktiari, kaa kía enchim ä súalnakë béchïbo jíbba, ál-la két jìokot máchiraata áa béchïbo enchim bínnakë béchïbo.

³⁰ Bueitukte nánancha úttiata johua, emëe entok ínapo. Íkarem inot bil-la, éntokem ä jíkkaja ëni.

2*Jikattana entok bétuku Cristota jípuhuame*

¹ Júnentaka Cristota enchim jíapsi yéchayo, entok yore nákuäpo jíapsi jotehuamta ayuako, entok Espíritu Santopo nanabeu éehuamta, entok musäla jíapsipo náu éehuamta, entok emo nák jìokolihuamta,

² nechem al-leetua, síme al-leaka náu jíapsaka entok emo nákeka. Nanabeu ä innëaka huépulsem éiya.

³ Katem emo jítaleka entok nok nássua báreka jita jo báare; ál-lem bétuk emo jípureka huame huatem chëhuarile, enchim béppa.

⁴ Kaabe huaka áapörìk ä türëu jíba jariunake, ál-la huame huatem két türëhui.

⁵ Cristota eä benasem eebáare.

⁶ Áapo ä takahuapo Diostaka junne, kaa Diosta bénasi áu náikiak, entok kaa úttiata yáuhuak, Diostabeu áu jípunä béchïbo.

⁷ Ál-la símeta áu úhuuaaka, kía jume nésauta joame bénasi áu tahuariak, yoremem bénasi yeu tómtëka.

⁸ Júnëli yoremta bënasi áu jípureka, chë bétukun áu tahuariak, nésauta joaka ä mukëu tájti, éläposu jiokot tiusi machisi kúrusit muknakeka junne.

⁹ Júnënen béchibo Dios simem béppa ä yörinäu ä mákkak, entok téhuam ä mákkak, simem béppa yörisi maachim.

¹⁰ Íäri béchibo Jesústa téhuampo simetakam tónommia jáptinake, jume téhuekapo aneme entok buíapo aneme entok buíata bétuk aneme kétchi.

¹¹ Entok sime nokpo nokame ä jüneeriotebonake, Jesucristota yö yáataka ä Señortukähui, juka simek béppa uyyorik Dios Áchayta béchibotukähui.

Ániapo machiriame

¹² Eme ín nákéhuim, áhuem huáate: júnakoy enchimmak nee aney, juka enchimmet ín nésahuekáhuem tüisi johuay. Én éntok kaa nee enchimmak aney, jíbem juka nésauta jo báare. Juka jínëuriata enchim jípürëpem jíba aane, Diosta máuj-rimmey emo yoaka.

¹³ Bueituk Dios juka tühuata enchim áttia péetua huam ínel éehuäpo entok ä yáa báahuäpo, ä tü éä pámani.

¹⁴ Simetem johua, kaa jáleka entok kaa náu nássuaka.

¹⁵ Kaa tühuay kaabe enchim yukyuktianake; ál-lem kía Diosta üusimtaka täyana, kaa chicha machik jípureka, genteta juëna násuk junne. Ímëi násukem machiria, jume chókim ánia chukuriku machiriä bënasi.

¹⁶ Juka tü nokta áy jápsihuattem tüisi jípureka. Júnëli Crístota yepsak tüisine al-leenake, enchim béchibo, jünéaka kaa kía böot ín búitekähui, entok kaa kía kaita béchibo ín tekipanuahui.

¹⁷ In jápsi nee tárunakey junne, juka ofrendata yúmaria béchibo Diosta al-leetuahuäpo, enchim Diostat éä pámani, al-leane, entokne buéresi al-leiyya, enchimmaki.

¹⁸ Ánëli kétchi, eme al-leakem chë jüne buéresi ínomak al-leiyya.

Timoteo entok Epafrodito

¹⁹ Señor Jesústa junëli ä huáatiay, Timoteotane läuti enchimmet ino bíttua máchile enchim ä bínnakë béchibo, al-lee báreka enchim bétana jüneehuamta mabetako.

²⁰ Bueitukne kaabeta éntok jípureka ino bënasi éamta éntok tua lütüriapo enchim béchibo ä jápsipo tü éamta;

²¹ bueituk sime bempörim béchibo jíba tekipanua, të Cristo Jesústa béchibo ëe.

²² Të eme béja jüneiyya tekipanuahüpo Timoteota árahuëhui, bueituk jáchin juka áchayhuariapo usiarita ä áchaymak tékipanuä bënasi, evangeliopo, tekipanuahamta ínomak josula.

²³ Júnëline íkái áman enchimmet ino bíttua máchile, jáchin inou huéenakemta jüneriasuko.

²⁴ Entokne két Señor tat éiyya, läuti áman enchimmet ino huéé máchileka.

²⁵ Ä türihuäpo úttia, Epafroditota enchimmet ín bíttuanakëhui, juka tékilpo ín jál-läi, entok ín hermaano, entok ínomak Crístotau sontaro hueramamta; bueituk áapo inou ä núnüpa, juka enchim nooki, entok juka jita inou bëyemta.

²⁶ Bueituk áapo simem tüisi enchim bíttu péiyay, entok tüisi sirokaka kaa enchimmet yuumay, bueituk enchim ä jüneriak tíaka ä kökorë bétana.

²⁷ Lútüriapo kökoreka batte muukuk; të Dios ä nák jiokolek, entok kaa áapörík jíbba, të nee kétchi, kaa chë júne nee siroknakë béchibo ín sirokäu béppa.

²⁸ Huäri béchibone läuti áman enchimneu ä bíttuak, bueituk júchi ä bíchaka enchim al-leenakë béchibo; entokne ínëli ínapo kaa tua siroknake.

²⁹ Buére al-lerimmakem ä mabeta, sailapo bénasi Señorta bétana, éntokem jíba am éria, huame áapörík bénasi emo nüyeme.

³⁰ Bueituk batte muukuk, Cristota tékil ä joaí béchibo, ä jíapsihua jinhua machisi bat öoreka, nésauta nee joria báreka enchim kara nee yáariaihui.

3

Tékilta chúpa báreka éehuame

¹ Jü huatek béchibo, ín hermaanom, Señortachem emo al-leetua. Ino béchibo kaa obisi maachi, huaka enchimneu ín jiojtesukäu júchi ín jiojtenakëhui, bueituk iri enchim béchibo türi.

² Jume chüum bénasi emo nüyeme bétanem emo suaya. Ímëi ájaria, jume juénak joaka tekipanuame, entok jume úttiapo bicho bea punta chuktiatebome.

³ Bueituk jü jíapsipo circuncisión Cristota yáakäu, ítapote ájaria, jume espíritupo Diosta nésahui joame; entokte Cristo Jesústa itom átteak tíaka ito úttile, entokte kaa takahua bétana huémtat éiya.

⁴ Ínapo júnene két takaahuata bétana huémtat éehuamta jípure. Kaabe éntok chë ino béppa át éehuamta jípunake, juka takaahuata bétana huémata.

⁵ Yeu tómtékane guojnaiki taahuata huey circuncidarohuak. Bueitukne israeliita yoremempo joome, jü Benjamíntat yeu simlame. Hebreone, áma ín yeu tómtékä béchibo, entok hebreom ín áchayeka béchibo. Leyta bétana éntok, ínapo pariserotukay.

⁶ Inëline ín religión jíba ájariä tíaka, Cristota súaleme guok jájjasey. Juka leyta lútula huériahua páman éntok, kaabe nee ára béj-reka nookay.

⁷ Sime iri ímí jíapsaka ín kobalatukäu, éenne íkái simeta kaita béj-remta tárulataka jípure, Cristota ín nákë béchibo.

⁸ Én éntok tua lútüriapone simeta tárupo jípure, juka Cristo Jesústa bétana buéresi túlisi täyahuamta béchibo. Jü ín Señor áapörík ín nákë béchibone simeta tárula, entokne kía chúkta benasä jípure, Cristotamak ín yö bárë béchibo,

⁹ entok áamak jíapsaka an báreka, kaa huam leyta huë páman ín jíapsä béchibo, ál-la hua lútula jíapsihuame Cristota súaleka áamak nee aane béchibo. Íri éntok jü lútula Diosta éä páman jíapsihuame, Dios éehuäpo.

¹⁰ Juka Cristota íntäyanakeune huáatia, entok ä úttiära ä jíabitetuakamta ín jípunakëhui, entok ínapo ket ä innë peiya juka Cristota kokosi aú sikäpo kaa jíaleka at yeu sika bénasi, entok ä mukukäpone áa benatu péiya.

¹¹ Júnëline jamak júne két áman yebijnake, jum kókkolam násuk jíabitehuähui.

Úttiatane johua yölatata yayajammeu yébjáreka

¹² Kanne íkái simeta béja ino jájamlä tía báare, entokne kee jee yúmalasi ino jípure. Ál-lane bát bíchaa huéiye; jamak júnenä jájamnake jáni, huaka íari béchibo Cristota nee jájamekähui.

¹³ In hermaanom, ínapone kee jee ino ä jájamë tíiya; tëne huaka amáu tahualata kóptialataka huéiye, entokne úttiata johua, huaka bát bíchaa huémta jájam báreka.

¹⁴ Yöome yayajäune yebij báare, entok jume yölataka núnurimmakne Diostau yebij báare, Cristo Jesústamaki.

¹⁵ Én éntok, ítapo simetaka yúmalasi ito jípureme íkäite jíba innénake. Të jita täbuik innéatek junne, íkäi két Dios enchimieu yeu buíjnake.

¹⁶ Të íkäite éepo yúmala, entokte huam itom ä jájamlä páman jíápsipo yúmala.

¹⁷ Hermaanom, ino bénasem jíápsi báare, éntokem am bitcha, huame ínëli emo nüyeme, huaka tüisi jíápsihuatma itot enchim bíchähui.

¹⁸ Bueituk juebénakam jümü ják rejte; ímëi bétanane juebénasi enchimieu noksula. Én éntokne júchi ä nooka, ópuammaki: ímëri Cristota kúrus béj-reka jíápsa.

¹⁹ Símeta chúpëpo ímëi kaitäpo tahuariana. Juka bem buänakeu jíbam Diojrak, entokim emo buérialé, hua áy bem tiu éäibehui. Entokim hua ím buíapo ayukamtat jíba éiya.

²⁰ Të ítapo téhuekapote naciónpo näikiari, entokte téhueka bétana ä yebijnakeu boobíchaihui, juka itom jínëulata, Señor Jesucristota.

²¹ Áapo itom takaahua jiokot machik täbuiasi tahuarianake, entok áapörík takaa bėnanake, símek béppa uyyorík yúmalasi jípureka. Entok áapo áu bíchaa símeta jípureka íkäi yáanake, jü úttiärayi símek béppa ä jípurėbeyi.

4

Jíbem emo al-leetua Señortachi

¹ Íäri béchibo, hermaanom ín nákéhui, tüisi ín bít péähui, jeme ájária jume nee al-leetuame, entok yöhuäpo nee enchim jípurėhui! Én éntokem huitti át kaate, jü Señortachi, kaa kóm éaka, eme ín nákéhui.

² Evodiataune jiokot jiaahua, entok Síntiquetahui, nánancha emo ée sáhueka, Señorta bétana.

³ Ínëli kétchi, emoune két jiokot jiaahua, ín jál-lay kaa kóm éame. Ímëi jámuchimem két ania, ínomak evangeliopo tüisi tekipanuakame, Clementetamaki, entok jume huate ínomak tékilta yáakammaki. Ímëi téhuam éntok jum libro jíápsame téhuam jokäpom jiojteri.

⁴ Jíbem emo al-leetua Señortachi. Júchi éntokne ínel enchimieu jiaahua: ¡Emóem al-leetua!

⁵ Eläpo síme yoremem enchimmet jüneenake jábeta enchim nákéhui. Jü Señor abe itou yepsa.

⁶ Kaitachem jáchin éiya; ál-lem jíba símeta Diostau nooka, oraciompo. Áhuem nétane, éntokem ä baisauhue kétchi.

⁷ Huanäi Dios juka yánti éehuamta enchim miknake. Íri chë yörisi maachi, jume yoremem täyäu béppa. Huanäi iri enchim jíápsi suayanake, entok juka enchim éeri, Cristo Jesúspo.

Íachirem jíba éiya

⁸ Hermaanom, íkäi huëpo násuk éntok, íachirem éiya: síme jü tua lütüriatachi, síme jü tü batötachi, síme jü lütula kathuamtachi, síme jü chicha machik kaa jípuremtachi, síme jü tülisi huatem yöremtachi, entok

sime jü türikut ára téhuaatumtachi. Të ketune huatek Diostau bíchaa yörisi machik ayuak, entok huatek ára úttihuumta ayuak, íachirem éiya.

⁹ Huaka enchim tátäyakäu, entok enchim mabetakäu, entok enchim jikkajakäu, entok enchim bíchakäu, íkai simeta enchim ín majtiakäu, akem ä johua. Huanäi hua Dios yánti jíapsihuumta áttiakame enchimmak annake.

Filipensem Pablota aniakähui

¹⁰ Tüisine al-leiya Señortachi, enchim júchi inou huáatë béchibo, nee ania báreka. Íari bétanem kaa nee koptia, të iri enchim nee anianakeu kara yáataka tahualatukay.

¹¹ Jiokot éehuamtane kaa jípure, entokne kaa íari béchibo ínel jiaahua, bueitukne joyhuala, hua ín jípurëmak ín al-leenakëhui.

¹² Póobepo jíapsihuumtane täya, entok juebenak jípuhuamtane täya. Jítai bíchaa ín kíktenakeu júnene täya. Yúmalasi jibuähuumta entok tébaurihuumtane täya, entok yún jita jípuhuamta entok kaita jípuhuamta junne.

¹³ Simekune áma yuuma, Cristota úttiärayi.

¹⁴ Të jíbem tüisi ayka, ínomak ä innëaka huaka jiokot anhuamta entok nechem aniak.

¹⁵ Eme pueblo Filipopo joomen kéchem jüneiya, juka evangeliota enchimmeu nokhuakapo naateka, buiarä Macedoniapo nee yeu siiko, jume Cristota súalhuäpo náu aanim kaabe nee aniak, jita yore mákhuäpo entok jita mabet-huäpo, ál-la eme jíbba.

¹⁶ Bueitukem pueblo Tesalónicau júne inou ä bíttuak, senu huëpo entok guosa huëpo, juka inou bëyemta.

¹⁷ Tëne kaa jita ín miknäu jaria; ál-lane tühuata johuäpo tüisi enchim tahanakë béchibo Diosta bíchäpo.

¹⁸ Bueituk simetane mabet-la, entok chë ín mabet éäu béppa yúmalasi. Epafroditotamak enchim inou bíttuakäune jípure, huaka inou bëyëu béppa, juka enchim inou bíttuakäu musäla juubak bénasi, entok juka altarpo Diostau bíchaa näikiata; íkari Dios musäla machisi ä türe.

¹⁹ Én éntok ín Dios simeta enchimmeu bëyemta enchim máknake, huaka yúmalasi yún jita ä jípure pámani, simek béppa uyoriku, Cristo Jesústa huämi.

²⁰ ¡Dios itom Átchay, jü simek béppa ujoori áa béchibotunake, jíbapo béchibo! Júnentunake.

Ä chúpëpo teboteri

²¹ Nechem am tebotuä tíiya, sime jume Cristo Jesústa súalhuäpo náu aanim. Jume hermaanom ínomak aneme éntok enchim tebotua.

²² Sime jume Jesústa bem súalë béchibo santom enchim tebotua, entok chë junne, jume rey César emperadorta jóapo joomem.

²³ Itom Señor Jesucristota tü eäu enchimmaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Jiojtekähui Jume Colosensemehui

Teboterim

¹ Ínapo, Pablo, Diosta éäpo, Jesucristota apóstol. Entok jü hermaano Timoteo,

² jume santosi jiápsame, Jesucristota súalhuäpo náu aanim Dios éehuamta huitti huériame ímëi pueblo Colosaspo jomemmehui. Diosta tü eähui entok yánti éehuame enchimmaktunake Dios itom Átchay entok Señor Jesucristota bétana.

Pablo oraciompo Diosta baysauhue

³ Jíbate oraciompo Diostau nooka enchim béchïbo, entokte Diosta baysauhue, juka itom Señor Jesucristota Átchay.

⁴ Enchim bétanate ä jíkkaj-la juka Jesucristotat enchim éähui, entok sïmem Cristota súaleme enchim nákéhui,

⁵ íäri béchïbo, jü boobit-huame enchim béchïbo téhuekapo ëeriari. Íkarem béja jíkkaj-la, juka tua lütüria nokta, evangeliopo huémta.

⁶ Bueítuk ínëli enchimmeu yepsak, jume sïmem ániat jiápsammeu bënasi, entok enchimmet yótuka taaka huäri taahuarit enchim ä jíkkajaka ä täyak naateka entok ïri Diosta tühua tua ä lütüriatukähui.

⁷ Íkäi enchim majtiak, jü Epafras tüisi nákuame. Áapo ito bënasi Jesucristota bétuk áu nüye, tua Jesucristota béchïbo tekípanua, entok enchim béchïbo ím aane, itom aniaka.

⁸ Áapo enchim bétana itom ä téjhuak, huaka yore nákuamta Espiritu Santopo enchim jípurëhui.

⁹ Kíalïku ítapo kétchi, huäri taahuarit ä jíkkajaka naateka, katte yáateka enchim béchïbo oraciompo Diostau nooka, entokte áapörík éäu jüneriahuamta aahua, simek täyahuäpo entok kóba suahuäpo espíritupo.

¹⁰ Huanärem Señorta éäpo emo núnake, simekuu ä al-leetuaka, tékilta türík joaka; entok Diosta täyahuäpëm yótusakanake.

¹¹ Diosta úttiäräpëm jimyorenake, jum Diosta buére úttiäräpo simek béppa ujjorikuu, simekuu yánti éaka bínhua jíapsihuäpo.

¹² Al-leakem Dios Áchayta baysauhue, huéchiapo itom ä yáakä béchïbo, juka herenciata ámemak itom jípurëpo, jume Cristota súaleme machiriapo anemmaki.

¹³ Áapo juka kaa machiku nésahuemta anëpo itom yeu huíkkëk, entok ä Üsìhua yore nákuäpo reytaka nésahueu itom tójjak.

¹⁴ Áapo ä jíapsi nénkaka ä ójboy itom jínëuk, entok ínëli Dios bejrìpo itom jíokorek.

Diostamakte al-leehuamta jípure, Cristota mukukä béchïbo

¹⁵ Dios kara bít-huame áu bít íaaka, ä Üsìbet itou áu yeu machiriak. Áapo ä Üsìhua sime jü én ayukamta béppa bat huéiye.

¹⁶ Jesucristota huam Dios sïmeta yáuhuak, téhuekapo ayukamta entok ímï buíapo ayukamta, bít-huamta entok kaa bít-huamta, rey nésauta jípuhuäpo, entok ániata sayhuäpo, entok yäura úttiata jípureme espirítupo. Sime ïri yáahuak, áapörík béchïbo entok áa béchïbo.

¹⁷ Kaita kee ayuak, áapo béja aaney, entok áapörík béchïbo síme tüisi huéiye.

¹⁸ Áapo jü takaahuata kóbba; ïri éntok jume Cristota sualuäpo nau animme. Áapo jü naatëpo huéeme, jü kókkolam násuk bat jábitekame, bueïtuk símekuu juka bat huéerita ä jípunakë béchïbo.

¹⁹ Bueïtuk jü Áchayhuari ínëli ä türek, síme úttiäraata áapörícut ayunakë béchïbo.

²⁰ Áapörík huämi, símeta jak ayukamta áamak áahuä tüte äaak, huaka téhuekapo ayukamta entok huaka ím ániapo ayukamta junne. Júnëli yánti jípsihuamta yáuhuak, ä ójbohua kúrusit ä guötiakä béchïbo.

²¹ Eme kétchi bannaataka Diostahuem mekka aaney éntokem ä béj-reka kaatey enchim éerimpo, kaa tühuata joaka. Én éntok Cristo enchim áamak tütela,

²² ä takaahuapo ä mukukä béchïbo, santosi Diostau bíchaa enchim jípu báreka, entok chïcha machikuu kaa náikiahuaka áapörík anëpo,

²³ lütüriapo eme Dios éehuäpo át nahuaka jíba anëteko, juka evangeel-iopo itom boobichäu jíkkajaka kaa emo rabiktiaka, huaka tühuata enchim béchïbo náikiata enchim boobichäu kaa tójaka. ïri éntok síme ániat téhuekata bétuk nokhuak. Ínapo Pablo íkäi ministerio tékilta béchïbone yári.

Pablo kaa judíommeu bíttuari

²⁴ Énne al-leiya, jìokot máchiraata bíchaka enchim béchïbo, bueïtukne ínëline Cristotamak ä innëa juka jìokot anhuamta, ä takaahua béchïbo. ïri takaahua éntok jume Cristota sualuäpo nau anim.

²⁵ Íäri béchïbone ministerio tékilta mák-ri, Diosta ä huátiä pámani. Íkäine mákhuak enchim béchïbo, kaita yeu bëaka, juka Diosta noki ín noknakë béchïbo,

²⁶ jü éсотaka yún huásu-huásuktiapo kaabetau yeu machiriatukaïhui. Të éni jume Cristota súalhuäpo náu animmeu yeu machiriahuak.

²⁷ Bempörim Dios am júneria äak, huaka ríkoapo símek béppa ujyoorik, síme jü kaa judíom béchïbo éсотukahui. ïri éntok jü Cristo jíápsipo enchimmak aneme, jü símek béppa ujoyrika boobit-huame.

²⁸ Ítapo Cristota bétana nooka. Símemte téjhua, kuttílasi ámeu nokaka, entokte am majtia, símek tüisi jita täyahuäpo, jume síme yoremem yúmalasi emo jípureme täya äaaka, Cristo Jesússta huämi.

²⁹ Juäri béchïbone két tekipanua, ä úttiäraapo úttiata joaka. ïri úttiära éntok inot aneka tekipanua.

2

¹ Bueïtukne enchim júnee äaa, juka obiachisi ín tekipanoäpo enchim béchïbo, entok jume pueblo Laodiceapo joomem entok síme huame kaa nee pújba täyame béchïbo.

² Júnëline aane, enchim jíápsim jíápsi jóotenakë béchïbo, náu lópola emo nákhuäpo, juka ríkoapo yúmalasi át júneehuamta jájamhuäu tájti, juka éсota Dios Áchayta entok Cristota bétana huémта täyahuäpo.

³ Áapörícut éсотaka ayka, síme jü ríkorasi jita täyahuame entok jítat júneehuame.

⁴ Íkäine enchimmeu nooka, kaa jábeta enchim báitäunake béchïbo, jü noki súal máchisi nokhuamtayi.

⁵ Kanne takaahuapo enchimmak ane jiöbe, të ín espíritu enchimmak aane, entokne al-leaka ä bitcha, huaka tülisi náu enchim tekipanoähui, entok Cristotat huitti enchim éähui.

⁶ Jáchin juka Señor Jesucristota enchim mabetakä bénasi, alë bénasem jíba áamak rejtipo yúmala,

⁷ enchim jíapsi áapörikut kom mékka át nahuatualataka, entok nát béppa át yötuahuäpo, entok át éehuamta huitti jípureka, junëli enchim majtياهوakapo bénasi, juebénasi ä baysayhuäpo.

Cristotat yúmalasi jíapsihuame

⁸ Áachem suaka ä bitcha; kaabe enchim bäitäunake, huaka ímí ániat täyahuamta kaita béj-répo huämi, jume yoremem ä boojoria pámani, entok jume ániat jíapsame ä joä pámani, të kaa Cristota huämi.

⁹ Bueituk Áapörikut ä takaahuapo aane, jü yúmalasi ä Diostukähui.

¹⁰ Eme éntok Áapörikut yúmalasi emo jípуре. Áapo éntok jume buere yäura nésauta jípурeme béppa kobanaro.

¹¹ Eme éntok Áapörük enchimmet anë béchibo circuncisióntem mabetak. İri circuncisión kaa mámammey yáaritaka juka kaa türük takahuapo enchim úhuak. İ circuncisión éntok Cristota bétana huéiye.

¹² Enchim batöhuakapem Cristotamak mäahuak, éntokem ínëli ket áamak jíabitek, Dios éehuamta útteärä béchibo, kókkolam násuk ä jíabitetuak.

¹³ Jum kaa türükuu entok circuncisiónta kaa jípureka enchim kókkolatuk junne, áamak enchim jíapsituak, juka síme kaa türük enchim yári jiockoreka.

¹⁴ Entok juka ley nésau jiojteta itom béj-reka huémta kaitäpo tahuariak. İri jiojteri éntok itom béj-reka jiojtetaka böckay. Të ínëli jum násuk ä órekaipo ä úhuateboka kúrusit ä popontebok.

¹⁵ Bueituk Áapo símem buere yäurata jípурeme ám úuhuaka, símem bíchäpo yeu am tójaka am bíttebok. Huanäi kúrusit áme béppa yöok.

Téhuekapo ayukamta jaria

¹⁶ Enchim jíbuähuäpo, kaabe bettesi enchimmet noknake, jita jíhuäpo, pajko taahuarim bétana, mecha bemela pajkom bétana, entok jimyore taahuarim pajkoriahua bétana.

¹⁷ Síme İri yebijnakeme jékkaata bënna; të jü tua lutüria Cristotat aayuk.

¹⁸ Kaabe enchim ä úhuaanake, juka enchim kobari, bueituk huate aane, Diosta bétuk emo jíapsä tíame, entok ángelesim yöreme. Tenkupom jita emo bíchak tíaka emo buerialihuäpo emo jikau cháalataka bem éäpom kaa türük jíba jo báare.

¹⁹ Katim nésahuemta kóba éäpáman kaate, İri entok Cristo. İri juka síme takahuata úttiatuame, tónoampo entok táttempo náhuä cháasime. Huanäi ínëli yötu, Diosta éäpámani.

²⁰ Eme béja Cristotamak kókkolatukätek, jume ániat jíapsammak kaa kateka, çatchiaka júntukem jume ániat jíapsame bénasi juka huatem nésahueu joaka aane,

²¹ jum ínëli huëpo: “Katë jita johua, júkärë kaa buäye, éntoke kaitat mámma”?

²² Jü ínëli huéeme kia yore majtياهوame, entok yorem nésauri páman huéiye; İri síme éntok, ä johuäpo lülüte.

²³ Jü ínëli huéeme lütüriapo tüisi huém ténna, jita täyahuäpo emo náu tóijhuaka ä yörihuäpo, Diosta bétuk emo jípureka entok bem takaata

úttiapo jita jotuaka. Të ìri sìme kaita béchïbo türi, juka takaata kaa türik jo bárëu béppa.

3

¹ Eme Cristotamak jíabitelatukätek, juka jikat ayukamtem jaria, Cristota kátekäpo, Diosta báta bétana.

² Juka téhuekapo ayukamtem bík báreka éiya, të kaa juka buíapo ayukamta.

³ Bueitukem kókkolataka, jü enchim jíapsi Cristotamak éson, Diostachi.

⁴ Cristo áapo jü enchim jíapsi. Júnakoy äbo ä yepsäpo, eme két áamak katekem bínna, jum símek béppa ujjoriku.

Bannaataka entok jü én bemela jíapsihuame

⁵ Juka kaa türik ímï buíapo enchimmet ayukamtem muktua: kaa emo jubeka náu jíapsihuamta, chïcha maachik, kaa náksi kaa türik ukulhuamta, kaa türik huáatihumta, entok juka kaa huéeläpo jita áttia péehuamta; ìri kaa diostaka junne Diosta bénasi yörihua.

⁶ Íäri béchïbo jü Diosta omtëu béttesi ámet chúpiseka huéiye, jume kaa ä néshui jo báareme usiarimmechi.

⁷ Emem ket íkái joaka rejtey, bannaataka ínëli jíapsaka.

⁸ Të ëni eme kétchi, íkái símetem tójja: juka jüenaraata entok náu omtihuamta, entok kaa türik jíba éehuamta, juka béttek nokhuamta, juka jüena nokta enchim tempo yeu huémta.

⁹ Katem emo baítattähua; bueitukem juka bannaataka jáchin enchim jíapsäuhuem béja tój-la.

¹⁰ Én éntokem bemelasi enchim jíapsi yáuhua. Íri ä yáakamta béna báreka, bemelasi áu josime, yúmalasi ä täyahuamta ä jajamëu tájti.

¹¹ Ímïri kaabe griego entok judío junne, circuncisiónta yáariarim entok kaa yáariarime, jü sékana joome entok ímï joome, nénkitaka tekipanuame entok kaa nénkiri; të Cristo áapo jü sìme, entok símekuchi.

¹² Diosta enchim yeu púalä pámanem emo nüye, Cristotamak huépülsi jíapsaka emo nákhüäpo, túlisi enchim jíapsipo emo nákeka, kaa emo ámpoleka emo ériaka, kaa emo chëhualihuäpo, suamsi emo nühuäpo entok yánti jíapsihuäpo.

¹³ Yántem náu éaka jíapsa, emo jiokoreka; të senu jábetat jita innëateko, ä jiokorinake. Jáchin juka Cristota enchim jiokorekä bénasi, emem két ínëli ä yáuhua.

¹⁴ Entok íkái símek béppa, juka emo nákhumtem náu jípure; bueituk ìri yúmalasi yore náu antua.

¹⁵ Jü Diosta bétana yánti éehuame enchim jíapsipo nésaunake, bueitukem íäri béchïbo ínëli huépul takahuapo jíba náu núhuri. Éntokem ä baisahue.

¹⁶ Jü Cristota nooki juebénaka enchimmet annake, enchim majtiaka, entok jita täyahuäpo kutti náu nokaka. Túhuäpem enchim jíapsipo buiika, Señorta béchïbo: salmom, entok himnom, entok espíritupo buiikim.

¹⁷ Bueituk símeta enchim joähui, nokaka entok ä joaka junne, símetem Señor Jesústa téhuampo ä johua, Dios Áchayta baisahueka, Áapörík huämi.

Jáchin bemelasi jíapsihuame

¹⁸ Eme kunakame, enchim kunam bétukem emo nüye, Cristota súalhuä pámani.

¹⁹ Eme jubekame, enchim jubimem nákke, kaa béttesi juënak ámeu joaka.

²⁰ Eme usiarim, enchim áchayimem símeku nésauta joria, bueituk íkãri jü Señor ä türe.

²¹ Eme áchayhuarim, katem enchim üusim omtitua, kaa kom am éenakë béchïbo.

²² Eme sáyhuame, ímï buíapo enchim tekodem símeku nésauta joria, të kaa yoremta al-leetua béchïbo enchim am bitchay jïbba, ál-la chíkti enchim jíapsimaki, Diosta yöreka.

²³ Bueituk símeta enchim joáhuem, át jíápseka ä johua, Señorta béchïbo ä joam ténasi, të kaa yoremem béchïbo,

²⁴ jünéaka Señorta bétana herenciata enchim mabetnakëhui; bueituk eme Cristota tékilttem johua.

²⁵ Bueituk jábe juka lútula huémta kaa yáakátek, huári bétana bétte noki át chúpnaek; bueituk Diosta béchïbo kaabe tábuik béppa chë ériahua.

4

¹ Emëe tekorem, juka lútula entok yúmalasi huémtem yáuhua, jume enchim nésauta joriammehui, jünéaka ket téhuekapo enchim ä jípurëhui, juka enchim sáhuemta.

² Jíbem oraciónta johua, kaa jápteka, éntokem kaa koptel-lataka, áma Diosta baisahueka.

³ Éntokem jíba ito béchïbo oraciónta johua, bueituk jü Señor puer-tam itom étaפוריאנה, ä noki itom noknakë béchïbo. Huanäine ä jünerializebonake, juka Cristota bétana ésota. Íãri béchïbone pereesotaka

⁴ ä jünerializebonake, jum jáchin huitti ín nokäpo.

⁵ Katem tiempota kia simtuaka, jume Cristota kaa súaleme bíchäpo tüisem suamsi emo nüye.

⁶ Jü enchim nokäu huéchiapo huéenake, kiasi onakamta bënasi, bueitukem ínëli jüneenake, jume huatem jáchin enchim yómmianakëhui.

Jü chúpëpo teboteri

⁷ Juka símek ino bétana huémta Tíquico enchim ä téjhuaanake. Íri hermaano itom náckehui Señorta tékilpo nä jálaek, entok huitti ministerio tékilta johua.

⁸ Íãri béchïbone áapörík enchimmeu bíttuak, bueituk juka jáchin itou huémta enchim jünerializebonake, yánti jíapsihuamta enchim máknake.

⁹ Jü Onésimo két áamak huéiye, jü huitti Cristota súaleka tüisi itom náckehui, jü enchimmak huéri. Juka ímï símeta jáchin huémta bempom enchim ä ettejhuarianake.

¹⁰ Jü Aristarco, jü ínomak pereeso, enchimmeu tebote, entok Marcos Bernabéta asohuara. Marcosta bétanem nokta mabet-la, bueituk enchimmeu ä yepsakem tüisi ä mabeta.

¹¹ Entok Jesús Jústto ti téhuakame ket enchimmeu tebote. Ímëi jíbamme jume judíom Cristota súaleme. Ímëri Dios rey nésau tékilta huëpom nee ania, entokim jíapsi jóotehuamta nee mákka.

¹² Epafras enchimmeu tebote, jü enchimmak huéri. Áapo Cristota teekok, entok jíba kaa chúkteka oraciónta enchim béchïbo johua, bueituk kutti enchim jápnakë béchïbo yúmalasi entok kaita enchimmeu bëyeka Diosta huáatiäu enchim jípunakë béchïbo.

¹³ Bueituk ínapone ä jüneria jáchin enchim béchïbo jíba tüisi tü éerita ä jípurëhui, entok jume pueblo Laodiceapo jóakame béchïbo, entok pueblo Hierápolispo joomem béchïbo.

¹⁴ Jü Lucas mériko nákuame enchimneu tebote, entok Demas.

¹⁵ Jume Laodiceapo jóakammeute tebote, Nínfasta, entok jume Cristota sualuäpo nau anim ä jóapo náu yayajame.

¹⁶ Bueituk íkäi cartata enchimneu noksuak, jume Cristota súaleme Laodiceapo jommehuem ket ä noktebo. Juka cartata bempörimmeu bíttuata, emem ket ä nooka.

¹⁷ Jü Arquipotahuem ínel jiaahua: “Juka ministerio tékilta Señorta bétana em mabetakäu, Akë ä yáaka ä chúppa.”

¹⁸ Ínapo Pablo; ïri teboteri ín mámammey jiojtetaka huéiye. In pereesotukähuem huáate. Jü Diosta tühua enchimmaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Bát Huëpo Jiojtekähui Tesalonicensemehui

Tebóteri

¹ Ínapo, Pablo, Silvano, éntok Timoteo, huame hermanom Tesalónica pueblopo jomemmeute tebote Cristota sualuäpo nau animmehui huame yüu tütti Dios Áchaytat anhuäpo éntok Señor Jesucristotamak. Tühuata éntok yanti jíapsihuame Dios Áchayta bétana éntok itom Señor Jesucristota bétana enchim béchibotunake.

Tesalónicapo joome ejemplom

² Jíbate Diostau enchim buania, ä baisahueka, chíkti itom Diostau buaná beléki enchimmeu huáateka,

³ jíba áu huáateka Dios itom Áchay bíchäpo hua enchim ä súaleka enchim joäubehui, entok hua yore nákuhaka enchim joäubehui, entok két jíba bénasi juka itom Señor Jesucristota enchim boobíchá bétana.

⁴ Bueitukte jüneiya, hermaanom, Diosta nákehüim, entok enchim yeu púatukähui,

⁵ bueituk jü tü nooki Diosta bétana huéeme itom nok-ri kaa kía nokpo jíba enchimmeu yuumak, két útteata jípureka, entok Espíritu Santota éäpo, entok tua lütüriapo, bueituk eme tüisi jüneiya jáchisute ito ujüuk enchim násuku, itom enchim náké béchibo.

⁶ Eme éntok két itom ito nükä bénasi emo ujüuk, entok Áapo Señorta bénasi, huaka tü nokta buéresi jiokot máchiraata násuk mabetaka, jü Espíritu Santota bétana al-leehuamta jípureka.

⁷ Júnéli eme két ejemplomtaka taahuak, síme huame Macedoniapo entok Acaya buiärapo joomem béchibo, két ä súalekame.

⁸ Bueituk enchimmet yeu simlataka chíbejtíla jü Señorta nooki, kaa Macedoniapo entok Acayapo jíbba, entok két kía ják júne chíbejtíla, hua Diosta enchim súaléhui. Júnéli kaa tua úttea huári bétana itom noknaké béchibo,

⁹ bueituk bempo júne ä nooka, jáchin enchim itom mabetakähui, éntok jáchin huaka yorem mámammey yáata ä yöreka enchim ä tójaka Diostau bíchaa enchim jíapsi kúaktekähui, huaka tua lütüriapo Dios jíápsamta yöri báreka,

¹⁰ entok kétchi, téhueka bétana ä Üusihua boobit báreka, huaka kókkolam násuk ä jíabitetuakähui, hua Jesús, itom jínëume, hua bétte nokta itot chúpata äbo huémta bétana.

2

Tesalónicapo Pablota tékkil

¹ Bueituk eme jüneiya, hermaanom, hua itom enchimmeu äbo nóitekähui kaa kía kaitapo siika.

² Bannaatakate jiokot ansuk, entok pueblo Filiipopom két itom naa huíksuk. Eme júne jüneiya, të Dios óusi éehuamta itom mákkak, juka tü nokta Diosta bétana huémta enchimmeu itom noknaké béchibo, juebenam kaa ä türeme násuk junne.

³ Bueituk hua itom enchimmeu kutti nokakäu kaa jíop-riapo yeu simla; kaa juëna éehuamta huéria, entokte kaabeta áy báitattähua.

⁴ Bueituk Dios jünéaka itom yeu púuhuak, íkái tü nokta Diosta bétana huémta itom mámpo ä tóijnaké béchibo; entok junélite ä nooka, kaa kía yoremem jíba al-leetua báreka, ál-la huitti Diosta itom jíapsi jüneriamta.

⁵ Bueitukte jauhuey júne kaa yoremem al-leetua béchibo nooka; eme júne jüneiya. Entok katte yún tómita jípu péaka jíapsa; Dios Áapo jüneiya.

⁶ Entokte kaa huaka yoremem itom úttlnakeu jaria, enchim bétana junne, éntok kía huatem bétana junne; enchim bétana ál-late jita mabetpo yúmala jiöbe, Cristota itom äbo bíttualä béchibo.

⁷ Ál-late kaa béttek jíapsita enchimneu bíchaa jípurek; jáchin hua áyehuari ä asoamneu bíchaa kaa béttek jíapsita jípunake, alé bénasi két ítapo.

⁸ Tüsite enchim éria; katte juka tü nokta Diosta bétana huémta jíba enchim mámpo yécha péiya. Kíate itom jíapsi júne nénki éiyey, enchim béchibo, bueitukte úttesi enchim nákke.

⁹ Eme béja ä jüneria, hermaanom, itom tékkil entok itom lottëhui, jáchin machisite tekípanuak, taahuarit entok tukaarit naa búrujti, kaa kía enchim béchibo tékiltu báreka. Jíbate juka tü nokta Diosta bétana huémta enchimneu nookak.

¹⁰ Eme jüneiya, entok Dios junne, jáchin machisi tülisi entok lütüriata hué pámani entok kaa juénasi machisite ito nuka enchimmaki, Jesucristota súalemmaki.

¹¹ Éntokem kéchá jüneria, jáchisu hua áchaihuari ä usimneu noknake tüsi am jíapsinaké béchibo, alé bénasi ítapo ket enchimneu nooka, hueuhuëpulamnehui,

¹² entokte enchim nok téjhuay, Diosta usiälam bénasi enchim emo ujúnake tíaka. Huä enchim núnuame ä anëpo enchim an íaa, huaka lóoriata enchim jípu íaaka.

¹³ Íari béchibote jíba Diosta baisauhue, huaka Diosta noki itot jíkkajaka enchim ä mabetakä béchibo, kaa kía yoremem noki bénasi ä ériaka, ál-la lütüriapo Diosta noki bénasi. Huä noki éntok enchimmet jíapsa, síme ä súalemmehi.

¹⁴ Eme hermaanom, Cristo Jesússta súaleme, Cristopo Diosta yoremraa huame Judea buiärapo aneme bénasem tahuala; bueituk eme két huame enchimmak joomem bétana jiokot máchiraata bitchak, bempörim két huame judíom bétana ámeu sikä bénasi.

¹⁵ Huame itom Señor Jesússta mäakame éntok huame bem profeetam junne, itom éntokim áma yeu béebak. Entokim Diosta kaa al-leetua, entokim síme yäuraata bėj-reka kaate,

¹⁶ jume gentílimneu itom noknakeu itom táktiriaka kaa am jínëutunaké béchibo. Júnëli bempo jíba hua bem juëna yáari jikau yúmala. Júnëli béchibo Diosta ómtira tüsi ámeu kóm yuumak.

Jü Pablo hermanomneu mékka aane

¹⁷ Të ítapo, hermaanom, chúbala kaa jaiki taahuarimpote enchimneu mékka aneka itom pusimnea kaa enchim bitcha, të ál-la itom jíapsi enchimmak ane jiöbe, jíbate chë júne enchim pújba bít péiya.

¹⁸ Kíalíkute áman enchimneu kat báarey jiöbe, ínapo Pablo, kía ínapola junne, kaa séjtuli entok kaa guoosa, ál-la juebénasi; të jü Satanás itom ä táktiriak.

¹⁹ Bueituk, ¿jábeta béchibosute ä boobíchaihui, huaka tühuata, huaka al-leehuamta, entok huaka itom béjtuanähui, Jesucristota yepsayo, ä bíchäpo itom aneyo? ¿Jachu kaa emëe?

²⁰ Eme ámëria jume tüisi itom al-leetuanakeme.

3

¹ Júnen béchibote kaa al-leaka náu ettejoak. Huanäite ítapola pueblo Atenaspo taahuak.

² Timoteo itom hermaanote enchimneu bíttuak. Áapo két Diosta tékil johua, entok tü nokta Cristota bétana huémta itomak tekipanua. Áapo enchimneu nokaka útteata enchim máknake, jíba huitti enchim ä súalnakë béchibo,

³ kaabeta kóm éenakë béchibo juka jiokot máchiraata ámeu huéy junne. Bueituk eme júne júneiya íari béchibo itom ím anëhui.

⁴ Bueituk ket enchimnak anekate enchim téjhuak, jiokot máchiraata itom bínnakëhui, entok enchim ä júneriapo bënasi.

⁵ Huäri béchibone kaa át al-leaka senuk enchimneu jaasek, júnee báreka jíba enchim ä súalë bétana, kolopti júne jú diablo enchim bätäunake. Huanäi éntok jú itom tékkil kaitäpo tahuanake.

⁶ Të jú Timoteo enchimneu nóiteka júchi itou nóttek. Huanäi tü nokta itou nüpak enchim ä súalë bétana, entok emo nákhüäpo bétana, entok jíba enchim itou huáatëhui itom bí péaka, itom enchim bí péä bënasi.

⁷ Júnen béchibo, hermaanom, itom jiokot éäpo, entok jiokot máchiraata itou huëpo junne, itomem jíapsi yétchak, hua enchim ketune ä súalë béchibo.

⁸ Bueituk én ál-la jíapsi itot aayuk, jíba Señortat enchim éä béchibo.

⁹ Íari béchibo, ¿jáchisute kaa Diosta baisaupo yúmala enchim béchibo, simeta huaka al-leehuamta itom mabetakä béchibo Diosta bíchäpo?

¹⁰ Juebénasite Diostau buaana, tukaarit entok taahuarit naa búrujti enchim pújba bit báreka, entok enchim ä súalë násuku, juka enchimneu bëyemta yúmaria báreka.

¹¹ Të Áapo jú itom Dios Átchay, entok itom Señor Jesucristo, enchimneu itom huérianake.

¹² Entok jú Señor chë júne enchim emo náktuanake, simem náuhui itom enchim náké bënasi.

¹³ Jume enchim jíapsim huitti tútti yéchatunake; kaita juënak jita áme bétana nok máchik jípunake, Diosta béchibo yeu púarimtaka, Dios Áchayta bíchäpo, itom Señor Jesucristota yepsayo sime jume Diosta yeu púarimmaki.

4

Diosta bíchäpo jáchin jíapsihuame

¹ Júnen béchibo, hermaanom, enchimneute jiokot jiaahua, entokte enchimneu nooka, itom Señor Jesústa téhuampo, jáchin itou enchim ä tátäyakä bënasi, jáchin enchim emo nünnakëhui, Diosta al-léetuä béchibo, nat taahuarit chëhuasu.

² Bueitukem béja ä täyala, jáchisute enchim majtiak, itom Señor Jesústa téhuampo;

³ bueituk jú Diosta éähui íri ájária enchim tü yóremtü íaa, tattäbui jáamuchim kaa enchim jípu íaa,

⁴ huëpulaim enchim jub íaa, tü jíapsita nau jípureka éntok emo yöreka,

⁵ kaa kía kaa huéeläpo nát joyhuakari, huame kaa judíom kaa Diosta täyame bénasi.

⁶ Kaabe jü ä hermaanobeu juénak yáanake, ä báitáhuaka, ínèl huèpo, bueítuk jü Señor sìmèta íkái jujut-rianake, bannaataka enchimmeu itom ä nokakä bénasi.

⁷ Bueítuk Dios kaa hua kaa türík béchïbo itom núnula, ál-la hua tü jíapsita náu jípu béchïbo.

⁸ Júnentuk jábe junne íkái jíkkajaka ä omoutekame kaa yoremta néshui omoute, ál-la Diosta néshui. Dios éntok itom ä mák-la, juka Espíritu Santota.

⁹ Tè hua náu animtaka emo nákhuahta bétana kaa tua úttea enchimmeu ín jïojtenakèhui, bueítuk eme béja Diosta bétana ä täyasula, enchim emo náknakèhui.

¹⁰ Éntokem béja am nákeka am bitcha, sime jume Macedoonia buiärapo aneme. Tète jíba enchimmeu nooka, hermaanom, nát taahuarimmet chèhuasu enchim emo náknakè béchïbo.

¹¹ Yánti jíapsekem aane, jíba enchim tékilpo aneka, enchim mámammea tekipanauaka, itom enchim sáhuekäpo bénasi,

¹² tüisi enchim kannakè béchïbo, huame kee jee enchim beu éame násuku, entok enchim huáatiäu enchim jípunakè béchïbo.

Señorta júchi yebijnakèhui

¹³ Hermaanom, jume kókkolam bétanate két enchim ä jüneria íaa, kaa enchim siroknakè béchïbo, huame kaita Diosta bétana boobíchaihuime bénasi.

¹⁴ Bueítukte juka Jesucristota mukuka entok júchá jíabitekäu súalèteko, kètte jüneyia jume Jesucristota mabel-lataka kókkokame juka Diosta am jíabitetuaka Jesústamak am nüpanakèhui.

¹⁵ Júnèn béchïbote enchimmeu ä nooka, íkári Señorta nooki: Ítapo ketune jíapsame Señorta yebijnakeu tájti jíapsinakeme, katte ámeplat kannake, huame bát kókkokammepachi.

¹⁶ Bueítuk Áapo jü Señor ä jáhuiayi néshueka, entok hua Diosta arcángel néshuèmta jáhuimaki, entok hua Diosta trompeeta jáhuimak kóm huéénake, téhueka bétana. Huanäi huame Crístota mabel-lataka kókkokame bát jíabitenake.

¹⁷ Huanäi ítapo jume jíapsame, kee kókkoka áu yúmakame, tóboktiatunake, bempörimmak náuhui jume namupo, juka Señorta mabet béchïbo, jikat jekapo. Júnélite béja jíba áamak annake Señortamaki.

¹⁸ Íari nokiyem emo óusi éetua, sime náuhui.

5

¹ Tè jume taahuarim bétana íkái ámet ayunakèhui, kaa tua úttea enchimmeu ín ä jïojtenakèhui, hermaanom.

² Bueítuk eme tüisi jüneyia, juka taahuarita Señorta át yebijnakèhui, lak-ronta tukaapo éhuil ják yepsä bénasi.

³ “Yánti éehuaka, kaita máijhuame”, ti jíayhua násuk, sejchúkti buíata áu yoyoä bénasi chíbela huátteme ámeu yúmanake, jume huantiriam hua jámut asoa báaremtau yumä bénasi; júlébénasim kaibu ára emo jínëuka tahuanake.

⁴ Tè eme, hermaanom, katem kaa machikuu aane, huákái taahuata éhuil enchim jaatianakè béchïbo, lak-ronta bénasi.

⁵ Bueítuk sime eme machiria entok taahuari usiarim. Tukaapo entok kaa machikuu, katte áma joome.

⁶ Huäri béchïbo, katte kía kónnake, jume huatem bénasi, ál-late kaa koptelnake entokte suamsi ito núnake.

⁷ Jume kókocheme tukaapom kókoche; jume nanaakome éntok tukaapom nanaako.

⁸ Të ítapo taahuapo joomem suamsi ito núnake, Dios éehuamta entok yore nákhuaamta itot ayutuanake, áy ito jínëu béchïbo, hua jínëuria boobíchaïhuimta bénasi, hua át éehuamta jípureka, huaka yelmö téamta jípuremta bénasi.

⁹ Bueïtuk Dios kaa ómtiraata béchïbo ím itom jünaktela, të ál-la itom Señor Jesucristota huám itom jínëutunä béchïbo.

¹⁰ Áapo ito béchïbo muukuk, áamak itom jíapsinakë béchïbo, jíapsaka entok kía kókkolamtaka junne.

¹¹ Júntukem nánancha emo óusi éetua entok nánancha emo majtia, ä täyahuäpo yötu béchïbo, jíba enchim ä joä bénasi.

Pablo jume hermanommeu kutti nooka

¹² Enchimmeute ä aahua, hermaanom, jume enchim násuk tekipanuanem yöre, tüisi kathuäpo enchim aniamé, Señorta tékilpo tékiakame.

¹³ Éntokem tüisi am nákke, Señorta tékilpo am anë béchïbo. Yánti jíapsekem náu aane.

¹⁴ Kétte enchimmeu nooka, hermaanom: jume kaa tekipanua báaremmehuem kuttílasi nooka; huame kóm éame éntok, ousem am éetua; huame kaa útteakame éntok, útteatem am mákka; éntokem yánti jíapsi sáyhua, sïmemmaki.

¹⁵ Kaabe huaka juënak au yáahuaka béchïbo juënakuy ä béjtua báanake; ál-lem jíba huaka tühuata náu johua, entok sïmemmehui.

¹⁶ Jíba bénasem al-leaka jíapsa.

¹⁷ Jíbem Diostau buaana, kaa chúkteka. ¹⁸ Diostem baisauhue sïmekuu; ïri ájária jü Diosta huáatiähui enchim bétana, Cristo Jesússta enchim súalë béchïbo.

¹⁹ Katem huaka Espíritu Santota úttiäraa tuucha.

²⁰ Katem huame Diosta bétana nokame nooki kaitäpo bitcha.

²¹ Sïmekuchem suuhua; áma türík jíbem nüye.

²² Sïme huaka juëna machikem omoute.

²³ Áapo Dios yánti jíapsihuamta yore mikame, huépülsi ä bíchäpo jíapsihuamta yúmalasi enchimmet ayutuanake; entok báij huéria enchimmet ayukame: enchim espíritu, entok enchim jíapsi, entok enchim takaahua Diosta bíchäpo suayahuaka tüisi ëeriatunake, itom Señor Jesucristota yepsäu tájti.

²⁴ Huitti éehuamta áttiakame enchim núnume; Áapo juka ä noki chúpanake.

Ä chúpëpo teboteri entok Diosta tü éähui

²⁵ Hermaanom, Diostahuem itom nok-ria.

²⁶ Sïme hermaanomem jópe besiitoka tebotua.

²⁷ Katem ä kóptia: Diosta bíchäpone enchim téjhua, íkäi jïojteta nooka, sïme jume hermano Diosta yeu púarimmehui.

²⁸ Itom Señor Jesucristota tühua enchimmaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Guosa Huëpo Jiojtekähui Jume Tesalonisensemehui

Teboteri

¹ Ínapo, Pablo, Silvano, entok Timoteo, Jesucristota súalhuäpo náu aanim pueblo Tesalónicapo jomemmeute tebote, huame yü tütti itom Dios Átchai anhuäpo entok itom Señor Jesucristotamaki:

² Tühua entok yánti jíapsihuame Dios itom Áchay entok itom Señor Jesucristota bétana enchimneu ayunake.

Dios jume kaa tühuata yáalammet bétte nokta ámet chúpanake, Cristota yepsako

³ Jíbate Diosta baisaupo yúmala, enchim béchibo, hermaanom, Diosta éä pámani, juka Diosta enchim súalë béchibo enchimmet ä yötu tíaka, entok jü yore nákuhame huatem béchibo enchimmet juebénasime.

⁴ Júnelite ítapo enchim bétana két ito jábele, jume huate Jesucristota súalhuäpo náu anim násuku, Diostat ára boobit-huamta enchim jípurèhui, entok Dios éehuamta enchimmet ayukä béchibo. Bueitukem jiokot aneka, entok guok jájjahuaka junne, kaa huanti jíapsekem yánti aane.

⁵ Ímí jünakiachi jü Diosta bétte noki lútula huëpo. Bueituk ínëlem Áamak ä áttiaka tahuanake, juka téhuekapo Diosta reytaka nésahuepo, hua enchim Áa béchibo jiokot máchiraata bíchakähui.

⁶ Bueituk türi Diosta bíchäpo huame jiokot máchiraata enchim bíttuakame, bempom két jiokot máchiraata bítpo yúmala.

⁷ Eme éntok jiokot máchiraata bíchakame, ito bénasi jimyorehuamta enchim miknake, huám itom Señor Jesússta téhuekapo áu yeu machiriako, huame Diosta ángelesim útteata jípuremmak náuhui,

⁸ jum táijta béetëpo Diosta kaa súalekame kaa tühuaata mabet béchibo, entok huame kaa ä súalekame, huaka tü nokta itom Señor Jesucristota bétana huémta.

⁹ Huámëi éntok jíba béchibo emo tärúnake, Señorta anëpo yeu béeptaka, ä úttiära entok ä ujoyória ayukäpo,

¹⁰ huäri taahuarit Áapörík äbo kóm yepsayo ä yörinä béchibo huame yeu púarim násuku, entok ä úttilnä béchibo huame síme ä súalekame násuku; bueituk emëe huaka itom Áa bétana nokakähuem súalek.

¹¹ Huäri béchibote két Diostau nooka enchim béchibo, Diosta tü éäu enchim ä núnukäpo yúmalasi bínnakë béchibo. Ä súalhuame éntok enchimmet ayunake, ä úttiärayi.

¹² Ínëli itom Señor Jesucristota téhuam enchimmet yörina, eme éntok Áapöríkuchi, itom Dios entok Señor Jesucristota tü éeri enchimneu bíchaa jípurë béchibo.

2

Juëna yóremta yeu machinakèhui

¹ Én éntok, hermaanom, enchimmeute nooka, itom Señor Jesucristota yebijnakèhui entok itom áu náu yáijnake bétana:

² Jum enchim éeripem kaa läulauti täbuiasi éiya kaa náa múksi sékána bícha, éntokem täbui espírituta bétana kaa emo náyotebo junne, nokhuäpo entok jiojteripo junne, ito bétana ä hué tía bénasi, juka itom Señor át yebijnakeu taahuata kaa mékka bëyeu bétana nokamta.

³ Kaabe kía enchim bätäunake; bueituk kaibu bát yebijnake, ál-la bátchu, jü Diosta béj-reka anhuame; entok áu yeu machirianake, hua juëna yóreme, jü emo täruhuäpo usiari.

⁴ Huäri síme jü Diosta bétana huémta béj-reka áu tóboktia, entok áy ä yörihuäu béj-re. Diosta tiöpopo júne két yejteka, áu Dios tíanake.

⁵ ¿Jachem kaa áu huáate, enchimmak aneka íä bétana ín enchimieu nokaïbehui?

⁶ Én éntokem béja jüneiya, jita béchïbo kaa áu yeu ä machiriähui, bueituk áu ä täyatebonakeu taahuari yúmanake.

⁷ Bueituk béja éhuil tekipanua, hua juënakuu Diosta béj-reka huéeme; entok jíba junéli tekipuanake, huaka áabia kíktelamta yeu huíkhuäu tájti.

⁸ Huanäi ál-la áu yeu machirianake, hua juëna yóreme, të jü Señor ä tempo úttiära yeu huémtay ä mënake, entok äbo ä yepsäpo ä machiriay úttiata ä úhuaaka kaitapä tahuarianake.

⁹ Íri juëna yóreme Satanásta éäpo yebijnake, buéresi útteaka, señaalim yore bätattähuame, entok kaa jaibu johuame jonake,

¹⁰ huame emo tärunakeme bätäu béchïbo; huanäi ínëli huame lütüriata kaa huáatíame katim jínëutunake.

¹¹ Huäri béchïbo Dios juka úttea am bätäunakemta ámeu bíttua, huaka kaa lütüriata bem súalnakë béchïbo,

¹² juka nokta jiokot machisi ámet chúpatunakë béchïbo, síme huame lütüriata kaa súalekame, entok juënakuu aneka jíba áma al-leame.

Jínëu béchïbo yeu púarim

¹³ Të ítapo jíba Diosta baisaupo yúmala enchim béchïbo, hermaano Señorta nákéhuim. Diosta ániata naatekápo naateka enchim yeu púuhuak, enchim jínëutunakë béchïbo, hua Espiritu Santoy tü yáataka, jum lütüriapo Diosta enchim súalekä béchïbo.

¹⁴ Íari béchïbo enchim núnnuk, íri tü nooki itom evangeliohui, itom Señor Jesucristota lóoria enchim jájamnakë béchïbo.

¹⁵ Júnëlituko, hermaanom, enchim jíapsi tutti yéchalatakem aane, éntokem juka doctriinata enchim majtiahauakau jíápsipo ëria, kía nokpo enchim jíkkajakäu entok itom jiojteripo enchim täyakähui.

¹⁶ Huanäi Áapo itom Señor Jesucristo, entok itom Dios Átchay, hua itom nákekame, entok ä tühuay jíba béchïbo jíapsi al-leehuamta entok Diosta boobit-huamta itom mikakame,

¹⁷ enchim jíapsi kutti éetuanake, entok huitti éehuamta enchim máknake, enchim nokäpo entok tü tékilta enchim joäpo.

3

Jü Diosta noki úttilna

¹ Én éntok, hermaanom, Diostahuem oraciompo itom nok-ria, juka Señorta noki huitti huéenakë béchïbo, entok ä yörinä béchïbo, enchim násuk ä sikä bénasi,

² entok juëna yóremem násuk itom áma yeu huíknaakë béchïbo; bueituk Dios éehuamta kaa síme ä jípure.

³ Të jü Señor ä noki chúpánake. Útteata enchim jíputuanake entok enchim suayanake, kaa tühuaata bétana.

⁴ Entok Señor tatte huitti éiya, huaka enchim joäu jíba enchim yáanake bétana, itom enchim át sáhuekä pámani.

⁵ Jü Señor áman enchim rúktianake, jum Diosta yore nákehui, entok Cristota bétana yánti éehuamta enchim máknake.

Jü tékilta yáanäu úttea

⁶ Én éntok, itom Señor Jesucristota téhuampote nésauta enchim mákka, hermaanom, huame jájana emo nüyemmak kaa enchim cháchätu sáhueka, itom enchim majtiakä bénasi kaa emo nüyemmaki.

⁷ Bueituk eme jüneiya jáchin enchim násuk itom ito nükähui; ínëlem jíba emo nüye. Bueituk ítapo kaa kía jájana ito nüka enchim násuku.

⁸ Katte jábeta kía jibuäriak, ál-late tüisi tekipanuak, lótteka taahuapo entok tukaarit náa búrujti, kaa béttesi enchim béchibo obiachitu báreka.

⁹ Lütüriatate jípure jïobe, të ejemplotate enchim mák báare, enchim ito bénasi emo nünakë béchibo.

¹⁰ Bueituk két enchimmak aneka íkái nésautate enchim mákkak: Jábe kaa tekipanua báareme, éläpo két kaa jibuänake.

¹¹ Bueitukte enchim násuk ä jíkkaja, huatem jájana emo nüyëhui, ál-lam kaita bem jüneriäpo emo kíkkima.

¹² Ímechite huitti nésahueka kutti nokta mákka, itom Señor Jesucristota téhuampo: kaitat jáchin éakam tekipanuaka bem buänakeu kobanake.

¹³ Eme éntok, hermaanom, katem lótte tühuaata joaka.

¹⁴ Huä jábe ä sáyhuaka páman kaa huée bárëtek, ímï enchimmeu jïojtekä pámani, áachem suuhua, éntokem kaa áamak emo chátcha; éläpo tiunake.

¹⁵ Katem omtihuäpo áu omtemta bénasä bitcha, ál-lem súamsi áu nooka, kuttílasi Cristota súalhuäpo tüisi ä huéenakë béchibo.

Diosta tü éeri yoret chúpahuame

¹⁶ Áapo Señor yánti jíapsihuamta yore mikame jíba enchim ä jíputuanake, juka yánti jíapsihuamta jita enchimmeu huéy junne. Jü Señor simemmak enchimmaktunake.

¹⁷ Ínapo Pablo íkái tebotetane ín mámammea yáala. Ìri jü seña síme ín jïojteripo, ínëline jïjïojte.

¹⁸ Huä tühua itom Señor Jesucristota bétana huéeme simemmak enchimmaktunake. Tua júnentunake.

Jü Carta San Pablota Bát Huëpo Jiojteri Timoteotahui

Pablo Timoteotau jiojte

¹ Ínapo, Pablo, Jesucristota apóstol, Dios itom jínemta nésahuekä pámani, entok jü Señor Jesucristotat ayukamta itom boobichähui:

² Timoteo emoune tebote, Diostat ehuäpo tua ín üusi: tülisi huéeme, yore jiokolihuame, entok jü yánti éehuame, Dios itom Áchay bétana entok Jesucristo itom Yöturi bétana huéiye, emo béchibo.

Jume kaa lütüriata yore majtíame bétana téjhuari

³ Macedonia buiärau bíchane sim báreka emoune jiokot jiaahuak, Efeso pueblopó enchi tahua íaaka, huatem nésauta enchi máknaké béchibo, bueituk juka Diosta nooki kaa tábuiasi am majtianaké béchibo.

⁴ Íkäi nésauté kécham mákka: Katim ä jíkkajj báanake, juka nokta kía nokhuamta fábula ti tettehuaahuamta, entok noki kía böka kaa lülütemta. Íri náu nássuahuamta johua, të kaa Diostat éaka, tülisi áamak kathuamta.

⁵ Íkäine enchimieu nooka, sime enchim jíapsimak yore nákhuaamta enchim jípunaké béchibo. Í yore nákhuaame éntok íméi bétana yeu huéiye: jü jíapsi huépülsi áu jípuremta bétana, entok jü tü éehuamta bétana, entok jü chíkti jíapsimak Diosta súalhuamta bétana.

⁶ Jume huate rábiktecame sékana bícham sájjak, kía jájaana nokaka.

⁷ Bueitukim huitti leyta emo täya tíiya, kaa át jünéaka, entok bem nokäbet júne kaa jünéaka.

⁸ Tëte béja leyta jüneria, ä türiakähui, të Diosta ä huáatiä páman ä huériäteko.

⁹ Bueitukte jüneiya, jükä leyta tü yöremta béchibo kaa yáaritukähui, të ál-la íméi béchibo: jume bem íä páman jíba am báareme, jume kaa nésauta jo báareme, jume jujjuéna kaa tühuata jo báareme, jume Diosta kaa yöreme entok Diosta bétana ayukamta kaa yöreme, jume bem áchayhuarim entok áyehuarim sússuame, jume yore sússuame,

¹⁰ kaa emo jubeka entok kaa emo kunaka náu totöyeme, oohuimtaka emo jujubeme, jábeta úttiapo buíseka tómita áa béchibo aahuame, jume ára nókichim, entok Diosta béj-reka nonokame; bueituk sime íméri Diosta noki béj-reka kateme.

¹¹ Íkäi júne yore majtia, jü símek béppa musäla machi evangelio, Dios al-leehuamta yore mákamta bétana. Bueituk ínapo ä mák-ri, ä majtiä íaahuaka.

Tékkil Pablota mák-ri

¹² Anä baisahue, juka úttiata nee mákakamta, itom Yöturi Cristo Jesússta, bueituk huitti nee áamak huéé béchibo; íri tékiliyi nee yuktiak.

¹³ Ínapo bannaataka Diosta béj-reka jíapsay. Anam guók jajjasey, jume ä súaleme, entokne tüisi juénasi jijiy. Tëne jiokolihuaka mabethuak, bueitukne kaa jünéaka ä johuay, kaa ä súaleka.

¹⁴ Nee ínëlituk junne, jü itom Yöturi tühuay nee tápuniak, entok jü át éehuamtayi, entok jü yore nákhuaayi; Cristo Jesússta itom ä máká béchibote ä jípure.

¹⁵ Türi i nooki huitti huéeme, entok simetaka ä mabetpo yúmala: Cristo Jesús ániat jíápsamta jínëu báreka äbo yepsak, jume kaa tühuata joame béchibo; huámëri násuku ínapone chë bát huéiye.

¹⁶ Íäri béchibo Dios nee jiokorek: bueítuk Jesucristo inot yeä machiriak, juka ára itot ä boobichähui. Ínëli jum kaa tühuapo nee bát huéy junne, jume huatem nee bíchaka, akim ä súalnake, yúu jíapsita am jípunakë béchibo.

¹⁷ Huäri béchibote yörihuamta entok lóoriata ä máknake, juka Rey jíbapo béchibo jíápsamta entok kaa bíttumta. ;Kaabe éntok Áa bënasi Dios, jü jita täyahuamta jípureme, entok jíbapo béchibotunakeme! ;Júnentunake!

¹⁸ Timoteo, Diostat ehuäpo tua ín üusi, íkäi nésautane enchi mákka, bueítuk íkäi nok profetata emo bétana nokhuaamta jíakä pámani. Júmüré én tekipanuanake, tühuata jájam báahuaka nássuahuäpo,

¹⁹ em jíapsimak Diostat éaka entok jíapsitat kutti jípureka. Jume huate éntok, tábui böota nükame, kaa türikum kóm kiímuk.

²⁰ Ímëri jü Himeneo entok Alejandro, Satanásta mámpone am tójjak, am jüneenakë béchibo, kaa júchi Diosta béj-reka bem noknakë béchibo.

2

Jáchin Diostau oraciompo nokhuame

¹ Símek béppa huéchiapone íkäi enchim yáa ía: jita huáatiahuamtem aahua, Diostahuem buaana, huatem béchibem Diostau nooka, entok akem Diosta baisauhue. Símetem íkäi yáanake, jü yöremraata béchibo,

² jume reyim béchibo entok síme huame yaura tékiaka jokame béchibo; ínëlite yánti jíapsinake, kaa huanti aneka, Dios huáateka entok lútula kateka.

³ Bueítuk iri türi entok Dios yore jínëume két ä türe,

⁴ entok Áapo síme yoremem jínëu íaa, entok lütüriata am täya íaa.

⁵ Bueítuk huépul Dios jíba aane, entok huépülay jíbba, jü násuk huéeka yoremta Diostau huériame, Jesucristo yoreme.

⁶ Áapo símem béchibo áu tójjak, am jínëu báreka. Ínëli íkäi bíttebok, tiempota yúmako.

⁷ Íäri béchibone huatemmeu nok íaahuaka yuktiari, entok apóstoltu íaahuaka, kaa judíomne majtia, Diostat éehuäpo entok lütüriapo. Kanne kía nooka, Cristota bétanane lütüriata nooka.

⁸ Én éntokne yoremem Diostau oraciompo nok íaa, síme kätana, mámam santosi yáarim jikau tóboktialataka, kaa omteka entok kaa náu nok nássuaka.

⁹ Ínëli kétchi, jume jáamuchim huéchiasim emo sánkotuanake, emo yörihuä pámani; entok emo chíkëtek, katim kaa náksi emo chon tottianake, orota entok téta uyorik entok súpe kaa huéeläpo béj-rem junne.

¹⁰ Ál-lam tühuata jonake, jáchin jume jáamuchim Dios huáateme bënasi.

¹¹ Jü jámmut jita áu majtianake, kaa jíaleka ä kuna bétuk áu jípureka.

¹² Bueítuk jámuttane kaa huatem majtia íaa, entok kaa yoremmtat béppatu báanake; ál-la kaa jíaleka áma annake.

¹³ Bueítuk Dios Adánta bát yáhuak, chúkula éntok Evata.

¹⁴ Entok Adán kaa báitaihuak, ál-la jü jámmut báitautaka Diosta nésahui béppa siika.

¹⁵ Jíba két jínëutunake, asoaka am suayasimeka, Diostat éaka ji-apsäteko, emo nákhuaamta jípuréteko, entok santosi lútula jiapsäteko.

3

Jume pastorim tüisi katnakëhui

¹ Ì noki lútulay: Bueituk jábe pastortu péäteko, türik tékilta huáatia.

² Të úttia, kaita juënak át nok máchik jípunake, jü pastortachi. Huépülak jíba jupnake, yúmalasi áu núnake, kaa jájaana. Ä jóapo huatem ára mabetnake, entok ára yore majtianake.

³ Kaa vino jijiriotunake; náu nássuahuamta kaa türinake; ékbua tómita kaa ukulnake; kaa béttek jiápsaka sîmemmak türinake; kaa áapolaytu báanake, jita ä huáatiäpo.

⁴ Ä jóapo huitti nésaunake; ä üusihuam éntok kuttílasi jípunake, lútula kathuäpo.

⁵ Bueituk ä jóapo kara huitti néshueteke, çjáchisu ára am suayanake, jume Jesucristota súalhuäpo náu aanim?

⁶ Kaa én jübua naatemtunake, bueituk jamak áu jábele táytek, bétte nokta diabolat chúpukä bënasi át chúpunake.

⁷ Entok két úttia, jume Diosta kaa súaleme ä bíchakam ä yörinake. Júnëlim béja kaitäpo ä bít báreka junne, katim áma yúmanake, entok diablo júne kara juënakuy ä yuktianake.

Jume diáconom jáchin kannakëhui

⁸ Jume diáconom këtchi, lútulam emo núnake, lütüriata nokaka; katim vino jiriomtunake, katim ékbua tómita ukulnake.

⁹ Akim ä jonake, juka Diosta lütüria yeu buíjtaka itom boojoriähui, jü tü éehuamta éntok kaita chicha machik jípureka.

¹⁰ Jiöbilahuakam bát bínna; huanärim tékil diáconota mákna, yukti-ahuaka kaa jita ámet téyhuako.

¹¹ Jume jáamuchim këtchi, lútulam emo núnake, kaa jabetat jajaana nokaka, yúmalasi suamsi sîmekuu.

¹² Jume diáconom huépülak jíbam jupnake, entokim bem üusimmet huitti nésaunake, entok bem jóuhuam.

¹³ Bueituk jume diáconom tékilta tüisi joame, huatem bétanam yörihuaka bít-hua, entok ámet utteehua Jesucristotat éehuä bétana, ámeu nokna béchibíbo.

Dios huáatihuame yeu buíj-ri

¹⁴ Íkäine emou jiojte, tëne läuti áman emou sika enchi bít báreka éä jíöbe.

¹⁵ Të kaa läuti nee emou yepsako, jüneäe jáchin emo ä huériunakëhui, juka tékilta Diosta jóapo. Ìri jóuhua éntok Dios jiápsamta Cristota sualhuäpo nau animmehui. Íachi éntok jü lütüria át huíjüte.

¹⁶ Kaita éntok ájária kaa ínel éehuay junne, sîmek béppa huéiye, jü lütüria Dios huáatihuame:

Dios yöremtaka áu bíttebok,

Espíritu Santopo tua lütüriapo tahuala,

ángelesim ä bitchak.

Kaa judíommeu áa bétana nokhuak,

ániat jiápsame ä súsualek,

entok jikat téhueka lóoriapo mabethuak.

4

Diostat éehuamta tójaka tábuik joame

¹ Të jü Espíritu Santo machisi ínel jiaahua: juka tiempota lütisimeyo, juebénaka tua Dios huáatihuamta tójaka tábuíasim jita súalnake, jume espíritum am bāitattāhuame jikkajaka, entok lemooniom yore majtiāhui.

² Huámēi jume ára nókichim nok jikkajinake; ímēi éntok Dios éehuamta kaa ínnēa.

³ Katim emo jub íaanake, entokim huate buāhuamta kaa buā íaanake, Diosta ä yáalatuk junne. Bueituk jume Diosta súaleme entok lütüriata täyame, Diostam baisahueka ä buānake.

⁴ Bueituk síme Diosta yáari türi; kaita ára guōtiatu, Diosta baysahueka mabethuāteko,

⁵ bueituk Diosta noki entok Diostau oraciompo nokhuame ä tü johua.

Senu Diosta tékil joame árahueme

⁶ Empo íkái am majtiāteko jume hermaanom, Cristota tékil türík johuāpē náikiatunakēe. Diostat éehuamtē yúmalasi jípunake, entok türi doctriínata em huéria béchibo.

⁷ Katē ä jíkkaj bāanake, juka nokta kía nokhuamta fábula ti tettehuaahuamta, entok jájaana jíayhuamta; ál-lē Dios huáatihuāpo úttiata nü báreka éiya.

⁸ Ä takahuapo úttiata nü báareme, ä takahuapo úttiata jonake; të íri ilikkipo jíba yore ania. Të jü Dios huáatihuāpo úttiata nühuame símeku yore ania, ímí ániapo Diosta nésahui jo béchibo, entok hua ánia äbo huémtat kétchi.

⁹ Türi í nooki huitti huéeme, entok simetaka ä mabetpo yúmala.

¹⁰ Íari béchibote tekipanua, kókosi juēna nokiy omtiahuaka junne, bueitukte Dios jíápsamtat éiya. Jüri ínel síme yoremem jínēu, entok chē junne, jume ä súaleme.

¹¹ Íkäre nésahue éntoke ä majtia.

¹² Kaabe kaitāpo enchi binnake, kía enchi jübua yötu tíaka. Émpē ámeu ejemplotunake, jume Cristota suálemmehui, nokpo, em jíapsā pámani, yore nákuhāpo, espíritupo, Diosta súalhuāpo, entok tü éeripo.

¹³ In áman yepsāu tájti, jíojetē nooka, entok kuttilasē ámeu nokaka am majtia.

¹⁴ Katē kaitāpo ä tótoja, juka Diosta bétana em mabet-ri. Jume yoiyoturim Diosta bétana nokaka, emochim mámtēka enchi ä mákkak.

¹⁵ Íkái jíbe jo báreka éiya, kaa ä tójaka. Bueituk íneli ä täyaka em yötusimēhui, simetakam ä júnerianake.

¹⁶ Emoē suaya, jáchin em emo nüyēpo, entok jü em yore majtiāpo. Íkái tülisi joāteko, émpē emo jínēunake, entok jume enchi jikkajame.

5

Jáchin huatemmak itom ito nünakēhui

¹ Katē ölatau omti nok báare, ál-lē áu nooka, ä áchayekamta bénasi. Jume jübua yoyötummeu, am saylakamta bénasi.

² Jume jám yoyölam am áyekamta bénasi, jume bebemem éntok, huayihuarim bénasi, am yöreka.

³ Jume tua jókoptulataka kaa aniahuame ania.

⁴ Të huate jókoptulame usim entok ápalam jípurëtek, ímëi éntok tua bátchu bem famiilia am anianake, jita ámeu bëyëpo; bem áchayhuarim junëli yörinake. Ìri türi, entok musála maachi, Diosta bíchäpo.

⁵ Të jü tua jókoptula, áapola tahualame, huäri béja Diostat jíba boobícháihui, entok Diostau jita aahua, oraciompo aú nokaka, taahuari entok tukaarit naa búrujti.

⁶ Te jü kaa tühuata joame jíápsaka mukila.

⁷ Íkäre két nésahue, bueituk kaabeta kaitäpo am jipunakë béchïbo.

⁸ Bueituk jábe júne jume áamak anim kaa aniame, entok jume ä jóapo joomem junne, chë júne Diosta béj-re, jume tókti kaita súaleme béppa.

⁹ Bueituk lístapo näikiatuna, jü jókoptulataka sesenta huásuktiriam béppa huériame, entok huépülak jíba kunalame.

¹⁰ Tühuata ä joäpo täyana, entok usim ä ujüläpo, entok ä jóapo huatem mabet-latunake, Cristota súaleme guók báksialatuko, entok jume jíápsipo kökosi éame anialatuko, entok síme tühuata joaka át tekipanualatuko.

¹¹ Të jume kaa yötaka jókoptulame, katë áma am näikia; bueitukim júchi kuna péaka Cristota tékilta johuamtam tójaka júchi kuna báanake.

¹² Júnëlim juka bat bem yáabareü tojakam juka Cristotau bíchaa bem jehuiteriakähui kaitäpo tatahuaria.

¹³ Entokim jójjoyhua, kaita joaka; jóammet rejtekam jájaana, huatemmet nokaka. Kaita bem tärükäpom emo kíkkibacha, kaa türikuu.

¹⁴ Jume jáamuchim chë kaa yoiyötaka jókoptulame éntok, aram kuuna. Usim jípurekam bem jóam tüisi suayanake. Bueituk ínëli jü diablo kaitat jáhuiteka am nätua máchinake.

¹⁵ Bueituk huate béja emo näikimteka Satanásta sáú sájjak.

¹⁶ Jábe Diosta súaleme ä jóapo jókoptulame jípurëtek, am anianake. Huanäi ínëli kaa béttesi ámeu huéenake, Cristota sualhuäpo nau animme-hui, ínëli entok chë juebenanake, jume tua jókoptulataka kaita jípureme ái ania béchïbo.

¹⁷ Jume yö yáataka nésauta tüisi tekipanuame, jümëri senu huëpo entok júchi huepom chë júne yörina entok úttihuakam bína; të chë junne, jume Diosta noki nokame, entok am majtiame.

¹⁸ Bueituk jü jiojteri ínel jiaahua: “Katë juka buej tirijkom jótamta bosaltuanake.” Entok: “Jü tekipanuame tómita kobapo yúmala.”

¹⁹ Jábeta yoturita nätuayo, katë empola ä jíkkaij báare, ál-la, guoyim o bájim testigom anëpo.

²⁰ Jume jíba Diosta bejri jo báareme, ámehuë nooka, símem bíchäpo, jume huatem két máujnakë béchïbo.

²¹ Huittine ínel emou jiaahua, Diosta bíchäpo, itom Señor Jesucristota bíchäpo, entok ángeles yeu púarim bíchäpo: Ímëi nésaurimë yáuhua, kaabeta chë áma yeu púaka; símemë nánancha éria.

²² Katë kía jábeta läutipo yeu púaka áa béppa mámte. Jum Dios bejrimpo johuäpë kaa emo kíkkibacha; ál-la kaita juënaka emót ayunake.

²³ Katë bäam jíba jëye; ál-lë ilikkik vinota jëye, tómpo élaka em kökorë béchïbo.

²⁴ Jü Dios bejri huate yoremem joäu béja ámet jünakiachi, Dios yäura bit-huamta kee jee yepsayo; të huatemmet éntok chúkula.

²⁵ Júnëli két jünakiachi, jü tühua johuame. Jume yáataka kaa täyahuame éntok, karam éсотaka taahua; jíbam yeu buíjtunake.

6

¹ Jume ä teko bétuk úttiapo tékipanuatuahuame, bem tekem yöreka tüisi am bítpo yúmala, bueituk jume Diosta téhuam entok ä nokihua kaa juénasi ámet noknä béchibo.

² Entok jume úttiapo tekipanuame Cristota súaleme tekokame, katem kaitäpam bít báare; ál-lem chë júne tülisi am tekipanuaría, Diosta am súalë béchibo, entok Diosta am náké béchibo; tühuatam enchim bétana mabeta. İri kutti nokhuaka yore majtياهوame.

Huatemmeu bíchaa kaa béttek jiápseka al-leehuame

³ Inentaka jábe täbuiasi jita majtiátek, entok itom Señor Jesucristota noki tülisi huémta kaa ä jíá páman ä huériáteko, Diosta yore majtiáhui entok Dios huáatihuä páman júne kaa aneme,

⁴ áu jábeleka kaita täya. Entok kaa huitti júneiya. Náú nok nássuahuamta jíba musäule; ímí yeu tómté jú jita kaa nat türihuame, náú nássuahuame, juéna nooki entok jita yoret innéhuame,

⁵ jume yoremem bem kóba súahuapo kaa tühuata kaa huéeläpo jípureka, náú nok nássuame. Jú lütüría kaa ámet aayuk, Dios huáatihuábey tómi yö báreka. Katë ámemak hueram báare.

⁶ Të chë yún béjhuaa áma ayka, jum Dios huáatihuäpo, entok buéresi al-leehuame áamak huéiye, jú itom jípurémak al-leáteko.

⁷ Bueituk kaitate ániau äbo kóm nüpala, entok huitti nokhuäpo kaitate ím yeu huériunake.

⁸ Júnentaka itom buänakeu entok itom sánkonakeu jípureka, íkáite jípureka al-leenake.

⁹ Bueituk jú tüisi jita jípu péehuame kómam tábbe; huanärim áma emo kurialataka tatahua, entok jú yún buéresi jita áttea péehuame juénasi chäka. İri jume yoremem emo tárutuaka am tetejale.

¹⁰ Bueituk jú tómita tüisi musäulihuäpo, síme kaa tühua áma yeu huéiye. İnëlim huate ä áttia péakam Diostat bem eähuim tárúk, entok kókosi éehuame ámet tápunak.

Jü tü Dios éehuamtat nássuahuame

¹¹ Të empo yoreme, Diosta yöreme, íkäi simete tö búite. Lútula éehuamta jíbe huéria, Dios huáateka, at eäka, yore nákeka, yánti jiápseka jita boobíchaka, entok kaa béttek jiápseka.

¹² Jú tü Diostat éehuamtachë nássua; em mámpé ä buísse juka yü jíapsihuamta; bueituk íári béchibo Dios enchi núnnuk, éntoke juebenam bíchäpo Cristotat éehuamta emo ä mabetak tíaka ä täyatebok.

¹³ Én entok, Diosta bíchäpone nésauta enchi mákka. Áapo síme ayukamta jíapsitua, entok Jesucristota bíchäpone két enchä mákka, Áapo Diosta bétana tüisi nookak, Poncio Pilaatota bíchäpo.

¹⁴ Ikäi nésautë tüisi éeria, kaitamak ä kükütiaka, entok kaa emót nokteboka, itom Señor Jesucristota yeu máchiaü tájti.

¹⁵ Íkäri tiempota yúmak ä bíttebonake, jú huitti al-leerita jípureme. Áaposu ä éä páman nésahueme; reyesimmeu Rey entok yoiyoturimmeu Yöhue.

¹⁶ Áapola jú huépülaka jíba kaa mumukeme, entok machiriapo aane; kaabe ára áman kiimu. Áapörík kaabe yöreme ä bil-la, entok kaabe ára ä bitcha. ¡Áapörík béchibo jíbatunake ä yörihuähui entok símekut ä nésahuëhui, jíbapo béchibo! Júnentunake.

¹⁷ Jume ímĩ ániapo riikom, ámechë néshue, katim emo buérialinake, jü bem ríkorache kaa am ée sáuhue, bueítuk kara síme tühua át boobittu; ál-la Dios jiápsamtachem am ée sáuhue. Áapo kaita ámpoleka símeta itom mámaka, itom áy al-leenakë béchibo.

¹⁸ Të tühuata johuápom rikomtu sáyhua, entokim kaita ámpöleka jábeta mik sáyhua.

¹⁹ Inëlim kutti éehuamta símek béppa béj-rek jípunake, taahuata äbo yebijnakemta béchibo, entokim yü jíapsihuamta jaatianake.

Ä chúpëpo Pablota nésaari

²⁰ Jee, Timoteo, huaka em emou nokhuamte ëria. Én éntok, kate ä nok jíkkaja, juka nokta kía jájaana nokamta entok türík nanasontemta junne, entok jü kía jájaana nooki, “buére jita yún täyahua” ti téttehuaahuamta.

²¹ Bueítuk huate íkái súaleka, Diostat éehuamtam tójjak. Jü Diosta tü éehuame emomaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Guosa Huëpo Jiojteri Timoteotahui

Teboteri

¹ Ínapo, Pablo, Jesucristota apóstol Diosta éäpo, jü jíapsita itom mák rókakä pámani, Cristo Jesústa huämi.

² In usiahuari nakhuame Timoteotahui. Diosta tü ehuamta, entok yore nák jiokolëhui, entok yánti jíapsihuame emo béchibotunake, itom Áchay Diosta bétana, entok itom Señor Jesucristota bétana.

Cristota bétana nokhuame

³ Diostane baysauhue, Áapörükúu ín tekipanoä béchibo, kaachin éaka, jume ín yoyohuaripo naateka. Emoune huáate, Diostau enchi buanriaka taahuarit entok tukaarit naa búrujti.

⁴ Jíbane emou huáate, entok em ópuammehui, entokne enchi bít péiya, al-leerimmeyi ino tápunia báreka.

⁵ Bueitukne áu huáate, juka huitti Diostat éehuäu em jípurëhui. Bát ä jípurey, jü em ma yohue Loida, entok em áiye Eunice. Én éntokne tüisi jüneiya, enchi két ä jípurëhui.

⁶ Kíalíkune ínel emou jiaahua: Áuhuë ä jáyaktitua, juka Diosta bétana em mabet-ri, júnaköri nee emo béppa mamteko.

⁷ Bueituk Dios kaa espíriutu nahui éehuamta itom mik-la, ál-la juka espíritu úttiakamta, entok yore nákhuaamta entok huitti éaka áu yüihuamta.

⁸ Íari béchibë kaa tihueka nooka, itom Señorta bétana; entok katë ínoy tiihue, bueitukne Áa béchibo pereesotaka aane. Ál-lë jiokot machisi ansimeka júne át huéiye jü evangeliochi, Diosta úttiärammeyi.

⁹ Dios huépul éehuamta itom jípu iaaka itom jínëuk entok santosi itom núnnuk, kaa itom ára jita joä béchibo, ál-la ínel ä yuktialä béchibo, bueituk yore jiokolihuamta itom mákkak, Cristo Jesústa huämi, bannaataka kee jee ániata ayukäpo naateka.

¹⁰ Ä tü éehuäpo Jesucristo itom jínëumta yeu machiriala. Áapo juka kókkohuamta kaitapo tahuariaka itom úhuhuaaka, machikun juka jíapsihuamta yeu tójjak, entok evangeliota huám jíbapo béchibo kaa kókkohuamta.

¹¹ Dios nee áma yuktiala, apóstolpo entok maestropo nee nok iaaka, jume kaa judíommehui.

¹² Íari béchibo yún jiokot machika inou simla. Tëne kaa áy tiihue, bueituk ínapo jüneiya jábeta ín súalekähui; entokne tüisi jüneiya: Áapo símek béppa úttiaka ín jíapsi ërianake, huäri taahuarit äbo huémtachi.

¹³ Katë ä tójjä, huaka nokta tülisi huémta, ino bétana em jikkajakähui, juka Diostat éehuamta entok yore nákhuaamta Jesucristota bétana ayukamta.

¹⁴ Juka símek béppa türük itom mák-rite ëria, Espíritu Santota ítot anë béchibo.

¹⁵ Béjë jüneiya, síme jume Asia buiärapo joome nechim tö sájjak; ámemak näikiari, jü Figeelo entok Hermoogenes.

¹⁶ Diosta yore jiokolëu ámeu ayunake, jü Onesíforota familiabehui, bueituk áapo juebénasi jíapsi yéjtehuamta ínou nüpak, entok kaa ínóy tiihuek, nee pereesotuk junne.

¹⁷ Ál-la buere joára Romau yepsaka kaa jimyoreka nee jariu táytek, nee ä téäu núkisi.

¹⁸ Diosta yore jiokolëu áa béchibotunake, Señorta éä pámani, huári taahuarichi. Émpë tüisi jüneiya, jáchin itom ä aniakähui jum pueblo Efesopo.

2

Jesucristota tü sontaaro

¹ Én éntok empo, Diosta sualhuäpo ín üusi, úttiätë áma nüye, jum Diosta nésaupo ára jita johuäpo, Jesucristota bétana.

² Juka juebenam bíchäpo nokaka ino bétana em jíkkajakäu, íkäre ámeu noknake, jume oohuimmehui, kaa emo náyoteka huitti katemmehui; íméchiri jume huatem ára majtiahuäu yúmalasi ámet ayunake.

³ Empo jiokot kökosi éake jíapsa, Jesucristotau türi sontarotaka bénasi.

⁴ Jábe sontaro júne ä tékil tójaka kara tábui tékilpo áu sütia, bueituk huaka sontaro tékilpo ä núnukamta al-leetua báreka.

⁵ Entok kétchi jum yeyhuäpo yö báreka úttiata joame, kaibu yölataka tahuanake, juka reglata jiäpo áman kaa yeehuekäteko.

⁶ Jü buíata éechame bát tekipanuanake, juka etta chúpey ä nü béchibo.

⁷ Áachë suuhua, jü ín nokäbechi; bueituk Áapo jü Señor símekut enchi át júneetuanake.

⁸ Jesucristotahuë huáate, rey Davidta animmak huéeri, entok kókkolam násuk jíabitekame, ín evangelio jíauläpo.

⁹ Íkái nokta béchibone kökosi jiokot johua. Juëna yóremta bénasine pereesoteri; tē jü Diosta nooki kaa pereeso.

¹⁰ Inëline kaa huanti simeta mabeta, jume Diosta bétana yeu púarim nákeka, bempörim két jínëuriata am jájamnakë béchibo, Jesucristotau huämi, símek béppa uyjori kaa lülütemtamaki.

¹¹ İri nooki tua lütüria:
Bueituk áamak kókkokätek,
kétte Áamak jíapsinake;

¹² Jiokot aneka jíapsakätek, áamakte nésaunake.

Ítapo kaa ito ä täya tíäteko,
áapo két kaa itom áu täya tíanake.

¹³ Ítapo kaa lütula katëtek, Áapo jíbapo béchibo lütulay.

Bueituk Áapo, “kanne ájária”, ti kara jiaahua.

Jü ä tekipanoäpo tüisi huéeme

¹⁴ Íkäre ámeu huáati sáuhue, Señorta bíchäpo, huitti ámeu nokaka: “Katem náu nok nássua.” İri kaitäpo tatahua; ál-la juka emo tärhuamta ámeu johua, jume ä jíkkajammehui.

¹⁵ Símete tülisi yáaka, Diostau emo yeu ketcha, tekipannualero ténasi, kaita tihueka, Diosta noki lütula ä huëpo áman ä nooka.

¹⁶ Katë kía kaa türik kia kuttílasi yun nooka, bueituk jü junëli bem kia nokähui chë júne juënakun bíchaa am huéria,

¹⁷ entok bem nokäu sähua kaa yoyoremta bénasi yoret kíkkimu. Júnëlim ayula, jü Himeneo entok Fileto.

¹⁸ Lútüriatam sékana bíchaa tö sájaka, täbuiasi jiaahua: “Jänituk jume kókkolam béja jíabitesula.” Inëlim jíaka, huatem Diosta súaleme huitti Diostat éehuamta kóm táb-ria.

¹⁹ Të Diosta noki kutti káttek, jïojterita jípureka: “Am täya jü Señor, jume ä áttiarim”; entok: “Simetaka huame kusisi Cristota téhuampo áu nokame, juëna böotam tóijnake.”

²⁰ Të buére jóapo yún jita yáataka áma ayka, oropo entok platapo yáataka, entok huate kútapo yáari, huate éntok babupo; ímëri huate jita musäla machik áy jo béchïbo, huate éntok kía jita chïcha machik áy jo béchïbo.

²¹ Të ínëli jü jábe chïcha machik áu úhuaakame huéchiapo tahuanake, Diosta úttilhuäpo. Ä nésaupo huépulta bénasi áu nüyeka, Señorta béchïbo, sïmeta ára jonake; entok kaa áu ámpolnake, türi tékilta béchïbo.

²² Huaka jübua yötuahuäpo kaa huéeläpo jita musäulihuamtë tójaka lútula jíapsa, Diostat éaka, yore nákhuaamta jípureka, entok yánti jíapsihuamta, jume kaa chïcha machik jíapseka kusisi Señortau nokam-maki.

²³ Akë ä tójja, juka kía nok nássuahuamta, buëituk jünéaka, náu nássuahuamta ä huériähui.

²⁴ Jü Señorta tekoka tekipanuame náu nássuahuäpo kaa áu türinake; ál-la sïmemmak tülisi áu hueriunake; yúmalasi ára yore majtianake, entok jiokot anhuamta ára jípunake.

²⁵ Kaa bétték jíapseka ámeu noknake, jume ä béj-reka nok nássuame; jamak júne Dios emo am jíapsi kuaktituanake, lútüriata bem täyanakë béchïbo.

²⁶ Éntokem áma emo yeu huíknake, jum diablota am sumaläpo, pereesotaka am jípurëpo, ä nésau am jotua báreka.

3

Ániata lütiseyo jume yoremem jachin emo nünakëhui

¹ Íkäre két jünëriapo yúmala: Jume taahuarim lütiseka huéeyo, jü tiempo süm éehuame yebijnake.

² Bueituk yoremem annake, bempo jíbatu báreka, sïmeta bempola huáatíame, junneria júhuia emo úttileme, bem ómtirat éame, Diosta béj-reme, bem áchayim kaa nésauta joriame, kaita baysahueme, entok kaa türik jíapsekame;

³ huatemmeu tülisi éehuamta kaa jípureme, kabeta säbuilame, jábetat kía nokame, kaa áu jíapsi yüeme, juka kaa pappeamta kaa jiokoleme, jume tühuata omtíame,

⁴ jume ama bétana jábeta bébame, jume kaa huantiachisi emo nüyeme, jume tüisi emo jítaleme, entokim juka bem áy al-leenakeu jíba huáatíame, Diosta béppa.

⁵ Ímëri Diostat éehuamtam jípuremta benanake, tem juka tua Dios éehuamta kaa jípunake.

Katë ámemak emo türe.

⁶ Bueituk ímëi ínel jóahuammet kimuka, am núk sásaka, jume ili jáamuchim, pereesom bénasi, kaa türik ámet áusülik. Jü kaa tühua kaa huéeläpo ámet ayuka am huíksime.

⁷ Ímëi jíba jita emo majtia, tem kara ä jájame, juka lútüriata, ä täya béchïbo.

⁸ Jáchin jü Janes entok Jambres Moiséjtam béj-reka jáptek, ínëli ketchi, ímëri lútüriatam béj-reka kaate; bueituk jita täyahuäpo emo náyotehuame ámet tápuni, entokim Dios huáatihuäpo kaa jehuiteriari.

⁹ Tem béja kaa bát bíchaa kannake; bueituk jü kaa tüisi bem anëu simem bétana täyana, huámëi bénasi.

Pablo nokta ä chupëpo Timoteota tejhuak jachin jita ä yáanakëhui

¹⁰ Të empo ä huéria, juka enchi ín majtiähui, jáchin ín jiapsähui huatem bíchäpo, huaka huitti éaka ín huáatiähui, entok jáchin ín Dios huáatëhui, entok jáchin yánti ín jiapsähui, entok yore nákhuaamta jípureka, entok kaa huánti jiápseka simeta ára ín joähui,

¹¹ Diosta kaa súaleme bétanane guók jájjasuri, entok juka kökosi machik ín innësuru. İri inou yeu sika imey pueblompo Antioquíapo, Iconiopo, entok Listrapo; tüisi ín guók jájjahuakapo béttesi inou siika. Të íkái simeta bétana jü Señor nee áma yeu huikkëk.

¹² Entok simetaka Dios huáatihuäpo Cristotamak santosi jíapsi báareme bem guók jájjanäu ámeu ayunake.

¹³ Të jume kaa tü yóremem entok jume yore bäi táttähuame, jum kaa tühuata bem joä pátäkum, chë jünem kaa tühuata jonake, huatem bäi táttähuaka, entok báitaütaka.

¹⁴ Të empo, kate ä tójaka jíba ä johua, juka em täyakähui, entok tüisi jünéaka jábeta bétana em ä täyalähui.

¹⁵ Bueitukë ili usitaka naateka ä tatäyak, juka Diosta noki jiojteri. Ímëri aram enchi kóba súatua, jínëuriata béchíbo, Jesucristota súalhuä pámani.

¹⁶ Jü síme noki jiojteri Diostat yeu simla, entok huéchiapo huéiye, yore majtia béchíbo; entok juka kaa tü ayurita yuktiaka ä innëtebo; entok juka kaa tülisi yáata ára rútuaktia; entok juka lútula jo báahuamta ára yore majtia.

¹⁷ Bueituk jü yoreme Diosta nésahui joamta lútula jíapsinakë béchíbo, simëku jita ä araunakë béchíbo, jum tühuata ára ä jonakëpo.

4

¹ Nésautane em mámpo yétcha, Diosta bíchäpo entok Señor Jesucristota bíchäpo. Áapo jume kókkolammet entok jíápsammet yäura nokta chúpanake, júnakoy táapo reytaka ä yepsäpo.

² Diosta nokië nooka, juebénasi júchi bénasi ínel éehuayo, entok kaa ínel éehuayo. Juka kaa tü áyurita yuktiaka, lútüriate ä innëtua, Diosta noki kuttílasi huëhui. Íkäre am téjhua, yánti éaka, Diosta noki jíba ájáriatukähui.

³ Bueituk tiempo äbo yebijnake; huanärim juka Diosta noki tua yúmalasi entok kuttílasi huemta kara mabetnake. Ál-lam senuk jíkkaij báreka, elësikisim ä innëaka, huanärim juebena yore mamajtiame náu tóijnake. Huanärim am majtianake, bem ä türepo entok ä huáatiä pámani jíba.

⁴ Entokim lútüriata kaa jíkkaij báreka ä omoutenake, cuentom kia ettejoariata ayukäu bícham kannake.

⁵ Të empo símekuchë yúmalasi emo jípureka; juka jiojteri anhuamtë yánti éaka mabeta; evangelista tékiltë johua; simete yáuhua, juka Dios nésauta em mabetakähui.

⁶ Bueituk ínapo béja muk báare, Diosta béchíbo; jü taahuari ín sinnakeu béja yúmase.

⁷ Tühuapo nássuahuamtane yáasula; entokne át simsula jü böochi; Dios huáatihuamtane ín jiápsipo ëriala.

⁸ Ën éntok, jü coroona lütüriata huë páman täyahuame nee boobíchaïhui. Íkái nee máknake, jü Señor lútula Juez, huári taahuarichi. Entok kaa nee jíbba, të simem huame ä nákeka ä boobíchaïhuime.

Jita jachin am yáanakëhui áapo am tejhuak

⁹ Bamsekë läuti nee äbo bitcha.

¹⁰ Bueituk jü Demas nee tö simla; kaa tühuaata ániat ayukamta tutüreka, jum pueblo Tesalónicau bíchaa siika. Crescente Galacia buiärau siika; Tito éntok Dalmacia buiärähui.

¹¹ Lucas jíba ínomak aane. Marcoste núnuka inou ä huéria, bueituk ára tüisi nee ania, ímí tékilpo.

¹² Tíquicotane buere joära Efesou bíttuak.

¹³ Äbo sikátekë jume kapotemë inou nüpa; pueblo Troaspone am tö siika, Carpota jóapo. Jume librom entok jume pergaminom, ímërë chë júne kaa koptia.

¹⁴ Alejandro jü sisiguokta tekipanuame, Diosta tühua nee tóij íaaka, juebénasi kaa tüisi anhuamta inou yáala. Áapo Señor ä béjtuanake, juka jita ä joä béchïbo.

¹⁵ Émpë áa bétana két emo suaya, bueituk ítobia kíktek, tüisi itom nokäu béj-reka.

¹⁶ Tua bát nee ino nok-riäpo kaabe ínomak taahuak; simetakam nee tö sájjak. Íäri bétana Áapo Dios jukai kaa ama am naikirianake, am jiokorinake.

¹⁷ Të jü Señor ínomak aane, úttiata nee mákaka, bueituk ínëli inou huémta násuk jü Diosta bétana nokhuame ára yáatuk, sime Diosta kaa súaleme ä jíkkaijnakë béchïbo. Ínëli jü leónta teni kaa nee buäka.

¹⁸ Jü Señor nee áma yeu huíknake, sime kaa türík ayukäpo, entok téhuekapo reytaka ä nésahuëpo nee jípu báreka nee suayanake. Simek béppa ujyoori áa béchïbotunake jíbapo béchïbo. Júnentunake.

Teboteri entok Diosta tü eäu ä chuppepo

¹⁹ Priscata entok Aquilatë tebotua, entok Onesíforota jóapo jomeme.

²⁰ Erasto pueblo Corintopo taahuak. Trófitotane éntok pueblo Miletopo tö siika, kökoremta.

²¹ Séberia tiempota kee yúmaye äbo huéiye. Eubulo, Pudente, Lino entok Claudia enchim tebotua, entok sime jume hermaanom.

²² Áapo Señor Jesucristo em espíritumak annake. Jü Diosta tü éehuame enchimmaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Títotau Ä Jiojtekähui

Teboteri

¹ Pablo Diosta saulero éntok Jesucristota apóstol, jume áapörík yeu púari Diostat ehuápámani, entok jü lúturiata täyahuäpo jum emo jiokölihuä pámani.

² Jum jita jíba boobít-huäpo yü jíapsihuäpo. Jum Diosta kaa yore baytähuäpo, yore ä mak-rokkak, kee jee ániata yeu machiay náateka.

³ Éntok taahuata yúmak ä täyatebok juka ä nooki, jume huatemmeu ä nokhuä pámani, íri ín mampo toijri Diosta itom jínëukamta nésaupo.

⁴ Titotahui, Cristota súalhuäpo tua ín üusi, Diosta tü eäu, yore nak jiokölihuame, éntok yánti jíapsihuame, Dios Áchayta entok Señor Jesucristota itom jinëukamta bétana.

Jume pastorim entok obispom jachin ministerio tékilta bem yánakëhui

⁵ Iäri béchibone isla Cretapo enchi tö siika, hua kaa tüisi huemta enchi rútuaktianakë béchibo, éntok síme buere joarammet pastorim enchi joa íaaka, nesauta enchi ín makakä pámani.

⁶ Íri, jü kaa turik bétana kaita át nok máchina, huépulak jíba jubnake, entok Diosta súaleme úusinake, kaa turik bem joa bétanam kaa natuatunake entok bem éäpo jíba jíapsihuäpo.

⁷ Bueítuk úttea, jü obispo kaa türik bétana kaita at nok machiná Diosta tékil ä joapo kaa au buerialinake, kaa juënaratunake, kaa vino jílërotunake, kaa nássuäratunake, tómita kaa türik bétana huemta kaa úkulnake.

⁸ Al-la ä joapo ára huatem mabetnake, tühuata naknake, éntok suámsi au núnake, lútula jíapsinake, santosi jíapsinake, ä jíápsäpo áapo au yüeka au yekanake,

⁹ ára áamak ä tahuarianake juka nok lutüriata, ä majtíahuaka pámani, entok ket ára ámeu noknákë, yore majtihuäpo kayta täbuiasi jípureka, éntok jume ä nok béjreka nokame ahuä temaijtuaka ä tü etuana, jünehuamta am maknake.

¹⁰ Bueítuk ketunem juebénaka aane, jume lútüriata nok béj-reme, jume kia jájana jítat nokame, entok yore baytähuame, entok chë junne jume circuncisiónta hueriame.

¹¹ Úttea huamei tem páttiabéchibo; bueítuk síme joamim jíapsi násonte kaa tühuata am majtíaka, íkai joakam tómita yún koba báare.

¹² Senu áme násuk profeeta ínel jiaahua: “Jume cretapo joomem jíbam ára nókichi, animal kaa susuäram Bénasim maachi, jíbuäram, obëram.”

¹³ Íri ä nokäu lütüria. Juari béchibo, kuttilasë ámeu nooka, juka Diostat ehuamta türik am jípunakë béchibo,

¹⁴ kaa jume judíom cuentommet suánake, éntok huame yorémem nesauriachi, bueítukim lútüriata omoute.

¹⁵ Síme chicha machirata kaa jípure, jume chicha machirata kaa jípureme béchibo, té huame jíapsi nasontulataka kaita súaleme béchibo, síme chicha maachi; bueítuk jü bem éeri éntok jíapsi suära nasóntula.

¹⁶ Diostam emo täya tíiya, té hua bem jita jóäubeyim ä omoute. Kujti machirata jípureka, Diosta bej-rekam jíápsa, jita türik júne kara joaka.

2

Jü lütüriata yore majtiahuame

¹ Të empo Akë ä nooka juka kaa täbuiasi huentä yore majtiahuamta.

² Jume yoiyöturim yúmalasim suamsi emo núnake, kaa yún nokaka, suamsi, emo yörihuäpo tülisi, Diostat ehuäpo kaa täbuiasi, emo nakhuäpo, entok ára jita böbithuäpo. Jiapsina, áma yeu huée béchibo, jum kaa tühuapo.

³ Ínëli jume jamyóyölam, bem jíápsäpom yörisi machisi emo núnake, kaabetat kia nokaka, vino jihuame kaa am yuínake, tühuatam ára majtianake;

⁴ jume jáamuchim chë kaa yoiyöhuemim majtianake, bem kunam am náknakë béchibo, éntok bem asoam,

⁵ entokim suamsi emo nüyeka, kayta kaa türük joaka, bem joam am suayanakë béchibo, tü jíápsitam jípunake, bem kunam bëtukim emo am núnakë béchibo, bueituk Diosta nokibet bette nokta kaa ä bétana noknä béchibo.

⁶ Alë bënasi kétchi, jume jübua yoiyötume kuttílasi ámeu nooka: suamsi emo am nü sáhueka;

⁷ símepë bat emo ketcha ejemplopo, tekilpo türük joaka, yore majtiahuäpo, yúmalasë emo bittebo, entok suamsi,

⁸ nokta türüpo entok kara omouteta, bueituk jü ä béj-reka huéme ä tiunakë béchibo, entok kaita juénak enchim bétana nok machik jípureka.

⁹ Éntok jume saulerommehuë kuttílasi nooka, bem tékom bëtukim emo nüunake, símeku am türeu jonake, katim elaka am nok bejnake;

¹⁰ kabeta baytahuaka jita ä ühuanake, ál-la símeku ä bitteboka lútula au núnake, bueituk símeku jü Diosta bétana yore majtiahuame itom jinëume üjyorisi bittunake.

¹¹ Bueituk jü Diosta tü eäu áu bittebo, síme yoremem jínëuriata makbareka,

¹² itom majtiaka, juka Diosta kaa yörihuau tojaka, éntok juka ániapo kaa türük úkulhuamta, juéna éerita tójaka, ímíte jíápsinake suamsi, lútula entok Dios huáateka,

¹³ juka tüisi al-lehuäpo mabet-báahuamta boobíchaka, entok ujyorisi au yeu machirianakeme jü buere Dios, éntok Jesucristo itom jínëukamta,

¹⁴ jü ito béchibo au tojakame, síme kaa türüku itom jínëu báreka, éntok tossaala itom báksiaka ä pueblo attiapo itom jípu báreka, éntok tü tékilta johuäpo naybuk-riata jípureka.

¹⁵ Íkäre ámeu nooka, kuttílasi éntoke yäura úttiata jípureka kaa türi bem yári am toij sauhue. Kaabe kaa kia kaitäpo enchi jípunake.

3

Lútula jíápsi jípuhuame Diosta tü eäpo

¹ Amëhue am huatisauhue, jume gobierno tékilta jípureme entok yäuram nesahueme áme bëtuk emo am jípunakë béchibo, nesautam jonake entokim at jíapseka tékilta jonake.

² Kaabetachim juénak noknake, katim nássuäleromtunake, ál-lam huatemmakim tülisi emo jípunake, simë yanti ehuamta bittteboka síme yoremem bíchäpo.

³ Bueituk ítapo ket bannaataka kaa susuakay, katte Diosta nésaupo rejtey, chikturataka, síme juéna éerita bëtuk ito jípureka. Kaa tühuapote

jiápsay, éntok jita ito nat úkuleka, kaa bibit péehuaka, éntok huatem kaa bibit péaka.

⁴ Të juka Dios itom jínëukamta tü ehuamta itou yeu machiako, éntok sime yoremem ä nákéhui,

⁵ itom jínëuk, kaa lútula huëpo tuhuata itom yáakä béchïbo, ál-la itom ä nak jiokolëpo, bajsiahuaka bemélasí tomtihuäpo, entok Espíritu Santopo bemélasí ä yahuakapo.

⁶ Jü, buéresi yüni itot ä chíbejtiakähui, Jesucristo itom jínëukamta bétana,

⁷ bueítuk lútula jíapsihumta ä tü eäpo jípureka, amakte herenciata jípureka tahua, yü jíapsihumta itom boobichä pámani.

⁸ Ìri nooki huitti lütüria, Íachïri katë kom eaka, kutti am téjhua, bueítuk jume Diosta súaleme tü tekilpom jíba emo jipunake. Ímëri türimme, éntok yoremem ania.

⁹ Të juka nokta kaa nau bataka huemta katë ä jikkaijbáare, entok juka nat tomti kat-huamta bétana kia nokhuamta, entok juka leyta bétana nau nok nássuahumta, bueítuk kia bejja entok kaitapo yore ania.

¹⁰ Jü yoreme emo näikimtehumta joamta, séjtuli entok guosa kuttílasi áu noksuka, pakunë yä tahuaria.

¹¹ Juneate hua ínëli áu nasontekame, Diosta bejre, entok bette noki at chuppe, juka bette nokta at chupe béchïbo.

Jíta ä yánakeu bétana au nokak

¹² Artemasta ö Tíquicota émou nee bíttuako. Emo bamijtuaka pueblo Nicópolispo inou yepsa, bueítuk júmunë, sime séberia tiempopo tahua báreka eiya.

¹³ Jü Zénas leyta yúmalasi täyame éntok Apoolojta, al-leake am boo tojja, kayta ámeu bïnakë béchïbo.

¹⁴ Jume itomak aanim am áraunakë béchïbo, jum tü tékilta johuäpo. Bueítuk jume jita ámeu bëyemehui am anianakë béchïbo; bueítukim ínëli huatem tuhuata joorianake.

Teboteri éntok ä chupëpo Diosta tü eähui

¹⁵ Sime jume ínomak aneme enchim tebotua. Jume Diostat ehuäpo itom nakemë tebotua, Diosta tü eäu enchimmaktunake. Júnentunake.

Jü Carta San Pablota Jiojteri Filemóntahui

Teboteri

¹ Pablo Jesucristota béchïbo pereeso, entok jü hermaano Timoteo, jü nákhuaame Filemóntate tebotua, itomak tekipanuaamta,

² entok kétchi hermaana Apia nákhuaamta, entok Arquipota, Diosta tékilpo itom jáläekamta, entok huame Jesucristota súalhuäpo náu aanim, em jóapo nau yayajame.

³ Diosta tühua entok yánti éehuame enchimmaktunake, Dios itom Áchayta bétana entok itom Señor Jesucristota bétana.

Filemón Diostat éiya entok huatem nákke

⁴ In Diostane baisahueka emou huáate, oraciónim ín joä beleki,

⁵ bueitukne ä jíkkaja, Señor Jesucristota súaleka em ä nákéhui, entok simem huame Diosta bíchápo huélpülsi emo nüyeka jíápsame.

⁶ Huä Diostat éehuame huatemmeu em nokäu, huitti át jünee huamta enchi máknake; ínëli sime jü tühua enchimmet ayunake, Cristo Jesússta huämi.

⁷ Bueituk tüisite al-leiya, entokte jíapsi yéjtehuamta jípure, em huatem náké béchïbo; bueituk empo, ín saila, jume Diostau bíchaa huélpülsi jíápsame bem jíapsihuaam óusi éiya.

Pablo Onésimota béchïbo jiokot jiaahuak

⁸ Huäri béchïbo, Cristota bétanane lütüriata jípure jíöbe, emót ín nésaunaké béchïbo, hua jita chë türik bétana,

⁹ tëne emou jiokot jiaahua, yore nákhuaamta téhuampo: ínapo Pablo béja öla, entokne pereeso Jesucristota béchïbo.

¹⁰ Én éntokne ín üusi Onésimota béchïbo emou nooka, nee pereesotuk Cristota bétana yeu yoremtukame.

¹¹ Huä bannaataka kaa emou türiakaihui, të ëni emohui entok inou júne türi.

¹² Én éntokne júchi emou ä bíttua. Akë ä mabeta, em nee mabetäpo bénasi.

¹³ Bueituk ínapo ínomak ä tahuatua péa jíöbe, enchi kara ínomak anëpo, nésauta nee ä joria iaaka, ímí cárcelpo evangeliota béchïbo pereesotaka ín anëpo.

¹⁴ Tëne kaita yáa báare kaa em ínel éäpo, bueituk ínëli jü em tü éeri kaa útteata ä yáariä béchïbo, ál-la em júnen éäpo.

¹⁵ Bueituk jamak íari béchïbo au näikimtek emo bétana, jaiki huásuktiapo jáni, én éntok bát bíchaa sime huásuktiapo enchi ä mabetnaké béchïbo,

¹⁶ të ëni kaa súmataka enchi tekokam ténasi, të ál-la chë junne, súmataka béppa, ä sailaka tüisi ä huátia ténasi. Ínapone tüisi ä nákke, të jíbatua empo chë junne. Ä yoremtukä pámani, em ä nákéu türi jíöbe, të chë júne müsäla maachi, jü em ä náknakëhui, Cristota súalhuäpo.

¹⁷ Én éntok ä junëlitunakey, Cristota súalhuäpo empo ínomak huëtek, Akë ä mabeta, em nee mabetä bénasi.

¹⁸ Entok jítäpo júne kaa tüisi émomak tahuaka enchi huikiriätek, juka enchä huikiriähui, ínohuë ä tójja.

¹⁹ Ínapo Pablo ín mámammeyne ä jïojte: ínapone ä béjtuanake. Kaa täbuiasi emou jiau béchïbo, émpë chë nee huikiriya.

²⁰ In saila Señorta súalhuäpo, arë nee ania jäni; nechë jíapsi yétcha, jimyore béchïbo, Señorta súalhuäpo.

²¹ Emoune jïojte, juka nésau éehuamtat ára em joäbet éaka, jünéaka chë júne ín nokäu béppa em ä yáanakëhui.

²² In áma emou yebijnakehuë huéchiapo jípure; bueïtuk Diostau enchim buaná béchïbo júnentunake, jü áman enchim ín bínnakëhui.

Teboteri entok Diosta tühua

²³ Epafra enchi tebottua; áapo ínomak pereeso Cristo Jesústa béchïbo.

²⁴ Entok huate két enchi tebottua: Marcos, Aristarco, Demas, entok Lucas, ínomak tekipanuame Diosta tékilpo.

²⁵ Itom Señor Jesucristota tühua enchim jíapsimaktunake. Júnentunake.

Jü Carta Hebreommeu Jiojteri

Dios ä Üusihua bétana nok-la

¹ Dios juebénasi noksulatukay yún kaa nanäla machisi júnak táapo täbui taahuarimmechi, jume áchayhuarimmehui, profetam huämi.

² Én ímëi taahuarim chúkula huëpo ä üusihua huämi, itou nok-la. Íkai éntok ä yö yáaka simeta ä mámpo tójjak; ániata éntok áapörík béchïbo yáuhuak.

³ Áapo ájaria jü bélojkosi símek béppa Diosta ujoyória, éntok tua alëbenna símeku, síme ániat ayukamta jíapsítua, símeta tútti jípure ä nok úttiärayi. Éntok Áapo mukuka símek béppa túlisi itom báksiak, kaa tü yáarim itom úhuaaka. Huanäi ámani jikat jü tua yörisi machik bátam bétana yejtek.

Jü Usiari ángelesim béppa chë yörisi maachi

⁴ Íari béchïbo ángelesim béppa chë yörisi machisi tahuariahuak, éntok bempörim béppa chë yörisi machi téhuam mákhuak, tua Diosta ä üusi béchïbo.

⁵ Bueítuk, ¿jauhueysu Dios jabe ángeltau ínel jiaahuak:

Émpë ín Üusi;

ínapone én em Áchaytaka taahua?

Éntok kétchi:

Ínapone én áa béchïbo áchayhuari;

áapo éntok ín üussitunake.

⁶ Éntok kétchi, juka kësam huérita ániau kóm bíttuaka jume ángelesimmeu ínel jiaahua:

Tónommeyem áu jápteka ä yöre.

⁷ Jume ángelesim bétana éntok kët ínel jiaahua:

Ä ángelesim jekata bénasi johua;

jume nésauta ä joriame éntok táij bétemta bénomme.

⁸ Éntok ä Üusi bétana ínel jiaahua:

Dios yörisi machi bankopo káteka, jíbapo béchïbo nésahue,

éntok jü kuta em réytaka áy nésahueu huitti lútula huéeka bíttu.

⁹ Juka lútula jíapsihuamtë nákke;

të juka kaa türík éntoke kujti eäke kaa huátia.

Íari béchïbo Dios enchi áma yeu púuhuak.

Jü em Dios éntok müsäla machisi al-leehuamta enchi mákka,

em jáläim béppa.

¹⁰ Éntok íkai kët nooka:

Empo, Señor, simeta naatëpo buiatë yáuhuak;

jü téhueka junne em mámammey yáari.

¹¹ Íri lütinake, të empo jíbapo béchïbo tahananake;

jü huate éntok súpem bénasi moylake.

¹² Éntok huépul súpem bénasë nat am tóttianake,

éntoke chúkula täbui bemela súpem béchïbo am nakulianake.

Të empo katë täbuiasi tahananake, éntok em huásuktiriam katim lütinake.

¹³ Bueítuk jauhuey taaposu Dios, jábe ángeltau ínel jiaahuak:

¿Ímire ín bata bétana yejte,

jume enchi bej-reka kateme em guókim bétuk nee am órëu tájti?

¹⁴ ¿Jachum kaa espíritu áusüli, jume Diosta tékilpo aneme? Ímëri juka jínëurita mabetnakeme bem anianakë béchïbom äbo bíttuari.

2

Jü buere jínëuria

¹ Huäri béchïbo, úttia tüisi át suaka itom ä bínnakehui, juka Diosta noki itom jíkkajakähui, juka itom súalëu kaa koptiä béchïbo.

² Bueituk jü noki ángelesim nokakäu huitti taahuak; entok jume Diosta béj-reka ä nésauro kaa bem yáakäu, lútula éehuäpo júne két bette noki ámet chüppuk.

³ ¿Jáchisute áma yeu sákanake jäni? ¿Juka jínëuriata tüisi yörisi machik kía kaítäpo bichäteko? Jü Señor íari bétana bát ä nookak, kësam huëpo; jume ä jíkkajakame éntok itom ä téjhuak.

⁴ Ínëli Dios ä lütüriatey ámemaki. Jume señaalim entok buéresi huëpo kaa täyahuamta entok obiachik kara johuamtam johuay. Espíritu Santo éntok ámet ä näikimtey, ä éä pámani.

Jü yore jínëihuamta yáakame

⁵ Bueituk Dios kaa jume ángelesim mámpo ä tójjak, juka ánia äbo huémta; íari bétanate náu ettejo.

⁶ Të séjtul huëpo senu nookak, Diosta noki jïojteripo ínel jíaka: ¿Jábësa jü yoreme em áu huáatinakë béchïbo, entok jü yoremëta üusi em áu yéebijnakë béchïbo?

⁷ Íkäre yáaka ángelesim beu chë ili bétuk ä tahuariak. Ä yörinäu éntok símek béppa ujjorike ä coroonatuak.

Éntoke juka em yáakäu símete ä mámpo tójjak.

⁸ Símete ä guókim bétuk tahuariak.

Bueituk ínëli símeta áa bétuk tójaka, kaita yeu bëaka, símeta áa bétuk tahuariak. Tëte ketune kee jee ä bitcha, juka símeta áa bétuk tahuanakemta.

⁹ Tëte huákäi bitcha, juka ángelesim násuk ili bétuk tahuariahuakamta. Jesús ä yörihuäpo entok símek béppa ujjorik coroonatuahuak. Jiokot áu ä síkäpo muukuk, bueituk Diosta símem náké béchïbo kókkohuamta nüka.

¹⁰ Ínëli türiakay símeta áttiakamta béchïbo, bueituk áapörík béchïbo síme aayuk. Ä üusim símek béppa ujjorikum am huéria báreka, jum jiokot anhuäpo yúmalasi ahuä nütuak, juka jínëuriata áme béchïbo yáakamta.

¹¹ Bueituk Dios santosi jíapsihuamta yore makame, entok jü santosi jíapsihuamta mabetame. Símetakam huepulaik jíba áchayek. Huäri béchïbo jü Diosta Üusi kaa ámey tihueka am saila rókka,

¹² ínel jíaka:

Em téhuamne ín sailammeu noknake, entokne yún emo náu tóijlame násuk himnomne emo béchïbo buiknake.

¹³ Entok júchi ínel jiaahua:

Ínapone át éenake.

Júchi éntok bemelasi ínel jiaahua:

Éni ínapo, entok jume usim Diosta nee mákakähui.

¹⁴ Jachin jume usiarim náu áchayek takaapo entok ójbopo am nanälaitukä bënasi, áapo két takaapo entok ójbopo ánëli áu jípurek.

Bueituk ímí huämi ä mukukäbey, juka kókkokhuamta núk kátekamta kaitäpo tahuariak. İri béja jü diablo.

¹⁵ Huanäi kaitäpo am yáaka, áma yeu am huíkkek, jume simem kókkohuamta májhueka áa bétuk emo jípureihum, bem kókkou tájti.

¹⁶ Bueituk tua lütüriapo kaa jume ángelesim aniak, ál-la jume Abraham-tat yeu kat-riam.

¹⁷ İari béchibo úttiatakay, simeku ä sailam bénatunakēhui. İnēli yore nák jiokolihuamta jípureka huitti tiöpopo chē nésahue, Diosta nésahui joaka, entok juka pueblopo kaa türik bem yári am úuhua.

¹⁸ Bueituk áapo két jokot ansuk, kaa tühuapo jióbilahuaka. İari béchibo áapo úttiata jípure, jume kaa tühuapo jióbilahuame ania béchibo.

3

Jesús Moiséjta béppa chē yōrisi maachi

¹ Juntuksan Cristopo itom hermaanom yeu púarim, téhueka bétana núnutaka jípsame, áachem suuhua, jü apóstol entok tiöpopo buere yäutat itom át éäpo, Cristo Jesústachi.

² Áapo kaakun bíchaa áu náyoteka ä yuktiahuaka páman jíba áu nūka, entok Moisés ketchi ánēli, simekuu jum Diosta jóapo.

³ Bueituk İri, Moiséjta béppa buéresi yōrihuaka bít-hua, jachin jü kárita yáakame chē yōrihuaka bít-hua, jü kárita béppa.

⁴ Bueituk jábe ä yáala, juka kári yáataka kátekamta; tē juka sime ayukamta, Dios ä yáuhuak.

⁵ Lütüriapo Moisés simeku kaa áu náyoteka tekipanauk, jum Diosta jóapo, ä sáyhuaka pámani. İri lütüriataka taahuak, áa bétana tüisi nokaka.

⁶ Tē Cristo usiaritaka ájāria, entok kárita béppa lütüriata jípure. İri kári éntok ítapote ájāriam, bueituk ítapo itom mabetakāu kaa ito náyoteka ä ěriakātek itom jíapsāu tájti át éaka, entok juka jita boobít-huāpo ito jábeleka.

Diosta pueblo jimyoreria

⁷ Huāri béchibo, jü Espíritu Santo ínel jiaahua: Bueituk empo ä nokāu én jíkkajāteko,

⁸ katem enchim jíapsim námakasi johua, júnak-riapo jume Diosta bėj-reka ánia bueka páriapo jióbilahuaka ayukame bénasi.

⁹ İmirim nee jióbilak, jume enchim áchayim.

Nechim jióbilak nee áma yumāu jūneria báreka.

Huanārim juka ín yáakāu bitchak, cuarenta huásuktiriampo.

¹⁰ İari béchibone ámeu öomtek, huamei nāt tómti katemmehui, ínel jíaka: “Jíbem náa kannake, enchim jíapsipo kaa yánti éaka, éntokem ín böom kaa täya báare.”

¹¹ Huāri béchibo ín öomtēu bát kéchakane ínel jiaahuak: Kaibum áman kimunake jum inot jimyorehuāpo.

¹² ¡Áachem suuhua! Hermaanom, enchim násuk kaabe kaa türik jíapseka kaa ä súaleka áu náyotenake, jum Dios jíapsamta súalhuāpo.

¹³ Ál-lem chikti táapo kuttílasi náu nooka, ketune tiempota jípureka, bueituk ínēli kaabe enchim násuk námakak jíapseka annake, kaa türikuu báitaütaka.

¹⁴ Bueitukte Cristotamak ä áttiak, juka áa bétana itom jípunakèhui kaa ito nayoteka itom jiapsäu tajti, juka át éehuamta itom naatekäpo bénasi.

¹⁵ Én éntok íkái nokhua násuk:

Eme ä nokäu én jíkkajakáteko,
katem enchim jíapsim námakasi johua,
jume júnaköri nee öomtituakame bénasi.

¹⁶ ¿Jábesamme, jume ä jíkkaijsuka, ä öomtituakame? ¿Jachum kaa síme jume Egiptopo Moiséjtamak yeu sájakame?

¹⁷ ¿Jábemmaksu cuarenta huásuktiapo omtey? ¿Jachu kaa jume Dios bejrim yáakammaki? Ímëi bem takahuam éntok ánia see päriapom huátteka kókkok.

¹⁸ Entok, ¿jábemmeusu ä noki bát kéchaka am téjhuak, kaa áman am kimunake tíaka, jum áamak jimyorehuäpo? ¿Jachu kaa jume ä nésahui kaa yáakammehui?

¹⁹ Entokte am bitchak, kara áman kimuka am tahuakahui, kaita bem súalëra béchïbo.

4

¹ ¡Átte suaka Diosta máujnake! Bueituk jachinai junne jü jimyorehuäpo kimu báahuaka boobit-huame, huate enchim násuk aneme kara ä jájameka tahuanake.

² Bueituk itou két jíba ánëli nok-ri, jü bemela noki bempörimmeu bénasi. Të jü noki bem jíkkajakähui, kaitapo taahuak, juka Dios éehuamta kaa am jípurekä béchïbo, jume ä jíkkajakame.

³ Të ítapo ä súaleme áamakte áman kimula, jum jimyorehuähui, ä jíakä pámani:

In omtëune bát kéchaka am téjhuak,
kaa áman am kimunake tíaka jum jimyorehuähui.

Éläposu juka tékilta béja chúpasulatukay jiöbe, juka ániata naatekäpo naateka.

⁴ Bueituk séjtul huëpo jimyore taahuata bétana ínel jiaahuak:

Dios jimyorek síme tékilta yáasuka,
jum guoy búsan taahuata huëpo.

⁵ Entok ímï júchi bénasi:

Katim áman kimunake, jum ín jimyorehuähui.

⁶ Huäri béchïbo, ketune huate bëye áman bem kimunakèhui, entok kétchi huame bát bemela noki ámeu nokhuakammehui, katim áman kíimuk, nésauta kaa bem yáakä béchïbo.

⁷ Én éntok júchi taahuata yétchak ëni, ínel jíaka: Chúkula tiempota simsuko, Davidta huam, ínel jíayhuäpo:

Eme ä nokäu én jíkkajakátek,
katem enchim jíapsim námakasi johua.

⁸ Bueituk Josué juka jimyore taahuata am mákakáteko, kaibu júchi tábui taahuarita bétana nok éiyey.

⁹ Huäri béchïbo ketune jimyore taahuari áma tahuala, jü Diosta pueblo béchïbo.

¹⁰ Bueituk jü Diostamak jimyorehuäpo kibak-lame, két tékilta yáasulataka jimyore. Dios két alë bénasi jimyore, ä tékil yáasulataka.

¹¹ Ámante kimu báreka éenake, jum jimyorehuäpo; bueituk kaabe áma áu náyotenake, huámëi bénasi, jum nésauta kaa johuäpo, kaa türiku.

¹² Bueituk jü Diosta noki jíapsa, entok símeku áma yuuma, entok síme kúchirim náu bíchaa buahuiakame bénasi chë mékka tájti ára jita

chúktia. Jíapsichi entok espíritut junne ára kibake, óta tónoapo entok tuétanompo junne; entok juka yorem éeri jíápsipo ayukamta jüneria.

¹³ Jü yáataka ayukame ä bíchäpo kara éso, entok síme súpe joaritaka étapori ä bíchäpo. Huáhui lúl-late jápteka yeu ä buíjnake, itom yáalähui.

Jesús jü buere sumo sacerdote

¹⁴ Én éntokte ä jípure, juka sumo sacerdoteta, téhuekata béppa jikau sikamta, Jesús jü Diosta Üusi. Áapörik súalhuápote jíba annake.

¹⁵ Bueítuk iri sumo sacerdote ára itom jioleka ára itom ania. Jüneiya ítapola kara itom áma yumähui. Áaposu két ito bénasi kara áma yúmam ténaka jiöbilahuak, té áapörikut jü Dios bejri kaita át aykay.

¹⁶ Áute rúktinake, tüisi át jíapseka, Diosta yörisi kátekäpo, juka ná, jiolehuamta jajam báreka, entok Diosta tühuapo kaita bëaka jiole anhuäpo yore aniamtahui.

5

¹ Bueítuk síme sumo sacerdote yoremem násuk yeu púari, áme béchibo obisi an íahuaka Diosta bétana núnuri, juka Diostau bíchaa náikiata entok animaalm ójbo, jume Dios bejrim béchibo ä yáa íahuaka.

² Bueítuk yánti áu nüyeka ára am boobinnake, jume kaita täyaka kaa tühuapo emo náyotelame entok kaa suasi emo nüyeme, jünéaka áapo két áme bénasi kaa úttiaka jíapsihuäpo áu innéaka.

³ Júneli juka Dios bejri áapörikut éntok yoremraatat ä ayuka béchibo, úttia ili kabarata mëaka Diostau bíchaa ä náikianakähui, yoremraata béchibo entok áapo béchibo.

⁴ Bueítuk kaabe kia ínel ä éä béchibo tékilpo áu úttiltebo báanake, ál-la hua núnuritaka Diosta bétana yuktiari, Arónta núnuhuaka bénasi.

⁵ Júneli kétchi Cristo jum símek béppa ujoyoriku kaa áu úttilek, juka sumo sacerdote tékilta áu mákaka, ál-la hua ínel áu jíakame:

Émpë ín Üusi;

ínapone í taahuarit enchi usiak.

⁶ Bueítuk kétchi sékana ínel jiaahua:

Émpë tékil sacerdoteta yúu tútti jonake,

Melquisedecta yoremempo jometaka yö yáatukä pámani.

⁷ Té Cristo ímí buíapo jíápsaka, jiole éaka nookak, ópuam guötiaka hua úttiata jípuremtahui, ä muknakepo ára ä jínëumtahui. Íneli éntok íari béchibo jíkkájtuk, yörisi májhueka.

⁸ Usiaritaka junne, jiole ä anë násuk, nésauta ára joaka taahuak.

⁹ Entok yúmalasi chúpemta mákhuaka, juka jíapo béchibo jínëuriata yáuhuak, símem ä nésahui jo báareme béchibo.

¹⁰ Huanäi Dios ä jüneriatebok, sumo sacerdote tékilta ä mákaka, Melquisedecta gentepo jometaka yö yáatukä pámani.

Jínhua maachi, jü Diosta súaleka ä tóijhuame

¹¹ Íari bétanate yún ára jita nooka, té obiachi jünakiachisi ä nok báahuäpo, enchim kaa huitti jíkkajä béchibo.

¹² Bueítuk eme béjem huatem ára majtia éiyey, bueítukem béja yún tiempota huéria. Té ketune bëye jü enchim majtianähui, juka chë kaa obiachik Diosta nokpo bát huémata. Éntokem íneli kaa áma yúmaka tahuala, ili usita lechím jëyë bénasi; bueítuk karem buáhuamta buäye.

¹³ Sime jume ketune lechi jëyeme ketim jee árahue, jum lútula huémtat jünee huäpo; bueituk ketunem ili uusim.

¹⁴ Të jü bette buähuame jume yötulame béchïbo. Ímëri jum élaka jita johuäpo emo majtialataka, akim ä jüneria, juka jünee huamta, tühuata entok kaa tühuata bétana.

6

¹ Huäri béchïbo, juka bát itom majtiahuakau huamte sákasuka, Cristota bétana huémata yúmalasite bát bíchaa át jíapsi báreka éenake. Katte júchi ito ä majtianake, juka téta nahuata júchi yecham ténasi entok juka tekil mukiapo hueme kókkko huaú yore hueriame. Të jü Diostat éhuame ìri jü jíapsi kúaktihuame,

² jü batöhuamta bétana yore majtiahuame, jü jábetat béppa mámteka Diostau ä nok-riahuame, jü kókkolam jíabitëhui, entok jü bette noki jíbapo béchïbo chúpanakeme. Béjate simeta íkái täyasula.

³ Entokte íkái yáanake, lütüriapo Diosta júnel éayo.

⁴ Bueituk karam jájamtuka tatahua, jume séjtul machiriata mabetakame, jü jikattana Diosta tü éeri bem jihuekäu entok Espíritu Santota huam bem mabetakähui,

⁵ Diosta tü noki entok juka úttiäraata ánia äbo huémtat jihuekame.

⁶ Ímëi amáu nóttekame karam júchi bemelasi jíapsi kúakte, juka Diosta Ūusi bempörim béchïbo júchi bemelasi kúrusit poponteboka, júchi simem ä junnerianakë béchïbo.

⁷ Jü buía juka yúkuta juebénasi kóm huáttemta jëyeme, entok júya síarita yoyötutuame, türi takaka jume buíata tekipanuame béchïbo, ìri buíya Diosta tühuam mabeta.

⁸ Të jü buía huíchata entok táchïnota sisiuriame kaa türina; chúkula bette noki át chúpahuaka táana.

Jü bobithuame huitti ehuäpo itom jipurëhui

⁹ Én éntok, eme nákhume, huittite jüneiya juka jita chë türiaka bétana, jínëuriata jípureka, éläposute ínëli nooka.

¹⁰ Bueituk Dios tü éehuäpo lütüria páman jíba aane; áapo kaibu ä koptianake, juka tékilta áapörík nákeka enchim yáakähui, jume Diosta bíchäpo santosi emo nüyeme béchïbo; éntokem ínëli ketune jita am joria.

¹¹ Tëte enchim huehuëpulammet ä bít péiya, juka jíba enchim joähui kaita yeu bëaka enchim jíapsau tájti, juka huitti éaka boobit-huamta.

¹² Bueituk jü óbera kaa enchimmet ayunake, ál-lem huame Diostat éaka tekipanuame entok ínëli jume yánti éaka juka Diosta nokakäu mabet báareme. Ímëi bénasem emo nü báreka éiya.

¹³ Bueituk júnakoy Dios juka Abrahamta mabetnakëu ä mák rókaka nookak. Të kaabeta áa béppa chë yörisi machik téuhuak, nokta yéchá béchïbo. Huanäi áapo áu bát kéchaka nokta yétchak,

¹⁴ ínel jíaka: “Ínapone tua lütüriapo juebena tühuata enchi máknake, entokne jume emót yeu katnakeme buéresi am bürurianake.”

¹⁵ Ínëli yánti éaka ä boobícháihuik. Huanäi ä jájamek, juka nokta yéchapo áu nokhuakamta.

¹⁶ Bueituk jume yoremem tua lútula huëpo jábeta chë yörisi machik bát kéchakam nokta yéecha. Huanäi jü noki bát kéchahuakame lütüriataka chúchupe.

¹⁷ Íari béchïbo, juebénasi Dios kálakosi ä bittebo báreka, jume ä mabetnakeme béchïbo juka yörisi machik bát kéchaka nokta máktaka bem boobíchaihui, ínëli yúu tütti ä lútüriatebok, juka yörisi machik bát kéchaka ä nokakaihui.

¹⁸ Bueituk ímëi guoy huëpo kara täbuiasi yáatüpo, Dios kara ára nókichi. Ímíte úttesi jíapsi jóotehuamta jípure, áu rúkteka áapörikut boobíchaihuime.

¹⁹ Íkäite nülataka itomak ä jípure itom jíapsi béchïbo, barco ancla tenasi. Íri éntok áman téhueka tiöpopo velota bia tájti yúmala.

²⁰ Ímïri Jesús bát áman kibakek ito béchïbo, jíba béchïbo sumo sacerdote yáataka, Melquisedecta gentepo jometaka yö yáatukä pámani.

7

Melquisedecta sacerdocio

¹ Íri Melquisedec Salempo rey, yörisi jikat Diostau sacerdotetukay. Abrahamta nankirika yeu siika, nássuahuäpo reyesim kobalataka ä yebisiseyo. Huanäi juka Diosta tü eäu ä mákkak.

² Huanäi Abraham nássuaka jum simeta ä kobakäu áapörík diezmota mákkak. Jume Melquisedecta téhuam éntok ínëlim jiau báare “tua bát lútula huëpo rey”; entok Salempo rey, ïri éntok yánti jíapsihuäpo “rey ti jiau báare”.

³ Kaa áchayek, kaa áiyek, entok áapat kat-riam júne kaa jípure; jita táapo ä naatekäpo júne kaa taahuarim jípure, entok jákun tájti ä jíápsakäu junne. Të ä jíápsäpo Diosta Üusi bënna, entok yúu tütti sacerdocio tékilta jípure.

⁴ Tüisem át suaka ä bitcha, juka buéresi yörisi maachi. Íkäri jü Abraham áchayripo huéeri, jum nássuahuäpo ä kobakäu diezmota ä mákkak.

⁵ Tua lútüriapo jume Levíita usiarim tékil sacerdociota mabetak, entokim nésauta jípure, pueblopo diezmom bem nünakë béchïbo, leyta jíä bënasi. Ímëi bem saylahuam, éläposum bempo két Abrahamtat yeu sákala.

⁶ Të Melquisedec jume áapat kat-riammak kaa huéritaka junne, entok kaa Levitammak näikiatukay. Të júnentaka junne, Abrahamta bétana jume diezmom mabetak. Huanäi huaka Diosta bétana mabet báahuamta jípuremta, Melquisedec Diosta tü eäu ä mákkak.

⁷ Kaa yún nokhuäpo sime júneiya: jü chë ilitchi jü chë yöta bétana Diosta tü eäu mabeta.

⁸ Të tua lútüriapo ímï buíapo jume yoremem kokókkko me diezmom mamabeta; të huämi éntok senuk bétana nooka, ketune ä jíapsähui.

⁹ Entok ínëli jiyahuäpo, Levíi Abrahamtamak diezmom béjtuak, entok áapo két diezmom mabeta.

¹⁰ Bueituk Levíi ketune kee jee yorei Abrahamta, juka Melquisedecta ä nankiseka yeu ä siiko.

¹¹ Bueituk juka levíita sacerdocio tékil yúmalasi áhuä jípureyo, ¿jatchi-akasu jita áma bëye bënasi täbui sacerdote áu tóboktia, bueituk ikäi bétuk jü yoremraa leyta mabetak, Melquisedecta gentepo jometaka yö yáatukä pámani? Entok, ¿jatchiaka kaa núnuhuak, Arónta gentepo jometaka yö yáatukä pámani?

¹² Bueituk jü tékil sacerdocio kúaktiahuakatek, két úttia juka leyta kúaktianähui ä yáa béchïbo.

¹³ Jü íari bétana nokhuakame täbui tribupo joome; të ímëi náu huérim juka tiöpopo altar tékilta, kaabe ä yáuhuak.

¹⁴ Bueítuk jünakiachisi täyahua, jü itom Señor Judáta familiapo huéritaka. Íari bétana éntok Moisés kaita nookak, tékil sacerdociota ä jojoaí bétana.

¹⁵ Íri éntok chë júne jünakiachisi täyahuak, të jábe Melquisedecta bénaaka áu tóboktiakätek, juka tékil sacerdociota täbuiasi joaka.

¹⁶ Kaa yorem ley chúpata huë páman yáataka bem familiapo huéritaka áma yeu sákalame, ál-la kaa ä muknakepo úttiata jípurëhui.

¹⁷ Bueítuk áa bétana nokhuaka täyahua:

Émpë jíbapo béchïbo sacerdote,

Melquisedecta yoremraapo jometaka yö yáatukä pámani.

¹⁸ Íari béchïbo jü nésauri bannaataka huéri kaitäpo taahuak, kaa úttiata éntok kara jita ä joaí béchïbo.

¹⁹ Ínëli jü ley kaita yúmalasi yáuhuak. Ínëli naate jü chë türi boobit-huame; íari béchïbote Diostau rukte.

²⁰ Íri kaa kía yáahuak, ál-la jü noki yörisi machika bát kéchahuaka yáahuak.

²¹ Bueítuk jume huate sacerdotem kaita noki yörisi machik bát kéchahuakam áma yeu púahuak. Të íri, juka yörisi machik bát kéchakame ínel áu jiaahuak:

Jü Señor yörisi machik bát kéchaka,

kaibu amáu bíchaa kúaktinake:

“Émpë sacerdote jíbapo béchïbo,

Melquisedecta yoremraapo jometaka yö yáatukä pámani.”

²² Íari béchïbo Jesús juka nokta náu tütehuäpo chë türik, ä lütüriatunakë béchïbo, áu bát kétchak.

²³ Jume huate sacerdotem éntok emom büruriak, bueítuk bem kókkö béchïbom kara naa búrujti át kaatey.

²⁴ Të íri, jíbapo béchïbo jíápsaka, sacerdocio tékilta jípure, kaa lülütemta.

²⁵ Huári béchïbo két jíbapo béchïbo ára am jínëu, jume áapörík eä páman Diostau rúkteme, huanäi jíápsaka kaa chúkteka áme béchïbo Diostau am nok-ria.

²⁶ Bueítuk íri sumo sacerdote ito béchïbo türiakay: huépülsi áu nüyeka, kaa juënak éaka, jita chïcha machi kaa át cháchätu. Juka kaa türik johuá násuk sékána áu jípure, éntok téhuekata béppa chë mejikat tóboktiari.

²⁷ Juka jikot éehuamta kaa chíkti táapo jípurey, jume huate sumo sacerdotem bénasi. Ímëri bát juka Diostau bíchaa näikiatam jojoa, bem kaa tü yáarim béchïbo, chúkula éntok jume pueblota yáarim béchïbo. Íkäri Jesús séjtul jíba ä yáuhuak jíbapo béchïbo, Diostau bíchaa näikiapo áu tójaka.

²⁸ Bueítuk jü ley nokta chúchupa, sumo sacerdotem áma joaka, yoremem kaa úttiakame; të jü noki yörisi machika bát kéchari, leytapat chúkula huéeka, jü usiari kaita áu bëyeka yúmalasi yáari jíbapo béchïbo.

8

Jesús násuk huéeka bemela nokta tüteme

¹ Én éntok türi jíöbe, jü tua bát huéeme itom náu ettejhuasakäpo, jü sumo sacerdote itom jípurëu, téhuekapo buéresi reytaka jojuhuäpo bátatana yejtek.

² Diosta káripo tékilta johua. Huári kári tua lútüriapo tabernáculo. Íkari jü Señor ä tóboktiak, kaa jü yoreme.

³ Bueituk sime sumo sacerdote juka leyta jíä páman áma yéchari, juka Diostau bíchaa näikiata entok jume kaa tü yáarim béchibo kabaram súahuamta ä yáanakë béchibo. Íari béchibo úttia áapörík két jita huériaka Diostau bíchaa ä kíktenakëhui.

⁴ Ä ínëlituk ímí buíapo anëtek, katchan júne sacerdotetu éiyey, jume sacerdotem ketune ímí anë béchibo. Ímëi juka Diostau bíchaa näikiatam jojoa, leyta jíä pámani.

⁵ Të ímëi ä johua, juka téhuekapo johuamta bénnak. Íri éntok mamatuahuaka jékkaataka bíttu, juka Moiséjta ä téjhuaahuaka pámani. Tabernáculota ä yáa sáuhuek, ínel áu jíaka: “Tüise át suaka ä bitcha; huanäre ánëli ä yáanake, tua alë bénnak, júya káupo em ä bíttuahuaka bënasi.”

⁶ Të èni chë türi tékiata máktaka ä johua, bueituk Áapo yoremta entok Diosta násuk huéiyek, juka chë yörisi machik nokta náu tütehuamta yáa báreka. Íri éntok yáataka óorek, juka chë türík nokhuaka boobít-hua pámani.

⁷ Të huári bát huéeme türika yeu sikátek, tua lútüriapo kaibu jariu éehuay, jum guosa huëpo ä yáanähui.

⁸ Bueituk kutti ámeu nonokak, ínel jíaka:

Én éntok béja taahuarim äbo huéiye, jü Señorita jíä bënasi.

Nokakane nokta bemelak náu tütehuamta yéchanake,

Israel entok Judáta gentemmaki.

⁹ Kaa juka nokta náu tütehuamta bem áchayimmak ín yáakä bënasi, ál-la jü júnak taahuarimmet mámpo am buíseka Egipto buiärapo nee yeu am huíkekäpo bënasi,

bueituk bempom juka ín noki náu tütehuakapo, ámanim kaa aayuk, jü Señor ínel jiaahua:

Ínapone bempörím kía tójjak.

¹⁰ Huári béchibone juka nokta náu tütehuakamta yáanake, jume Israelta gentemmaki.

Entok két ínel jiaahua jü Señor:

Chúkula huámechí taahuarimmet,

jume ín leyimne bem kóba súahuapo órenake,

entokne bem jíapsimpo am jiojtenake.

Entokne áme béchibo Diostunake;

bempo éntok ín pueblotunake.

¹¹ Entok kaabe tábuik majtianake,

áamak aani junne, ínel áu jíaka:

Señortë täya.

Bueituk simetakam nee täyanake,

bempörím násuk jü chë ilitchi éntok jü chë yötau tájti.

¹² Jum bem kaa tü yáarimpone am jiokorinake;

entok jume bem kaa tü ayulammehui,

kane éntok ámeu huáatinake.

¹³ Bemela noki náu tüterita jiäpo, juka bát huémta öra tíá báare. Huanäi ínëli jü örataka tahuame momoye, entok sep jëla kaitatunake.

9

Jü buíapo entok tehuekapo santuario

¹ Én éntok, jü bát huéeka noki náu tütehuame, Diosta yöri béchïbo nésauta jïpurey, entok jü kári ímï buíapo Diosta áma yörihuáu yáatukay.

² Jü tabernáculu éntok ínëli órekay: násuk áman näikimtetaka, jum bát huëpo, véelota bía huam bíchaa santosi täyahuay. Ímïrim órekay, jü candelabro, jü mesa entok jume páanim Diostau bíchaa näikiari.

³ Të guosa huëpo velota bía huam bíchaa jü tabernáculota senu huëeri áma órekay. Íri símek béppa santosi täyahuay.

⁴ Ímï órekay jü incensario oro áusülitaka, entok két áma órekay jü nokta náu tütehuäpo arca, símekut oro át téktaka. Ímï huáijhua éntok jü urna ti täyahuame oro áusülitaka. Ímï huáijhua éntok maná áma órekay, éntok jü Arónta kuta basihuekame, entok jume guoj mamni nésahuim tétapo jïojteri.

⁵ Íari béppa éntok jume querubinim símek béppa ujjorika jäbuekay, bem másammey juka jü nokta náu tütehuäpo arcata páttialataka. Ímïri ojbo öorehuay jume Dios bejrim tucha béchïbo. Íari bétanate én kara yún jita nooka.

⁶ Ínëli béja huéchiasi áma óresuka, jum tabernáculu huépul kätana ä näikimteripo, jume sacerdotem élaka áma kíkkimu, juka altarpo tékilta yáa báreka.

⁷ Të jum senu kätana ä näikimteripo, jü sumo sacerdote áapo jïbba huásuktiapo séjtul ójbota huériaka áman kíkkibake, bueítuk ójbota kaa huériaka kara áman kibake. Íkái yörisi machik Diostau bíchaa näikiata huéria, áa béchïbo, entok jume kaa jünéaka pueblopo Dios bejrim yáalame béchïbo.

⁸ Jü Espiritu Santo am jüneetua, juka símek béppa santosi täyahuamta, juka böota áman bíchaa bökamta kee étapohuaïhui, jum tabernáculu huépul kätana ä näikimteripo, juka oficio tékilta ketune áma johuayo.

⁹ Íri ímëchi taahuarim béchïbo ejemplo, juka ímï nokta huë pámani jü Diostau bíchaa näikiari entok jü kabaram súahuame. Júnentaka junne íri kara jíapsi éerita yúmalasi johua, jü Diosta ínëli yörihuame.

¹⁰ Íri béja jïbuáhuame entok jita jïhuame jïbba, jü jaikisi emo báksiaka Diosta yörihuame, nésauri yáataka takaahuata béchïbo órekame. Íri ínëlitunake, juka tiempota yúmako símeta bemelasi yáahuáu tájti.

¹¹ Të Cristo yepsaka béja ímï aane. Íri áu sumo sacerdote jü tühua äbo huémtahui. Jü tabernáculu ä tékiakäpo chë türika yúmala, entok kaa mámammey yáari, ál-la ínel jíayhuäpo kaa ímï buíapo joome.

¹² Entok kaa jume chiböram entok beserom ójbo huériaka, ál-la tua ä ójbohua huériaka, séjtul jïbapo béchïbo áman kibakek, jum símek béppa santosi täyahuähui. Huanäi ínëli ä yáasuka ä mabetak, juka jïbapo béchïbo jïnëuriata.

¹³ Bueítuk jume torom entok jume chiböram ójbo, entok jü beseerota náposa jume chïcha machimmet áa béppa huáttiahuakatek, báksiahuaka juka chïcha machik takaahuat úuhuataka tatahua.

¹⁴ ;Të chë júne úttiak, jü Cristota ójbo! Áapo kaa chïcha machik jïpureka Diosta bíchäpo áu tójjak, jü jïbapo béchïbo Dios Espirituta huámi. Huanäi áapo ä ójboy kókkohuäpo jita johuäpo itom ä úuhuaanake. Huanäi ínëlite Dios jíápsamta nésahui jonake.

¹⁵ Íari béchïbo, Áapo násuk huéeka taahuak, juka bemela nokta náu tütehuäpo. Ínëli ä muknakeu úttiatakay, jume nokta bát náu tütehuaka

bétuk jume Dios bejrim jiokorinā béchïbo, ley nésauta kaa johuäpo. Huanäi jume núnurim juka boobit-huamta mabetnake, juka herenciata jíbapo béchïbo näikiata áme béchïbo.

¹⁶ Bueïtuk jábetau senu jita tö sim bárëteko, jiösiata yáatebonake. Huanäi úttia, juka jiösiata yáatebokamta muknakëhui.

¹⁷ Bueïtuk juka jiösiata yáakamta mukuk, lütüriatata tatahua; të kee jee ä mukeyo kaita béj-re, jü jiösia yáahuakame.

¹⁸ Íari bétana këtchi, jü noki bát náu tütehuakame junne ójbo guötipo chüppuk.

¹⁹ Bueïtuk Moisés sime ley nésauta gentetau noksuka, beseero entok chiböra ójbota nüka bäammaki. Entok kabara bóa síkirik, júya hisoopota huanäi am kómoniak. Huanäi libro nésautat ä sítia, entok sime gentetachi,

²⁰ ínel jákari: “Íri jü nokta náu tütehuakapo ójbo, Diosta enchimmet nésahueka pámani.”

²¹ Entok këtchi, ójbota át sítia, jü tabernáculotachi, entok jume Diosta yörihuäpo jita ámey jojuhammechi.

²² Entok ójboyi batte sime báksiataka tahuanake, leyta jáä pámani; të ójbota kaa guötek, Dios bejrim kara jiokorina.

Cristota kúrusit mukukäu Dios bejrim yore úuhua

²³ Úttiatata tatahuay, juka téhuekapo ayukamta bénnak íneli ä báksiatunähui; të jü téhueka bétana huéeme huatek béppa chë türik Diostau bíchaa näikiata huátia.

²⁴ Bueïtuk jü tua simek béppa santosi täyahuame Cristota kibakekäpo jü bát yáahuakamta bënna, të kaa mámammey yári, ál-la téhuekapo Diosta anëpo óorek. Huanäi Áapo áman kibakek, ito béchïbo.

²⁵ Entok kaa juebénasi áu tójaka áman kibakek, jáchin juka sumo sacerdoteta áman kíkkibake bénasi, jum simek béppa santosi täyahuähui, chíkti huásuktiapo, të täbuik ójbo huériaka.

²⁶ Të täbuiasi ä huéenakeyo, úttiatu éiyey juebénasi jiokot ahuä bínnakëhui, juka ániata kësampo naateka. Të ëni jume cien huásuktiriam nat sáu kateme lütëpo, jíbapo béchïbo séjtu jíba ä yáuhuak, juka jiokot áu sikamta, juka kaa türik áme násuk ayukamta kaitapo tahuaria báreka.

²⁷ Bueïtuk íneli chúpari jume yoremem, séjtu jíba am kókkonakëhui; chükula entok jü bette noki ámet chúpanake.

²⁸ Íneli këtchi jü Cristo séjtu jíba jiokot ansuk, jume juebena Dios bejri yáarim jípurëu huéria báreka, entok guosa huëpo, yepsaka Dios bejrim johuäpo kaita áma jípunake, jume ä boobíchaïhuime jínëu báreka.

10

¹ Bueïtuk jü ley juka tühua äbo huémata jékka jípurey, të kaa tua ájáriatukay jü yebijnakeïhui. Jume chíkti huásuktiapo animaalim sússuahuaka Diostau bíchaa am näikiahuame, íri kaibu yúmalasi emo am jíputuanake, jume áman rúkte me.

² Ä junëlituk kaa éntok yáa éehuay, bueïtuk jume íkai Diosta yörihuäu joame senu huëpom kaa chicha machika tahua éiyey, entokim bem jíápsipo kaa ä jípureka tahua éiyey, juka Dios bejrita.

³ Të íri chíkti huásuktiapo animaalim sússuahuame, ámeu huahuuati-hua, jume Dios bejrihuammehui.

⁴ Bueïtuk jume torom entok jume chivam ójbo karam jábeta ä úuhua, jume Dios bejrim.

- ⁵ Huäri béchïbo ániau kibakeka, ínel jiaahuak:
Juka animaalim súahuaka emou bíchaa náikiahuamtë kaa huáatiak,
ál-lë takaahuata nee mákkak.
- ⁶ Jü ójbo altarpo sítiahuame entok jü huakas táijpo táahuame Dios bejrim
béchïbo, katim enchi al-leetuak.
- ⁷ Huanäine ínel jiaahuak:
“Dios, ímine emou huéiye,
em nésahui yáa báreka,
jáchin jum libro royopo ino bétana ä jïojteri pámani.”
- ⁸ Ínel bát jíaka: “Jü animaalim súahuame, jü Diostau bíchaa
náikiahuame, jü altarpo ójbo sítiahuame entok jü huakas táijpo táahuame
Dios bejrim béchïbo, katë am huáatiak entok katim enchi al-leetuak; iri
sime leyta jíä páman jojohua jïöbe.”
- ⁹ Entok sep ínel jiaahua: “Ímine emou huéiye, Dios, em nésahui yáa
báreka. Juka bát huémta mékke ä óóre, juka chúkula huémta áma
tahanaké béchïbo.”
- ¹⁰ Jum íneli éehuápote Diostamak huitti jíapsihuäpo yáari, juka Jesu-
cristota takaahua Diostau bíchaa ä náikiahuaka pámani, séjtuli entok
jïbapo béchïbo yáahuakamta.
- ¹¹ Entok tua lütüriapo sime sacerdote chíkti táapo ä jojóa, juka oficio
tékilta, jume animaalim juebénasi sússuahuamta; tē ímëri jume Dios
bejrim kaabeta úuhua.
- ¹² Tē Cristo, áu tójaka séjtul jíba ä yáuhuak, jïbapo béchïbo, juka jïokot
áú sikamta, jume Dios bejrim yáarim béchïbo. Huanäi Diosta bátam
bétana yejtek.
- ¹³ Huämi bát bíchaa ä boobíchaihui, jume ä béj-reka kateme ä guókim
bétuk am tóijnäu tájti.
- ¹⁴ Bueítuk juka Diostau bíchaa náikiata séjtul jíba yáaka, jïbapo
béchïbo yúmalasi am tahuariak, jume Diostau bíchaa huitti náikiarim.
- ¹⁵ Jü Espíritu Santo két itou ä lütüriate, chúkula ínel jiausuka:
- ¹⁶ Jü Señor ínel jiaahuak:
Íri ájária jü noki ámemak ín tütenakëhui,
chúkula huamei taahuarimmechi.
Jume ín leyimne bem jíápsipo órenake,
entokne bem kóba súahuapo am jïojtenake.
- ¹⁷ Noksuka júchi huatek nooka, ínel jíaka:
Kaibu éntokne ámeu huáatinake,
jume bem Dios bejrimmehui entok jü Diosta nésahui kaa bem yáakähui.
- ¹⁸ Bueítuk jume Dios bejri yáarim jïokorisuhuakapo, kaitatunake, jü
Diostau bíchaa náikiari jume Dios bejri yáarim béchïbo.

Diostaute ruktipo yúmala

- ¹⁹ Én éntok hermaanom, kaitatte obisi éaka arate áman kiimu, jum
simek béppa santosi täyahuähui, Jesucristota ójbo béchïbo.
- ²⁰ Bemela böo jíápsamta Áapo itom étaporiak, cortinata órekaï pámani.
Íri éntok ä takaahua.
- ²¹ Diosta káripo tékiakamtate jípure, juka buére tékil sacerdoociota
joamta.
- ²² Íahuite rúktinake, kaita jíápsipo ésolataka, huitti itom ä súalëpo
tuísi jünéaka. Kaa türík bétanate itom jíápsi báksianake; jume takahuum
éntok báam kaa chícha machimmeyi.

²³ Lútülate kutti ito jípunake, Dios éehuamta johuäpo, kaa kom éaka itom ä boobíhåpo, bueituk jü itom ä mák-rókame, ä nokåu chúpånake.

²⁴ Jábete kaa yumåpote ä ania báreka éenake, entok tühuata joaka yore nákhuåpo, náu al-lee béchibo.

²⁵ Jíbate ito náu totoijnake; katte jume kaa náu yayajaka joyhualame bénasi am báanake; entokte kuttílasi náu noknake, huaka taahuata åbo huémta jüneriaka.

Téjhuaataka junne Dios bejrim yáhuak

²⁶ Ítapo itom éåpo Dios bejrik yáakátek, jü lütüriatat jünee huamta mabetchulataka, Cristota áu tójakåu béja kaitatunake, jume Dios bejrim itom yáakå béchibo.

²⁷ Ál-la jü bette noki Diosta chúpåu máusi machika, táji pójteka am buånake, jume Diosta béj-reme.

²⁸ Jü Moiséjta ley béppa sikame guoyim ö bájim bíhåpo, kaita éntok át nátemaijhuaka mëna.

²⁹ Enchim éåpo, ¿jaikisisu nat béppa ára ä mabeta jáni, juka bette nok chúpemta, jü Diosta Üusitat chepteme, entok juka nokta náu tütehuakapo ójbo guótekame, chicha machiku ä náikiamtachi? Ímëri santosi yáahuaka junne. ¡Ä béj-rekam, Diosta tühua Espíritu kaitåpo bitcha!

³⁰ Bueitukte ä täya, juka ínel jíakamta: “Ínapone ä áttiak, juka nássuahuaka yoret nóttirihuamta, entok ínapone ä béjtuanake”, ti jiaahua jü Señor. Entok júchi: “Jü Señor ä pueblobeu bette nokta chúpånake.”

³¹ ¡Tepa jaanti maachi, jü Dios jíåpsamta mámpo huáttihuame!

³² Të huámëi taahuarimmehuem huáate, júnakoy juka Dios machiriata mabetchuka. Entok jiokot aneka jünem áma yuumak, Diosta úttiårayi jum naamuksi anhuåpo.

³³ Të huate enchimmehui, tua lütüriapo guojajjahuakem jiokot enchimmeu siika, simem bíhåpo, éntokem júchi tábuíasi am jålåeka taahuak, huame enchim bénasi ámeu huémta jípureme.

³⁴ Bueituk jume pereesom jünem két jiokoleka tüisi am bitchak, éntokem juka jita enchim úuhuahuåpo jünem al-leaka át yeu sájjak, jünéaka chë türi herenciata enchim jípurëhui, téhuekapo kaa lülütemta.

³⁵ Bueituk katem ä tåru báare, juka enchim át éåhui; bueituk ímï yóokáteko jita buéresi mabethuamtem jípunake.

³⁶ Türi, jü yánti jíåpseka Diostat boobit-huame, bueituk ínëli juka Diosta nésahui yáalataka, juka Áapörík yore mák bárëhuem mabetnake.

³⁷ Bueituk jü jïojteri ínel jiaahua:

Júchi chúbala jíbba,
jü yebijnakeme yebijnake,
entok kaa bínhuatunake.

³⁸ Të jü lütula Diostamak huéeme Diostat éaka jíåpsinake;
të jü amáu nóttekame kaibu ín jíåpsi al-leetuanake.

³⁹ Të ítapote kaa amáu notte, jum emo tåruhuåpo, ál-late át éehuamta jípure, itom jíåpsi jíåpsinakë béchibo.

11

Diostat éhuame

1 Jü huitti jita boobit-huame, Dios éehuä páman huéiye, entok kaa ä bíchaka kutti jíapsihuame.

2 Bueituk jume itom bát kat-riam íari béchibom juka tühuata áme bétana nokhuamta jájamek.

3 Diostat éehuápámante át jüneiya ániata yáahuakahui, Diosta nokibeyi, bueituk ínëli jü itom bícháu, kaa bít-huamtay yáahuak.

4 Diostat éehuäpo Abel animaalim súaka Diostau bíchaa näikiahuamta chë türik Diostau tójjak, Caínta béppa. Íari béchibo Diosta tüisi áa bétana nokäü jájamek, lútula jíapseka jume Diostau bíchaa näikiarim ä yáakä béchibo. Éntok ínëli ä muksulatuk junne, Abelta yáakäü jíba áa bétana nooka.

5 Enoc Diostat ä éä béchibo núk sáahuak, kókkohuamta kaa bíchaka. Entok kaabe ä téuhuak, bueituk Dios ä nuk siika. Të kee jee núk sáahuaka, Diosta bíchápo tüisi jíapsaka täyahuak.

6 Dios éehuamta kaa jípureme Diosta kaibu al-leetuanake, bueituk Diostau rúktihuäpo úttia, jü jüneehuame Áapörík anëhui, entok huame ä jariame bem kobakäü am mámaka.

7 Noéta Diostat éä béchibo, Áapo ä téjhuak, juka huéenakemta ketune kee jee bíttuyo. Diosta mauj yöreka ä jotáytek, juka arcata, ä familiahua áma emo jínëunakë béchibo. Íkäi Dios éehuamta jípureka ániat jíapsame bette nokta ámet chúpatebok, entok lútula jíapsihuamta herenciapo mabetak. Íri éntok Dios éehuamta bétana huéiye.

8 Diostat éehuäpo Abraham núnuhuak. Huanäi yeu siika, jum ä yebijnakeu herenciapo mabet báreka. Të yeu sika kaa jüneiyay jákun áu yebijnakëhui.

9 Diostat éehuä béchibo áma jóakay, kaa áma jomemta bënasi jum buíata ä máknaipo, kaa ä áttiakamta bënasi, Isaactamak entok Jacobtamak lona kárimpo. Ímëi éntok juka ä máknäü herenciapo áamak áttiakay.

10 Bueituk buére jóäraata boobícháihuiy, óusi nahuakamta. Íkäi éntok Dios ä jünaktek, entok ä yáuhuak.

11 Diostat éehuä béchibo jü Sara kaa äasoaka, úttiäraata mabetak ára ä asoanakë béchibo. Huanäi asoak jamyölataka junne, bueituk ä súsualek, juka nokta asoanakee, ti áu jíayhuakamta.

12 Íari béchibo këtchi, huépülak abe mukemtabechi juebénakam át yeu sájjak, téekapo chókim bënasi, entok juka sëeta bahue mayoat óreka kara näikiahuamta bënasi.

13 Dios huáatihuä pámani, ímëi simetakam kókkok, juka bem mabetnakëu kee jee mabetaka. Të kíalim mékkariat am bíchaka am súsualeka am tebotuak. Entokim nokaka ínel jiaahua: "Katte ímí joome, entokte kia buía ániat kaate."

14 Bueituk jume ínëli jíame, huittim yore jüneetua, täbui naciónta emo jariähui.

15 Bueituk bempo hua buíarat bem yeu sájakäbet éätek, lütüriapom tiempota jípurey áman bem nótti béchibo.

16 Të bempo chë türik jípu péiyay, téhuekapo. Íari béchibo Dios kaa ámey tihueka ámeu áu Dios tíiya, bueituk buere jóäraata am yáariak.

17 Dios éehuä béchibo, Abraham jíöbilahuak Isaacta më iaahuaka Diostau bíchaa ä näikiahuäpo. Ínëli jü ä máknäü mabetnakeme huépülak jíba üuseka Diostau bíchaa ä näikiaka áahuä tójjak.

18 Ínëli téjhuaritukay: "Isaacta betanë nat tómti kat-riam jípunake."

19 Jüneiyay Diosta úttiata jípurëhui, jume kókkolam násuk jábeta ä töbnoktianakë béchïbo. Ä ínëliipo, ä üusihua áapo júchi mabetak.

20 Dios éehuä béchïbo, Isaac Diosta tühua aahuak, chükula símeku ámeu ayunakemta, Jacobta entok Esáuta béchïbo.

21 Dios éehuä béchïbo Jacob, muk báreka, Joséta üusim hueuhuëpulam béchïbo Diosta tühua aahuak. Huanäi Diostau rúkteka ä yörek, ä boroonia puntat huíjjüteka.

22 José muk báreka am téjhuak, jume israelita usiarim yeu sákanakëhui, entok nésahuek ä takaa ótam bétana.

23 Ä áchayim Dios éehuä béchïbo báij metpo Moisétam éssok, bueituk musála machisim ä bitchay, entokim reyta kutti noki kaa májhuek.

24 Dios éehuä béchïbo Moisés, béja yótaka kaa entok reyta mala asoapo áu näikia iak.

25 Áapo íkai yeu púhuak, jü Diosta gentemak jiokot ä bínnähui, bueituk jum kaa türiku chúbala al-leaka náasä huéenakeu, siimeta tójjak.

26 Jü Cristotamak jiokot anhuame símek béppa ríkoapo ä jípurek, jum Egiptopo tómi tesorota béppa, bueituk juka ä yönakeu bitchay.

27 Diostat éehuä béchïbo Egiptota tö siika, juka reyta ómtira kaa májhueka. Ínëli áu jípurek, juka kara bít-huamta bíchamta bénasi.

28 Dios éehuä béchïbo pájkuata yáhuak, entok juka ójbo sítiahuamta, jü kësam usiarim súame bempörim kaa am táktianakë béchïbo.

29 Dios éehuä béchïbo Bahue Síkiri pámanim yeu sájjak, buía huakiapo bénasi. Jume egipcíom két ánëli ayu báreka, báapom kókkok.

30 Dios éehuä béchïbo jume Jericó pueblopo sami kóräim huáttek, guoy búsan táapo kontiriähuaka.

31 Dios éehuä béchïbo Rahab júyapo yorememmak boböyeme kaa ámemak muukuk, jume Diosta nésauri kaa yáakammaki, jume áman bíttuarim yánti ä mabetakä béchïbo.

32 Entok, ¿jítasune két noknake jáni? Bueituk jü tiempo inou binake, Gedeónta bétana ettejjoa béchïbo, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, entok profetam bétana.

33 Ímëri Dios éehuä béchïbo reyesim buiäramim úttiapo nüuka, entokim lútula huémata yáhuak, Diosta am mák rókakähuij jájamek, entokim yóokom tem páttiak.

34 Táij béete rúpaktemtam tuuchak; ejpara buahuim ayukäpom yeu sájjak; úttiäraata kaa ayukäpom úttiäraata yeu huíkkëk; nássuahuäpom úttiata nüuka; entokim kaa áma joome batallón sontarom tennituak.

35 Jume jáamuchim bem kókkolam jábitekame mabetak.

Huate éntok kókosi jiokot johuaka junne, búttia báahuakam kaa báarek, juka chë türi kókkoka jábitehuamta mabet báreka.

36 Huate kaa huátiahuaka tiusi jiokot yáahuak, entokim benmuchahuak, entokim pereesotehuaka cárcelpo jóahuak.

37 Tétammeyim mamaasuhuak; bem takaa éntok nasukaman chúktiahuak serruchommeyi; bem jiopnakë béchïbom jiöbilahuak; ejpara buahuimmeyim súahuak. Yünim naa sájjak, kabara entok chiva béhuam sánkoka, poloobemtaka, kókosi sirok éaka, jájana kaa tüisi bít-huaka.

38 Katim ími ániapo jápsi iaahuaka bít-huay. Mékka ánia see päriapom naa kaatey, júya ániachi. Káu guójöku entok buía guójökum jójjoasuk.

39 Ímëi simetaka, akim ä jájamek jiöbe, juka tüisi bem jiapsähui. Të Dios éehuäpo katim ä mabetak, juka bem mák báahuaka nok-ri.

⁴⁰ Bueituk Dios huaka chë türik ito béchibo yáuhuak, kaa bempolaim jíba yúmalasi emo jípu ñaaka, ál-la ítapote két ámemak näikiahuak.

12

Jesústate jíba bínnake

¹ Áñeli kétchi, ítapo ito chíkola juebénaka Diostat jíapsekame itom bíchame jípureka, juka kaa türik entok béttesi machik itom kom tábemtate tóijnake; entokte yánti éaka tenninake, juka böot tennihuamta ítopat jípureka,

² Jesústa jíba bíchaka. Bueituk Áapo Dios éehuamta yáala, entok yúmalasi ä tahuariala. Entok Áapo al-leehuamta áapat jípureka, kúrusit jìokot aayuk, tiusi jájana bí-huaka junne. Huanäi én rey bankot kattek Diosta báta bétana.

³ Bueituk áachem emo temaje, jü Áaporikúu sikamtahui, jáchin jume kaa türik joame ä béj-reka jáptek, bueitukem jum enchim át éapo kaa huátti báanake, lótteka.

⁴ Bueituk emëe katem jee kókko, juka kaa türik béj-reka enchim nássuäpo.

⁵ ¿Jachem ä kóptiasula béjja, juka kutti nokta? Bueituk enchim üusekam ténasi enchimmeu nooka, ínel jíaka:

In üusi, katë kia kaitäpo ä bíb báare,
juka Señorta kuttílasí enchi majtiayo,
éntoke kaa kóm ée báare, kutti nokta emou ä nokayo.

⁶ Bueituk jü Señor ä nákeu kuttílasí majtia,
entok ä bébeba, juka usiapo ä mabetakähui.

⁷ Emëe juka kutti yore majtياهوamta ára mabetátek, Dios enchim üusekam ténasi enchim bitcha. Bueituk, ¿jábese jü usiari ä áchay bétana kutti yore majtياهوamta kaa mákhuame?

⁸ Të emëe kaa kutti majtياهوakatek, katem ára usiaripo näikiahua, bueituk simetakam kutti yore majtياهوamta mámak-hua.

⁹ Täbuiasi ä bí-huäpo, ímí buíapote itom áchayim jípurey, kuttílasí itom mamajtiame, entokte am yörey. ¿Jachute kaa chë júne ä jopo yúmala, juka téhuekapo itom áchay nésaui, itom jíapsinakë béchibo?

¹⁰ Lütüriapo huámëri kaa jaiki táapo kuttílasim itom mamajtiay, bempörim ä türeí pámani; të ñri simeta itou türinakë béchibo, bueituk áamak huépülsi itom jíapsi ñaaka.

¹¹ Lütüriapo jü kutti yore majtياهوame yorehuä johuay, juka kaa al-leehuamta entok sirokhuamta; të ál-la chúkula yánti lútula éehuamta huéria, huame kuttílasí áma huam sákalame béchibo.

Jinhua maachi Jü Diosta nok jahui kaa jobahuame

¹² Huári béchibo, jume mámam kón huéchilamem tóboktia, entok jume tónom karaktílame.

¹³ Éntokem ili böom rúuktia, enchim guókim béchibo, bueituk jü guók rábiktilame kaa böot yeu huéenake, ál-la türilataka tahuana.

¹⁴ Yánti éehuamtem jípure, entok huépülsi jíapsihuamta. Júnëlem simemmak kaate, bueituk íkai kaa jípureme kaibu Diosta bínnake.

¹⁵ Tüisem át suuhua, kolopti jábe kaa ä jájamnake, juka Diosta tühua. Diosta nésaui kaa ä yáakä béchibo, ä jíapsipo chibu éehuame át ayu táytinake. Huanäi ñri böota ä páttiria báanake. Íari béchibo éntok, juebénakam juénakuu emo nasontenake.

¹⁶ Kaabe jak enchim násuk annake, jámutta kaa jubeka áamak jiápsaka, ö juka Diosta bétana yörisi machik kaa yöreka, Esáuta ayuka bénasi. Bueituk huépul puraato buáhuamta béchibo, juka ä késam usiari áttiarita nénkak.

¹⁷ Béjem ä jüneria, chúkula Diosta tühua mabet péaka, kaa jehuiteri-ahuak. Huanäi ínëli kaa ä jájamek, juka jíapsi kuaktihuamta, buanaka ä jariaka junne.

¹⁸ Bueituk katem jü káhui ára át mámtēhuamtau rúktila. İri éntok táijpo bétey, tüisi kaa machika kut huathuattēpo entok buére jekäpo.

¹⁹ Huanäi trompeeta jáhui jikkaijtuk, entok jáhui nokame. Jume ä jikkajakame éntok jikot jiaahuay, kaa éntok ámeu nok äaaka.

²⁰ Juka nésauta bem jikkajähui kara yánti éaka mabetay: “Bueituk jita animal júyat jálojtekätek tētammey ö kúta buahuimmeyi mamaasunay.”

²¹ Buéresi jínhua machiakay jü bít-huame; äri béchibo jü Moisés ínel jiaahuak: “Guómtilatakane ino yoohua.”

²² Eme éntokem áu rúktila, jü káhui Sióntahui, jü Dios jiápsamta buére jóaráhui, téhuekapo jóára Jerusaléntahui, entok jume ángelesim juebena míilimtaka emo jáläekammehui,

²³ huame késam usiarim emo náu totoijhuäpo náu animmehui, bem téhuam éntok téhuekapo jiojteri, entok Dios simemmeu Jueztahui, entok lútula huépo espíritummehui, jume yúmalasi yáarimmehui,

²⁴ entok Jesústahui, juka bemela nokta náu tütehuakapo násuk huéekamtahui, entok jü ójbo sítiahui; İri éntok chë tüisi nooka, jü Abelta ójbo béppa.

²⁵ Tüisem át suuhua, kaa ä omoute béchibo, juka nokamta. Huámëi júnakoy buíapo bétte nokta ámeu nokhuakamta, katim ä mabetak; karam ä guójaniaka taahuak. Ítapo kétchi, kaa ä mabetakäteko, juka kutti nokta téhueka bétana huémta.

²⁶ Júnakoy huäri nok jáhui kétchi buíata áu yoyootuak, të ëni nokta chúpa rókaka nok-la, ínel jáka: “Ketunene séjtul huépo, áu ä yoyootuana, të kaa buíata jíbba, ál-la juka téhuekata kétchi.”

²⁷ İri nooki, “ketune séjtul huépo huéeme”, ínel jiau báare: jü yáataka ára sékána órehuame mékka órena, bueituk juka kara sékána órehuamta áma tahuanaké béchibo.

²⁸ Inëlite juka rey nésauta johuäpo kara sékána órehuamta mabet-lataka, atä baysaunake, entokte íkäi itom jípurë násuk, ä nésahui joaka Diostate al-leetuanake, ä yörihuäpo suamsi ito nüyeka.

²⁹ Bueituk itom Dios tájji jü jita lülütíame.

13

Cristota éä páman jíapsihuame

¹ Emóem nákeka jíba náu aane, náu huéerim bénasi.

² Katem áabia kópte, jü enchim jóapo jábeta mabet-huäpo, bueituk huate kaa jünéaka bem jóapom ángelesim mabetak.

³ Jume pereesommehuem huáate, ámemak pereesomtuka bénasi, entok jume jikot bít-huame, eme két enchim takaapo ámemak ä innëam ténasi.

⁴ Simemmet huéchiapo bíttunake, jü emo jubiahuame; íkäi éntokem türi páman jíba ä huéria báare; të kaa emo jubeka entok kaa emo kunaka náu jíapsihuame, Diosta bíchápo yäura bít-huamtam jípunake.

⁵ Jum jita jípu péehuäpo katem kaa náksi jita jípu péiya; juka én enchim jípurëmakem al-leiya, bueítuk Áapo ínel jiaahuak: “Kaibune enchi tö sinnake, entokne kaa enchi tóijnake.”

⁶ Inëlite huitti éaka ára ínel jiaahua:
Jü Señor ára nee ania; kaibune máujnake,
juka yoremta jita inou yánaakey junne.

⁷ Enchim pajtorimmehuem huáate, juka Diosta noki enchimmeu nokakammehui. Ámechem suuhua, jáchin bem tahuanakëhui, jum naa kújakteka jáchin bem jiápsäpo. Huanärem jum bem Dios éá páman jiápsa.

⁸ Jesucristo jíba ájaria, tuuka, ëni, entok jíbapo béchibo.

⁹ Katem täbuiasi jájaana emo majtihuäu bíchaa emo huériutebo báare, kaita huitti täyahuä pámani. Bueítuk türi, juka jíapsita Diosta tühuapo kutti yéchahuäpo, të kaa juka buähuamta bétana yore majtihuäpo; bueítuk ímïri kaabetau tüisi siika, jume íkäi yáakammehui.

¹⁰ Huépul altartate jípure; ímïri karam itomak ára áma jïbuä, jume tabernáculopo oficio tékilta joame.

¹¹ Bueítuk jü sumo sacerdote animaalim ójbo huériaka jume Dios bejrim yáarim béchibo, áman kíkkibake jum símek béppa santosi täyahuähui. Huanäi ímëi animaalim takaahuam, päkunim yeu tóijhuaka táttaahua.

¹² Inëli këtchi Jesús, ä ójboy juka pueblota santosi tahuaria báreka, puertapo päkun kókosi jiokot ansuk.

¹³ Campamentopote päkun áu yeu kannake, jiokot ä bít-huäu huériaka.

¹⁴ Bueítuk ímïte yü tutti buére jóarata kaa jípure; ál-late huaka chúkula boobit-huamta jaria.

¹⁵ Inëlite Diosta béchibo jíba ä jo báanake, Áapörík huämi. Áa béchibo näikiatate buiknake, itom tempo yeu huémta, entokte ä téhuam huatem jüneriatuanake.

¹⁶ Tühua johuame entok jü kaa chúkteka emo aniahuame, katem ä kóptia; bueítuk juka kaa emo ámpoleka jíapsihuamta, Dios ä türe.

¹⁷ Jume enchim pajtorim néosauritem johua, éntokem áme bétuk emo nüye; bueítuk bempom jáchin enchim jiapsäu suaya, entokim Diosta bíchäpo yeu jábuana, enchim béchibo. Inëlim al-leaka ä jonake, kaitat jáchin éaka. Bueítuk kaa ä inëlituk éntok, enchim béchibo júne kaa türinake.

¹⁸ Ito bechibem Diostau nooka; bueítukte huitti éiya, Diosta bíchäpo tüisi ito jiapsähui. Itom naa kújaktëpote símeta tüisi jo báare.

¹⁹ Entokne júchi enchimmeu ä aahua, inëli enchim ä yáa sähueka, bueítuk juka enchimmeu ín nóttinakeu läuti ä yáatunakë béchibo.

Ä chúpëpo Diosta tühua, entok teboterim

²⁰ Jü yanti éehuäpo Dios kókkolam násuk ä jíabitetuak, juka itom Señor Jesucristota. İri jü kabarammeu buére pastor, entok ä ójboyi jü noki náu tütehuak, jíbapo béchibo. ²¹ Én éntok Dios áma enchim yúmatuanake, síme tühuata entok ä nésehui johuäpo. Jesucristota nésehuekápáman türihuamta enchimmet yánaake. Jü símek béppa uyjori éntok áa béchibotunake, síme huasu-huasuktiriammechi. Júnentunake.

²² Enchimmeune ujbuanna, ín hermaanom, juka kutti nokta kaa enchim kom éetuanakë béchibo; bueítuk íkäine kaa jaikik enchimmeu jïojte.

²³ Enchimne jünee íaa, jü itom hermano Timoteo béja kaa cárcelpo káttek. Áapörík läuti yepsak, áamakne áman enchim bínnake.

²⁴ Jume enchim pajtorimem sïmem tebotua, entok sïmem jume santosi jiápsame. Jume Italiapo joome enchim tebotua.

²⁵ Jü Diosta tü eäu enchim béchibotunake. Júnentunake.

Jü Santiagota Carta Jume Dóoce Tribum Sime Ániat Chibejtilammehui

Teboteri

¹ Ínapo Santiago, Diosta nésauta joriame éntok itom Señor Jesucristota, huame dooce tribum Israelitam ániat chíbejtilammeune tebote.

Huä jita täyahuame Diosta bétana huéeme

² In hermaanom, tüisem emo al-leetua jita obiachisi jikot máchiraata enchimneu hué násuk junne.

³ Béjem jüneiya: Eme Diosta súalëtek obiachisi huémnta násuk jünem yánti jíapsinake.

⁴ Júnëlem yánti jíapsinake, enchim tü jíapsi yúmalatunakë béchïbo, kaita éntok jita enchimneu bïnakë béchïbo.

⁵ Senuk enchim násuk jita jünee huamta áu bëyey, Diostau ä áunake. Huanäi Áapo Dios ä miknake. Bueituk Áapo yún yore ä miika; kaa ä ámpoleka itom ä mákka, kabeta yeu puaka.

⁶ Të Diostat eaka ä áunake. Katë täbuiasi éenake, ínel jíaka: “Jamak kaita nee miknake.” Bueituk hua kaita súaleme jume bahue máarem jekata naasam huiikë Bénasi maachi.

⁷ Júnëli hua kaita súaleme kaibu jita mabetnake, Señorta bétana.

⁸ Huä yoreme guoyik éame kaa áma bíbinhuatu, jum jita ä joäpo.

⁹ Huä hermano kaa bëttek jíapsekame áu al-leetuanake, Diosta ä tóboktiakä béchïbo.

¹⁰ Të hua rikoapo jíapsame áu al-leetuanake kaita áu bėj-riakähui; bueituk huäri jü ili júya sehua ténasi huakiataka tahuanake.

¹¹ Bueituk juka täata kaa huéeläpo táttasi yeu ä yejtek, hua ili júya huaknake; sehua éntok huénnake. Huanäi hua ä müsäla machiakäu luutinake. Júnëli két tahuanake, jü riiko sime ä tékilimpo.

Jíta bëttesi yoreu huéeme kaachin ériahuame

¹² Tüisi al-leaka tahuanake, hua yoreme juénakuú bíchaa yühuaka kutti huéeka tahuakame; bueituk íneli kutti huéeka tahuakatek, juka jíapsi coronata mabetnake. Íkai Dios jume ä nákemneu am mik rókaka nok-la.

¹³ Senu juénakuú bíchaa yühuakatek kaa ínel jiaunake: “Dios nee juénakun yüak”; bueituk Dios kara juénakuú bíchaa yütu, éntok Áapo kaabeta juénakuú bíchaa yuyüa.

¹⁴ Ál-la senu ára jioptuatu, juka juéna éerita at ayukä béchïbo. Íri juéna éeri éntok ä huíike, ä náyote báreka.

¹⁵ Íkai juéna éerita ayukäpo yeu tomtomte, jü Dios bejri. Íri Dios bejri yahuakatek éntok, áu náu tójaka búrusi áu yáako, huanäi áma yeu tomtinake, jü kókkohuame.

¹⁶ In hermaanom ín nákehui, katem jjöbe.

¹⁷ Sime hua tühua mikpo huéeme entok yúmalasi mikpo huéeme jikat bétana huéiye, hua itom Áchay machiriata átteakamta bétana. Áapörikut kaita täbuiasi anhuame ayka, kía ilikkisi junne.

¹⁸ Áapo ä éäpo itom bemelasi yáuhuak, ä noki lütüriayi, simem béppa bát itom yoremtunakë béchïbo.

Nokta huë páman ä joame

¹⁹ Íari béchibo, hermaanom ín nákehui, síme yoremem tüisi jíkkaij báreka éenake, kaa láuti nok yómmia báreka éenake, éntok kaa láutipo öömtinake.

²⁰ Bueituk hua yoremta ómtira kaa Diosta lútüria johua.

²¹ Huári béchibo, juka jaiti máchiraatem omoutenake, éntok huaka kaa huéeläpo juénaraata kétéchi. Huaka nokta enchimmet ethuakamta, yánti jíapsekem ä mabetnake. Íri ára jíapsita enchim jínëuria.

²² Të huaka nokta huë pámanem ä jonake. Katem kía ä jíkkaij-leromtu báanake, emesu emo bäitattähuaka.

²³ Bueituk senu juka nokta kía ä jíikkajätek, të kaa huam nokta huë páman huétek, íri jü yoreme espeejopo ä pújba bíchamta bénasi maachi.

²⁴ Bueituk áapo áma áu bíchaka sikätek, láuti áa bea kóptinake áu jáchínakähui.

²⁵ Të hua tua leytit suaka ä bíchame, huam súmataka itom búttiahuakapo, éntok jíba áma aneme, kaa kía ä kóptia báreka ä jíikkajame, ál-la ä jo sáyhuäu joame, íri juebena tühuata bínnake, nokta huë páman ä huë béchibo.

²⁶ Kía jábe júne enchim násuk áu Dios huáatë tíame, të kaa áu nín yüeme, kía áu bäitattähua, éntok hua ä Dios huáatëu kía kaita béj-re.

²⁷ Huä tua kálakosi Dios huáateme, Dios Áchayta bíchäpo, íri ájária: usi lepem anianake, éntok jámut jókoptulam bem jíokot éäpo anianake, éntok ím ániapo juénaraa ayukamta bétana áu suayanake.

2

Katë enchi ára anianakemtat jíba pupujte

¹ In hermaanom, hua itom Señor Jesucristo lóoriata átteakamta enchim súalë béchibo, katem nat béppa chë emo éria.

² Bueituk senu yoremta oro aniokamta entok béj-rek sánkokamta enchim násuk kibakek, senu éntok póobetaka kaa türík sánkokamta kétéchi,

³ huanärem huaka béj-remta sánkokamta al-leaka bichätek éntok ínel áu jíakätek: “Émpë ímí tülíku yeesa”; hua póobetau éntok: “Empo éntok jümü kékka”, ö “Ímíre ín guókpo yeesa”;

⁴ ¿Jachem kaa emo nat béppa éria, ínëli aneka, éntokem juëna éehuamta emo jípurë bétana emo yeu buísse?

⁵ In hermaanom ín nákehui, akem ä jíkkaja: ¿Jachu Dios kaa huame poloobem ímí ániapo aneme yeu púala, bem rikomtunakë béchibo Diosta súalhuäpo?, entok, ¿téhuekapo Diosta reytaka nésahueu ä nákeme am mák rókaka herenciapo bem mabetnakë béchibo?

⁶ Të eme huaka póobeta kaitäpo bitcha. ¿Jachu kaa jume rikom juka tékilta kaa yúmalasi enchim béjtuame? ¿Jachu kaa bempo ámëria huame yäurau enchim yeu totojame?

⁷ ¿Jachu kaa bempo am junneria béj-reka nooka, jume tü téhuam Diosta enchimmet yuktiarim?

⁸ Eme lútüriapo huaka tua leyta huë páman anëtek, huaka Diosta jíä bénasi: “Emobeu jëla anemtë em emo ériä bénasi ä náknake”; huanärem tüisi ä johua.

⁹ Të eme kaa nánancha emo ériätek, katem tühuata johua, bueituk jü ley enchim nätua kaa tühuata enchim joä bétana.

¹⁰ Bueituk jábe júne síme leyta yáakátek, të jáksu huëpo ilikkit júne jíöbekátek, síme leyit jioib-la.

¹¹ Bueituk Dios ínel jiaahua: “Jubekátekë kara täbuik juube.” Éntok két ínel jiaahua: “Katë jábeta mënake.” Éläposë em jubi pátäku kaa täbuik juube, tërë jábeta mëako, síme leyta béppë simla.

¹² Inëlem nooka, éntok inëlem aane, ikäi jüneriaka: hua ley itom búttiakamta jiäpo ámani itot chüpanake.

¹³ Bueituk jume kaabeta nakjiokolekame ánëli két ámeu huéenake, kaabeta bem nakjiokolekä béchïbo; të hua yore nakjiokolihuame jïba yölataka huéenake, hua noki béttesi yóret chúpahuamta béppa.

Diostat ehuame entok jü tékkil

¹⁴ In hermaanom, ¿jita béchïbosu türi, jü Dios ehuame éntok kaa ä joáteko? ¿Jachu hua Dios ehuame ä jípurëu ä jínëunake jáni?

¹⁵ Maasen senu hermaanota o hermaanata kaa sánkok, éntok hua chíkti táapo bem buáyeu ámeu bëyeyo,

¹⁶ enchim násuk senu ínel ámeu jíátek: “Katem jáchin éaka kaate, emo em súkkaria, éntokem jibuaka jóboa”, të kaa huaka takaahuapo ámeu bëyemta am mikátek, ¿jita béchïbosu türi?

¹⁷ Júnëli kétchi, jü Dios ehuame kaa ä joátek, jü ä Dios ehuame kaita béj-reka mukilata Bénasi tatahua.

¹⁸ Të senu jamak ínel jiaunake: “Empo Dios eehuamta jipure, ínapo éntok tékilta johua.” Nechë ä bíttua, juka em Dios eehuamta kaita tékilta yáalataka; ínapo éntok enchi ä bittuanake juka ín Dios eehuamta ín tékiliy.

¹⁹ Empo ínel ä súale: Dios huépulai jïbba. Türi junëli; két jume lemooniom ä súale, éntokim máuj-rimmea emo yoyoa.

²⁰ ¿Jachë ä jüneria báare, empo yoreme kaa suakame, juka Dios ehuamta kaa tékilmak huémata kaita béj-rëhui, éntok ä mukilatukähui?

²¹ ¿Jachu kaa jü tékiliy tüisi taahuak, itom áchay Abraham, júnak huaka ä üusi Isaac Diosta mámpo ä tójaka, kabaram súsuahuaï Bénasi ä mëbáreka?

²² ¿Jachë kaa jüneiya? Jü Dios eehuame tékilmak náu huéiye, entok hua Dios eehuame tékilmak yúmalasi chúppe.

²³ Éntok ímï chúppuk, jü jïojteri ínel jíame: “Jü Abraham Dios ehuamta jipurek, éntok ä Dios ehuamta béchïbo tühuapo näikiahua”, éntok Diosta amigo ti téhuaahuak.

²⁴ Béjem jüneiya, juka yoremata jü tékiliy Diosta tü yórempo ä näikiähui, kaa hua Diosta súalhuamtay jïbba.

²⁵ Júnëli kétchi, huámechï taahuarimmechi jü jámut Rahab büru yorememmak boböyeihui, ¿jachu kaa hua ä tékiliy tühuata jájamek? Bueituk huame sáyhuakame mabetaka, chë türi böota am nütuak.

²⁶ Jáchin hua takaahua kaa espírituta jípureka mukilatunake, ánëli két hua Dios eehuame kaa tékilmak náu huétek, ket mukila.

3

Jü ninni

¹ In hermaanom, katem enchim násuk katim juebénaka yore majtia tiaka annake, jünéaka ikäi tékiakátek chë bétte nokta itot chúpnakehui.

² Bueitukte síme juebénasi jábem jiápsipo kókosi jojua. Senu ä nokiy kaabeta omtitüátek, iri tua jü tü yórem chúpila, éntok ä takaahua ä yüinakë béchïbo áma yuuma.

³ Ítapo jume kábäim pepereenatua itom éä páman am kannakë béchïbo. Júnelite síme bem takaahua ára naa kúaktia.

⁴ Ámechem suuhua kétchi, jume barcommechi: jáchin bueereka júne éntok jeka útteakamta am huériay junne, senu ili rueerata timón téamtay aram kúaktiatu, ä sáhuemta ä huë ia páman ä huéenakë béchïbo.

⁵ Júneli kétchi jü nínni ilitchika junne, të buériata johua. Jü tájji ilitchika junne, ¡jáchin machisi juka júya ániata tátta!

⁶ Jü nínni éntok hua tájta bënasi maachi, juënaray ím ániapo ayukamtay tápuni. Huä nínni itom takaahuapo jünakteri, éntok síme itom takaahua chïcha machisi tahuariala. Áapo huaka ániat nate chíkola juëna éerita tóbotoboktia, éntok áapo júne infiernoy béetiari.

⁷ Bueítuk síme animal ím buíapo joome, huikichim, bakochim, éntok bahuepo joome junne, aram yekatu, éntok jü yoreme ä útteara bétuk am jípure;

⁸ të kía jábe yoreme junne ä nínni kaa yüe; íkái juënaraata senu kara ä kétcha; hua jóguo ay kókókkko huamtay tápuni.

⁹ Jü níniyte Dios Áchayta bétana tühuata nooka, éntokte ay juënak nooka, huame yoremem batte Diosta bënasi yáarimmechi.

¹⁰ Huépul tempo yeu sisime jü tü nooki, éntok hua juëna nooki. In hermaanom, iri kaa ínëli huépo yúmala.

¹¹ ¿Jachu huépü bäam yeu pótápo huame bäa chökom éntok bäa kákkam áma yeu huéenake jáni?

¹² In hermaanom, ¿jachu hua chuna óguo két jume oliivo takam jípunake jáni? O, ¿jume páras óguom chuna takam jípunake? ¡Ëë; kaibu! Júneli kétchi, baubäa chökom yeu huépo bäa kákkam kaa áma yeu huéenake.

Huä tua jita täyahuame jikat bétana huéiye

¹³ ¿Jábesu enchim násuk tüisi jita ára áu joale, éntok jita áu täya tíiya? Yeu ä buíjnake, tüisi áu nüyeka kaa buéresi áu ériaka.

¹⁴ Të eme emo chibureka kaa emo bíbit péätek, éntok emo ée béj-rihuamta enchim jíápsipo ayuak, katem jita emo täyale, bueítukem lütüriata béj-reka nooka.

¹⁵ Bueítuk iri ílë bénaaka täyahuame kaa jikat bétana huéiye; ál-la ím buíapo joome; yoremta kóba súahuäpo yeu simlataka, diablo ä áttiak.

¹⁶ Bueítuk kaa emo bíbit péehuäpo náu omtihuäpo, éntok emo ée béj-huäpo, huämi ayka jü naa múksi huéeme éntok síme hua kaa tühua.

¹⁷ Të hua tüisi jita ára joame jikat bétana huéeme bát huépo tühua áusüli; chúkula yánti jíapsihuamta huéria; náksi maachi; türi; yore jiokolihuamtay tápuni; éntok tü anhuamta chúppa. Tua lütüriata itom téjhua, éntok kaa yore bäitattähua.

¹⁸ Jume yánti jíapsita jariame yánti jíapsitam eecha, juka lütüriata jíchupaa béchïbo.

4

Ímï ániapo ayukamta türihuame

¹ ¿Jáksu yeu huéiye hua náu nássuahuame éntok náu nok nássuahuame enchim násuk ayukame? ¿Jachu kaa huame juëna éerim enchim jíápsipo ayukamta bétana huéiye, hua enchim jíapsi náyoteme?

² Jítem jípu péiya, të kaitëm jípure; yorem súuhua, éntokem kaa huéeläpo jábetat jita innëa, éntokem kara ä yuuma. Nássuäem éntokem

át tekipanua, tem kaa ä jípure jita enchim áttea péähui, bueitukem kaa Diostau ä aahua.

³ Jitem aahua, tem kaa ä mabeta, bueituk kaa tühuata béchibem ä aahua, enchim áy emo al-leetuahuäpo ä kima báreka.

⁴ ¡Eme Diostamak kaa lútula jiápsame, yoremem kaa huépülak jíba jubekame! ¿Jachem kaa júneiya, juka kaa tü éerita ím ániapo ayukamta guojaahuame Diosta béj-reka kathuähui? Kíalíku jábe junne huaka kaa tü éerita ím ániapo ayukamtat huée báareme, Diosta béj-reka tatahua.

⁵ Eme jamak juka jiojteta kía ínel ä jíá bénasi éiya: “Jü Espíritu, Diosta itot órekähui; íri éntok jíba itom áttea péiya.”

⁶ Të Áapo chë yún tühuata yore miika. Íäri béchibo ínel jiaahua: “Dios huame emo buere ériame béj-reka huéiye, éntok huame kaa emo buere ériammeu tühuata johua.”

⁷ Diosta éä pámanem ä mámpo emo tójaka, diablota béj-reka óusi jápte; huanäi enchim tö búitinake.

⁸ Diostahuem rúkte; Áapo éntok enchimemeu rúktinake. Emëe juëna yóremem emoem mám báksia; eme éntok guoyik éame, enchim jiápsipem huépülsi jíba emo jípure.

⁹ Sirokáem; katem emo al-leetua; buanáem. Enchim achimem buanimpo kúaktia, éntok enchim al-leäu sirokhuäpo kétchi.

¹⁰ Señorta bétukem emo jípure; Áapo éntok enchim tóboktianake, tühuata enchimemeu yáaka.

Hermaanotat nokhuame

¹¹ Hermaanom, katem jájana nat nooka. Huä hermanotat jájana nokame entok ä hermaano nánätuame, leyta béj-reka nooka, entok leyta nánätua. Të empo leyta nánätuátek, katë leyta huë páman huéiye, ál-lë yäurapo emo yéyecha.

¹² Huépülay jíba hua leyta yore mákame, ára yore jínëume, entok ára yore tärutuame. Të, ¿empo? ¿Jábésäe, täbuik em nätuanakë béchibo?

Katem yoko taahuarit emo jiápsi máchile

¹³ Nechem jíkkaja, eme huame ínel jíame: “Èni entok yokote áman pueblou kannake; huanäite huásuktiapo áman aneka jita nénkinake entok jita kobanake”,

¹⁴ kaa jünéaka yokoríapo jita bénak ayunakëhui. Bueituk, ¿jítasä hua itom jiápsähui? Lútüriapo kía báij huéchiriata bënna, jáchin huäri chúbala jíba yeu mamachia. Huanäi läutiposú kaitatunake.

¹⁵ Júnëlem jíátek chë türi: “Juka Señorta ínel éay, jiápsinakete, éntokte íkai yáanake, o jita täbuik junne.”

¹⁶ Të èni emoem úttile, emo buere ériaka. Síme hua ílë bënaka emo úttilhuame kaa türi.

¹⁷ Huä tühuata täyaka, entok kaa ä joame, kaa tühuapo aane.

5

Jume riikom yore jiokot joame béj-rihuame

¹ ¡Nechem jíkkaja, eme riikom! Buanäem, éntokem buan chaaye, jü jiokot éehuame enchimemeu yúmanekemta béchibo.

² Huä enchim rikoa moyira, entok hua enchim sánko buiichia téepärim ä buäla.

³ Huä enchim ooro entok enchim tómi tósali poposíhuila; hua ä poposíuraa éntok enchim yeu buísse. Ínëli huaka símeta enchim jípurëu

táijpo béeteka enchim tejalnake. Juebena tómitem náu tóij-la; huame taahuarim éntok béja yúmase.

⁴ Én éntok chaaye, hua tékil béjhua, huame tekipanualeerom enchim buíampo chúpukamta tóboktiakame kobari, am bāitattāhuaka kaa enchim am béjtuakāhui; éntok hua jiotkot ujbuahuame etta tóboktiakame bétana huéeme hua Señor chē sīmem béppa nésahuemta nákapo huéchila.

⁵ Kíalem jájana jiápsaka, emo al-leetua ímī buíapo, entok enchim éä páman jiápsak. Jiápsipem emo áuhuiriak, huakasim áuhuiriahuä bénasi. Én éntok béja yuuma, huakasim súanāhui.

⁶ Huä tü yóremtchem nokta béttesi chúppak, éntokem ä mäak; áapo éntok kaa áu nok-riak.

Yántem jiápsa, Diostau oraciompo nokaka

⁷ Huäri béchībo, hermaanom, yántem jiápsa, Señorta yepsäu tájti. Áachem suuhua, jáchin hua et-leero huaka buíapo chúpemta boobinnake, boobíchaka yánti jiápsaka huaka yúkuta bathuemta éntok chúkula huéchēu tájti.

⁸ Enchimet két ayunake, hua yánti jiápsihuame, éntokem huaka enchim jiápsi chē tutti yétcha; bueituk hua Señorta yebijnakeu kaita nápat bëye.

⁹ Hermaanom, katem nat nooka, kaa béttesi nokta enchimet chúpatunakē béchībo; ínēli jü Juez puertapo huéiyek.

¹⁰ In hermaanom, profetammechem suuhua, bueitukim jiotkot éehuamta éntok yánti jiápsihuamta jipurey, huame Señorta téhuampo nokakame.

¹¹ Én éntok, të am úttile, tühuata am mabetak tíaka, huame óusi éaka jiotkot máchiraata bíchakame. Béjem ä jíkkaij-la, jáchin juka Jobta yánti jiápsékāhui, éntok jáchin juka Señorta áa bétana éāhui; bueituk Áapo tüisi yore jiotkolē, éntok yore beu jita ínnēa.

¹² Të sīmeta béppa, ín hermaanom, katem téhuekata téhuampo nooka, o buíata téhuampo, o jita täbuik téhuampo junne. Ál-la huépulsem lütüriata nooka: jü em “jehuitaria”, jehuituake; jü em “ēe”, éetunake, kaa béttesi nokta enchimet chúpatunakē béchībo.

¹³ Senu enchim násuk jiotkot éátek, Diostau oraciompo noknake. Senu al-leátek, buiknake, Diosta úttileka.

¹⁴ Senu enchim násuk kökorëtek, jume igleesiapo yoiyoturim náu núnunake; éntokim Diostau ä buanianake, aceiteta át tekaka, Señorta téhuampo.

¹⁵ Huä huitti Diostat éehuaka emo buaniahuame ä jínēunake, huaka kökoremta. Jü Señor éntok ä yéchanake, entok huaka juénaraata ä yáalatuk júne át jiotkoritunake.

¹⁶ Huame kaa tühuam enchim yáarim, náhuem yeu am buijnake, éntokem Diostau emo buanianake, enchim türinakē béchībo. Huä tü yóreme tü jiápsékame Diostau buanátek, íri Diostau buanhuame útteata jipure.

¹⁷ Jü profeta Elías ito bénasi yóremtaka, éeripo ito bénaakay. Të Diostau buanak, chíkti ä jiápsimaki, kaa yúknakē béchībo. Huanäi ím buíapo kaa yúkkuk, báij huásuktia áma búsan metpo.

¹⁸ Júchi éntok Diostau buanak; huanäi téhueka yúkuta äbo kóm bíttuak. Huanäi buíapo jita chúppuk.

¹⁹ Hermaanom, senu enchim násuk huaka lútüriata öbialataka huëtek, senu éntok ä kúaktiakätek,

²⁰ jüneenake: hua kaa tüisi huémta kúaktiaka böo türikun yeu ä tójame, huépul jíapsita kókkohuamta bétana jínëunake, éntok juebena kaa tühua yáarimmet jiokorituna.

Jü Carta San Perota Bat Huëpo Jiojtekähui

Teboteri

¹ Ínapo jü Peero Jesucristota apóstol huame bem buiärapo bittuarim-meune tebote, jume Pontopo, Galaciapo, Capadociapo, Ásiapo, éntok Bitiniapo chíbejtillammehui.

² Eme jume bannaataka Dios Áchayta täyäu yeu púari, Espíritu Santoy tü tátabri, juka Dios nésauta enchim yáanakë béchïbo, alë bénasi Jesucristota ojboy enchim jíapsi tütetunakë béchïbo. Tühua éntok yánti jíapsihuame buéresi enchimneu ayunake.

Tua lütüria boobit-huame

³ Tua yörisi maachi itom Señor Jesucristota Dios Átchay, áapo itom bemela yoremsi yáuhuak, buéresi itom ä jiokolekä béchïbo, yü jíapsihuamta tua itom boobitnakë béchïbo, Jesucristota kókkolam násuk jíabitekä béchïbo,

⁴ átteata itom mabetnakë béchïbo, kaa momoyemta, kaa nanasontemta, éntok kaa mumukemta áman téhuekapo ëriata enchim béchïbo,

⁵ Diostat enchim át eä béchïbo, Áapo ä úttiäray enchim suaya, enchim ä jájammakë béchïbo juka yore jínëuhumta hua taahuari äbo huémtat yeu machinakemta.

⁶ Íäri béchïbo eme al-leiya, éläposu én kaa jaiki táapo Diosta ínel éai kaa al-leehumtem jípunake, enchim at eäu jünëria béchïbo,

⁷ hua orota béppa chë béj-reme. Jáchin huäri ooro luuluuteka júne tájiai jünëriatunake, alë bénasi jü enchim ä súalëu jünëriasuka tua úttilna, ujjóriata jípunake éntok yörina hua taahuarit Jesucristota yeu machiayo.

⁸ Huä enchim nákehui kaa ä bil-lataka junne; hua enchim ä súaleka kía én kaa ä bíchaka junne, enchim át al-lee kókköhui,

⁹ juka enchim at eä béchïbo enchim jípunakëu mabet-lataka, juka jíapsita enchim jínëuriahumta.

¹⁰ Jume profetam hua Diosta tü eäu enchim bétana näikiarita bétana nokakame, ä jünëriaka tüisim át suaka nátëmajek i yore jínëuhumta bétana,

¹¹ tüisi át nátëmajeka jábeta bétana ä nokähui, éntok jita táaposu Cristota Espíritu ámet aneme ä ayunake tíiya, hua kaita jee hueisu huaka Cristota jiokot yáaná bétana nokakame, éntok chükula huäri sáu juka ujjóriata yebijnake tíame.

¹² Ímëhui yeu machiak kaa bempörim béchïbo, ál-la ito béchïbom íkai bem nokakähui én enchimneu nokhuame huame Espíritu Santota téhueka bétana jípureme bétana; juka Diosta ángelesim bítt pëähui.

Tülisi itom ito nünake bétana nokhuame

¹³ Kíalíkem huéchiapo emo nüye, kaa búruk éaka suamsi eaka, éntokem át boobíchaihui hua Diosta tü eäu enchimneu nüpanakemta Jesucristota yeu machianakeyo.

¹⁴ Jume usiari ára sáyhuame bénasi katem huaka juënaraata bannaataka kaita täyaka enchim jo péäu jo báare,

¹⁵ ál-la jáchin hua enchim núnukame santosi áu nüye, eme két alë bénasi símepo santosi emo nünake;

¹⁶ bueituk ínel jiojteri: “Katem chichä machisi jiápsa, bueituk ínapo Santo.”

¹⁷ Bueituk Áchaypo eme ä jípurëteko, huaka kaabeta yeu púaka nokta ámet chúpamta hueepulammet bem yáari béchibo, jíbem Diosta májhue ä yöreka emo boojoria síme jume taahuarim ím ániat enchim anëpo tájti.

¹⁸ Jüneaka huam kaitapo kía jájana enchim jiápsakäpo enchim jínëutukähui, juka enchim áchayim bétana enchim mabetakähui, kaa hua jita momoyemtayi, ooro, ö tómi tósali,

¹⁹ ál-la Cristota ójbo musäla machikuyi, hua ili kabarata yúmalataka éntok kaita jita kaa türik jípuremta ójbo bënëakuyi,

²⁰ béja yeu púataka kee jee ániata jünaktehuay naateka, të ímëi taahuari chúkula huéemmet yeu machiak enchim nákhua béchibo;

²¹ éntok áapörík huämëm Diosta súale, huaka kókkolam násuk ä jíabitetuakamta éntok ujoyóriata ä mik-lata, Diosta enchim súalnakë béchibo éntok áapörík bétana jita enchim boobinnakë béchibo.

²² Jukem Diosta lütüria joaka enchim jíapsi tü tátab-la, jü Espiritu Santota éäpo kaa kía bálit enchim emo náknakë béchibo, jünentukem emo nákke chíkti enchim jíapsimaki, enchim jíapsi tútti yécharika.

²³ Eme júchi bemelasi yeu tómtila, kaa huame áchayriam kókkokkame éäpo, ál-la hua kaa nanasontumta éäpo, jü Diosta noki jíápsamtayi, jü jíba béchibo ayunakeme.

²⁴ Bueituk:

Síme huaakas kía júya síarita bënëasi maachi,
éntok síme hua yoremta ujoyória júya sehua tënëasi maachi.

Huä júya huahuake, jü sehua éntok huehueche,

²⁵ të hua Señorta nooki jíba béchibo ayunake.

Íri éntok ájária, jü nooki evangeliopo huam enchimmeu nokhuakame.

2

¹ Jünentukem síme juëna éerita tójaka, éntok yore bāitattāihuamta, ára nókichiata, jábetat jita innëhuamta, éntok jájana jáihuamta,

² ili usita jübua tómtilata chípeä bënëasi eme két huame kauhua espiritualim kaa täbui jítamak kuutilam huátianake, íri jü Diosta noki, ámei enchim yötunakë béchibo Diosta súalhuäpo jínëuhumta tua enchim jájammakë béchibo;

³ të béja eme juka Señorta tühuabet jünëelatuko.

Jü tétta jíápsame

⁴ Señor Jesucristotahuem rúkte, jü tétta jíápsamtahui, hua lútula huëpo huame yoremem omoutekähui, të Diosta yeu púari éntok áapörík béchibo béj-reme.

⁵ Eme két jume tétta jíápsame bënëasi emo ériaka emo réutebonake, enchimmea huaka ä kárihua ä yáanakë béchibo, bueitukem Diosta tékil boojoria béchibo náikiari, juka jíapsita bétana huémta áapörík Diosta türëu áu enchim huérianakë béchibo Jesucristota huämi.

⁶ Bueituk júnem két jiojteri:

Juyú, buere joära Sión,
juka tétata tua nésahuemta ejkinampo huémta yétcha,
huaka yeu púata éntok chë musäla machik,
éntok hua ä súaleme kaa tiusi tahuarianake.

⁷ Enchim béchibo, eme ä súaleme, áapo musäla maachi, të huame kaa ä súaleme béchibo éntok:

Huã téttá jume káarim jojoame kaa huáatiakäu, ìri tua jü téttá nésahueme ejkinapo tahuakame.

⁸ Éntok:

Huã téttá át tēitēitihuame, éntok hua téttá yore tábeme.

Bueitukim át tēitēite jü nokichi, bem kaa áma huam jíapsi bárē béchībo; huári béchībom két yeu púahuak.

Jü Diosta yorembra

⁹ Tē eme tua hua génte yeu púari, Diosta yäura tékkil boojoriame, nación tūhuata joame, tua lütüriapo Diosta yorembra, huaka kaa machiku enchim aney huam machiria át guómtisi machikun bíchaa enchim núnukamta tūhua bétana enchim noknakē béchībo.

¹⁰ Eme huame bannaataka kaa pueblotukaïhuim, tē enem Diosta yorembra; bannaataka kaa yore nak jìkolihuatma jájamlatukaïhui, tē én ál-lem ä jájamlá, juka yore nak jìkolihuatma.

Diosta nésauta joame bénasem emo nüye

¹¹ Eme nákhuame, enchimmeune nooka sékána enchim jomemtukä bénasi, éntok enchim boojoä bénasi, huaka juëna éerita enchim tóijnakē béchībo, huaka tü jíapsita bėj-reka huémta,

¹² jíba bénasi tülisi emo nüyeka jume kaa Jesucristota súaleme násuku; huam enchim bétana nokhuäpo enchim juëna yórememtukä bénasi Diosta am úttilnakē béchībo hua Diosta am jìkorē taahuarichi, hua tūhua enchim yáaribet suaka.

¹³ Señorta béchībo hua jábe nésahuemta bétukem emo jípure, ä reytuk junne, chē ä nésahuë béchībo,

¹⁴ kía ä gobernadortuk junne, áapo äbo am bíttuala, yorememet nokta am chúpanakē béchībo, éntok huame tü yóremem bétana tūhuata am noknakē béchībo.

¹⁵ Bueituk ìri jü Diosta huáatiähui: juka tūhuata joaka jume yoremem kaa susuakame enchim bétana jájana jíame enchim nok páttianakēhui.

¹⁶ Kaabeta mámpo emo jípuremta bénasem emo nüye, tē kaa huame íat jáhuiteka juka juënaraata joame bénasi, ál-la huame Diosta nésahui joame bénasi.

¹⁷ Símemem yöre. Hermanomem nákke. Diojtem májhue. Reytem yöre.

Jü Cristota ejemplo ä jìkot aneepo

¹⁸ Eme jóapo sáyhuame, enchim tekem bétukem emo jípure, tua am yöreka; kaa huame tü yorememmeu jíbba, ál-la két huame béttek jíápsekammeu junne.

¹⁹ Bueituk ínēli anhuame türi Diosta bíchäpo senu én Diosta ä yöre béchībo kaa al-leetuahuäteko, kaa ä innē éäu júne innēateko.

²⁰ Bueituk jita tūhuasa jüri kaa tūhuata joaka enchim chónhuähui éntokem, ¿jíba áamak al-leiya? Tē eme tūhuata joaka jìkot máchiraata bichätek éntokem jíba áamak al-leätek, lütula huëpo ìri türi Diosta bíchäpo.

²¹ Bueituk íari béchībem núnuhuak; bueituk Cristo két ito béchībo jìkot máchiraata bítchak, ejemplota itom mákaka, enchim alē bénasi emo boojorianakē béchībo.

²² Áapo kaita juënaraata yáuhuak; kaita hua ára nókíchia jíkkaijhuak ä tempo.

²³ Áapo juënasi áa bétana nokhuay júne kaa juënasi am yómmiak; jikot johuaka júne kaa am bé-reka nookak, ál-la huaka áu johuamta hua tua lútüriata joamta mámpo ä tójjak.

²⁴ Áapo hua itom juëna yáarim ä takahuapo núk siika jum kúrusichi, itom hua juënaraata bétana kókkoka tühuapo itom jíapsinakë béchïbo; bueïtukem jiokochä yáahuaka béchïbo áma yorela.

²⁵ Bueïtuk emëe huame kabaram emo näikimtelatukä Bénasi aaney, të enim hua enchim jíapsi suayamtau rúktilla.

3

Jume kukunakame éntok jujubekame jáchin emo nünakëhui

¹ Júnëli këtchi eme jáamuchim kukunakame, enchim kunam bétukem emo jípure, huame tü nokta kaa súaleme kobatunakë béchïbo kaa nokiyi, të tülisi bem jubim emo nüyëubeyi,

² tülisi éntok yörisi machisi enchim emo nüyëubet suaka.

³ Huä uyjória enchimmet ayunakeme kaa hua yeutana takahuapo enchim átteanakëhui, hua buéresi uyjória emo chíkhuame, óoro átteahuame, sánko buéresi uyjorisi yáataka átteahuame,

⁴ ál-la hua huáijhua jíapsita bétana huéeme, hua kaa momoyeme, ïri jü kaa béttek jíapsihuame éntok yánti jíapsihuame; ïari tua chë béj-re Diosta bíchápo.

⁵ Bueïtukim junëli kët tülisi emo nüyey bannaataka huame jáamuchim tü jíapsekame, Diostat éame, bem kukunam bétuk emo jípureka;

⁶ juka Sarata Abrahamta “yöreka Señor ti áu ä jijiä Bénasi”. Huäri bétana asoarimtakem taahuak, tühuata jóäteko, kaitat ée májhueka.

⁷ Eme jujubekame, kët áma huamsu, ámemakem aane suamsi emo nüyeka, jünéaka juka jámutta chë kaa útteakamta jíapsekähui, éntok enchim beu juka tühuata ay jíapsihuamta am átteakähi, Diostau bícháa enchim buanáu jíkkajitunakë béchïbo.

Tü éeri tüisi itom ay tahuanakëhui

⁸ Én éntokem simetaka huépülsi jíba éiya, huatem béu jita ínnéaka, emo nákeka emo sailakamta Bénasi, emo jioleka, éntok kaa emo buérialeka.

⁹ Juënasi áu ayuhuak kaa juënasi ámeu ayunake, juënasi aihuátek jünne kaa juënasi ä yómmianake, ál-la tühuata jo báanake, jünéaka tühuata átteä íaahuaka enchim núnutukähui.

¹⁰ Bueïtuk:

Huä al-leaka jíapsi báareme,

éntok taahuarim türi bít báareme,

ä nínni yüinake kaa juënak ä noknakë béchïbo,

éntok ä teni júne kaa ára nókichiata ä noknakë béchïbo;

¹¹ juënarata tójaka tühuata jonake;

yánti náu jíapsihuamta jariunake éntok ä boojorianake.

¹² Bueïtuk huame Señorita pusim juka lútüriata joame türeka bitcha,

éntok juka bempörim áu buanáu jíkkaja;

tee jü Señor huame kaa tühuata joame kaa türeka am béj-reka bitcha.

¹³ ¿Jábesu kët kaa tühuata enchiméu yáanake jáni tühuata enchim joayo?

¹⁴ Të eme jita jikot máchiraata bichátek tühuata joaka, úttesem al-leiya. Huä béchïbem kaa emo máujtua bempörim bétana, éntokem kaa naa múksi emo éetua,

¹⁵ ál-lem juka Dios Señorta úttile enchim jíápsipo, éntokem jíba huechiapem emo jípureka aane enchim emo nok-ríanakë béchïbo, síme huame tühua enchim boobichäu bétana enchim temájeme yómmia béchïbo kaa buere jíaka éntok yörisi machisi nokaka.

¹⁶ Tülisem emo nüye huame jájana enchimmet nokame, enchim juëna yorememtukä bénasi, tiusi tahuanaké béchïbo, Cristota bétana tülisi enchim emo nüyëu jájana jíame.

¹⁷ Bueituk chë türi emé jiokot máchiraata bichäteko tühuaata joaka, Diosta ínel ä huáatiayo, kaa tühuaata enchim joäpo béppa.

¹⁸ Bueituk jü Cristo két jiokot máchiraata bitchak séjtul jíbba, itom Dios bejrim béchïbo, hua tü yöreme jume juëna yöremem béchïbo, Diostau itom huéria báreka, lütüriapo jü ä takahua mëhuak, të espíritupo jíba jíápsaka taahuak.

¹⁹ Huämi espíritupo két áapo huame bannaataka kókkokame anëu siika. Huanäi ámeu nookak,

²⁰ huame bannaataka ámeu nokta kaa jíkkaj báaremmehui, Diosta bínhua ámet boobíchaïhui junne, huame taahuarim Noéta jíápsayo, juka arcata johuayo, huam kaa jaiki géntem, guoj náikim jíba áma jineïhuak, buere baniapo. ²¹ Jü yore batöhuame hua júnako bäata am jínëukä bénasi, én két yore jínëu Jesucristota jíabitekä béchïbo, kaa huaka takahuapo béppa chïcha máchiraata itot ayukamta itom úhuaaka; ál-la Diostau bíchaa tülisi itom ito nü báreka éenakë béchïbo.

²² Huä téhuekau jikau sikame Diosta báta bétana kátekame; éntokim áapörík bétuk emo jípure jume Diosta ángelesim, jume yauram, éntok jume útteata jípureme.

4

Diosta éä paman emo nüyeme

¹ Juka Cristota ito béchïbo jiokot máchiraata ä takahuapo mabetakä béchïbo, enchimmet két huäri éeri ayunake; bueituk hua takahuapo jiokot máchiraata ínnësukame kaa éntok júchi juënakü annake,

² huame taahuarim itou bëyeme kaa huaka ím ániapo yoremem kaa huéeläpo ukulëu huáatiaka jíápsi béchïbo, ál-la Diosta éäpo áman itom jíápsinakë béchïbo.

³ Büru táapem béja jume tua Diosta kaa súaleme al-leetua béchïbo jita yáasuk, kaa tíurata joaka, kaa huéeläpo juka huakajta bétana huémta ukuleka, nanaakoka, kaa tíura pájkota huëpo rejteka, yü tütti naakoramtaka, huame diosim kaa yöri mátkim yöreka.

⁴ Ímëi béchïbo át guómtisi maachi hua áme bénasi kaa huéeläpo juënarata kaa enchim joähui, kíalikum jájana enchimmeu jiaahua.

⁵ Të bempo lütüriata nénkinake hua jíápsammet éntok kókkolammet nokta chúpanakemta bíchäpo.

⁶ Bueituk íari béchïbo két jü tü nooki Diosta bétana huéeme nokhuak jume kókkolammehui, nokta ámet chúpatunakë béchïbo takahuapo aneka bem yári béchïbo, të jíba espíritupo am jíápsinakë béchïbo Diosta jíápsä bénasi.

⁷ Të síme ayukamta lütinakeu abe yuuma; íä béchïbem suamsi emo nüye, éntokem Diostau buanaka jíápsa.

⁸ Símeta béppa nánanchem tüisi emo nákke, bueituk jü emo nákuhame juebena Dios bejri yáarim tuchanake.

⁹ Nánanchem emo mamabeta kaa jájana jíaka.

¹⁰ Huëpulaka bem huéeläpo bem miiki senukuu ä buíjnake, Diosta buéresi tühua al-leaka näikim buísemta bënasi éaka.

¹¹ Seenu nokätek tua juka Diosta noki huëpo áman noknake; senu tékiata máktukätek Diosta úttiärata ä mikäpo áman ä boojorianake, juka Diosta tua yörinä béchïbo Jesucristota béchïbo, hua lóoriata átteakame éntok juka nésayhuamta jïbapo béchïbo éntok jïbapo béchïbo. Júneltunake.

Cristota béchïbo jïkot máchira innëhuame

¹² Eme nákuame, katem át guómte hua jïkot máchira enchim ay jïobilahuamtachi enchimieu ayukame, huaka kaa jaibu enchim emo innë máchilëu enchimieu huëtiaka;

¹³ ál-lem al-leepo yúmala Cristota béu jïkot máchiraata enchim bíchä béchïbo, bueituk ä uyjóriahuata yörisi machik yeu machiak két enchim buéresi al-leenakë béchïbo.

¹⁴ Cristota téhuam béchïbo jájana enchimmet nokhuätek, tüisi tühua enchimmet ayka, bueituk hua Diosta Espíritu uyjória áusüli enchimmet ayka. Lútula huëpo bempo ä béj-reka nooka, të enchim béchïbo áapo jïba yörihua.

¹⁵ Eme jábe junne jïkot máchiraata bichätek, éläpo kaa jábeta ä mälatukä béchïbo, o ä éekbuä béchïbo, o ä juëna yóremtukä béchïbo, o kaita ä jüneriäpo áu ä kikkibachä béchïbo.

¹⁶ Të seenu Cristota ä súalë béchïbo jïkot máchiraata bichätek kaa áu tíutuanake, ál-la Diosta úttinake huäri béchïbo.

¹⁷ Bueituk jü taahuari béja yúmala huaka nokta chúpanakeu Jesucristota súalemme naateka. Itot bächä naatek, ¿jáchisu ámeu chúpanake jáni huame Diosta tü noki kaa súalekammehui?

¹⁸ Bueituk jü tü yoreme jïkotampo jínëihua, ¿jáchisu áu huéenake jáni jü juëna yóremtahui, Diostamak kaita huáatiamtahui?

¹⁹ Ä junëlituk huame Diosta éäpo jïkot máchiraata bíchame, jita jo árahuekamta, ä noki chúchupamta mámpo bem jíapsi yéchanake, éntokim tühuaata jonake.

5

Diosta súaleme suayahuähui

¹ Huame yoyöturi enchim násuk yeu púarimmeune jïkot jiaahua, ínapo két yöturitaka áme béuchi, éntok Cristotau jïkot máchiraata sikamta bíchakame, éntok jü két uyjória yeu ä machinakepo annakeme, enchimmeune ínel jiaahua:

² Jume Diosta súaleka enchim násuk anemem suaya, am suaya kaa útteapo, enchim tü jíapsekä béchïbo ál-la; kaa huaka béjtuahuamta huáatiaka, ál-lem kaitat boobíchaka chíkti enchim jíapsimak ä yáanake.

³ Katem huame enchim suayäu úttiapo sau báare, ál-lem ejemplotam mákka jume Jesucristota súaleme.

⁴ Huanäi huaka am suayame béppa nésahuemta yeu machiakem huaka coronata ujyorik kaa momoyemta mabetnake.

⁵ Alë bënasi, eme jübua yoyötume, jume yoyöturim mámpo emo jípure. Éntok síme nánancha emo nok jíkkajaka kaa béttek jíapsitem náu jípunake; bueituk:

Dios am béj-reka huéiye,

jume emo buérialeme,

éntok kaa emo buérialemmeu tühuaata johua.

⁶ Júnentukem Dios útteakamta mámam bétuk emo jípure, áapörik enchim tóbnoktianakë béchïbo taahuata yúmako.

⁷ Simeta huaka enchim kóm éähuem ä mámpo tójja, bueituk áapo enchim suaya.

⁸ Suamsem emo nüye, éntokem kaa kótche; bueituk hua enchim bėj-ri, jü diablo, leonta omtë bénasi, chíkola huerama, jábeta ä buänakeu jariaka. ⁹ Huákärem bėj-reka óusi jápte, jíba bénasi Diosta súaleka, jünéaka jukai junëli huémta huame huate enchim hermanom síme ániat anemmeu ayukähui.

¹⁰ Të jü Dios síme tü eäu tápuni, hua ä yü ujoyória itom mik báreka itom núnukame Jesucristota béchïbo, chúkula kaa jaiki táapo enchim imi ániapo jiokot ansukäpo, áapo enchim tü tátabnake, enchim óusi éetuanake, enchim útteata máknake, éntok kaitat jáchin éaka enchim jíapsituanake.

¹¹ Áapörik béchïbotunake jü yörihuame, éntok jü nésayhuame jíbapo béchïbo. Júneltunake.

Teboteri chúpëpo huéeme

¹² Silvánotamak, hua tua yúmalasi hermanopo ín jípurëumakne kaa jaiki nokta enchimmeu jïojtek, enchimmeu nokaka jáchin enchim emo núnake bétana éntok hua én enchim boojoriau tua jü Diosta lütüriatukä bétana nokaka.

¹³ Jume Jesucristota súaleme Babiloniapo aneme enchimmak náu yeu púari, éntok Marcos ín üusi, enchim tebottua.

¹⁴ Emóem tebotua enchim emo náké béchïbo.

Yánti jíapsihuame símem enchimmaktunake, síme eme jume Jesu-cristota mabet-lame. Júneltunake.

Jü Carta San Perota Guosa Huëpo Jiojtekähui

Teboteri

¹ Ínapo Simon Peero, Jesucristota sáuhuëhui éntok ápostol áapörík bétana yeu púari, enchimmeune jiojte, eme jume ito beu itom Dios itom jínëukame Jesucristota lütüria béchïbo huaka Diostat ehuamta tua musäla machik jájamlame.

² Huä Diosta tü eäu éntok yánti jápsihuame chëhuasu enchimmet ayunake Diosta éntok itom Señor Jesústa enchim täyakä béchïbo.

Jume Diosta jápsi jïpureme

³ Sïme hua jápsihuamta bétana huéeme, éntok Diostau huáatihuä bétana huéeme itom miiki áapörík Diosta úttearammea hua ä uyjóriay éntok yörisi machiku ay itom núnukamta itom täyakä béchïbo,

⁴ huámëi huämi buéresi musäla machik itou nätua, huäri huam Diosta bënasi enchim jápsinakë béchïbo, huaka ím ániapo yore jápsi nasontemta takahuata jita ukulëu béchïbo ayukamta tóij-lataka.

⁵ Íäri béchïbo eme két át jápseka tekipanuanake, enchim ä sülëhuem tü éerita rúktia, jü tü éeritau éntok jítat jünee huamta,

⁶ jítat jünee huamtau éntok emo yüihuamta, emo yüihuamtau éntok yánti jápsihuamta, yánti jápsihuamtau éntok Dios huáatihuamta,

⁷ Dios huáatihuamtau éntok sailapo emo huatihuame, emo huáatihuamtau entok yore nákuamta.

⁸ Bueituk íkai enchimmet ayuak éntok jíba enchimmet ä yötui, kaibem kía jápsina, kaita joaka, jíbem tekipanuanake itom Señor Jesucristota chëhuasu enchim täyanakë béchïbo.

⁹ Të hua sïme íkai kaa jïpureme hua kaa mékka bíchamta bënasi maachi; líptita bënasi maachi, bueituk huaka bannaataka kaa ä tühua yáarim bétana ä tü huéhilatukäu kóptiala.

¹⁰ Huäri béchïbo, hermanom, tuem át jápseka tekipanua Diosta enchim núnutukä bétana éntok enchim yeu púatuakä bétana enchim ä lütüria yáanakë béchïbo; bueituk ínel anëtekem jauhuey jünem kaa huáttinake.

¹¹ Bueituk junëli jíbem buéresi al-leriahuaka mabetna, áman huaka itom jínëukamta itom Señor Jesucristota yü nésahuëpo.

¹² Íäri béchïbo, ínapo jíba enchim áu huáatitua, enchim ä jüneriay junne, éntok huaka lütüriata én enchim jïpurëubet útteata enchim nülatuk junne.

¹³ Ino béchïbo türi, én takahuapo aneka enchim ín búsanakëhui enchimmeu nokaka;

¹⁴ jünéaka lauti íkä takahuata ín tö simnakëhui, itom Señor Jesucristota nee jüneetuäpo ámani.

¹⁵ Ínapo két át jápseka tekipanuanake, chükula nee muksuko íahui enchim huáatinakë béchïbo.

Jume Cristota uyjória bíchakame

¹⁶ Bueitukte itom Señor Jesucristota útteara bétana enchimmeu nookak éntok júchi ä yebijnakeu bétana, të kaa kía nokta árai huäpo áman yáata

nokaka, ál-la huaka ä yörisi máchiraata itom pusímmea itom bÍl-latukäpo ámani.

¹⁷ Bueituk áapörík jü Dios Áchayta bétana yörihuamta éntok ujoyóriata mabetak áman buere ujoyóriata bétana jáhui áu kóm bíttuahuak ínel jáka: “Íri ájária jü ín Üusi ín nákehüi; áapo jü tua nee al-leetuakame.”

¹⁸ Itapo éntok íkái jáhuita jíkkajak téhueka bétana kóm bíttuahuakamta, áman káuhüi santo ti téhuaahuakapo áamak aneka.

¹⁹ Atä jípure kétchi jume profetam nooki, të én chë lütüriapo tahualata. Türi enchim béchibo enchim át suähüi hua nokichi hua machiria kaa machiku béetemat enchim suá bénasi, machiriata yeu kíktëu tájti éntok Jesucristota enchim jíapsita machiriäu tájti, hua buere chóki matchuu bíchaa yeu hueramame ti téttehuaahuame.

²⁰ Tem bát íkái jüneria, kía jita noki júne profetam bétana huémta jiojteripo ayukamta kaa yoremta éäpo áachä jüneenakëhüi,

²¹ bueituk kía jauhuey júne profetam noki kaa yoremem éäpo nokhuak, ál-la jume yoremem Diosta yeu púarim Espíritu Santota éäpo áman nookak.

2

Profetam ára nókichim éntok maestrom ára nókichim (Jud. 4-13)

¹ Të két bannaataka jume profetam ára nókichiram aaney Israelta yoremraata násuku, maestrom ára nókichiram enchim násuk annákë bénasi, huame kaa jünakiachisi tábuik enchim majtianakeme, hua tua lütüriata bétana huémta tatabbáreka. Señorta am jínëukamta jünem kaabë tianake, junëlim läutipo huaka kaitäpo bem tahuanake emo jariuria.

² Éntok juebénaka huaka kaa tühuata bem majtياهوakau jonake. Jümëi béchibo jü tü nooki Jesucristota bétana huéeme jájana át noknake.

³ Éntok tómita buéresi bem huáatiä béchibom ára nókichiaata enchim majtiaka enchim ä úhuaanake. Huámechiri béja jauhuey naateka béttesi nokta ámet chúpatunakeu kaa bínhuatunake, juka jiokot máchiraata bem bínnakëhüi, bem kaitäpo tahuanakeu jíba yúmanake.

⁴ Bueituk Dios huame ángelesim Dios bejrita yáakame kaa am jiokorek, ál-la béetekum kómam guótiak huam kaa machiku pereesopo am tójjak, hua taahuari ámet nokta chúpanakeu tájti.

⁵ Éntok juka yoremraata bannaataka huémta júne kaa jiokorek, Noéta jíbba, huaka lütüriata bétana nokäuta éntok guoy búsaním áamaki; huame juëna yórememmeu buere bániata, diluvio téamta, bíttuak áma am kókkö íaaka.

⁶ Alë bénasi huame pueblom Sodoma éntok Gomorra nokta ámet chúppak am luutinakë béchibo, náposasi am tahuariaka, éntok ejemplopo am yéttak, huame kaa tühuata jo báareme béchibo.

⁷ Të juka tü yórem Lotta áma yeu huíkkék, huaka juëna yóremem kaa huéeläpo juënasi bem anëubei kaa al-leamta.

⁸ Bueituk i tü yóreme áme násuk jóakay chíkti táapo ä jíapsi kaa al-leetuay huaka kaa tühuata jume yoremem joäu bíchaka éntok huaka nokta kaa türik jíkkajaka.

⁹ Jü Señor jita juënarata bétana júne huame tü yóremem ára jínëu, jume juëna yóremem éntok am érianake jiokot máchiraata am bínnakë béchibo áman taahuata nokta ámet chúpanakeu yúmayo.

¹⁰ Chë júne siroksi machisi ámeu huéenake huame takahuata bétana huémta guojaasemmehui, huame takahuata jita ukulëpo áman kateme, jaiti máchiraata boojoriame, éntok huame Señorta yäura kaitäpo bíchame. Ímëi kaabeta jáchin ériaka yäurata béj-reka aane, kaabetam májhueka huame yörisi machisi nésahuemmet jájana jiaahua.

¹¹ Huame Diosta ángelesim chë útteaka éntok chë nésahueka junne kaa béttesi nokta ámet jíjímma, Señorta bíchápo.

¹² Të ímëi yoremem hua kaa bem át júneäubet júne juénasi nokame, huame animal kaa júneame súa béchïbo yeu tómtlamtaka mámpo jípuhuame bénasim jum bem kaa tühua yáarimmak kókkonake,

¹³ hua kaa tühua bem yári béchïbo béjhuata mabetak, béjasum chíkti táapo huaka kaa tühuata bem jonakeu musäule. Ímëi ínel jume jaiti mamachim, éntok máncam, enchimmak jíbuäka júnen jíba kaa tühuata boojoria, éntokim jíba emo al-leetua.

¹⁴ Bempo kía jíba jume jáamuchimmet pupujte, katim íchakte juénarata joaka, huame géntem kaa bem jíapsi tútti jípureme náyote. Bem jíapsi jita chíkti huáatiaubet jóyhuala, éntokim kaa tühuata násuk usiarim.

¹⁵ Huakam böota lútula huémta tójaka täbuikut kaate, jú profeta Balaam jú Beorta üusi böochi, huári huaka juénaraata béjhua chë nákkek.

¹⁶ Të béttesi nokta jíkkajak kaa tühuata ä yáakä béchïbo; bueituk jú animal kara nokame ä püaateme yorem ténasi áu nokaka hua profetata kaa súara ä yáa bárëu táktiak.

¹⁷ Ímëi kía jume pozom kaa bákame bénasi mamachi, namuta buere jékata huéria bénasi mamachi; áme béchïbo hua tua kaa máchira náikiari jíba béchïbo.

¹⁸ Bueitukim buéresi kaita béj-remta nokaka takahuata ukulëubei ámeu bíchaa am huiike, huame jioj-lataka kateme tua tój-lame én jübua jíapsi kúaktilame.

¹⁹ Búttiataka bem jíapsinake tíakam ámeu nooka, të bempöisu jú kaa tühuata bétuk emo jípure. Bueituk kía jábe júne úttearäpo kobahuak hua ä kobakamta bétuk áu jípunake.

²⁰ Tua lütüriapo bempo hua juénaraata ím ániapo ayukamta bétana áma yeu sákalataka, juka Señor Jesucristota, juka yore jínëumta, bem täyaka béchïbo, éntokim júchi áma emo kuuriakätek emo nénkilamtaka tahananake. Huanäi hua ámeu huéenkeme chë júne jiojot machinake bannaataka kee bem ä tátäyäpo béppa.

²¹ Bueituk chë türi éiyey áme béchïbo juka Jesucristota tü noki kaa täyako, ä täyasulataka éntok júchi bem amáu nóttëpo béppa, juka Diosta nésahui bem téjhuahuakau tójaka.

²² Të hua noki tua lütüriata jíäpo ámanim aane, hua ínel jíame: “Huä chüu júchi ä bísachi buäye, kohui éntok úbataka júchi techoapo áu bíaktia.”

3

Jü taahuari Señorta át yebijnakeu yúmanake

¹ In nákehui, íri jú jíösia guosa huëpo ín enchimneu jiojtëhui, éntokne náhuichimpo enchimneu nokaka enchim bússa enchim jítäu huáatinakë béchïbo,

² huame santo profeetam jauhuey nok-läu enchimneu huáatinakë béchïbo, éntok hua Señor itom jínëukamta nésahui apóstolim itom téjhuakaubehui.

³ Íkái bát jüneriaka, bueituk jume taahuarim äbo huéenakemmet yore junnerianakeme yáijnakëhui, bem takahua jita ukulëpo áman jíba kateka,

⁴ ínel jíaka: “¿Jáchisu yeu siika jü júchi ä yebijnake bétana ä nokakähui? Bueituk huame itom áchayim kókkoka taahuarit naateka sime jíba bënasi huéiye, ániata jünaktehuakapo naateka én tájti.”

⁵ Ímëi ínel jünaktekam kaa ä jüneria báare, juka téhuekata Diosta ínel jíakä béchïbo yáatukähui, éntok juka buíata báatukaï bétana éntok bäy ä jiapsähui.

⁶ Huá béchïbo, jü ánia bannaataka huéeme buéria baniay lütek.

⁷ Të jü téhueka éntok jü buíya én ayukame Diosta éäpo bëri hua taahuari nokta ámet chúpanakepo tájti, tájiay ä luutinakë béchïbo, chíkti juëna yórememmak náuhui.

⁸ Të eme nákhuame, íkarem jüneria: jü Señorta béchïbo jü senu taahuari senu mil huásuktiriata bënasi maachi, éntok senu mil huásuktiria júne senu taahuata bënasi maachi áa béchïbo.

⁹ Jü Señor kaibu ä surujtianake, huaka taahuata ä noki chúpa béchïbo huatem éä bënasi, ál-la sëmëm boobíchaïhui, taahuarim itom réhuasimeka, kaabeta áu tárü íaaka ál-la sëmëm emo jíapsi kúakti íaaka.

¹⁰ Të hua taahuari Señorta át yebijnakeu yúmanake huaka lak-ronta ják tukaapo yepsakäpo bënasi; huaachi taahuarit jü téhueka luutinake mausi buére kusisi jíaka, sime hua jikat ayukame béetisuka kaitäpo tahuana, jü buía éntok sime hua át ayukame két táatunake.

¹¹ Íkái sime ayukamta kaitäpo tahuanakey, jáchisu ënem kaa Diostau huáateka túlisi emo nüyeka jíapsinake,

¹² boobíchaka éntok emo bamijtuaka huaka taahuata Diosta yéchari yúmanakeu béchïbo, hua taahuarit juka téhuekata béeteka kaitäpo tahuanakeyo, éntok hua áman jikkat ayukamta tájaka ä kájoktinakeyo.

¹³ Të ítapo ä boobíchaïhui áapörík júnen jíakä béchïbo bemela téhuekata, bemela buíata, huam túhuata jonäpo.

¹⁴ Huári béchïbo, eme nákhuame, íkái boobíchaka tuëm chíkti enchim jíapsimak át tekipanua kaita juënarata enchimmet téunä béchïbo, éntok áapörík bétana kaita nokta béttesi machik enchimmet ä jikkaijnakë béchïbo, yánti jíapsaka.

¹⁵ Éntokem kaa ä koptia, Señorta sëmëm jínëu báreka lautí itom ä huériähui; jü hermano Pablo itom nákéhui itou jïojtekä bënasi, súahuata ä mikhuakapo ámani,

¹⁶ sime ä jïojteri jëlaimpo íari bétana nokaka; huame násuk obiachi ámet júnee béchïbo, huámëisan huame kaita tua täyame éntok náuhui éame am nánayote, két huame huate jïojterim junne, bempöisu kaa tüisi bem emo tahuanaké béchïbo.

¹⁷ Júnëlituk eme, ín nákéhui, bát íkái jüneriaka, emoem suaya, jáchinai júne jume juëna yóremem enchim báitähuaak hua enchim óusi eäu kóm huéenake.

¹⁸ Al-lem yötu jum túhuapo éntok itom Señor Jesucristota, itom jínëukamta, täyahuäpo. Áapörík béchïbo sime ujoyória náikiatunake, ëni éntok jíba béchïbo. Júnentunake.

Jü Carta Bat Huëpo San Juanta Jiojtekähui

Jü noki ái jíapsihuame

¹ Jü kesam huëpo ayukähui, jü itom jikkajakähui, jü pusimmey itom bichakähui, jü sime nau itom bíchakähui, entok jü mamammey itom at mámtekähui, Noki jíapsihuamta yore mikamta bétanate enchimmeu jiojte. İri jü nooki jiápsame.

² Áapo, jü jíapsihuame machisi au bittebok. Ítapo éntokte ä bitchak, éntokte jíba áa bétana jume géntemmeu nookak; én éntokte enchim ä téjhua İri ájária, jü jíba béchibo jíapsihuamta yore mikame, jü bannaataka Dios Áchaytamak aneme, jü én itou áu yeu machiriakame.

³ Jü itom bíchakäu bétanate enchimmeu nooka, éntok jü itom nok jikkajakäuta bétana, enchim kéchá jüneriaka itomak huépülsi enchim emo jípunaké béchibo. Jü huépülsi náu itom ito jípurëu lútula huépote jü Dios Áchaytamak ä jípure, éntok ä Üusihua Jesucristotamaki.

⁴ Huári bétanate enchimmeu jiojte tua yúmalasi enchim al-leenaké béchibo.

Dios jü machiria

⁵ İri ájária, jü nooki Jesucristota itom majtiakähui, jü itom én nokähui: Dios jü machiria. Jáchin jum machiriapo kaita kaa máchira ayka, alë Bénasi két áapörikut kaita juënara at ayuk.

⁶ Ítapo huépülsi Diostamak náu ito jípurë tíäteko, éntok kaa machiku rejtetek, ára nókíchimte, entokte kaa luturiata johua.

⁷ Të ítapo machiku rejtetek, Áapörik, machiku aane Bénasi, jíbate huépülsi náu ito jípunake, huanäi ä Üusihua Jesucristota ójbo itom báksianake, sime itom Dios bejrimmechi.

⁸ Të ítapo kaa Dios bejrita kaa itot ayuk tíäteko, itote bäi táttähua. Entok jü lütüria kaa itot ayka.

⁹ Të ítapo jume itom Dios bejrim kaa Diostau yeu buísekätek, Áapo huitti entok lútula huëpo itom Dios bejrimmet itom jiokorinake, entok sime kaa tühuapo itom báksianake.

¹⁰ Të ítapo Dios bejrita kaa ito yáalä tíäteko, Diostate ára nókichi johua. Ä nokihua entok kaa itot ayúk.

2

Cristo itom nok-riame

¹ Emée ín usiálam, íkáine enchimmeu jiojte Dios bejrita kaa enchim jonáké béchibo. Të jábe júne jü ito násuk aneme Dios bejrita yáakätek, Dios Áchaytau bíchaa itom nok-rianakemtate jípure, Jesucristota, jü tua lütüriata joamta.

² Áapo ínel jü itom Dios bejrim béchibo Diosta omtëu tü yáakame ä jíapsi nénkaka, éntok kaa itom Dios bejrim béchibo jíbba, ál-la két sime ániat aneme Dios bejrim béchibo.

³ Ínelite jünëiya itom ä täyähui, ä ley nésauhui joäteko.

⁴ Huä ínel jiamé: Ínapone ä täya, të ä ley nésauhui kaa joätek, jü junëli jiamé kia ára nókichi, entok jü lütüria kaa at ayuk.

⁵ Jü ä noki ëriame íachiri Diosta yore nákehui tua lútüriapo yúmalasi at ayka. İari béchibote jüneiya Áamak itom anëhui.

⁶ Jü jíba Diostamak áu anëtíame, Jesucristota áu ä nükápo Bénasi áu nüpo yúmala.

Jü bemela nésauro

⁷ In hermaanom, kanne bemela nésauro enchimmeu jiojte, ál-la juka bannaataka nesauri, jü kesampo naateka enchim jipurëu. İri antiguo nésauro jü nooki bat huëpo naateka enchim jíkkajakáihui.

⁸ Kaa bemelatu jiobe İri nésauro tē ä bemelatukä Bénasine enchimmeu jiojte. Cristo, áapo ä chuppak ikäi nesauri. Eme entok, én kécha johua. Buetuk jü kaa machiria beja simsu, entok jü tua machiria beja machi.

⁹ Jü machiriapo au anëtíame entok ä hermaano kaa bibitpeame, ketune kaa machiku aane.

¹⁰ Jü ä hermaano nácheme machiriapo jíba anë, áapo entok kaa teitinake jum Dios bejriapo.

¹¹ Tē jü ä hermaano kaa bibitpeame, kaa machiku aane entok kaa machiku huerama entok kaa jüneiya jákun bíchaa ä huëhui, buëituk jü kaa máchiriai liptitaka kaa bitcha.

¹² Eme ín usiálam, enchimmeune jiojte, buëituk béjem jiokorisuak enchim kaa tü yáarimmechi, Jesucristota béchibo.

¹³ Eme áchayhuarim, enchimmeune jiojte, buëitukem juka kësampo huemta täya. Eme jübua yoyötume, enchimmeune jiojte, buëitukem béja jü diablota kobalataka kaate.

Enchimmeune jiojte, eme ín usiálam, buëitukem juka Áchayhuarita täya.

¹⁴ Enchimmeune jiojte, eme áchayhuarim, buëitukem kësampo huemta täya. Enchimmeune jiojte, eme jübua yoyötume, buëitukem ütuteak jum Diosat ehuápo, entok jü Diosta noki jíba enchimmet aane enchim jíapsipo, éntokem diablota kobalataka kaate.

¹⁵ Katem juka ániat kaa türük johuamta nakbare entok juka ániat ayukamta, buëituk jábe juka ániat ayukamta naketek jü Dios Achayta yore nakeu kaa at ayuk.

¹⁶ Bueituk síme jü ániat ayukame, juka takahuata ukulehui, jume pusim ukulehui, entok jü au jídaleka jíapsihuame, kaa Dios Áchayta bétana huéiye, ál-la, ímí ániata bétana.

¹⁷ Jü ánia luutinake éntok at ayukame ukulhuame. Tē juka Diosta nésauro joame jíba béchibo jíapsinake.

Jü anticristo

¹⁸ In usiálam, jume taahuarim béja lútisëka huéiye. Eme béja ä jíkkaijsula, juka áu Cristo tíamta yebijnake bétana. Én béja juebénaka emo Cristo tíame yeu machila. Kíalikute jüneiya béja jume taahuarim yúmasëhui.

¹⁹ Ito násukim yeu sákala, tē ímëi kaa ito beu éiyay, buëituk ito beu éátekim jíba itomak an éiyey. Tē símem kaa ito beu am eäu jünakiachinakë béchibo, yeuhim sájjak.

²⁰ Tē eme juka Jesucristota Espíritu Santota jípure, éntokem símeta jüneria.

²¹ Lútüriata kaa enchim täya Bénasine enchimmeu jiojte. Tē ál-la enchim ä täya béchibo: buëituk jü ára nókichiria juka lútüriata kaa attiak.

²² ¿Jábesu jü ára nókichi? ¿Jachu kaa hua Jesústa kaa Cristo tíame? Irí jü anticristo, bueituk áapo juka Dios Áchayta entok ä üusihua kaa ä aane tíiya.

²³ Síme hua Diosta üusi kaa aane tíame, Dios Áchayta kaa jipure, jü Diosta üusi au täya tiaka ä jüneriatebome Dios Áchayta ket jipure.

²⁴ Késam huëpo enchim jíkkajakäu, jíbem enchim jiápsipo ä ëria. Bueituk juka késam huëpo enchim jíkkajakäu enchim jiápsipo jípurëtek, Diosta Üusi entok ä Áchaytamak jíbem annake,

²⁵ Jesucristo éntok íkái nooka, jíba béchibo jíapsihumta itom mak rókka.

²⁶ Júkáine enchimieu jíojte jume enchim bäi táttahuame bétana nokaka.

²⁷ Të juka Espíritu Santota Jesucristota bétana enchim mabetakau jíba enchimmet anëtek, jü jabeta enchim majtianakeu kaa enchimieu bëye; jachin juka Espíritu Santota jíba símeta enchim majtia, entok tua lútüria entok kaa ára nokichi. Jachin Áapörik enchim ä majtiakä bénasi, áachem aane.

²⁸ Én éntok, ín usiälam, jíbem Cristotachem chäye, Áapörik júchi yepsayo áapörikutte jíba eenake, äbo ä yepsakte kaa sekäna bíchaa kannake ä tíhueka.

²⁹ Béjem jüneiya Áapörik lútula ä jiapsähui, kéchem jüneepo yúmala símem jume lútula jiápsame Diostachim yeu yoremtula.

3

Jume Diosta üusim

¹ Áachem suuhua, jáchin juka Áchayhuarita itom nákehui, Diosta üusim ti itom téhuanakë béchibo, entokte ajäria. Juari béchibo jume ániat jiápsame katim itom täya, áapörik kaa bem täya béchibo.

² Eme ín nákehui, énte Diosta usiälam. Të ketune ke jee jüneriatu jü jáchin itom taahuanakëhui, jüniate Áapörik yepsak ä bénasi itom bittunakëhui, bueitukte áapörik bínnake tua ä jáchinakähui.

³ Síme hua boobit-humta Áapörikut jípureme, áapo símek béppa túlisi au báksia, Ínëli Jesucristota símek béppa kalakosi kaa chicha machiakä bénasi.

⁴ Síme jü Dios bejrita joame, Diosta nésauroi béj-reka hueíye, bueituk hua Dios bejri yáari Diosta nésauroi béj-rita johua.

⁵ Jüneäm Jesucristota itom Dios bejri yáarim tucha báreka yepsakähui, éntok áapörikut kaita Dios bejrim at ayuk.

⁶ Síme hua jíba áamak áaneme, juka Dios bejrita kaa johua. Síme juka Dios bejrita joame, kaa ä bil-la, éntok kaa ä täya.

⁷ In usiälam, kaabe enchim bätäunake. Huä lútula jiápsame, lútula jíapsihüäpo aane, Áapörik lútula jiápsa bénasi.

⁸ Të hua Dios bejrita joame diablo ä áttiak, bueituk jü diablo késam huëpo naateka jíba Dios bejrita johua. Të jü Diosta Üusi iari béchibo äbo yepsak, juka diablota, tékil kaitäpo tahuaria báreka.

⁹ Síme jü Diosta éäpo bemelasi yoremtulame juka Dios bejritam kaa johua, bueituk Diosta jíapsi at áyuk. Entok karam Dios bejrita johua, bueituk Diosta éäpo bemelasi yoremtula.

¹⁰ Ímirim jünakiachi jume Diosta üusim éntok huame diablota üusim: Jü kaa lútula jiápsame éntok ä hermano kaa nákeme, kaa Dios áttiari.

Itote nánancha náknake

¹¹ Īri ájaria jü nooki kësam huëpo enchim jíkkajakähui: Itom ito nak saihuähui.

¹² Katte hua Caínta bénasi ito bínnaqe, jü diablota áttia, ä saila mäakame. ¿Jatchiaka ä mäak? Bueituk Caínta, joäu kaa türiakay, ä sailahua joäu éntok, türiakay.

¹³ Eme ín hermaanom, katem jáchin ä éria, jume ániat jíápsame enchim omtiayo.

¹⁴ Ítapote jüneiya kókkohuäpo yeu sakalataka jíapsihuäpo itom aanëhui. Bueitukte itom hermaanom nákke, ä hermaano kaa nákeme, kókkohuäpo aane.

¹⁵ Síme jü ä hermaano kaa ä bibit peame, yore suáhuamta johua. Éntokem jüneiya, jü jábeta mäelame käibu jíba béchibo yü jíapsihuamta jipunake.

¹⁶ Inélite át jüneiya jü tua yore nákhuaamtachi, Áapörík ä jíapsi ito béchibo nénkakäpo. Kíalíku ítapo két jume itom hermaanom béchibo itom jíapsi nénkipo yúmala.

¹⁷ Jü imí ániat jíta jípureme huaka ä hermaano jìokot éamta jüneriaka júne ä jíapsihua áu bíchaa námakasi joátek, ¿jáchisu jüntuk Diosta áu náké tíanake?

¹⁸ Eme ín usiälam, katte kía teniy itom ito náké tíanake, ál-la chikti itom jíapsimaki éntok itom joäubeyi.

Diostatte eenake

¹⁹ Júnélite jünenake lütüriapo ito anëhui, éntok itom jíapsimte ä bíchäpo huitti jipunake.

²⁰ Juka itom jíapsi kaa itou kutti nokayo, Dios itom jíapsi béppa chë jüneiya. Éntok Áapo símeta jüneria.

²¹ Eme ín nákehüim, juka itom jíapsi kaa kutti itot nokayo, Diostatte eiya.

²² Kía jíta júne itom áu aahuayo itom ä maknake, éntokte ä bétana ä mabetnake, bueituk ä nésahuite johua, éntok juka ä türëhui.

²³ Īri ájaria jü ä nésauri: ä Üusi Jesucristota itom súalnakëhui, éntok nánancha itom ito náknakëhui, itom ä téjhuakapo bénasi.

²⁴ Ä nésahue páman huéeme, Diostamak huéiye, Dios éntok, áamaki. Inélite jüneiya áapörík jíba itomak anëhui, juka ä Espíritu Santo itom ä mak-lapo.

4*Diosta Espíritu éntok anticristota espíritu*

¹ Eme nákhuaame, katem síme huame espíritum súale. Báchem am bitchaka at jüneenake, Diosta bétana am katëhui, bueituk juebena profeetam ára nókíchiram ániat yeu sákala.

² Ímirem át jüneenake Diosta Espíritu jípuremtachi: Jábe júne Jesucristota, Diosta, yorem takahuapo äbo ä yebij-la tíame, huári Diosta bétana huéiye.

³ Të síme espíritu Jesucristota, kaa yorem takahuapo äbo ä yebij-la tíame kaa Diosta Espíritu bétana huéiye, ĩri jü anti Cristo. Eme béja ä jíkkaijlatukay, äbo ä huë bétana. Én éntok, béja ím ániapo aane.

⁴ Eme ín usiälam, eme Diosta átteam. Béjem yölataka káate, bueituk jü enchimmet aneme chë úttiak jü ániat ánemta béppa.

⁵ Bempo ím ániapo joome; kíalíku ím ániapo ayukamta bétana jíba nooka; huári béchibo jume ániat aneme entok am jíkkaja.

⁶ Ítapote Diosta átteam. Huá Diosta täyame itom jíkkaja. Të hua Diosta kaa täyame éntok, kaa itom jíkkaja. Inélite ä täya juka espíritu lütüriata, éntok juka espíritu kaa lütüriata.

Dios jü tua yore nákeme

⁷ Eme nákhuame, nánanchate ito náknake, bueituk huaka emo nákhuaanta Dios ä átteak. Síme hua jábeta nákeme Diosta eäpo yeu tomtila, éntok Diosta täya.

⁸ Jü kaa yore nákeme, kaa Diosta täya, bueituk Dios, tua jü yore nákeme.

⁹ Jü Diosta itom nákeu ími jünakiachi, huépülak jíba Üuseka äbo ä bíttuakäpo, bueituk ä béchibotaka itom jíapsi iäka.

¹⁰ Ími huam örek jü yore nákhuame: kaa itom Diosta nakekä béchibo, ál-la Ápörik itom nákekä béchibo, huanäi ä Üusihua äbo bíttuak, itom Dios bejrita ä béjtua iaaka.

¹¹ Eme nákhuame, Diosta junéli itom nákey, ítapote ket nanancha ito nakpo yúmala.

¹² Jauhuey júne kaabe Diosta bíl-la. Të nánancha itom ito nákeyo, Dios jíba itot aane, éntok yore ä nákeu yumalasi itot chúpila.

¹³ Íari béchibote jüneiya jíba áamak ito anéhui, éntok áapörik jíba itochi itomak anéhui, ä Espíritu Santo itom ä mak-lä béchibo.

¹⁴ Ítapo éntok, ä bíl-la, éntokte ä jüneriatebo, Diosta ä Üusihua äbo bíttuakähui, jü ániat jíapsame jínëume.

¹⁵ Jábe junne Jesústa Diosta ä Üusekä bétana ä súaleme, Dios jíba áamak aane, áapo éntok, Dióstamaki.

¹⁶ Ítapo ä jüneria, éntokte ä súale, jáchin machisi Diosta itom nákehui. Dios, tua jü yore nákhuame. Jü yore nákeme jíba Diostamak aane, Dios éntok, áamaki.

¹⁷ Júnéli itot au yúmariala jü yore nákhuame, bueituk huári taahuari bette nokta chupey kaitatte jachin eaka huitti eenake, Áapörik ahuä nüye bénasi, ítapote ket ími ániapo álë bénasi ito nünake.

¹⁸ Jum emo nákhuaäpo kaita máijhuame aika, ál-la jü yúmalasi yore nákhuame juka máuj-rata yeu bebba. Bueituk jü maijhuame kökosi yore johua. Kíalíku jü májhuemat jü yore nákhuame kaa yúmalasi at aika.

¹⁹ Ítapote Áapörik nákke, áapörik bat itom nákekä béchibo.

²⁰ Jábe júne Diosta au náke tíateko, entok ä hermaano kaa bibitpéaka, kía ára nókichi. Bueituk jü ä hermaano ä bíchau kaa ä nákeme, ¿jáchisu jüntuk Diosta náknake, kaa ä bíchaka?

²¹ Ítapote Áapörik bétana íkäi nésauta jípure. Jü Diosta nákeme, ä hermaano két náknake.

5

Jü Dios ehuäpo ániat yöome

¹ Síme jü Jesústa Cristo tíame, Diosta bétana yeu yoremntula. Éntok síme hua üusekamta nákeme, huaka ä bétana úsarihuata két nákke.

² Ímite at jüneiya jume Diosta üusim itom nákehui, Diosta naketeko éntok ä nésauri joáteko.

³ Íri ínel jü Diosta nákhuame, ä nésahui johuäpo. Ä nésauri éntok, kaa béttesi maachi,

⁴ bueituk jábe júne Diosta bétana bemelasi yeu yoremtulame juka ím ániapo kaa türik johuamta béppa yölataka huéiye. Ítapo két juka ím ániapo kaa türik johuamta béppa yölataka kaate, juka Jesucristota itom súalekä béchïbo.

⁵ ¿Jábesea jüntuk jü ím ániapo kaa türik johuamta béppa yölataka huéeme? ¿Jachu kaa jü Jesústa Diosta Üusitukäu súaleme jáku?

Jü Espírituta testimonio

⁶ İri ájaria jü Jesucristo, báapo entok ójbopo äbo yepsakame, entok kaa báapo jíbba, ál-la báapo entok ójbopo. Jü Espiritu ä jüneriatebo; bueituk jü Espiritu áapo jü lütüria.

⁷ Bájimme jume téhuekapo ä jüneriatebome: Jü Áchayhuari, jü Vervo, éntok jü Espiritu Santo. Entok ímëi bájika náhuim huépulai.

⁸ Ímï buíapo bájimme jume áa jüneriatebome: Jü Espiritu Santo, jü baa, éntok jü ójbo. Ímëi bájika nanabeu tekipanua.

⁹ Juka yoremem joaka jüneriahuamtate mabeta, të Diosta joaka jüneriahuame chë yörisi maachi. Bueituk İri ájaria jü Diosta jüneriateböhui ä üusi bétana.

¹⁰ Jü Diosta Üusi súaleme, Diosta jüneriahuäu áa jíapsipo jípure; jü Diosta kaa suáleme, ä ára nókichi johua, bueituk kaa ä sual-la juka Diosta, ä Üusi bétana nokähui.

¹¹ İri ájaria jü Diosta jüneriahuähui: yü jíapsihuamta Diosta, itom makähui. İri jíapsihuame, ä Üusibet áyuk.

¹² Jü Diosta Üusi jípureme, jíapsihuamta jípure; jü Diosta Üusi kaa jípureme, kaa jíapsita jípure.

Jü jíbapo béchïbo jíapsihuamta jüneehuame

¹³ Íkáine enchimieu jïojte, eme jume Diosta Üusi súalemmehui, yúmalasi enchim jüneenakë béchïbo juka jíba béchïbo jíapsihuamta enchim jípurëhui, éntok jíba juka Diosta Üusi enchim súalnakë béchïbo.

¹⁴ Ítapo jüneiya áapörík, Diosta, éä páman jita itom au nokay, itom ä nok jikkajnakëhui.

¹⁵ Jüneaka áapörík itom jikkajä bétana, kette jüneiya itom áu aahuakau jíba itom ä miknakëhui.

¹⁶ Senu juka ä hermaano Dios bejrita kaa ay ä muk mátkhik joamta jüneriätek, Diostau ä buanianake ä jiokori nésauhueka. Huanäi jü Dios ä jiokorinake. Bueituk Dios bejri aika ay kókkohuame, huäri béchïbone kaa enchim am buania sáuhue.

¹⁷ Síme juénara kaa türi jiöbe, të kaa tühua két aika kaa ay kókkohuame.

¹⁸ Jüneate jábeta júne Diosta bétana bemela yoremtulata kaa juénaraata bojoriähui, bueituk jü Diosta Üusi ä suaya. Kíalïku jü diablo kaachin ä johua.

¹⁹ Jüneate Diosta itom átteakähui, éntok huame huate géntem ím ániapo aneme diablota bétuk emo jípurëhui.

²⁰ Jüneate kétchi juka Diosta Üusi äbo yepsakähui, éntok súahuata itom ä mikakähui juka tua lütüriapo Diosta itom jünerianakë béchïbo. Ítapo éntok, jü tua lütüriapo Dióstamak aane, bueitukte jü Diosta Üusi Jesucristotamak aane. Áapo éntok, jü tua lütüriapo Dios, éntok jü jíba béchïbo jíapsihuamta yore mikame.

²¹ In usiälam, emoem suaya; katem ámeu mujmujte, jume yorem yáarimmehui. Júnentunake.

Jü Carta Guosa Huëpo San Juanta Jiojtekähui

Jü lütüria éntok jü yore nákhuame

¹ Ínapo Juan, jü yöturi, émoune tebote, empo jámmut yeu púari, éntok jume em asoammehui. Tua lütüriapone enchim nákke, éntok kaa ínapo jíbba, síme huame lütüriata täyame kétchi.

² Ínapone enchim nákke, Diosta lütüria itom täyakä béchïbo. Ìri Diosta lütüria jíba béchïbo itot aika.

³ Tua tühua éntok yore ä jìkòlihuame éntok yanti jíapsihuame enchimmaktunake, jü Dios Áchayta bétana, éntok itom Señor Jesucristota huämi, jü Dios Áchayta Üusi, ä lütüria pámani, éntok enchim ä náké pámani.

⁴ Tüisine al-leaka taahuak, huate em asoam bíchaka éntok am jüneriaka jum Diosta lütüria páman am katèhui, huam Dios Áchayta itom sáhuë pámani.

⁵ Én éntokne chikti ín jíapsimak emou nooka, empo jámmut, nánancha itom ito náknake tíaka. Ì nésahui ín emou jìojtèu kaa bemela, hua kèsam huëpo naateka itom át sáihuäu jíbba.

⁶ Ìri ájaria jü enchim át sáihuähui: Enchim emo náknakèhui, kèsam huëpo naateka enchim ä jíkkajäpo bénasi. Kíaliku jü yore nákeme Diosta nésau johua, juka ito nák sáihuähui.

Jume yore bätättähuame

⁷ Juebénaka yore bäi táttähuame ániat yeu sákala, juka Jesucristota, Diosta Üusi, kaa yorem takahuaka ím buíapo ä yebij-la tíame. Júkai nokame, jüri ájaria jü yore bätättähuame, jü anticristo.

⁸ Emóem suaya, kaabe enchim bätäunake. Huaka enchim tékil béjhuä; katem ä tärü báare. Yumälasem juka enchim kobari mabetnáke.

⁹ Kía jábe júne sékana bíchaa au näyotekame, entok kaa Cristota doctrinapo jíba anètek, kaa Diosta jípure, të jü Cristota doctrinapo jíba aneme, ìri Dios Áchayta jípure éntok ä Üusihua.

¹⁰ Jábe íkai doctrinata kaa huériaka enchimmeu yepsako, katem enchim jóapo ä mamabeta, éntok katem ínel au jiaahua: “Al-leake yepsa.”

¹¹ Bueituk hua junèli áu jíakame, juka ä juëna tékil áamak átteaka tatahua.

Enchimmeune hue báreka éiya

¹² Juebenakne enchimmeu jiojtebáare jìobe, të kaa tintayi entok jìosiapo ä jiojte báare, bueitukne enchimmeu nóiti báare. Pújapo enchim bíchaka nok béchïbo, bueituk jü Diosta bétana itom al-leäu au chupanake.

¹³ Jü iglesia, enchim iglesiammak hueri joomem, enchim bénasi yeu púarim, enchimmehuim tebote. Júnentunake.

Jü Carta Báij Huëpo San Juanta Jiojtekähui

Teboteri

¹ Empo Gáayo, tua lútüriapo ín nákehui, émoune tebote, ínapo Juan, jü yöturi.

² Empo nákhuame, ínapone símeku tüisi emou huée ía éntoke takahuapo al-lehuamta enchi jípunakähui, jachin juka em jíapsi al-lehuäpo yötu bénasi.

³ Tüisine al-leaka taahuak, jume huate hermaanom äbo yájaka emo bétana türik am nokak tíaka, jáchin huam lütüria páman em huéhui.

⁴ Kaita éntok chë nee al-leetua, jume ín majtiakähui lütüria páman am katë bétana ín jikkajähui.

⁵ Empo nákhuame, huitti emo nühuäpo türi jum em joähui, jume hermaanommeu tühuata joäka, të chë junne jume ito násuk kaa täyahuame.

⁶ Bempom iglesiata bíchápo ä jüneriatebo juka yore nakhuamta em jípuréhui, entok türi eiyey empo am böo tójakäteko, entok Diosta nesahui johuäpo itot náikiata jípu béchíbo bempörim bat bíchaa böota bem hueriunakepo.

⁷ Bueítuk bempo yeu sákala Jesucristota téhuam bem nakë béchíbo, jume Diosta kaa súaleme bétana kaita mabetaka.

⁸ Kíalíku ítapo jume junëli rejteme aníapo yúmala, jum lütüriata yore majtiahuäpo náu tekipanoä béchíbo.

Diótrefesta am bej-reka anëhui

⁹ Ínapone jume Jesucristota súalhuäpo nau animmeu jiojtek, të jü Diótrefes, íri huaka símempat bát au kechahuamta türeme, kayta itomak jípubareka tahuala.

¹⁰ Íari béchíbo, ínapo áman sikätek, huaka kaa tühuata ä joäune yeu buíjnake, juka kaa huéeläpo juénasi itot ä nokähui. Kía huárimak kaa al-leaka, jume hermaanom kaa mamabeta, éntok huame am mabet báareme júne kaa am mabet íaa. Entok iglesiapo yeu am bebba.

¹¹ Empo nákhuame, katë huaka juénasi anemta mamato, ál-la juka tühuata joamta. Tühuata joamta Dios ä áttiak. Të jü kaa tühuata joame, Diosta kaa bil-la.

Demetriota bétana tühua nokhuame

¹² Síme Demetriota bétana türik nooka, éntok hua lütüria ä joäu júne yeu ä buísse, ä tü yöremtukähui. Ítapo júne két türik áa bétana nooka, éntok eme ket júneiya juka itom nokäu lütüriatukähui.

Teboteri ä chúpëpo

¹³ Ínapo juebenak emou jiojte báare jíöbe, tene kaa tintay entok plumay ä jiojte báare,

¹⁴ bueítukne läuti enchi ino bít máchile. Huanäite ito pujba bíchaka náu ettejonake.

¹⁵ Jü yanti jíapsihuame émomaktunake. Jume em amigom ím aneme enchi tebotua. Émpë síme itom ín amigom hueepulam tebotuä.

Jü Carta San Judas Jiojtekähui

Teboteri

¹ Judas, Jesucristota saulero, entok Jacobota saila, huame Dios Atchaipo santopo núnurimmehui entok Jesucristopo ëriarim,

² Nak jiokolihuame, yánti éehuame, entok yore nákuhame, iri juebénasi enchimneu burunake.

Jume ára nókichiriata majtíame (2 P. 2:1-17)

³ Eme nákuhame, tüisine enchimneu jiojte péiyay, juka jínëuriata nau itom jípurë bétana; én éntok úttea enchimneu ín jiojtenakëhui, kuttílasi enchimneu nokaka, óusi eeaka enchim nok nássuanakë béchïbo, Diostat ehuäpo. Bueituk jü séjtul huëpo santom mak-ri.

⁴ Bueituk huate yoremem éhuil áma kimula, huame bannaataka naateka noki béttesi ámet chúpatukaï béchïbo näikiari. Juëna yóremem; huaka Diosta tü eäu náyotekam yéuriapo bénasi bem jo bárëu johua; entokim Diosta kaa anë tíiya, huaka kaabeta chë áa béppa nésahuemta, entok juka itom Señor Jesucristota.

⁵ Enchimne áu huáati ia, bueituk sejtulem béja ä jüneriai, bueituk jü Señor juka pueblota jínëuk, Egiptopo yeu am núk sikari, chúkula éntok huame kaa ä súalekame am súuhuak.

⁶ Entok jume bem ángelesimtukä páman kaa emo ëriakame, ál-la bem áma anëu tö sájakame, kaa machiku am ëriala, yü tutti bem pereesomtunakepo, buére taahuarit nokta ámet chúpëpo tájti.

⁷ Ket jü Sodooma entok Gomoora pueblom bënna, entok jume buere joaram áme chíkola jokame, jume áme bénasi kaa emo jubeka náu jíapsihuäpo entok täbuiasi emo jujubeka at joyhualataka kara ä tojaka; ímëri ejemplomtuari, tájta kaa jaibu tutukëpo jiokot aneka.

⁸ Júnëlituk junne, alëbénasi jume tettenkume bem takaahuamim násonte, Diosta yäuratam kaa yöre, entokim jume Diosta ángelisim buere úttiata jípureme bette nokpo bejre.

⁹ Të jü arcángel Miguel diablotamak nássuäka Moiséjta takaahua béchïbo, bétte juenasi nokhuamta huëpo kaa bat nookak, ál-la ínel jiaahuak: “Jü Señor kutti nokta emót chupanake.”

¹⁰ Të ímëri juenasi bette noktam nooka, sïmeta kaa bem täyähui bétana; entok juka bem täyaka jíapsabet entokim emo násonte, jume animalim kaa susuakame bénasi.

¹¹ Jiokochi áme béchïbotunake! Jume Caínta böo nukame; entokim tómipo emo nénkak, Balaamta böt jiokekäpo; entokim kókkok, Coréta huatem bej-reka áu tóboktiakäpo.

¹² Ímëi áma chïcha machisim bittu, enchim náu jíhuäpo emo nakhuäpo nau anëpo. Kabetam tihueka bempom jíba enchim násuk emo ania báreka eiya. Namuta kaa bäaka bénomme; jekata am hueriabareü bícham kaate, júyam kaa tatakame bénomme. Guosa huëpom kókkola, entokim nahuamak békti póponri.

¹³ Bahue máarem úttiaka bem kaa tihuëpom sómöchia, huame chókim naa tenneme bénasim mamachi; huámei béchïbo jü kaa máchiraa áme bétana näikiari jíba béchïbo.

14 Ímëi bétana ket nookak, jü Enoc, hua Adántat yeu sákariam guoybusanim huëpo huéeme, ínel jíaka: “Én ímë yepsak, jü Señor, jume santo juebena mílimmaki,

15 símemmet bétte nokta chúpa báreka, éntok huame kaa tühuata joame jünetua báreka, síme kaa tüisi bem ayuka bétana, entok síme jume Diosta bej-reka béttesi áacham nokakä béchïbo.”

16 Ímëi éhuil jábemmet nonokame, huatemmechi juenak nooka, bem türë eä páman kateka, bem teniay buéresi jita éettejhua, entok jábemmakim tü áne, jita ámet yeu huik báreka.

Jü kutti nooki

17 Të eme, ín nákehui, áahuem huáate, hua noki bannaataka jume Señor Jesucristota apóstolim nokakäbehui,

18 huame ínel enchimneu jákammehui: “Júnakoy taahuata yumäpo yore junnerianakeme yeu machinake, huam bem juëna éeri páman rejtinakeme.”

19 Imëri emo näikimtehuamta johua, huaka bem takaahua ukulëu boojoriaka; entokim Espíritu Santota kaa jípure.

20 Të emëe, ín nákehui, enchim Dios éehuame tuysi santosi täyahuamtachi, huachïrem emo yöturia, Espíritu Santopo oraciónta joaka.

21 Diosta yore nakepem jíba aane, ä boobíchaka juka Señor Jesucristota yore nak jiokolëhui, yü jíapsihuaamta béchïbo.

22 Huame huatem kara huitti ä súalemmehuem nooka, am jíapsi yúyüi béchïbo.

23 Huatemem jínëu, huam táijpo yeu am huíikeka; huatem éntokem nak jiokolë, sum éaka, katem ä jipu peiya, juka takahuat bem sánko chïcha machiku nasontulata,

Diosta úttihuame

24 Huä tua útteakame kaa enchim huáttinakë béchïbo enchim suayanake, entok kaita chïcha machik enchimmet ayuk, áman enchim nüpanake, símek béppa uiyorik ayukäpo, buére al-lerimaki.

25 Jü huépul Dios jíbba, símeta täyame, itom jínëulero, jü símek béppa ujyooria entok síme Rey nésauro áa béchïbo, jü rey nesauri entok utteara, ä yörihuame, ëni éntok jíba yü huasuhuasuktiapo. Júnentunake.

Jesucristota San Juantau Yeu Machiriakähui

Jesucristo áu yeu machiriak

¹ Jü Jesucristota áu yeu machiriakähui, ä nésahui joame am jüneetuanakë béchïbo, Diosta ä mákakä pámani, juka läuti yeu huéenakemta. Huanäi ä jüneriatebok, ángeltamak Juantau ä bíttuak.

² Juan Diosta noki nooka, entok Jesucristota bétana huentá nooki, entok síme juka ä bíchakähui.

³ Diosta tü éeri jípуре, jü Diosta noki nokame, entok jume ikäi Diosta profecía jíkkajame, jïojterita ëriame entok ä jiäpo áman jiápsame. Bueituk jü taahuari béja yúmaseka huéiye.

Juan jume Ásiapo guóy búsan Jesucristota sualhuäpo nau anim tebotua

⁴ Ínapo, Juan jume guóy búsan Jesucristota sualhuäpo nau anim joomemmehui. Diosta tühua entok yánti éehuame enchimmaki, jü ëni, entok chë bannaataka jiápsaihui, entok äbo yebijnakeme, entok jume guóy búsan espíritum banko rey nésaupo kátekamta bíchäpo aneme,

⁵ entok Jesucristo, síme huitti ä bíchakäu lütüriateme. Áapo jü kësam-riapo kókkolam násuk jíabitekame, entok jume reyim béppa yäura úttiata jípурeme ä iä pámani, jü itom nákekame entok jume itom Dios bejrim ä ójboy báksiakame.

⁶ Huanäi reyim entok sacerdototempo itom yáhuak, ä Dios Áchay béchïbo. Ä úttihuaame áa béchïbotunake, entok jü buere úttiära ániapo ayukame, jíba huásu-huásuktiampo. Júnentunake.

⁷ ¡Én beja, namupo äbo huéiye! Entok síme pusim ä bínnake, entok jume ä takahua kúrusit kókosi ä yáakame junne. Entok síme jume pueblom ániat aneme jïokot jíakam ä buanrianake. Jeehui, júnentunake.

⁸ “Ínapone jü Alfa entok jü Omega, jü bat huéeme, entok jü ä chupëpo huéeme”, ínel jiaahua jü Señor, jü én aneme entok bannaataka aneihui, entok jü yebijnakeme, jü síme úttiärata jípурeme.

Jü Yoremta Üusi bít-huakahui

⁹ Ínapo Juan enchim hermaano entok jïokot anhuäpo enchim jáläekame, Diosta reytaka nésahuepo entok Jesucristotat yanti boobít-huäpo. Isla Patmos tí téhuaakapone aaney, Diosta noki béchïbo, entok Jesucristota huatemmeu ín nokä béchïbo. ¹⁰ Ínapone Espiritu Santota úttiära bétuk aaney Señorta taahuaripo. Huanäine nok jíahuita ín ama bétana jíkkajak, trompeetata jíahui bénaka, tüisi kusisi,

¹¹ ínel jíaka:

—Ínapone jü Alfa éntok jü Omeega, jü kësampo entok jü ä chupëpo huéeme. Libropë ä jïojte, juka em bíchähui. Huanärë guóy búsan Cristota sualhuäpo nau animmeu ä bíttua, Ásiapo jommemmehui: Efeso pueblhui, Esmirna pueblhui, Pérgamo pueblhui, Tiatira pueblhui, Sardis pueblhui, Filadelfia pueblhui, entok Laodicea pueblhui.

¹² Kúaktekane, ä bít bábareka, juka inou nokamta. Huanäine guóy búsan kanteelam áma jájäbuhuame oropo yáarim bitchak.

¹³ Jume guóy búsan candelerom násuk éntok, huépülak Yoremta Üusi bénakne bitchak, guókimmeu núkisi sánkokamta. Jenotahuit áman éntok cinto orota jípurey.

¹⁴ Ä kóbba entok ä choonim, tósalitukaimme, kabara bóata bénasi, entok sá pam bénasi. Ä pusim éntok, táijta béetë benaakay.

¹⁵ Ä guókim éntok, bronceta bélojkosi horno táijpo buásata bénaakay; ä jáhui éntok, yún báam tüisi kusisi kón huéchëpo benak nok jáhuiakay.

¹⁶ Ä bátatana mámpo guóy búsan chókim jípurey. Ä tempo éntok, senu ejparam yeu huéiyey, náu bíchaa buahuiakay. Ä pujba éntok, täata bénaakay, tüisi síme ä úttiäray ä machiriapo.

¹⁷ Ä bíchakane éntok mukukamta bénasine huétchek, ä guókpo. Áapo éntok ä báta mámam ino béppa óreka, ínel inou jáahua:

—Katë májhue. Ínapone jü kësampo huéeme entok jü ä chúpëpo huéeme,

¹⁸ jü jiápsame entok jü mukilatukaïhui. Bueítuk én éntok, jába huásu-huásuktiapone jiápsa. Júnentunake. Entokne am jípure, jume kókkohua llaavem, entok jume infierno llaavem.

¹⁹ Akë ä jiojte, juka jita em bíchakähui, entok juka én ayukamta, entok juka chúkula ikäi chäka ayunakemta.

²⁰ Jü kaa át jüneehuäpo ín bátatana mámpo guoy búsan chókkim em bíchakähui, entok jume guóy búsan candelerom oropo yáarim: Jume guóy búsan chókkim, guoy búsan iglesiammehuim ángelesim; jume guoy búsan candelerom oropo yáarim éntok, jume em bíchakähui, guoy búsan iglesiamme.

2

Jü Diosta nooki Áasiau bíttuari guoy búsan Cristota sualhuäpo nau animmeu: Diosta nooki pueblo Efesou bíttuari

¹ 'Efeesopo Cristota sualhuäpo nau animmeu ángeltahuë jiojte: “Ä bátatana mámpo jü guoy búsan chókim jípureme, jü guoy búsan oro candelerom násuk naa hueramame, íkai nooka:

² Ínapone ä täya, juka em juähui, entok juka bétte tékilta joaka yánti em emo nüyëhui. Jume kaa türik joame katë am bibit péiya. Éntoke am täya, jume apóstolpo emo naïkiame kaa apóstolimtaka, bueítuk ára nókichipë ä téula.

³ Jiokot ansulatake yánti jiápsa, éntoke át boobitchula, éntoke bétte tékilta joaka tekipanuala, ín téhuam em emo náké béchïbo, éntoke kaa kóm éiya.

⁴ Tëne senu huémta em jípurëu kaa emót türe, bueítuk juka tua bat em nákeïhuë tóij-la.

⁵ Áhuë huáate, jáksë jiöbeka kón huétchek. Éntoke emo jíapsi kuaktiaka, juka bat em jojuaihuë yáuhua. Bueítuk kaa ä junëlituko, läutine emou yepsaka juka em candelerotane enchi ühuaka sékana órenake, bueítuk kaa enchi emo jíapsi kuaktiako.

⁶ Bueítuk íkäre jípure: juka kaa türik nicolaítam joáhuë kaa bibit péiya, ín kaa türëu këtchi.

⁷ Jü nákakame ä jikkaijnake, juka Espíritu santota Cristota sualhuäpo nau animmeu ä nokähui. Juka yöokamtane, júya taka jíapsihumta hueriamta ä buätuanake. Íri júya éntok Diosta paraíso násuk huéiyek.”

Diosta nooki pueblo Esmirnau bíttuari

⁸ 'Esmirna iglesiapo ángeltahuë jïojte: "Jü bát huéeme éntok ä chúpëpo huéeme, jü mukukame entok jíabeitekame, íkái nooka:

⁹ Ínapone em yáari täya, entok jïokot em bíthuähui, entok em poobëra. Të empo rikoë. Entokne am täya, jume bettek emo bétana nokaka emo judíom tíame. Të kaa junëli, ál-lam Satanásta sinagoogam.

¹⁰ Katë májhue, juka jita emou huéenakepo. Ímïri jü diablo cárcelpo huatem jóatebonake, enchim jïöbïla béchïbo. Huanärem guoj mamni táapo jïokot annake. Em mukëpo tájtë huitti éaka jíápsa. Huanäine ínapo enchi ä máknake, juka coronata jíba béchïbo jíapsihumta.

¹¹ Jü nákakame ä jikkaijnake, juka Espíritu Santota Cristota sualhuäpo nau animmeu ä nokähui. Jü yookamtahui, guosa huëpo kókkohuame kaa áu huéenake."

Jü nooki pueblo Pérgamou bíttuari

¹² 'Pérgamo iglesiapo ángeltahuë jïojte: "Jü ejparam náu bíchaa buahuim entok buahui síbulay jípureme, íkái nooka:

¹³ Ínapone símeta em joäu täya, entok ják em anëhui diablota bankot kátekäpo, të jíbe ín téhuam émomak jípure. Éntoke inot éehuamta kaa omoutëla, huámëchi taahuarimmet jü Antipas kaa au náyoteka ín testigo enchim násuk ä mëhuak junne, jum Satanásta jóakäpo.

¹⁴ Huatekne enchi béj-reka huémta jípure: bueítukim émomak áma aane, jume Balaamta majtiari kee tójame. Huäri Balacta majtiay, jáchin jume ísraelita usiarim am jioptuanakë béchïbo, juka ídolummeu bíchaa näikiata am buänakëhui, entok kaa emo jubeka náu totöhuamta.

¹⁵ Éntoke két áma am jípure, jume nicolaítam majtiarita kee tójame, juka kaa ín türëhui.

¹⁶ Huäri béchïbo, emoë jíapsi kuaktia; bueítuk kaa ä junëlituko, läutëlane emou yebijnake. Huanäine ámemak náassuanake, ejparam ín tempo yeu huémmei.

¹⁷ Jü nákakame ä jikkaijnake, juka Espírituta jume igleesiammeu ä nokähui. Juka yölataka áma yeu sikamtane, juka maná éSORITA am buätuanake, éntokne ket ili téta tósalik ä máknake. Jü ili tétat éntok, huépul téhuam bemela át jïojteri; jümëi kaabe täyanake, hua tétata mabetakame jíbba."

Diosta nooki pueblo Tiatirau bíttuari

¹⁸ 'Tiatira iglesiapo ángeltahuë jïojte: "Jü Diosta Üusi, jü táji béetemta Bénasi pusekame, éntok bronze bélojkosi táijpo buásata Bénam guókekame, íkái nooka:

¹⁹ Ínapone ä täya, juka em tékkil, entok jáchin em yore nákéhui, entok Diostat em éähui, entok kaa emo ámpoleka huatem jita joriähui, entok yánti éaka em jíápsahui, entok jü chükula em yáakäu chë juebenakähui jü bat em yáakäu béppa.

²⁰ Tëne enchi béj-remta huatek jípure: Jüri jámut Jezabel aú profetä tíame ä éäpo áman am majtia, të ä majtiabeyi am bäi táttähua, jume ín nésauta joame, am náyote kaa emo jubeka nau am tö íaaka, entok juka ídolummeu bíchaa näikiata am buätuaka.

²¹ Tëne béja taahuarim ä máksula, Diostau bíchaa ä jíapsi kuaktianakë béchïbo. Të kaa áu jíapsi kuaktia báare; kaa emo jubeka náu totöhuamta jíba boojoria báare.

²² Huäri béchibo ínapone kökoay ä böyëpo ä tahuatua, entok jume kaa ä jubeka áamak töyeme. Jiotok anhuäpone emo am bíttuanake, kaa türík áamak johuamta bétana kaa emo am jíapsi kuaktiako.

²³ Ä asoamne kökosi yáanake, bem kókkonakë béchibo. Huanäi síme jume igleesiam ä jüneriaka tahuanake, nee ájáriatukähui, kóbapo éerim éntok jíapsipo innëhuamta nee jüneriähui. Éntokne huéu-huëpulam ä máknake, juka enchim tekipanua kobakäu béekik.

²⁴ Të eme éntok, jume huatem Tiatirapo aneme, jume íkái doctrinata kaa jípureme, entok jume kaa ä täyame, juka Satanásta bétana obiachisi huémta, bempörim ä téttehuä Bénasi, ínapone ínel enchimneu jiaahua: Kaitane béttek éntok enchimmet yéchanake.

²⁵ Të juka enchim jípurëhui, kuttem ä buisse, ín yepsäu tájti.

²⁶ Huaka yöokamta éntok ín tékil ériakamta símeta lüteu tájti, ínapone yäura úttiata ä máknake, naciónim, béppa.

²⁷ Huanäi tepa kutkutti ámet nésaunake, sisiguok jíbebiayi, éntokim ili sótöri babupo yári Bénasim jámtiana, ín Áchay bétana ín ä mabetakä Bénasi.

²⁸ Éntokne buere chókita kethuey yeu sisimemta ä máknake.

²⁹ Huä nákakame ä jikkaijnake, juka Espíritu Santota jume Cristota sualhuäpo nau animmeu ä nokähui.”

3

Jü nooki pueblo Sardisiu bíttuari

¹ ‘Sardispo Cristota sualhuäpo nau animmeu ángeltahuë jiojte: “Jü guoy búsan Diosta espíritum jípureme, entok jume guoy búsan chókkim, íkái nooka: Ínapone em tékil täya. Téhuame jípureka jíapsa, tërë mukila.

² ¡Katë koptelaka símekuchë suuhua! Juka huatek emou tahualatë kutti nýe, kee jee ä lüteyo. Bueítukne ä bil-la, juka em joähui kaa ä yúmalähui, Diosta bíchäpo.

³ Áuhuë huáate, juka em mabet-läbehui, entok em jikkaij-läbehui; éntoke ä éeriaka emo jíapsi kuaktia. Bueítuk kocheka enchi aneyo, lak-ronta Bénasine emou yebijnake. Éntoke kaa jüneenake ják horapo emou ín yebijnakëhui.

⁴ Të yorememe kaa tua jaikim Sardispo jípure, bem súpem kee chicha yáame. Ímëri ínomakim rejtinake, totösalik sánkoka. Bueítuk ínomakim rejtipo yúmala.

⁵ Jü yöokame tósalik sánkotuana entokne ä téhuam kaa tuchanake, jum libro jíapsihuäpo; entokne ín Áchayta bíchäpo ä téhuam yeu buijnake, entok ä ángelesim bíchäpo.

⁶ Huä nákakame ä jikkaijnake, juka Espíritu Santota jume Cristota sualhuäpo nau animmeu ä nokähui.”

Jü nooki pueblo Filadelfiau bíttuari

⁷ ‘Filadelfiapo Cristota sualhuäpo nau animmeu ángeltahuë jiojte: “Íkái nooka jü santo, jü tua lütüriapo ájária, jü Davidta llavem jípureme. Jü ä éetapokäpo, kaabe ára ä pát-páttia; entok ä páttiakäu, kaabe ára ä étapo:

⁸ Ínapone juka em tékil täya. Íári béchibone em bíchäpo puerta étaporita tóij-la. Íkäri kaabe ára ä páttia. Bueítukë kaa tua úttiak jiöbe, tërë ín noki éeriala, éntoke ín téhuam kaa omoutela.

⁹ Ímine Satanásta sinagogapo anemene emou rúktia, jume kaa lútüriapo emo judíom tíame, tem kaa judíom, ál-lam ára nókichi. Ínapone emou am rúktituanake, entokne em guókpo emou tónnommea am jáptetuanake, am jüneenakë béchibo, enchi ín nákehui.

¹⁰ Bueituk juka noki kaa huanti jiapseka ä bobitchaka em ériakä béchibo, ínapo ket enchi érianake, hua taahuarit síme ániat jìokot anhuäpo, jume ániat buíapo jíápsame jìöbìla béchibo.

¹¹ Èni ímì, ínapo läuti yebijnake. Em jípurëhuë kutti buísse, bueituk juka em corona, kaabeta enchi ä úhuaanakë béchibo.

¹² Juka yöokamta, ín Diosta tiöpopone ä pilar kechanake, entok huämi kaibu éntok yeu simnake. Entokne ín Diosta téhuam át jìojtenake, entok ín Diosta buére jóära téhuam, jü Jerusalén bemela. Íri ín Diosta áttia, téhueka bétana kóm huéiye. Entokne ket ín bemela téhuam át jìojtenake.

¹³ Huä nákakame ä jikkaijnake, juka Espírituta jume iglesiammeu ä nokähui.”

Jü nooki pueblo Laodiceau bíttuari

¹⁴ 'Laodicea Cristota sualhuäpo nau animmeu ángeltahuë jìojte: “Jü jünentume, jü huitti ä bíchakäu lútüriateme, jü kësam huëpo síme Diosta yáakähui, ínel jiaahua:

¹⁵ Ínapone em tékil täya. Katë sébbe, éntoke kaa tátta. ¡Bueituk chë türi éiyey, empo sébiako, o táttaytuko!

¹⁶ Të ili enchi súkkatukä béchibo entok kaa sébeka kaa em táttaakä béchibo, ín tempone enchi yeu bísatnake.

¹⁷ Bueituk empo ínel jiaahua: Ínapone riiko, entokne chë rikotula, entok kaita inou bëye. Të katë jüneiya, kaita al-leehuamta emót ayuakähui, éntoke jìokot maachi. Poobëe, líptie, éntoke kaa sánkok.

¹⁸ Huäri béchibo ínapone consejota enchi mákka: orota táijpo buásatane inou enchi jínüü íaa, em rikotunakë béchibo. Éntoke súpé tósalm jínuka am sánkote, kaa tiusi bichitaka em hueramnakë béchibo. Éntoke koliiriota em pújpo huáttia, em bínnakë béchibo.

¹⁹ Ínapone kutti nokaka kökosi am bébba, jume símem ín nákehui. Íari béchibo emuë ériaka, emo suaya éntoke emo jíapsi kuaktia.

²⁰ Ínapone én ímì puertata poona. Bueituk jábe ín nokäu jikkajaka, juka puertata étapokätek, áune kibaknake, entokne kúptey áamak jibuänake áapo entok ínomaki. ²¹ Juka yöokamta, íno náaponä yejtetuanake, ín banko rey nésaupo, jachin ín yöoka entok banko rey nésaupo ín Áchaymak nee yejtekä bénasi.

²² Huä nákakame ä jikkaijnake, juka Espiritu Santota jume Cristota sualhuäpo nau animmeu ä nokähui.”

4

Jü téhuekapo Diosta yörihuähui

¹ Chúkula ikäi simsuko anä bitcha, téhuekapo puerta étaporita; Jü jáhuhui bát huéeme ín jikkajakähui, trompeeta jáhuhuita bénasi inou nookak, ínel jíaka:

—¡Ábe jámu! Huanäine enchi am bíttuanake, juka chúkula yeu huéenakemta, ikäi simsuko.

² Huanäine sej chukti Espiritu Santopo taahuak. Ínëline banko rey nésaupo téhuekapo yéchata bitchak, jum banko rey nésaupo éntok, seenuk áma kátekamta.

³ Jü áma kátekame éntok, téta jaspe entok cornalina ténaakay. Jum banko rey nésaupo chíkola éntok senu kurues ama órekay, esmeraldata bénaaka.

⁴ Jum banko rey nésaupo chíkola, veinticuatro banko rey nésaupim jokay. Veinticuatro yoiyöturim áma jokamene bitchak, totösalik sánkokame, coroonam oropo yáarim kóbat jípureka.

⁵ Jum banko rey nésaupa bétuk éntok, yúku bérokti entok yúku omtira jíahuimak áma yeu huéiyey. Jü banko rey nésaupa pújbapo éntok, guoy búsan lámparam tájiy béetey. Ímëri beja jume guoy búsan Diosta espíritum.

⁶ Jü banko rey nésaupa pújbapo éntok, bahue bík-riota bënaka áma bökay, cristalta bënaka.

Jü banko rey nésaupa chíkola éntok, jume naiki jíápsame áma jábuekay, pújbapo entok amatana yún puseka.

⁷ Jü bát huéeka jíápsame leonta bénaakay. Jü guósa huëpo huéeme éntok, becerota bénaakay. Jü bájikun huëpo huéeme éntok, yorem pújbata bënak pújbakay. Jü naikiku huéeme éntok, águila nílata bénaakay.

⁸ Jume naikika jíápsame éntok, huéuhuëpulkan búsan másam jípurey. Áme chíkola entok bétuku pusimmeyim tápuniakay. Taahuapo entok tukaarit naa búrujti katim yáateka ínel jiaahuay:

Santo, santo, santo,

jü Señor Dios,

ä úttiäray sîmeta ára joame,

hua jíápsaîhui, entok jíápsame,

entok hua äbo yebijnakeme.

⁹ Entok jíbba huame jíápsaka ä baysahueme lóoriata entok yörisi maachik banko rey nésaupo kátekamta am máká bélëki, juka sîme huásu-huásuktiapo jíápsamta,

¹⁰ jume veinticuatro yoiyöturim áahuim tónommia jájapte, jü banko rey nésaupo kátekamta pújbapo, entokim ä yöre, juka huásu-huásuktiapo jíápsamta; entokim bem coroonam banko rey nésaupo kátekamta pújbapo öore, ínel jíaka:

¹¹ Señor, empo ä mabetpo yúmala,

juka lóoriata, entok em yörihuamta,

entok juka úttiärata;

bueütuk empo sîmeta yáala,

entok em ínel éäpom ayka,

entokim yáataka ímï aayuk.

5

Jü Kabara entok jíösia bëtiari

¹ Huanäine jü banko rey nésaupo kátekamta bátatana mámpo, senu librom órekame bitchak. Huáijhuatana entok yeutana át jïojterim, guoy búsan sellokari.

² Huanäine senu ángelta úttia yaurata jípuremta bitchak, tüisi kusisi chayeka nátemajemta:

—¿Jábesu chë yörisi machi jäni, librom ä étaponakë béchïbo?, entok, ¿jume sellom ä búttianakë béchïbo?

³ Kaabe aaney, téhuekapo, buíapo, entok buíata bétuk junne, jü jábe ára liibrom étaponakeme, entok kía am bít béchïbo junne.

⁴ Huanäine tüisi buan táytek, yúmalasi au jípuremta kaa téyhuaka béchïbo, bueituk kaabe ára librom étapoy, entok kaabe ára am bitchay.

⁵ Huanäi senu yöturi ínel inou jiaahua:

—Katë buaana, bueituk jü León Judáta yoremempo yeu simlame, Davidta bétana yoiyöturimmet yeu tómtilame, yölataka áma yeu simla. Jüri ára am étapo, jume liibrom, entok jume guoy búsan sellom ára búttia.

⁶ Huanäine jü banko rey nésaunta násuk entok naiki jiápsaka áma aneme násuk, entok yoiyöturim násuku, Kabaratane áma huéekamta bitchak. Mukiapo tóij-ritaka kökosi yáarita bénaakay. Guoy búsanim ahuakay, entok guoy búsanim pusekay. Huámëi ínel jume guoy búsan Diosta espíritum síme ániat bíttuarim.

⁷ Huanäi banko rey nésaupo kátekamtau rúkteka, librom ä bátatana mámpo ä jípureu nüka.

⁸ Huanäi jume librom ä nüko, jume naiki jiápsaka áma aneme entok jume veinticuatro yoiyöturim jü Kabaratahuim tónommia jáptek. Símetakam arpam jípurey, entokim copam oropo yáarim jípurey, inciensoy tatapunim. Ímëi jume santom oraciónim.

⁹ Entokim bemela buikim buiikay, ínel jíame:

Émpë am nüpo yúmala, jume liibrom,
entok sellom em étaponakë béchïbo;
bueituk empo jiokot yáahuaka mëhuak,
éntoke em ójboy Diosta béchïbo itom jínuk,
síme yóremraata, entok yún tábuiasi nokame,
entok pueblom, entok naciónim.

¹⁰ Éntoke Diosta béchïbo réyesim entok sacerdotemsi itom yáala. Huanäite ímë buíapo nésaunake.

¹¹ Huanäine banko rey nésaunta entok jume jiápsaka áma aneme entok jume veinte áma naiki yoiyöturim chíkola, ángelesim jáhuiatane jíkkajak, entokne am bitchak. Ímëi juebena millonimtukay.

¹² Tüisim kusisi ínel jiaahuay:

Jü Kabara jiokot yáataka mëhuakame,
jüri am mabetpo yúmala, juka úttiärata,
juka rikorata, jita täyahuamta, juka tüisi úttiata,
juka ä yörihuaka entok símek béppa ujoyóriata,
entok juka ä úttihuähui.

¹³ Entok síme jü téhuekapo yáari, entok buíata béppa, entok buíata bétuku, bahuero ayukame, símetaka náu lópola ínelim jiaahuay:

Jü banko rey nésaupo kátekamtahui,
entok Kabaratahui, bempörim béchïbotunake,
jü úttihuame, jü yörihuähui, jü símek béppa ujoyória,
entok jü yäura úttiära, jíba huásu-huásuktiapo.

¹⁴ Jume naikika jiápsaka áma aneme ínelim jiaahuay:

—¡Júnentunake!

Huanäi jume veinticuatro yoiyöturim bem pújbammeyim múmüla chätuka ä yörek, juka jíba yü huásu-huásuktiapo jiápsamta.

6

Jume seellom

¹ Huanäine Kabarata bitchak, sellota huépülak ä étapoko. Jume naikika jiápsaka áma aneme násukne huépülak jíkkajak, yúku omtenta bénasi jáamta:

—¡Binë huéeka ä bitcha!

² Huanäine ä bitchak, kábay tósálita. Huä át jikat kátekame éntok, kúta huíköta jípurey; entok huépü coronata mákhuak. Huanäi yöoka áma yeu siika, entok jíba yösimey.

³ Juka guosa huëpo sellota Kabarata ä étapoko, juka guosa huëpo jiápsaka áma anemtane jíkkajak, ínel jáamta:

—¡Binë huéeka ä bitcha!

⁴ Huanäi júchi senu kábay áma yeu siika, kutkosi síkirika. Huä át kátekame éntok, úttiärata mákhuak, juka yánti jíapsihumta buíapo ayukamta ä tejalnakë béchïbo, entok emo am súanakë béchïbo. Huanäi bueürum ejparam mákhuak.

⁵ Juka sellota bájikum huémta ä étapoko, juka bájikum huëpo jiápsaka áma anemtane jíkkajak, ínel jáamta:

—¡Binë huéeka ä bitcha!

Huanäine senu kábay chukurik bitchak. Jü át kátekame éntok, ä mámpo bajkulata jípurey.

⁶ Huanäine senu jáhuita jíkkajak, jume naikika jiápsaka áma aneme násuku, ínel jáamta:

—¡Senu kilo tirijkom, senu taahuari tékiltam béj-re! Éntok, ¡báij kilo cebaadam, senu taahuari tékiltam béj-re! Të juka aceiteta entok vinota, ¡katë áu suuhua!

⁷ Juka sellota naikikum huémta ä étapoko, juka naikikum huëpo jiápsaka áma anemtane jíkkajak, ínel jáamta:

—¡Binë huéeka ä bitcha!

⁸ Ámanne remteka kábay sahuarik bitchak. Jü át kátekame éntok, muerte ti téhuaakay. Jü infierno éntok, áa sáu huéiyey. Huanärim úttiata mákhuak, buíata naikisi näikimterita huéeläpo, ejparammea am súanakë béchïbo, tébaayi, kökoayi, entok animal yoyolika buíapo anemmey.

⁹ Juka sellota mamniku huémta ä étapok, altarta bétukne am bitchak, jume Diosta bétana bem nokakä béchïbo kókkolame, entok huitti Diostat éaka bem jiápsakä béchïbo.

¹⁰ Entokim úttesi kusisi chaayey, ínel jáakari:

—¿Jauhuey tájti, Señor, santo entok tua ájáriame, Akë am bíttuanake, juka em úttia yäura, éntoke itom ójbo am béjtutuanake, jume ími buíapo jiápsame?

¹¹ Huanärim súpe totösálim mákhuak, entokim téjhuaahuak, júchi chúbala jimyore sáyhuaka, jume Cristota súalhuäpo ámemak anim yumäu tájti, entok bempörim bénasi két am kókkonakë béchïbo.

¹² Juka sellota búsaniku huémta ä étapokne ä bitchak. Huanäi jü buía tüisi áu yoyöak. Jü tää éntok, chukurisi taahuak, lutu sánkom bénasi. Mecha éntok tókti síme ójbota bénasi taahuak.

¹³ Jume chókim éntok, téhueka bétana buíau kón huáttek, juka chuna óguota takam kón huáttia bénasi, jekata tüisi úttiaka am yoyoako.

¹⁴ Huanäi jü téhueka kaitatuk, jiösiata buekak náu bitiahuaka bénasi. Entok síme káhuim, entok bahuepo káhuim yeu jokame, sékänam jotek.

¹⁵ Jume buíapo reyim, entok jume buéresi ériahuame, jume riikom, jume capitanim, jume yäurata jípureme, entok sime sáyhuaka, entok kaa sáyhuaka aneme, káu guójökum éusuk, entok júyapo téta buérem násuku.

¹⁶ Huanärim juya káhuimmeu entok téta buéremmeu ínel jiaahua:

—¡Ítochem kón huátte, éntokem itom ésson, hua yörisi machi banko yäurapo kátekamta bétana, entok Kabarata ómtira ito béppa anë bétana!

¹⁷ Bueituk jü buére taahuari bem ómtira béja yuumak. ¿Jábesu ára óusi huéeka taahuanake jani?

7

Jume ciento cuarenta y cuatro mil sellotuarim

¹ Íkai simsuk éntokne naiki ángelesim jábuekame bitchak, ánia buíapo naiki kátana bëkatana. Jümëi béja jekata këtchalatukay, jákun bíchaa junne, kaa jek iaaka, buíata béppa, bahueta béppa, entok kía jita júyata béppa junne.

² Täbui ángeltane ket bitchak, täata yeu huë bétana, jikau huémnta, entok Dios jiápsamta sellota jípuremta. Huanäi tüisi kusisi ámet cháchayek, jume naiki ángelesimmechi, jume úttiärata mákhuakammechi, buíatau entok bahuetau kaa tühuata bem ámeu yáanakë béchibo, ínel ámeu jíaka:

³ —Kátem bát áu suuhua, jü buíatahui entok bahuetahui entok júyammeu junne, Diosta nésauta joame kóba méjëku sellota itom am óresuk jübua.

⁴ Huanäine am jikkajak, am jaikitukähui, jume sellotuarim: ciento cuarenta y cuatro miltukaimme, sime jume Israelta üusimmet yeu sákalame.

⁵ Judátat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Rubéntat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Gadtat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim;

⁶ Asertat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Neftalítat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Manaséstat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim;

⁷ Simeóntat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Levíitat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Isacartat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim;

⁸ Zabulóntat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Josétat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim; Benjamíntat yeu sákalame, dóoce mil sellotuarim.

Juebénaka totösalik sánkokame

⁹ Íkai simsuk éntok, juebena yóremraata sime naciónimpo jomemne bitchak, entok yóremraata kaa náu anim entok pueblom kaa nánälaik nokame, banko reypo kátekamta bíchäpo jábuekame, entok Kabarata bíchäpo, totösalik sánkokame, bem mámpo éntok tako sáhuata jípureme. Ímëi éntok kara näikiatuy.

¹⁰ Entokim tüisi úttia chaayey, ínel jíakari: ¡Jü jínëuria Dios banko reypo kátekamta bétana huéiye, entok Kabarata bétana!

¹¹ Entok sime ángelesim banko reyta, entok jume yoiyöturim, entok jume naiki jiápsaka áma aneme, chíkolam jábuekay. Huanärim banko reyta bíchäpo tónommia jáptek, kóm chätuka. Diostam yöreka ä úttilek,

¹² íneli jíaka:

¡Júneltunake! ¡Jü Diosta tühua, entok jü looria, entok jita täyahuame,

entok jü Diosta baysahueka jíapsihuame,
 simem béppa yörihuame, jü úttiära,
 entok jü úttia kaa lüteme,
 itom Diosta béchibotunake,
 jíba yü huásu-huásuktiapo! ¡Jünentunake!

¹³ Huanäi senu yöturi inou nookak, inel jíaka:

—Ímëi totösalik sánkokame, ¿jábésamme? Entok, ¿jákun bétanasum äbo yáij-la?

¹⁴ Ínapo éntok inel áu jiaahua:

—Señor, émpë jüneiya.

Huanäi áapo inel inou jiaahua:

—Ímëi inel jume úttesi jìokot anhuäpo entok kökosi machikuu yeu sákalame, entokim bem sánkota báksiala, entokim Kabarata ójbopo totösalisi am básuala.

¹⁵ Íäri béchibom Diosta banko rey kátekamta bíchäpom aane. Entokim taahuarit entok tukaarit naa búrujti ä tiöpopo ä néshui johua. Jü banko reypo kátekame éntok ä jöota áme béppa cháanake.

¹⁶ Katim napat tébäurinake, entokim kaa júchi bäi kókkonake. Jü taa kaa áme béppatunake, entok jita táttaria júne kaa ámeu ayunake.

¹⁷ Bueituk jü Kabara banko rey násuk aneme am suayanake, entok bäa jíápsame yeu huëu bíchaa ámepat huéesimnake. Dios éntok jume bem pusim ópua tútenake.

8

Jü guoy búsan seello

¹ Juka guoy búsan sellota ä étapoko, jum téhuekapo yánti taahuak media horata huéeläpo.

² Huanäine guoy búsan ángelesim Diosta bíchäpo jäbuekame bitchak. Huanärim guoy búsan trompeetam mákhuak.

³ Chúkula täbui ángel áma yepsak. Huanäi altariu kíktek, inciensota áma tátaahuäpo oro áusülik jípureka. Huanäi yün inciensota mákhuak, jume Diosta súaleka oraciónta joammak nahuä kütianakë béchibo, oro altarta béppa banko reyta pújbapo.

⁴ Huanäi juäri ángelta mámpo yeu siika, Diostau bíchaa, jü inciensota buiichia, jume Diosta súaleme oraciónmak náuhui.

⁵ Jü ángel éntok, incensariota nüka. Huanäi óbammea ä tápuniak, altarpo ayukammeyi. Huanäi buíau kóm ä guötiak. Huanäi yúku omtiriam ayu táytek, éntok jíahuim, éntok yúku béroktiriam; buía éntok két áu yoyoak.

Jume trompeetam

⁶ Huanäi jume guoy búsan ángelesim guoy búsan trompeetam jípureme, akim am kujtaytek.

⁷ Jü ángel bát huéeme trompeetata kúkusek. Huanäi téjam entok táji ójbomak náu kütiahuak. Ímëri buíata béppa kóm guötiahuak. Huanäi jü júya bueere báisi näikimteri huéeläpo béekika tájjak, entok síme jü básó síali tájjak.

⁸ Jü ángel guoyiku huéeme trompeetata kúkusek. Huanäi júya káhui buëuruta bénaaka, tájipo béeteka, bahuéu kóm jímmaahuak. Huanäi jü bahue báisi näikimteri huéeläpo béekika ójbosi áu yáuhuak.

⁹ Huanäi bahuepo jiápsame kókkok, jü báisi näikimteri huéeläpo béekika, entok jume barcom két tejalhuak, báisi näikimteri huéeläpo béekika.

¹⁰ Jü ángel bájiku huéeme trompeetata kúkusek. Huanäi téhueka bétana huépul chóki buëuruka kachimbata bënasi béeteka kón huétchek. Huanäi jume bathuem entok bäam yeu huëpo báisi näikimteri huéeläpo béekimmet kón huétchek.

¹¹ Jü chóki éntok, “Chíburá” ti téhuaakay. Huanäi jume bäam báisi näikimteri huéeläpo béekika chibusim aayuk. Huanäi yún yóremraa kókkok, jume bäam chibusi ayukä béchibo.

¹² Jü ángel naikipo huéeme trompeetata kúkusek. Huanäi jü tää báisi näikimteri huéeläpo béekika kaa türika taahuak; anéli ket jü meeça, entok jume chókkim. Júnelim kaa machisi taahuak, juka báisi näikimteta ámet ayukamta, kaita machiriata ayunakë béchibo, taahuata báisi näikimteri huéeläpo béekika, entok tukaapo junne.

¹³ Sepne ä bitchak, entokne ä jíkkajak, senu ángel téhueka násuk nekamta, ínëli kusisi jámta:

—¡Ay, ay, ay, jume buíapo jiápsammehui! ¡Bueítukim abe trompeetam kuuse, jume huate báij angelesim!

9

¹ Jü ángel mamniku huéeme trompeetata kúkusek. Huanäine téhueka bétana senu chókita buíau kón huéchemta bitchak. Entok tüisi mékka kóm guójöriata llavem mákhuak.

² Huanäi juka guójöriata tüisi mékkak kömik étapok. Huanäi jü buiichia áma jikau siika, orno bueürupo buichiata yeu huë bënasi. Huanäi jü tää entok jü jeeka kaa machisim taahuak, jü buichiria guójöriapo yeu huémta béchibo.

³ Jum buichiapo éntok, guöchim yeu sájjak, entokim buíau kón huáttek. Huanärim útteata mákhuak, machilim buíapo aneme bënasi.

⁴ Huanärim júya síarita buíapo ayukamta kaa nasonte sáyhuaka téjhuaahuak, entok jita síarik junne, entok jita buére júyata junne, ál-la yoremem kaa Diosta seello kóba méjèriat jípureme.

⁵ Të katim am súa ñaahuaka téjhuaahuak; kíalim kökosi kaa pappehuamta ámeu joö ñaahuay, mamni metpo. Jü bem jóguo éntok, machil jujariata bënasi kökosi kaa papperisi ínnëtuy.

⁶ Huámechï taahuarimmet éntok, jume yoremem kókkohuamta jariunake, të kaibum ä téunake. Entokim kókkko péenake, të jü kókkohuame am tö búitinake.

⁷ Jume guöchim éntok, kábäim náu nássuahuäu bíchaa kateme bënasi jita jípurey. Kóbat éntokim coroonam oro áusülisi náu yáari bénom jípurey. Jü bem pújba éntok, yoremta pújba bénaakay.

⁸ Jume chonim éntok, jámutta chomin bénaakay. Támim éntok, leonim támim bénaakay.

⁹ Bem takahuam éntok sisiguok súpem bénakim jípurey, sontarom bënasi. Bem másam jáhui éntok yún kábäim carrom náu nássuahuäu bíchaa tennë bënasi jíkkajtuy.

¹⁰ Machilim bénasim buásiakay, entokim bem buásiapo jíikiam bënasi ä jípurey. Bem buásiampo éntokim jóguota jípurey, mamni metpo jume yoremem bem kökosi jonákë béchibo.

11 Entok jü ángel guójöriapo mékka kóm yeu simlame áma reytaka nésahuey, bempörim béppa. İri éntok hebreo nokpo Abadón ti téhuak; griego nokpo éntok, Apolión.

12 Jü jìokot jìayhuame bát huéeme simsuk, të ketune guoyika bëye.

13 Jü ángel búsanipo huéeme trompeetata kúkusek. Huanäine senu jíahuita jíkkajak, naiki ahuám násuku oro altar Diosta bíchäpo órekaïpo.

14 Jü ángel búsanipo huémtahui, juka trompeetata jípuremtahui, ínel jíahuak:

—Jume naiki ángelesimë búttia, buére bathue Eufretesta náapo súmarim.

15 Huanärim búttiahuak, jume naiki ángelesim, juka yóremraata báisi näikimteripo huéeläpo bekik bem súanakë béchïbo, bueítukim huäri horata, taahuata, metta, entok huásuktiriata béchïbo yeu púaritukay.

16 Jume sontarom kákabäeka näikiahuakamene jíkkajak. Guoy cien milloonimtukayme.

17 Júnelne am bitchak, jume kábäim, tenkupo bénasi, entok jume ámet josakame: Bem táhuichim sisiguokiy emo páttialatukay, síkilika táijta bénaaka, kútkosi tehuelika jacinto ténasi, entokim sahuaritukay, azufre ténasi. Jume kábäim éntok, leónta bénak kókobakay. Bem tempo éntok, tájji, buichiria, entok azufre yeu huéiyey.

18 İri báij huëpo chibuk jekakä béchïbo, jü yóremraa báisi näikimteri huéeläpo kókkok, jü táijta, buichiriata entok azufreta béchïbo; bem tempo yeu huémtayim ínel aayuk.

19 Jume kábäim úttiära bem tempo entok bem buásiat ayukay, bueítuk jume bem buásiam bakochim bébenaakay. Bem kóbay éntokim jábeta kókosi johuay.

20 Jü huate yóremraa, İri chibu jeka yeu sikamtay kaa kókkokame, íkärím bíchaka júne kaa emo jíapsi kuaktiak, kaa türík bem joäu bétana. Jume lemooniom bem yöreu júnem kaa tójjak, oropo yáarim, tómi tósalipo, broncepo, tétapo entok kútapo yáarim junne. Ímëi ídolum; katim bitcha, katim jíkkaja, entokim kara naa kaate.

21 Entokim kaa emo jíapsi kuaktiak, jábeta bem mëlatukä bétana, móriata bem boojoria bétana junne, kaa emo jubeka náu jíapsihuamta bétana junne, entok bem jita ékbuä bétana junne.

10

Jü ángel ili librommaki

1 Senu ángelta úttiakamtane bitchak, téhueka bétana kómhuémta namupo bëtiataka ä kóba béppa éntok, kuruejta jípurey. Ä pújbahua éntok täata bénaakay. Ä guókim éntok táij béeteka jikau rúpaktemta bénaakay.

2 Ä mámpo ili libro étaporim jípurey. Huanäi bátatana guókimmea bahueta béppa cheptek. Jume míkötana guókimmea éntok, buíata béppa.

3 Huanäi tüisi kusisi cháchayek, leónta omteka ä jíä bénasi. Ä cháchaysuk éntok, guoy búsan yúku omtiriam jíahuim jíkkajituatebok.

4 Jume guoy búsan yúku omtiriam jiausuk, ínapone am jìojte báarey. Të téhueka bétana senu jíahuitane jíkkajak, ínel ínou jáamta:

—¡Akë am sellotua! ¡Katë yeu am buïbuisse, jume guoy búsan yúku omtiriam nokakähui, éntoke kaa am jìjiojte!

⁵ Jü ángel bahueta béppa entok buíata béppa huéeka im bíchakähui téhuekau jikau mámtek.

⁶ Juka jíba yü huásu-huásuktiapo jiápsamtau, ä noki perentak juka téhuekata yáalamta entok juka áma ayukamta, buíata entok juka áma ayukamta, bahueta entok juka áma ayukamta, bát kéchaka, ínel jiaahuak: —Síme ánia búiteme béja chúppuk.

⁷ Ál-la jü guoy búsan ángelta jáhui taahuarim yúmako, juka trompeetata béja ä kuj táyteko, juka Diosta éhuil éсотaka jípurèhui ál-la síme chúpilataka tahuanake, áapörík jume ä nésauta joame éntok profeetam ä téjhuaakäpo ámani.

⁸ Jü jáhui téhueka bétana ín jíkkajakähui júchi ínou nookak. Huanäi ínel jiaahua:

—Jü ángel bahueta béppa entok buíata béppa huéekamtahuë huéiye. Huanärë jume ili libro étaporim ä mámpo ä jípurèhuë nüye.

⁹ Huanäine jü ángeltau siika, jume ili librom nee ä mák sáhueka. Áapo éntok ínel ínou jiaahua:

—Jínya, Akë am buäye. Huanäi em tópapë chibusi ámey éenake. Em tempo éntokim kákkanake, mumu sítörim bénasi.

¹⁰ Huanäine jume ili librom ángelta mámpo nüka, entokne am buäka. Huanärím ín tempo mumu sítörim bénasi kákkaka taahuak. Të nee am buäsuk éntok ín tópapone chibusi ámey éiyak.

¹¹ Huanäi áapo ínel ínou jiaahuak:

—Úttia júchi bénasi én em noknakèhui, juka nokta Diosta bétana emou kóm yúmamta, búru pueblom bétana, naciónim bétana, tattábui nókta nokam bétana, entok reyim bétana.

11

Jume guoyi Diosta testigom

¹ Huanäine ili bakata mákhuak, áy jujünaktehuä bennak. Huanäi ínel ínou jiayhuak:

—¡Kiktëe! Huanäi éntoke juka Diosta tiöpo jünakte, entok juka altarta, éntoke am náikia, jume áma ä úttileka ä yöreme.

² Të juka tebatta tiöpo päku yeutana órekamta, yehuë ä bëa. Katë ä jújünakte, bueítuk kaa judíom mámpo tóij-ri. Bempo éntok át chécheptisunake, cuarenta áma guoy metpo, jü Diosta buére pueblo santopo táyahuamtachi.

³ Huanäine jume guoy testiigom íno bétana noknakeme, mil guoy ciento áma sesenta taahuarimpo, ámanne am bíttuanake, chukurik lutuka sánkokame.

⁴ Ímëi íno bétana nokame, jume guoy oliivom entok jume guoy kantee-lam áma jájäbohuähui, béja buíapo anemta Diosta bíchäpo jábuekame.

⁵ Jábeta kökosi am yáa báareyo, táji bem tempo yeu sítime, jume am béj-reka kateme táa báreka. Jábe junne kökosi am yáa báreka éáteko, alë bénasi mukpo yúmala.

⁶ Ímëi úttiärata jípure, téhuekata bem páttianakèhui, kaa yúknakë béchíbo, Diosta noki bem nokäu tájti. Entokim úttiärata jípure, báam ójbosi bem am yáanakë béchíbo, entok buíata béppa chibu jekata ayunakë béchíbo, jaikisi bem ínel éäpo.

⁷ Jume testiigom Diosta bétana noksuko, jü animal máusi maachi guójöria mékka kóm bétana jikau huéeme, ámemak náassuanake, entok yölatata áma yeu huéenake, entok am súanake.

⁸ Jume bem takahuam éntok, buére jóära itom Señorta kúrusit popon-huakapo yeu tóritaka tahuanake, bueituk tábuiasi téhuaahuäpo Sodooma entok Egipto ti téttehuaahua.

⁹ Entok jume síme pueblompo joomem, familiam, entok kaa nanälaisi nokame, entok síme naciónim,, bem takahuam kókkolame áma bínnake, báij taahuari áma meeliapo, entokim jíba kaa am mäatebonake.

¹⁰ Jume ímí buíapo béppa jiápsame úttesim al-leenake, am kókkokä béchïbo. Huanärim tepa al-leaka nátepua náu jita emo miknake. Bueituk ímëi guoyika Diosta bétana nokame, kókosi machik jita ámeu yáalatukay, jume ím buíapo jiápsammehui.

¹¹ Të báij taahuari áma meeliam huéeyo, jü espíritu jiápsame Diosta bétana ámeu bíttuari ámet kibakek. Huanärim jíabetaka jáptek. Síme jume am bíchakame éntok guómtek; huanäi tüisi maujra amet huetchek.

¹² Huanäri jume guoy testiigom jáhuita tüisi úttiakamta téhueka bétana nokta jíkkajak, ínel ámeu jáamta:

—¡Äbem jikau kaate!

Huanärim namupo téhuekau bíchaa jikau jámuk. Huame am béj-reka am sáayokame éntok am bitchak.

¹³ Huämi horapo buía tüisi áu yoyoak. Íäri béchïbo, guoj mamnita näikimteri huéeläpo huétchek jü buére jóära, buíata áu yoyoakä béchïbo, entok guoy búsan mil yoremem kókkok. Jume huate éntok, tüisim májhueka taahuak. Huanärim Diosta téhuekapo kátekamta úttilek.

¹⁴ Jü jïokot jiayhuame guoy huëpo béja simasuk. Én éntok, jïokot jiayhuame bájipo huéeme läuti äbo huéiye.

Jü trompeeta guoy búsanipo huéeme

¹⁵ Jü ángel guoy búsanipo huéeme trompeetata kúkusek. Huanäi buére jáhuim téhuekapo jíkkaijtuk, ínel jáakari:

Jume reyimtaka néshueme ániat ayukame,

ítom Dios entok ä Cristo am áttiaka tahuanake.

Áapo éntok nésaunake jíba yü huásu-huásuktiapo.

¹⁶ Jume veinte áma naiki yoiyoturim, Diosta bíchápo bem banko yäurapo jokame, tónommeyim jáptek kóm chätuka, huanärim Diosta yosireka ä úttilek,

¹⁷ ínel jáaka:

Enchite baisauhue, Señor Dios,

símëta ára joame,

empo jíba aneme,

éntok jíba anëihui, entok äbo yebijnakeme.

Bueituk juka tüisi yäura úttiärata, béjë ä nüla.

Entok em nésaunakëhui, béjë ä naatela.

¹⁸ Jume naciónim, éntok öomtek;

jü em kaa al-lea ómtira éntok yuumak.

Jume kókkolammet bette noki em chúpanakëhui éntok két yuumak.

Entok kétchi, jume em nésaunta joame, jume profetam,

jume enchi súaleme, jume em téhuam yöreme,

kaa buéresi emo ériame entok buéresi emo ériame yörihuame junne,

Akë am béjtuanake, juka síme tühuata bem kobaka jájamlähui.

Éntoke am tejalnake, jume buíat ayukamta tejalëme.

¹⁹ Huanäi jü Diosta tiöpo étapohuak téhuekapo. Jü altar kajón huáijhua órekame éntok ára bíttuka taahuak. Huanäi yúku béroktiriam ruruti omteka jiaahuak, éntok buía áu yoyoak, éntok buéresi téjam huáttek.

12

Jü jámmut entok jü dragón

¹ Senu señal buéresi téhuekapo yeu machiak: senu jámmut, täata súpekari. Ä guókpo éntok mecha órekay. Ä kóba béppa éntok, coronata guoj mamni áma guoyim chókekamta.

² Asoa báreka éntok, huantiriammea tēiney, bueituk jü asoa huantiriam béja áu yúmalatukay.

³ Huanäi jútchi, senu señal téhuekapo yeu machiak: senu dragón kútko síkiri tüisi buéuruka, guoy búsanim kóbakay, entok guoj mamnim ahuakay. Jume kóbam éntok hueuhuépulaka guoy búsan ili coronam jípurey.

⁴ Ä buásia éntok, jume chókim téhuekapo ayukame báisi näikimteri huéeläpo béekim am huíksimey. Huanäi buíata béppa chíbela am guötiak. Jü dragón éntok kíktek, jámut asoa báarentau yúmakari, ä asoa yeu tómték sep ä buä báreka.

⁵ Huanäi jü jámut ili outa asoak. Íri béja áma yeu púatukay, kuttílasi ámet nésau iaahuaka, síme jume naciónimmechi. Huanäi jü jámut usi outa asoaka sep ä úhuahuak, Diosta reytaka ä anëpo ä annakë béchibo.

⁶ Jü jámut éntok mékka ánia see päriau bíchaa búitek; Dios júkái áa béchibo näikialatukay, jum ä annakeïpo. Áma aneka, simeta ä huáatiäu jípunake, mil guoy ciento áma sesenta taahuarimpo.

⁷ Chúkula éntok, téhuekapo buere nássuahuak: Jü arcángel Míkkel éntok ä ángelesim dragóntamakim nássuay. Jü dragón két jume ä ángelesim huériaka, jü Míkeltamak nássuak,

⁸ tērim kaa yöok. Huäri béchibo téhuekapo kaitam áma jípureka taahuak, jü dragón entok jume ä ángelesim.

⁹ Huanäi päkun yeu béebiahuak, jü buere dragón, jü baakot binhua jauhuey naateka aneme, jü diablo entok Satanás ti két téttehuaahuame. Íri síme ániata bäi táttähua. Síme ä ángelesimmak békti buíau kóm béebiahuak.

¹⁰ Huanäine jíahuita kusisi jámanta jíkkajak téhueka bétana, ínel jámanta: —Äbo yebij-la béjja jü jínëuria, entok jü úttiära, entok itom Diosta reytaka nésahuëhui, entok juka Cristota nésahuëhui. Bueituk béja yeu béebiahuak, jü kaa tühuata am joä tíaka jíba am nātuame, jume itom sailam. Jüri béja tukaarit entok taahuapo naa búrujti itom Diosta bíchäpo am nātuay.

¹¹ Itom sailam éntok Kabarata ójbo guötiakamtayi entok Diosta nésaupo jíápsaka bem nokähui, huáayirim yölataka yeu sájjak; entokim bem jíápsim jünem kaa beutirek, bem kókkou núkisi.

¹² ¡Íäri béchibem al-leiya, síme jü téhueka, entok eme áma jíápsame! ¡Jume huatemmeu ál-la tepa jiokot machisi ámeu huéenake, jume buíapo entok bahuepo jíápsammehui, bueituk jü diablo, tüisi kujtiaka entok omteka, enchimmeu kóm simla; jüneiya kaa jaiki taahuarim áu bëyëhui!

¹³ Jü dragón, buíau áu kóm béebiahuakau jüneriaka, juka jámutta ili outa asoakamta guók jájja táytek.

¹⁴ Tē jü jámmut guoy águila mása bueerem mákhuak, ámey ä nínakë béchibo, mékka ánia see päriau bícha, ä annakepo, bakottau mékka, jum báij huásuktiria áma méeliapo simeta ä buänakeu jípunakë béchibo.

¹⁵ Jü bakot éntok, ä tempo huämi, jámutta sáu báam bathueta bënasi guötiak, bathueta ä núk sim íaaka.

¹⁶ Të jü buía jámutta aniak, bueituk jü buía áu étapok. Huanäi juka bathueta yún báata huéiamta huiuktiak, juka báata dragónta tempo bétana yeu sikamta.

¹⁷ Huanäi jü dragón tüisi jámuttau kujteaka öomtek. Huanäi am béj-reka siika, jume huate gentem jámuttat yeu sákalammechi, ámemak nássuaseka, jume Diosta nésau joame, entok jíba Cristota lütüriata jípureka ä nokame.

13

Jume guoy animalim máusi mamachi

¹ See bahue mayoatne kíktek. Huanäine senu animal máusi machik guoy búsaním kóbakamta éntok guoj mamnim ahuakamta bitchak, bahuepo jikau huémta. Bem ahuammet éntok, guoj mamni diadeenam; bem kóbammet éntok, téhuam jiojterim Diosta béj-reka juénasi jíame.

² Jü animal máusi maachi ín bíchakäu éntok, yóokota bénaakay. Ä guókím éntok, osota guókím bénaakay. Ä teni éntok, leónta teni bénaakay. Jü dragón éntok ä úttiärahua ä mákkak, entok jü banko yäurata kutkutti ä nésaunakéhui.

³ Huépul ä kóbahua muk máchisi kókosi yáata bénakne bitchak, të jü muk máchisi kókosi ä yáaripo éntok, türiaka yorelata. Huanäi síme jü yöremra át guómtek. Huanärim jü animal máusi machita sáú kat táytek.

⁴ Huanärim ä úttilek, juka dragónta, juka animal máusi machik yäurata ä mákakäu béchibo; entokim ä yosireka taahuak, juka animal máusi maachik, ínel jíakari:

—¿Jábesu íri animal máusi machita bénasi áu óuleme? Entok, ¿jábesu áamak nássua báreka éenake jáni?

⁵ Két tenta mákhuak, buéresi jita ä noknakë béchibo, Diosta béj-reka jájana ä jiaunakë béchibo. Entok yäurata mákhuak, cuarenta áma guoy metpo, jita ä yáanakë béchibo.

⁶ Ä tenta étapoka éntok, jájana jiau táytek, Diosta béj-reka. Entok ä téhuam bétana, ä tiöpo bétana, éntok huame téhuekapo aneme bétana két jájana jiaahuak.

⁷ Huanäi santom bej-reka nássuatuahuak, entok am kobatuahuak. Entok ket yäurata mákhuak, síme yöremra kaa náú anim béppa, entok pueblommechi, entok huame juebena tábui nokta nokammechi, entok naciónimmechi.

⁸ Huanäirim síme ä yöreka áu mújtek, jume imi buíapo jíápsame, jume bem téhuam jum Kabara, mukukamta libro yü jíápsinake me jiojtepo, kaa áma jiojteri jípureme, jauhuey ániata naatekápo naateka.

⁹ Jábe nákakame ä jikkaijnake:

¹⁰ Bueituk jábe pereesota hueriateko, pereesotaka núk sákana; jábe ejparammea më báahuame, ejparammea muknake. Tuttem jíápsaka Cristotat éiya, eme Diosta pueblo, imi ayuk jü kutti jíápsaka at boobit-huame.

¹¹ Chúkula éntokne ket tábui animal máusi machik bitchak, buíapo yeu jikau huémta. Guoyim ahuakay, kabarata ahuam bénnam, të dragónta bénasi nookay.

¹² Éntok síme yäurata huaka animal máusi machik bat huémta jípurey, áapörík bíchápo. Huanäi síme ániat jóakammeu nookak, juka animal máusi machik bat huémta am úttíl sáhueka, juka kókosi yáahuakamta, türiaka yorekamta.

¹³ Éntok két buére señaalim johuay. Bueituk táijta junne téhueka bétana buíau kom huéetuay, yóremraata bíchäpo.

¹⁴ Entok am bäi táttähuay, jume buíapo jóakame, jume señaalim ä jotuaïhuayi, animal máusi machita bíchäpo. Am sáuhuek, jume buíapo jóakame, animal máusi machita bénak am yáa iaka, hua ejparammey kökosi yáahuakame, entok júchi jiápsakame.

¹⁵ Huanäi jü animal máusi maachi chúkula huéeme úttiärata mákhuak, juka animal máusi machik bat huémta bénak yáari, ä jíabitetuanakë béchïbo, bueituk juka alë bénak yáarita noknakë béchïbo, éntok am súatebonakë béchïbo, simem jume kaa ä úttilekame.

¹⁶ Huanäi simem jume il-lichimmet éntok yoiyöhuemmet, rikommet éntok poloobemmet, búttiataka tekipanuummet éntok súmataka tekipanuummet, markata ámet yéchatebok, mam bátatana ö chë kóba méjêku.

¹⁷ Huanäi kaabe ára jita jinnuy, entok kara jita nenkay, ál-la hua markata jípureme jíbba, ö jü animal máusi machik téhuam, ö jume ä téhuua número.

¹⁸ Ímï koba suahuari aika; jü át jüniamé ä näikianake, juka animal máusi machita número, bueituk yorem número. Jü ä número éntok, búsan ciento áma sesenta y seis.

14

Jume ciento cuarenta áma naiki mil buikame

¹ Kabaratane bitchak, káhui Siónta béppa huéekamta, áapörimak éntok, ciento cuarenta áma naiki miilimta. Ä téhuam entok ä Áchayhua téhuam, bem kóba méjëriammet jïojteritam jípurey.

² Huanäine senu jáhuita téhueka bétana jíkkajak, yún báam kusisi jíá bénasi, éntok yúkuta buéresi omtë bénasi jáamta. Jü jáhui ín jíkkajaihui éntok, arpariom bem arpam ponä bénasi jíkkaijtuy.

³ Huanärim senu buiiki bemelam buiikay, buére yörisi machi banko yäurata bíchäpo, entok jume naikika jiápsaka áma aneme entok jume yoiyöturim bíchäpo. Huanäi kaabe ára am tátäyay, jume buiikim, ál-la jume ciento cuarenta áma naiki miilim, ímï buíapo jiápsame násuk jínëurime jíbba.

⁴ Ímëi béja jume jáamuchimmak kaa emo náyotekame, bueitukim jahuey júnem kaa jubek. Ímëi ámëria, jume Kabarata guojaaseme ják júne ä hueramäpo. Ímëi yóremraata násuk jínëurime, kësam ofrendata Diostau buíjhuäpo bénasi, entok Kabaratau bícha.

⁵ Bem tempo éntok, kaita ára nókïchiria téihuak, bueituk katim chïcha maachim, Díos buére yörisi machi banko yäurata bíchäpo.

Jü báij ángelesim nooki

⁶ Täbui ángeltane bitchak, téhueka násuk nëkamta, tü nokta jíbapo béchïbo jiápsamta jípuremta, ä nok báreka jume buíapo jóakammehui, síme naciónimmehui, familiammehui, tattäbui nókta nokammehui, éntok pueblommehui.

⁷ Tüisi úttia ínel jiaahuay:

—¡Diostem májhueka jikau ä chátchaaka ä yöre! Bueituk yuumak jü hora, ä yäura ä bíttebonakëhui. Éntokem ä úttile, juka téhuekata, entok buíata, juka bahueta, entok jume báam yeu pótame yáalamta.

⁸ Täbui ángel áa sáu siika, ínel jíaka:

—¡Béja huétchek! ¡Béja huétchek, jü buére jóära Babilonia, bueituk jü vino kaa emo jubeka náu totöhuame, síme jume naciónim ä jítualä béchibo!

⁹ Jü ángel bájiku huéeme éntok áme sáu siika, tüisi kusisi jíaka:

—Jábe júne juka animal máusi maachik, entok juka alë bénak yáari, úttilekame entok ä markata ä kóba méjëku, ö ä mámpo mabetakame,

¹⁰ áapo ket ä jínake, juka Diosta ómtirá vino tüisi máusi machisi jiokot anhuamta. İri Diosta copa ómtiriapo yeu töri, kaitamak kütiataka. Huanäi jiokot machisi yána, tájiyi entok azufreyi, santo ángelesim entok Kabarata bíchäpo.

¹¹ Jü jiokot bem anëu buiichia éntok, jíba yü huásu-huásuktiapo jikau huéiye. Entokim kaa jimyoore, taahuapo entok tukaapo junne, jume animal máusi machita entok juka alë bénak yáarita úttileme, entok jábe junne juka ä téhuam marka mabetakame.

¹² ¡İmï bíttunake, jü Diosta pueblo yánti bem jíapsinakëhui, huame Diosta nésaui joame, entok Jesústa kaa koptíame!

¹³ Senu jáhuitane jíkkajak, téhueka bétana inou ínel jíamta:

—Jiojtëe: “Úttesim al-leenake, ímï naateka, jume kókkolam, Señortat éaka kókkokame.” Jeehui, ti jiaahua jü Espíritu Santo, bem tékil bétanam jimyorenake, bueituk jü bem yáakäu áme bétana nokaka taahua.

Jü buíapo jíchupahuame

¹⁴ Ámanne bitchak, huanäine senu namu tósalita bitchak. Namuta béppa éntok, senuk kátekamta, Yoremta Ūusi bennak. Ä kóbat éntok senu coroona oropo yáarik jípurey ä mámpo éntok osa buahuim.

¹⁵ Huanäi tiöpo bétana tábui ángel áma yeu siika, tüisi kusisi chayeka, hua namuta béppa kátekamtahui:

—¡Osamë áman etpo kibacha! ¡Huanärë jíchupata toboktia, bueituk jü hora béja yuumak, jíchupä béchibo! Bueituk jü eechi béja chúpila.

¹⁶ Huanäi jü namuta béppa kátekame ä osam echíu kibachak. Huanäi juka buíapo etta tóboktiak.

¹⁷ Senu ángel tiöpo téhuekapo kátekamta bétana yeu siika, ket senu osa buahuim jípureka.

¹⁸ Huanäi altarpo tábui ángel yeu siika, táijta béppa úttiärata jípureka. Huanäi tüisi kusisi át cháchayek, hua osa buahuim jípuremtachi, ínel jíaka:

—¡Em osa buahuimë áman kibacha! ¡Huanärë paraj takam náu lópola buíapo chákame chúktia, bueituk jume paraj takam béja buássi!

¹⁹ Jü ángel éntok ä osam buíata béppa búitiriak. Huanäi am chúktiak, jume páraj taakam, jume páraj eechim buíapo ayukame. Huanäi jume páraj takam canoa bueürupo am töaka am chirijtiak, jum Diosta ómtirapo.

²⁰ Jume páraj takam éntok, buére jóära pákun chirijtiahuak. Huanäi am töhuakapo éntok, ójbo yeu siika. Baniata bënasi báij cien kilómetropo chíbejte, bueituk kábäi pereenammeu tájti yuumak.

15

Guoy búsan kökoam simeta chúpëpo huéenakeme

¹ Téhuekapone tábui señalta bitchak, buëuruk entok at guomtisi maachik: Guoy búsan ángelesim guoy búsan kökoam simeta chúpëpo äbo huéenakeme jípurëhui. Bueituk ímëyi chúppey, jü Diosta ómtëhui.

² Kétne ä bitchak, bahue vik-riota bénnak, tájimak náu kütiarita, entok jume yölataka yeu sákalame, bahue vik-riota béppa jäbuekame, Diosta arpam jípureka. Ímëi áma yölataka yeu sájjak, juka animal máusi machita béppa, entok alë bénak yáarita béppa, entok ä tepojtim béppa, entok ä téhua número béppa.

³ Huanäi Moisés Diosta hétuk jiápsame buikimim buiikay, entok Kabarata hétana buiikim, ínel jíaka:

Buéresi entok ujyoori síme jita em yáalähui, Señor Dios, síme Útteata jípureme.

Lútulaimme, tepam huéchiasi maachi,

entokim lütüria, jume em böom,

empo síme ániat Rey.

⁴ ¿Jábesu kaa enchi máujnake, Señor,

entok em téhuam úttlnake?

Bueituk empo jíba santo;

huari béchibo, síme naciónim, emou yáijnake,

entokim enchi úttlnake,

bueituk jü lütüria em yáaläu béja bít-huak.

⁵ Chúkula íkai simskne ä bitchak, téhuekapo tiöpo tua Diosta tabernaculo étapohuakamta.

⁶ Tiöpo hétana éntok, guoy búsan ángelesim áma yeu sájjak, jume guoy búsan kökoam bem mámpo jípureka, lino totösalim bebelojkom súpeka, entok táupo huásala cíntom oropo yáarim jípureka.

⁷ Huanäi huépülaka jume naiki jiápsaka áma aneme jume guoy búsan ángelesim guoy búsan copam oropo yáarim am mákkak, Diosta ómtiriay tátapunim, hua jíba yü huásu-huásuktiapo jiápsame.

⁸ Jü tiöpo éntok buiichiay tápunak, Diosta lóoria entok ä úttiära áma ayukä béchibo. Huanäi kaabe ára áman kibakey, jum tiöpopo, jume guoy búsan ángelesim jume guoy búsan kökoam bem mámpo jípurëu am lütiau tájti.

16

Jume copam Diosta ómtëu jípureme

¹ Senu jáhuiata tüisi kusikne jikkajak, tiöpo hétana jume guoy búsan ángelesimmeu ínel jáamta:

—Ámanem sájaka buíata béppa am töa, jume guoy búsan coopam Diosta ómtiriay tátapunim.

² Jü ángel bat huéeme áman siika. Huanäi ä copapo ayukamta buíata béppa töak. Huanäi animal máusi machi markata jípuremmet entok juka alë bénak yáarita úttilemmet sähua juénaka entok úttesi chicha jubaka ámet yeu siika, jume yorememmechi.

³ Jü ángel guoyiku huéeme ä copapo ayukamta bahueta béppa töak. Jü bahue bää éntok yorem mukilata ójbo bénasi áu yáuhuak. Huanäi síme bahueto jiápsaka aneme kókkok.

⁴ Jü ángel bájiku huéeme bathuemmet entok ják báam yeu pótäpo juka ä copapo ayukamta áme béppa töak. Huanärim ójbosi emo yáuhuak, jume báam.

⁵ Huanäine juka ángelta báammeu bíttuata jikkajak, ínel jáamta:

—Empo huépülsi lütüriata jíba ára joame, Señor, Empo jiápsame éntok jiápsaihui, jü Santo, bueitukë íneli bétte nokta ámet chúppak.

⁶ Bueituk bempo em gentepom joome entok profeetam ójbo guötiak; én éntok empo ójbota am jituak. Akim ä mabetpo yúmala.

⁷ Kétne senuk jikkajak altarta kátekä bétana, ínel jáamta:

—Lütüriapo Señor Dios, simeta ára joame, empo lütüriapo entok kuttílasi em noki ámet chúppak.

⁸ Jü ángel naikiku huéeme ä copapo ayukamta täata béppa töak. Täa éntok úttiáraata mákhuak, ä tájiy yóremraata am táanakë béchïbo.

⁹ Huanäi simem úttesi jiokot machisi tájaka taahuak. Tërim kaa Diostau emo jápsi kuaktiak, entokim kaa ä úttilek, ál-lam jájjana áa bétana nookak, áapo úttiärata jípureme, íkai chibuk jekamta béchïbo.

¹⁰ Jü ángel mamniku huéeme ä copapo ayukamta jü animal máusi machita ä yeyesä banko béppa ä töak. Huanäi nésahueka reytaka ä kátekäpo kaa machika taahuak. Huanärim kökosi ä innëaka emo nín kékkey.

¹¹ Huanärim Dios téhuekapo jiápsamta bétana jájana nookak, juka kökosi bem innëau béchïbo entok bem sáhuam béchïbo. Júnentaka jünem kaa emo jápsi kuaktiak Diosta bėj-reka bem jiapsä násuk junne.

¹² Jü ángel búsaniku huéeme ä copapo ayukamta buére bathue Éufratesta béppa töak. Jü ä bää éntok huaakek, böota ayunakë béchïbo, reyim täata yeu huë bétana kateme áma huám am kannakë béchïbo.

¹³ Huanäine jü dragónta tem bétana entok jü animal máusi machita tem bétana entok jü profeeta ára nókichi tem bétana baij espíritu chicha machim bátächim bénomne yeu kateme bitchak.

¹⁴ Bueituk lemooniom espíritumme. Señalimim johua, entokim reyim síme ániat anemmehum kaate, áma náu am tóij báreka jum nássuahuäpo hua Diosta simeta ára joä buére táapo.

¹⁵ “¡Áachem suuhua! Ínapone lak-ronta bénasi äbo huéiye. Túisi yúmalasi al-lehuamta jipunake jü kaa kócheka jiápsame entok ä sánkohua suayame. Bueituk ä sánkohua kaa suayame éntok, tiusi kaa sánkoka hueramnake.”

¹⁶ Huanäi áma náu am tójjak, jume reyim, hebreo nokpo Armagedón ti téhuaakapo.

¹⁷ Jü ángel guoy búsaniku huéeme ä copapo ayukamta jekapo ä guötiak. Huanäi senu buére jáhui áma yeu siika, áman tiöpo téhuekapo kátekä bétana, jum buére banko yäurata bétana, ínel jíaka:

—¡Béja chúpila!

¹⁸ Huanäi béroktiriam ayu táytek, entok jáhuim entok yúku omtiriam; entok buía tüisi áu yoyoak. Yoremta ími buíata béppa jiápsay naateka, jauhuey junne kaa ínëli úttia áu yoyoolatukay, jü buíya.

¹⁹ Huanäi jü buére jóära báisi náikim huétchek, entok jume huete buére jóära ániat ayukame huáttek. Huanäi Dios buére jóära Babiloniatau huáhuaatek, ómtira vinota ä jítua báreka, bueituk áapo áu ä bíttuak ä omtëpo.

²⁰ Huanäi síme jume buía káhuim bahue násuk jokame, entok jume júya káhuim, ámam kaitatuk.

²¹ Huanäi téhueka bétana yóremrata béppa téjam tüisi buereka kóm huáttek, cuarenta kilota béppa bétteka. Huanäi jü yóremra Diosta bétana jájana nookak, íri kaa tühua téjam bétana ámeu sikamta béchïbo, bueitukim úttesi jiokot yáahuak.

17

Jü jámut yún yorememmak jiápsame jiokot noki át chúpahuame

¹ Huanäi yepsak huépülaka, jum guoy búsan ángelesimpo huéeme, jume guoy búsan copam jípureihui. Huanäi inomak nookak, ínel inou jíaka:

—Äbe huéiye; huanäine enchi ä bíttuanake jáchin jiokot machisi áu ä huéenakëhui, jü jámut yún yorememmak jiápsilamtahui, yun báam béppa kátekame.

² Huärimakim totösula, jume reyim ímí ániat jiápsame; jume ímí buíapo jóakame éntok, jü ä kaa tíura vinoyim naakosula.

³ Huanäi Espíritupo ánia see päriau bíchaa nee núk siika. Huanäine huépul jámutta bitchak, animal kútko síkirikut béppa kátekamta, yún téhuam Diosta béj-reka juénasi jíame át jöjjetaka, guoy búsaním kóbakamta entok guoj mamnim ahuakamta.

⁴ Jü jámut éntok kútkosi síkirim entok síkili azuulik sánkokay, entok oroyi entok téta uyyorimmeyi entok perlammeyi túlisi áu yáalatukay. Ä mámpo éntok oro copata jípurey; jita kaa bibit máchik entok jábetamak júne ä boböyëu jaiti máchiray tápuniakay.

⁵ Ä kóba méjëriat éntok, senu téhuam kara ámet jüneetume jöjjetukay: “Jü buére Babilonia, jü jáamuchim kaa titihuëram áiye, entok síme juka ímí buíapo jaiti machik johuamta kétchi.”

⁶ Huanäine jünëiak juka jámutta naa múkilatukaihui santom ójbuayi entok jume Jesústa téhuam súaleka kókkokame ójbuayi. Ä bíchakane guómték, entokne úttesi át guómtilatata taahuak.

⁷ Jü ángel éntok ínel inou jiaahua:

—¿Jatchiakasë át guómtila? Ínapo enchi téjhuaanake, juka jámutta bétana esotaka kaa jüneriahuamta, entok jü animal máusi machik ä huéria bétana, jü guoy búsaním kóbakame entok guoj mamnim ahuakame.

⁸ Jü animal máusi machi em bíchakähui bannaataka jiápsay; én éntok kaa jiápsa. Të én éntok, mékka kóm guójöria bétana jikau jámu báare. Jikau jámusuk, jíbapo béchibo áu tárunau bíchaa huéenake. Jume buíapo jiápsame ániata naatekápo bem téhuam kaa jum libro yü jíapsihuäpo jöjterime guómtinakemme, animal máusi machita bíchaka, hua bannaataka jiápsaïhui; én éntok kaa jiápsa, entok júchi jíapsinake.

⁹ 'Íri jü kóba suahuata jípurementa béchibo: Jume guoy búsan kóbam guoy búsan káhuimme; huámechí béppa káttek, jü jámmut.

¹⁰ Entokim guoy búsan reyim. Mamnikam béja huáttila; huépülaka én nésahue; senu éntok ketune kee yepsa; të yepsak éntok kaa bínhua ímí annake.

¹¹ Jü animal máusi machi bannaataka jiápsaïhui, én éntok béja kaa jiápsa. 'Íri jü rey guoj naikiku huéeme, entok kétchi jü guoy búsaním násuk náikiari; entok áu ä tárunakeu bíchaa huéiye.

¹² 'Jume guoj mamni ahuam em bíchakähui, guoj mamni reyimme. Ketunem kee ä mabeta, reytaka bem nésaunakepo. Të senu horapom yäurata mabetnake, reyim bënasi, jü animal máusi machitamaki.

¹³ Ímëi nanancha éiya, entokim bem úttiärata entok bem yäura juka animal máusi machita ä máknake.

¹⁴ Kabaratakim náassuanake; jü Kabara éntok am kobanake, bueítuk Áapo síme reyim béppa Rey, entok síme nésahueme béppa nésahue.

Jume Áamak aneme éntok, Diosta bétana núnurim entok yeu púarim entok jume át jiápseka kaa ä koptíame.

¹⁵ Jü ángel két ínel inou jiaahua:

—Jume bää bürum jámut yún yorememmak jíapsilamta kátekäpo em bíchakähui, pueblomme; juebena gentemme, täbui nókta nokame, entok naciónimme.

¹⁶ Jü animal máusi maachi entok jume guoj mamni ahuam animal máusi machitat em bíchakäu, ímëi juka jámut kaa tihuëraata kaa bíbit péenake, entokim áapola sipasola kaa súpekamta tóijnake, entokim ä takahua huakaj buänake, entokim táijpo ä táanake.

¹⁷ Bueítuk Dios bem jíápsipo ä yétchak, ä éäu am yáanakë béchïbo: nánancha éaka bem yäura animal máusi machitam ä máknake, Diosta noki chúpëu tájti.

¹⁸ Jü jámut em bíchakäu éntok, jü buére jóära ímë ániat reyim béppa nésahueme.

18

Jü Babilonia huéchékame

¹ Íkai simasuk éntokne senu ángelta téhueka bétana kóm huémta bíchak, yäura úttiäraata jípuremta. Jü buía éntok ä machiriahuaak ä looriayi.

² Huanäi úttia kusisi cháchayek, ínel jíaka:

—¡Béja huétchek! ¡Béja huétchek, jü buére Babilonia! Lemooniom éntok áma jóatela, entok síme espíritu jaiti mamachika áma éusula, entok síme huikit jaiti mamachim entok kaa bíbit máchikam áma tosatela.

³ Bueítuk síme naciónim ái naakok, jü úttesi kaa ä tiura vinoyi. Jume reyim ániat jíápsame éntok áamak totösuk. Jume ímë ániat jita nenenkame éntok áma rikotuk, jü jita yún uiyorik áma ayukamtayi.

⁴ Huanäine senu jáhuita jíkkajak, téhueka bétana ínel jiamta:

—Ámem yeu kaate, eme ín pueblo, juka kaa tühuata bem joähui kaa enchim ámemak ä jonákë béchïbo, entok juka chibu jékata ámeu ayunakemta kaa enchimmet huéenakë béchïbo.

⁵ Bueítuk jü kaa tühua bem joäu téhuekau tájti yúmala; Dios éntok síme bem kaa tühuabeu huahuaatek.

⁶ Akem ä mákka, áapörík enchim ä mákakä bénasi, entok guosa nat béppem ä béjtua, jum copapo. Juka jijihuaamta huatem béchïbo ä yáakähuem ä yáaria, guosa áa béppa chë úttiakamta.

⁷ Ahuä buérialékä béchïbo, entok tüisi al-leesuka ä jíápsakä béchïbo, chë júnem kókosi ä éetua éntokem ä buantua; bueítuk ä jíápsipo ínel jiaahua: “Ínapone reinata bénasi káttek, entokne kaa jókoptula, entokne kaibu buanhuamta bínnake.”

⁸ Huarí béchïbo senu táapo síme chibuka át jeknake: kókkohuame, buanhuame, entok tébaa. Entok tájij táana, bueítuk buére úttiak jü Dios, jü Señor juka nokta béttek át chúpame.

⁹ Jume reyim ániat aneme áamak totösulame entok al-leaka áamak jíapsilame buannakemme; entokim jíápsipo kókosi ä sirok-riana, juka buichiata bíchaka ä táahuayo.

¹⁰ Mékka jábueka jìokot ä johuay májhuekam ínel jiaunake:

—¡Ay, ay! ¡Empo buére jóära Babilonia, jü buére jóära tüisi úttiakame! ¡Bueítuk senu horapo Diosta noki béttesi emót chúppuk!

¹¹ Jume ániat jita nénkilerom éntok buaana, entokim jíapsi kókosi ä sirok-ria, bueítuk béja kaabe juka bem nénenkäu jínnu:

¹² oro áusülipo, platapo, téta ujuryori, perlampo yáata, sánko lino finopo yáata, síkirika, sedapo yáata, kútkoka, síme jita kúta tülisi jubata, jita marfilpo yáata, jita kúta yeu púaripo yáata, jita cobre yáata, sisiguok yáata, entok mármolpo yáata,

¹³ entok canelata entok buähumta kíasi jubak jojoame, inciensota, mirrata, olibanota, vinota, aceiteta, harina chë türita, tirijkom, animaalim jita pupúateme, kabaram, kábäim, carron, entok súmataka tekipanuame, bueítuk ímëi yóremraata jíapsim.

¹⁴ Huanärim jü buére jóaratau ínel jiaunake:

—¡Béjë kaa am jípure jume taka kiuhuam, tepa em türëhui! ¡Jíba béchibë ä tärük, juka ujuryori em jípusukähui, entok em rikoata!

¹⁵ Jume íkái tekipanuame, entokim rikutuk jü buére jóarata huämi, mékkam jábueka tahuanake, májhueka jiokot ä johuayo. Buanakam ä sirok-rianake,

¹⁶ ínel jíaka:

—¡Ay, ay jü buére jóarata béchibo! ¡Áapo lino finota entok kútkok entok síkirim súpekay, oroyi, téta ujuryorimmey entok pérllammeyi!

¹⁷ ¡Bueítuk senu horapo tejalhuak, jü yún jita rikora ä jípureihui!

Jume barcopo huéhueriame nésahueme entok síme jume barcompo kakateme, entok síme jume marinerom bahuépo tekipanuaka emo aniname mékkam jábueka taahuak.

¹⁸ Ä béetëu buichiata bíchakam cháchayek, ínel jíaka:

—¿Jíta buére jóarasu i buére jóarata bénaakay?

¹⁹ Huanärim bem kóbam béppam emo buíatuak, chayeka, buanaka entok jiokot jíaka:

—¡Ay, ay jü buére jóarata béchibo! Yún jita ä jípureibeyim rikutuk, síme jume bahuépo barcom jípureme. ¡Bueítuk senu chúbalaposu tejalhuak!

²⁰ ¡Empo téhueka al-leäe, jü buére jóarata bétana! ¡Éntokem al-leiya, eme Diosta yoremraapo joome, entok apóstolim entok profeetam! ¡Bueítuk Dios jiokot nokta át chúpaka ä yäura bíttuak, enchim béchibo!

²¹ Huanäi senu ángel úttiakame huépul tétata nüka, buére téta morinota bénnak. Huanäi bahuéu kóm ä jímak, ínel jíaka:

—¡Téta úttiaka kóm jímmaahuaka bénasi kóm tatabna, jü Babilonia, jü buére jóära! Huanäi jauhuey junne kaa téuna.

²² Jauhuey junne em böommet béja kaa jíkkaijtunake, arpa ponhuame, entok baka kúsia, entok trompeeta. Entok jita tékil mámpo johuame junne kaa emót téuna; morino jáhui junne kaa emót jíkkaijtunake.

²³ Jauhuey junne béja kaa emót machirianake, jü lámparata machiria, entok emo jubhuame pajko jáhui kaa emót jíkkaijtuna. Bueítuk jume em jita nenkilerom ímëi ániat úttiata jípurey, éntoke em móriay síme naciónim, bätattäusuk.

²⁴ Bueítuk jümü buére jóarapo ójbo áma téihuak, profeetam entok Diosta yoremraapo joomem entok síme jume ími ániat súahuakame ójbo.

19

Jü téhuekapo Diosta úttihuame

¹ Íkái simsuko senu jáhuitane jíkkajak, tüisi kuusik téhueka bétana, juebenam yun náu anë bénasi, ínel jámta:
¡Aleluya! Jínëuria, entok yórihuame,

entok lóoria, entok úttiära,
itom Señor Dios am áttiak.

² Bueituk áapo lútulaisi entok lütüriapo áman ä yäura bíttebok.

Áapo jü jámut buére kaa tihuemtat nokta béttek át chúppak,
bueituk ä kaa tiuray ániata nasontek.

Entok jume Diosta nésau joame áma súahuakame ä bejtutuak apöríkuchi.

³ Juchim ínel jiaahua:

—¡Aleluya! Ä buichia éntok jíba huásu-huásuktiapo jikau huéiye.

⁴ Jume veinte áma naiki yoiyoturim entok jume naiki jíápsaka áma aneme tónommia jápteka buíau kóm chätuk. Huanärim Diosta úttilek, juka yörisi machi buére banko yäurapo kátekamta. Huanärim ínel jiaahuay:

—¡Júnentunake! ¡Aleluya!

⁵ Huanäi jü buére yörisi machi banko yäurapo senu jáhui yeu siika, ínel jíaka:

Itom Diostem úttile, síme eme ä nésauri joame,
entok ä yöreme, junéli jume chë kaa ériahuame
entok jume ériahuame junne.

Jü Kabarata jubë pajkopo kuptey jibuähuame

⁶ Huanäine jáhuita jíkkajak, juebenam náu anë bénasi, bää bürum jáhui bénasi éntok buére yúku omtiriam jáhui bénasi, ínel jámta:
¡Aleluya! Bueituk jü Señor itom Dios símeta ára joame reytaka nésahue.

⁷ Ujyorisite éenake, entokte al-leenake,
entokte lóoriata ä máknake,
bueituk Kabarata jubëu pajko béja yuumak.

Ä kunaseme éntok tülisi áu yáaka sánkotela.

⁸ Áapo éntok lino finoyi tülisi machiyi entok beloikoy súpetuahuak.
Bueituk jü lino fino, Diosta pueblopo joomem Diosta bíchäpo tülisi huéchiasi anhuame.

⁹ Jü ángel éntok ínel inou jiaahua:

—Akë ä jiojte: “Al-leehuame áme béchibotunake, jume Kabarata jubë pajkopo jibuä iaahuaka núnurim.”

Huanäi ínel inou jiaahua:

—Ímëi Diosta nokim lütüriamme.

¹⁰ Huanäine ángelta guókpo áu tónommia kíktek, ä yöri báreka. Áapo éntok ínel inou jiaahua:

—Èe, ¡katë júkai johua! Bueituk ínapo Diosta nésauri johua, emo bénasi, entok Cristota huám émomak aanim, entok Jesússta bétana nok lütüria kaa koptiame bénasi. Diostë yöre.

Bueituk jü Jesússta nok lütüria profeciata espíritu.

Jü kábäi tósalit jikat yessimeme

¹¹ Huanäine téhuekata étaporikne bitchak; kábäi tósali éntok áma yeu machiak. Jü át yessimeme éntok, jü huitti Diostat jíápsaka tua lütüriapo ájária ti téhuak, bueituk lütüriapo huám nésahue, entok nássua.

¹² Ä pusim éntok tájita béetë bénaakay. Ä kóbat éntok yún diadeemam huériay. Entok senu téhuam át jiojterim jípurey, kaabeta éntok täyähui, áapo jíbba.

¹³ Ä súpem éntok símekut ójbokay; ä téhuam éntok, “Diosta Nookim”, tim téhuaakay.

14 Jume téhuekapo sontarom éntok, lino fino totösalik entok túlisi machik sánkoka áa sáukim kaatey, kábäi totösalmimechi.

15 Ä tem bétana éntok ejpara buahui síbulaika yeu huéiye, jume naciónim, ay kökosi yáa báreka. Áapo éntok kutkutti jíbebia sisiguokiya ámet nésaunake. Huanäi Dios símeta ára joame túisi omteka ámet cheptinake, jum vinota jojohuäpo.

16 Ä sánkot entok ä máchammet ímëi téhuam át jïojteri: “Símem reyimieu Rey síme nésahueme áapo sauhue.”

17 Huanäine senu ángelta táat huékamta bitchak. Huanäi túisi kusisi cháchayek, síme huikichim téhueka násuk nenëyemmehui, ínel jíaka:

—¡Äbem kaate, éntokem Diosta buére kuptey jíbuähuäpo náu rúkte,

18 bueítuk reyim entok jume sontaro yö yáarim huaakas enchim buänakë béchïbo, entok yoreme úúttiakame huaakas, kábäim entok ámet josakame huaakas, entok símem súmataka entok kaa súmataka aneme huaakas, jume chë kaa ériahuame entok jume ériahuame huaakas!

19 Huanäine animal máusi machita bitchak, entok reyim ániat aneme entok bem sontarom, emo náu tóij-lame jú kábäit yessimemtamak nássua báreka, entok ä sontarommaki.

20 Huanäi jú animal máusi machi pereesotehuak, áapörimak éntok jú profeta ára nókichi ä bíchäpo señaalim yáakame. Júmëi am bätäulatukay, jume animal máusi machita marka mabetakame entok alë bënasi yáata úúttilekame. Ímëi guoyika jíápsakam táji baubäata bënaku azuufrey béetëpom kóm guötiahuak.

21 Jume huate éntok súahuak, jume ejparam kábäit yessimemta tempo yeu huémtyai. Huanäi síme jume huikichim huakajta ára buäyeme am buäka jóbuak.

20

Jume mil huásuktiriam

1 Senu ángeltane bitchak, téhueka bétana kóm huémta, mékka kóm guójöria llavem huériaka, cadeena bueürum éntok mámpo jípureka.

2 Huanäi juka dragóna buíssek, jú bakot binhua jakhuey huéeme, júri beja jú diablo entok Satanás. Huanäi mil huásuktiapo ä súmmak.

3 Huanäi mékka kóm guójöku kömä jímmak. Huanäi ä páttiak, entok ä sello áa béppa yétchak, jume naciónim béja kaa ä bätatäunakë béchïbo, mil huásuktiriam yumäu tájti. Íkai simsuk éntok júchi chúbala búttiana.

4 Huanäine banko yäuram bitchak. Huanärim éntok ámet jotek, jume yäurata mabet-lame Diosta noki jábetat chúpanakeme. Huanäine két am bitchak, jume kóba chúktiahuakame Jesústa lütüria bem nokakä béchïbo entok Diosta noki béchïbo. Ímëi animal máusi machita entok jume alë bënak yáarik kaa úúttilekame, entok juka markata bem kóba méjëriat entok bem mámpo júne kaa mabetak. Huanärim jíabiteka jíápsak, entokim Cristotamak mil huásuktiapo nésahuek.

5 Të jume huate kókkolame katim júchi jíabitek, mil huásuktiriam yúmak júbua. Íri jú kësampo jíabitehuame.

6 ¡Tüisim al-leenake, jume kësampo jíabitehuäpo jíabitekame! Jú mukia guoyikun huéeme kaita ámeu yáanake, ál-lam sacerdotemtunake, Diosta entok Cristota béchïbo, entokim áamak nésaunake mil huásuktiapo.

7 Mil huásuktiriam yúmake, Satanás búttiana, ä páttiatukäpo.

⁸ Huanäi yeu sika naiki kätana naciónim, sime ániat ayukame bätäunake, Gogta entok Magogta, náu am tóij báreka am nássuanaké béchibo. Ímëi éntok bahue sèeta bënasi búrunake.

⁹ Huanärim sime ániat bétana ámam jikau náu yájjak. Diosta yoremem nau anëpo entok buére jóära Diosta nákëhuim kóntiak. Të Dios téhueka bétana táijta kóm simtuak. Huanäi sëmëm táiyak.

¹⁰ Huanäi jü diablo am bätähuakame baubäa azuufrey táji béetëpo kóm jímmaahuak, jum animal janti machita entok profeeta ára nókichita anëpo. Huanäi jü tüisi kókosi buanhuame kaa chükteka ámeu ayutuana, taahuarit entok tukaarit naa búrujti jiba yü huásu-huásuktiapo.

Buére rey banko tósali yäura bít-huame

¹¹ Huanäine buére rey banko tósalik bitchak, entok juka áma kátekamta. Ä bíchäpo jü buíya entok jü téhueka yehuim ténnek. Huanäi jü bem annakepo ják júne kaa téihuak.

¹² Huanäine jume kókkolam bitchak, jume chë yörisi maachim entok kaa yörisi maachim, Diosta bíchäpo jábuekame. Huanäi jume librom étapohuak, entok täbui librom kétchi; ímëi éntok jíapsihuame liibrom. Huanäi jume kókkolam yäura bíttuahuak, bueítuk juka jita bem yáakäu jum librompo jiojterita jiäpo ámani.

¹³ Huanäi jü bahue kókkolam ä jípurëu yeu am sákatuak. Jü muerte entok jü Hades kókkolam anëpo jume kókkolamim yeu sákatuak. Huanäi huehuëpulaka yäura bíttuahuak, sime jita bem yáakäpo ámani.

¹⁴ Huanäi jü muerte entok jü Hades baubäa tájihuum kóm guötiahuak; íri kókkohuame jü guoyikun huéeme.

¹⁵ Sime jume bem téhuam kaa áma jiojteri jípureme jum jíapsihuame libropo, baubäa tájihuum kóm guötiahuak.

21

Téhueka bemela entok buía bemela

¹ Senu téhueka bemelatane bitchak, entok senu buía bemelata; bueítuk jü téhueka bat huéeme entok buía bat huéeme lütekamme. Bahue júne béja kaitatuk.

² Entok ínapo Juan juka buére jóära Diosta yeu púari, Jerusalén bemelatane bitchak, Diosta téhueka bétana kóm huémta, kuna báaremta túlisi áu yáalata bënasi, ä jub báaremta béchibo.

³ Huanäine téhueka bétana senu jáhuita tüisi kusisi jáamta jíkkajak:
—¡Dios én sime gentetamak jóuhuak! Ámemak jíapsinake; bempo éntok ä pueblotunake. Dios éntok ámemaktunake, bem Diostaka.

⁴ Dios bem pusim sime ópua tútenake; entok kókkohuame kaitatunake, entok buanhuame junne. Kókosi éehuame junne, entok huántiriam junne, bueítuk jü jita bát ayukaïhui béja lütek.

⁵ Jü rey bankopo kátekame éntok ínel jiaahua:

—Ínapone sëmëta én bemelasi johua.

Huanäi ínel inou jiaahua:

—Akë ä jiojte, bueítuk í nokhuame tua lütüria entok lütula huëpo huéiye.

⁶ Huanäi ínel inou jiaahua:

—Béja yáasuhuak. Ínapone jü Alfa entok Omega, jü bát huéeme entok chúpëpo huéeme. Huaka bäimukemta, ínapone ä baa miknake, kaita béjtuahuaka, jume bäam yeu chépteme jíapsihuamta yore mákame.

⁷ Huä yookame simeta íkai mabetnake. Ínapo éntok áu Diostunake; áapo éntok ín üussitunake.

⁸ Të jume nanahuiam, jume Diosta kaa súalëram, jume jaiti máchiraaku jiápsame, jume jábeta súalame, jume kaa emo jubeka náu jiápsame, jume móriata boojoriame, jume dios yorem yáarim yöreme, entok síme jume ára nókichim, jum baubää táijta béetëpo entok azuufrekäpom annake. İri jü guoyikun huëpo kókkohuame.

Jü Jerusalén bemela

⁹ Huanäi senu ángel jume guoy búsanimmak näikiari, guoy búsan copam guoy búsan kaa tühua kókoammey chúkula hueenakemtay tápunim jípureme, inou siika. Huanäi ínomak nookak, ínel jíaka:

—Binë huéiye. Ínapone juka kunasemta enchi bíttuanake, jü Kabarata juubi.

¹⁰ Huanäi Espíritupo senu buére káhuiu entok mejikachikun nee núk siika. Huanäi buére jóära Diosta yeu púari Jerusalénta nee bíttuak, téhueka Diosta tehueka bétana kóm huémta.

¹¹ Diosta lóoria jípurey; ä machiria éntok téta tüisi ujyorita bénaakay, téta jaspeta bënasi; cristalta bënasi naa machiakay.

¹² Buére jóära Jerusalén chíkola éntok téta kóräita buëuruk mejikachik jípurey, doocem puertakamta. Puertampo éntok huëpul ángelesim jábuekay, entok téhuam puertamet jiojteritukay; ímëi jume dooce familiam Israelta üusim téhuam.

¹³ Täata yeu huë bétana, báij puertam; norte bétana, báij puertam; sur bétana, báij puertam; täata áman huéchë bétana, báij puertam.

¹⁴ Jü buére jóära téta kóräi éntok dooce tétam nahuakay. Ámet éntok áma jiojteritukay, jume dooce Kabarata apóstolim téhuam.

¹⁵ Jü ínomak nokame éntok ili bakata áy jujünaktehuamta oropo yáata jípurey, buére jóärata entok ä puertam entok ä téta kóräi jünakte báreka.

¹⁶ Jü buére jóära naa reekisi náikim tébiakay; ä tébia entok ä buékaa ket nánälaitukay. Jü ángel éntok ä ili bakay ä jünaktek, juka buére jóärata: guoy mil áma guoy cien kilómetrotukay, ä tébia. Entok jikau bíchaa entok ä buékaa ket nánälaitukay.

¹⁷ Huanäi sep téta kóräita jünaktek. Sesenta y cinco méetrom jípurey; jü ángel yoremta áy jujünaktemtay ä jünaktek.

¹⁸ Jü kóräi éntok téta jaspepo yáaritukay; jü buére jóära éntok oro áusülitukay; vik-rio kálakosi bënasi bélojkoakay.

¹⁹ Jume buére jóärata kóräi nahuam éntok, síme ujyori tétammeyim tülisi yáaritukay. Jü nahua bát huéeme jaspetukay; jü guoyiku huéeme zafirotukay; jü bájiku huéeme ágatatukay; jü naikiku huéeme esmerálatukay;

²⁰ jü mamniku huéeme ónicetukay; jü búsaniku huéeme cornalinatukay; jü guoy búsuniku huéeme crisólitotukay; jü guoj naikiku huéeme beriilotukay; jü bätaniku huéeme topaaciotukay; jü guoj mamniku huéeme crisopra satukay; jü oncepo huéeme jaciintotukay; jü doocepo huéeme amatistatukay.

²¹ Jume dooce puertam éntok dooce pérlamtukay; huépü puerta huépül pérlay yáatukay. Jü buére jóära böo éntok oro áusülitukay; bik-riota bënasi naa machiakay.

²² Kanne tiöpota áma bitchak, buëituk jü Señor Dios síme úttiäraata jípureme, áapo áma tiöpo, entok jü Kabara kétchi.

²³ Täata entok mechata ä machirianakëhui kaa áu bëye, buére jóaratahui, bueituk Diosta lóoria béchibo bíttu. Jü Kabara éntok ä machiria.

²⁴ Jume naciónim jínëutunakeme ä machiriapom naa kannake. Jume reyim ániat aneme éntok bem yún jita jípurëu áu tóijnake, ä yöreka.

²⁵ Ä puertam taahuapo jauhuey júne kaa páttiatunake, bueituk jümü kaita tukaaritunake.

²⁶ Huanäi jume naciónim lóoria entok bem yörihuäu áu huérianá.

²⁷ Kaita jita chicha machi áma kibaknake, o jaiti machik jojoame, entok ára nókichiata boojoriame junne; ál-la jume bem téhuam libro jíapsihuamta Kabarata áttiampo jiojterim.

22

¹ Chúkula bathueta kaa chicha machik nee bíttuak, bää ámey jíapsihuame, vik-riota Bénasi bélojkom. Ímëi Diosta entok Kabarata banko rey hétuk hétanam yeu huéiyey,

² jü buére jóarata böo násuku. Ímëi náapo éntok, júya áma yötu, jíapsihuamta yore mákame, bathueta íatana entok huáyтана. Huásuktiapo doocesi tatakay. Chíkti metpo tatakay. Jume buére júya sáhuam éntok, naciónim ámey jítto béchibotukay.

³ Huanäi hua juénasi éehuame áma kaitatunake. Diosta entok Kabarata banko rey áma annake; ä néshui joame éntok ä yörinake.

⁴ Entokim ä pújba bínnake. Ä téhuam éntokim bem kóba méjëriammet jípunake.

⁵ Jümü kaita tukaaritunake. Huanäi éntok lámpara machiria entok täa machiria kaa ámeu bínnake, bueituk Dios Señor ä machiria am máknake. Entokim rey nésaupo yü huásu-huásuktiapo nésaunake.

Cristota yebijnakeu abe yuuma

⁶ Huanäi jü ángel ínel inou jiaahua:

—Í nokhuame tua lütüria entok lütula huëpo huéiye. Jü Señor Dios, profeeta espíritum áttiakame, ä ángel äbo bíttuak, ä nésauro joame juka läuti yeu huéénakemta am jüneria íaaka.

⁷ —Empo, ¡läutine yebijnake!

¡Diosta tü éäu áamaktunake, jü ä ëriame íkái profeciata nooki, ímí librompo!

⁸ Ínapo Juan íkäine jíkkajak, entokne ä bitchak. Chúkula éntokne ä jíkkaijsuka entok ä bitchuka, guókpone áu tónommia kíktek ä yöri báreka, jü ángel íkái nee bíttuakamtahui.

⁹ Të áapo ínel inou jiaahua:

—Ëe, ¡júkärë kaa johua! Bueituk ínapone Diosta nésauro johua, emo Bénasi, entok Cristotahuam émomak aanim, jume profeetam, entok síme jume ímí libro jiojteta nok jíkkajaka ä joame. ¡Diostë yöre!

¹⁰ Két ínel inou jiaahua:

—Katë ä éeso, íkái nokta libro profeciápo huémta, bueituk taahuari yúmaseka huéiye.

¹¹ Jü kaa lütula jíapsame éläpo kaa lütula jíapsinake; jü jaiti machik joame éläposu jíba jaiti machik jonake; jü lütula jíapsame éläpo jíba lütula jíapsinake; entok Diosta béchibo huépülsi jíapsame jíba junëli jíapsinake.

12 —Jeehui, ¡ínapone läuti yebijnake, juka enchim kobari ínomak huériaka! Ímeine hueepulam nátepolá am máknake, juka bem kobakähui.

13 Ínapone Alfa entok Omega, jü ä naatëpo huéeme entok ä chúpëpo huéeme, jü bát huéeme entok ä lütëpo huéeme.

14 Yúmalasi al-lehuamta jípunake, jume bem sánkom báksiame. Lütüriatam jípunake, jü júya jíapsihuamtahui entok buére jóära puer-tampo huám ámam kimu béchibo.

15 Të jume chüüm päkum tahuanake; alë bénasi jume móriäram, jume kaa emo jubeka nau jíápsame, jume yore súame, jume ídolum yöreme, entok síme juka ára nókichiata türeme entok ä joame.

16 —Ínapo Jesús ín ángeltane enchimmeu bíttuak, íkái iglesiampo enchimmeu ä nok íaaka. Ínapone jü naahua entok jü Davidtat yeu simlame, jü chóki mékka machisi machiriame kethuey yeu sisimeme.

17 Huanäi jü Espíritu Santo entok jü jubiarí ínëlim jáahua:

—¡Binë huéiye!

Jü íkái nok jíkkajakame két ínel jáunake:

—¡Binë huéiye!

Jü bäi mukeme äbo huéenake. Jábe júne ínel éame éntok, bäa jíapsihuamta yore mákame jínake, kaita béjtuaka.

18 Ínapo én íkái ámeu nooka, síme huame ímí libropo jöjteta jíkkajammehui: Bueítuk jábetaka junne ímí áa béppa áu ä rúktiakátek, Dios jume béttesi kökoam ímí libropo jöjteta áu bíttuanake.

19 Entok jábe junne nokta ímí libropo jöjtëpo huémta ä úhuaako, Dios ä áttia ä úhuanake, jum libro jíapsihuamta huëpo, entok buére jóära santo náikiarita, entok jita ímí libropo jöjterita.

20 Jü íkái nokame ínel jáahua:

—Tua lütüria chúbalaposune äbo yebijnake.

Júnentunake. ¡Jeehui! ¡Äbe huéiye, Señor Jesús!

21 Jü itom Señor Jesucristota tühua enchimmaktunake. Júnentunake.